T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL ŞİLE İLÇESİNE BAĞLI KÖYLERDE FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Elif ŞENDUR
2501160880

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi
Zehra HAMARAT

İstanbul-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	Elif ŞENDUR	**Numarası**	:	2501160880
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	Türk Dili ve Edebiyatı	**Danışmanı**	:	Dr. Öğr. Üyesi Zehra HAMARAT
Tez Savunma Tarihi	:	28.03.2019	**Saati**	:	13:00
Tez Başlığı	:	"İstanbul Şile İlçesine Bağlı Köylerde Folklor Araştırmaları"			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Aynur KOÇAK		Kabul
2- Prof. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ		Kabul
3- Dr. Öğr. Üyesi Zehra HAMARAT		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Dr. Öğr. Üyesi Nursel UYANIKER		
2- Dr. Öğr. Üyesi Esra Bilge SAVCI		

ÖZ

İSTANBUL ŞİLE İLÇESİNE BAĞLI KÖYLERDE FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Elif ŞENDUR

Yüzyıllar boyu çeşitli topluluklara ev sahipliği yapmış olan Şile ilçesi bulunduğu coğrafî konum, tarih içerisindeki yeri, İstanbul'a yakınlığı ve folklorik özellikleriyle dikkate değerdir. Yörede Manavların, Ahıska Türklerinin, Çerkezlerin ve Boşnakların bulunması dolayısıyla ilçenin kültürel çeşitliliği oldukça zengindir. Tüm bu etnik gruplar yıllar boyu birlikte yaşayarak gelenek ve göreneklerini korumayı başardıkları gibi yeni gelenekler, âdetler ve inanmalar da oluşturmuşlardır. Teknolojik gelişmelere rağmen günümüzde de bu folklor unsurlarının yaşıyor olması yerel halkın kültüre verdiği önemi ve değeri göstermektedir.

Çalışmada köy ve köy hayatına dair bilgiler, halk mimarisi, ilçenin önemli bir değeri olan Şile bezi ve ekonomik hayata bağlı faaliyetler; hayatın geçiş dönemi ile ilgili âdetler, uygulamalar ve inanışlar; yerel halkın giyim-kuşam bilgileri; halk hekimliği ve takvimi gibi verimler; halk inanışları, halk eğlenceleri ve önemli günlerde yapılan törenler; halk mutfağı; halk anlatıları, halk şiiri ve halk dili verimleri incelenmiştir. Derlemeler sonucunda yöre halkının gelenek ve görenekleri, inanışları ve çeşitli pratikleri günümüz şartlarına kısmen uyarlayarak yaşatmaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Ayrıca yerel halkın kültüre önem verdiği ve belediyenin kültür adına organizasyonlar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelere, genç nüfusun kent merkezlerine gitmesine, yörenin turizm potansiyelinin yükselmesi ile ilçenin kalabalıklaşmasına karşın yerel halkın kültürel öğelerini koruyarak bunları yaşatması dikkate değerdir.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi, Halk Edebiyatı, İstanbul, İstanbul Halk Kültürü, Şile.

ABSTRACT

FOLKLORE STUDIES IN THE VILLAGES OF ŞILE DISTRICT OF ISTANBUL

Elif ŞENDUR

Throughout the centuries, Şile has been a home to various communities, with such features as; its geolocation, short distance to Istanbul, the purpose it had in the history and folkloric characteristics remarkable. Since Manavs, Ahiska Turks, Circassians and Bosnians populate in the district, the variety of cultures are utterly rich. Living together as one community from different ethnic groups, individuals have succeeded to preserve their customs and traditions. New cultural heritages and faiths have formed throughout long years. Despite the technological developments, remaining of folkloric elements displays that local residents have dignified and attached importance to their culture.

This study includes information on the lifestyle in villages, folk architecture, an essential value of the district, cloth of Şile and economic activities; transition periods of mores and beliefs, information on folk clothing; folk medicine and folk calendar; folk beliefs, folk entertainment, special days-ceremonie; folk cuisine; folk narrations, folk poetry, and folk language has examined. In the conclusion of collected researches, local community appear to be partially adapting their folk beliefs, traditions and commons into modern time with the purpose these practices. Besides, it also concluded value and dignity towards culture have maintained by the community and municipality with cultural organisations. In spite of the technologic developments, rural depopulation, and the growth of the tourism industry in the region, shielding cultural elements is worthy of attention.

Key Words: Folklore, Folk Literature, Istanbul, Folk Culture of Istanbul, Şile.

ÖN SÖZ

Tarih içerisinde coğrafi özellikleri ve önemi nedeniyle birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Şile ilçesi, İstanbul'un fethinden önce Türklerin bölgeye yerleştirilmesi ile Türkleşmeye başlamıştır. Manavların yerleşmesi ile Türkleşen bu ilçeye 93 Harbi sonrasında Ahıska Türkleri, Çerkezler ve Boşnaklar da yerleştirilmiş, dolayısıyla yöredeki kültürel çeşitlilik arttıkça yöre folklorik unsurlar bakımında da zenginleşmiştir.

Çalışmada ilçenin folklor özelliklerinin ve bu özelliklerin günümüzde hangi ölçekte devam ettiğinin tespiti amaçlanmıştır. İlçenin folklorik özellikleri ve halk edebiyatı ele alınarak geçiş dönemleri, halk bilgisi, halk inanışları, halk hekimliği, halk sporları, halk eğlenceleri ve törenlerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda yörenin folklorunu tespit etme amacıyla derleme çalışması yapılarak sözlü kaynaklara müracaat edilmiştir.

Şile ile ilgili bugüne kadar yapılmış otuz dokuz tez çalışması mevcuttur. Yörenin turizm potansiyeli, coğrafi özellikleri, mimarisi, halk sanatları ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılsa da doğrudan folkloru hakkında bir çalışma yapılmamıştır. Belediyenin de desteği ile ilçenin tarihi, Şile bezi vb. hakkında hazırlanmış bazı yazılı ve çevrimiçi kaynaklar mevcuttur. Bu kaynakların bazılarından yararlanılsa da çalışmanın çoğunda sözlü kaynakların verdikleri bilgiler kullanılmıştır.

Bu tez çalışması giriş haricinde sekiz bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ilçenin tarihi, coğrafî özellikleri, nüfus yapısı, ilçeye bağlı bulunan köyler ve sosyal hayat hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde yörenin önemli zanaatları, halk mimarisi, halk sanatları ve yöre halkının ekonomik faaliyetleri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde doğum, evlenme ve ölüm gibi hayatın geçiş safhalarından ve de yöre halkının giyim-kuşamından bahsedilmiştir. Dördüncü bölüm olan halk bilgisi başlığı altında halk hekimliği, halk botaniği, halk veterinerliği, halk matematiği ve ölçü birimleri, halk meteorolojisi ve takvimi gibi konulara dair tespit edilen bilgiler sırasıyla verilmiştir. Beşinci bölümde yörede bulunan ziyaret yerleri ve bunlar etrafında oluşan inanışlar ve uygulamalar; büyü, nazar, muska, doğaüstü varlıklar ve son olarak da günlük yaşamla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir. Altıncı bölüm olan halk eğlenceleri ve törenleri

başlığı altında öncelikle geçmişten günümüze kadar yörede yer edinmiş halk sporları ve eğlenceleri; ardından yılbaşı, kandiller, dinî bayramlar, Hıdırellez gibi özel günlere bağlı tören ve eğlenceler işlenmiştir. Yedinci bölümde, bu bölüme kadar bahsedilen tüm özel günlerde yapılan çeşitli yöresel yemeklerden halk mutfağı başlığı altında bahsedilmiştir. Sekizinci bölümde derleme boyunca topladığımız halk anlatıları, halk şiiri ve halk dili verimleri tasnif edilerek verilmiştir. Sonuç kısmında bölümler hakkında genel değerlendirmeler yapılmış ve çalışmadan çıkan sonuçtan bahsedilmiş, sonra kaynakça ve soru formu verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

İstanbul folkloru alanında merakımı uyandırarak bu alanda çalışmaya teşvik eden derlemelerde ve çalışmanın her aşamasında yardımını benden esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Zehra Hamarat'a, Şile Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Ayşin Deniz Kuru'ya, ilçeye bağlı köylerde muhtarlık görevini yapmakta olan başta Meşrutiyet köyü muhtarı Mehmet Ali Demir'e, Gökmaslı köyü muhtarı Mehmet Emin Şentürk'e, Esenceli köyü muhtarı Turgay Kırman'a, Karamandere muhtarı Mustafa Kömürcü'ye, Kurna köyü muhtarı Eyüp Tüzünkan'a ve tüm köy muhtarlarına, çalışmanın içeriğini ve önemini anlayarak yeni kaynak kişiler bulmamı sağlayan tüm kaynak kişilere, özellikle Sema Şen'e, Gülsüm ve Mustafa Özgün'e, derleme boyunca gidilen köylerde beni yalnız bırakmayarak yardımını esirgemeyen yöre halkına ve ilçeye bağlı derneklere ve dernek üyelerine teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım. Derlemelerde beni yalnız bırakmayan ve çalışma süresince destek olan arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak çalışma boyunca yörede konaklamam için bana evini açan amcam Mecit Şendur ve ailesine, her zaman yanımda olan, derlemeler boyunca beni yalnız bırakmayan annem Naime Şendur'a ve hiçbir desteğini benden esirgemeyen babam Recep Şendur'a, kardeşlerim Opr. Dr. Samet Şendur ve M. Harun Şendur'a sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Elif ŞENDUR

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **xviii**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xxii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞİLE'NİN TARİHİ, KÖYLERİ VE KÖY HAYATI

1.1. ŞİLE'NİN TARİHİ **6**
1.2. ŞİLE'NİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ **13**
1.3. ŞİLE'NİN NÜFUS YAPISI **21**
1.4. ŞİLE'DE FESTİVAL, ŞENLİK VE PAZARLAR **27**
1.5. ŞİLE'NİN KÖYLERİ VE KÖY HAYATI **30**
1.5.1. Şile'nin Köyleri 30
1.5.1.1. Ağaçdere Köyü 32
1.5.1.2. Ahmetli Köyü 32
1.5.1.3. Alacalı Köyü 33
1.5.1.4. Avcıkoru Köyü 33
1.5.1.5. Bıçkıdere Köyü 34
1.5.1.6. Büyük Bucaklı Köyü 34
1.5.1.7. Çataklı Köyü 35
1.5.1.8. Çayırbaşı Köyü 35
1.5.1.9. Çelebi Köyü 36
1.5.1.10. Çengilli Köyü 36
1.5.1.11. Darlık Köyü 36
1.5.1.12. Değirmençayırı Köyü 37

1.5.1.13. Doğancılı Köyü 37
1.5.1.14. Erenler Köyü 38
1.5.1.15. Esenceli Köyü 38
1.5.1.16. Geredeli Köyü 38
1.5.1.17. Göçe Köyü 39
1.5.1.18. Gökmaslı Köyü 39
1.5.1.19. Göksu Köyü 40
1.5.1.20. Hacıllı Köyü 40
1.5.1.21.Hasanlı Köyü 40
1.5.1.22. İmrendere Köyü 41
1.5.1.23. İsaköy 41
1.5.1.24. Kalemköy 41
1.5.1.25. Karabeyli Köyü 42
1.5.1.26. Karakiraz Köyü 42
1.5.1.27. Karamandere Köyü 43
1.5.1.28. Kervansaray Köyü 43
1.5.1.29. Kızılcaköy 44
1.5.1.30. Korucuköy 45
1.5.1.31. Kömürlük Köyü 45
1.5.1.32. Kumbaba Mahallesi 46
1.5.1.33. Kurna Köyü 46
1.5.1.34. Meşrutiyet Köyü 47
1.5.1.35. Oruçoğlu Köyü 49
1.5.1.36. Osman Köy 49
1.5.1.37. Ovacık Köyü 50
1.5.1.38. Sahilköy 50
1.5.1.39. Satmazlı Köyü 50
1.5.1.40. Sofular Köyü 51
1.5.1.41. Soğullu Köyü 51

1.5.1.42. Sortullu Köyü 52
1.5.1.43. Tekke Köyü 52
1.5.1.44. Ulupelit Köyü 52
1.5.1.45. Üvezli Köyü 52
1.5.1.46. Yaka Köy 53
1.5.1.47. Yaylalı Köyü 53
1.5.1.48. Yazımanayır Köyü 53
1.5.1.49. Yeniköy 54
1.5.1.50. Yeşilvadi Köyü 55
1.5.2. Şile'de Köy Hayatı 55
1.5.2.1. Aile Yapısı 55
1.5.2.2. Günlük Yaşam 56
1.5.2.3. Mahalle Kültürü ve Komşuluk 57
1.5.2.4. Misafirlik 58
1.5.2.5. Köylerdeki Meşhur Kişiler 60
1.5.2.6. Dernekler, Kuruluşlar, Dayanışma ve Yardımlaşma 63

İKİNCİ BÖLÜM
HALK MİMARİSİ-HALK SANATLARI VE HALK EKONOMİSİ

2.1. HALK MİMARİSİ 72
2.1.1. Evler 72
2.1.2. Dinî Yapılar 83
2.1.3. Çeşme ve Kuyular 86
2.1.4. Fırınlar 92
2.1.5. Değirmenler, Sadaka ve Dibek Taşları 92
2.1.6. Kaleler 93
2.1.7. Şile Feneri 95
2.2. HALK SANATLARI 96

2.2.1. Şile Bezi Üretimi 97
2.2.1.1. Dokumacılık-Dokuma Tezgâhları……..……..... 99
2.2.1.2. Renklendirme……100
2.2.1.3. İşleme……... 101
2.2.1.4. Motifler…… 102
2.2.2. Çeyizlerde Şile Bezi 104
2.3. HALK EKONOMİSİ..... 105
2.3.1. Hayvancılık 105
2.3.2. Çiftçilik 108
2.3.3. Ormancılık 112
2.3.4. Seyyar Satıcılar 115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ VE GİYİM-KUŞAM

3.1. HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ 118
3.1.1. Doğum 118
3.1.1.1. Doğum Öncesi 118
3.1.1.1.1. Hamile Kalma 118
3.1.1.1.2. Aşerme ve Hamile Kadının Kaçınması Gereken Yiyecekler 121
3.1.1.1.3. Bebeğin Cinsiyetinin Tayini 122
3.1.1.1.4. Bebeğin Kıyafetlerinin Hazırlanması 124
3.1.1.2. Doğum Sırası 124
3.1.1.3. Doğum Sonrası 126
3.1.1.3.1. Göbek Bağının Kesilmesi 126
3.1.1.3.2. Ad Koyma 127
3.1.1.3.3. Lohusalık 128
3.1.1.3.4. Diş Buğdayı 136
3.1.1.3.5. Saç ve Tırnağın İlk Kesimi 137

3.1.2. Çocuk 138
3.1.2.1. Yürüme ve Konuşmaya Dair Uygulamalar 138
3.1.2.2. Çocuğun İlk Eğitimi 139
3.1.2.3. Sünnet Düğünleri 141
3.1.2.4. Kıyafet Değiştirme 144
3.1.3. Evlenme 145
3.1.3.1. Evlilik Öncesi 145
3.1.3.1.1. Görücülük 145
3.1.3.1.2. İsteme ve Söz 147
3.1.3.1.3. Nişan 148
3.1.3.1.4. Çeyiz Asma 149
3.1.3.1.5. Düğüne Davet 152
3.1.3.2. Evlilik Düğünü 153
3.1.3.2.1. Kına 158
3.1.3.2.2. Dünürcülük 160
3.1.3.2.3. Damat Tıraşı 162
3.1.3.2.4. Gelin Alma 164
3.1.3.2.5. Düğün Yemekleri 167
3.1.3.2.6. Düğün Eğlenceleri 168
3.1.3.2.7. Gelinin Kıyafeti ve Hediyeler 171
3.1.3.3. Evlilik Sonrası 173
3.1.3.3.1. Duvak Günü-Gelin Paçası 173
3.1.3.3.2. Yeni Gelinle İlgili Âdetler 175
3.1.4. Ölüm 178
3.1.4.1. Ölüm Öncesi 179
3.1.4.2. Ölüm 179
3.1.4.2.1. Ölümün Duyurulması 179
3.1.4.2.2. Ölünün Gömülmeye Hazırlanışı 181
3.1.4.3. Ölü Okumaları-Mevlit 183

3.1.4.4. Ölü Yemeği 184
3.1.4.5. Ölen Kişinin Eşyaları, Kefareti ve Vasiyetleri 184
3.1.4.6. Yas Tutma ve Ağıt Yakma 186
3.1.4.7. Ölü ile İlgili Âdet ve İnanmalar 187
3.1.4.8. Şehitlik 188
3.1.4.9. Mezar ve Mezar Taşı 190
3.1.4.10. Günümüzde Cenazeler 193
3.2. GİYİM KUŞAM 193
3.2.1. Kadın Giyim Kuşamı 194
3.2.2. Erkek Giyim Kuşamı 196
3.2.3. Kadın ve Erkek İç Giyimi ve Ayakkabıları 197
3.2.4 Bebek ve Çocuk Giyim Kuşamı 199

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HALK BİLGİSİ

4.1. HALK HEKİMLİĞİ 200
4.1.1. Ocak ve El Alma Uygulaması 201
4.1.2. Yetişkin Hastalıkları 203
4.1.2.1. Beyin ve Omurilikle (Sinir Sistemi) İlgili Hastalıklar ve Tedavisi 203
4.1.2.2. Cilt Hastalıkları ve Tedavisi 204
4.1.2.3. Yanık ve Yara Tedavisi 208
4.1.2.4. Çeşitli Ağrıların Tedavisi 209
4.1.2.5. İskelet-Kas Sistemi Hastalıkları ve Tedavisi 210
4.1.2.6. Psikolojik Hastalıkların Tedavisi 213
4.1.2.7. Kadın Hastalıklarının Tedavisi 220
4.1.2.8. Ağız ve Solunum Sistemi Hastalıkları Tedavisi 222
4.1.2.9. Mide ve Bağırsak Hastalıkları ve Tedavisi 222
4.1.3. Çocuk Hastalıkları ve Tedavisi 222

4.1.3.1. Yüksek Ateş 223
4.1.3.2. Öksürme 223
4.1.3.3. Bademcik Şişmesi 223
4.1.3.4. Kulak Ağrısı 223
4.1.3.5. Kabakulak 224
4.1.3.6. Çiçek Hastalığı 224
4.1.3.7. Kızamık 224
4.1.3.8. Sarılık 224
4.1.3.9. Hırpa 225
4.1.3.10. Küpleme 225
4.2. HALK BOTANİĞİ 227
4.3. HALK VETERİNERLİĞİ 232
4.4. HALK MATEMATİĞİ VE ÖLÇÜ BİRİMLERİ 234
4.5. HALK METEOROLOJİSİ 234
4.6. HALK TAKVİMİ 238

BEŞİNCİ BÖLÜM
HALK İNANIŞLARI

5.1. ZİYARET YERLERİYLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 242
5.1.1. Ağaçdere Köyündeki Ziyaret Yeri 250
5.1.2. Ağlayan Kaya 250
5.1.3. Alacalı Köyündeki Ziyaret Yerleri 250
5.1.4. Büyük Bucaklı Köyündeki Ziyaret Yerleri 251
5.1.5. Çataklı Köyündeki Ziyaret Yerleri 251
5.1.6. Çengilli Köyü: Gaziler Dedesi 252
5.1.7. Değirmençayırı Köyü: Çanlı Dede 252
5.1.8. Doğancılı Köyündeki Ziyaret Yeri 253
5.1.9. Erenler Köyündeki Ziyaret Yeri 254

5.1.10. Esenceli Köyü: Bastoncu Dede ve Diğerleri 255
5.1.11. Gökmaslı Köyü: Hayır Mezarlığı 256
5.1.12. Göksu Köyü: Kemallı Türbesi 257
5.1.13. Hacıllı Köyündeki Ziyaret Yeri 258
5.1.14. Kalemköydeki Ziyaret Yeri 259
5.1.15. Karakiraz Köyündeki Ziyaret Yerleri 259
5.1.16. Kızılcaköy'deki Ziyaret Yeri 260
5.1.17. Koçullu: Delikli Taş 261
5.1.18. Kumbaba 261
5.1.19. Kurna Köydeki Ziyaret Yeri 263
5.1.20. Oruçoğlu Köyü: Seyit Ali Efendi 264
5.1.21. Ovacık Köyündeki Ziyaret Yeri 266
5.1.22. Sofular Köyü: Dobra Dede 270
5.1.23. Soğullu Köyündeki Ziyaret Yeri 271
5.1.24. Sortullu Köyündeki Ziyaret Yeri 272
5.1.25. Sungurlu Köyündeki Ziyaret Yeri 274
5.1.26. Tekke Köyündeki Ziyaret Yeri 274
5.1.27. Ubeyli Köyündeki Ziyaret Yeri 275
5.1.28. Vasiyet Tepesi 275
5.1.29. Yazımanayır Köyündeki Ziyaret Yeri 276
5.2. BÜYÜ, NAZAR, MUSKAYLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 276
5.3. DOĞAÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 283
5.4. UĞURLU SAYILAN GÜNLER VE GECELERE DAİR İNANIŞ VE UYGULAMALAR .. 285
5.5. GÜNLÜK YAŞAMLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 286

ALTINCI BÖLÜM
HALK EĞLENCELERİ VE TÖRENLER

6.1. HALK SPORLARI VE EĞLENCELERİ 289

6.1.1. Güreş 290
6.1.1.1. Güreşte Davul, Zurna ve Cazgır 291
6.1.1.2. Güreş Kıyafetleri 292
6.1.1.3. Güreş Türleri 292
6.1.1.4. Pehlivanlar 294
6.1.2. Avlanma 300
6.1.3. Halk Oyunları 304
6.1.4. Halk Tiyatrosu 305
6.1.5. Kahvehane Kültürü 305
6.1.6. Çocuk Oyunları 306
6.1.6.1. Taş ile Oynanan Oyunlar 308
6.1.6.2. Sopa ile Oynanan Oyunlar 311
6.1.6.3. Kiremitle Oynanan Oyunlar 313
6.1.6.4. Topla Oynanan Oyunlar 315
6.1.6.5. Mendil ile Oynanan Oyunlar 315
6.1.6.6. El ile Oynanan Oyunlar 319
6.1.6.7. Saklanmalı Oyunlar 321
6.1.6.8. Atlamalı Oyunlar 323
6.1.6.9. Diğer Oyunlar 324
6.2. ÖZEL GÜNLERE BAĞLI TÖRENLER VE EĞLENCELER 329
6.2.1. Yılbaşı-Ayıcılık Oyunu 329
6.2.2. Kandiller 332
6.2.3. Ramazan Ayı 332
6.2.4. Dinî Bayramlar 333
6.2.5. Hıdırellez 339
6.2.5.1. Hıdırellez Eğlenceleri 341
6.2.5.2. Hıdırellez ve Köy Hayrı 343
6.2.5.3. Hıdırellez'e Dair İnanmalar 344
6.2.5.4. Hıdırellez Uygulamaları-Dilek Dileme 347

6.2.5.5. Günümüzde Hıdırellez Kutlamaları 348
6.2.6. Asker Uğurlama ve Karşılama Törenleri 354

YEDİNCİ BÖLÜM
HALK MUTFAĞI

7.1. ÖZEL GÜN YEMEKLERİ 356
7.1.1. Lohusa Yemekleri 356
7.1.2. Düğün Yemekleri 358
7.1.3. Ölü Yemeği 363
7.1.4. Dinî Bayram ve Kandil Yemekleri 365
7.1.5. Yağmur Duası Yemekleri 365
7.1.6. Yılbaşı Yemekleri 366
7.1.7. Hıdırellez Yemekleri 366
7.2. YÖRESEL YEMEKLER 367
7.2.1. Dere Köylerinde Yapılan Yöresel Yemekler 372
7.2.2. Manav Köylerinde Yapılan Yöresel Yemekler 375
7.2.3. Boşnak Köyünde Yapılan Yöresel Yemekler 375
7.2.4. Çerkez Köylerinde Yapılan Yöresel Yemekler 376
7.3. KIŞ HAZIRLIKLARI VE SİRKECİ YAZGAN FATMA 376

SEKİZİNCİ BÖLÜM
HALK ANLATILARI, HALK ŞİİRİ VE HALK DİLİ VERİMLERİ

8.1. HALK ANLATILARI 380
8.1.1. Efsane 380
8.1.2. Masal 382
8.1.3.Fıkra 387
8.2. HALK ŞİİRİ 389

8.2.1. Mâni 390
8.2.2. Türkü 403
8.2.3. Ninni 404
8.3. HALK DİLİ 406
8.3.1. Tekerleme 408
8.3.2. Bilmece 410
8.3.3. Atasözleri ve Deyimler 412
8.3.4. Alkış 413
8.3.5. Lakap 413

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 419
KAYNAKÇA 426
EKLER 492

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1.: Hacıllı Köyünde Bulunan Onbir Göller Vadisi 15
Fotoğraf 1.2.: Darlık Köyünde Bulunan Kabaağaç Mesire Yeri 20
Fotoğraf 1.3.: Birlik Aracı 66
Fotoğraf 2.1.: Ağaçdere Köyünde Bir Ahşap Ev 73
Fotoğraf 2.2.: Satmazlı Köyünde Restore Edilmemiş ve Restore Edilmiş İki Ev 74
Fotoğraf 2.3.: Sungurlu Köyünde Bir Örme Ev 75
Fotoğraf 2.4.: Yaylalı Köyünde Taş Üzerine Yapılmış Evin İçten Görünüşü 76
Fotoğraf 2.5.: Oruçoğlu Köyünde Ev İçerisindeki Ambar 77
Fotoğraf 2.6.: Yüklük, Ocak ve Hamam (Soldan Sağa) 77
Fotoğraf 2.7.: Eski Tip Kapı Kilidi 78
Fotoğraf 2.8.: Yaylalı Köyünde Bulunan Çeyiz Sandığı 79
Fotoğraf 2.9.: Karamandere Köyünde Bulunan Çeyiz Sandığı ve Çıkrık 79
Fotoğraf 2.10.: Tokmak 80
Fotoğraf 2.11.: Meşrutiyet Köyü Müzesinden Süzgeç 81
Fotoğraf 2.12.: Çalı Süpürgesi Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler 81
Fotoğraf 2.13.: Karamandere Köyünde Bulunan Gaz Lambaları 83
Fotoğraf 2.14.: Yeniköy'de Bulunan Vaftiz Yeri 84
Fotoğraf 2.15.: Yeniköy'de Bulunan Vaftiz Yerindeki Havuz Kalıntısı 84
Fotoğraf 2.16.: Meşrutiyet Köyünde Bulunan Cami 85
Fotoğraf 2.17.: Kızılcaköy Cami 86
Fotoğraf 2.18.: Üvezli Köyünde Bulunan Çeşme 87
Fotoğraf 2.19.: Meşrutiyet Köyünde Bulunan Çeşme 87
Fotoğraf 2.20.: Geredeli Köyünde Bulunan Çeşme 88
Fotoğraf 2.21.: Osmanköy'de Bulunan Çeşme 88
Fotoğraf 2.22.: Karabeyli Köyünde Bulunan Çeşme 89
Fotoğraf 2.23.: Kızılcaköy'de Bulunan Çeşme 90
Fotoğraf 2.24.: Sofular Köyü Yolu Üzerinde Bulunan Çeşme 90
Fotoğraf 2.25.: İlçe Merkezinde Bulunan Hanım Suyu Çeşmesi 91

Fotoğraf 2.26.: Karamandere Köyünde Bulunan Bir Köy Fırını 92
Fotoğraf 2.27.: Ağaçdere Köyünde Bulunan Dibek Taşı 93
Fotoğraf 2.28.: Şile Kalesi 94
Fotoğraf 2.29.: Şile Feneri 95
Fotoğraf 2.30.: Karamandere Köyünde Bulunan Dokuma Tezgâhı 99
Fotoğraf 2.31.: Meşrutiyet Köyü Müzesinde Eski Dokuma Tezgâhının Bir Kısmı 100
Fotoğraf 2.32.: Çeşitli Motifler 103
Fotoğraf 2.33.: Eski Bir Peşkir Üzerine İşlenmiş Motif 103
Fotoğraf 2.34.: Çeyizden Kalma İşlenmiş Bir Çift Yastık Kılıfı 104
Fotoğraf 2.35.: Hayvan Nallama İşleminde Kullanılan Araç-Gereçler 106
Fotoğraf 2.36.: Meşrutiyet Köyü Müzesinde Bulunan Yayık 107
Fotoğraf 2.37.: Karamandere Köyünde Bulunan Arı Kovanı 107
Fotoğraf 2.38.: 1963 Yılında Satmazlı Köyünde At Arabalarıyla Çift Sürme 108
Fotoğraf 2.39.: Eski Darlık Köyünde Manda Arabalarıyla Yapılan Tarımsal Üretim. 109
Fotoğraf 2.40.: Ellik 109
Fotoğraf 2.41.: Düven Dişleri 110
Fotoğraf 2.42.: Tırpan 111
Fotoğraf 2.43.: Meşrutiyet Köyü Müzesinde Düven, Tırpan ve Orak (Soldan Sağa).. 111
Fotoğraf 2.44.: At Arabalarıyla Ormana Odun Toplamaya Gitme 113
Fotoğraf 2.45.: Kömür Yakma 114
Fotoğraf 2.46.: Odun Eşeği 114
Fotoğraf 2.47.: Karakiraz Köyünde Bulunan Eski Bakkal 115
Fotoğraf 2.48.: Gezici Bakkal Aracı 116
Fotoğraf 3.1.: Çeyizden Kalma Bir Peşkir ……...…151
Fotoğraf 3.2.: Geçmişte Meşrutiyet Köyünde Gerçekleşen Gelin Alma 164
Fotoğraf 3.3.: Karamandere Köyünde Bulunan Çanakkale Anıtı 188
Fotoğraf 3.4.: Üvezli Köyü Mezarlığı 190
Fotoğraf 3.5.: Tülbent Bağlanmış Bir Mezar Taşı 191
Fotoğraf 3.6.: Gökmaslı Köyü Mezarlığında Bulunan Sarıklı Taşlardan Biri 192

Fotoğraf 3.7.: Yeldirme 195
Fotoğraf 3.8.: Çarık 198
Fotoğraf 4.1.: Temre Bitkisi..... 204
Fotoğraf 4.2.: Kazayağı Bitkisi 231
Fotoğraf 5.1.: Sortullu Köyünde Bulunan Ziyaret Yerinde Mum Yakma..... 248
Fotoğraf 5.2.: Alacalı Köyündeki Ziyaret Yeri..... 250
Fotoğraf 5.3.: Çataklı Köyündeki Ziyaret Yeri..... 252
Fotoğraf 5.4.: Değirmençayırı Köyündeki Ziyaret Yeri..... 253
Fotoğraf 5.5.: Doğancılı Köyündeki Ziyaret Yeri..... 254
Fotoğraf 5.6.: Erenler Köyündeki Ziyaret Yeri..... 254
Fotoğraf 5.7.: Esenceli Köyündeki Ziyaret Yeri..... 255
Fotoğraf 5.8.: Gökmaslı Köyündeki Ziyaret Yeri..... 257
Fotoğraf 5.9.: Göksu Köyündeki Ziyaret Yeri..... 257
Fotoğraf 5.10.: Hacıllı Köyündeki Ziyaret Yeri..... 258
Fotoğraf 5.11.: Karakiraz Köyündeki Ziyaret Yeri..... 259
Fotoğraf 5.12.: Kızılcaköy'deki Ziyaret Yeri 260
Fotoğraf 5.13.: Oruçoğlu Köyündeki Ziyaret Yeri..... 264
Fotoğraf 5.14.: Ovacık Köyündeki Ziyaret Yeri..... 266
Fotoğraf 5.15.: Ovacık Köyündeki Ziyaret Yeri..... 269
Fotoğraf 5.16.: Sofular Köyündeki Ziyaret Yeri..... 270
Fotoğraf 5.17.: Sortullu Köyündeki Ziyaret Yeri ve Ziyaretçiler 273
Fotoğraf 5.18.: Sungurlu Köyü Ziyaret Yeri 274
Fotoğraf 6.1.: Satmazlı Köyünden Burmaoğlu İsmail Pehlivan vd. 290
Fotoğraf 6.2.: Köyler Arasında Düzenlenen Güreş Müsabakaları 291
Fotoğraf 6.3.: Kispet..... 292
Fotoğraf 6.4.: İlçenin Eski Avcılarından Bazıları 301
Fotoğraf 6.5.: Domuz Avı..... 302
Fotoğraf 6.6.: Karakiraz Köyündeki Eski Bir Köy Kahvehanesi..... 306
Fotoğraf 6.7.: Geçmişte Oruçoğlu Köyünde Gerçekleşen Bayramlaşma..... 336

Fotoğraf 6.8.: Kırmızı Yumurta 343
Fotoğraf 6.9.: Hıdırellez Kutlamaları Sırasında Yağan Yağmur (2018) 346
Fotoğraf 6.10.: Çataklı Köyündeki Hıdırellez Kutlamaları ve Kurulan Pazar..... 350
Fotoğraf 6.11.: Günümüz Çataklı Köyü Hıdırellez Kutlamaları..... 350
Fotoğraf 6.12.: Çataklı Köyü Hıdırellez Kutlamaları Sırasında Ziyaret Yeri..... 351
Fotoğraf 6.13.: Sofular Köyünde Hıdırellez Hazırlıkları..... 352
Fotoğraf 6.14.: Hıdırellez Kutlamaları İçin Edirne Babaeski'den Gelen Ziyaretçiler . 353
Fotoğraf 6.15.: Sortullu Köyü Hıdırellez Kutlamalarında Adak Kurban Kesimi 354
Fotoğraf 7.1.: Kızılcaköy'de Düğün İçin Börek Yapımı 359
Fotoğraf 7.2.: Çataklı Köyündeki Hıdırellez Kutlamasında Dağıtılan Yemek (2018) 367
Fotoğraf 7.3.: Kızılcaköy'deki Düğün İçin Fırına Verilen Börekler..... 368
Fotoğraf 7.4.: Fırın İçerisinde Pişmekte Olan Köy Ekmekleri 370
Fotoğraf 7.5.: Kış Hazırlıkları İçin Kurutulan Makarnalar..... 377
Fotoğraf 7.6.: Sirkeci Yazgan Fatma İmalathanesi 379

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e. : Aynı eser

A.Ş. : Anonim Şirket

bkz. / Bkz. : Bakınız

bs. : Basım

C : Cilt

Dr. : Doktor

Ed. : Editör

Haz. : Hazırlayan

Hz. : Hazreti

İBB : İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İSKİ : İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi

KK : Kaynak Kişi

km : Kilometre

L.T. : Lisans Tezi

m : Metre

MÖ : Milattan Önce

MS : Milattan Sonra

Opr. : Operatör

Öğr. : Öğretim

öl. : Ölüm Tarihi

s. : Sayfa

S. : Sayı

SMS : Short Message Service *(= Kısa Mesaj Hizmeti)*

ŞADER : Şile ve Ağva Civar Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

TL : Türk Lirası

vb. : Ve Benzeri

vd. : Ve Diğerleri

vs. : Vesaire

y.y. : Yayımcı Yok

y.y. : Yayım Yeri Yok

YKY : Yapı Kredi Yayınları

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Türkiye, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle yüzyıllar boyu birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde İstanbul'a bağlı olan Şile ilçesi de tarih boyunca birçok uygarlıkları içerisinde barındırmış, birçok kültürün birleşim noktası haline gelmiştir. Gerek yüzyıllardır biriktirdiği kültürel çeşitlilik gerekse kozmopolit bir şehir olan İstanbul'a olan yakınlığı Şile'yi diğer ilçelerden farklı bir konuma yerleştirmiştir. Bunların yanında tarihî kalıntıları, doğal güzellikleri ve turizm potansiyelinin yüksek olması Şile'yi daima özel kılmıştır.

Şile halkının kültürel çeşitliliği ilçenin önemli özelliklerinden biridir. Türklerden önce Rumların yaşadığı ilçeye Yıldırım Beyazıt (1389-1402) döneminde yerleştirilen Manavlar, ardından 93 Harbi sırasında Ahıska Türklerinin Artvin'e ve sonrasında ilçeye yerleştirilmesi, aynı şekilde daha sonrasında ilçeye yerleştirilen Çerkez ve Boşnaklar yörenin kültürel çeşitliliğini artırmıştır. Yörede bulunan her topluluk kendi gelenek ve göreneklerini yaşatmış, aynı zamanda diğer topluluklarla da etkileşim içine girerek yıllar boyu birlikte yaşamıştır. Bu da ilçeye özgü yeni gelenek görenek, âdet ve inanışların oluşmasını sağlamıştır.

Yörede bulunan ziyaret yerleri ve bunların etrafında oluşmuş inanış ve ritüeller günümüzde de değişip dönüşerek devam etmektedir. Yörenin belirli köylerinde yapılan Hıdırellez kutlamaları yalnızca Şile içerisinde değil; Ağva, Kocaeli, Gebze ve İstanbul'dan gelen ziyaretçilerce de rağbet görmektedir. Bunlara ek olarak belediye tarafından düzenlenen pazarlar, festival ve şenlikler de Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen misafirlerce ilgiyle karşılanmakta ve ilçe adına yarar sağlamaktadır.

İlçenin kültürel yapısının yanında tarihî kalıntıları, coğrafî oluşumları yörenin değerlerinden biridir. Bu coğrafî oluşumlardan biri olan mağaralar tarih boyunca bazı uygarlıkların çeşitli amaçlarına hizmet etmiştir. Günümüzde de bunlar yöre halkı tarafından hikâyeleştirilerek anlatılmaktadır. Ayrıca düğünlerde, ramazan aylarında ve güreşlerde yöre halkı tarafından söylenen mâniler, bilmeceler ve tekerleme gibi halk edebiyatı verimleri günümüzde de icra edilmeye devam etmektedir. Bu bakımdan ilçe

yalnızca kültürel çeşitliliği, tarihî ve coğrafî özellikleri ile değil halk edebiyatı verimleri bakımından da zengindir.

İlçe, kültürel çeşitliliği, gelenek görenekleri, âdet ve inanmaları, kutlamaları ve festivalleri ile İstanbul'un diğer ilçelerinden ayrılarak farklı bir yer edinmiştir. Bu çalışmanın konusu yukarıda bahsi geçen ve ilçenin kendine özgü kültürünü yansıtan folklor ürünlerini tespit edip derlemek ve sınıflandırmaktır.

Çalışmanın Amacı

Çalışmada İstanbul'un bir ilçesi olan Şile'nin folklorik malzemelerinin tespit edilip değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Özellikle İstanbul'a yakınlığı ve turizm potansiyeli ile tanınan ilçenin İstanbul ile ilgili folklorik unsurları ve kendi kültürel çeşitliliği ile oluşturduğu ve nesilden nesle aktararak günümüze kadar getirdiği gelenek ve göreneklerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu folklorik unsurlardan hangisinin günümüze geldiği, hangisinin terk edildiği ve hangisinin yaşatılmaya çalışıldığı da ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışma ile İstanbul folkloru, yaşamı ve edebiyatı alanında çalışmalar yapacak araştırmacılara malzeme sunmak da amaçlanmaktadır.

Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Şile ilçesi ve ilçeye bağlı elli bir köy ve mahalle çalışmaya dahil edilmiştir. Yöre halkı ve köy muhtarları tarafından Ağva'nın köyleri olarak bilinen ancak yakın bir zamanda Şile'ye bağlanan köyler çalışmaya dahil edilmemiş; çok fazla folklorik malzemeyi barındıran Ağva başka bir çalışmaya bırakılmıştır. Çalışmaya dahil edilip incelenen ve derleme yapılan mahalle ve köyler şunlardır: Ağaçdere, Ahmetli, Alacalı, Avcıkoru, Bıçkıdere, Büyük Bucaklı, Çataklı, Çayırbaşı, Çelebi, Çengilli, Darlık, Değirmençayırı, Doğancılı, Erenler, Esenceli, Geredeli, Göçe, Gökmaslı, Göksu, Hasanlı, Hacıllı, İmrendere, İsa, Kalemköy, Karabeyli, Karakiraz, Karamandere, Kervansaray, Kızılcaköy, Korucu, Kömürlük, Kumbaba, Kurna, Meşrutiyet, Oruçoğlu, Osmanköy, Ovacık, Satmazlı, Sahilköy, Sofular, Soğullu, Sortullu, Sungurlu, Tekke, Ulupelit, Üvezli, Yazımanayır, Yaka, Yaylalı, Yeniköy ve Yeşilvadi.

Yukarıda ismi verilen köy ve mahallelere derleme boyunca gidilmiş, köy veya mahalle muhtarları, muhtar azaları, varsa köyün dernek üyeleri veya köy halkından olan

kişilerle yüz yüze görüşmeler ve gözlemler yapılmıştır. Çalışma sadece sözlü kaynak çalışması şeklinde yapılmıştır. Derleme boyunca çok daha fazla sözlü kaynak ile görüşme sağlanmış olsa da çalışma içerisinde doğrudan bilgisini kullandığımız yüz elli bir kişinin adı çalışmada kaydedilmiştir. Fakat bu sayıdan daha fazla kişi ile görüşülmüş, hemen her köyde yöre halkı ile olabildiğince çok görüşme sağlanmış, yöre hakkında bilgi edinilmiştir. Yörede çalışma ve iş imkanlarının yetersizliği nedeniyle İstanbul, Ümraniye ve Üsküdar gibi ilçelere yerleşmiş olan Şilelilerin bilgisine başvurmak ve onların yöre ile ilişkisini incelemek amacıyla bu bölgelerde bulunan ve ilçe köylerinin adıyla anılan derneklerden de derlemeler yapılmıştır. Çalışmada kaynak kişi listesine yer verilmiş olup ismini vermek istemeyen kişilerin isimleri saklı tutulmuştur. Birden fazla kişi ile aynı anda görüşme yapılmış ve kaynak kişiler isimlerinin saklı tutulmasını istemişse listede aynı kaynak kişi numarası altında birden fazla kişi ile görüşme yapıldığı belirtilmiştir.

Çalışma boyunca sözlü kaynaklardan direkt alıntı yapılan yerlerde yorumlarımız veya düzeltmelerimiz köşeli parantez içerisinde verilmiştir.

İlçe folkloru ile ilgili bazı yazılı kaynaklardan da faydalanmayı düşünmüş olsak da sözlü kaynaklardan çok fazla veri elde edildiğinden yazılı kaynakları kullanma fikrinden vazgeçilmiş; sadece kaynak kişilerden yeteri kadar bilgi edinilemeyen bazı konularda yazılı kaynaklar kullanılmıştır.

Çalışmanın başlıklarının belirlenmesi amacıyla Sedat Veyis Örnek'in hazırladığı şemaya başvurulmuş, ayrıca derleme öncesi hazırlıklar ve oluşturulan soru formu için şu kaynaklar kullanılmıştır:

Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Ankara, BigeSu, 2014, s. 24-27.

Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 492-525.

Metin Ekici, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Ankara, Geleneksel Yayınları, 2004, s. 160-232.

Nail Tan, **Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler**, İstanbul, Halk Kültürü Yayınları, 1985, s. 71-110.

Bu kaynaklara ek olarak soru formunda kendi oluşturduğumuz soru kalıpları da mevcuttur. Ayrıca Örnek'in şemasına elde ettiğimiz malzemelere göre yeni başlıklar ekledik.

Birkaç köyde bulunan köy müzeleri hakkında edinilen bilgiler müzeyi kuran köy muhtarları ile yapılan derlemeler sonucunda edinilmiştir. Bunun dışında çalışmada verilen geçiş dönemleri, halk bilgisi, halk inanışları, ziyaret yerleri, halk hekimliği, halk sporları, eğlenceleri ve halk edebiyatı hakkında edinilen tüm bilgiler Şile halkından sözlü olarak ses kayıtlı ve görüntülü derlemeler şeklinde yapılmıştır. Derleme boyunca derleyici yörede, doğal ortamda, yüz yüze bu derlemeleri gerçekleştirmiş olup aktif katılımcı konumundadır.

Yörede yapılması planlanan baraj nedeniyle bazı köylerin sular altında kalması ihtimaline karşılık o köylerde derleme çalışmalarına ağırlık ve öncelik verilmiştir. Tespit edilen unsurların geçmişte nasıl olduğu ve günümüzde terk edilip edilmediği sözlü kaynaklardan öğrenilmiştir. Terk edilmediyse günümüzde ne gibi değişimlere uğradığı yine sözlü kaynakların konu hakkındaki düşünceleri ve değerlendirmeleri ile çalışmaya alınmıştır. Edinilen veriler halk bilimsel açıdan değerlendirilerek çalışmada verilmiştir.

Çalışma Sırasında Karşılaşılan Zorluklar

Çalışmanın sözlü kaynaklar üzerinden ilerlemesi nedeniyle derlemede karşılaşılan birtakım zorluklar olmuştur. Merkezden köylere ulaşımın sıkıntılı olması ve çoğu köyün içerisine toplu taşıma araçlarının girmemesi başlıca zorluklardandır. Bu nedenle bu tür zorluklar, köylere ulaşımda özel aracı gerekli kılmıştır.

Derleme sırasında karşılaşılan diğer sıkıntı kaynak kişilerin çekingen olmasıdır. Bu sorun köy muhtarlarının ve muhtar azalarının yardımıyla çözülmüştür. Fakat bazı kaynak kişiler buna rağmen çekinip konular hakkında bilgi vermekten kaçınmıştır veya künye bilgilerinin gizli tutulmasını istemiştir. Bazı kaynak kişiler ise konu hakkında benzer çalışmaların daha önceden yapıldığını söyleyerek konular hakkında tekrar konuşmak istememişlerdir. Avcılık, güreş gibi alanlarla ilgili bilgiler daha çok erkek kaynak kişilerden edinilmiş; inanışlar, âdet ve inanmalar ile ilgili ise kadın kaynak kişiler daha çok bilgi vermiştir. Kaynak kişilerle çoğunlukla köy muhtarlarının veya önceden

görüşme sağlanmış olan kaynak kişilerin yönlendirmesi ile görüşülmüştür. Buna karşın bazı kaynak kişiler ise son derece yardımcı olmuş ve yönlendirmeler yaparak yeni kaynak kişiler bulmamızı sağlamıştır.

Görüntü veya sesli kayıt için her kaynak kişinin rızası alınmış olup rıza göstermeyen birkaç kaynak kişiden derlenen bilgiler yazılı olarak kaydedilmiştir.

İlçeye bağlı altmışa yakın köyün bulunması derlemede karşılaşılan zorluklardandır. Yörede Manavlara, Ahıska Türklerine, Boşnak ve Çerkezlere ait farklı kültürlerden insanların oluşturdukları köyler bulunmaktadır. Bu durum çalışmanın başında yöre hakkında bilgi edinmeyi ve yörenin kültürel yapısını çözümlemeyi zorlaştırmıştır. Fakat çalışma ilerledikçe aynı kültüre ait olan köylerin benzer nitelikte malzemeler verdiği anlaşılmıştır.

Bazı köylere bir kere gidilmişse de çoğu köye birkaç kez gidilmeye ve daha çok kaynak kişi ile görüşülmeye çalışılmış; bu durum çalışmanın süresi bakımından sıkıntı yaratmıştır. Yöredeki tüm köylerde daha fazla kaynak kişi ile görüşmek ve bir süre orada yaşamak daha fazla malzemeye ulaşmayı sağlayacaktır. Zaman ve mekân sıkıntısı dolayısıyla biz böyle bir şeyi gerçekleştiremedik.

Çalışmanın diğer bir zorluğu derleyicinin tek kişi olmasıdır. Bu nedenle sözlü kaynakların çok olduğu ortamlara girildiğinde derleyicinin fazla şeye odaklanması gerekmektedir. Bu da görüntülü kayıt alma, sesli kayıt alma gibi derleme sırasında yapılması gereken şeylerin gerçekleşmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle çoğu derlemeye yardımcı kişilerle çıkılmıştır ancak çalışma bir grup çalışması şeklinde yapılırsa konular hakkında daha detaylı bilgiler edinileceği gibi daha profesyonel görüntülü ve sesli kayıt alınabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİLE'NİN TARİHİ, KÖYLERİ VE KÖY HAYATI

Çalışmamızın bu bölümünde çeşitli yazılı kayıtlardan hareketle Şile'nin tarihi, coğrafi özellikleri, Şile'de düzenlenen çeşitli festival ve panayırlar anlatılmıştır. Özellikle köyler ve köy yaşamı hakkında bilgi verilen kısımlarda ise yazılı kayıtlardan daha çok sözlü kaynakların verdiği bilgiler kullanılmıştır.

1.1. Şile'nin Tarihi

İlçenin tarihi gerek yazılı kaynaklar gerekse sözlü kaynaklardan edinilen bilgilere göre oldukça eskiye dayanmaktadır. Yöre birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Geçmişten günümüze yörenin tarihi önemi büyüktür. Bu önemi coğrafi özellikleri ve doğal güzelliklerinden ötürüdür.

Şile'nin ilk yerleşik kavmi Greklerdir. İlçenin ismi de antik Miletoslu kavimlerden gelmektedir. Miletoslu kavimler kentlerini doğal güzelliklerden esinlenerek adlandırırlar. Yörede çokça mor renkli, güzel kokulu çiçekler bulunur. Bu nedenle bu kavimler ilçeye kendi dillerinde "mercanköşk"[1] adını vermişlerdir.[2] Mercanköşk, botanik biliminde, iki çenekliler sınıfından Ballıbabagiller familyasındandır. Kuru yerlerde, kurak tepelerde, dağ sırtlarında yetişen güzel kokulu çiçekler açan bir cinstir. Türkiye genelinde bu tür çiçeklerin çoğu "kekik" adı altında tanınmaktadır. İlçenin ismini yörede yaygın şekilde bulunan, güzel kokan bu bitkiden ismini almış olduğu muhtemeldir.[3]

İlçe, tarih içinde birçok topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Tarih içerisinde Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Bithynia, Roma, Bizans egemenliği altında kalmıştır. İlçenin içinde yer aldığı Kocaeli Yarımadası toprakları Sakarya Nehri, İstanbul Boğazı, Karadeniz ve

---

[1] **Mercanköşk**: Ballıbabagillerden, küçük yapraklı, güzel kokulu bir saksı bitkisi, şile, yayla kekiği, merzengûş bkz. Türk Dil Kurumu, "Mercanköşk", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c63f59b59d2b4.09583092, 24 Ocak 2019.

[2] Şebnem Ruhsar Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi,** Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2010, s. 15.

[3] T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 166.

Marmara Denizi arasında yer alır. Bu bölge tarihçiler tarafından Bithynia (Bitinya) olarak adlandırılır.[4]

Şile çevresi engebeli bir arazi yapısına sahip ve sık ormanlarla kaplı olduğundan çağlar boyunca ulaşım kara yolu yerine deniz yolu ile yapılmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda Şile'ye yerleşen ilk topluluğun denizci bir kavim olduğunu söylemek mümkündür. Tarihe bakıldığında Miletosluların MÖ 8. yüzyıllarda Marmara Denizi kıyılarında bazı ticaret kolonileri kurduğu görülür. Yalı, Uçurumaltı, Tavanlı mağaraları olarak adlandırılan bölgelerde bulunan izlerden anlaşıldığına göre ilçe bu dönemde küçük bir ticaret kentidir.[5]

Şile Antik Çağ'da iki defa iki defa istilaya uğramıştır. Birincisi Eski Yunanlıların Pers seferinden geri dönüşlerinde, komutanları Xenophon (MÖ 431-354)[6] tarafından yapılmıştır. İkinci istila ise Roma komutanı Lucullus (MÖ 118-56) tarafından gerçekleştirilmiştir.[7]

Tarih içinde Lydialılar, Persler ve Galatlar'dan sonra MÖ 1. yüzyılda Romalılar bölgeye hâkim olur. MS 3. yüzyılda bazı Hristiyan grupları Doğu Roma İmparatorunun gazabından kaçarak Kızılca, İnkese, Sofular köyleri yakınlarındaki mağaralara sığınırlar. Bölgedeki mağaralar orduların, Hristiyanların güvenli sığınakları olduğu gibi Gürlek mağarası diğer mağaralardan farklı şekilde hapishane olarak da kullanılmıştır.[8]

Zaman içinde Cenevizliler bir süre bölgeye hâkim olur. O dönemden günümüze kalan mimari yapı Şile'nin ünlü kalesidir. 1050 yılında Selçuklular Şile'yi ele geçirir. Ancak 1097 yılında Haçlı orduları Şile'yi Selçuklulardan geri alır.[9] 14. yüzyıla kadar Bizans'ın uç kalelerinden biri olarak Bizans hâkimiyetinde kalmıştır. Orhan Bey (1326-

[4] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi,** s. 16.
[5] **A.e.**, s. 18-19.
[6] Padişahlar için parantez içinde saltanat devri verilmiştir. Bizans imparatorları için hükümdarlık dönemleri verilmiştir. Diğer önemli şahısların biliniyorsa eğer ölüm yılları verilmiştir.
[7] Turan Aziz Beler, **War Adam Ein Türkei**, İstanbul, MEY/ER Matbaası, 1988'den aktaran T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 171.
[8] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi,** s. 23.
[9] **A.e.**, s. 23.

1359) zamanında Heciz, Sarıkavak, Teksen Kaleleri alınmıştır. Fakat bu bölgenin fethi tam olarak Yıldırım Bayezid döneminde gerçekleşmiştir.[10]

Rum nüfusunun hâkim olduğu bölgeye 14. yüzyıldan itibaren Selçuklular tarafından Anadolu'dan getirilen Türkmen aşiretleri yerleştirilmeye başlanır. Türkmen aşiretleri yerleştikleri bölgelere kendi isimlerini verir. Hasanoğulları'nın yerleştikleri yerin adı Hasan köyü olarak bilinir. Aynı şekilde Çengillioğulları Çengilli köyüne, Gökçeler Göçe köyüne, Gökmenler Gökmaslı köyüne, Çitaklar Çataklı köyüne, Karamanoğulları Karamandere köyüne, İsaoğulları İsaköy'e, Yakupoğulları Yakuplu köyüne ismini verir.[11]

Yıldırım Bayezid komutanlarından Kara Timurtaş Paşa'nın (öl.1404) oğlu Yahşi Bey 1391 yılında Şile'yi alır. Ancak Yahşi Bey'in İstanbul kuşatmasına katılmak için İstanbul'a doğru ilerlemesini fırsat bilen Bizanslılar Şile'yi tekrar ele geçirirler. Yahşi Bey, 1395 yılında Şile'yi tekrar fetheder ve böylece Şile Osmanlı topraklarına katılmış olur. 1401'de imzalanan anlaşma ile resmî olarak Türk topraklarına katılmış olur. Bu tarihten I. Dünya Savaşı'na kadar, beş yüz yıl boyunca Türk yönetiminde kalır.[12]

Evliya Çelebi (öl. 1682) **Seyahatnâmesi**'nde Şile, 1621 tarihli Üsküdar sicilinde Üsküdar'a bağlı bir nahiye olarak bahsedilir. Nahiye olan Şile zamanla kaza statüsüne yükselmiştir.[13] Seyahatname'de Şile'den şu şekilde bahsetmektedir: "Kocaeli sancağı'nda kazâdır, paşa hâssıdır, yeniçeri serdârı vardır…", "altı yüz kiremitli hânesi vardır ve her hânesi bâğlı bâğçelidir…"[14] N. Evren vd. ise Seyehatname'de ki bilgiden şu şekilde bahsetmektedir: Kocaeli sancağı sınırında nahiye ve subaşılıktır. İskelesi başında bir camii, bir hanı, kırk elli mahzeni, yüz adet bağlı bahçeli, kiremit döşeli evleri vardır.

---

[10] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 172.
[11] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi,** s. 24.
[12] **A.e.**, s. 23.
[13] Mustafa Akkaya, "Evliya Çelebinin Seyahatnamesi'nde 'Üsküdar'", **Researchgate**, (Çevrimiçi), https://www.researchgate.net/publication/322045917_EVLIYA_CELEBININ_SEYAHATNAMESI'NDE_USKUDAR, 24 Ocak 2019.
[14] Evliyâ Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, C: II., Haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, İstanbul, YKY, 1999b, s. 42'den aktaran Mustafa Akkaya, "Evliya Çelebinin Seyahatnamesi'nde 'Üsküdar'", **Researchgate**, (Çevrimiçi), https://www.researchgate.net/publication/322045917_EVLIYA_CELEBININ_SEYAHATNAMESI'NDE_USKUDAR, 24 Ocak 2019.

Kıblesi de doğu tarafı bağlı bahçeli ormanlardır… Burada su alıp yine Anadolu kenarı ile sandallar ile kürek çekerek otuz altı milde (Şile) kasabasına geldik. Burası Kocaeli toprağında kazadır. Paşa hasıdır. Yeniçeri serdarı vardır. Altı yüz kadar mâmur, kiremitli, güzel evleri vardır. Her ev bağlı bahçelidir. İskele başında kiremitli ve bir minareli cami vardır…[15]

Beş yüz yıl kadar Türk egemenliğinde kalan Şile I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Mondros Mütarekesi ile birlikte Türk egemenliğinden çıkar ve İngiliz denetimine verilir. İlçe, İngiliz işgalinden 7 Ekim 1922'de kurtarılır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ilk belediyelerden biri Şile'de kurulur. 1924'te idari olarak Üsküdar'a bağlı kalır. 1926'da Üsküdar kaza haline gelir ve ilçe İstanbul iline bağlanır. 2004 yılında da Şile, İstanbul Büyükşehir sınırları içine girer.[16]

İlçenin İstanbul ile İlişkisi

İstanbul'un ilçelerinden biri olan Şile'nin İstanbul ile olan ilişkisi geçmiş yıllara dayanmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerin çoğu İstanbul'a bağlı bir ilçede yaşasalar dahi İstanbullu değil Şileli olduklarını tekrarlamaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Biz zaten Şileliyiz deriz. Bunu bize sorarlar sık sık, Şile de İstanbul'un bir ilçesi, neden İstanbullu değil de Şileliyiz diyorsunuz diye ama biz böyle deriz. Şile'de, köydeysek eğer 'İstanbul'a gidiyoruz.' deriz. Halbuki zaten İstanbul'dayız ama öyle değil. Hiç İstanbulluyuz demeyiz, Şileliyiz biz deriz. Şile, İstanbul'un diğer otuz dokuz ilçesinden çok çok farklıdır. Bir aile düşünün, büyük bir aile gibidir Şile." Kaynak kişilerin de ifade ettiği gibi yöre her ne kadar İstanbul'a yakınlığı ile bilinse de ilçenin kendine has gelenek görenekleri ve kültürü vardır. Bunun dışında bazı kaynak kişiler bu çalışmanın İstanbul'un merkezinde de yapılsa aynı sonuçlar çıkartacağını çünkü Şile'nin kültürünün İstanbul ile aynı özellikler taşıdığını aktarmaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Bizim her şeyimiz İstanbul'la aynı. İstanbul'a çok yakın olduğumuz için İstanbul'da ne olsa aynısı Şile'de de oluyordu. Yolu, elektriği, doğalgazı, televizyonu her şeyi aynı anda geliyor. Böylece

[15] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 175.
[16] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 25.

İstanbul'un kültürüne çabuk geçiyor her şey." Diğer bir kaynak kişi yörenin İstanbul'a yakınlığı ve etkileşimi hakkında şunları aktarmaktadır: "İstanbul'un bir köyü burası da. Hatta mahalle olduk artık. Artık biz de İstanbul'un bir mahallesiyiz."[17] (KK 15, 18, 19, 24, 45, 109, 147)

İstanbul hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler geçmişte İstanbul'a gitmenin günümüzdeki kadar sık olmadığını ifade etmektedir. Geçmişteki yol ve taşımacılık faaliyetlerinin günümüzdeki kadar gelişmemiş olması dolayısıyla her zaman İstanbul'a gidip gelmediklerini, İstanbul'a gidenlerin köye döndüklerinde yakınlarına İstanbul'un nasıl bir yer olduğunu uzunca anlattıklarını aktarmaktadırlar. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları söylemektedir: "Eskiden İstanbul'a gidip gelmek şimdi İtalya'ya, Fransa'ya, İngiltere'ye gitmek gibi öyle bir hayaldi. Eskiden benim köyden İstanbul'a gidip gelmem bir hayal yani. Gidip gelmek üç gün sürerdi. Hele ki bir çocuğun İstanbul'a gitmesi büyük bir hayal onun için. O zaman hem yokluk var hem araba yok." Diğer bir kaynak kişi de çocukken babasıyla beraber kömür satmak için geldiği İstanbul'u nasıl bulduğunu şu şekilde aktarmaktadır: "Babama dedim beni İstanbul'a götür diye. İki gün, iki gecede geldik İstanbul'a. Köye dönüşümüz de bir gün, bir gece sürdü. Giderken daha boş olurdu yollar. Ta bizim köyden (Üvezli) İstanbul'a öküzle, mandayla gele gele geldik Bağlarbaşı'na. Şimdiki bu Capitol alışveriş merkezinin oraya geldik. Gelince 'Uy baba, dedim, bura İstanbul mu? Köy bura.' dedim. Babam da 'Kızım işte İstanbul bura' dedi." Kaynak kişi İstanbul'a gitmiş bir yakınının yaşadıklarını şu şekilde aktarmaktadır: "Bizim köyden birisi geliyor İstanbul'a. İlk kez geliyor ve asansöre de ilk kez binecek. Asansöre biniyor, kafasını kaldırıp karşıya bakıyor, 'Bacım neredeydin? Seni çok özledim.' diyor. Ama kendisi karşıdaki. Asansörlerde ayna olur ya. Asansöre ilk defa biniyor yani, ona değişik geliyor. Böyle şeyler var, yaşanmış. Mesela başka birisi geliyor İstanbul'a vapuru, gemiyi ilk defa görüyor. Biniyor oğluyla birlikte vapura, sonra iniyorlar. İnince kadın sağı solu arıyor. Oğlu da 'Anne ne arıyorsun?' diyor. Annesi de 'E oğlum ayakkabılarımı çıkarttım ya şimdi bulamıyorum.' diyor. 'Anne, niye ayakkabılarını çıkarttın?', 'E oğlum,

[17] İstanbul ili sınırları içerisinde bulunan köylerin bağlı bulundukları ilçe belediyesine mahalle olarak katılması hakkında bkz.: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206.pdf, 24 Ocak 2019.

binerken çıkarttım işte.' diyor. Ayakkabısız kalıyor, oğlu ona ayakkabı alıyor. Böyle şeyler anlatırlar yani." (KK 24, 26, 30, 33, 34)

İstanbul'a gidenler kadar İstanbul'dan köye gelenlerle ilgili yaşananlar da kaynak kişiler tarafından aktarılmaktadır. İstanbul'dan gelen misafirler hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Doktoru davet ettik biz, geldi köye. Ben evi süsledim, püsledim İstanbullu biri geliyor diye. Onlara masa ayrı yaptık, geldiler. Gelen misafir hanım çantayı açtı yemeğe başlamadan. 'Niye çantayı açtın?' dedim kadına, 'Çatal getirdim', 'Çatal var bizde getireyim' dedim. 'Bir köye gittim dedi tahta kaşık koydular önüme, o da ağzıma sığmadı, yiyemedim yemeği.' dedi. Sonra kaç sene ben o tahta kaşığı sakladım hatıra olsun diye." (KK 30)

Geçmişte Şile'nin İstanbul'la olan bağlantısı daha çok ekonomik faaliyetlere dayanmaktaydı. Bir kaynak kişi geçmişte İstanbul'un odun ihtiyacını Şile'nin köylerinin karşıladığını ifade etmektedir. Reşad Ekrem Koçu, Şile ve Ağva limanından İstanbul'a ve diğer limanlara odun ve kömür nakledildiğinden bahsetmektedir.[18] Kaynak kişiler İstanbul'a kömür götürdüklerini ve götürülen odun kömürü ile İstanbulluların ısınma, yemek yapma gibi ihtiyaçlarını karşıladıklarını sıklıkla dile getirmektedir. İstanbul'a kömür götürmek için genellikle deniz yolu tercih edilmektedir. İstanbul'a daha yakın olan köyler ise manda arabalarıyla kara yolunu tercih ederek kömür götürdüklerinden bahsetmektedirler. Götürülen kömürler Ümraniye, Üsküdar, Altunizade, Tarabya, Kabataş, Tophane, Beylerbeyi, Sarıyer, Büyükdere, Kireçburnu, İstinye gibi yerlerde satılmaktadır. İstanbul'a kara yolu ile kömür getirildiğini kaynak kişi şu şekilde ifade etmektedir: "Eskiden benim babam manda arabalarıyla kömür getirirmiş İstanbul'a. Kömürü manda arabalarındaki küfelere doldurur el fenerleriyle kar da olsa gece gelirlermiş. O zamanlar bugün bildiğiniz Şile yolu da yok. Eski yol Ömerli, Alemdağ buralardan geçilirmiş, oralarda da eşkıyalar önlerini kesermiş. Kısıklı, Bağlarbaşı'na gelip kömür satarlarmış. Satma işi de bitince İstanbul'dan alınacaklar alınır, köye geri dönülürdü. Dudullu'da han varmış, orada konaklarlarmış. Namazgah'da, Ksıklı'da,

[18] Reşad Ekrem Koçu, "Ağva", **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, C: I, 1958, s.260.

Altunizade'de, Bağlarbaşı'nda pazar olur, oraya götürürlermiş kömürü." Deniz yoluyla İstanbul'a kömür götürüldüğünü ise kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Buradan hep biz odun, kömür götürürdük İstanbul'a motorlarla. Karadan değil, deniz yoluyla götürürdük. Deniz yoluyla İstanbul'a beş, altı saatte giderdik. Buradan kömürü yüklerdik, sonra giderdik İstanbul'a. İstanbul'da da herkesin bir yeri vardı. Kimisi Kabataş'a giderdi, kimisi Beylerbeyi'ne gider, kimisi Beyoğlu'na giderdi. Orada maltız kömürü yani meşe kömürü satardık." İstanbul'a kömür götürme faaliyetleri 1960'lardan sonra azalmaya başlamıştır. (KK 18, 31, 33, 78, 80, 98, 109, 118, 134, 135, 145)

Kömür götürme veya herhangi bir sebeple İstanbul'a giden kişilerin Şile'ye dönmeden önce İstanbul'dan aldıkları bazı şeyler vardır. İstanbul'dan mutlaka alınan şeylerin başında beyaz ekmek gelmektedir. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Dönerken beyaz ekmek bir de helva alırdık. Bizde yok ki beyaz ekmek. Biz de beyaz ekmeği, mısır ekmeğine peynir yapar öyle yerdik." Diğer bir kaynak kişi beyaz ekmek hakkında şunları aktarmaktadır: "Bizde eskiden pasta yoktu. Bizim pastamız eskiden İstanbul'dan köye gelen beyaz ekmekti. Köye gelen misafirler beyaz ekmek getirirdi. Biz o ekmeğin yani pastanın üzerine tereyağı ya da vita yağı sürerdik. Onun üzerine de toz şeker serper yerdik. Bizim küçükken pastamız buydu." Beyaz ekmeğin yanında helva, macun, şeker, zeytinyağı gibi yiyecekler de İstanbul'dan köylere getirilenler arasındadır. Karabeyli köyünden kaynak kişiler ise İstanbul ekmeğine "cici mumuğ-cici mama"[19] dediklerini söyleyerek şunları ifade etmektedirler: "Köy ekmeği siyah, İstanbul ekmeği beyaz olur. Bir ondan bir ondan ısırır yerdik. Katık yapardık, İstanbul ekmeğini zeytin, peynir yerine kullanırdık. Çok nadir görürdük İstanbul ekmeğini, her zaman alamazdık." (KK 6, 18, 30, 62, 108, 109, 128, 131, 133)

Günümüze baktığımızda ise İstanbul ve Şile arasındaki bağ; yolların yapılması, toplu taşımalar, günü birlik gidip gelmeyle beraber daha çok güçlenmiştir. Günümüzde, geçmişe kıyasla daha fazla Şileli İstanbul'un merkezine yerleşmiştir. İstanbul'a çok göç verdiklerini söyleyen kaynak kişiler bunun iş imkanının fazla olmasına bağlamaktadır.

[19] Kaynak kişilerin ne dedikleri net olarak anlaşılmamaktadır. Bu nedenle verilen ifade her iki şekilde de söylenmiş olabilir.

Gençlerin çoğunun İstanbul'da, merkezde yaşadığını söyleyen kaynak kişiler, köylerde daha çok ihtiyar kesimin kaldığını aktarmaktadır. Buna karşın İstanbul'da yaşayan Şileliler ulaşımın kolaylaşması ve Şile'nin merkeze yakınlığı nedeniyle istedikleri anda köyde olduklarını, köyde yaşanan ölüm, cenaze, bayram gibi önemli günleri kaçırmadıklarını ifade etmektedirler. Kaynak kişiler Şilelilerin gurbet bilmediklerini, genellikle boğazın öbür tarafına dahi geçmediklerini, Şilelilerin Ümraniye, Üsküdar, Çekmeköy ve Dudullu civarında toplandıklarını ve birbirlerinden kopmadıklarını, dernekler vasıtasıyla yine bir arada olduklarını, hemen hemen her hafta sonu köylerine geldiklerini aktarmaktadır. (KK 6, 19, 24, 31, 45, 46, 61, 64, 80, 98, 107, 118, 135, 142, 145)

1.2. Şile'nin Coğrafi Özellikleri

Kocaeli Yarımadasının Karadeniz kıyısında yer alan ilçenin doğusunda Kandıra, güneyinde Gebze, batısında Beykoz ve Ümraniye, kuzeyinde ise Karadeniz bulunmaktadır.[20]

"Şile, Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş iklim tipine sahiptir. İklime Akdeniz özelliğini kazandıran burada da kışların ılık ve en yağışlı mevsim olmasıdır."[21]

"Kocaeli Yarımadası'nın kuzey ve orta kesimlerinde kalan ilçe toprakları, yüksek olmayan dalgalı düzlüklerden oluşur. İlçe arazisinin önemli bir bölümü ormanlarla kaplıdır. Ormanlarda daha çok kayın, meşe ve kestane ağaçlarına rastlanır. Şile ilçesi akarsu kaynakları açısından oldukça zengindir. Bu akarsular İstanbul kentinin su gereksinimlerini karşılamak bakımından büyük önem taşır."[22]

İnişli çıkışlı, dalgalı ortalama yüksekliği yüz yirmi altı metre olan alçak platoluk saha görünümü arz eden ilçenin yüzölçümü yedi yüz elli beş kilometrekaredir. İlçenin yüz ölçümünün yüzde yetmiş dokuzu orman, yüzde onu tarım alanı, yüzde on biri diğer

[20] "Coğrafi Yapısı", **Şile Kaymakamlığı,** (Çevrimiçi)**,** http://www.sile.gov.tr/cografi-yapisi**,** 24 Ocak 2019**.**
[21] Güler Muslu, "Şile Şehri", İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1999, s. 8.
[22] Atillâ Aksel, "Şile İlçesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Haz. İlhan Tekeli, İstanbul, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, C: VII, 1994, s. 179.

alanlardan oluşmaktadır. Hafif kıvrımlı küçük köy ve doğal plajların yer aldığı altmış kilometrelik sahil şeridine sahiptir.[23]

İkinci derece deprem bölgesi içerisinde yer alır. Karadeniz iklimi ile Akdeniz iklimi arasında geçiş iklimi özelliğini gösterir. Her mevsimde bulutluluk ve nispi nemlilik görülür. Yıllık ortalama sıcaklık değeri 13.6 derecedir.[24] Yıllık ortalama yağış toplamı yüz yirmi beş ila yüz elli gün arasında değişmektedir. İlçenin kuzeyi Karadeniz'e açılı olduğundan karayel, yıldız, poyraz gibi kuzey yönlü rüzgârların etkisi altındadır.[25]

İlçede belli başlı bitki formasyonları orman, psödomaki toplulukları ve kıyı bitkilerinden meydana gelmiştir. Orman örtüsünün tahribi sonucu oluşan psödomaki ilçede çoğu yerlerde ormanla iç içe bulunur.[26]

1.2.1. Doğal Oluşumlar

Çalışmanın bu kısmında Şile'de bulunan göllerden, mağaralardan, doğal plajlardan, bazı kayalar ve adalardan bahsedilmiştir.

1.2.1.1. Göller Vadisi

İlçedeki doğal güzelliklerin yer aldığı alanlardan birisi Hacıllı köyü yakınlarındaki Onbir Göller Vadisi'dir. Bu bölgede belirli bir eğim üzerine basamaklar şeklinde sıralanmış şelaleler ile birlikte birbirine bağlanan göller bulunmaktadır. Bu göllerin yüz ölçümleri on metrekare ile altmış metrekare arasında değişir. Şelalelerin yükseklikleri bir metre ila altı metre arasındadır.[27]

---

[23] "Coğrafi Yapısı", **Şile Kaymakamlığı,** (Çevrimiçi)**,** http://www.sile.gov.tr/cografi-yapisi**,** 24 Ocak 2019**.**

[24] "Coğrafi Yapısı", **Şile Kaymakamlığı,** (Çevrimiçi)**,** http://www.sile.gov.tr/cografi-yapisi**,** 24 Ocak 2019**.**

[25] **Şile Gezi Rehberi**, Haz. Süleyman Hilmi Eren, y.y., y.y., 2017, s. 34.

[26] Yusuf Dönmez, **Kocaeli Yarımadasının Bitki Coğrafyası**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 1979'dan aktaran Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri**, s. 126.

[27] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 73.

Fotoğraf 1.1.: Hacıllı Köyünde Bulunan Onbir Göller Vadisi

Onbir Göller Vadisi trekking, dağ bisikleti, kano turizmi için elverişlidir.[28] Yörede bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler de köy dışarısından birçok ziyaretçinin çeşitli amaçlarla burayı ziyaret ettiğinden, buranın özellikle hafta sonları oldukça kalabalık olduğundan bahsetmektedir. (KK 51, 55, 144)

1.2.1.2. Mağaralar

İlçede doğal yolla oluşmuş otuz tane mağara vardır.[29] Bu mağaralardan en bilinenleri Sofular, Meşrutiyet, Ekşioğlu, Karabeyli, Gölcük, İnkese, Suçıkan, Soğuksu, Gürlek ve Gökmaslı mağaralarıdır.[30]

Tespit edilen mağaralar Sortullu, Sofular, Hacıllı, Meşrutiyet ve Gökmaslı köylerindedir. (KK 6, 7, 11, 48, 52, 53, 57, 58, 62, 108, 109)

Sortullu köyünde birden fazla mağara vardır. En bilineni İnkese mağarasıdır. Mağaranın uzunluğu beş yüz metre kadardır. Mağara duvarlarına kazınmış freskler, mihrap ve eski merdivenler buranın ibadet yeri olarak kullanıldığının göstergesidir.[31] Yöre halkı Sortullu köyünde bir köy büyüklüğünde mağaranın olduğundan bahsetmektedir. Birden çok mağaralar vardır ve bu mağaraların mağaranın tek çıkışı yoktur, üç veya dört yerden çıkışları vardır. Ziyaret yerinin arkasında olduğu söylenen mağaralarda tarihî

[28] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 73.
[29] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 272.
[30] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 83.
[31] **A.e.**, s. 85-86.

kalıntılar olduğu belirtilse de defineciler tarafından buralar dağıtıldığından bahsedilen tarihi kalıntılar günümüze ulaşmamıştır. (KK 7, 11, 48)

Sofular köyü mağarası, deniz seviyesinden on iki metre yükseklikte, yüz metre uzunluğunda ve on yedi metre yüksekliğinde yatay ve kuru bir mağaradır. Xenophon mağarası adıyla da bilinir. Romalılardan kaçan Hristiyanlar tarafından saklanma yeri ve kilise olarak kullanılmıştır. O dönemden kalan adak, mihrap ve vaftiz yeri arkeoloji ve turizm açısından önemlidir.[32] Dobra Dede olarak bilinen ziyaret yeri yakınında, denize yakın bir mağara bulunmaktadır. İçerisinde bin beş yüz kadar kişinin yaklaşık on gün kadar kaldığı, o denli büyük olduğu söylenir. Bu mağaranın çıkışı Kalealtı mevkiindedir. Rivayet edilene göre bu mağaraya boynuzuna mum yakılmış bir keçi salınmış ve bu keçi Kalealtı'ndan çıkmıştır. Yani Sofular köyünde bulunan mağara ile Kalealtı mahallesinde bulunan mağara arasında bir bağlantı olduğu düşünülür. Bu mağara Cenvizliler zamanında banka olarak kullanılmıştır. Rivayet edilene göre Cenevizliler ticaret ile uğraştıkları için denize yakın olan mağaralara değerli eşyalarını ve paralarını saklamışlardır. Defineciler tarafından dağıtılmış, tarihi eser ve kalıntılar çalınmış veya harap edilmiştir. Bir kaynak kişi küçüklüğünde bu mağaranın içerisine girdiğini ve lahitlerin vs. bulunduğunu fakat bunların günümüze gelemediğini ifade etmektedir. (KK 7, 11, 108, 109, 114)

Hacıllı köyünde iki adet mağara bulunmaktadır. Bunlardan biri Gürlek diğeri de Sulukuyu mağarasıdır.[33] Biri ziyaret yeri diğeri de şelalenin yakınındadır. Şelale yakınında olan mağaranın içerisinde eski yazılar bulunsa da bunlar günümüze gelememiştir. (KK 7, 52, 53)

Meşrutiyet köyündeki mağara, Mağaraaltı olarak da bilinmektedir.[34] Mağara içerisinde yazı ve resimlerin olduğu söylenir. Girişi dar fakat içi geniş bir mağaradır. Mağaradaki tarihi kalıntılar da günümüze gelememiştir. (KK 6)

Gökmaslı köyünde bulunan dağda mağara bulunduğu söylenir. Definelerin bulunduğu söylenen mağara çoğu kez definecilerce kazılmak istenmiştir. (KK 56, 62)

[32] **A.e.**, s. 84.
[33] **A.e.**, s. 86-87.
[34] **A.e.**, s. 88.

Şile Feneri altında olduğu ifade edilen mağara ise "Zeki Müren Mağarası" veya "Gün Batımı Mağarası" olarak bilinmektedir. Bu isimlerin verilme nedeni kaynak kişilerce detaylı olarak aktarılmasa da mağaranın birçok kez defineciler tarafından kazıldığı ve kazan kişilerin delirdiği aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 142) Yazılı kaynaklara göre mağaraya bu ismin verilmesinin nedeni Zeki Müren'in burada yüzmeyi sevmesidir.[35]

Yörede bulunan çoğu mağara ve içerisindeki tarihi kalıntılar defineciler tarafından tahribata uğratılmıştır.

1.2.1.3. Doğal Plajları

İlçe kıvrımlı koylardan oluşan altmış kilometrelik bir sahil şeridine sahiptir. İnce kumlu, uzun bir sahili vardır. Deniz mevsimi haziran ve eylül ayları arasındadır. Doğal bir plaj olarak yazın kalabalık ziyaretçi topluluklarını ağırlar.[36]

1.2.1.4. Diğer Oluşumlar

İlçenin doğal güzelliklerinden olan diğer oluşumlar falezler, kayalar, adalar ve doğal oluşumlu köprüleridir. Kayalar içinde en bilineni Ağlayan Kaya'dır. Bunun yanında Harman Kaya, Mantar Kaya ve Ballı Kaya'da diğer doğal oluşumlardandır. Harman Kaya'da ve Kilimli köyünde doğal oluşumlu köprüler bulunmaktadır.[37]

Yukarıda ismi verilen oluşumların dışında ilçede pek çok doğal oluşum bulunmaktadır. Yöre halkı bu oluşumlardan ihtiyaçları doğrultusunda faydalanmıştır. Hangi alanda ihtiyaçlarını karşılıyorsa veya neye benziyorsa ona göre bu oluşumlara isim vermişlerdir. Bu oluşumlardan bazıları aşağıda aktarılmıştır.

1.2.1.4.1. Ağlayan Kaya

"Kent merkezindeki, Balibey Mahallesi'ndedir. Fener Caddesi üzerindeki çeşmeden sapıp, 1 km sonra ulaşılır. Aynı adla anılan plajın doğu kenarındadır. Buradaki Paleosen çakıltaşlarından damlayan sular, gözyaşı gibi plajın kumlarının üzerine düşer.

[35] **A.e.**, s. 90.
[36] **A.e.**, s. 80.
[37] **A.e.**, s. 74.

Falez üzerinden yol geçirildikten sonra damlayan su miktarında önemli bir azalma olmuş çekiciliği kalmamıştır."[38]

Yukarıda bilgisi verilen Ağlayan Kaya etrafında çeşitli inanışlar ve anlatılar olduğu tespit edilmiştir.[39]

1.2.1.4.2. Ballı Kaya

Hacıllı köyü civarında olduğu tespit edilen Ballı kayaya bu ismin veriliş nedenini konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler orada çok arı bulunması ve arıların bal yapması olarak açıklamıştır. (KK 52, 53)

1.2.1.4.3. Boya Gölü

İlçe merkezine yakın olan "Boya Gölü" olarak bilinen yere bu adın verilmesinin nedeni geçmişte kıyafet boyama için alınan çamurun bu alandan karşılanmasıdır. Bu alandan alınan çamurlar çuvallara doldurularak köylere götürülür ve orada kazanlarda kumaşlarla birlikte kaynatılarak renk vermesi sağlanırdı.[40] (KK 11)

1.2.1.4.4. Eşek Adası

Eşek Adası hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi konuyla ilgili şunları aktarmaktadır: "Bizim her arazinin, tarlanın ayrı ayrı adı vardı. Eşek adası, suyun içinde ufak bir adacık. Oraya zamanında orada kalsın çevreye zarar vermesin diye eşek götürülürmüş. Daracık bir patikası var. Hayvan orada bırakıldığında aç kalmıyor yoruldukça denizden su içiyor. Bu nedenle oraya 'Eşek Adası' denilir." (KK 146)

1.2.1.4.5. Harman Kaya

Yörede "Harman Kaya" olarak bilinen mevkide büyük, kayalık arazi düz olmasından dolayı bu ismi almıştır. Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Harman gibi dümdüz orası ama kayalık taşlık hep. O da Allah tarafından işte öyle olmuş." (KK 10, 146)

---

[38] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 272.

[39] Ağlayan kaya hakkındaki halk inanışları için bkz.: 5.1.2., s. 250 ve Ağlayan kaya hakkındaki anlatı için bkz. 8.1.1. Efsane, Ağlayan Kaya, s. 380.

[40] Renklendirme hakkında detaylı bilgi için bkz.: 2.2.1.2. Renklendirme, s. 100.

1.2.2. Ekoturizm

İlçe ekonomisi için turizm oldukça önemlidir. Turizm hizmeti veren ticari işletmelerin sayısı geçmişe oranla günümüzde daha fazladır. Şile, turizm bakımından eşsiz doğal ve kültürel güzelliklere sahiptir.[41]

Şile; mağaraları, gölleri, şelaleleri, kumsalları ile ekoturizm açısından oldukça elverişlidir. Ormanlar, sahiller ve plajlar bu bakımdan çok sayıda çeşitlilik sunar. Piknik, kamp, yürüyüş gibi aktivitelerin yanında bisiklet turları da yapılmaktadır.[42]

Darlık Baraj Gölü, Göksu Deresi gibi yerler çeşitli su sporları özellikle kano açısından uygundur. Karadeniz sahillerinde de rüzgâr ve dalga yapısı, rüzgâr sörfü için uygundur.[43]

Kanyon, ölü falezler de kaya tırmanışı yapmak için elverişlidir. Tırmanış rotalarının en bilinenleri Ballı Kayalar dikliği, Hacıllı dikliği, Uçurumaltı dikliği, Yunuslu ve Kurfallıaltı falezleridir. Mağaracılık sporları ile ilgilenenler için de yörede bulunan çok sayıdaki mağara bu sporlara uygundur. Hava sporları ile ilgilenenler için İstavrit bayırı ve Dikbucaklı dikliği yamaç paraşütü ve delta kanat uçuşları için elverişlidir.[44]

Son yıllarda ilçede yapılmaya başlanan diğer bir spor da off-road'dur. Özellikle Satmazlı ve Darlık köyü yakınlarında yer alan bol virajlı, çamurlu etaplar motor sporları ile ilgilenenler için uygundur.[45]

Bu sporların yanı sıra çoğu köyde bulunan mesire alanları da özellikle yaz dönemlerinde ziyaretçilerin rağbet gösterdiği alanlardandır. İlçenin İstanbul'a yakın olması nedeniyle genellikle ormanlık alan içerisinde bulunan mesire alanları günübirlik gezi, yürüyüş, piknik gibi amaçlarla ziyaretçiler tarafından ilgi görmektedir. Hemen her köyde mesire alanı bulunmaktadır. **Şile Gezi Rehberi**'nde verilen mesire yerlerinden başlıcaları şunlardır: Avcıkoru Mesire Yeri, Sofular, Kabaağaç Mesire Yeri, Çamlık

[41] Muslu, "Şile Şehri", s. 70.
[42] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 64-69.
[43] **A.e.**, s. 69.
[44] **A.e.**, s. 69.
[45] **A.e.**, s. 69.

Koruluğu Piknik Yeri. Bunlar dışında yörede yaklaşık otuz altı adet mesire yeri bulunmaktadır.[46]

Fotoğraf 1.2.: Darlık Köyünde Bulunan Kabaağaç Mesire Yeri

Darlık köyünde bulunan Kabaağaç mesire yeri derleme sırasında tespit edilen mesire yerlerinden biridir. Bu yer ismini mesire yeri içerisinde bulunan kalın, kaba ağaçlardan almıştır. Yöre halkının yanında İstanbul'dan toplu, kalabalık grupların, okulların geldiği yerlerdendir. İstanbul'a yakın olması günübirlik gezi imkânı sunmaktadır. Mesire; içerisinde bulunan oyun parkı, yürüyüş alanı, mermer ocak ve mesire yerinin ormanlık alan içerisinde bulunması nedeniyle ziyaretçiler tarafından rağbet görmektedir. Mesire yerine giriş ve masa ücreti alınmaktadır. Bu tür alanlar ilçe ekonomisine katkıda bulunması, ilçenin doğal güzelliklerini tanıtması bakımından önemlidir. (KK 105, 106) Tüm mesire yerlerinin iyileştirilmesi, ziyaretçilere çeşitli imkanların sunulması ilçeye daha fazla canlılık katacaktır.

Görülüğü gibi ilçenin coğrafi özellikleri, doğal güzellikleri ve doğal oluşumları ilçeye ayrı, yeni bir alan kazandırmakta ve tarihi zenginliklerinin yanı sıra coğrafi özelliklerinin de kullanılması yeni bir değer katmaktadır. Bu nedenle ilçenin ekoturizm alanındaki zenginliği gelişmeye elverişli alanlar içermektedir.

[46] **Şile Gezi Rehberi**, s. 145-149.

1.3. Şile'nin Nüfus Yapısı

Şile toplam elli yedi köy ve beş merkez mahalleden oluşmaktadır. 2015 nüfus sayımına göre toplam nüfus 33.477'dir. Yaz ayları ve hafta sonları yazlıkçıların gelmesi ile bu sayı artmaktadır.[47]

İlçede değişik yörelerden göç ederek gelmiş karma bir nüfus yapısı vardır. 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Konya, Karaman, Balıkesir yörelerinden Türkmen boyları yerleştirilmiştir. Yerleşmeler doğudan batıya doğru olmuştur. Yörede Manav diye tabir edilen Türkmen boyları nüfusun çoğunluğunu oluşturur. İlçedeki dokuz köyde ise Osmanlı-Rus harbinden sonra Şile'ye gelen Ahıska Türkleri yerleşmiştir.[48]

Genç neslin iş imkanları dolayısıyla İstanbul'a gitmesi nedeniyle köylerde genellikle yaşlı nüfus yaşamaktadır.[49] Yöre halkı da sıklıkla bu durumdan bahsetmektedir. Yöre halkı, bu nedenle köylerde gençlerin kalmadığını, iş imkanları nedeniyle gençlerin İstanbul, Gebze, Kocaeli gibi yerlere gittiklerini söylemektedir. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Gençlerimiz artık İstanbul'a gidiyor çalışmaya, biz ihtiyarlar da burada köyü bekliyoruz." (KK 6, 14, 16, 33, 45, 98, 104, 119, 120, 147)

İlçe nüfusu içerisinde yerel halkın dışında yöreye sonradan yerleşmiş halk da mevcuttur. Özellikle son yıllarda kalabalık yerleşim yerlerinden kaçan İstanbulluların ilçeden ev alıp yerleştiği görülmektedir. Deprem açısından güvenli olması, suç oranın düşüklüğü gibi etkenler dışarıdan gelen nüfusun artmasına neden olmuştur. Bunun dışında sahil ve orman köylerine yerel halk dışında yazlıkçılar da gelmektedir.[50]

Şile, Osmanlılar tarafından alınmadan önce ilçede Rum nüfusu hâkimdi. Uzun yıllar Rumlar ve Müslümanlar bir arada yaşadılar. Kurtuluş savaşı sırasında Türkler ve Rumlar arasında tatsız olaylar çıkmaya başlamıştır.[51]

Selçuklular zamanında Şile çevresine Türkmen boyları yerleştirilir. Göçebeliği terk edip yerleşik düzene geçen Türkmenlere "Manav" denilir. Manav kelimesinin kökeni

[47] **A.e.**, s. 32.
[48] Muslu, "Şile Şehri", s. 23.
[49] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 26.
[50] **A.e.**, s. 26.
[51] **A.e.**, s. 26-29.

hakkında çeşitli yorumlar vardır. "Koruyucu soylu kişi" anlamına gelen Manap ya da Manag kelimesinden geldiği söylendiği gibi "Yerli, orada yaşayan Türk" anlamında da kullanıldığı da söylenmektedir.[52] "Manav kelimesi Türkiye'nin bir çok yerlerinde diğer etnik zümrelere karşı, otoktan ahaliyi ifadede kullanılıyor. Çok eskiden yerleşmiş Türklere deniyor."[53]

Ahıska Türkleri'nden eski olan yerleşik Türkmen halk olan Manavlar hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler Dere köyleri, Çerkez ve Boşnak köyleri dışında olan köylerde Manavların yaşadığını belirtmektedir. Atalarının Konya, Karaman'dan geldiklerini belirtmektedirler. Manavlar hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi "Yörükler gibi temiz, göçebe bir ırk." şeklinde Manavları tanımlamaktadır. Başka bir kaynak kişi ise Manav kelimesinin anlamını "Yerleşik Yörük" şeklinde açıklamaktadır. Yöre halkı Yıldırım Bayezid zamanında ilçeye gelip yerleştiklerini söylemektedir. Tespit edilen Manav köyleri şunlardır: Karamandere, Esenceli, Gökmaslı, Soğullu, Göçe, Kurna, Yazımanayır, Doğancılı, Çengilli, Değirmençayırı, Hasanlı, Yaka, Çayırbaşı, İmrendere'dir. (KK 6, 7, 23, 26, 35, 56, 57, 64, 80, 81, 88, 93, 109, 117, 118, 119, 120, 122, 145, 146, 151)

Türkmenlerin yanı sıra bölgeye Karadeniz'den de göç olur. 1877-78 yıllarında Osmanlı-Rus savaşında Rus tehdidi ile karşılaşan Ahıska Türkmenleri Artvin, Batum civarından ayrılarak Şile'ye yerleşir. Bunun dışında I. Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya'dan göç eden Boşnaklar da Şile köylerine yerleşir.[54] Ahıska Türkleri ve Boşnaklar dışında Şile'de yerleşik olarak yaşayan Çerkezler de vardır. (KK 14, 98)

Şile'de Dere köyleri olarak bilinen, 1878 sonrası Ahıska muhacirlerinin yaşadıkları köyler; Kömürlük, Üvezli, Kervansaray, Oruçoğlu, Bıçkıdere, Ulupelit, Darlık'tır. Ahıska muhacirleri Artvin, Berta köyünden göçmedirler.[55] Derleme boyunca edinilen bilgilere göre Meşrutiyet, Üvezli, Ulupelit, Kervansaray, Oruçoğlu, Bıçkıdere, Kömürlük, Esenceli, Kalealtı, Darlık köyleri 93 muhacirlerinin 1877-1878 sonrasında

[52] **A.e.**, s. 29-31.
[53] Mehmet Eröz, **Yörükler**, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1991, s. 85.
[54] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 31.
[55] **Şile Gezi Rehberi**, s. 32.

yerleştikleri köylerdir.[56] (KK 6, 12, 13, 18, 22, 23, 25, 26, 31, 39, 40, 45, 98, 105,106) Çalışma boyunca bu köylerden "Dere köyleri" ya da "93 muhaciri olan köyler" şeklinde bahsedilmiştir.

Ahıska Türkleri hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler bahsedilen bu yedi, sekiz köyün aynı kültürel yapıya sahip olduklarını belirtmektedirler. Yörede Ahıska Türkleri, Muhacirler, Gürcüler olarak bilinmektedirler. Yörede "Gürcü" olarak bilinseler de Gürcü olmadıklarını, Ahıska Türkü olduklarını sıklıkla tekrar ederler. Gürcü olarak bilinmekten rahatsızlık duyan Ahıska Türkleri, "Gürcü olsaydık Gürcüce bilirdik" şeklinde Gürcü olmadıklarını ispata çalışırlar. 1878 sonrası Artvin'e yerleşen bu halk, sonrasında dönemin padişahı tarafından Şile'ye yerleştirilir. Artvin'den Şile'ye yerleşmeleri hakkında bir kaynak kişi şunları anlatmaktadır: "Bizimkiler Osmanlı-Rus savaşı sırasında Kafkasya'dan geliyorlar. O zamanlar bizim şimdiki bu köyler Valide Sultan'ın vakıf yerleriymiş. Buraları muhacirlere veriyorlar." Bir başka kaynak kişi de göç sırasında atalarına İstanbul'da birkaç yer sunulduğunu, atalarının Şile'yi seçtiklerini şu şekilde ifade etmektedir: "Valide Sultan'ın yerleriymiş buralar. Bize o zamanlar İstanbul'dan Kadıköy'ü ve Sarıyer'i göstermişler. Bizim atalarımız oraları beğenmemiş. Artvin de ormanlık bölge ya oraya benzettiklerinden dolayı demişler bizim ormanımız olsun, suyumuz olsun, bahçemiz olsun öyle geçiririz hayatımızı demişler, Şile'yi istemişler." Kömürlük köyünden bir kaynak kişi de diğer kaynak kişilerin belirttikleri gibi bu yerlerin Valide Sultan'ın vakıf yeri olduğunu ifade eder ve kendilerine Pendik tarafının gösterildiğini fakat atalarının Şile'yi seçtiğini çünkü Şile'nin ormanı, deresi olması bakımından kendilerine daha uygun olduğunu bu yüzden burayı seçtiklerini aktarmaktadır. Kervansaray köyünden bir kaynak kişi de kendilerine Adapazarı, Şile ve Bursa'nın gösterildiğini ifade etmektedir. Rivayetlerden bir diğeri de Erenköy, İstanbul ve Ümraniye'nin seçeneklerde olduğu fakat atalarının Şile'yi tercih ettiğidir. (KK 6, 12, 13, 14, 18, 19, 22, 23, 25, 26, 31, 33, 34, 39, 40, 45, 47, 78, 98, 105, 106)

[56] Yörede 93 muhaciri olarak da bilinen Ahıska Türkleri, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı akabinde bulundukları bölgeden ayrılarak çeşitli yerlere yerleştirilmişlerdir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: Nejla Günay, "Osmanlının Son Döneminde Ahıska Türklerinin Anadolu'ya Göç ve İskânı", **Bilig**, (Çevrimiçi), http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2483-published.pdf, 18 Şubat 2019.

Boşnak köyü denince akla gelen ilk köy Yeniköy'dür. Yeniköy'e Boşnakların gelmesi hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Buraya ilk olarak Abdurrahman Çavuş yerleşiyor. Onu Atatürk görevlendiriyor Şile'de. Ama ondan önce Şile'de de Rumlar çokmuş. Sonra Rumlar gönderiliyor buradan. Abdurrahman Çavuş bakıyor burası güzel bir köy, beğeniyor burayı. Sonra akrabalarını getiriyor Yugoslavya'dan. Zamanında burası beş hanelik bir köymüş yani." (KK 145, 146, 150)

Çerkez köyleri ise Avcıkoru ve Yeşilvadi'dir. 1876'da ilçeye yerleşmişlerdir. (KK 14, 98) Çerkezler, Çerkezce bilirler fakat ev dışında Türkçe konuşurlar.[57]

Şile farklı geleneklerin, kültürlerin harmanlandığı bir kültür mozaiğidir. Türkmenler, Ahıska Türkleri, Çerkez ve Boşnaklar yıllardır bir arada yaşarlar. Tüm bu etnik gruplar kendi kültürlerini, geleneklerini korudukları gibi bir üst kimliklerini de koruyarak "Şileliyiz" derler.[58] Yöre halkı farklı etnik gruplardan oluşsa da tamamen birbirlerine kenetlenmiş şekilde geçmişten günümüze yaşamaya devam etmektedir.

İlçenin Rumlar ile İlişkisi

İstanbul'un fethinden önce bölgede ağırlıklı olarak Rumlar yaşamaktaydı. Yine fetihten önce Yıldırım Bayezid dönemlerinde bölgeye Türkler yerleştirilmeye başlanmıştır. Bu yerleşmeler yavaş şekilde olmuş, Türklerin Şile'de yerleşik düzene geçmesi zaman almıştır. Kaynak kişiler atalarının bölgeye ilk yerleştikleri sırada Rumların olduğunu her ne kadar aynı bölgede birlikte komşu olarak yaşasalar da zaman zaman aralarında mücadelelere girdiklerini, Rumların yöre halkına sıkıntı çıkarttığını, zulüm ettiğini, Rum çetelerin ve muhbirlerin olduğunu ifade etmektedirler. (KK 6, 7, 12, 34, 56, 62, 63, 67, 69, 99, 146, 147)

Manavlar çoğunlukla İstanbul fethedilmeden önce bölgeye yerleştirilmiştir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi Osmanlının kuruluş dönemlerinde, Yıldırım Bayezid zamanında Şile'nin fethedildiğini ve bölgeye Türklerin yerleştirilmeye başlandığını aktarmaktadır. Günümüzde de Manav köyü olarak bilinen köylerde Rum mezarlıkları veya Rumların bölgede yaşadığına dair kalıntılar bulunmakta ve zaman

[57] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile** Bezi, s. 33.
[58] **A.e.**, s.32

zaman defineciler tarafından bu yerler tahrip edilmektedir. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Çataklı, Gökmaslı buralar hep Rum köyleriymiş. Hâlâ da kalıntılar çıkıyor bölgeden. Panayır yerleri, mezarlarının kalıntıları bulunuyor." Ahıska Türkleri de Manavlar gibi bölgeye ilk yerleştiklerinde bölgede Rumlarla karşılaştıklarını ve onların saldırılarına uğradıklarını aktarmaktadır. 93 muhacirleri, Ahıska'dan Artvin'e, oradan Şile'ye geldiklerinde hemen yerleşik hayata geçmez, bir süre göçebe hayatı devam ettirirler. Bunun nedenlerinden biri Rumlardır. Bir kaynak kişi büyüklerinden duyduğu kadarıyla ilk yerleştiklerinde bölgede Rumların domuz çiftlikleri olduğunu, yerleşik bir düzene sahip olduklarını aktarmaktadır. Rumların domuzları otlatmak için ormanları yaktığı ve bahar geldiğinde otların yeniden yeşererek domuzlar için otlak görevi gördüğü rivayet edilir. Yetişen domuzlar daha sonra Rumlar tarafından avlanırmış. Karamandere köyünden kaynak kişiler ise şunu aktarmaktadır: "Bizim atalarımız ilk geldiklerinde buralarda hep Rumlar varmış. Bizimkiler domates, biber ekemezlermiş. Onlar Rumlardan alırmış sebzesini, karşılığında da yün çorap verirlermiş onlara. Bizimkiler onlardan öğrenmiş ekip biçmeyi. Aslında kardeş gibi yaşıyorlarmış…" (KK 7, 11, 12, 56, 62, 67, 69, 99)

Türklerin ve Rumların birlikte yaşadığı Birinci Dünya Savaşı yıllarında aralarında mücadeleler olmuştur. Yörede Rum çeteleri yayılmış, halkın malına, hayvanlarına ve canına zarar vermiştir. Özellikle kadınlara rahatsızlık vermişlerdir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler Rumların Türklere saldırdığını, eski insanların Rumlardan çok sıkıntı çektiğini aktarmaktadır. Rumların sürekli evleri bastığı ve köy halkını rahatsız ettiği yine kaynak kişilerce aktarılan bilgiler arasındadır. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Babaannem on üç yaşındaymış Rumlar evlerini basmış. Babasına çok işkenceler yapmış. Babaannem de çok korkmuş, ahırda küfenin altına saklanmış, onlar evi terk edene kadar orada gizlenmiş." Çataklı köyünde Rum çeteleriyle yaşanan bir olayı kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Burada Rumlar dolduruyor halkı camiye. Yakacaklar insanları yani. Bir teyze var, onun kocası asker. Kocası askerde ya teyze de kocasının tabancasını kül tenekesine sokuyor, almasınlar tabancasını diyor. O da patlıyor mu, patlayınca gavurlar basıldık diye kaçıyorlar. Ama

esas ispiyoncu gavurlar burada. Kocası da askerden kaçıyor o sırada. Sonra kabak bostanına gidip kurtuluyorlar. Yani köylülere çok zulüm etmişler. Camiye doldurmuşlar köylüyü ama bizimkiler mücadele ederek kurtulmuşlar." Köylülere yapılan eziyetlerden dolayı köylerde özellikle genç delikanlıların toplanıp Rum çeteleriyle savaştığı belirtilmektedir. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Hasanoğlu Süleyman varmış. Rumlar ondan çok korkarmış. O bir attığında alnının ortasından vururmuş Rumları. Bu yüzden Hasanoğlu Süleyman öldüğünde Rumlar çok sevinmiş. Hatta kırk gün boyunca mezarında horon tepmişler. Büyüklerimiz öyle anlatırdı yani." Rumlarla mücadele ettiği aktarılan diğer kişiler Faik Çavuş ve Emrullah Bey'dir. (KK 6, 7, 56, 59, 62, 63, 97, 107, 145, 147)

Karamandere köyünde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişinin Rumlar ve muhbirler hakkında aktardıkları şunlardır: "O zaman aslında kardeş gibi yaşıyormuşlar, ne zaman işgal dönemi başlamış, ondan sonra bunlar köyleri basmaya geliyorlarmış. Tabii her köyde bir muhbir çıkıyor, bizim köyde de çıkıyor. Dermiş ki işte şunda para var, Rumlar o evi basarmış." (KK 7) Yunan askerinin bölgeye gelmesiyle yöre halkının çektiği sıkıntıların arttığı belirtilmektedir. Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadeleri şunlardır: "Yunan askeri buraya, Şile'ye geldikleri zaman bu Rumlar temelli azmış, köyleri basmaya başlamışlar. Karamandere'ye gelmişler, yazmış muhbir listeyi, vermiş gavurun eline. O zamanlar Mustafa Çavuş askerde çavuşmuş. Mustafa Çavuş, İngiliz askeri geldiğinde bilirmiş; İngiliz askerinin palaskası[59] dışındaymış, Yunan askerininki içinde. Mustafa Çavuş demiş ki 'Palaska içinde mi dışında mı?', 'Dışarıda.' demiş. Bir de gelip bakmış ki Yunan askeriymiş. Sonra 'Musatafa Çavuş sen misin?' deyip alıp eve götürüyorlar. Ye, yemez misin? Ye, yemez misin?" (KK 11)

Yakın tarihe kadar Rumlar Yeniköy ve civarında yaşamaya devam etmiştir. Fakat bu durum yerli halk ve Rumlar arasında mücadelelere yol açmıştır. Konu hakkında

[59] **Palaska**: Askerlerin bellerine bağladıkları veya göğüslerine çaprazlama taktıkları, üzerinde fişek, kasatura vb. koymak için yerleri bulunan, genellikle köseleden yapılmış kayış Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Palaska", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49e3e2d5ebc2.92207039, 24 Ocak 2019.

bilgisine başvurduğumuz kaynak kişinin ifadeleri şu şekildedir: "Rumlar burayı yakıp yıkıp öyle gidiyor. Ondan sonra Abdurrahman Amca geliyor. Atatürk (öl. 1938) onu Şile'ye görevlendiriyor çavuş olarak. O görüyor burayı, seviyor, sonra da akrabalarını getirtiyor Yugoslavya'dan." (KK 11, 29, 146, 147, 150)

Karabeyli köyünden bir kaynak kişinin aktarımına göre yöre halkının odun kömürü yapmak için kuyu yaktığı zamanlarda Rumlar çıkan dumandan köylünün yerini belirler ve orayı basarmış. Bu nedenle köy halkı Rumlara yakalanmamak ve odunların başında durmak için çalılarda beklermiş. (KK 133)

Kaynak kişiler günümüzde Rumların kalıntılarının olduğu yerlerde definelerin olduğu söylentileri hakkında şunları aktarmaktadır: "Rumların çoğu buralardan kaçarken paralarını gömer ve mezar süsü verirmiş. Türklerin mezara saygısı çok büyük, o yüzden kazılmaz burası der, paralarını gömer, gidermiş." Bu bilgi doğrultusunda bazı kişiler bölgedeki Türk veya Rum mezarlıklarında, ziyaret yeri olarak bilinen yerlerde define aramaktadır. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. (KK 7, 11, 56)

1.4. Şile'de Festival, Şenlik ve Pazarlar

Şile'de özellikle çeşitli resmi kuruların önayak olması ile gerçekleştirilen bazı festival, şenlik ve pazarlardan bu başlık altında bahsedilmektedir.

1.4.1. Pazarlar

İlçede kurulan önemli pazarlardan biri "Şile Doğal Ürünler Pazarı" diğer adıyla "Yeryüzü Pazarı"dır. Bu pazar aynı zamanda Slow Food hareketinin İstanbul'daki ilk örneği olma özelliğini göstermektedir. Doğal ürünler pazarı 21 Haziran 2016'te açılmıştır.[60]

Bu pazarın en önemli özelliği ilçenin elli yedi köyünden yerli halkın ürettiği, tamamen doğal ürünlerin yer aldığı bir pazar olmasıdır. Pazar, tamamen doğal ve nitelikli ürünleri tezgâhlara çıkartarak dünyanın dört bir yanından gelecek üreticilere ev sahipliği yapıyor.[61]

---

[60] **Şile Gezi Rehberi**, Haz. Süleyman Hilmi Eren, y.y., y.y., 2017, s. 126.

[61] "Şile Doğal Ürünler Pazarımız Açıldı", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Page/Detail/6923, 24 Ocak 2019.

Doğal ürünler pazarı günümüzde de ilçe merkezinde cuma ve pazar günleri ziyaretçilerine hizmet vermeye devam etmektedir.

1.4.2. Festival ve Şenlikler

1.4.2.1. Kitap Festivali

2017'de birincisi gerçekleşen kitap fuarı ile kırk beş yayın evi okuyucuyla buluşturulmuştur.[62] 2018 yılında Şile limanında gerçekleşen bu fuara on sekiz yazar katılmıştır.[63]

1.4.2.2. Uçurtma Şenliği

Şile Belediyesi tarafından nisan ayı içerisinde düzenlenmektedir. Her yıl yoğun bir katılım sağlanmaktadır. Çoğunlukla çocuklu ailelerin katıldığı bu şenlikte uçurtmalar belediye tarafından dağıtılmaktadır.[64]

1.4.2.3. Anne Sokakta Şenlik Var

Şile Belediyesi tarafından düzenlenen diğer bir şenliktir. İlk olarak 2015 yılında düzenlenmiştir. Her yıl 23 Nisan'da geleneksel şekilde kutlanmaktadır. Çocuklar için düzenlenen aktivitelerin yoğunlukta olduğu bir şenliktir.[65]

1.4.2.4. Geleneksel Renkli Tohum Takas Şenliği

2012 yılında düzenlenmeye başlanan bir şenliktir. Tüm Türkiye'den katılımın sağlandığı ve ata tohumlarının takas edildiği bu şenlikte doğal tohumların yaşatılması ve geliştirilmesi hedefleniyor.[66]

Şenlikte tohumların yanı sıra reçel, ev yemekleri, bal, polen, fide ve çeşitli Şile bezi ürünleri de ziyaretçilere sunulmaktadır.[67]

---

[62] **Şile Gezi Rehberi**, s. 132.
[63] "Şile Kitap Festivali Kapılarını Açıyor", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Mobile/Detail/28165 , 24 Ocak 2019.
[64] **Şile Gezi Rehberi**, s. 133.
[65] **A.e.**, s. 134.
[66] "4. Şile Tohum Takas Şenliği", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/mobile/detail/17007, 24 Ocak 2019.
[67] **Şile Gezi Rehberi**, s. 136.

1.4.2.5. Yağlı Güreş Festivali

Bu festival Türkiye'nin en iyi pehlivanlarının katılımıyla gerçekleşmektedir. Kırkpınar güreşçileri ve Şile Milli güreşçilerinin de katıldığı ve yüzlerce pehlivanın mücadele ettiği geleneksel Şile yağlı güreşlerinde birinci olan güreşçi "başpehlivanlık" unvanı ile ödüllendirilmektedir.[68]

1.4.2.6. Uluslararası Şile Bezi Kültür ve Sanat Festivali

2018 yılında otuz birincisi düzenlenmiştir.[69] Bu festival otuza yakın ülkenin katılımıyla uluslararası düzeyde düzenlenmektedir. Dünyanın çeşitli ülkelerinden getirilen çok sayıda ses, dans, müzik ve el işi sanatçısı maharetlerini halkın beğenisine sunmaktadır. Festivalde en büyük ilgiyi kuşkusuz ki Şile bezi görmektedir. Şileli kadınların canlı performans sergilediği Şile bezi dokuma tezgâhlarındaki çalışmalar ziyaretçiler tarafından ilgi görmektedir. Türkiye ve İstanbul'un köklü festivallerinden biri olan bu festival ile Şile, tarihine ve kültürüne sahip çıkmaktadır. Şile bezi, el sanatları ve uluslararası sahne gösterilerinin yer aldığı bu festival yaklaşık bir hafta sürmektedir.[70]

1.4.2.7. Uluslararası Şile Bezi El Sanatları Fuarı

Şile bezini dünyaya tanıtmak amacıyla Şile Belediyesi tarafından düzenlenen bu fuar yaklaşık bir hafta boyunca sürmektedir. Ukrayna, Kırım, Kazakistan, Bulgaristan, Belarus gibi ülkelerden de katılımın sağlandığı bu festivalle çeşitli sanat dalları İstanbul'da buluşturulmakta ve Şile bezi dünyaya tanıtılmaktadır.[71]

1.4.2.8. Şakayık Şenliği

Işık Üniversitesi tarafından ve Şile Çevre Gönüllüleri Derneğinin desteği ile düzenlenen Şakayık Şenliği, yalnızca Sarıkavak köyünde bulunan Şakayık çiçeği adına düzenlenen bir şenliktir. Şenlikte sadece bu çiçek tanıtılmaz aynı zamanda yörenin halk

---

[68] **A.e.**, s. 138.
[69] 2018'de düzenlenen Şile Bezi Kültür Festivali detayları için bkz.: http://www.sile.bel.tr/Mobile/Detail/28166, 24 Ocak 2019.
[70] **Şile Gezi Rehberi**, s. 140-141.
[71] **A.e.**, s. 142.

oyunları, halk mutfağı ve halk sanatları da tanıtılarak ziyaretçilere satışı yapılır.[72] Hasanlı köyü muhtarı Şakayık çiçeğinin güzelliğinden bahsederek, bu şenliğin Sarıkavak köyünün tanıtılması adına önemli bir etkinlik olduğunu ifade etmektedir. (KK 120)

1.5. Şile'nin Köyleri ve Köy Hayatı

Çalışmanın bu kısmında özellikle köy hayatı anlatılırken daha çok sözlü kaynaklardan edinilen bilgiler kullanılmıştır. Kaynak kişiler konu hakkında ayrıntılı bilgiler aktarmıştır.

1.5.1. Şile'nin Köyleri

Şile, toplam elli yedi köy ve beş merkez mahalleden oluşmaktadır.[73] İlçede eski yerleşik halkın çoğunlukta olduğu Manav köyleri, Dere köyleri olan 93 muhacirlerinin yaşadıkları köyler, Çerkez ve Boşnakların yaşadıkları köyler bulunmaktadır.

Şile'nin köyleri; Ağaçdere, Ahmeti, Akçakese, Alacalı, Avcıkoru, Bıçkıdere, Bozgoca, Büyük Bucaklı, Çataklı, Çayırbaşı, Çelebi, Çengilli, Darlık, Değirmençayırı, Doğancılı, Erenler, Esenceli, Geredeli, Göçe, Gökmaslı, Göksu, Hacıllı, Hasanlı, İmrendere, İsa, Kabakoz, Kadıköy, Kalemköy, Karabeyli, Karacaköy, Karakiraz, Karamandere, Kervansaray, Kızılcaköy, Korucu, Kömürlük, Kumbaba, Kurfallı, Kurna, Meşrutiyet, Oruçoğlu, Osmanköy, Ovacık, Sahilköy, Satmazlı, Sofular, Soğullu, Sortullu, Şuayipli, Tekke, Ulupelit, Üvezli, Yaka, Yaylalı, Yazımanayır, Yeniköy ve Yeşilvadi'dir.[74]

Yörede, yukarıda ismi verilen köylerden bazılarını içine alan bir baraj yapılması planlanmaktadır. Planlanan barajın yapılması halinde bazı köylerin şimdiki yerleri sular altında kalacağından ötürü ilgili köy muhtarlarının aktarımına göre köylerin ileri bir yere taşınması durumu vardır. Baraj yapılacak olan köylerdeki derleme çalışmalarına ağırlık

---

[72] "Geleneksel 4. Şile Sarıkavak Şakayık Şenliği", **Işık Üniversitesi**, (Çevrimiçi), http://www.isikun.edu.tr/web/439-5615-1-1/isik_universitesi/isik_universitesi/etkinlikler/geleneksel_4__sile_sarikavak_sakayik_senligi, 24 Ocak 2019.

[73] **Şile Gezi Rehberi**, s. 32.

[74] "Köyler", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Page/Detail/5845, 24 Ocak 2019.

verilmiştir. Edindiğimiz bilgilere göre barajın yapılacağı köyler şunlardır: Gökmaslı, Soğullu, Göksu, Çataklı, Hacıllı, Sungurlu, İsaköy ve Göçe köyü.[75]

Reşad Ekrem Koçu, **İstanbul Ansiklopedisi**'nde Ağva'dan şu şekilde bahsetmektedir: "İstanbul vilâyetinin Şile kazasının Karadeniz kıyısında bir nahiye merkezi olan Ağva, vilâyet hududu olan Ağva deresinin denize karıştığı noktada, en müşkilpesend peyzaj ressamlarını cezbedecek son derece pitoresk bir yerdir." Koçu, yakın zamanda Şile Belediyesine bağlanmış olan Ağva'nın köylerinin otuz bir köy olduğunu ve on muhtarlıktan oluştuğunu ifade etmektedir. Koçu'nun Ağva'nın köyleri olarak verdiği fakat günümüzde Şile'ye bağlı köyler olarak bilinen köyler Çataklı, Hacıllı, İsaköy, Gökmaslı, Göksu, Gökçe (Göçe)'dir.[76]

Yakın zamanda Şile ilçesine bağlanan Ağva'nın köyleri bu çalışmanın dışında bırakılmış, başka çalışmalara havale edilmiştir. Yaptığımız ön çalışmalar sonucunda ayrıca değerlendirilecek kadar fazla malzeme olması nedeniyle Ağva'nın köyleri ayrı bir çalışmaya bırakılmıştır. Çalışmada yöre halkı ve bazı köy muhtarlarının yönlendirmesiyle "Ağva'nın köyleri" olarak bilinen köyler çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmaya dahil edilen ve derleme yapılan köyler şunlardır: Ağaçdere, Ahmetli, Alacalı, Avcıkoru, Bıçkıdere, Büyük Bucaklı, Çataklı, Çayırbaşı, Çelebi, Çengilli, Darlık, Değirmençayırı, Doğancılı, Erenler, Esenceli, Geredeli, Göçe, Gökmaslı, Göksu, Hasanlı, Hacıllı, İmrendere, İsa, Kalemköy, Karabeyli, Karakiraz, Karamandere, Kervansaray, Kızılcaköy, Korucu, , Kömürlük, Kumbaba, Kurna, Meşrutiyet, Oruçoğlu, Osman, Ovacık, Satmazlı, Sahilköy, Soğullu, Sortullu, Sofular, Sungurlu, Tekke, Ulupelit, Üvezli, Yazımanayır, Yaka, Yaylalı, Yeniköy ve Yeşilvadi köyleridir. Derleme boyunca ilçe merkezi ve yaklaşık olarak elli bir köy-mahalleye gidilmiş, köy veya mahalle muhtarları, dernek üyeleri veya köylüsü olan kaynak kişilerle görüşme sağlanmıştır. Aşağıda derleme yaptığımız mahalle ve köyler sırasıyla verilmiştir. Geredeli köyüne bağlı olarak bilinen Sungurlu köyü, Geredeli köyü başlığı altında incelenmiştir.

---

[75] İlçeye yapılması planlanan baraj hakkında detaylı bilgi için bkz.: Haber, "Şile'de Elli Yıllık Özlem Sona Eriyor", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Page/Detail/17010, 30 Ocak 2019.
[76] Koçu, "Ağva", **İstanbul Ansiklopedisi**, s.258.

1.5.1.1. Ağaçdere Köyü

Köyün tarihi 13. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Çoğunluğu Manavlardan oluşmaktadır. Köyün ilçe merkezine olan uzaklığı yirmi altı kilometredir. Ormancılıkla uğraşan bir köydür. Emekli ve yaşlı nüfus çoğunluktadır. Köy içerisinde esnaf bulunmadığından dolayı köyün ihtiyaçları köye gelen gezici esnaftan karşılanır. Köy içerisinde cami ve oyun parkı bulunmaktadır.[77]

Ağaçdere köyünün isminin "Ağaçlık" olduğunu, sonrasında köyden dere geçince köyün isminin "Ağaçdere"ye çevrildiğini aktarmaktadırlar. Köyün tarihi hakkında ise 700 senelik bir köy olduğu ve köye gelen ilk üç hanenin Orta Asya'dan geldiği ifade edilmektedir. Köye gelen ilk üç haneden ikisinin adı Nalbantoğulları ve Dilsizoğulları'dır. (KK 124)

1.5.1.2. Ahmetli Köyü

İlçeye uzaklığı dört kilometre olan, düzlük üzerinde kurulmuş bir Manav köyüdür. Köyün tarihi yaklaşık 600 sene öncesine dayanmaktadır. İlçe merkezine yakın oluşu ve bir dönem otoyolun bu bölgeden geçmesi köyün gelişmesini sağlamıştır. Lisesi olan ender köylerdendir. Köy içerisinde çeşitli fabrikalar bulunur. Bunun yanında altmış yataklı bir otel bulunmaktadır. Küçük çapta seracılık ve arıcılık ile uğraşılır.[78]

Koçu'nun, **İstanbul Ansiklopedisi**'nde yer verdiği köylerden biridir. Köyden şu şekilde bahsetmektedir: "Şile köylerindendir: asfalt yol üzerinde 66-67 inci kilometreler arasında, yüzü gün doğusuna karşı taşlık bir bayır eteğinde, bilhassa tipik ahşap evleriyle şirin, pitoresk, suyu ve havası lâtif bir köydür…İstanbul fethini müteakip kurulmuş Türk köylerindendir."[79] Koçu, köyün gelenek ve görenekleri hakkında ise şunları aktarmaktadır: "Ahmetli köyünde bir gelin on gün sokağa çıkamaz, zifafın onuncu günü başta anası, kaynanası, yakın akrabaları, bütün köy kadınları gelini alıp bu Zağarcıbaşı çeşmesine getirirler, çeşmeden üç yudum su içirdikten sonra gelinin eline içinde yağ ile

[77] Candan Bilgin, İbrahim Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2011, s. 148.
[78] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 149-150.
[79] Reşad Ekrem Koçu, "Ahmedli Köyü", **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, C: I, 1958, s. 387.

bal bulunan bir tabak verirler, gelin de bu ballı yağı kitabe taşına sıvar, muratları malûmdur, kocasiyle ağız tadı içinde ömür sürmek, mesut olmaktır."[80] Çeşmeye bal ile yağ sürme âdeti yakın zamana kadar devam etmiştir.[81]

Ahmetli köyünden bir kaynak kişi, geçmişte köy içerisinde "Ahmet" adında sevilen bir şahıs olduğunu ve o kişinin isminin yaşatılması adına bu ismin köye verildiğini aktarmaktadır. Köyün tarihi hakkında köy muhtarı, 600-700 senelik bir geçmişi olduğunu ve atalarının Konya, Karaman, Bilecik'ten göç ederek geldiklerini ifade etmektedir. (KK 2)

1.5.1.3. Alacalı Köyü

Köyün kuruluşu Bizans dönemine kadar uzanmaktadır ve köye ilk yerleşenler Rumlardan oluşmaktadır. Yıldırım Bayezid döneminde bu bölgeye Manavların yerleştirilmesiyle bu bölge Türkleşir. İlçe merkezine on dokuz kilometredir. Ormancılık ve arıcılıkla uğraşılır. Yoğunlukla kestane balı üretilir. Diğer bir istihdam alanı köyde bulunan kum fabrikasıdır.[82]

Koçu, bu köyden şu şekilde bahsetmektedir: "Şile kazasının ondört köylü bir nahiyesidir. Nahiye merkezi Hiciz köyüdür; Bu ondört köyden nahiyeye adını veren Alacalı köyü ise Şile ile Karaburun arasında tahlisiye istasyonu bulunan bir sahil köyüdür."[83]

Alacalı köyü ismi "Karaçalı" adlı, çaltı dikeninden evrilerek "Alacalı" olmuştur. Kaynak kişiler Yıldırım Bayezid'in torunları olduklarını ifade etmektedirler. (KK 78, 79)

1.5.1.4. Avcıkoru Köyü

İlçe merkezine uzaklığı yirmi üç kilometre olan bir orman köyüdür. Köy halkının çoğunluğunu yaşlı ve emekli kesim oluşturur. Orman köyü olan Avcıkoru geçmişte

[80] **A.e.**, s. 388.
[81] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. 3.1.3.3.2. Yeni Gelinle İlgili Âdetler, s. 176.
[82] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 151-152.
[83] Reşad Ekrem Koçu, "Alacalı", **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, C: I, 1958, s. 573.

ormancılıkla yoğun şekilde ilgilense de günümüzde kurulan kil ve kum ocağı ile bu durum değişmiştir. Köy mesire alanları ile öne çıkmaktadır.[84]

Geçmişte Hamidiye olarak da bilinen köyün avcılığa meraklı olan kesiminden dolayı sonradan Avcıkoru ismini aldığı rivayet edilir. Köy Kafkas kökenli olduğu için Çerkez yemekleri, kültürü ve gelenekleri ile diğer köylerden ayrılır.[85]

1.5.1.5. Bıçkıdere Köyü

Bezmiâlem Valide Sultan'ın (öl. 1853) özel mülkiyetinde olan bu bölge 93 Harbi yıllarında buraya gelen göçmenlere tahsis edilmiştir. Göçmenler ilk yerleştiklerinde bölgede yoğun şekilde ormancılık ile uğraşmışlardır. Bıçkıdere Köyü Dayanışma ve Güzelleştirme Derneği, köy halkının farklı bölgelerde yaşayan hemşerileriyle iletişimini sağlamakta ve sosyal dayanışmayı canlı tutmaktadır. Bu nedenle önemli derneklerdendir.[86]

Atalarının 1878'de Artvin'den Şile, Bıçkıdere köyüne geldiklerini söyleyen köy muhtarı, köye ilk olarak on hane geldiklerini ifade etmektedir. (KK 13, 19, 45)

Bıçkıdere köyüne bu ismin verilmesi hakkında kaynak kişiler yörede dere kenarında "bıçkı biçildiğini" bu nedenle köye bu ismin verildiğini söylemektedir. Köy muhtarının konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Büyüklerimiz köye ilk geldiklerinde ev yapmaya başlamışlar. Dere kenarında olan büyük büyük ağaçları kesiyorlarmış, çatı yapalım diye. Evler zaten eskiden hep ahşap olurdu. Dere kenarında keserken bir tane bir amcamız, büyüğümüz demiş ki 'Bu köyün ismi de yok ne yapacağız, bir isim koyalım.' Oradan bir büyüğümüz de demiş ki 'Dere kenarındayız aha dere, elimizdeki de bıçkı, 'Bıçkıdere' olsun.' Oradan gelme köyümüzün ismi. Adamların emeğine karşılık o ismi koymaları güzel bir şey. Güzel bir isim koymuşlar." (KK 13, 19, 45)

1.5.1.6. Büyük Bucaklı Köyü

Köyün tarihi yaklaşık 600 yıllık geçmişe dayanmaktadır. Yıldırım Bayezid döneminde Manavların yerleştirilmesiyle Rum köyü olmaktan çıkarılır ve Türk köyü olur.

---

[84] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 152-153.
[85] **Şile Gezi Rehberi**, s. 207.
[86] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 152-153.

Denizi görebilen yüksek bir araziye konumlanmıştır. İlçe merkezine uzaklığı kırk kilometredir. Geçim kaynağı köyde bulunan fındık bahçeleridir. Ormancılık da köydeki diğer geçim kaynaklarından biridir. Yörede meşe, gürgen ve kestane ağaçlarının yoğunluğu göze çarpar. Köyde yirmi bir ev koruma altına alınmıştır.[87]

Büyük Bucaklı köyüne bu ismin verilmesi hakkında bilgilerine başvurduğumuz kaynak kişiler köyün isminin tam manasıyla nereden geldiğini bilmediklerini fakat köyü Aşağı Bucaklı, Dik Bucaklı, Küçük Bucaklı gibi çeşitli bölümlere ayırdıklarını aktarmaktadır. Yaklaşık 700 sene evvel yöreye Konya, Karaman'dan gelerek yerleştikleri, Manav oldukları kaynak kişilerce ifade edilmektedir. (KK 134, 135)

1.5.1.7. Çataklı Köyü

İlçe merkezine otuz kilometre uzaklıktadır. Dedeler Türbesinde her yıl mayıs ayında yaklaşık üç bin kişiyi buluşturur. Köyde ormancılık ve hayvancılık hâkimdir. Köyün tarihi 600 yıl öncesine dayanmaktadır.[88]

Çataklı köyüne "Çataklı" isminin verilmesinin nedenini kaynak kişi: "İki dağın ortasında olduğu için 'çatak' anlamında 'Çataklı' olmuş." şeklinde aktarmaktadır. Köy tarihi hakkında bilgi veren kaynak kişiler yöreye İstanbul fethinden önce yerleştiklerinden, 700, 800 yıllık bir tarihleri olduğundan bahsetmektedir. Köye ilk yerleşenler ise Bacakçıoğulları'dır. (KK 59, 60, 61)

1.5.1.8. Çayırbaşı Köyü

Köye Yıldırım Bayezid zamanında Manavlar yerleştirilmiştir. Ondan önce yörede Rumlar yaşamaktaydı. Köy, ilçe merkezine beş kilometre yakınlıkta bulunur. Şile bezleri köyde dokunmaya hâlâ devam etmektedir. Çayırbaşı halkı çoğunlukla emeklilerden oluşmaktadır. Ormancılık faaliyetlerinden çok tarım ve hayvancılıkla uğraşılır. Fakat bunlar da sınırlı ölçekteki uğraşlardır.[89]

Çayırbaşı köyü ismi hakkında kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Aşağıda ova var yani düzlük. Arazi tarıma elverişli olduğu için çayırdır. Burası da çayırın üstü olduğu

[87] **A.e.**, s. 157-158.
[88] **A.e.**, s. 159.
[89] **A.e.**, s. 160.

için 'Çayırbaşı' demişler." Yıldırım Bayezid döneminde yöreye yerleşildiği ve Türkmenlerin, Manavların getirildiği aktarılmaktadır. (KK 145, 146)

1.5.1.9. Çelebi Köyü

İlçe merkezine kırk beş kilometre uzaklıktadır. Köyün tarihi 13. yüzyıla dayanmaktadır. Köy halkı çoğunlukla Manavlardan oluşur. Köyün geçim kaynakları; fındıkçılık, tarım ve hayvancılıktır. Köyün yetmiş yedi hanesi bulunur. Yaşlı nüfus çoğunluktadır.[90]

1.5.1.10. Çengilli Köyü

İlçe merkezine yirmi beş kilometre uzaklıkta bulunan bir orman köyüdür. Altmış haneli ve yaklaşık yüz seksen üç nüfuslu köyün çoğunluğunu yaşlılar oluşturmaktadır. Geçim kaynağı hayvancılık ve ormancılıktır. Şile bezi işlemeciliğine devam eden köylerden biridir. Köy yerleşik alanı içinde tarihi yapılar çoğunluktadır.[91]

Çengilli köyünün isminin nereden geldiğini bilen kişilerin vefat ettiği, kaynak kişilerin köye bu ismin neden verildiği hakkında bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Manav köyü olduğu, Manavların göçebe olduğu ve 700 yıl önce yöreye yerleştikleri aktarılmaktadır. (KK 117, 118)

1.5.1.11. Darlık Köyü

İlçe merkezine otuz kilometre uzaklıkta olan Darlık, 93 muhaciri olarak bilinen Artvin göçmenlerinin yaşadığı bir köydür. Köy eşine pek rastlanmayan bir avcılık tesisiyle dikkat çeker. Türkiye'nin her yerindeki av meraklıları tarafından rağbet görür. Köy halkı hayvancılık ve ormancılıkla uğraşır.[92]

Köy tarihi hakkında bilgisine başvurulan köy muhtarı ve bir kaynak kişi köy hakkında şunları anlatmaktadır: "93 muhaciri olan köylerden biri olan Darlık köyü yöreye yaklaşık yirmi hane olarak gelmiştir. Kendilerine yerleşmeleri için İstanbul, Ümraniye gösterilse de ataları o civarı beğenmemiş, orman içinde yaşamak istediklerini söylemiş ve Şile'ye yerleşmek istemişlerdir." (KK 105, 106)

---

[90] **Şile Gezi Rehberi**, s. 216.
[91] **A.e.**, s. 217.
[92] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 162-163.

Darlık köyüne bu ismin verilişi hakkında bilgilerine müracaat ettiğimiz kaynak kişiler köyün eski yerleşim yerinde çok darı ekildiğini, bu nedenle bu ismi aldığını fakat sonrasında "hep darlık çekiyoruz" denilerek köy isminin "Darlık" olduğunu ifade etmişlerdir. (KK 105, 106)

1.5.1.12. Değirmençayırı Köyü

Köy halkı Yıldırım Bayezid zamanında yerleştirilen Manavlardan oluşmaktadır. İlçenin gelişmiş köylerinden biridir. Köyde bakkaldan nalbura, demir doğramacıdan emlak ofisine, balıkçıdan benzin ofisine kadar pek çok ticari işletme bulunur. Köyde tarım ve hayvancılıkla uğraşılır. Arıcılık faaliyetleri ile de sınırlı ölçekte uğraşılır.[93]

Değirmençayırı köyü hakkında kaynak kişi köyde geçmişte yedi adet değirmen ve çayır bulunmasından dolayı köye bu ismin verildiğini ifade etmektedir. Köye ilk gelenler beş hanedir. Bunlardan isimleri hatırlananlar; Çancıoğulları, Çakıroğulları ve Tahiroğulları'dır. (KK 119)

Köy çevresinde tarihi kalıntılar ve çok sayıda yatır vardır. Köyün tarihî camisi yıkılmış ve yerine yeni bir cami inşa edilmiştir. Köyde geçmişte Şile bezi dokumacılığı yapılırken günümüzde bu faaliyet unutulmaya yüz tutmuştur.[94]

1.5.1.13. Doğancılı Köyü

İlçeye on iki kilometre uzaklıkta kurulan orman ve sahil köyüdür. Yaz aylarında özellikle hafta sonları nüfusu oldukça artarak âdeta bir tatil beldesine dönüşür. Köy halkı Manavlardan oluşur. Köy giderek bir kasaba görünümü kazanır. Ormancılık ve hayvancılıkla uğraşılır. Bunun yanında yaz aylarında turizmden de bir gelir elde edilir.[95]

Doğancılı köyüne bu ismin veriliş nedeni yörede "Doğan" adıyla anılan yırtıcı kuş türünün fazla olmasıyla açıklanmaktadır. 700 yıllık tarihi olduğu söylenen sahil köyü Manav köylerinden biridir. (KK 107)

---

[93] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 164-165.
[94] **Şile Gezi Rehberi**, s. 221.
[95] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 166-167.

1.5.1.14. Erenler Köyü

Köyün kuruluşu 93 Harbi zamanındadır. Köy halkı 93 muhacirlerinden oluşur. İlçeye uzaklığı altı kilometredir. Dağların arasındaki düzlükte kurulan üç köyden biridir. Köy içinde otuz üç hane bulunmaktadır. Köy nüfusu yaşlılardan oluşmaktadır. Ormancılık ve hayvancılık köyün geçim alanlarındandır. Bunlara ek olarak seracılık da yeni gelişmekte olan bir geçim kaynağıdır.[96]

Erenler köyüne bu isminin verilmesinin nedenini kaynak kişi köyde bulunan "Erenler" adı verilen ziyaret yerleriyle açıklamaktadır. 93 muhaciri olarak yöreye yerleşmişlerdir. Gürcü olarak bilinseler de Ahıska Türklerinin yaşadığı bir köydür. (KK 97)

1.5.1.15. Esenceli Köyü

İlçe merkezine uzaklığı otuz kilometredir. Köy on dokuz haneden oluşmaktadır. Nüfusu 95 kişidir fakat yaz aylarında nüfus artmaktadır.[97] İlçenin en eski köylerinden biridir. Geçmişi 1300'lü yıllara kadar uzanır. Ömerli Barajı'nın karşısında yer alan köy 1987'ye kadar Beykoz'a bağlı bir köydü. Bu tarihten sonra Şile'nin sınırları içinde yer alır. Esenceli halkı Manavlar, Artvin ve Yugoslav göçmenlerinden oluşmaktadır. Ormancılık ve hayvancılık köyün geçim kaynaklarındandır.[98]

1.5.1.16. Geredeli Köyü

İlçe merkezine kırk kilometre uzaklıkta olan köyün tarihi 12. yüzyıla dayanmaktadır. Köy halkı Manavlardan oluşur. Geredeli köyü altı mahalleden oluşmaktadır ve merkez köydür. Bu altı köy; Geredeli divanı, Hatipler, Keramettin, Hacıköy, Yumuşakköy ve Sungurlu'dur. Bu köy ve mahallelerin her biri benzer özellikler göstermktedir. Köyün geçim kaynakları hayvancılık, ormancılık, tarım ve turizmdir. Fındıkçılıkla beraber tahıl üretimi de yapılmaktadır. Köy içerisinde bulunan Yeşil Çay

[96] **Şile Gezi Rehberi**, s. 225.
[97] **A.e.**, s. 226.
[98] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 168.

turizm açısından önem arz etmekle beraber mevcutta gerçekleşen bir turizm aktivitesi bulunmamaktadır.[99]

Geredeli köyünün "Geredeli" ismini, Bolu-Gerede'den aldığı ifade edilmektedir. Geredeli köyüne bağlı olan Sungurlu köyünün ismi kaynak kişilerin aktardığına göre Bolu-Sungurlu'dan gelmektedir. Manav köyüdür. Köy halkı, Konya tarafından gelerek köye yerleşmişlerdir. (KK 67, 68, 69)

1.5.1.17. Göçe Köyü

Köyün tarihi 12. yüzyıla dayanmaktadır. Geçim kaynağı hayvancılık, ormancılık ve tarımdır. Köylünün geçim kaynaklarından biri fındıkçılıktır. İlçe merkezine kırk kilometre uzaklıkta olan köyde yaşayan nüfus çoğunlukla yaşlı nüfustur. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. Köy nüfusu çoğunlukla yaz aylarında artmaktadır.[100]

Göçe köyü, ilçedeki Manav köylerindendir. Göçe köyüne "Göçe" isminin veriliş nedenini köy muhtarı şu şekilde ifade etmektedir: "Kesin olmamakla birlikte burası göçermiş, Yörükmüş. Orta Asya'dan gelip yerleşmişler. Kimine göre Bolu-Gerede'den gelme, kimine göre Konya'dan gelmelermiş. Yörüklermiş yani. Göç olmuş yani. O yüzden de köyün ismi Göçe olmuş." (KK 64)

1.5.1.18. Gökmaslı Köyü

Köy Konya'dan gelen Manavların yaşadığı bir yerleşim alanıdır. İlçe merkezine otuz kilometre uzaklıktadır. Bir dönem elma ağaçlarının zenginliği ile dikkat çekmiş ve İstanbul bölgesinde düzenlenen yarışmalarda yetiştirilen elmalar birincilikle ödüllendirilmiştir. Bunun ardından elma üretimi azalmış, fındığa yönelim artmıştır. Bölgede bol bulunan mantar da Gökmaslılar için geçim kaynağı olmuştur. Ormancılık ve hayvancılık da ilçenin diğer köyleri gibi bir diğer geçim kaynağıdır. Köyde ahşap evlere sıklıkla rastlanmaktadır. Bunlardan yirmi beş tanesi koruma altındadır.[101]

---

[99] **A.e.**, s. 230.
[100] **Şile Gezi Rehberi**, s. 231.
[101] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 169-170.

1.5.1.19. Göksu Köyü

Göksu Deresi kenarında taşlık bir alanda kurulmuş ve adını da bu dereden almıştır. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. İlçe merkezine otuz kilometre uzaklıkta olan bu köyde geçim kaynağı ormancılıktır. Bunun yanında mantar ve fındıkçılıkla da uğraşılmaktadır. Yaz aylarında rağbet gören bir köydür.[102]

Göksu köyü ismi hakkında bilgisine müracaat ettiğimiz kaynak kişiler köyde dere olduğunu ve atalarının köyde bulunan dereden esinlenerek gök ve su isimlerini birleştirerek bu ismi koyduklarını aktarmaktadır. Köye ilk gelenlerin Molla İbrahimler ve Süleyman Ağalar olduğu ifade edilmektedir. (KK 65, 66)

1.5.1.20. Hacıllı Köyü

İlçe merkezine uzaklığı otuz sekiz kilometre olan bir köydür. Köyde yoğunlukta Manav halk yaşamaktadır. Köyün geçim kaynakları başında mangal kömürü gelmektedir. Hacıllı köyü civar köyler arasında turizm potansiyeli yüksek köylerden biridir. Köy sınırları içinde kalan vadisi yerli ve yabancı pek çok turistin uğrak yeridir.[103]

Hacıllı köyüne bu ismin verilmesini bir kaynak kişi köye ilk gelenlerin hacı olduğu ve köye de bu nedenle "Hacıllı" denildiği şeklinde aktarmıştır. Diğer kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Köyü almak isteyenler varmış. Burada bir tane de dede, hoca varmış, köyün sahibiymiş. Almak isteyenler bu Hacı Hocaya gitmişler, onunla epey bir uğraşmışlar. Hacı Hoca da vermemiş bu köyü. Sonra bir şartla vermiş, o şart da köyün isminin 'Hacıllı' olmasıymış. Hoca yüzünden köyün ismi 'Hacıllı' olmuş." (KK 52, 55)

1.5.1.21.Hasanlı Köyü

Köyün kuruluşu 14. yüzyıla dayanmaktadır. İlçe merkezine uzaklığı yedi kilometredir. Geçim kaynakları turizm, hayvancılık ve tarımdır. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. Köy nüfusu çoğunlukla yaşlılardan oluşmakta, yaz aylarında ise köy dışında olan genç nüfusun yöreye dönmesiyle nüfus artmaktadır. Şile bezi işlemeciliğine devam

[102] **A.e.**, s. 170-171.
[103] **A.e.**, s. 172.

eden köylerden biridir. İlçe merkezinde bulunan dükkanlardan alınan Şile bezleri köye getirilerek kadınlar tarafından işlenir ve dükkanlara geri götürülür.[104]

Hasanlı köyü ismi hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler köyde Hasan ve Hüseyin adında iki kişi olduğunu, Hasan adlı kişinin Uzun Hasan olarak bilindiğini, bu nedenle de köye "Hasanlı" isminin verildiğini aktarmaktadır. (KK 120, 121)

1.5.1.22. İmrendere Köyü

Köy tarihi 13. yüzyıla kadar gitmektedir. Köy halkı çoğunlukla Manavlardan oluşmaktadır. Köyde yetmiş hane bulunmaktadır. Köy, ilçe merkezine dört kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. Geçim kaynakları seracılık, turizm, tarım ve ormancılıktır. Köyde anıtsal eser olarak su değirmeni bulunmaktadır.[105] Köyde altı adet ahşap ev de koruma altına alınmıştır.[106]

1.5.1.23. İsaköy

İlçe merkezine kırk kilometre uzaklıkta olan köyün tarihi 13. yüzyıla dayanmaktadır. Köyün geçim kaynakları seracılık, fındıkçılık ve ormancılıktır. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. Tekke-Ağva yolu üzerinde bir düzlükte kurulan İsaköy, ismini burada çarpışırken şehit düşen İsa Paşa'dan almış bir balıkçı köyüdür. Merkeze yakınlığı köyü avantajlı konuma getirmektedir.[107]

1.5.1.24. Kalemköy

Şile merkeze uzaklığı kırk kilometredir. Köy içerisindeki toplam hane sayısı kırk beştir. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. Nüfusun çoğunluğu yaşlılardan oluşmaktadır. Köyün geçim kaynakları ormancılık, hayvancılık ve arıcılıktır. Fındık üretimi de diğer bir geçim kaynağıdır.[108]

Kalemköy'e bu ismin veriliş nedeni şu şekilde aktarılmaktadır: "Soyadı kanunu çıktığı zamanlarda Ağva'dan buraya kadar isimler vermişler. Burası Kılıçlar demişler, burası Koltu demişler, burası da 'Kalem pinti' demişler. Pintiden, bitti yani 'kalem bitti'

[104] **Şile Gezi Rehberi**, s. 238.
[105] **A.e.**, s. 239.
[106] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 174.
[107] **Şile Gezi Rehberi**, s. 241.
[108] **A.e.**, s. 245.

olmuş." Diğer kaynak kişiler ise şu şekilde aktarmaktadır: "Soyadı kanunu çıktığı zamanlarda köy isimleri de verilmiş. Buraya geldiklerinde de bakıyorlar son köy, buradan öte köy yok, kalem bitiyor, 'Kalem bitti' işte. Kalem bittiden sonra da 'Kalemköy' olmuş." Köye ilk yerleşenlerin İstanbul fethinden önce geldiği aktarılan bilgilerden biridir. (KK 139, 140, 141)

1.5.1.25. Karabeyli Köyü

Köyün kuruluşu 13. yüzyıla dayanmaktadır. İlçe merkezine olan uzaklığı yirmi kilometredir. Geçim kaynağı ormancılık, hayvancılık, arıcılık ve fındık üreticiliğidir. Köyün çevresinde bulunan mağaralar turizm potansiyeli taşımaktadır. Köy halkı Konya'dan gelen Manavlardır.[109]

Karabeyli köyü ismini kaynak kişilerin ifadelerine göre yörede bulunan üç beyden birinden almıştır. Kara Bey, Karaca Bey ve Osman Bey olarak bilinen bu beylerin isimleri Karabeyli köyü, Karacaköy ve Osmanköy'e verilmiştir. Köye yaklaşık 600 yıl önce, Konya'dan gelip yerleşilmiştir. (KK 95, 126, 128, 133)

1.5.1.26. Karakiraz Köyü

İlçe merkezine otuz kilometre uzaklıktadır. Köyün tarihi 12. yüzyıla dayanmaktadır. Köy, yedi yüz elli senelik bir geçmişe sahiptir. Günümüzde yüz beş hane bulunmaktadır. Köyün geçim kaynakları ormancılık, turizm ve tarımdır. Turizm genellikle yaz aylarında canlanmaktadır. Günübirlik geziler için uygun bir köydür.[110]

Karakiraz köyü ismini yörede bulunan kiraz türünden almıştır. Konu hakkında köy muhtarı şunları aktarmaktadır: "Kirazdan geliyor köyün ismi. Bizim çocukluğumuzda burada ve ormanlarda çok kara kirazlar vardı. Hâlâ daha var. Bu Karakiraz köyü sınırları içinde çok kara kiraz vardır." Yaklaşık 700, 800 yıl önce Selçuklu Kayı boyundan gelen Manavlar yöreye yerleşmişlerdir. Yöreye yerleşen bütün Manavların akraba olduğu ifade edilmektedir. (KK 99)

[109] **A.e.**, s. 246.
[110] **Şile Gezi Rehberi**, s. 249.

1.5.1.27. Karamandere Köyü

İlçe merkezine beş kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. Köyün etrafı dağlarla ve ormanlarla çevrili olduğundan dağınık bir yerleşim sergiler. Köy halkı Yıldırım Bayezid zamanında Konya'dan gelen Manavlardan oluşmaktadır. Şile'nin önemli doğal değerlerinden biri olan Saklı Cennet'e ev sahipliği yapar. Yağmur sularından oluşan bu gölet özellikle yaz aylarında rağbet görmektedir. Ormancılık ve hayvancılık köyün geçim kaynakları arasındadır. Köyde bulunan kestane ağaçları arıcılığı da elverişli hâle getirmektedir. Bu doğrultuda köyde bal üretiminin de yapıldığını söylemek mümkündür. Köy nüfusunun büyük kısmını emekliler oluşturur.[111]

Karamandere köyü tarihi hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Biz Konya, Karaman'dan geliyoruz. Şile'nin ilk yerleşen köyü. Şile o zaman Bizans elindeymiş, Yıldırım Bayezid zamanında geliyoruz. Uç beylerinden gelmişiz. İlk olarak üç aile gelmiş, bizim atalarımız; Karaşinoğulları, Kömürcüoğulları ve bir aile daha. Sonra tabii soyadı çıkmış. O zaman on tane köy gelmiş Şile'ye Karamanoğlu, Çengiloğlu, Hasanoğlu, Çitakoğlu… ve diğerleri. Biz buraya geldiğimizde Şile Bizans'ın elindeymiş. Köyde üç ev varmış, köyün şu tepesinde üç ev varmış. Bayırlarda, ormanlarda Rumlar yaşıyormuş. Bizim atalarımız domates biber ekemezlermiş, bilmezlermiş çünkü. Rumlar satarlarmış, bizim atalarımız onlara yün falan verirmiş, aralarında ticaret yaparlarmış. O zaman para işlemezdi çünkü takas usulüydü. Hatta rivayete göre şimdi köyün bulunduğu yerler denizmiş eskiden. Kale var, hatta ileride kalıntıları duruyor. Kaleye bağlıyormuşlar gemileri." (KK 7)

1.5.1.28. Kervansaray Köyü

İlçe merkezine uzaklığı yirmi beş kilometre olan elli beş haneli bir köydür. Köy halkı 93 Harbi muhacirlerinden oluşmaktadır. Köy halkının yüzde yetmişini yaşlılar oluşturmaktadır. Osmanlı döneminde Avcıkoru köyü sınırları içinde yer alan köy, Bezmiâlem Valide Sultan'ın (1807-1853) vakıf yerlerinden biridir. Köyün başlıca geçim kaynağı ormancılık ve kır hayvancılığıdır.[112]

[111] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 180.
[112] **A.e.**, s. 253.

Kervansaray ismi köye, köy içerisinden İpek Yolu geçmesi nedeniyle verilmiştir. Büyüklerinden bunu öğrendiğini söyleyen kaynak kişinin konu hakkındaki ifadeleri şu şekildedir: "Burada yol varmış eskiden, İpek Yolu. Orta Doğu'ya ve Çin'e giden kervanlar buradan gidiyormuş. Bu nedenle 'Kervansaray' ismi oradan kalmış." 93 muhacirlerinden biri olan Kervansaray köyünün tarihi hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Artvin'den gelmişler buraya. O zamanın padişahı bize üç yer göstermiş, Artvin'den gelmeden evvel; Bursa, burası ve Adapazarı. Bir, iki, üç yer göstermiş. Benim dedelerim burayı beğenmişler. Çünkü burası Artvin'e benziyor. Burada dere akıyor, dağlar var. Bizmkiler, dedelerimiz yani buraya yerleşmiş. Burada o zaman padişah demiş ki işte bize yapacağınız bir şey yok, burada işte açın tarla yapın, bahçe yapın, burada geçinin. Geçinin ama, ektiğimiz altı ay sonra çıkıyor, bunlar altı ay ne yiyecek. Dedelerimiz de burada kömür yapmışlar, mangal kömürü. Kömürü yüklenmişler çuvallan, iplen arkasına, götürmüşler İstanbul'a, Üsküdar'a. Satmışlar, oradan yiyeceğini alıp gelmişler buraya. Böyle böyle, buraya yerleşmişler artık. Sonradan bakmışlar ki bu sahil köyleri var, onlar bizden eski, onlarda manda arabası var, öküz arabası var. Biz de yapalım demişler. Bunlar da öküz arabası, manda arabası yapmışlar. Öküzlerle İstanbul'a kömürü götürmüşler." (KK 31, 33)

1.5.1.29. Kızılcaköy

Köyün tarihi 14. yüzyıla dayanmaktadır. İlçe merkezine uzaklığı sekiz kilometre olan bu köyün halkını çoğunlukla Manavlar oluşturmaktadır. Köy etrafı ormanlarla çevrilidir. Köyün başlıca geçim kaynağı ormancılıktır.[113]

Kızılcaköy'e bu ismin verilişi kaynak kişilerin aktardığına göre iki farklı nedene dayanmaktadır. Bunlardan biri Kızılcaköy'ün içerisinde bulunan toprakların kızıl olmasıdır. Diğer neden ise kaynak kişinin ifadesiyle şu şekildedir: "Kızılcaköy'de iki hane varmış. Yani on hane aşağı köyde, on hane de Alem Tepesinde. Bunlar o zamanın gavurlarının baskın yapmalarından bunalmışlar ve o iki köyün ileri gelenleri demiş ki 'Ya biz ayrı ayrı yaşayacağımıza bir araya gelelim, güçlü olalım. Bunlara cevap verelim.' O

[113] **A.e.**, s. 254.

şekilde iki köy birleşiyor ve şu anki Kızılcaköyüne yerleşiyorlar. Burada da gavurlardan köyü idare eden bir çavuş varmış. Onun adı da Kızıl imiş. Kızılcaköy'ün adı buradan gelmiş." (KK 102, 113)

1.5.1.30. Korucuköy

Köy tarihi 14. yüzyıla dayanmaktadır. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. İlçe merkezine uzaklığı yedi kilometredir. Orman köyüdür. Köyün içerisinden Darlık Deresi geçmektedir. Günümüzde dere altında kalmış bazı mağaralar bulunmaktadır. Geçmişte Şile bezi dokumacılığının yoğunlukla yapıldığı bu köyde günümüzde bu faaliyet terk edilmeye yüz tutmuştur.[114]

Korucu köyün ismi hakkında Korucu köy muhtarı şunları aktarmaktadır: "430 yıl önce burada hep kabileler vardı. Soyadı kanunu olmadığı için kabileler halinde yaşanırdı. O dönemde bu araziye Karadeniz'den, Romanya'dan tekneyle gelip sürüsü olanı soymaya başlamışlar. Bu nedenle de devlet buraya insanları toplamış ve Korucu ismindeki topluluğa demiş ki sen bu milleti topla, köyün isimi de 'Korucu' olsun demiş. Koruyucu yani, köyü ve o halkı koruması için. Köyün isimi de oradan geliyor." (KK 1)

1.5.1.31. Kömürlük Köyü

Köyün kuruluşu 93 Harbi zamanlarına rastlamaktadır. Köy halkı Artvin'den gelen Ahıska Türklerinden oluşmaktadır. Altmış haneli bir köydür. İlçe merkezine uzaklığı yirmi iki kilometredir. Günümüzde İstanbul, Ümraniye ilçesine göç vermektedir. Köyün geçim kaynakları ormancılık ve tarımdır. Köy halkı tarımla kendi ihtiyaçlarına yetecek kadar uğraşmaktadır, büyük ölçekli bir faaliyet değildir.[115]

Köyün tarihi hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi 130-140 yıl önce Ahıska'dan Şile'ye yerleştirildiklerini aktarmaktadır. Kaynak kişinin aktarımı şu şekildedir: "93 muhaciriyiz biz yani Rus harbinden sonra oradan buraya göç etmiş dedelerimizin babaları. Burası padişahların vakıf yerleriymiş. Atalarımız buraya geldikleri zaman, Artvin'den geldikleri için bakmışlar ki ormanı, suyu tam bize göre, dere var, su var, orman var. Buraya yerleşmişler." Köyün isminin "Kömürlük" olmasıyla ilgili

[114] **A.e.**, s. 257.
[115] **A.e.**, s. 256.

olarak kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Önceden kömür, ağaç kömürü yapılırmış burada. Herhalde ondan dolayı köyün ismini 'Kömürlük' koydular." Köyün geçim kaynağı geçmişte ormancılık iken günümüzde genç nüfusun kent merkezlerine göç etmesi ile bu durum değişmiştir. (KK 31)

Kaynak kişi geçmişte yaşamış meşhur kişilerden biri olarak Mehmet Pehlivan adında, sert karakterli bir kişiden bahsetmektedir. Konu hakkında kaynak kişinin ifadeleri şu şekildedir: "Bağırdığı zaman biz kaçacak yer arardık. Onun karşısına çıkmaya pek cesaret edemezdik. 'Gel buraya!' dediği zaman imkânı yok bir yere teprenemezdik. Ya teprenemeyecek kalacaksın yerinde ya da yanına gideceksin, ikisinden birini yapacaktık." Yine Kömürlük köyünde yaşamış meşhur diğer bir kişi hakkında kaynak kişinin ifadeleri şunlardır: "Bir de Ahmet Amca vardı. O bir parti tutardı, biz de onu tutalım isterdi. Manda arabası vardı onun. Biz çocukken manda arabasının peşinden giderdik. Bizi görünce 'Hangi partiyi tutuyorsun?' derdi. Biz de 'Bölükbaş'ı' derdik. Hemen cebimize akide şekeri doldururdu veya bir yerde görünce 'Sen benim partiyi tutuyorsun, al sana para.' derdi." (KK 31)

1.5.1.32. Kumbaba Mahallesi

Geçmişte Bizanslıların romatizma hastalıklarının tedavisi için kullandıkları kumlar bu mevkide bulunmaktadır. Yakın tarihe kadar şifa arayan ziyaretçilerin uğrak yerlerinden biridir. Geçmişte Meşrutiyet köyü sınırları içerisindeydi. Günümüzde daha çok plajı ile tanınmaktadır. (KK 6)

1.5.1.33. Kurna Köy

Köyün kuruluşu 13. yüzyıla dayanmaktadır. Yüz yirmi haneden oluşan köyün ilçe merkezine uzaklığı yirmi altı kilometredir. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. Bununla beraber 93 muhacirleri ve Karadeniz'den gelen birkaç göçmen aileye de rastlanmaktadır. Yaşlı nüfus genç nüfustan fazladır. Köyün geçim kaynağı ormancılık ve tarımdır. Yaz aylarında turizm potansiyelinin fazla olduğu bir köydür. Evlerde küçük çapta Şile bezi

işlemeciliği ile uğraşılmaktadır.[116] Geçmişte diğer bir geçim kaynağı da balıkçılıktı. Günümüzde bu durum eskiye oranla azalmıştır. (KK 80, 81)

Kurna köyü yöredeki Manav köylerindendir. Köye bu ismin verilmesi hakkında bilgisine başvurduğumuz köy muhtarının ifadesi şu şekildedir: "Büyüklerden duyduğumuza göre padişahların çok eskiden burada hamamları varmış. Köyümüzün suyu bol olduğu için ve padişahların hamamları olduğundan 'kurna'[117] demişler yani. Kurnalar çok varmış burada. Köyde izleri de vardı, kazıldı, bulundu tuğlalar falan." (KK 80)

1.5.1.34. Meşrutiyet Köyü

İlçeye beş kilometre uzaklıkta bir yamaç üzerinde kuruludur. 93 Harbi sonrasında Haydar Ağa, Tosun Ağa ve Kasım Ağa aileleri buraya yerleşmiştir. Dönemin siyasal olaylarından esinlenerek köye "Meşrutiyet" adı verilmiştir. Bir orman köyüdür ve sahilden biraz uzakta konumlanır. Köyün doğuya bakan kısmında yazlıkçıların konutları, SİT alanları, kuzeyde Şile Otobanı, Işık Üniversitesi ve daha ileride Karadeniz yer almaktadır. Köyü diğer köylerden ayıran en büyük özelliği bir müzeye sahip olmasıdır. Bu müze köy camisinin hemen yanındaki köy odasında kurulmuştur. Müzede, tırpandan ibrik ve düvene kadar birçok eşya sergilenmektedir. Bu müze aynı zamanda birçok televizyon programının çekimine de sahne olmuştur. Köyde bir adet mağara bulunmaktadır. Köy halkının büyük kısmı esnaflıkla uğraşırken büyük kısmı da işçilik yapar.[118]

Meşrutiyet köyüne "Meşrutiyet" isminin veriliş nedenini köy muhtarı şu şekilde aktarmaktadır: "Köye üç arkadaş gelmişler. Biz Ahıska Türküyüz, 93 muhaciriyiz. Önce Artvin'e gelmişler, Batum, Maçka oralara sonra orada duramamışlar, buraya gelmişler. Neyse o üç arkadaş gelince buraya köyün adını 'Çiftlik' koyuyorlar. Eski adımız bizim 'Çiftlik'. Ama sonra Çiftlik deyince herkesin adına normal çiftlik geliyor. O yüzden de eski muhtarlarımız köyün adını değiştirmiş, Meşrutiyet kurulduğu zaman o adı vermişler

[116] **A.e.**, s. 260.
[117] **Kurna**: Hamam ve banyolarda musluk altında bulunan, içinde su biriktirilen, yuvarlak, mermer, taş veya plastik tekne Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Kurna", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49e3dfb41c48.59771868, 24 Ocak 2019.
[118] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 184.

dönemle ilgili olarak. Çünkü 'Çiftlik' deyince herkesin aklına köy gelmiyor. O yüzden değiştirilmiş Meşrutiyet yıllarında ve köyün ismi 'Meşrutiyet' olmuş." (KK 6)

Yukarıda bahsedilen müze için bilgisine başvurduğumuz köy muhtarı Mehmet Ali Demir şunları aktarmaktadır: "Ben bu müzeyi kurarken aslında Ankara Beypazarı'ndan esinlendim. Orada bulunan bir mahalle var hep onarılmış. Orayı görmeden önce de köyde topladığım eşyalar vardı ama orayı gördükten sonra daha çok dikkat gösterdim bu tarz şeylere. Burada olan her şeyi köy halkından, ahırlara attıkları eski eşyalardan topladım. Hangi eşyayı kimden aldığımı da aldıklarımın üzerine yazdım. Bu şekilde müzede sergiliyorum. Bunların hepsi çok değerli eşyalar. Eskiler çok eziyet çekti, gördüm ben de o çileleri. Gördüğüm için biliyorum. O yüzden burada bulunan her eşyanın bir anlamı ve değeri var benim için. Eskileri bildiğim için şimdi seviyorum bu müzedeki her şeyi, bana hepsi eskileri, eski zamanları hatırlıyor. Ama artık kimse elindekinin değerini bilmiyor, vefa nedir bilmiyor. Bilinse kıymet verilir. Oysa eskiye dair her şey çok kıymetli. Bunları sevdiğim için, değer verdiğim, kaybolmasını istemediğim için böyle bir müze kurdum." (KK 6)

Meşrutiyet köyünde geçmişte yaşamış, meşhur kişilerden biri Hasan Amca'dır. Komik olmasıyla tanınan Hasan Amca'nın vefat etmeden önce yaşadığı olay kaynak kişinin aktarımıyla şu şekildedir: "Dedemiz vardı bir tane, şimdi rahmetli oldu. Camiyi yaparken gasilhane de yaptırdık, sıcak suyu, soğuk suyu var. Ölmeye imrenirsin yani orada. Dedemiz bu gasilhane inşaat halindeyken ben burada yıkanmam deyip duruyordu. Biraz da komikti. 'Nerede yıkanacaksın?' diye sorunca 'Samanlıkta' derdi. Eskiden samanlıkta yıkanılırdı çünkü. Gasilhane bitince gördü, 'Tamam beni burada yıkayın.' dedi. Bir hafta sonra da vefat etti. Gasilhanede de ilk onu yıkadık." Yine aynı köyde "mafya" olarak tanınan kişilerle ilgili olarak yaşadığı bir olayı kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Eskiden köyde mafya diye bilinen biri vardı. Gasilhane falan yapılırken ona da tuvaleti yap dedik. Tuvalet var ama kırık döküktü. O da 'Koskoca mafya yapa yapa tuvaleti mi yapacak? Öyle mi hatırlayacaklar beni?' dedi. Ben de 'Yap okul yap o zaman, saray yap.' dedim. O da sonrasında yaptı tuvaleti sağ olsun." (KK 6)

1.5.1.35. Oruçoğlu Köyü

İlçe merkezine olan uzaklığı yirmi beş kilometre olan köyün halkı 93 muhacirlerinden, Ahıska Türkeri'nden oluşmaktadır. Köyün genç nüfusu İstanbul'a göç etmiş durumdadır. Köy nüfusunun yüzde kırk altısı yaşlı nüfustur. Köy halkının geçim kaynağı ormancılık ve besi hayvancılığıdır. Köyde tüfek atış festivali ve güreş turnuvaları düzenlenmektedir. Bu köy civar köyler için merkez köy konumundadır.[119]

Bahsedilen güreş müsabakaları maddi yetersizlikler nedeniyle günümüzde yapılmamaktadır. İlçe genelinde düzenlenen müsabakalar ise belediye tarafından geleneksel şekilde düzenlenmektedir. (KK 21, 23)

Oruçoğlu köyünün eski ismi "Yılan Yatağı"dır. 93 muhaciri olan köyde Ahıska Türkleri yaşamaktadır. Köye "Yılan Yatağı" denmesini kaynak kişiler yörede çok yılan bulunması şeklinde açıklamaktadır. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Eskiden köylüler taş çıkarırken çok yılan çıkmış, o yüzden 'Yılan Yatağı' demişler. Aslında ilk başta "Yaylan Yatağı" imiş. Sonradan "Yılan Yatağı" olmuş. Ondan sonra "Oruçoğlu" olmuş." Köyün isminin Oruçoğlu olmasının nedenini ise başka bir kaynak kişi şu şekilde açıklamaktadır: "Bizim köylülerimizin göç ettiği yıllarda Seyit Ali Efendi diye bir şahıs, aslen Nevşehirli emekli binbaşı, bahriye binbaşısı mutaassıp, tarikat ehlinden bir yer ararmış. Bir köyde ikamet edecek, oraya gelirse camisini yaptıracak diye çıkmış yola. Oruçoğlu köyünü, örfünü, insanların ahlakını ve saygısını beğenir. Bu köye yerleşir. Sonra köyün ismi onun ismi olur. Seyit Ali Efendi, Oruçzade olarak geçiyor. Soyadı Oruçzade'ymiş yani. Zade, oğul demek. Oruçzade, Oruçoğlu demek. Yani onun lakabını köye veriyorlar. Yani köyün ismi önce 'Yılan Yatağı' ama sonra köyün ismi o ölen şahsın ismi oluyor. Zaten o şahsın bizim köyde caminin yanında mezarı bulunuyor." (KK 21, 22, 39, 40)

1.5.1.36. Osman Köy

13. yüzyılda kurulmuş olan bu köyün halkı çoğunlukla Manavlardan oluşmaktadır. İlçe merkezine yirmi beş kilometre uzaklıktadır. Seksen haneden oluşan köyde sahildeki

[119] **Şile Gezi Rehberi**, s. 262.

köylerin aksine genç nüfus yoğunluktadır. Gençler genellikle köyde çalışmaktadır. Köyün geçim kaynağı ormancılık ve hayvancılıktır. Bir orman köyü olarak Osman köy etrafındaki ormanlarda en çok meşe ve palamut ağaçlarına rastlanmaktadır.[120]

1.5.1.37. Ovacık Köyü

İlçe merkezine on kilometre uzaklıktadır. Köyün kuruluşu 13.yüzyıla kadar gitmektedir. Köyde otuz üç hane bulunmakta ve yüz elli kişi yaşamaktadır. Köy halkı Yıldırım Bayezid döneminde yerleştirilen Manavlardır. Köyün geçim kaynakları ormancılık ve kestanedir. Bunlar dışında hayvancılıkla da uğraşılır. Köyün özellikleri türbesi, mesire yeri ve ahşap binalarıdır.[121]

Ovacık köyünün, şimdiki İmrendere ve Çayırlar ovası mevkiine kadar geniş olması nedeniyle köyün ismi "Ovacık"tır. (KK 88)

1.5.1.38. Sahilköy

Bu köy Rum köyü olarak kurulur ve Domalı olarak bilinir. Adını Rum çetesi Toma'dan alan köyün ismi 1984'te Sahilköy olarak değiştirilir. Köyde geçmişi Bizanslara kadar uzanan eski kalıntılara rastlanır. İlçe merkezine uzaklığı yirmi kilometre olan köyün halkının çoğunluğu Manavlardan oluşur. İlçenin büyük köylerinden birisidir. Geçim kaynakları turizm, ormancılık ve balıkçılıktır.[122]

1.5.1.39. Satmazlı Köyü

Köyün tarihi 13. yüzyıla dayanmaktadır. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. İlçe merkezine uzaklığı yedi kilometredir. Eski İstanbul yolu üzerinde kurulan üç köyden (Erenler, Korucuköy, Satmazlı) biridir. Köyde yaşlı nüfus yoğunluktadır. Köyün geçim kaynakları ormancılık ve tarımdır.[123]

Satmazlı köyüne bu ismin verilişi hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi büyüklerinden duyduklarını şu şekilde aktarmaktadır: "Bu köy Ulupelit köyünün yanındaymış. Oradan buraya göç etmişler, orasını sattılar da buraya geldiler, öyle burası

[120] **A.e.**, s. 264.
[121] **A.e.**, s.265.
[122] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 186.
[123] **Şile Gezi Rehberi**, s. 267.

‘Satmazlı’ olmuş.” Kaynak kişiler, atalarının Söğüt’ten geldiğini ve Manav olduğunu ifade etmektedir. Köye ilk gelenler ise Burmaoğulları, Ali Pehlivanlar ve Deli Eminlerdir. (KK 100, 101)

1.5.1.40. Sofular Köyü

Köy ilçeye on iki kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Karadeniz’e kıyısı bulunmasına rağmen köy iç kesimdedir. Köy tarihi 13. yüzyıla dayanmaktadır. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. Köyün geçim kaynakları ormancılıktır. Köy halkının çoğunluğu emekli halktan oluşmaktadır. Köyde bulunan önemli bir değer üç bin yıllık olduğu ifade edilen Sofular mağarasıdır. Define arayıcıları tarafından tahrip edilmiş olmasına rağmen onarılırsa önemli bir turizm potansiyeli gösterecektir.[124]

Sofular köyünün “Sofular” ismini almasını kaynak kişi şu şekilde ifade etmektedir: “Sofular köyünün adı bildiğimiz kadarıyla köy yeni kurulduğu zamanlara dayanmaktadır. Buraya üç beş hane gelmişler. O zamanlar burada cami yok, mescit yok. İleride tepede bir yer var, ilk oraya taşınmışlar, Alacalı’ya gitmişler falan. Oraya cuma namazına gidiyorlarmış. Oradaki köylüler de ‘O bizim Sofiler geldi, bizim Sofiler geldi!’ dermiş. Sofiler, sofu demek yani cemaat gidiyor ya. Bu köyün adını ‘Sofular’ koyalım hadi diyorlar, oradan geliyor yani. Sofular Müslümanlar demek. Köyün ismi oradan geliyor.” (KK 75, 109)

1.5.1.41. Soğullu Köyü

Köyün tarihi 13. yüzyıla dayanmaktadır. Köyde toplam seksen hane vardır. Köy halkının çoğunluğu Manavlardan oluşmaktadır. Genç nüfusun İstanbul’a iş imkanları nedeniyle gitmesinden dolayı köyde yaşlı nüfus fazladır. Köyün geçim kaynakları ormancılık, fındıkçılık, kömürcülüktür. Köyde fındıki kestane, ıhlamur gibi ürünler yetiştirilmektedir. Bunlardan da bir gelir elde edilmektedir. Köy, Yeşilçay Projesi kapsamında su altında kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır.[125]

[124] **A.e.**, s. 268.
[125] **A.e.**, s. 270.

1.5.1.42. Sortullu Köyü

İlçe merkezine yirmi yedi kilometre uzaklıkta, taşlık bir zemin üzerine kurulu bir köydür. Turizm potansiyelinin fazla olduğu köyde birden fazla mağara bulunmaktadır. Köyde tarihi kalıntılara rastlanır. Bunun yanında köy içerisinde bulunan Sortullubaşı Türbesi, Hıdırellez şenliklerine mekân olur. Hıdırellez zamanlarında burası İstanbul, İzmit'ten binlerce kişiyi ağırlar. Köy halkının büyük çoğunluğunu emekliler oluşturur. Geçim kaynakları ormancılık ve hayvancılıktır. Bunların yanında fındıkçılık ve arıcılıkla da uğraşılır.[126]

1.5.1.43. Tekke Köyü

Köyün tarihi 13. yüzyıla kadar gitmektedir. İlçe merkezine yirmi kilometre uzakta olan köyde 131 hane bulunmaktadır. Coğrafi konumu dolayısıyla merkezi bir konuma sahiptir. Temel geçim kaynakları ormancılık ve hayvancılıktır. Köyün turizm potansiyelini sahip olduğu ahşap evler oluşturmaktadır. Köy içerisinde lise, karakol gibi alanlar bulunur.[127]

1.5.1.44. Ulupelit Köyü

Ulupelit köyü, Avcıkoru bölgesinde yüz doksan rakımlı tepenin üzerinde kurulmuştur. Köy halkı çoğunlukla Ahıska Türklerinden oluşmaktadır. Köy nüfusunun yüzde altmış yedisini yaşlılar oluşturmaktadır. Köyün geçim kaynağı, ormancılık ve bahçe tarımıdır.[128]

Ulupelit köyüne ismin veriliş nedeni köyde çokça bulunan pelit ağaçlarıdır. (KK 106)

1.5.1.45. Üvezli Köyü

İlçe merkezine yirmi iki kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Üvezli köyü halkı Ahıska Türklerindendir. Günümüzdeki hane sayısı yüz üçtür. Civar köyler içinde merkez

[126] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 187.
[127] **Şile Gezi Rehberi**, s. 274.
[128] **A.e.**, s. 275.

köy konumuna sahiptir. Köyün en önemli geçim kaynağı ormancılıktır. Ancak köyün büyük bölümü Şile yolu üzerinde gözleme dükkanına sahiptir.[129]

Üvezli köyü bu ismi köyde çok sayıda bulunan Üvez ağacından almıştır. Yörede yapılan kesimler sonucunda günümüzde bu ağaç türü azalmıştır. 93 muhacirlerinin yaşadığı köylerdendir. Köy içerisinde "Ahıska Sokağı" bulunmaktadır. (KK 12, 14)

1.5.1.46. Yaka Köy

İlçe Gebze sınırında yer alır. İlçe merkezine uzaklığı otuz beş kilometredir. Köyün mahalleleri dahil elli dört hanesi vardır. Karadeniz köyünü andıran yüksek meyilli ve bol kaynaklı suları vardır. Köyün altı yüz, yedi yüz yıllık bir geçmişi vardır. Bölgede Bizanslılar zamanında da yerleşim olduğu bilinmektedir. Köyün geçim kaynakları arasında ormancılık ve hayvancılık başta gelir. Bunlar yanında arıcılık da yapılmaktadır.[130]

1.5.1.47. Yaylalı Köyü

Köyün tarihi 12. yüzyıla dayanmaktadır. Köy halkı Manavlardan oluşmaktadır. Köyün ilçe merkezine uzaklığı on altı kilometredir. Köyün başlıca geçim kaynakları ormancılık, hayvancılık ve arıcılıktır. Turistik potansiyeli de fazla olan köylerdendir. Köyde eski bir su değirmeni ve doğal bir çevre bulunmaktadır. Köyde rivayete göre yazın soğuk, kışın sıcak akan bir su bulunmaktadır. Köye ilk olarak Cenevizlilerin yerleştiği söylenir. Evlerde kadınlar tarafından Şile bezi işlemeciliği yapılır. Yöreye özgü bir ceviz türü bulunmaktadır. Bu da köyü diğer köylerden ayıran bir özelliğidir.[131]

1.5.1.48. Yazımanayır Köyü

Köyün tarihi beş yüz, altı yüz yıl öncesine kadar gitmektedir. İlçeye uzaklığı yirmi kilometredir. Orman köyüdür. Köy halkının çoğunluğu yaşlı ve emeklidir. Köyün başlıca geçim kaynağı ormancılık ve hayvancılıktır. Diğer bir geçim kaynağı ise mantarcılıktır. Köy ormanları mantara elverişli olduğu için Trakya ve Çanakkale bölgesinden sık sık

[129] **A.e.**, s. 277.
[130] **A.e.**, s. 278.
[131] **A.e.**, s. 280.

alıcılar gelmektedir. Seracılık uğraşılan diğer bir faaliyettir. Buralarda sezonluk çiçek ve sebze yetiştirilir.[132]

Yazımanayır köyüne bu ismin veriliş nedenini konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şu şekilde açıklamaktadır: "Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) İstanbul'u fethetmeye gelmeden önce öncü birlikler buralara gelmişler, yerleşmişler, nalbandıdır, seyisidir. Bizim esas köyümüz şu tepelerin arkasında, mezarlıklar falan orada. O bölgeye yerleşmişler, hayvancılıkla uğraşırlarmış. Kabakoz köyü var, orada limancık gibi bir şey varmış, oradan İstanbul'a sevkiyat yapıyorlarmış. Yol yok o zaman manda arabalarıyla götürüyorlarmış. Bizim burada da yazıcılar varmış, o adamların indirdiklerini, götürdükleri kömürleri, odunları, mahsulü yazarlarmış. Oradan yazı-panayır kalmış. İlk olarak yazı-panayır, burada yılın belli zamanlarında etkinlikler olurmuş yani panayırlar. Millet o ürünlerini getirir, burada da yazarmış. O Yazımanayır olarak kalmış." Köyün tarihi İstanbul'un fethinden önceye dayanmaktadır. (KK 93)

1.5.1.49. Yeniköy

İlçe merkezine yedi kilometre uzaklıkta kurulmuş bir köydür. Yeniköy'e iki yüz elli sene öncesinde Rumlar gelip yerleşmiştir. Rivayete göre yüz elli sene burada yaşayan Rumlar Kurtuluş Savaşı sırasında çeteciliğe başlayınca civar köylerin direnişiyle karşılaşmış, savaş bitince de köyü boşaltmışlardır. 1924 yılında Abdurrahman Akova tarafından köy iki hane olarak tekrar kurulmuştur. Yeniköy'ün tekrar kurulması nedeniyle bu ismi aldığı tahmin edilir. Günümüzde Yugoslav göçmenlerinin yoğunlukta olduğu bir köydür. Köyde yaklaşık yüz on hane bulunmaktadır. Turizm potansiyeli tarihi kalıntıları ve doğal güzellikleri ile fazladır. Bunun dışında ormancılık ve hayvancılık geçim kaynaklarıdır.[133]

Yeniköy'e bu ismin verilişi hakkında başvurduğumuz kaynak kişiler eski tarihlerden beri köyün isminin Yeniköy olduğunu, değişmediğini ve nedenini bilmediklerini aktarmaktadır. Köy halkı Yugoslavya'dan gelen Boşnaklardan oluşmaktadır. Köy tarihi hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Buraya ilk

[132] Bilgin, Yarış, **İstanbul'un 100 Köyü**, s. 190.
[133] **Şile Gezi Rehberi**, s. 282.

olarak Abdurrahman Çavuş yerleşiyor. Onu Atatürk görevlendiriyor Şile'de. Ama ondan önce Şile'de de Rumlar çokmuştu. Sonra Rumlar gönderiliyor buradan. Abdurrahman Çavuş bakıyor, burası güzel bir köy, beğeniyor burayı. Sonra akrabalarını getiriyor Yugoslavya'dan. Zamanında burası beş hanelik bir köymüş yani." (KK 146, 150)

1.5.1.50. Yeşilvadi Köyü

İlçe merkezine yirmi kilometre uzaklıktadır. Köyün kurucuları 93 Harbi sonrasında yöreye yerleşen Kafkas Kökenli Türklerdir. Yörede bulunan Çerkez köylerinden birisidir. Köyün en önemli geçim kaynağı ormancılıktır. Ormancılığı kır hayvancılığı takip etmektedir. Bunlar dışında köyün turizm potansiyeli bulunmaktadır.[134]

Yeşilvadi köyü geçmişte farklı isimlerle anılmıştır. Önceki isimlerinden biri "Saffetiye" bir diğeri de "Heciz"dir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi ihtiyarların köyü "Heciz" olarak bildiklerini ifade etmektedir. Köyün ismi yaklaşık elli, altmış senedir "Yeşilvadi"dir. Köye ilk olarak sekiz, on hane gelmiş, zamanla çoğalmıştır. (KK 98)

1.5.2. Şile'de Köy Hayatı

1.5.2.1. Aile Yapısı

Yöre halkı genel olarak geçmişte ataerkil bir aile yapısının olduğunu, ailenin istikbali için çocuğun çok önemli olduğunu ifade etmektedir. Bir kaynak kişi konu hakkında şunları aktarmaktadır: "Her ne kadar ataerkil bir aile yapısı olsa da ailede kadının önemli bir rolü vardır. Kadının ailede her daim birlik, düzen sağlaması, gelenekleri ve örfü çocuklara aktarması gerekir. Çocuklar aileye ne kadar bağlı olursa o düzen, örf ve âdetler bozulmaz. Aile yapısı sağlam olur. Bir aile yapısı kolay kurulmuyor." (KK 1, 11, 21, 22)

Çocuğa verilen değer öncelikle yöre halkının hayvancılık, ormancılık ve tarım ile geçimini sağlaması dolayısıyla iş gücüne duyulan ihtiyaçla bağlantılıdır. Kaynak kişi konu hakkında şunu aktarmaktadır: "Çocuk çok önemli ve kutsaldır. Çünkü iş çok, iş yapılacak evde çocuğa ihtiyaç vardır. Bir evde ne kadar çok çocuk varsa o ev o kadar güçlüdür."

[134] **A.e.**, s. 284.

Diğer yandan da aile bağlarının güçlenmesi, ailenin bir arada olması, soyun devamı ve gelenek göreneğin aktarımı için çocuk çok önemli bir konumdadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: "Babaannem bir yere misafirliğe gideceği zaman yanına mutlaka bir tane çocuk alırdı. Yürüyerek başka köydeki uzak akrabalara giderdik. Babaannemin yanına torunlarından bir tanesini almasının nedeni cesaret olsun diye değildi. Cesaretten ziyade hangi köyde hangi akrabamız var öğrensin çocuk diyeydi. Aile bağları kopmasın, çocuklar da o bağları devam ettirsin, akrabasını bilsin diyeydi. Ama şimdiki nesillerde akrabalık bağları kopuyor. Şimdi kuzen kuzeni tanımıyor. Eski nesli mumla arar olduk." (KK 1, 11, 21, 22, 61)

Geçmişte ailenin birlikteliğinin bozulmaması adına aynı evde oturulmaktaydı. Her geline bir oda verilir ve odanın içinde banyosu ve yüklüğü bulunur. Evin büyükleri ve evlenen çocuklar bir arada aynı evde yaşamlarını sürdürürler. Birlikte yemek yenir. Yemek için ailenin büyüğü beklenir. Aile büyüğü eve gelmeden sofraya oturulmaz. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden birlikte yaşanırdı. Şimdi ise herkes ayrı ev istiyor." (KK 11, 14, 15, 21, 23, 24, 30)

1.5.2.2. Günlük Yaşam

Geçmişte yöre halkı sabah erken saatlerde uyanır ve gündelik işlerle uğraşmaya başlardı. İlk yapılan işlerden biri hayvanları beslemek ve gerekli bakımlarını yapmaktı. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Sabah hayvanları beslerdim, samanlarını verirdim. Sonra çocukların okuluna gider orayı süpürürdüm. Eskiden köy okulunu her gün sırayla bir kişi temizler, sobayı yakardı. Öyle güne başlardık." Geceleri ise kadınlar bir evde toplanarak sohbet eder, mâni söyler ve bir gaz lambası etrafında el işlerini yaparlar. Erkekler genellikle kahvede toplanırlar. Konu hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden akşamları bir evde toplanırdık. Darbuka çalar oynardık, el işi yapardık. Erkekler kahveye giderdi, kadınlar da evde kalırdı." Diğer bir kaynak kişi konu hakkında şunları aktarmaktadır: "Kış geceleri gaz lambasıyla dururduk. Geceleri el işi yaparak kışı bitirirdik. Genç kızlar kendi aramızda el işi yapar mâni, söylerdik." Başka bir kaynak kişi ise çocukluğunda akşamları ne yaptıklarını şu şekilde ifade etmektedir: "Gece olunca lüküs vardı ya da gaz lambası, onun etrafında toplanırdık yemekten sonra.

Mısır koçanından bebek yapardık, sonra ona iğne iplikle kıyafet dikerdik. Elektrik yok, televizyon yok, zaten erkenden uykun gelir, yatardık." (KK 9, 10, 43, 46, 64, 150)

Günlük hayatta kaynak kişiler geçimlerini sağladıkları işlerle uğraşmaktadır. Kaynak kişiler geçmişte her evde hayvan olduğunu ve gün boyunca hayvanlarla ilgilendiklerini veya bahçe işleriyle uğraştıklarını, "elle orak biçtiklerini, hayvanla harman dövdüklerini" aktarmaktadır. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Hayvanın varsa onun yanında beklerdin. Çocuklar giderdi genelde hayvan beklemeye. Ben yedi yaşından beri giderdim." Diğer bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Harman döverdik biz. Gider onun üstünde otururduk tüm gün boyunca. Düven üstünde akşama kadar dön Allah dön." Başka bir kaynak kişinin ifadesi şunlardır: "Sabahtan hayvan bakmaya giderdik biz. Bazen bir torba içine ekmek peynir koyulurdu. Kahvaltımızı da orada yapardık." (KK 11, 62, 64, 102, 103)

1.5.2.3. Mahalle Kültürü ve Komşuluk

Yöre halkı genel olarak bölgede komşuluk bağlarının iyi olduğunu, mahallelerinde hırsızlık gibi durumların eskiden hiçbir zaman yaşanmadığını, mahalle halkının birbirini tanıdığını ve birbirine güvendiğini, aile gibi olduklarını ifade etmektedir. Geçmişte mahalle halkına, komşulara duyulan güven doğrultusunda evlerin kapısı kapatılmaz, kilitlenmezdi. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Yirmi sene öncesine kadar bizde evlerin kapısında kilit olmazdı. Eski insanlar hırsız nedir bilmez." Aynı şekilde bir kaynak kişi de şunları aktarmaktadır: "Eskiden evlerin kapısı kapatılmazdı. İnsanlar gece bile olsa benim evime bir insan girecek de bir şey alacak diye düşünemezdi. Kimsenin aklına bu gelmezdi. Herkesin birbirine güveni tamdı." Günümüzde bu durum değişmiştir. Köylere ulaşımın kolaylaşması, ana yolların köye yakın yerden geçmesiyle beraber mahalle dışından gelen insanların artmasıyla mahalle halkı birbirini tanıyamaz hale gelmiştir. Bir kaynak kişi günümüz mahalle kültürü ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Bizim köylerimizde medeniyet vardı. Kan düşmanlığı, vurdu kırdı olmazdı. Mahallede herkes birbirini tanırdı. Kimse kimsenin namusuna bakmazdı. Eskiden kapıyı açık bırakır giderdik. Ama bu durum kalktı. Köy dışından çok

gelenler olmaya başladı şimdi. Artık köye hırsız bile geliyor." (KK 10, 23, 31, 45, 93, 108, 109, 135)

Mahalle halkı birbirini tanımakta ve dayanışma içinde yaşamaktadır. Kaynak kişiler çoğu işi mahalle halkıyla birlikte yaptıklarını ifade etmektedir. Köy içerisinde maddi durumu olmayan komşulara her türlü yardım sağlanmaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Dedem komşusu açken sofraya oturmazdı. Bir komşumuz vardı, maddi durumu pek iyi değildi. Dedem eve geldi mi bir bakraçta ona yemek hazırlatırdı anneme. Onu komşuya götürür öyle gelirdi eve, yemek yerdik." Kaynak kişiler eskiden çok yokluk çektiklerini fakat her zaman ellerinde olanı konu komşuyla paylaştıklarını aktarmaktadır. Mahalle halkı köy içerisinde maddi durumu iyi olmayanları düşünerek hareket etmektedir. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Bir gün annem annesine gitmişti. Anneannem de anneme ekmek vermiş. Yokluk zamanı, o zamanda kimse ekmek bulamıyor yiyecek. Annem de ekmeği almış yeldirmesinin altına koyarak getirmişti eve kadar. Kimse görmesin de canı çekmesin diye." (KK 10, 21, 22, 31,133)

Kaynak kişilerin çoğu eski mahalle kültürünün günümüzde kalmadığını, bozulduğunu, yöreye yazlıkçıların veya dışarıdan gelip yerleşen kişilerin olduğunu, bazı köylerde ise köy içerisinden veya civarından geçen yollar yüzünden işlek bir hâl aldığını, bu nedenle eskisi kadar güvenli ve samimi bir mahalle kültürünün olmadığını aktarmakta ve eski mahalle yaşantısına özlem duymaktadır. (KK 23, 31, 45, 108, 109, 135)

1.5.2.4. Misafirlik

Yörede sık sık misafir ağırlanmaktadır. Bu durum eskiden beri aynı şekilde devam etmektedir. Bazı kaynak kişiler geçmişte daha çok misafir ağırlandığını çünkü köye gelen insanların arabasının olmadığını, insanların köye geldiklerinde orada vakit geçireceklerini hemen dönmedikleri aktarmaktadır. Bir kaynak kişi konu hakkında şunları aktarmaktadır: "Köydeki evlerde misafir olmazsa olamazdır. Ama şimdi misafir de gelmiyor. Artık herkesin altında araba var. Köyde işini bitiren saat kaç olursa olsun arabasına binip gidiyor. Oysa eskiden bizim köyler çok kalabalık olurdu. Misafirimiz hiç eksik olmazdı." Diğer bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Eskiden köyde hep bir misafirimiz

olurdu. Bir gece olmazsa ikinci gece muhakkak misafir olurdu." (KK 6, 18, 19, 21, 22, 23, 59, 64, 134, 135)

Misafir olarak genellikle uzak akrabalar, avcılar, celepler[135] veya yabancılar gelmektedir. Gelen misafirler evlerde, köy odalarında veya köy kahvelerinde ağırlanmaktaydı. Kaynak kişiler hemen her evde misafir odasının bulunduğundan ve o oda içerisinde banyo ve yüklüğün yer aldığını oda içerisinde misafirin ihtiyacı olabilecek eşyanın hazır olduğundan bahsetmektedir. Eve gelen misafirleri büyüklerin karşıladığı, yabancı biriyse ikramı kadının değil çocukların yaptığı aktarılmaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Bizim evde hâlâ bir odanın adı misafir odasıdır. Eskiden orada her gece bir misafir olurdu. O odada misafirin ihtiyacı olabilecek her şey hazır bulunurdu." Köy odalarında misafirhanelerin bulunduğu, köye yolu düşenlerin orada konaklayabileceği verilen bilgiler arasındadır. Köy odasında kalacak kişiler için evden yemek ve yatak verildiği aktarılmaktadır. Köy kahvesinde ağırlanacak misafirler için de yatak, yorgan verildiği söylenmektedir. (KK 6, 7, 11, 14, 15, 18, 19, 21, 22, 23, 30, 31, 45, 64, 99)

Günümüzde yöreye eskisi kadar çok misafir gelmemektedir. Kaynak kişiler eski misafirlik anlayışının değişmesi ve misafir ağırlama adabının kalmamasından yakınmaktadır. Geçmişteki ve günümüzdeki misafirlik anlayışı hakkında düşüncelerini bir kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Eskiden misafir geldiğinde bir hafta, on gün kalırdı. Sen bize ben size gelirdim. Haberleşme de yoktu. Misafir gideceğim köye gidilecek biri varsa ona söylerdik, falancaya misafir geleceğim ona söyle diye. O da denmediyse zaten kapı çalınıp ben geldim denirdi. Zaten artık kimse misafirliğe bile gitmiyor. Gelen misafir de on dakika kalıp kalkıyor. Saat yedide misafir gelse erken geldi, dokuzda misafir gelse geç geldi deniyor. Eskiden öyle değildi, misafiri bir ağırlama adabı vardı. Misafir gelince sıraya girer, elini öperdik, kapıda karşılardık. Artık bunlar kalmadı." (KK 21, 59, 99)

[135] **Celep**: Koyun, keçi, sığır vb. kesilecek hayvanların ticaretini yapan kimse Bkz. Türk Dil Kurumu, "Celep", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4995ab4abf87.07918804, 24 Ocak 2019.

1.5.2.5. Köylerdeki Meşhur Kişiler

Çalışmanın bu kısmında Şile'nin köylerinde yaşayan ya da yaşamış olan ve çeşitli yönleriyle hatırlanan bazı kişilerden bahsedilmektedir.

1.5.2.5.1. Meşhur Deliler

Bazı köylerde "deli" lakabıyla bilinen veya "kafayı üşütmüş" şeklinde ifade edilen bazı kişilerin olduğu tespit edilmiştir.

Bıçkıdere köyünde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler köyde "deli" adıyla anılan insanların olduğunu ama aslında deli olmadıklarını, sadece kızınca çok bağırdıklarını o nedenle deli olarak bilindiklerini aktarmaktadır. (KK 18, 19)

Sortullu köyünde İbrahim olarak bilinen bir kişi olduğu tespit edilmiştir. Fakat kaynak kişi konu hakkında detaylı bilgi vermekten kaçınmıştır. (KK 48)

İsaköy'de sokakta sürekli gezmesiyle tanınan bir kişi olduğu aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 64)

Gagançe

Üvezli köyünde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler geçmişte köyde "Gagançe" olarak bilinen bir kişiden bahsetmektedir. İnsanlara karışmadığı, kendi halinde o sırttan bu sırta koştuğu ifade edilen Gagançe'nin pehlivan olduğu ve sonradan "üşüttüğü" aktarılmaktadır. Konu hakkında kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Kaydı Amca, Gagançe ve Karbela Hüseyin bir olmuşlar Kerbela Hüseyin'e kız kaçıracaklar. Üçü bir olup kızı Ulupelit köyünden kaçırmışlar. Sonra düğün falan tabii. Sonra Gagançe dellenmiş, bağırıp çağırıyor falan. Kerbela Hüseyin bunu görünce gülmüş. Gagançe de ona 'Kel bela, kel bela! Sen şimdi benle alay ediyorsun ama senin koynuna karıyı sokan kimdi' demiş. Çok iyi adammış ama işte sonra Allah ne yaptıysa üşütmüş." Gagançe'nin köyde dolaşırken söylediği ifade edilen mani şu şeklidedir:

"Bana derler Gagançe,

Belimde paslı tabanca…"

Kaynak kişilerin bu mâninin devamını hatırlamamaktadır. (KK 14, 15)

Cin Ruhi

Cin Ruhi olarak bilinen kişi Yeşilvadi köyünden Üvezli köyüne alışverişe gelmektedir. Gaz lambasıyla köye gaz almaya gelen bu kişi bidonu elinden düşürdüğünde bidona "Dur gitme! Dur lan, dur lan!" diye bağırırmış. (KK 14)

Faik Bey

Avcıkoru köyünde yaşadığı ifade edilen Faik Bey, gün içerisinde Üvezli'den Avcıkoru köyüne gidip gelmesiyle bilinmektedir. Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadeleri şu şekildedir: "Günde on sefer Avcıkoru köyünden Üvezli'ye gelirdi. Oysa Avcıkoru'yla aramız üç kilometre. Askerliğini de yapmış ama o zamandan başlamış zaten ufak ufak, askerden sonra kafayı üşütmüş. Askerde komutan onu izne yolluyormuş, o da 'Komutanım ben gidince burayı kim koruyacak?' diyormuş. Tezkere almış, bitti askerliğin demişler. O yine 'Yok komutanım. Burayı kim savunacak?' diyormuş." (KK 16)

Deli Saim

Deli Saim olarak bilinen kişi ise çocukların korktuğu bir kişi olarak aktarılmaktadır. (KK 24)

Deli Musa

Kömürlük köyüne Bıçkıdere köyünden saz çalarak gelen Musa Amca ve Esenceli köyünde ismi bilinmeyen fakat köydeki hayvanları alıp kaçırmasıyla tanınan kişiler olduğundan bahsedilmektedir. Kaynak kişinin Musa Amca olarak ifade ettiği ve yörede Deli Musa olarak tanındığı tespit edilen bu kişi hakkında ifade edilenler şunlardır: "Saz çalarak gelir, saz çalarak giderdi. Biz çocukken korkar kaçardık ondan ama bir şey yapmazdı. Cebinden çıkartır harçlık bile verirdi." (KK 31)

Ahmet D.

Oruçoğlu köyünde yaşadığı söylenen Ahmet adlı kişi hakkında aktarılanlar şunlardır: "Dellenip suya yalağa girerdi. Kaçardı evden, bir bakardık çeşmenin önündeki pis yalağa girmiş. Bazen de dağlara kaçardı." Yine aynı köyde bulunan Sariye adlı kişi hakkında kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "O da bazen suya atlardı ya da birilerine kafayı takardı." (KK 43)

Deli Hüseyin

Çataklı köyüne bağlı İhsanoğlu'nda sürekli gezmesiyle ve araba önüne atlamasıyla bilinen bir kişi vardır. Yine aynı köyde Deli Hüseyin olarak bilinen kişinin olduğu ifade edilmektedir. Deli Hüseyin olarak ifade edilen kişinin iki kardeş oldukları, kimseye zarar vermedikleri, genellikle çocuklarla iyi anlaştıkları aktarılmaktadır. (KK 57, 59, 62, 63)

Aliş Dayı

Kızılcaköy'ün karşısında yaşayan Aliş Dayı olarak tanınan kişinin ise bazen köyü terk ettiği, bir ağaca sarıldığı aktarılmaktadır. Konu hakkında kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Aliş Dayı köyü terk ederdi. Gece arar bulurduk onu, sonra bakardık bir ağaca sarılmış." (KK 103)

1.5.2.5.2. Dilenciler

İlçeye bağlı köylere bazen dışarıdan dilenciler gelmektedir. Çok sık olarak gelmese de gelen kişilerin yardım amaçlı geldiği, bir süre köyde kaldığı, haneleri gezerek para topladığı ve gittiği aktarılmaktadır. (KK 18, 19, 42, 48, 57, 58, 90, 91, 118, 146)

Köyde bulunan hanelerden para toplamak için gelen ve bir süre köyde kalan, köy kahvesinde veya köy odalarında konaklayan bu kişiler köyde bulunan evleri teker teker gezerek yardım toplamaya çalışır. Birkaç gün kalan sonra giden bu kişiler yeteri kadar para topladıktan sonra giderler. (KK 18, 19, 42, 48)

Genellikle İzmit veya Bakkalköy'den geldiği ifade edilen dilenciler hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "İzmit'ten dilenci gelirdi ben gençken. Beyaz bir beygiri vardı, onunla gelir, köyde ne bulursa toplar giderdi. Sonra dediler ki burada topladıklarıyla İzmit'te üç katlı bina yapmış." (KK 90, 91)

1.5.2.5.3. Taklitçiler

Doğancılı köyünde taklitleri ile bilinen kişiler vardır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz Doğancılı köyü muhtarı şunları aktarmaktadır: "İzzettin Doğan vardı köyde. Biz o zaman ufaktık. O zamanlar televizyon yok köy yerinde tabii, ne var, taklit var. Çok meşhur taklitleri vardı. Derlerdi ki mektup oku, otururdu oraya, bir mektup okurdu, herkesi güldürürdü. Bir bakardın kahvede bir kadın, pardösü giymiş, eşarbı bağlamış, yaşlı görünmek için de karnına bir tane yastık bağlamış. Bir de onun bir kardeşi

vardı, o da aynı şekilde taklit yapardı. Komik insanlardı ikisi de. Biri 88'de biri de 93'te vefat etti. Çok fıkra bilirlerdi, çok esprililerdi. İzzettin ve Şakir Doğan kardeşler. Taklitleriyle tanınan İzzettin Doğan'a, 'Arap Şakir' derdik biz." (KK 107)

Hasanlı köyünde de geçmişte taklit yaparak insanları güldüren kişilerin olduğu söylenmektedir. Fakat kaynak kişilerin bilgilerinin yetersiz olması nedeniyle konu hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. (KK 120)

Kızılcaköy'de taklit yapmasıyla tanınan bir kişi olduğu tespit edilmiştir. Konu hakkında kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Sarı Baş Hafız dediğimiz çok yaşlı ve potur giyen bir köylümüz vardı. Bu gibi kişiler konuşmayı, anlatmayı çok iyi bilirdi." (KK 113)

Oruçoğlu köyünde Kitapçı Dede veya Kenan Dede olarak bilinen Kenan Bey'in tiyatrocu gibi olduğu, taklitler yaptığı ve şiirler okuduğu aktarılır. Charlie Chaplin gibi olduğu, her lafının esprili olduğu ifade dilen Kitapçı Dede zaman zaman Hasan Amca ile irticalen birbirlerine söyledikleri ve yaptıkları atışmalarla insanların dikkatini çekmiştir ve günümüze kadar hatırlanmaya devam etmektedir. (KK 21, 23)

1.5.2.6. Dernekler, Kuruluşlar, Dayanışma ve Yardımlaşma

1.5.2.6.1. Dernekler

Dernek, Türk kültüründe belirli bir ortak amacı gerçekleştirmek için yasal olarak kurulan resmi kurum anlamının yanı sıra halk arasında düğün ve benzeri toplantılar için de kullanılır. Dernek; derlemek, toparlamak, toparlanmak gibi anlamlar taşımaktadır; halk arasında sosyalleşmenin ve kültürleşmenin resmî ortamları diyebileceğimiz her türlü geleneksel toplantıyı da dernek olarak tanımlamak mümkündür. Bu toplantıları düzenleyenlerin hareket edeceği düzenleme kuralları da geleneksel olarak belirlenmiştir ve kuşaktan kuşağa nakledilmektedir.[136]

İlçede sosyal tanıtım, spor ve kültür faaliyetleri gösteren kırk dört dernek bulunmaktadır. Bunlar dışında okul, cami, hastane yapma ve yaşatma dernekleri vardır. Bu amaçla kurulmuş on yedi dernek vardır. İlçede spor, avcılık, atıcılık derneği adı altında

[136] Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 284.

kurulan dernek sayısı dokuzdur. Köyleri kalkındırma ve güzelleştirme dernekleri olarak kurulmuş olan altı dernek bulunmaktadır.[137] Bahsedilen derneklerin hepsi günümüzde aktif olmamakla beraber yeni kurulmuş dernekler de vardır.

Yörede köy içerisinde ve İstanbul, Üsküdar-Ümraniye civarında dayanışma, yardımlaşma ve avcılık dernekleri bulunmaktadır. Bu dernekler genellikle bağlı olduğu köyün ismiyle anılmaktadır. Dere köylerinin İstanbul, Üsküdar ve Ümraniye'de yaşayan Şilelilerin tek çatı altında toplanması amacıyla kurdukları dernekler vardır. Çok haneli köylerde ise dernekler köy içlerinde de bulunabilmektedir. Yöreye bağlı olarak kurulan ve hizmet veren derneklerden tespit ettiklerimiz şunlardır: ŞADER, Şile Bıçkıdere Köyü Dayanışma ve Güzelleştirme derneği, Şile Kervansaray Derneği, Şile Üvezli Köyü Avcılık-Atıcılık Tanıtma ve Dayanışma Derneği, Şile Oruçoğlu Köyü Yardımlaşma, Dayanışma, Güzelleştirme ve Dayanışma Derneği, İstanbul Şile Kömürlük Mahallesi Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Camii Yaşatma Derneği, Bucaklı Mahalleleri Su Getirme ve Yaşatma Derneği[138], Sungurlu Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği.

İstanbul, Üsküdar ve Ümraniye civarında yaşayan Şilelilerin kurmuş oldukları dernekler vardır. Bu dernekler genellikle Dere köylerine bağlı olan kişilerce köylüsünü tek çatı altında toplamak ve haberleşmeyi kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur. Dere köyleri olarak bilinen Bıçkıdere, Kervansaray, Kömürlük, Üvezli, Oruçoğlu, Esenceli, Üvezli köylerinin Üsküdar ve Ümraniye'de bulunan dernekleri günümüzde faal durumdadır. (KK 14, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 31)

İstanbul, Üsküdar ve Ümraniye'de kurulan derneklerin kuruluş amacıyla ilgili olarak Şile, Bıçkıdere Köyü Dayanışma ve Güzelleştirme derneğinden bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Bu derneği kurmamızdaki amaç bu bölgede bulunan köyümüz gençlerini derneğin çatısı altında toplamak ve birlikte olmak. Buradaki amacımız hem İstanbul'da yaşayan Şileliler için hem de köyümüz için. Diğer

[137] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 198-199.

[138] Bucaklı Mahalleleri Su Getirme ve Yaşatma Derneği kapısı üzerinde tesisin kuruluş amacına yönelik bir yazı bulunmaktadır. Bu yazı şu şekildedir: "Bu tesisi Karapınar suyu ile besledik. Tüm üyelerimizin hanesine bağlayıp helal eyledik."

neden de cenazelerde organize olalım, köylerde bir şey olduğunda yardım amaçlı birlikte olalım diye." Diğer bir kaynak kişi derneklerle ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Eskiden köyde bir şey olduğunda İstanbul'da yaşayanlara haber vermek zordu. Bir şey oldu mu oradan buraya, buradan oraya haber vermek için arabayla gidilirdi. Şimdi ise hemen her köyün dernekleri var. Derneklerimizde SMS sitemi de var. Bir mesaj atarız tüm Dere köylerine haber gider." Üvezli Köyü Avcılık ve Atıcılık Tanıtma ve Dayanışma Derneğinde bilgisine başvurduğumuz diğer bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Bizim amacımız İstanbul Üsküdar ve Ümraniye civarında o köye ait yaşayan insanları aynı çatı altında toplamak. Bir de cenaze, düğün haberini tek tek elli kişiye söylemektense haber buraya verilir ve buradan yayılır." Kaynak kişilerin ifadelerinden de anlaşıldığı üzere kurulan bu dernekler düğün, cenaze, kandil ve bayram gibi günlerde haberleşmeyi kolaylaştırmak, daha fazla insana ulaşmak ve Üsküdar, Ümraniye'de yaşayan halkın Şile ile bağlantısını canlı tutmak adına önemli bir rolü üstlenmektedir. Bunlara ek olarak bazı dernekler köyde yaşayan maddi durumu iyi olmayan çocuk ve gençlere de eğitim desteği sağlamaktadır. (KK 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25)

İsmini verdiğimiz köylerin ve bunlar dışındaki yöreye bağlı diğer köylerin soysal medyada dayanışma derneği sayfaları mevuttur. Yöre halkı bu hesaplar üzerinden düğün, cenaze, asker uğurlaması gibi özel günleri duyurmakta, kandil ve bayram gibi önemli günleri kutlamaktadır. Köyde yapılacak olan Hıdırellez, toplu iftar törenleri gibi etkinlikler de yine bu hesaplar üzerinden duyurulmaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Köyümüzün sosyal medya hesabı da var. Oradan da haberleşebiliyoruz." (KK 18, 19, 20)

1.5.2.6.2. Kuruluşlar

"Birlik" Dere köylerinin yardımlaşma, dayanışma ve yöre halkına hizmet vermek maksadıyla birleşerek kurduğu bir kuruluştur. 1960-1970 yılları civarında kurulduğu ifade edilen Birlik günümüzde de hizmet vermeye devam etmektedir. (KK 18, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 34, 106)

Fotoğraf 1.3.: Birlik Aracı

"Birlik" veya halk arasında bilinen adıyla "Posta" İstanbul ve Şile-Dere köyleri arasında gidip gelen otobüse verilen isimdir. Bu ismin verilmesinin nedenini kaynak kişi şu şekilde açıklamaktadır: "Tüm köyler birlikte kuruyor arabayı. O yüzden arabanın adı da 'Birlik' oluyor." Birlik arabasının yaz ve kış saatleri farklılık göstermekle birlikte günde üç defa İstanbul, Üsküdar'a gelmektedir. Sabah saat yedi ila yedi buçuk arasında Şile, Ulupelit köyünden kalkan araç akşam beş, altı civarında Şile'ye geri dönmektedir. (KK 18, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 106)

Birlik'ten öncesini ve bu hizmetin kuruluşuna yönelik yapılanları kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Birlik'ten önce bir kamyon üzerini kapattılar, o şekilde insanları götürüp getirmeye çalıştılar. Ama sonra baktılar ki öyle olmuyor, dediler ki bu Dere köyleri birleşip bir araba alalım. O zaman atını satan oldu, beşi bir yerde takısını satan oldu Birlik'in alınması için." (KK 34)

Konu ile ilgili bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden İstanbul'a gelmek için vasıta yoktu. Buralarda da devlet işinde, itfaiyede çalışan insan çokmuş. Bu insanların gidip gelmesi sıkıntı oluyordu. Sonra tüm Dere köyleri bir araba alalım diyoruz. Araba alıp bir şoför tutuyoruz her gün İstanbul'a gidip gelmesi için. Başta Dere köyleri sonra Alemdağ, Taşdelen, Çekmeköy, Üsküdar'a kadar geçtiği yolların hepsine hizmet vermiş oluyor. Bu araba zamanla çok benimseniyor. İBB şehir merkezine hatsız araba sokmayı yasakladı ama Birlik serbest. Çünkü halk tarafından çok benimsendi. Bir ara kaldırmak istendi ama tepki gördü. Bu arabanın ticari bir maksadı da yok üstelik.

Kazandığı sadece şoföre maaş ve arabanın masraflarına gidiyor. Tek amacı hizmet vermek. Dere köylerinin ihtiyaçlarını gören bir araba bu. Sadece gidip gelmek, insan taşımak da değil amacı. Diyelim köyden birine ilaç lazım oldu, o arabaya söylenir. İstanbul'dan alıp gelir o ilacı. Her türlü ihtiyacımızı hâlâ karşılıyor. Kırk sene önce insanlar o arabaya güvenerek ailesine para gönderirdi. Hâlâ da devam eden bir sistemdir, bu insanlar Şile'den İstanbul'a çoluğuna çocuğuna o arabayla süt, yumurta gönderir." (KK 21, 23)

Birlik aracının sürücülüğünü yapan kaynak kişinin ifadeleri şunlardır: "Sadece Dere köylerine hizmet veren bir arabadır. İki şoförü var, diğer şoförün dinlenmesi için haftada iki gün ben alıyorum. Tek tek tüm köylere gideriz. İnsanların göndereceği şeyler varsa onları alır götürürüz. Yazın çok kalabalık olur. Belediyeyle bağlantımız yok bizim. Günde üç kere gider geliriz. Sabah yedi buçukta Ulupelit köyünden kalkar on birde Üsküdar'da oluruz. Oradan geri döner, iki buçukta tekrar Ulupelit'ten kalkarız. Saat altıda Üsküdar'dan son sefer kalkar. Sırasıyla Ulupelit, Oruçoğlu, Bıçkıdere, Kervansaray, Kömürlük, Üvezli sonra otoyola çıkar Ömerli, Ümraniye ve Üsküdar'a geçeriz. Kışın da çalışıyor araba kurulduğu zamandan beri hiç durmamıştır. Araba posta gibi de kullanılıyor. İnsanlar şunu şuraya götür falan deyip veriyor bir şeyler." (KK 106)

Birlik'in fiyat tarifesi mesafeye göre farklılık göstermektedir. 2018 nisan ayına göre Şile Darlık'tan İstanbul'a 24 TL, Oruçoğlu-Bıçkıdere köyünden 12 TL, Üvezli köyünden 11 TL ve Ömerli'den 7 TL fiyat ödenmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz Birlik şoförü insanların bu fiyatlardan yakındığını fakat sadece arabanın masraflarını ve şoförün maaşını karşıladığını aktarmaktadır. (KK 106)

Derleme sırasında bizim de kullandığımız Birlik aracı günümüzde de yöre halkı tarafından kullanılmaya devam etmektedir. Sadece insanları İstanbul'a ve Şile'ye götürmekle kalmayıp İstanbul'dan veya Şile'den verilen eşyaları da götürmektedir. Dere köylerinin birleşerek kurulması, günümüzde de halk tarafından sevilerek ve güvenilerek kullanılması bu kuruluşun önemini göstermektedir.

1.5.2.6.3. Yardımlaşma

Geçmişte yardımlaşmanın şimdikinden daha çok olduğu, insanların birbirlerini tanımasalar dahi yardım ettikleri sıkça aktarılmaktadır. Kaynak kişilerin çoğu günümüzde bu durumun değişmesinden yakınmaktadır. Kaynak kişiler yardımlaşmayı atalarından öğrendiklerini ve karşılık beklemeden yaptıklarını ifade etmektedir. (KK 1,11, 12, 31, 48, 59, 102, 109, 121)

Geçmişte orak biçilirken, tarla ekilirken, çapaya gidilirken, ev inşa edilirken, düğün hazırlıklarında, cenazelerde konu komşu birbirine yardım etmekteydi. Yardımlaşmayla ilgili şunlar aktarılmaktadır: "Eskiden harman ekerdik, onunla beş, on kişi uğraşırdı. Ketenin tohumunu çıkartmak için yine toplu halde uğraşılırdı. Giysileri boyamak için üç, dört kişi birlikte giderdik. Şimdi kimse hiçbir şeyi birlikte yapmıyor." (KK 11, 31, 42, 43, 61, 62, 109)

Yardımlaşma hakkında başka bir kaynak kişi: "Eskiden insanlar birbirine muhtaçtı. Şimdi öyle bir şey yok." diyerek yardımlaşma ile ilgili şu anısını aktarmaktadır: "Ben küçüktüm, İstanbul'dan köye dönüyorduk. Karşıdan biri geldi, İstanbul'a gidecek. Atı var altında, saat geç olmuş, her yer karanlık. Dedem onu köşeye çevirdi, hava karanlık bu şekilde gidemezsin dedi, evden fener verdi adama. O senelerde de fener çok kıymetli bir şey. Dedeme kızdı sonra evdekiler, ne zorluklarla aldık onu hiç tanımadığın adama veriyorsun diye. Ama on, on beş gün sonra o fener bize geri döndü. Hiç tanımadığımız o adam feneri geri getirdi bize. Eskiden böyle şeyler vardı. Şimdi kimse kimseye arabasını vermez." (KK 12)

Diğer bir kaynak kişi ise yardımlaşmanın artık kalmadığını, insanların birbirine yardım etmemek için görmezden geldiğini, oysa eskiden birbirini tanımasalar dahi herkesin birbirine yardım ettiğini aktarmaktadır. Kaynak kişi yardımlaşmanın günümüzde eskisi kadar olmadığını şu şekilde aktarmaktadır: "İnsanlar birbirini görmezden geliyor artık. Yöremizde bazı örfler, kıyafetler değişmemiş olabilir ama birçok şey de değişti." (KK 21)

Konu hakkında diğer bir kaynak kişi anısını paylaşarak şunları ifade etmektedir: "Bahçede biz piç elma deriz o olurdu yani kimse yemez, yabani elma. Bir gün amcam o

ağacı kesecekti. Ama babaannem izin vermedi. Gölgesinde biri oturur, yemek yer, elması bir kurda kuşa yemek olur, yere düşeni hayvanlar yer. Onun da bir rızkı, rızkının bir sahibi vardır derdi. Eski insanlar böyle düşünceliydi, yalnız insanları değil her şeyi en ince şekilde düşünürdü." (KK 23)

Köyde bir kişi ev yapmak istendiğinde yapılan hazırlıklar bir kaynak kişi tarafından şu şekilde aktarılmaktadır: "Bir komşumuz ev yapacak, harcı elle, kürekle karardık hep birlikte. Tüm köylü toplanırdı, kadınlar bir yanda durur çarşaf böreği yapardı. Herkes birbirine yardımcı olurdu. Şimdi o yardımlaşma falan kalmadı." (KK 102, 103)

Harman dövülürken veya orak biçilirken tüm komşular birbirine yardım eder. Kendisininki bittiği zaman komşusunun tarlasına geçer, ona yardım eder. Kaynak kişiler eski birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın kalmadığını aktarmaktır. Bir kaynak kişi konu hakkında şunları ifade etmektedir: "Eskiden eşekle harman döverdik. Orakları elle biçerdik. Komşular gelirdi, o vakitlerde herkes birbirine yardım ederdi. O yardımlar falan bitti hep. Eskiden millet birbirine çok tutkundu. Şimdi kimse kimseyi tanımıyor." (KK 88, 120, 121)

"Eskiden insanlar arasında muazzam bir fedakârlık ve yardımlaşma vardı." diyen kaynak kişi bir anısını şu şekilde aktarmaktadır: "Dedem burada kömür yapardı. Bizim buradan İstanbul'a motorla mangal kömürü gideceği zaman köy teyakkuzda olurdu. Herkes kış, yaz çuvallar sırtında motorlara doldurulur, beklenti yok, gelirken de motorlar bazı ihtiyaçları alır gelirlerdi. Dedemin deposu varmış, deposunda kömürler var, herkesin kömürleri var. Benim amcam vardı, milletvekiliydi, o demiş ki, baba depodan önüne gelen alıyor kömürü gidiyor, nasıl hesaplıyorsun demiş. O da demiş, çok biliyorsan, sen yap. Herkes ne alıyorsa getirir demiş. Olur mu demiş amcam, alıyor gidiyor görmüyorsun bile demiş. O zaman demiş bir iki sene sen tut muhasebesini, sen takip et demiş. Bir sene tutmuş, sonra bırakmış, açık vermiş çünkü. Açık verince, dedem demiş ki e ben yapıyordum hiç açık vermiyorduk demiş. Dedem, oğlum burada kimse kimsenin malına zarar vermez. Ne aldı, beş çuval mı? Beş çuval getirir. Emanet alan da var, komşusu geliyor beş çuval alıyor, sonra yapıp getiriyor, koyuyor. Yani ihtiyacı olan alırdı oradan, herkese güven, itimat vardı. Parayı verecekmiş, senetmiş yoktu ne zaman isterse

vereceğini, getireceğini bilirdi zaten. İnsanlar birbirine karşı fedakardı, güvenirdi, yardım ederdi." (KK 109)

Modern dünya ile birlikte bireyselleşme yaşanmış ve insanlar sadece kendilerini düşünerek, bireyselleşen dünyalarında yaşamaya başlamıştır. Dolayısıyla birlik beraberlik duygusundan ileri gelen yardımlaşma olgusu terk edilmiştir. Konu hakkında bilgisine müracaat ettiğimiz hemen her kaynak kişi geçmişte insanların birbirine çok bağlı olduğunu, herkesin iyi günde ve kötü günde birbirine yardım ettiğini aktarmakta ve bu değerlerin günümüzde eskisi gibi olmamasından yakınmaktadır. Kaynak kişiler bu yardımlaşmanın birlik duygusundan ileri geldiğini, bir arada olunduğunu insanların beraberlik ve birlik duygusuyla birbirine yardım ettiklerini ifade etmektedir. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi ise şu şekildedir: "Eskiden para yoktu ama birlik, beraberlik, mutluluk vardı. Şimdi herkeste para var ama mutluluk, huzur, yardım, güven yok. Bu duyguların hepsi bitti." (KK 12, 21, 42, 43, 48, 59, 88, 102, 103, 109 120, 121)

1.5.2.6.4. İmece

"Türk halk kültüründe özellikle kırsal kesimde köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce eşit şartlarda ve emek birliğiyle gerçekleştirilmesine imece denir, imecenin bir diğer şekli ve anlamıysa, birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi böylece işlerin sıra ile bitirilmesi demektir... Kısaca imece en yaygın geleneksel dayanışma ve yardımlaşma biçimlerimizin başında gelen bir geleneğimizdir."[139]

Yörede imece geleneği geçmişte yaygın şekildeyken günümüzde terk edilmiştir. Kaynak kişiler özellikle Ağva civarındaki köylerde imecenin meşhur olduğunu aktarsa da yöre genelinde işler imece ile yapılmaktadır. Dere köyünden bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi ise onlarda imeceye "imeç" denildiğini söylemektedir. Kaynak kişiler çeşitli işlerini birlikte imece usulü ile yaptıklarını fakat günümüzde bu durumun değiştiğini aktarmaktadır. (KK 23, 26, 30, 31, 59, 61, 67)

[139] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 285.

Geçmişte köy içerisinde birinin evi yapıldığında, yün eğrildiğinde, çapa yapıldığında, cami ve okul yapımında imece ile insanlar birbirine yardım etmekteydi. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Mesela köyde biri evini yapıyorsa bütün köylü yardıma giderdi." Başka bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Bizim köylerde imece çok meşhurdu. Camiler falan hep o şekilde yapılırdı. Hıdırellez'de toplanılır her şey imece usulü yapılırdı. Şimdi değişti her şey, veriyorsun parayı, aşçı gelip yapıyor." (KK 6, 23, 26, 30, 31, 59, 61, 67)

Çataklı köyünde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler ise şunları aktarmaktadır: "Eskiden tüm işlerimiz imece usulü yapılırdı. Çünkü başka alternatif yoktu. O zaman insanlar birbirine daha bağlıydı. Ama şimdi kimsenin kimseye ihtiyacı yok. Araba var, para var şimdi. Eskiden bunların hiçbiri yoktu, insan vardı. Bu yüzden de her şey imece usulü yapılırdı." (KK 59, 61)

İmecenin günümüzde terk edilmesi kaynak kişilerce insanların birbirine ihtiyacının kalmamasıyla açıklanmaktadır. Bir kaynak kişi konu hakkında şunları ifade etmektedir: "Standartlar yükseldikçe insanlar birbirini tanımıyor artık. Oysa bizde imece çok meşhurdu." Kaynak kişilerin çoğu günümüzde işlerin parayla çözüldüğünü dolayısıyla insana duyulan ihtiyacın azaldığını, birlik beraberlik duygusuyla yardımlaşmanın da azaldığını, bu nedenle imecenin artık eskisi kadar yaygın olmadığını ifade etmektedir. (KK 21, 59, 61, 67)

İKİNCİ BÖLÜM
HALK MİMARİSİ-HALK SANATLARI VE HALK EKONOMİSİ

Tezin bu bölümünde Şile'ye bağlı köylerde bulunan çeşitli mimari yapılar ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Ayrıca köylerde bir zamanlar yapılan el sanatlarına ve çeşitli mesleklere de yer verilmektedir.

2.1. Halk Mimarisi

"Halk mimarisi, halkın kendisi için oluşturduğu nesnel yaşam çevresidir. Buna göre meskene yardımcı yapılarla (ambar, samanlık, ahır, kiler, tandır evi, serender vb.) köyün ortak kullanım alanları (köy odası, kahve, değirmen, çeşme, yol, köprü, tekke, türbe, mezarlık vb.) halk mimarisi içerisinde incelenmektedir. Halk mimarisi bu bütünlük içerisinde incelendiğinde; söz konusu toplumun bazı değer yargıları, aile ve akrabalık ilişkileri, komşuluk ilişkileri, gelenek görenek ve inançları, sosyal ve toplumsal organizasyon hakkında bilgi veren en önemli kültür ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır."[1]

"Geleneksel mimariyi, barınma ve diğer yapılar oluşturmaktadır. Evler temel mimari yapılar olmakla birlikte, yakın çevresinde ya da avlusunda konumlanan diğer yapılar: depolama yapıları, ahır, samanlık, işlik vb. yapılar topluğundan oluşmaktadır. Ayrıca toplumun kullandığı cami-mescit, misafir odaları, değirmenler ve ulaşım amaçlı kullanılan köprü yapıları; önemli geleneksel yapılardır."[2]

2.1.1. Evler

Şile'de kentsel doku özelliklerine göre karakteristik yapı malzemesi ahşaptır. Bu nedenle şehir merkezinde genellikle iki katlı, yüz ila yüz elli yıllık yüz otuz sekiz adet yöreye özgü ahşap ev vardır. Ahşap evler, İstanbul Koruma Kurulu'nun kararı ile koruma altına alınmıştır. Evlerin çoğu halen kullanılmaktadır. Kullanılmayan ahşap evler olduğu gibi restore edilmiş ahşap evler de bulunmaktadır. Restore edilmiş bu evler genellikle ilçe

[1] "Halk Mimarisi", **Ekitap Kültür Turizm Bakanlığı**, (Çevrimiçi), http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-80990/halk-mimarisi.html, 24 Ocak 2019.
[2] Hamiyet Özen, "Halk Bilgisinin Mimariye Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 328.

merkezinin Balibey ve Hacı Kasım Mahalleleri ve kısmen de Çavuş mahallesinde bulunmaktadır.[3]

Genel olarak bakıldığında taş ve toprak mesken görülmemektedir. Yörede yapı malzemesi olarak ahşap kullanılmaktadır. Cam ve çivi haricinde bütün malzeme civardan temin edilmektedir.[4]

Fotoğraf 2.1.: Ağaçdere Köyünde Bir Ahşap Ev

Derleme yaptığımız ilçeye bağlı hemen her köyde ahşap evler bulunmaktadır. Günümüzde betonarme evler çoğalsa da geçmişte köylerde bulunan tüm evler ahşaptan yapılmadır. Bu ahşap evlerden bazıları günümüzde de kullanıldığı gibi bazıları da bakımsızlıktan dolayı kullanılamayacak durumdadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler evlerin çoğunun koruma altında olduğunu aktarmakta fakat evlerin koruma altında olmasından dolayı yapı ve tamir gibi işlerinin kolayca yapılamadığını belirtmekte ve durumdan şikâyet etmektedir. Evlerin koruma altında olmasından dolayı evlere kolayca bakım, restore işleminin yapılmadığını, dolayısıyla yıllar içerisinde gittikçe bakımsız hale geldiğini hatta yıkıldığını söyleyen kaynak kişilerin bazıları bu yüzden ahşap evlerini terk etmek zorunda olan yakınlarının olduğunu

[3] T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 266- 267.
[4] Ruhi Turanlıgil, "Şile Köylerinde İskân ve Mesken Şekilleri", İstanbul, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü, (Bitirme Tezi), 1953, s. 17.

belirtmektedir. (KK 1, 6, 12, 14, 16 21, 22, 23, 30, 36, 45, 48, 56, 58, 75, 79, 80, 88, 93, 102, 103, 106, 119, 124, 128, 134, 135, 136, 147)

Fotoğraf 2.2.: Satmazlı Köyünde Restore Edilmemiş ve Restore Edilmiş İki Ev

Evlerin çoğunun yapı malzemesi ahşap ve kerpiçtir. Geçmişte yapılan evlerin çoğunun ahşap olmasını kaynak kişi şu şekilde açıklamaktadır: "Eskiden evler ahşap olurdu. Eskiden buralarda yol yok diye malzeme getiremiyorlardı. Dolayısıyla dağlardan malzeme toplanıyordu. E dağlardan malzeme gelince evler böyle ahşap olmuş. Yol, ulaşım geliştikçe evler betonarme yapılmaya başladı. Ama eskiden dağdan toplanan malzemeler marangoz aletleri olmaması nedeniyle kol kuvvetiyle tahta olarak biçilirdi, millet bu evleri o şekilde yaptı." (KK 57)

Ahşap ve kerpicin yapı malzemesi olarak kullanıldığı evler, bir kaynak kişinin aktarımıyla şu şekilde yapılmaktadır: "Çamurla saman karıştırılıp kerpiç hazırlanır. Bu malzemeyle kolon yapılır veya bu malzeme direklerin arasına koyulur. Kerpiç üstüne de tahtaları dizersin. Böyle yapılırdı eski evler." Hazırlanan harç içerisine saman karıştırılmasının sebebini kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Çamur içerisine saman karıştırılır. Eskiden keten vardı ya zaten o samanla çamuru karıştırdın mı bir daha ayrılmaz. Öyle sağlam olur." Diğer bir kaynak kişi ise samanla ilgili şunları aktarmaktadır: "Ketenin saman gibi olan parçaları ayrılır ve karıştırılır, evler bu şekilde yapılırdı." Ev yapımlarında öncelikle "kerpiç" olarak bilinen malzeme hazırlanır. Bir kaynak kişi bu çamurun da herhangi bir çamur olmaması gerektiğini şu şekilde ifade

etmektedir: “Biz Yazımanayır’da çamuru Ağaçdere köyünde bir yer var oradan alırız. Çünkü her çamur olmaz. Çamurun özünde biraz yapışkanlık olması gerekir. Ağaçdere köyü civarında Sarıyer deriz biz, o dağın başından alırız çamuru, kırmızı renkte ve yapışkandır. Onu biraz suyla karıştırıp açarız, çimento gibi bir kıvama kavuşur.” Çamur yoğurulup hazırlandıktan sonra içerisine bazı yörelerde biraz saman katıldığı aktarılır. “Kerpiç” veya “horasan” şeklinde ifade edilen harç hazırlandıktan sonra tuğla şeklinde örülür ve üzerine yine çamurdan yapılmış sıva sürülür ve üzerine tahtalar geçirilir. Kullanılan ahşap malzemede genellikle kestane ağacı tercih edilir. Bir kaynak kişi kestane ağacı tercih edilmesinin nedenini şu şekilde açıklamaktadır: “Eski evler kestane ağcından yapılır. Çünkü kestane ağacı su yedikçe sağlamlaşır. Demir koysan bunca yıl çürür ama bunlar gittikçe sağlamlaşır.” Bazı kaynak kişiler ise bu ahşap evleri “örmeli”, “çubuk örmeli”, “geçmeli” veya “çubuk geçmeli” olarak tarif etmektedir. Kaynak kişilerin aktardığına göre evlerin yapımı için kestane ağacı yarılır ve örülür, ardından üzerlerine sıva geçirilir. Sıva üzerine tekrar tahta yerleştirilebilir. Bu şekilde bütünüyle el yapımı olan bu evlerde betonarme malzemeler kullanılmaz, sadece kerpiç ve ahşap kullanılır. (KK 6, 18, 19, 21, 22, 23, 31, 45, 64, 67, 93, 99, 100, 134, 135, 136, 147, 148)

Fotoğraf 2.3.: Sungurlu Köyünde Bir Örme Ev

Yaylalı köyü muhtarı konu ile ilgili olarak eski evlerin genellikle taş üzerine yapıldığını, bu şekilde daha sağlam evler yapıldığını aktarmaktadır. (KK 147)

Fotoğraf 2.4.: Yaylalı Köyünde Taş Üzerine Yapılmış Evin İçten Görünüşü

Ahşap evler genellikle iki katlı, bahçeli ve beş ya da altı odalıdır. Tüm ailenin birlikte yaşamasından dolayı her geline bir oda verilir, böylece evdeki tüm odalar aile içerisinde paylaştırılmış olur. (KK 23, 36, 64, 147)

Her evin altında ahır ve samanlık, odunluk gibi amaçlarla kullanılan "ardiye" veya "samanlık" olarak ifade edilen oda bulunur. Ahır ve samanlık alt katta ve evin yaşam alanı üst katta olmasına karşın yukarı kata herhangi bir hayvan kokusunun gelmediği, bunun da hayvanların suni yem yememesinden kaynaklandığı aktarılmaktadır. Evin girişinde bulunan odaya ise "içeri" adı verilir. Merdivenlerle yukarı çıkıldıktan sonra katlar arasında geçişin sağlandığı, odaların etrafında yer aldığı ortak yaşam alanına "çardak", "meydan", "sofa", "gezenek" veya "kanatlık" adı verilir. Bu alanda "ambar" bulunur. Ambar, meşe ve kalasla yapılmış, "yiyecek ve bazı eşyaların saklandığı yer"[5]dir. Kaynak kişiler ambarla ilgili olarak meşe ve kalasla yapıldığı için içine fare, su girmediğini ifade etmektedir. Üzeri kilimle örtülen ambarın içerisinde bozulması istenmeyen yiyecekler saklanır. İçerisine buğday, un ve yemekler konulur. Kaynak kişi ambarın günümüzdeki buzdolabının görevini gördüğünü ifade etmektedir. Evlerde tuvalet ise evin arka tarafında bulunmaktadır. (KK 21, 22, 23, 33, 44, 64, 93, 109, 128, 129, 131)

[5] Türk Dil Kurumu, "Ambar", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4995ab4abf87.07918804, 24 Ocak 2019.

Fotoğraf 2.5.: Oruçoğlu Köyünde Ev İçerisindeki Ambar

Üst katta odalar bulunur. Her odada banyo yapmak için "hamamlık", "yüklük" ve "ocak" olur. Sonradan eklenmiş odalarda ocak ve banyo bulunmayabilir. Her odada banyo bulunmasını kaynak kişi şu şekilde açıklamaktadır: "Gelin olduğu için her odada banyo olurmuş." Su genellikle çeşmeden bakraçlarda getirilir, odada bulunan ocakta ısıtılır ve banyoya koyulur. Hamamlık adı verilen küçük odada, duvarın aşağısında küçük bir boru bulunur ve o boru sayesinde kirli su ev dışarısına, aşağı doğru akar. (KK 10,12, 14, 23, 30, 33, 36, 44, 75, 147)

Fotoğraf 2.6.: Yüklük, Ocak ve Hamamlık (Soldan Sağa)

"Yüklük" adı verilen gömme dolap şeklindeki alanlar yorgan, yastık gibi eşyaların depolama alanıdır. Her odada bulunur. Ocağın bir tarafında hamamlık, diğer tarafında da yüklük konumlandırılmıştır. (KK 44, 64, 93, 128, 129, 131, 147)

Her odada bulunan “ocak” yıkanma için sıcak su sağlama, ısınma ve yemek pişirme için kullanılmaktadır. Kaynak kişi ocağın üstünün açık olduğunu, bu nedenle ocak üstüne sırık halinde odunu koyduklarını, yandıkça odunun düştüğünü aktarmaktadır. (KK 10, 12, 21, 44, 75, 93, 128, 129, 131, 147)

Kapı kilitleri kapının hemen yanındaki duvar üzerinde bulunur. Tahtadan yapılmıştır ve sürgülü şekildedir. Kapı kapatılmak istendiğinde kapı üzerine sürgülenir. (KK 147, 149)

Fotoğraf 2.7.: Eski Tip Kapı Kilidi

2.1.1.1. Ev Eşyaları

Derleme sırasında bazı kaynak kişiler eskiden evlerinde ve ahırlarında bulunan malzemeleri tanıtmışlardır.

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi eski yataklar hakkında şunları ifade etmektedir: “Eski yataklar yün olduğu için gece boyunca yatan kişinin tüm ağrılarını çeker. Bu yüzden o yataklarda uyuyup gündüz uyanan insan dinç kalkar.” (KK 6)

Meşrutiyet köyü muhtarı köy içerisinden ve civarından topladığı eşyaları cami yanında kurduğu köy odasında sergilemektedir. Derlediğimiz eşyaların bir kısmı buradan bir kısmı da derleme boyunca çeşitli köylerde tespit edilmiştir.

Çeyiz sandığı, içerisinde çeşitli bölmeleri bulunan bir eşyadır. (KK 6, 147)

Fotoğraf 2.8.: Yaylalı Köyünde Bulunan Çeyiz Sandığı

Çıkrık, yün, kıl ve pamuğu iplik durumuna getirmek için kullanılan araçtır.[6] Çıkrık ile ilgili kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Yün yapıyorlar bununla. Koyunların, kuzuların yününü keserler ya buna sararlar bunda ip yaparlar." (KK 6)

Fotoğraf 2.9.: Karamandere Köyünde Bulunan Çeyiz Sandığı ve Çıkrık

Büyük tarak ile ilgili kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Koyunun yünü tarayıp temizleniyor. Sonra elde sarılıyor ve yün yapılıyor." (KK 6)

Terazi, ağırlık ölçmede kullanılır. (KK 6) Terazi gibi ucundaki kancasıyla ağırlığın ayarlandığı kantar, ağırlık ve kilo hesaplarında kullanılırdı. (KK 105, 106)

Tokaç ile çamaşır vurulurdu. (KK 6)

[6] **Zanaat Terimleri Sözlüğü**, Haz. Orhan Acıpayamlı, Ankara, Türk Dil Durumu Yayınları, 1976, s. 40.

Tokmak, genellikle gökçe ağacından yapılmaktadır. (KK 93)

Fotoğraf 2.10.: Tokmak

Pala, dokuma tezgâhıdır. Kaynak kişi pala hakkında şunları ifade etmektedir: "Anneannem palada sürekli eski, atılan parçalardan kilim dokurdu." (KK14, 15) Kilim olarak eski bez parçalarının dokunarak kilim şeklinde kullanıldığını ifade edilmektedir. (KK 14, 15)

Su testilerinin kullanımıyla ilgili kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Abdest alırken kullanırdı bunu büyüklerimiz." (KK 6) Kova ile ilgili kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden pınarlar kaynaklar vardı, doğal temiz sular vardı ama kurudu onlar, zaten İSKİ aldı onları. Çeşmeler vardı ama kurudu, onlar yıkıldı gitti hep onlar. Ama eskiden kaynaklardan veya çeşmeden su taşımak için kova kullanılırdı." (KK 6)

Tahta kaşık, yemek için kullanılırdı. (KK 6, 30)

Pilek, topraktan geniş kaptır. Güveçten daha ince olduğu belirtilir. Kaynak kişi yemeğin bu kap içerisinde pişirildiğini ve servis edildiğini, herkesin bu kap içerisinden yediğini aktarmaktadır. (KK 26, 30) Tekne adı verilen eşya hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "İçerisinde hamur yoğurulur." (KK 6) Süzgeç, günümüzdeki kullanım şekli gibi iri parçaları küçük parçalardan veya sıvıdan ayırmak için kullanılır. (KK 6)

Fotoğraf 2.11.: Meşrutiyet Köyü Müzesinden Süzgeç

Çalı süpürgesinin yapımı ve bağlanması hakkında bir kaynak kişinin ifadeleri şu şekildedir: "Ormanda yetişen yabani üzümün tefek deriz biz, tefeklerini yarıp kuruturuz. Ve onunla bağlarız çalı süpürgesini. Yani telle bağlarsan süpürürken kırılıyor ama ıslayıp bununla bağlarsan, sırf bundan yaparsan on sene kullan bir şey olmaz." (KK 93)

Fotoğraf 2.12.: Çalı Süpürgesi Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler

Tef, kasnağa keçinin derisinin kurutulup gerilmesiyle yapılan müzik aletidir. (KK 58)

Yatak yapımında kuru ot veya koyun yünü kullanılmaktaydı. (KK 109) Beşik ise eskiden çocukları sallamak için kullanılırdı. Kaynak kişi beşikle ilgili şunları aktarmaktadır: "Eskiden ayaklı sallama beşikleri olurdu. İnsanlar kendileri ağaçtan oyarmış onları. Çocukları sallayarak onda uyuturlardı." (KK 1, 6, 93)

Sedir, "Arkasız, üstü minderli ve yastıklı olabilen, oturmaya veya yatmaya yarayan ev eşyası, divan"[7] şeklinde tanımlanmaktadır. Kaynak kişi eskiden oturmak için sedirlerin kullanıldığını aktarmaktadır. (KK 1)

Evlerde perde olarak hayvan derisi kullanılmaktaydı. Kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: "Eskiden camlarımızda tül perde yoktu. Hayvanın derisini soyardılar, onu oraya asardık, adına da "posdik" ya da "postik[8]" derdik. Camların örtüsü oydu, perde yoktu. Posdik keserdik biz de onu asardık. Babam iki tane karacayı vurmuştu. Onu astık, böyle bir köşeye iki tane birden perde yapmıştık." (KK 42, 43)

Gaz lambası, her evde vardır. Kaynak kişiler elektriğin 1970'li yıllara kadar olmadığından dolayı gaz lambası, idare lambası, bezir kandili veya lüks kullandıklarından bahsetmektedir. Gaz lambasıyla ilgili olarak bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Bir tane gaz lambası olurdu evde. Şişen kırıldı mı kalırsın karanlıkta. Artık adam Şile'ye gidecek alacak da gelecek. Vesait de yok, öyle kolay değildi almak. O yüzden çok değerliydi." İdare lambası ile ilgili olarak başka bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Şişesi olmayan küçük bir teneke içerisindedir. Şişesi olmadığı için etrafa çok ışık yaymaz, idarelidir. Pek sıhhatli değil bu, çok duman yapardı. Sadece bulunduğu yeri aydınlatırdı." Kaynak kişiler fitilli idare lambasının ardından gaz lambasının, sonra lükslerin kullanıldığını, sonra elektriğin geldiğini ifade etmektedir. Bezir kandili hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi ise bezir yağı kullanarak kandili yaktıklarından bahsetmektedir. Lüks veya lüküs olarak ifade edilen lamba hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Kahvelerde eskiden lüküsler vardı. Pompası olur onun, daha eskisi de ispirtoyla çalışırdı." Yeniköy'den bir kaynak kişi de şunları aktarmaktadır: "Gece olunca mesela bizim rahmetli babam lüküs alırdı. Lüküsler oluyordu gazlı, ispirtolu onun gömlekleri olurdu. Onu önce yakardık, ondan sonra pompalardık, öyle ışığı verirdi." (KK 1, 6, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 21, 30, 42, 43, 103, 150) Gaz lambası ve lüks olmadığı

[7] Türk Dil Kurumu, "Sedir", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49964d643428.86459243, 24 Ocak 2019.

[8] **Postik**: Koyun, keçi derisi Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Postik", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c49978a9c9566.09779210, 24 Ocak 2019.

zamanlarda küreğe odun külü koyup üzerine gaz yağı dökerek ortam aydınlatılır veya sokağa çıkılırdı. Bir kaynak kişi elektrik olmadığı için gece sokağa çıktıklarında soba küreği üzerine odun külü koyduklarını ve onun üzerine gaz (yağı) dökerek şamdan yaptıklarını onun ışığını kullandıklarını söylemekte ve gaz lambasıyla ilgili hatırladıklarını şu şekilde aktarmaktadır: "Gece komşuya giderken bir kürek alıp ona közü koyardık, komşuya giderdik onun ışığıyla. Bir tane gaz lambası etrafına toplanırdı gece herkes, işini yapardı. Onunla da nasıl yapıyormuşum hiç bilmiyorum. Şimdi bu ışıklar az geliyor." (KK 9, 30, 43)

Fotoğraf 2.13.: Karamandere Köyünde Bulunan Gaz Lambaları

2.1.2. Dinî Yapılar

2.1.2.1. Kilise ve Vaftiz Yeri

Yörede Yeniköy'de ve ilçe merkezinde kilise bulunmaktadır. Yeniköy'de geçmişte kullanılan bir vaftiz yeri bulunmaktadır. Her iki kilise ve vaftiz yeri günümüzde harap durumdadır. (KK 6, 145, 147, 150)

Fotoğraf 2.14.: Yeniköy'de Bulunan Vaftiz Yeri

Boşnakların yerleştirilmesinden önce köyde Rumlar yaşamaktaydı. İbadetlerini gerçekleştirmek amacıyla köyde kilise yapmışlardır. Kilise içerisinde vaftizi gerçekleştirmek için duvar dibinde bir havuz bulunmaktadır. Günümüzde burası harap durumdadır. (KK 6, 145, 147, 150)

Fotoğraf 2.15.: Yeniköy'de Bulunan Vaftiz Yerindeki Havuz Kalıntısı

2.1.2.2. Cami

İlçeye bağlı köylerde eskiden beri cami bulunmaktadır. Bu camiler günümüzde olduğu gibi büyük ve betonarme değil, genellikle ahşap ve küçük camilerdi. (KK 6, 59, 93, 124)

Günümüze ulaşmış ahşap yapıda bir cami tespit edilememiştir. Günümüzdeki camiler genellikle eski camilerin restore edilmesiyle meydana getirilmiştir. Meşrutiyet köyü muhtarı konuyla ilgili olarak şunu ifade etmektedir: "Şu anki camimiz, eski camimiz aslında. Yıkıp yenisini yap dediler ama biz restore ettik. Eski cami yıkılmaz." (KK 6, 59, 62, 99, 124, 125)

Fotoğraf 2.16.: Meşrutiyet Köyünde Bulunan Cami

Bazı köylerde ise eski caminin yetersiz kalması, yağmuru kaldıramaması, hasar görmesi veya yıkılmasından sonra eski caminin yakın yerine veya köy merkezine daha yakın bir civara yeni cami yapılmıştır. (KK 33, 93, 120, 129, 139, 140)

Doğancılı köyü muhtarı köyde bulunan cami hakkında şunları ifade etmektedir: "Bu köy civarında Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizler varmış. Kıyı civarında kıyı emniyetinin binaları var, o binaları İngilizler yapmış. O mimari ile bizim caminin mimarisi aynı. Taş mimari, köşeler aynı ve kırmızı tuğla kullanılmış. O yüzden onların yaptığı söylenir. Babam azayken camiyi büyüttüler küçük geldiği için. Sonra muhtarlık dönemimde ben de büyüttüm." (KK 107)

Kızılcaköy'de bulunan cami hakkında bilgisine başvurulan kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Kubbeli cami var köyde. O caminin yandığı söyleniyor. Yanmış sonradan tadilat yapmışlar. 1901 diye geçiyor tarihi ama evveliyatı da varmış onun." (KK 102)

Fotoğraf 2.17.: Kızılcaköy Cami

2.1.3. Çeşme ve Kuyular

Yörede günümüzde hemen her köyde çeşme bulunmaktadır. Geçmişte ise köylerde çeşmelerden çok kuyu ve pınar bulunduğu aktarılmaktadır. (KK 6, 7, 36, 56, 99)

Karamandere köyü ve Karakiraz köyündeki kuyular günümüzde mevcut durumdadır. Bu kuyular üstleri kapatılmış şekilde muhafaza edilmektedir. Karakiraz köyünde bulunan çeşmenin kemeri olduğu fakat sonra kemerin kaybolduğu kaynak kişilerce aktarılmaktadır. (KK 7, 99)

Eskiden her mahallede bir çeşme bulunur ve evlerdeki su ihtiyacı bu çeşmelerden karşılanırdı. Çeşmelerin önlerinde bulunan yalaklarla hayvanların su ihtiyacı da karşılanmaktaydı. Günümüzde ise eski tarzda, eski yazılı veya kubbeli çeşmeler birkaç köyde tespit edilmiştir. Çoğu eski çeşme de kaynak kişilerin aktardığı üzere modern bir yapıya bürünmüş, belediye tarafından restore edilmiştir. Restore edilen çoğu çeşmeye kaynak suyu yerine şebeke suyu bağlandığı kaynak kişilerce aktarılmaktadır (KK 6, 14, 15, 31, 42, 43, 44, 56, 67, 99, 124, 147)

Üvezli köyünde bir adet çeşme tespit edilmiştir. Günümüzde de aktif durumdadır. Çeşmenin suyu ormandan gelmektedir ve iyi su olarak ifade edilmektedir. Yöre halkı günümüzde de çeşmeye giderek bidonlara su doldurmaya devam etmektedir. (KK 14, 15)

Fotoğraf 2.18.: Üvezli Köyünde Bulunan Çeşme

Üzerinde eski yazının bulunduğu, günümüzde harap durumda olan Meşrutiyet köyündeki çeşme aktif durumda değildir. (KK 6, 9)

Fotoğraf 2.19.: Meşrutiyet Köyünde Bulunan Çeşme

Karamandere köyünde kaynak kişinin aktardığına göre geçmişte taştan yapılmış bir çeşme bulunmaktaydı. Bahsedilen çeşme günümüzde mermer ile kaplanmıştır. Karamandere köyünde bulunan diğer bir çeşme "Fındık Pınarı" olarak bilinmektedir. Oyma taştan yapıldığı ifade edilen bu çeşmenin taşı Şile'den getirtilmiştir. (KK 7)

Gökmaslı köyü muhtarı, konuyla ilgili olarak eskiden köyde çeşmenin bulunmadığını, kaynaklardan suların evlere taşındığını aktarmaktadır. Günümüzde ise köyde muhtarın yapımını üstlendiği "birlik çeşmeleri" bulunmaktadır. 2011'de yapımına başlanan çeşmelerden köy içerisinde sekiz adet bulunmaktadır.

Geredeli köyünde tespit edilen bir adet çeşme vardır. Çeşme üzerinde

“Bismillahirahmanirrahim
Allahım suyumuzu bol eyle
İçenlere şifa eyle
Amellerimizi daim eyle
Dualarımızı kabul eyle
Âmin” yazmaktadır.

Fotoğraf 2.20.: Geredeli Köyünde Bulunan Çeşme

Esenceli köyünde kaynak kişilerin aktardığına göre “Acı çeşme” olarak bilinen bir çeşme bulunmaktaydı. Fakat günümüzde bu çeşme barajın altında kalmıştır. (KK 35, 36)

Osmanbey köyünde üzerinde eski yazının bulunduğu bir çeşme vardır. (KK 95)

Fotoğraf 2.21.: Osmanköy’de Bulunan Çeşme

Karabeyli köyünde bulunan çeşme için kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden o çeşmenin suyu yazın soğuk, kışın sıcak akardı. Ama şu an o özelliğini kaybetti." (KK 95, 126, 128, 129, 131)

Fotoğraf 2.22.: Karabeyli Köyünde Bulunan Çeşme

Kaynak kişi Evrenli mahallesinde de eski bir çeşmenin bulunduğunu aktarmaktadır. (KK 128)

Karakiraz köyü muhtarı ise köyde eskiden kubbeli bir çeşme bulunduğunu fakat bu çeşmenin günümüzde yer altında kaldığını aktarmaktadır. (KK 99)

Kızılcaköy içerisinde bir adet çeşme bulunmaktadır. Üzerinde:

"Su diyor ki,

Eskiden akardım yabana,

Sonradan çıkardılar meydana.

Cennet mekânın olsun

Benden abdest alıp

Namaz kılana." şeklinde yazı bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.23.: Kızılcaköy'de Bulunan Çeşme

Sofular köyü yolu üzerinde bir adet çeşme bulunmaktadır. Çeşme üzerinde "Bismillahirrahmanirrahim

Susadınsa iç kana kana

Çeşmeyi kirletme temiz tut

O zaman helal olur içtiğin sana

Hayrattır El Fâtiha[9]" şeklide ifadeler yer almaktadır.

Fotoğraf 2.24.: Sofular Köyü Yolu Üzerinde Bulunan Çeşme

[9] **Fâtiha Suresi**: Bismillahirrahmânirrahîm. Elhamdü lillâhi rabbil'alemin Errahmânir'rahim Mâliki yevmiddin İyyâke na'budü ve iyyâke neste'în İhdinessırâtel müstakîm Sırâtellezine en'amte aleyhim ğayrilmağdûbi aleyhim ve leddâllîn :Bismillahirrahmânirrahîm Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) maliki Allah'a mahsustur. (Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil. Bkz.: Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an-ı Kerim", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/fatiha-suresi-1/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, 18 Şubat 2019.

İlçe merkezinde bulunan "Hanım Suyu Çeşmesi" önemli mimari yapılardan biridir. "İlçe merkezinde ve Üsküdar Caddesi üzerindedir. Çeşme 4 m x 4 m ebadında ve 3 m yüksekliğindedir. Üç tane kurnası vardır. Mısırlı Hatice Hanım tarafından 1871 yılında hayrat olarak yaptırılmıştır. Çeşmenin Kuzey ve Batı kurnaları üzerinde Arapça yazılmış iki adet kitabesi vardır. Kitabelerin tercümesi şöyledir (öndeki batı kitabesi): Mısırlı Hatice Hanım Hazretleri: Bu çeşmeden su içen kişiler ihya olsun. Allah rızası için buradan su içen kardeşlerim bu çeşmeyi onarsın, bu çeşme daim olsun. Bunu eyleyenin mükafatı kevser suyu nasip olsun. Buradan su içenler ibret alıp, teşvik olsun. Allahü taala onlara da böyle bir eser nasip eylesin. Bu bir sebildir Allah rızası için su içilsin. Bu çeşmeyi yapanı da Allah muvaffak edip, cennette en güzel yeri nasip etsin (1287). (yandaki kuzey kitabesi): Bu çeşmenin yapılış nedeni oruçlu insanlar buradan su içip oruçlarını açsınlar. Hayır sahipleri, ağzı dualı insanlar namaz kılanlar bu sudan içsin. Bunu yapana da Allah taâla cennetin en yüksek derecesini nasip eylesin. Ağzı dualı kişilerin duaları da hayır sahibine, hayır getirsin… İlk su verildiğinde deposuna şeker atıldığı için suyunun halâ tatlı olduğu söylenir. Mısırlı Hatice Hanım çeşmenin tamirleri için ömrü boyunca belirli bir para tahsis etmiştir. Günümüzde üç kurnası da kullanılmakta olan çeşme son olarak 1992 yılında Şile Belediyesi tarafından restore edilmiştir."[10]

Fotoğraf 2.25.: İlçe Merkezinde Bulunan Hanım Suyu Çeşmesi

[10] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 262-263.

Çoğu kaynak kişi çeşmelerin eskiden kaynak suyuna bağlı olduğunu, günümüzde ise bunun değiştiğini söylemekte ve bundan şikâyet etmektedir. Oruçoğlu köyünde bilgisine başvurulan kişiler konuyla ilgili şunları aktarmaktadır: "Eski çeşmelerin suyunun tadı daha güzeldi. Buranın suyu çok meşhur zaten. Kömürlük köyünden bir dedemiz vardı, dünyayı gezmiş. O, Oruçoğlu'nun suyu gibi yoktur, dermiş. Ama şimdi tamir ettiler, eskisi daha güzeldi." (KK 42, 43, 44)

2.1.4. Fırınlar

Hemen her köyde, köy fırını bulunmaktadır. Bu fırınlarda çeşitli yemekler yapılmaktadır. Taş ocakları veya odun ocağı olarak ifade edilen fırınlarda pişirilen en önemli yemeklerden biri börektir. Fırına bir seferde on iki ila on beş tepsi börek sığdığı söylenir. Günümüzde de fırınlar kullanılmaya devam edilmektedir. (KK 80, 102, 104, 147)

Fotoğraf 2.26.: Karamandere Köyünde Bulunan Bir Köy Fırını

2.1.5. Değirmenler, Sadaka ve Dibek Taşları

Derleme yaptığımız yörede Gökmaslı köyünde değirmen bulunduğu tespit edilmiştir. Konu hakkında köy muhtarı şunları aktarmaktadır: "Köyde değirmen var ama yapamadık, yıkıldı gitti geriye, kalıntıları kaldı. Eskiden onunla kendi unumuzu üretir, ekmeğimizi yapardık." (KK 56)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz başka bir kaynak kişi yörede bazı köylerde sadaka taşlarının bulunduğunu aktarmakta ve bunların Bektaşilere ait olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir. (KK 142)

Buğday dövmek için kullanıldığı söylenen dibek taşlarından biri Karamandere'de diğeri Ağaçdere köyündedir. (KK 7, 124, 125)

Fotoğraf 2.27.: Ağaçdere Köyünde Bulunan Dibek Taşı

2.1.6. Kaleler

İlçe sınırları içerisinde üç adet kale vardır. Bunlar, ilçe merkezindeki Şile Kalesi, Hasanlı köyü yakınlarındaki Sarıkavak Kalesi ve Kalealtı Mahallesi yakınlarındaki Heciz Kalesi'dir. Kaleler Bizans yapısıdır.[11]

2.1.6.1. Şile Kalesi

Şile ilçesi kuzeyin kalan adalardan Ocaklı Ada'nın üzerine inşa edilmiştir. 13.yüzyıl'dan kalma Bizans devri yapısı olduğu bilinmektedir. Diğer Bizans kalelerine göre daha az tahrip olmuştur. Ancak restorasyon gereklidir. Bazı araştırmacılara göre, Şile Kalesi Bizans İmparatoru Andronikas (1183-1185) tarafından yaptırılmıştır. İmparatorun, kaleyi Prens Aleksios için sürgün yeri olarak da kullandığı rivayet edilir. Kaleye dalgasız havalarda denizden tekne ile ulaşılabilir.[12]

[11] **A.e.**, 261.
[12] **A.e.**, s. 261- 262.

Fotoğraf 2.28.: Şile Kalesi

Şile kalesi hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi kalenin iki bin yıllık bir tarihinin olduğunu ve Cenevizlilerden kalmış olduğunu ifade etmiştir. Gözetleme kulesi dört kattan oluşmaktadır ve içerisine yaklaşık yirmi kişi sığabilecek büyüklüktedir. Yöre halkı yapılan restorasyon sonucu kalenin tarihi görünümünün bozulduğundan yakınmaktadır. (KK 142)

2.1.6.2. Heciz Kalesi

Şile-Üsküdar karayolunun, Kalealtı Mahallesi mevkiinde bulunan kale bir tepe üzerinde kurulmuştur. Surlar elips şeklindeki bir alana oturtulmuştur. Üç kulesi bulunmaktadır ve bunlar günümüzde harap vaziyettedir. Surların güney kenarında bir su sarnıcı vardır. Bizans devri yapılarındandır."[13]

Heciz Kalesi, günümüzde Karamandere köyü civarında bulunmaktadır ve bahsedilen tepede kalıntıları bulunmaktadır. Kale taşlarının birbirine kurşunla yapıştırıldığı rivayet edilir. Hatta kale bayırı olarak bilinen yerde kayalar üzerinde demir halkaların bulunduğu ve bu halkalara geçmişte gemilerin bağlandığı söylenir. Aktarılan bilgilere göre geçmişte deniz bu alana kadar gelmekteydi. Bu nedenle bu alan liman olarak kullanılmaktaydı. İstanbul Boğazı'nın açılmasıyla birlikte ise sular çekilmiş ve günümüzde sadece bunların kalıntısı mevcuttur. (KK 6, 7, 11, 23)

[13] **A.e.**, s. 262.

2.1.6.3. Sarıkavak Kalesi

Şile merkezine yaklaşık otuz km mesafede ve Hasanlı köyü yakınlarında bulunmaktadır. Çevreye hâkim durumda olan bu kale, Heciz Kalesi'nde olduğu gibi bir tepeye inşa edilmiştir. Dört kulesi bulunmaktadır ve dördü de harap vaziyettedir. Kuleleri çevreleyen surların boyu yüz metreye yakındır. Kalenin diğer adı "Sarı Gavur Kalesi"dir. Kaleye çıkmak için Hasanlı köyünden itibaren yaklaşık bir km yürümek gerekir. Bizans devrinden kalma yapılardandır.[14]

2.1.7. Şile Feneri

Şile Feneri, ilçe merkezi kuzeyindeki falezler üzerinde bulunmaktadır. Kırım Savaşı'nda, Karadeniz'den İstanbul Boğazı'na girecek gemilerin yollarını bulabilmeleri için yapılmış fenerlerdendir. Boğazlar civarında bu amaçla 1856 yılında yapılan Anadolu Feneri'nden sonra 1858-1859 yılları arasında inşa edilmiştir. Taş kısmını Türk mimarlar yapmıştır. Metal aksamı ile mercek-kristal sistemi Paris'ten getirilmiştir. Şile Feneri, ilçenin simgesi durumundadır. Çevresi 1993 yılında düzenlenerek "Kavala Parkı" isimli dinlence mekânı şekline getirilmiştir.[15]

Fotoğraf 2.29.: Şile Feneri

Fener hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi fenerin 18. yy.'da Fransız asıllı Osmanlı paşası tarafından ticari amaçlarla yapıldığını aktarmaktadır. Mimarisi

[14] **A.e.**, s. 262.
[15] **A.e.**, s. 263-264.

Osmanlı'ya ait olmakla birlikte yukarıdaki bilgiyle aynı doğrultuda kristalinin Fransa'dan getirildiği söylenmektedir. İstanbul'un çıkışına kadar görüş mesafesi olduğu ve dünyada ikinci büyük fener olduğu söylenir. Kaynak kişi normalde fenerin yalnızlık, melankoli gibi çağrışımlar yaptığını fakat Şile Feneri'nin sosyal olduğunu, Ayşe teyzelerin bahçesinde çay içip börek yiyerek orayı sosyalleştirdiğini aktarmaktadır. (KK 6, 142)

Fenerin altında Zeki Müren ya da Gün Batımı mağarası olarak bilinen mağara yer almaktadır. (KK 142)

2.2. Halk Sanatları

Sedat Veyis Örnek, halk sanatları ve zanaatlarını "1.İşleme, örme, dokuma, basma işleri 2.Ağaç, taş, maden, toprak, cam, deri işleri 3. Halk resmi" olmak üzere üç başlık altında toplamıştır.[16]

Derleme yaptığımız Şile ilçesinde, ilçenin ismiyle anılan "Şile bezi" dokumacılığı ve işlemeciliği bölgenin en önemli halk sanatıdır.

"İnce pamuktan dokunan beyaz dar bezlere Şile Bezi adı verilir. Kendi adıyla anılan Şile bezi üretimiyle Türkiye'nin önemli el dokumacılığı merkezlerinden birisidir."[17]

Şile bezinin ortaya çıkışıyla ilgili çeşitli görüşler vardır. Bunlardan biri Şile bezinin, Rize bezinin bir taklidi olduğu ile ilgilidir. Diğer görüş ise Şile bezinin dokumacılığının yöreye has olduğu ve ilk kez Şile'de başladığıdır.[18]

Şile'de Rum halkın ikamet ettiği devirlerden bahseden kaynaklar, eski tarihlerden bu yana kadınların dokumacılıkla uğraştığını, ticaret için İstanbul'a giden Şileli Rumların, dokuma tezgâhları için iplik aldıklarını, kadınların el tezgâhlarında dokuduğu kumaşlardan dikilen iç çamaşırı ve gömleklerini İstanbul piyasasında sattıklarını söylemektedir. Şile çevresine 14. yüzyılda gelen Manavların da köklü dokuma geleneği olduğu, bilinir. Özellikle keten el dokumacılığı Manavlar ile özdeşleşmiştir. Kaynaklar

[16] Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Ankara, BigeSu, 2014, s. 25.
[17] Güler Muslu, "Şile Şehri", İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1999, s. 65.
[18] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 204.

Türklerin Anadolu'ya gelmeden çok önce de keten dokumacılığı yaptıklarını belgeler niteliktedir. Zaman içerisinde Rumlar ve Manavlar bir arada yaşama sürecine geçtikçe farklı deneyimlerini bu dokumacılık konusundaki tekniklerini birbirine aktarmaya başlamış olmaları muhtemeldir. Rumların bölgeden ayrılışlarından sonra tüm bu tekniklerin bir potada erimesiyle günümüzde Şile bezi olarak bilinen dokumanın ortaya çıktığı ve yöreye özgü tekniklerle dokunarak diğer bezlerden farklılaştığı tahmin edilmektedir. Şile'de rastlanan en eski örneklerde ipekten yapılma dokumalar olduğu bilinmektedir. Şile bezinin çıkış noktası ne olursa olsun önemli olan husus, zaman içinde bu dokumanın benzerlerinden farklılaşıp tamamen yöreye özgü bir hale gelmiş olmasıdır.[19]

Şile'de 1920'li yıllara kadar ipekçilik, bunu takip eden yıllarda da ipekçiliğin yerine Kadıköy, Kızılcaköy, Ubeyli köylerinde ketencilik yapılmaktaydı. Ketenciliğin zahmetli olması ve kuraklık nedeniyle 1936'dan itibaren dokumalarda pamuk ipliği kullanılmaktadır.[20] 1950'li yıllara dek Şile bezi üretiminde hammadde olarak İngiltere'den getirilen yirmi numara bükümlü pamuk ipliğinin kullanıldığı görülür. Bu tarihlerden sonra dokumalarda İstanbul, İzmir ve Denizli'de üretilen pamuk ipliğinin kullanıldığı görülür. Günümüzde yapılan Şile bezi dokumalarında da aynı iplikler kullanılmaktadır.[21]

Koçu, bölgede hemen her köyde kadınların ev tezgâhlarında Şile bezi dokuduğundan bahsetmektedir.[22]

2.2.1. Şile Bezi Üretimi

Konu hakkında bilgilerine başvurduğumuz kaynak kişiler Şile bezinin ketenden yapıldığını ifade etmektedir. Bir kaynak kişi Şile bezi yapımını şu şekilde aktarmaktadır: "Evvelden keten ekerlerdi. Harman bitti mi o keteni çırparlar, dereye yatırırlar,

---

[19] Şebnem Ruhsar Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi,** Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2010, s. 238-242.
[20] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 204.
[21] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi**, s. 242.
[22] Reşad Ekrem Koçu, "Ağva", **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, C: I, 1958, s.260.

mengeneden çıkarırlar, işi çok olur. Sonra işlerler, dokurlar. Bir de derede iki gün iki gece kaynatırlardı." Diğer bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Keten ekerdik, orakla buğday gibi keserdik. Ardından demetler yapar derede ıslatırdık yumuşasın diye. On beş, yirmi gün suda kalır yumuşayana kadar. Ondan sonra alır, çıkrıkta işler, ip haline getirirdik. Tarakla tarandıktan sonra da dokunmaya hazır olurdu." Keten ekiminden, denizde taşlanmasına, renklendirilip işlenmesine kadar Şile bezinin her aşaması yöre halkınca yapılmaktadır. (KK 6, 9, 10, 12, 24, 57, 58, 67)

Keten ekilip harman bitimi toplanan ketenler çırpılır, derede ıslatılır ardından kaynak kişilerin "vurma" dedikleri işleme başlanır. Vurma, ketenin çeşitli işlemlerden geçirildikten sonra dövülerek dokuma işlemine hazır hâle getirilmesidir. Kaynak kişi yapılan işlemi şu şekilde aktarmaktadır: "Eskiden keten ekerlerdi. Ketenlerin tohumları "yuğ taşı" dediğimiz taş yardımıyla vurularak çıkartılır. Ayrılan keten sapları dereye gidilir ve orada yumuşaması için ıslatılır. Yumuşatılan saplar güzelce kurutulur. Sonra mengene veya mengelez[23] derler bizim köyde. Mengeneden geçirilerek yumuşatırlar. Keten yumuşadıkça saç gibi oluyor. Sonra vurma işlemine başlanır. Burada koca bir taş vardı, "vurma taşı" denir ona. Vurma taşı denilen tokmaklar yardımıyla güm güm vurulur. Bütün o keçilini derdik, keçilini çıkarırlardı. Sonra tarak gibi bir alet yardımıyla tararlar. Onu o şekilde yaptıktan bir süre sonra işleyerek bir iplik haline getirirlerdi. Ondan sonra "düzen" dedikleri alette bez dokurlardı. Düzende tık tık işlerlerdi, o şekilde uzun bez haline getiriyorlar. Son olarak bir de onu deniz kenarına götürürler, deniz suyuyla yıkarlardı." (KK 57, 58) Vurulan, mengelezden çıkarılan, işenip dokunan bezler renklendirilmek isteniyorsa derede iki gün iki gece boya ile kaynatılır. (KK 8, 9, 10, 24, 57, 58, 81, 110)

[23] **Mengelez**: Keten işlenirken lifleri kılçık ve kıtıktan ayırmak için kullanılan dört ayaklı araç Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Mengelez", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c489cd48bc796.90433865, 23 Ocak 2019.

Fotoğraf 2.30.: Karamandere Köyünde Bulunan Dokuma Tezgâhı

2.2.1.1. Dokumacılık-Dokuma Tezgâhları

Şile bezi dokumasında ve işlenmesinde kadınların önemli bir rolü vardır. Şile bezi dokuması genellikle kadınlar tarafından evlerin altında bulunan "düzen" veya "şak şak" adı verilen dokuma tezgâhlarında yapılmaktadır. Geçmişte hemen her evin altında bulunduğu aktarılan tezgâhlarda kadınlar Şile bezini dokur ve ardından işleyerek başta giysi olmak üzere kendilerinin kullanacakları birçok şey üretmekteydi. Kaynak kişilerin aktardığına göre üretilen eşyalar genellikle şunlardır: gömlek, pantolon, iç çamaşırı, uçkur, köy bezi, peşkir, çarşaf ve kilim. (KK 6, 8, 9, 41, 42, 46, 50, 51, 57, 58, 121, 124, 134, 135, 146, 150)

Şile'de en çok dokuma tezgâhı olan köyler Kabakoz, Akçakese, İmrenli, Karacaköy, Bozgoca, Kurfallı, Şuayipli, Korucuköy, Ubeyli, Darlık, Erenler, Satmazlı köyleri ve Ağva civarında bulunmaktadır.[24] Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler de bu bilgiyi destekler şekilde aktarımda bulunmaktadır. Fakat bu durumun geçmişte olduğunu, günümüzde bu köylerde de artık dokumacılığın yapılmadığını, daha çok Ağva civarında yapıldığını aktarmaktadırlar. (KK 3, 4, 9, 14, 16, 50, 51, 146)

Geçmişte her evin altında bulunduğu aktarılan tezgâhlar günümüzde kalmamıştır. Çoğu kişi tezgâhları artık kullanmadıkları için depolarına kaldırmıştır. Bu durumu bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi; Şile bezi yapımının zor ve zahmetli olması, çok

[24] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 205.

vakit alması ve üretim sonucunda kadınların emeğinin karşılığını alamaması nedenleriyle açıklamaktadır. Kaynak kişiler bu durumdan yakınmakta ve dokumacılığın kadınlara ekonomik kazanç sağlaması bakımından devam ettirilirse yararlı olacağını söylemektedir. Fakat günümüzde çoğu köyde Şile bezi dokuması çokça azalmıştır. Bazı köylerde Şile bezi dokumasıyla ilgili kurslar verilse de durumun eskisi kadar yaygın olmadığını söylemek mümkündür. (KK 1, 6, 10, 50, 51, 121)

Fotoğraf 2.31.: Meşrutiyet Köyü Müzesinde Eski Dokuma Tezgâhının Bir Kısmı

2.2.1.2. Renklendirme

"Genellikle krem veya beyaz olarak dokunan bez, istendiği takdirde farklı bir renge boyanabilir. Kimi desen ve renklendirme işlemi dokuma öncesi iplik üzerine bitkisel boyalar ve kimyevi doğaya dönüşümlü maddeler kullanılarak yapılır."[25]

Şile bezinden özellikle giysi yapılacağı zaman renklendirmeye başvurulmaktadır. Giysilere siyah rengin verilmesi için halk arasında "kara boya" olarak bilinen meşe ağacı yaprağı kullanılır. Meşe yaprağı küçük parçalar halinde doğranarak kaynayan kazan içerisine atılır. Ardından dereden veya "Boya Gölü"nden çamur çıkartılarak çamura batırılır. Bu işlemler sonucunda bez siyah bir renk alır.[26] Kaynak kişiler bu işlemlerin

[25] Temir, **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi,** s. 268.
[26] Bkz.: 3.2. Giyim Kuşam, s. 193.

zahmetli işlemler olduğunu, geceler boyunca bezi dokuduklarını ve en az iki gece boyunca boyama işlemiyle uğraştıklarını aktarmaktadır. (KK 9, 10, 11, 57, 58, 134, 135)

2.2.1.3. İşleme

"Şile bezi düz kumaş olarak satılabileceği gibi, üzerinde baskı ve el işlemeleriyle süslenerek ve farklı formlarda dikilerek değişik amaçlarda kullanıma sunulur."[27] Dokunan Şile bezini farklı amaçlarda kullanılmak için değişik şekillerde işlenmektedir.

Şile'de işlemeler kasnak kullanılarak Şile bezi üzerine yapılır. Yörede ketencilik yapıldığı günlerde gergefte yapılan işlemenin yerini günümüzde kasnak almıştır.[28] Bu ifadeyi destekler şekilde birkaç kaynak kişi kanaviçe kullandıklarını aktarmaktadır. (KK 8, 46)

Dokuma gibi işleme de kadınların ön planda olduğu bir alandır. Bekar kızlar kendilerine çeyiz yapmak amaçlı, kadınlar ise vakitlerini geçirmek, ihtiyaçlarını karşılamak ve kimi zaman para kazanmak için geceleri gaz lambası başında işleme yaptıklarından bahsederler. Bir kaynak kişi konuyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Bir tane gaz lambası etrafına toplanırdı gece, herkes işlemesini yapardı. Onunla da nasıl yapıyormuşuz hiç bilmiyorum. Şimdi bu ışıklar bile az geliyor." (KK 8, 10, 43, 46, 51, 124, 125, 150)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi dokunan parçaların ücret karşılığında işlenmesi için Şile'den köye getirip dağıtan kişilerin olduğunu söylemektedir. Bazı kişiler ise Şile'ye gidip işlenecek parça aldıklarını aktarmaktadır. Bu şekilde kadınların parça başı ücret aldığı ve ev ekonomisine az da olsa katkısı olduğu aktarılmaktadır. Maddi kazancın yanında kadınlar bu şekilde boş zamanı değerlendirmekte ve yeteneklerini geliştirmektedir. (KK 150)

Şile'nin her köyünde Şile bezi dokuması yapılamasa da Şile bezinin işlendiği sıklıkla ifade edilmektedir. (KK 9, 18, 19, 51)

[27] **A.e.**, s. 268.
[28] **A.e.**, s. 270.

2.2.1.4. Motifler

"Şile'de motifler anonim bir karakter gösterir. Nesilden nesile ya değişmeden ya da ufak değişikliklerle geçen motifler kendilerine özgü belli isimlerle tanınır. Şilelilerin sipariş alırken ya da belli bir işlemeden bahsederken sadece motifin adını söylemeleri motifi tanımaları için yeterli olur. Anneden kıza geçen belirli motifler dışında yeni geliştirilen, zamanın ya da yörenin önemli olaylarından etkilenen motifler de Şile'nin motif hazinesini zenginleştirir."[29]

Yukarıda verilen bilgi doğrultusunda yöre için önemli bir olay olarak 11 Ekim 1934'te Atatürk'ün Şile'yi ziyaret etmesi gösterilebilir. Şile'ye gelen Atatürk için köyün kadınları "Gazi Sofrası" motifini Şile bezi üzerine işleyip Atatürk'ün masasına sermişlerdir.[30]

"Şile bezi motifleri her biri birbirinden farklı isimlerle adlandırılır. Şile bezi işlemelerinde yaygın olarak kullanılan 200'ü aşkın motiflerin birbirinden ilgi çekici adları vardır."[31] Günümüze kadar gelen bazı motif isimleri ise şunlardır: Şile feneri, gelincik, gelin tacı, sevda çiçeği, eğrelti, gazi sofrası, aslan pençesi, zülüf tarağı, incili sarma, yeminli, kartopu, çatlak kahve, çatlak kahve yıldızlı, bonbon şekeri, pullu, tokmaklı, hanımeli, lambalı, arılı, papatya, manda gözü, küçük yıldız, Galata Köprüsü, kasımpatı, halk partisi, çin çin bağları, yasemin, Samatya, tahtakurusu, kabak çiçeği, kabak çiçeği-2, saray süpürgesi, doktor gözü, kareli, susmalı kareli, köprülü kareli, hanım yanağı, hanım düğmesi, hanım düğmesi-2, manolya, karpuz çekirdeği, yoncalı yıldız, uçan yıldız, ciğerdeldi, akarsu, saçaklı çekirdek, çatık kaş, verev sarma (çubuklu sarma), sümbüllü çatlak, çevre, Demokrat Parti, hapishane penceresi, hapishane penceresi-2, çarkıfelek, büyük yıldız.[32]

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler motifleri birbirlerinden öğrendiklerini veya köyde iyi bilen bir kişiden öğrendiklerini ifade etmektedir. Bu

[29] **A.e.**, s. 273.
[30] **A.e.**, s. 44.
[31] **A.e.**, s. 274.
[32] **A.e.**, s. 275.

işlemeleri de “Şile ipliği” adı verilen iplerle işlediklerini aktarmaktadırlar. (KK 8, 9, 10, 46,150)

Derleme boyunca tespit edilen motifler şunlardır: yıldız, kareli, çatlak kahve, manolya, kabak çekirdeği, hanım amca, eğrelti, eğrelti yaprağı, manda gözü, gazi sofrası, saray süpürgesi, kahve çatlağı, yedi dağın çiçeği, gelincik çiçeği, süpürge işi, karagöz. (KK 8, 9, 10, 41, 46, 150)

Fotoğraf 2.32.: Çeşitli Motifler

Manolya motifi hakkında kaynak kişi en büyük motiflerden biri olduğunu aktarmaktadır. (KK 9) Eğrelti motifi hakkında ise kaynak kişi tek başına, sadece o biçimde yapılabileceği gibi etrafının güllerle süslenebileceğinden bahsetmektedir. (KK 10)

Fotoğraf 2.33.: Eski Bir Peşkir Üzerine İşlenmiş Motif

Tespit edilenler dışında bilgilerine başvurduğumuz diğer kaynak kişiler motiflerin isimlerini unuttuklarını, eskiden bildiklerini fakat kullanmadıklarından dolayı hatırlamadıklarını ifade etmektedir.

2.2.2. Çeyizlerde Şile Bezi

Evlilik geleneği içerisinde olmazsa olmaz unsurlarından biri olan çeyiz hem ekonomik ve sembolik roller içeren zengin bir gelenektir. Evlenen çiftin önemli gereksinimlerini karşılamak açısından çeyiz geleneğinin belirgin maddi bir yanı varken; diğer yandan da geleneksel el sanatlarının bir nesilden diğerine aktarılması, kızların kendilerini özgün olarak ifade edebilecekleri bir yöntem olması açılarından da kültürel hayatın önemli yapı taşlarından biridir.[33]

Kaynak kişiler Şile bezinin veya Şile bezinden yapılmış olan parçaların çeyizlerde olmazsa olmaz unsurlardan olduğunu ifade etmektedir. (KK 8, 24, 43, 44, 46, 50, 51, 67, 125)

Geçmişte çeyizlerde; yastık kılıfı, karyola takımları, çarşaf, dört köşesi işlenmiş çevreler (Şile bezinden), oyalı tülbentler, patiska, peşkir (Şile bezinden) vb. bulunmaktadır. Günümüzde çeyizlere baktığımızda ise kaynak kişiler muhakkak Şile bezinden sabahlık, masa takımı, oda takımı ve bohçaların olduğunu aktarmaktadır. (KK 8, 24, 43, 44, 46, 50, 51, 58, 67, 125)

Fotoğraf 2.34.: Çeyizden Kalma İşlenmiş Bir Çift Yastık Kılıfı

Hayatın geçiş dönemlerinden biri olan evlenme için hazırlanan çeyizlerin yanı sıra yine bir geçiş dönemi olan ölümde de şile bezinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sortullu köyünden bir kaynak kişi annesinin kendisine Şile bezinden kefen yaptığını ifade etmiştir. Başka bir kaynak kişi de umre ziyaretini Şile bezinden olan kıyafeti ile yaptığını dile

[33] **A.e.**, s. 213.

getirmektedir. Kısacası Şile bezi yöre halkı için hayatın her döneminde kullanılan, önem verilen bir halk sanatıdır. (KK 24, 48)

2.3. Halk Ekonomisi

"Halkın, geçim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturduğu, geleneksel yollardan edindiği ve dış kültürlerden esinlendiği ya da özümsediği üretim ve tüketim alışkanlıkları, davranışları ve bu süreçte kullandığı geleneksel yol, yöntem, araç ve gereçlerin tümünü derleyip değerlendirmeyi amaçlayan halkbiliminin alt dalına halk ekonomisi adı verilir. Halk ekonomisi öncelikle toplayıcılık, avcılık, balıkçılık, hayvancılık, arıcılık, yaylacılık, göçebelik, bağcılık, bahçıvanlık, meyvecilik, çiftçilik, esnaflık ve işçilik gibi temel üretim ve tüketim tarzlarını ele alır."[34]

Yörede coğrafi konumun zenginliği dolayısıyla halk geçimini sağlamak amacıyla geçmişten günümüze kadar hemen her türlü kaynağa başvurmuştur. Bölgeye göre farklılık göstermekle beraber ilçe genelinde uğraşılan alanlar şunlardır: tarım, hayvancılık, ormancılık, denizcilik ve arıcılık. Bazı köylerde günümüzde de bu geçim kaynakları ile uğraşılmaya devam edilmektedir. Bazı köylerde ise iş gücünün azalması, genç nüfusun şehir merkezinde çalışması nedeniyle bu alanlar terk edilmiştir. (KK 7, 11, 21, 22, 23, 25, 30, 35, 33, 45, 48, 49, 51, 56, 59, 64, 65, 67, 69, 75, 78, 79, 80, 88, 97, 98, 99, 102, 117, 118, 119, 120, 122, 126, 134, 135, 142, 145, 147, 148, 150)

Koçu, bölge halkının geçmişte uğraştığı ekonomik faaliyetleri rençberlik, bahçıvanlık, ormancılık, odunculuk, kömürcülük olarak ifade etmiştir.[35]

2.3.1. Hayvancılık

Geçmişte hemen her hanede hayvan bulunmakta ve çoğunlukla bakımlarını hayvan sahipleri üstlenmekteydi. Her evde hayvan bulunmasından dolayı hayvanların bakımları ve beslenmeleri ev halkı ve çocuklar tarafından sağlanmaktadır. Bunun dışında sığır bakan kişiye "sıtmaç" veya "sığırtmaç", koyun bakan kişiye "çoban" denildiği aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 6, 9, 11, 48, 49, 62)

[34] Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 280.
[35] Koçu, "Ağva", **İstanbul Ansiklopedisi**, s.259-260.

Yörede özellikle bazı köylerde geçmişten günümüze kadar hayvancılıkla uğraşılmaktadır. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Eskiden herkesin kapısında bir hayvan vardı. Herkes kendi peynirini, tereyağını çıkarıyordu. Artık hayvancılık öldü." Bazı köylerde az da olsa hayvancılıkla uğraşılmaya devam edilmektedir. (KK 11, 33, 35, 36, 45, 48, 49, 59, 65, 75, 98, 99, 117, 118, 120, 122, 145, 150)

Hayvansal ürünlerin elde edilmesi ve işlenmesi için bilgi ve çeşitli araç gereçlere ihtiyaç duyulmaktadır.[36]

Motorlu araçların yaygınlaşmasından önce yük taşıma amacıyla beslenen at, eşek, katır gibi hayvanların düzenli olarak bakımları yapılmalıdır. Bu hayvanların özellikle ayak bakımları aksatılmamalıdır. Nalbantlar tarafından kullanılan araç gereçler bu anlamda geleneksel bir özellik göstermektedir.[37] Nallama, hayvan bakımı için önemli bir uygulamadır. Derleme sırasında da nalbantlık için kullanılan bazı aletler tespit edilmiştir.[38] (KK 93)

Fotoğraf 2.35.: Hayvan Nallama İşleminde Kullanılan Araç-Gereçler

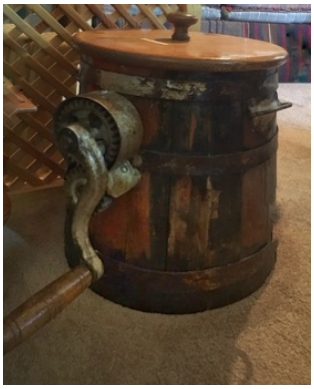

Öküz çanlarının kullanımı hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Öküzlerin nerede oldukları bilinsin diye takılır boyunlarına." (KK 6)

Hayvansal ürünlerin işlenmesinde kullanıldığı tespit edilen araçlardan biri "yayık"tır. Yayık ile tereyağı yapılmaktadır. (KK 6, 15)

[36] **A.e.**, s. 364.
[37] **A.e.**, s. 364.
[38] Nallama hakkında detaylı bilgi için bkz.: 4.3. Halk Veterinerliği, s. 232.

Fotoğraf 2.36.: Meşrutiyet Köyü Müzesinde Bulunan Yayık

Hayvancılık başlığı altında yörede uğraşılan diğer bir alan celepçilik, kelepçilik, çenebaz veya canbaz olarak ifade edilen hayvan alım satımı işidir. Kaynak kişilerden bazıları geçmişte babalarının veya dedelerinin kelepçilikle uğraştığını ifade etmektedir. Konu hakkında kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Kelepçilik ile çok uğraşmışlar babamlar. Kandıra'nın köyleri ile yapmışlar." (KK 18, 19)

Yörede arıcılık uğraşılan faaliyetlerden biridir. Geçmişte yaygın olarak yapılan arıcılık mesleği günümüzde nadir olarak yapılmaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Ben küçükken bizim beş yüz tane arı kovanımız vardı. Kara kovan arıcılığı yapılırdı." (KK 7, 18, 21, 23, 99) Arıcılık için kullanıldığı tespit edilen araç gereç "kovan"dır. (KK 7, 23)

Fotoğraf 2.37.: Karamandere Köyünde Bulunan Arı Kovanı

2.3.2. Çiftçilik

Teknolojik gelişmelerden önce tarım ve çiftçilik geleneksel yöntemlerle yapılmaktaydı. 1950-1960'lı yıllarda tarım büyük ölçüde çift, kasaban boyunduruk, öküz ve manda ile yapılmaktaydı. 1950'lerde ise atlı tarıma geçilmiştir. Daha sonra ise makineler ile tarımsal üretime başlanmıştır. Eski tarım kültürünün bütün araç-gereçleri kullanımdan düşerek birer müze malzemesi haline gelmiştir.[39] Bu bilgiye paralel olarak tarımsal üretim yörede de aynı şekilde ilerlemiştir. Geçmişte tarımsal için kullanılan araç-gereçler bugün müzelerde sergilenmektedir veya ahırlarda, depolarda unutulmuştur.

Fotoğraf 2.38.: 1963 Yılında Satmazlı Köyünde At Arabalarıyla Çift Sürme

Yörede yaptığımız derleme sonucunda konu hakkında edindiğimiz bilgilere göre geçmişte boş arazi olmadığı, yöre halkının çoğunlukla rençberlikle[40] uğraştığı, her yerin ekildiği, arazinin boş olmasının ayıp karşılandığı bilgisine ulaşılmıştır. Günümüzde durum değişmiştir, yörede herkes "kendine yetecek kadar" ekim yapmaktadır. (KK 7, 11, 21, 22, 23, 25, 30, 36, 56, 59, 75, 80, 90, 121, 126, 150)

[39] M. Öcal Oğuz, "Anadolu'da Atın Yeniden Keşfi veya Atlı Tarım Hakkında Yozgat'tan Bir Kesit", **Milli Folklor**, S. 22, 1994, s. 49, (Çevrimiçi), http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=22&Sayfa=48, 3 Mart 2019.

[40] **Rençber**: Çiftçi. Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Rençber", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c769b63a305f6.74569775, 23 Ocak 2019.

Fotoğraf 2.39.: Eski Darlık Köyünde Manda Arabalarıyla Yapılan Tarımsal Üretim

Tarımsal üretim için kullanılan araçlardan bazıları şunlardır: anadut, çapa, çay makası, çelik, çengelek, dirgen, düven, gerembeç, hapkapan, kazma, nacak, sırık, tırpan, tırmık, yaba, kızak, harman döveni vb.[41]

Tarım hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler el oraklarıyla biçtiklerini ve hayvanlarla harman dövdüklerini ifade etmektedir. Tarımsal faaliyetlerde kullanıldığını tespit ettiğimiz araç gereçler şunlardır: düven, tırpan, ellik, orak ve yaba. (KK 6, 93 102, 103)

Tarımsal faaliyetlerde kullanılan araçlardan biri olan ellik, buğday biçilirken kullanılmaktaydı. Ellik kullanılmasındaki amaç ise daha fazla buğdayı tek seferde almaktı. (KK 7)

Fotoğraf 2.40.: Ellik

[41] Berna Ayaz, "Halk Bilgisinin Ekonomiye ve Teknolojiye Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 362.

Düven, yayılmış olan ekin üzerinde at ya da inek yardımıyla gezdirilerek ekinin tane ve saplarını ayıran, altına çakmak taşları çakılı araçtır.[42] Düven ile ilgili olarak kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Köylerde harman yapardık eskiden. Buğdayı tarladan getiririz, harmana sereriz. Demet haline getiririz, önce yığın yaparız sonra yığınları topladıktan sonra harmanı saçarız. Bu işlem on, on beş gün sürer. Düveni ya inekler ya da atlar çeker. Hayvan sürekli böyle döner. Düvenin üzerindeki taşlar samanı keser, akşama kadar hepsini keser. Akşam oldu mu da saman ve buğday karışık olur, onları birlikte toplarız, yabayla birlikte havaya atarız. Havaya atıldığında akşam rüzgârından dolayı saman az ileriye uçurur, buğdayı olduğu yere düşürür." (KK 6) Başka bir kaynak kişi düven ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Öküzlerin önüne koşulup o buğdayı dövmek için kullanılan altı taş üstü tahta. Altında bulunan taşlar samanın parçalanmasını sağlıyor. Bundan iki tane öküzlerin arkasına bağlanır. O taşlar da samanı parçalıyor yani uzun buğdayın parçalanmasını sağlıyor. Sonra da yabayla buğdayla samanın ayrılmasını sağlıyorlar. Önü de oval ki önündeki buğdayları kürelemesin diye yani, sapları toplamasın diye bu şekildedir. Samanları eze eze gider. Birine insan oturur birinde de bir ağırlık olsun diye bir taş koyarlar. Çift düvenle akşama kadar dönersin harmanda. İkinci günden sonra da buğdayla samanı ayırmaya başlarsın." (KK 93)
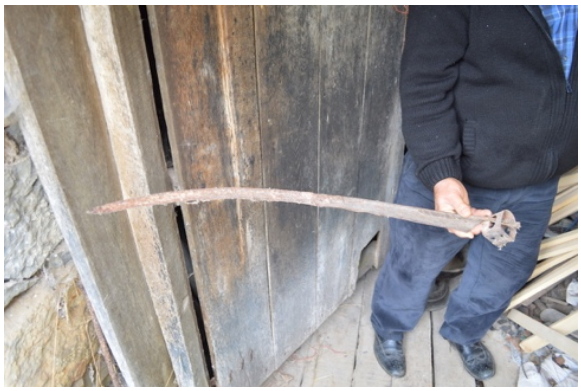
Fotoğraf 2.41.: Düven Dişleri

[42] **Zanaat Terimleri Sözlüğü**, s. 59.

Tırpan ile ilgili olarak şunlar aktarılmaktadır: “Ot büyüyünce kesmeyiz, otlar büyür, tırpanla keseriz, hayvana veririz. Bunları sereriz, üstü kurur, altı yaş olur. Onu çevirmek için onları atarız.” (KK 6) Başka bir kaynak kişi de tırpanı otları biçmekte kullandıklarını söylemektedir. (KK 93)

Fotoğraf 2.42.: Tırpan

Orak, ile ilgili kaynak kişi şunları aktarmaktadır: “El oraklarıyla buğday biçilir.” (KK 6)

Fotoğraf 2.43.: Meşrutiyet Köyü Müzesinde Düven, Tırpan ve Orak (Soldan Sağa)

Yaba ile ilgili olarak kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Buğday harmanda mesela buğdayı döversin. Bunu buğdayla samanı ayırmak için kullanırsın. Bununla atıyorsun, rüzgâr samanı uçuruyor, taneler dibine düşüyor." (KK 93)

Geçmişte orak biçilir, harman biçilir, mısır çapanı yapılır, odun toplanırdı. Bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler eskiden yapılan işlerin ağır olduğunu, günümüzdekilerin ise "naylon" işler olduğunu ifade etmektedirler. (KK 30, 89)

2.3.3. Ormancılık[43]

"İnsanoğlu ormanları; a. Barınma, korunma, beslenme, b. Güneş ışınlarında korunmak, c. Geceleri daha sıcak ortamlarda uyumak, d. Rüzgâr ve fırtınalardan sakınmak, e. Orman meyvelerinden yararlanmak, f. Hayvanlardan besin olarak yararlanmak, g. Çeşitli bitkileri yatıştırıcı olarak kullanmak, h. Araç ve silah yapmak amaçlarıyla kullanmıştır."[44]

Yörede ormancılık geçmişten günümüze kadar bir geçim kaynağı olmuştur. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Biz geçmişten beri ormandan geçinen insanlarız. Günümüzde ise bazı ağaçlarımız kurumaya başladı, bunun nedenini araştırıyoruz fakat böyle giderse seneye kestane bile yiyemeyeceğiz." Yörede ormancılık başlığı altında incelenebilecek odun ve kömürcülükle uğraşan halk mevcuttur. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Devlet bize bir orman arazisi veriyor. O bölgeyi biz kesiyorduk ve tonlarca odunla uğraşıyorduk." (KK 25, 26, 35, 45, 51, 59, 64, 65, 78, 79, 80, 88, 97, 98, 99, 102, 117, 118, 122, 126, 142, 145, 147, 148, 150)

[43] Kaynak kişilerin bahsedilen faaliyetleri bu şekilde isimlendirmesi dolayısıyla kömür, odun ve orman ile ilgili faaliyetleri bu başlık altına toplamayı uygun gördük.
[44] Berna Ayaz, "Halk Bilgisinin Ekonomiye ve Teknolojiye Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 367-368.

Fotoğraf 2.44.: At Arabalarıyla Ormana Odun Toplamaya Gitme

Günümüzde özellikle orman köyü olarak bilinen köylerde ve Tekke köy civarında mangal kömürü yapılmaya devam edilmektedir. Geçmişte daha çok yapıldığı ve İstanbul'un tüm kömür ihtiyacını Şile'nin köylerinin karşıladığı kaynak kişilerce aktarılan bilgiler arasındadır. Önce kömürün sonra odunun İstanbul'a götürüldüğü ifade edilmektedir. (KK 30, 97, 98, 117, 118, 126, 145)

Mangal kömürü kaynak kişilerce kuyu yakma, kömür yakma olarak ifade edilmektedir. Yapımı şu şekilde anlatılmaktadır: "Eskiden odun toplamaya giderdik. O odunları toplar üst üste yığardık, sonra toprakla örterdik üzerini. İçten ateşlersin ve bir hafta, on gün kadar ağır ağır yanar o. Sonra yavaş yavaş döne döne sökersin. Zahmetli bir iştir. Toz duman içinde kalırsın. Buna kuyu yakması denir. Sonra satardık onu". İnce şekilde kıyılmış odunların üst üste dizilişi önemlidir. İçine hava almaması gerekir. Hava aldığı takdirde dağılır. Dağılması yöre halkı tarafından "ocak patladı" şeklinde ifade edilir. Kişiler, kurulan kuyu başında işlem tamamlanana kadar beklenmektedir. (KK 10, 18, 19, 22, 51, 59, 62, 75, 109, 118, 133)

Fotoğraf 2.45.: Kömür Yakma

Yapılan kömürler İstanbul'a, Ağva'ya ve Gebze'ye satılmak üzere götürülür. (KK 30, 75, 78, 79, 80, 81, 98, 99, 107, 131, 134, 135)

Ormancılıkta kullanıldığını tespit ettiğimiz araç gereç nacak, odun eşeği ve kamadır. (KK 59, 62, 93, 147)

Kama, ağaçları bölmek için kullanılır. (KK 93)

Odun eşeği, odun ocağına odun götürmek için kullanılır. Üzerine küfe oturtulur bu şekilde odunlar taşınır. (KK 147)

Fotoğraf 2.46.: Odun Eşeği

Yörenin denize kıyısı olması nedeniyle özellikle odun kömürü taşımacılığı deniz yoluyla yapılmıştır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Dedelerimiz denizcilik yapmış ama kalmadı şimdi. Eskiden yelkenle yani

yelken kayığıyla İstanbul'a odun götürürlermiş. O zamanlar buranın bütün milleti hep denizde çalıştı." (KK 80, 107, 118, 134, 135, 142)

2.3.4. Seyyar Satıcılar

Bazı köylerde geçmişten günümüze kadar köyün belli başlı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bakkal bulunmaktadır. Bu köylere bakkalın ihtiyacı karşılamakta yetersiz kaldığı zamanlarda bohçacılar, nalburlar gibi satıcılar gelmektedir. Oruçoğlu, Karakiraz ve Doğancılı köylerinde eskiden beri bakkal olduğu tespit edilmiştir. (KK 44, 99, 107)

Fotoğraf 2.47.: Karakiraz Köyünde Bulunan Eski Bakkal

Yöre içerisinde halkın çeşitli ihtiyaçlarını gidermek amacıyla geçmişten günümüze kadar çoğu köye satıcılar gelmektedir. Köy halkının yemek, giysi veya odun yapımında kullanacakları alet edevat ihtiyaçlarını karşılamak için Çorum, Çankırı, Ağva, İzmit, Gebze'den satıcılar gelmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler geçmişte satıcıların köye atla veya eşek ile geldikleri satacakları malı küfelere koyduklarını aktarmaktadırlar. Günümüzde de marketi, bakkalı, nalburu veya manavı olmayan köylere bu amaçla araçlar gelip köyün ihtiyacını karşılamaktadır. (KK 18, 19, 24, 31, 59, 62, 63, 64, 90, 91, 102, 117, 120, 139, 140, 141, 146)

Fotoğraf 2.48.: Gezici Bakkal Aracı

2.3.4.1. Leblebici

Geçmişte sık sık geldiği söylenen satıcılardan biri leblebi satıcılarıdır. Kaynak kişinin leblebi satıcıları hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Çankırı'dan, Çorum'dan gelirlerdi. Heybe var, onun içinde sarı leblebi olurdu. Omzuna alır o heybeyi, köy köy gezerdi. Eski leblebi helvası var, onlardan verirdi, karşılığında çorap alırdı." Bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler leblebi satıcısının atla veya koluna taktığı camekanlı tezgâhıyla da geldiğini aktarmaktadır. (KK 18, 59, 62, 63, 146)

2.3.4.2. Macuncu

Köylere geldiği söylenen diğer bir seyyar satıcı macuncudur. Kaynak kişiler çocukluklarında köye gelen, Osmanlı macunu satan bu satıcıları çok sevindiklerini söylemekte, macun almanın kendileri için ayrı bir heyecanı olduğunu aktarmaktadırlar. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Macuncu gelirdi, sopaya sarardı macunu. Arada tepsiye tükürürdü de, zaten eldiven falan hiçbir şey yoktu. Ama çocukken yine de çok hoşumuza giderdi o rengarenk macunları sırayla sopaya sarması. Para yokken macuncu ne isterse bir macun karşılığında onu verirdik. Bir yumurta ver derdi veya yün çorap, bakır getir derdi. Biz de ne isterse getirir macunu alırdık." Çataklı köyünde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi ise macuncu hakkında şunları aktarmaktadır: "Macuncu geldi mi renkli renkli macunlar getirirdi. İçimiz giderdi bir damlası yere damlayacak diye, hemen yalardık. Para da yoktu, yumurta verirdik bir macun almak için." (KK 19, 31, 59, 62, 63)

2.3.4.3. Üzümcü

Yöre dışından köylere gelen diğer satıcı ise üzümcüdür. Genellikle Gebze'den geldiği ifade edilen bu satıcı üzümlerini küfelere koyar ve at ile köyleri gezer. (KK 19, 120)

2.3.4.4. Bohçacılar

Günümüzde de köylere gelen satıcılardan olan bohçacılar geçmişten beri çoğunlukla kadınların alışveriş yaptıkları satıcılardan olmuştur. Genellikle Çingene oldukları söylenen ve Gebze, Ağva, Ömerli civarından gelen bohçacılar kadın kıyafetleri, havlu gibi eşyalar satmaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Çingeneler gelirdi köy bohçalarıyla, hâlâ daha gelir. Kadınlar bahçedeyse 'Gel aç bohçanı bohçacı' der. Benim de aldığım çok şey olurdu onlardan. Genelde Kurban Bayramı zamanı gelirler hem köyden et toplarlar hem de bohçalarında ne varsa onu satarlar." (KK 24, 64, 146)

2.3.4.5. Nalbur

Odun, bahçe veya hayvanlar için çeşitli malzemeler satan ve yörede "nalburiye" olarak bilinen satıcılar günümüzde de bazı köylere gitmektedir. Ağva'dan gelen ve çadır kurup nacak yapıp satan satıcılar da yörede odunculuğun çok olduğu dönemlerde yöreye sıkça gelirdi. (KK 93, 139, 140, 141, 146)

Günümüzde de bakkal, market olmayan köylere taşıtla gezen bakkallar geldiği gibi nalbur olmayan köylere minibüs veya kamyonlarla nalburlar gelmektedir. (KK 102, 117, 120, 139)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ VE GİYİM KUŞAM

3.1. Hayatın Geçiş Dönemleri

İnsan yaşamının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar: doğum, evlenme ve ölümdür. Her birinin kendi bünyesi içinde birtakım alt başlıkları vardır. Bu üç safhanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel işlemler bulunmaktadır.[1] Şile'den konu ile ilgili yapmış olduğumuz derlemelerde ulaştığımız bilgiler de bu üç başlık altında aktarılmıştır.

3.1.1. Doğum

İnsan hayatının üç önemli geçiş döneminden ilki "doğum"dur. Doğum her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece ailesini değil çevresini, akrabalarını ve konu komşuyu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin soyunun sayısını arttırmaktadır. Sayı artışı ise güç ve dayanışmayı sağlamaktadır.[2]

Yörede yapılan derleme sonucunda edinilen bilgiler doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası başlıkları altında sırasıyla verilmiştir.

3.1.1.1. Doğum Öncesi

3.1.1.1.1. Hamile Kalma

"Çocuğa, bilhassa erkek çocuğa sahip olmak, memleket ailelerinin en başta gelen arzularından biridir. Öyle ki, nışanlı bir genç kız bile, ilerideki züriyetini düşünerek bu yolda bir çok çarelere başvurur."[3]

Genellikle kaynak kişiler hamile kalmak anlamında "gebe kalmak" ifadesini kullanmaktadır. Evlilikten bir süre sonra hamile kalamayan kadın çevresinde bulunan kadınların da yardımıyla çocuk sahibi olabilmek için çözümler aramaya başlar. Köylerde doktor olmaması ve hastaneye ulaşımın zor olmasından dolayı kadınlar kendi tecrübeleri ve etraftan edindikleri bilgiler doğrultusunda birtakım pratikler geliştirmiştir. (KK 30)

---

[1] Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, 3. bs., Ankara, BigeSu, 2016, s. 183.
[2] **A.e.**, s. 184.
[3] Orhan Acıpayamlı, **Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü,** Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1974, s. 13.

Hamile kalmak isteyen kadınların ilk başvurduğu dinsel-büyüsel nitelikte olan uygulama, türbe ve yatırları ziyaret etmektir. Türbe ve yatırları ziyaret ederek orada bazı uygulamaları yerine getiren kadının hamile kalacağına inanılır. Hamile kalmak isteyen kadının ilk olarak ziyaret etmesi gereken türbe ise Ovacık'ta bulunan türbedir. Şile'nin tüm köylerinde Ovacık türbesi, hamile kalmak isteyen kadınların gittiği ve gidenlerin hamile kaldığına şahit olunan en önemli ziyaret yeri olarak bilinir.[4] (KK 43, 83, 85, 89, 150)

3.1.1.1.1.1. Ovacık Köyünde Bulunan Ziyaret Yeri

Hamile kalmak amacıyla Ovacık köyünde bulunan ziyaret yerine giden kadınlar ziyaretleri sırasında birtakım pratikleri yerine getirmektedir. Kaynak kişilerin aktardığına göre ziyaret yerine giden kadın yanına bir veya iki adet haşlanmış yumurta almalı ve ziyaret yerinde bir gece yatmalıdır. Eskiden, türbenin açık alanda bulunduğu vakitlerde kadının yanında getirdiği yumurta ya türbenin yakınında olan toprağa gömülürdü ya da tülbent üzerine koyulurdu. Günümüzde türbe kapalı alana alındığından, yumurta türbe yakınına koyulmuş olan bir kutu içerisine ya da türbenin örtüsünün altında belirlenmiş yere koyulmaktadır. Yumurtayı türbe içerisinde belirlenmiş yere yerleştirdikten sonra, okuması gereken duaları okuyan kadın bir gece orada uyumalıdır. Kadın, uyandığında yumurta üzerinde Arap harflerini, birtakım şekil ve renkleri görebileceği gibi yumurtanın şeklinin değiştiğini de görebilmektedir. Bu yazılar, şekil veya renkler türbede yatan zat tarafından gece yazılmış olup kadına hamile kalıp kalamayacağını söyleyen işaretler olarak yorumlanmaktadır. Örneğin, yumurtanın üzerine Arapça elif harfi (ا) yazılmış ise o kadının hamile olacağına inanılır. Yumurta üzerinde kırmızı, yeşil ya da mavi çizgiler bulunabilir. Kırmızı bir çizgi görülürse bir adak kesilmesi gerektiği anlamına gelir. Genellikle mavi veya yeşil çizgi görülürse bu, kadının hamile kalacağı anlamına gelmektedir. Çizilen yumurta, kadın tarafından yenilir böylece kadının hamile kalacağı aktarılır. (KK 83, 85, 89)

[4] Ziyaret yerleri hakkında detaylı bilgi için çalışmanın Halk İnanışları başlığına bakılabilir. Bkz.: 5.1. Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanış ve Uygulamalar, s. 242.

Bazen de yumurtanın şekli yuvarlaklaşabilir veya uzayabilir. Türbe yakınına yerleştirilen iki adet yumurtadan yuvarlaklaşan yumurtayı kadının, uzayan yumurtayı erkeğin yemesi sağlanır. Böylece çiftin şifa bulacağına ve kadının hamile kalacağına inanılır. (KK 89)

Yumurtanın üzerinde beliren çizgi veya renge bağlı olarak adak kesilmesinin yanında bazen de dileği yerine gelen ve hamile kalan kimsenin tekrar türbeye gelerek kurban kesmesi de gerekir. Kesilen hayvanın etinden yemek ve pilav yapılarak konu komşuya dağıtılmalı, çoluk çocuğa yedirilmelidir. Kaynak kişinin aktardığına göre eskiden dileği yerine gelen herkes adak olarak kestiği kurbanı bahsedilen şekilde dağıtırken günümüzde bu uygulama terk edilmiştir. (KK 85, 89)

Kaynak kişiler bu tarz uygulamaların inanca ve niyete bağlı olduğunu, dileklerini türbeden değil Allah'tan istediklerini fakat "türbede yatanın yüzü suyu hürmetine" istediklerini aktarmaktadırlar. Derleme boyunca, kaynak kişilerin çoğu bu bilgilerin net olmadığını, unutulduğunu, batıl inanç olduğundan günah sayıldığını tekrar ederek bu konuda detaylı bilgi vermekten kaçınmıştır. (KK 43, 83, 85, 89, 150)

3.1.1.1.1.2. Diğer Ziyaret Yerleri

Yörede, Ovacık köyünde bulunan ziyaret yerinin yanı sıra Erenler, Kumbaba ve Oruçoğlu köylerinde bulunan ziyaret yerleri hamile kalmak isteyen kadınların ziyaret ettiği yerler arasındadır. (KK 42, 43, 81, 110)

Oruçoğlu köyünde bulunan, Efendi Baba olarak bilinen ziyaret yerinde yatan zatın önünde biriken suyun şifa getireceğine inanılır. Rivayete göre; bu zat öleceği günü bilmiş ve ölmeden üç gün önce mezarını kazdırmış. Ona ayakları ucundaki taşta biriken suyun ne yapılması gerektiği sorulunca da "Kim içerse zehir, kim sürerse şifa olsun." şeklinde cevaplamıştır. Bu nedenle köyde hamile kalmak isteyen kadın bu suyu, vücudunda hastalık bulunduğuna inandığı yere sürerek şifa bulacağına inanır. (KK 42, 43)

Hamile kalamayan bazı kadınlar ayrıca Kumbaba olarak bilinen ziyaret yerine giderek, bölgedeki kumlara kendini gömer ve böylece oradan şifa bulacağına, hamile kalacağına inanır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar bir gece kuma gömülmüş şekilde yatarlar. Kumbaba türbesinin yakınında bulunan ve şifalı olarak bilinen kumların kadın

hastalıklarına iyi geldiğine ve kısırlığı önlediğine inanılır. Bu nedenle Kumbaba'da bir gece yatan kadının şifa bulup hamile kalacağına inanılır. (KK 110)

Kadın hamile kalmak için dinsel büyüsel nitelikte olan uygulamaların yanında halk hekimliği uygulamalarına da başvurmaktadır. Bu uygulamalar halk hekimliği başlığı altında anlatılmıştır.[5]

Bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler ziyaret yerlerine bu amaçlarla gidenlerin geçmişe oranla günümüzde azaldığını söylemiştir. Ancak derleme sırasında bu amaçla türbe ziyaretlerinin sık sık yapıldığına şahit olunmuştur. Hamile kalmak amacıyla halk hekimliğine ve çeşitli sağaltmalara başvuran kişiler ise günümüzde doktor ve hastanenin yaygınlaşması nedeniyle yok denecek kadar azdır.

3.1.1.1.2. Aşerme ve Hamile Kadının Kaçınması Gereken Yiyecekler

Halk arasında aşerme adıyla bilinen sözcüğün aslı "aş yerme"dir. Kelimenin kullanılan anlamı yiyecek şeylerden tiksinmek demektir. Aşerme, gebeliğin belirli dönemlerinde gebe kadında görülen bir durumdur. Beğenmemek, kötülemek anlamlarındaki aş yermek giderek halk arasında anlam değiştirerek, gebe kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması anlamına gelmiştir. Aşeren kadına bu dönemde istediği her şey verilmeye çalışılır.[6]

Aşerme döneminde kadına özen gösterilir, canının çektiği yiyeceklerin temin edilmesi sağlanır. Genellikle, Artvin'den gelen muhacir köylerinde bulunan hamile kadınlar çoğunlukla yöresel peynirleri olan "acı peynir" aşermektedir. Acı peynir aşerildiğinde Artvin'den özel olarak getirtilmektedir. (KK 24)

Aşermenin yanında hamile kadının belirli nedenlerden ötürü yememesi gereken yiyecekler vardır. Bunlardan çilek ve ciğer hamile kadının yememesi gereken yiyecekler arasındadır. Çilek yedikten sonra annenin kendi vücudunda dokunduğu yer neresiyse bebeğin vücudunda da aynı yerde iz olacağı düşünülür. Bu nedenle hamile kadın kendi eli ile çilek yemez, yanında bulunan kişiler tarafından çatal ile çilek yedirilir. Aksi takdirde

[5] Bkz.: 4.1.2.7.1. Hamile Kalmak İçin Uygulanan Tedaviler, s. 220.
[6] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 168.

bebeğin vücudunda çilek şeklinde iz olacağına inanılır. Ciğer yenilirse, bebeğin vücudunda kara leke olacağından dolayı ciğer yemekten kaçınılmaya çalışılır. Kaynak kişinin aktarımına göre çilek ve ciğer yiyen annelerin bebeklerinin vücutlarında bahsedilen şekilde izlere rastlanılmaktadır. (KK 24)

Elma da hamile kadına yedirilmeyen yiyeceklerden biridir. Elma yiyen kadının rahminde elmacık oluşacağından ve çocuğu doğuramayacağından korkulur. Bu nedenle hamile kadının elma yememesi gerekir. (KK 81) Ayrıca hamilelik dönemi boyunca sakız çiğnenmez, çiğnenirse bebeğin sıçan olacağına inanılır. (KK 10)

Hamile kadının aşerse bile yememesi gereken durumlar da vardır. Örneğin misafirlikte olan bir hamile kadının herkesten gizli bir şekilde elini uzatıp bir şey alması ve yemesi durumunda bebekte leke oluşacağına inanılır. Hamile kadın herkesten gizli şekilde bir şey yedikten sonra ıslak olan elini kurutmak amacıyla vücudunun neresine sürerse bebeğin de aynı yerde yediği şeyin şeklinde iz olacağı aktarılır. (KK 150)

Hamile kadının canının çektiği, aşerdiği şeyleri yemesine özen gösterildiği gibi, belirli nedenlerden dolayı yememesi istenen yiyecekler de vardır. Kaçınması gereken yiyeceklerden yemesi durumunda ise bebeğin öleceği veya bebekte leke oluşacağı düşünülür. Bunların yanında hamile kadının kaçınması gereken yeme biçimleri de mevcuttur. Hamile kadının, gizli bir şekilde değil aleni bir şekilde, helallik alarak yemesi tercih edilen bir durumdur.

3.1.1.1.3. Bebeğin Cinsiyetinin Tayini

Kalabalık bir aile olmak önemsendiği için her ailede en az beş çocuk olması istenen bir durumdur. Çocuğu çok olan zengin görülür. Çocuk sayısı kadar, doğacak çocuğun cinsiyeti de aile için önemlidir. Geçmişte geçim kaynağının hayvancılık, çiftçilik, odunculuk gibi meşakkatli işlerden sağlanmasından ötürü daha çok erkek çocuk istenmekteydi. Genellikle doğacak ilk çocuğun erkek olması tercih edilir, sonrasında kız çocuk beklenir. Bu nedenle doğum öncesinde, doğacak bebeğin cinsiyeti aile ve çevresi için merak konusu olup çeşitli uygulamalar ile cinsiyet tahmin edilmeye çalışılır. (KK 1, 21, 22)

Kadınlar genellikle kendi aralarında "oyun" diye tabir ettikleri, doğacak bebeğin cinsiyetini tahmin etmek amaçlı bazı uygulamalar yapmaktadır. Bu uygulamalardan en çok bilineni, makas ve bıçak ile hamile kadından gizli bir şekilde yapılandır. Divanın veya şiltenin üzerinde bulunan örtünün altına bir tarafa makas, bir tarafa bıçak koyulur. Hamile kadın, bu iki nesneden hangisinin bulunduğu tarafa otururşa cinsiyet ona göre belli olur. Yerleştirilen nesnelerden habersiz bir biçimde makasın üzerine otururşa kız, bıçak üzerine otururşa doğacak çocuğun erkek olacağı tayin edilir. (KK 8, 58) Yeniköy'den bir kaynak kişinin aktardığına göre aynı şekilde şilte altına iki adet nesne koyulur. Bu nesneler makas ve taraktır. Makas, terzi olur diyerek doğacak çocuğun erkek olacağını; tarak ise, saçını tarar düşüncesi ile kız olacağını belirlemektedir. (KK 150)

Bebeğin cinsiyetini tahmine yönelik yapılan diğer uygulama ise hamile kadının eline bakmaktır. Hamile olan kadına durup dururken "Ayşe, bakayım elinde ne var?" diyerek hamile kadının elinin iki yüzünden birini karşı tarafa göstermesi sağlanır. Elin içi açılırsa kız, dışı gösterilirse doğacak çocuğun erkek olacağı aktarılır. Kaynak kişi bu uygulamanın doğru sonuçlar ortaya koyduğunu iddia etmektedir. (KK 9)

İğne ve iplik ile cinsiyet belirlemek yörede rastlanılan uygulamalardan diğeridir. Hamile kadın, iğneyi ipliğe geçirdikten sonra ipi tutarak iğneyi aşağıya doğru sarkıtır. Aşağıda sallanan iğne ileri geri gider, düz bir çizgi oluşturursa bebeğin erkek olacağı düşünülür. İğne, dönerek daire oluşturursa kız olacak demektir. Kaynak kişi bu uygulamanın kendisi ve çevresi için doğru sonuçlar verdiğini fakat buna inanarak uyguladıkları için de bunun doğru olabileceğini aktarmaktadır. (KK 150)

Kadınların kendi aralarında yaptıkları "oyun şeklindeki" bu uygulamaların yanı sıra köy içerisinde ve civar köylerde cinsiyet tayini yapmakla tanınan kişilerce yapılan uygulamalar da vardır. Yatak yönü değiştirmek, bu uygulamalardan biridir. Yeniköy ve civarında tanınan Fatma Nine bu uygulamayı iyi yapan kişilerden biridir. Buna göre, bir çiftin art arda kız veya erkek çocuğu oluyorsa süregelen bu cinsiyeti çevirmek adına çocukların yataklarının yönü değiştirilir. Ayrıca tecrübeli kişilerce, okuyup üfleyerek gerçekleştirilen ritüeller sonrasında hamile kadının istenilen cinsiyette çocuğu olacağına inanılır. (KK 150)

3.1.1.1.4. Bebeğin Kıyafetlerinin Hazırlanması

Derleme yaptığımız bölgede bebek giysisi için zıbın, kundak ve kol bezi kullanılmaktadır. Doğum öncesinde hazırlıklarına başlanan tüm bunlar bebek için anne ve bebeğin yakınları tarafından işlenir. Kaynak kişi bebeğin giyim hazırlıklarını şu sözlerle ifade etmektedir: "Çıplak gelecek ya bebek o yüzden çok hazırlık olurdu. İç çamaşırından dış çamaşırına kadar her şey dikilirdi." (KK 14, 30, 57, 58, 81, 116)

Kadın, hamile olduğunu öğrendiği zamandan itibaren kendisi ve çevresindekiler tarafından kıyafetler işlenmeye başlanır. Hazırlanacak eşyalar için keten ya da Amerikan bezi tercih edilir. İç çamaşırından dış çamaşırına kadar tüm eşyaları elde hazırlanır. (KK 30, 58, 81, 116)

Eskiden bebekler için en çok tercih edilen yöntem kundaklamadır. Kundakla bebek kaynak kişinin tabiri ile bohça gibi sarılır, bebek bu şekilde hareket edemez. Günümüzde kundak yapma sağlık sorunlarına yol açabileceği endişesi ile tercih edilmemektedir. (KK 57, 58, 81)

Geçmişte kadınların elleri ile işledikleri zıbınlarla giydirilen, kundaklara sarılan bebek köy beşiğine yatırılırdı. Günümüzde bu beşikler birçok evde süs eşyası olmuş ya da eski eşyalar arasında unutulmuş vaziyettedir. (KK 57)

3.1.1.2. Doğum Sırası

Doğum yaklaşınca ve doğum sancıları başlayınca, ilk yapılması gereken şey doğumun kolay ve başarılı olmasını sağlamaktır.[7] Doğum anı, çeşitli endişe ve sıkıntılarla heyecanın bir arada yaşandığı, bir andır. Bu dönemi anne ve bebeğin sağlıklı biçimde geçirebilmesi, çocuğun sağlıklı şekilde doğması ve yaşaması için çeşitli pratiklere başvurulduğu görülür.

Tecrübeli, köy içerisinde ve civar köylerce bilinen genellikle yaşlı, "kocakarı" olarak da tanınan köy ebeleri hemen her köyde bulunmaktadır. Üvezli'de "Hacer Nine", Sofular'da "Süle Zehra", Karamandere'de "Haminne", Bıçkıdere'de "Elmas Teyze" kaynak kişilerin hatırladıkları ebelerden bazılarıdır. Doğum yapacak olan kadın önceden

[7] **A.e.**, s.170.

bu ebeye aşinadır ve hamileliği boyunca da çeşitli sıkıntılarında ebeye başvurur. Ebeler, hamile kadına doğum öncesi, doğum sırası ve doğumdan sonra da yardımcı olur, anne ve bebeğin ihtiyacı olan her şeyi karşılarlar. Bu nedenle bir kaynak kişi, köy ebelerinin her türlü yardıma koşması, anne ve bebeği öncelemesi, onlara özel ilgi göstermesi nedeniyle; "Köy ebesi var ama İstanbul ebesi yok." diyerek köyü ve İstanbul'u "ebe" bakımından kıyaslamıştır. Bu kişi, İstanbul'un her bakımdan ileri ve gelişmiş olmasına karşın, köy ebesinin gösterdiği ilginin İstanbul'da olmadığını dile getirmektedir. (KK 10, 30, 46, 116, 150)

Kadının sancısının gelmesiyle beraber köy içerisinde veya çevresinde yaşayan, tecrübe sahibi ebe çağrılır ve doğum başlar. Hastane ve ulaşım sıkıntıları nedeniyle doğum ne kadar uzun sürerse sürsün evde, annenin odasında ebe tarafından gerçekleşir. (KK 10, 43, 116, 150)

Doğum gerçekleştikten sonra ebe gitmez, anne ve bebeğe yardım etmeye devam eder. Ebenin ilk yaptığı şeylerden biri çocuğu yıkamak ve bezlemektir. Doğumun gerçekleşmesinin ardından yorgun düşen annenin de bakımını yaptıktan sonra ebenin görevleri tamamlanmış olur. Bunun yanında doğumdan sonraki ilk üç gün boyunca da ebenin gelip bebeği yıkadığı ve annenin sağlığını kontrol ettiği görülmektedir. (KK 30, 42, 116)

Doğumun gerçekleştirilmesinin ardından, kadının lohusa olduğunun belli olması ve sağlığı için çeşitli pratikler gerçekleştirilir. Yeni doğum yapmış olan kadın yakınları tarafından lohusa olduğu dışarıdan belli olması amacıyla süslenir, alnına kırmızı bir yemeni bağlanır. Bağlanan ipekli, kırmızı renkli krep kadının başında bir iki gün kadar kalır. Aynı zamanda kadının sağlığı için karnı çarşaflarla sıkı biçimde bağlanır. Bu şekilde karnın büyük kalmayacağı, içindeki tüm pisliğin akacağı düşünülür. (KK 114, 116)

Bebeğin başına ise sarılık olmasın diyerek içerisinde sarı renkler olan örtü örtülür ve bebek oyalı krepler içerisinde kundağa sarılır.[8] (KK 115, 116)

[8] Konu hakkında detaylı bilgi için Bkz.: 4.1.3.8. Sarılık maddesi, s. 224.

3.1.1.3. Doğum Sonrası

Doğumdan hemen sonra anne ve bebeğin sağlıklı olması, annenin sütünün gelmesi ve bebeğin yaşaması için başvurulan pratikler vardır.

Doğum yapan kadının çocuğu ölüyor, yaşamıyorsa bunun için halk kendi arasında çeşitli çareler arar ve bazı pratiklere başvurur. Yaşamayan bebekler için uygulanan ritüellerden biri kırk ayrı evden yama alıp toplanan kırk yama ile bebeğe giysi veya kundak dikilmesidir. Kırk yamayla dikilen giysi veya kundak bebeğe giydirildikten sonra bebeğin ölmeyeceğine, yaşayacağına inanılır. (KK 46) Bazı yörelerde de (Üvezli köyü gibi) annenin doğan bebekleri yaşamıyorsa kurban kesilmesi gerektiği aktarılır. (KK 30)

Annenin bebeği emzirmesi doğumdan hemen sonra gerçekleştirilmez. Bebeğe süt verilmesi için "üç ezanın geçmesi" beklenir. Üç ezan vaktinin arası uzun olsun, kısa olsun çocuğa süt verilmez. Bebek çok ağlarsa, az şekerli su hazırlanır ve bu şerbet çay kaşığı yardımıyla bebeğin ağzına verilir. Üç ezan vakti geçtikten sonra bebeğe süt verilmeye başlanır. (KK 116)

Annenin sütü gelmiyorsa öncelikle dinsel nitelikteki uygulamalara başvurulur. Oruçoğlu'ndaki Efendi Baba, sütü gelmeyen annelerin ziyaret ettiği yerlerden biridir. Mezarın önünde biriken suyun bu soruna şifa getireceği inancı yaygındır. Bir kaynak kişi bu uygulama ile ilgili şunları söylemiştir: "Benim annemin hiç sütü yokmuş. Bir gece rüyasında Efendi Babayı görmüş. Efendi Baba ona suyu sür demiş. Annem de o suyu sürdükten sonra sütü gelmiş." (KK 43)

Sütü gelmeyen anne için, "Sütü gelmiyor, kaçmış. Süt gelmedi, gelmiyor." şeklinde ifadeler tekrar edilmez. Sürekli bunlar tekrar edilirse sütün geri kaçacağına, hiç gelmeyeceğine inanılır. Bu nedenle sütü gelmeyen anneye "Çok yakında sütü gelecek" denilir, böyle denildikten sonra sütün geleceğine inanılır. (KK 116)

3.1.1.3.1. Göbek Bağının Kesilmesi

Doğan çocuğun göbeği birtakım işlemlerden geçirilir. Çocuğun geleceğini, ilerideki yaşantısını ve işini etkileyeceği inancıyla göbek gelişi güzel atılmaz.[9]

[9] Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Ankara, BigeSu, 2014, s. 197.

Bebek doğduktan sonra ebeler tarafından göbeği bağlanır. Belli bir süre sonra ise göbek bağı kuruyup düşer.

Kaynak kişilerin çoğu, çocuğun göbek bağını "büyük adam olması" amacıyla kuruduktan sonra gömdüklerini söylemektedirler. Kuruyan göbek bağı bu amaç doğrultusunda Oruçoğlu köyündeki Efendi Baba'nın toprağına, Kur'an kursuna veya üniversiteye gömülmektedir (KK 42, 43, 58, 81). Bazı kaynak kişiler ise kuruyan göbek bağını sakladıklarını aktarmaktadırlar. (KK 150) Bir kaynak kişi ise göbek bağını bacaya attıklarını ifade etmektedir. (KK 30)

3.1.1.3.2. Ad Koyma

"Geleneksel kesimde yeni doğan bir çocuğa ad konması genellikle dinsel nitelikli bir törenle olur… Adı, hoca yerine çocuğun dedesi, dedesi yoksa babası da koyabilir. Bu kişilerde, aynı biçimde ezan okuduktan sonra seçilmiş olan adı çocuğun kulağına üç kez söylerler."[10]

Genellikle evde, dede ezan okuyarak bebeğe isim koymaktadır. Fakat bazı köylerde köyün imamının, köyde veya civar köylerde tanınan hocanın da ezan okuduktan sonra bebeğe isim koyabildiği aktarılmıştır. (KK 24, 57, 58, 80, 81)

Geçmişte bebeğe verilecek olan isme evdeki büyükler karar verir, onlar hangi ismi söylerlerse bebeğe verilen isim o olur, ebeveynlerin isim üzerinde söz hakkı olmazdı. Kaynak kişiler bu durumun günümüze yaklaştıkça değiştiğini, ilk olarak ebeveynlerin büyüklerine isim konusunda danıştıklarını ve kendi istedikleri isim ile birlikte büyüklerin söylediği ismi bebeğe iki isim olarak koyduklarını aktarmaktadır. Günümüze geldiğimizde, ebeveynlerin çocuklarına yalnızca kendi istedikleri ismi koydukları, büyüklerin bu konuda söz sahibi olmadığı aktarılmaktadır. (KK 24, 30, 42, 46, 57, 58, 80, 81)

Sungurlu köyünde tespit edilen bir isim değiştirme uygulamasına göre dere kenarına gidilir ve iki kamış belirlenir. Bu iki kamıştan birine bebeğin asıl ismi diğer kamışa da başka bir isim verilir. Kamışlar kesilir ve belli bir sürenin geçmesi beklenir. Bir

[10] **A.e.**, s. 207.

süre sonra kamışlara bakıldığında iki kamıştan hangisi uzamış, büyümüşse çocuğa o isim verilir. Çocuğa doğduğunda verilen isim bu şekilde değiştirilebilir. Kaynak kişi bu uygulamanın inanca bağlı olduğunu belirtmektedir. (KK 72)

3.1.1.3.3. Lohusalık

Lohusa, "yeni doğum yapmış kadın" a verilen bir isimdir.[11] Lohusa kadının doğum sonrasında kırkı çıkana kadar dinlenmesine, bakımına ve yakınlarından destek almasına özen gösterilir. (KK 24, 30, 42)

Kadın, lohusa olduğu belli olması amacıyla süslenir, başına kırmızı bir krep takılır ve böylece dışarıdan bakılınca da lohusa olduğu anlaşılır ve ona daha fazla ilgi gösterilir. (KK 24, 114, 116)

Lohusa bakımı ve sağlığı için başta ebesi ve lohusanın yakınları seferber olurlar. Lohusa gerekmedikçe yerinden kalkmaz, her türlü işi etrafındaki kadınlarca karşılanır. (KK 24, 30, 42)

Kırk gün boyunca kadın ve bebek için aşırı hassasiyet gösterildikten sonra lohusa ayaklanıp kendini toparlayınca bazı köylerde mevlit yapılır, Kur'an okutulur. Lohusanın yakınları, köy içinden ve civar köyden konu komşu çağrılır. Gelen misafirler hediye olarak bebek için kıyafet veya bebek eşyası getirirler. (KK 8)

Lohusayı ziyarete veya yapılıyorsa mevlide gelen misafirlere yemek ve lohusa şerbeti ikram edilir. Lohusa şerbeti hemen her köyde gelen misafirlere ikram edilen içecekler arasındadır. Misafirler için hazırlanan yemekler börek, helva gibi ikramlıklardır. Bunlar yanında, Dere köylerinde lohusa yemeği olarak bilinen papa ikram edilmektedir. (KK 5, 24, 30, 42, 55, 58, 81, 116, 150)

3.1.1.3.3.1. Lohusa Şerbeti ve Yemekleri

Yeni doğum yapmış olan kadına şifa olması, güç toplaması ve süt olması amacıyla bazı yemek ve içecekler yapılır. Bu yemekler ve içecekler lohusaya ve gelen misafirlere de ikram edilir.

---

[11] Türk Dil Kurumu, "Lohusa", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c48573079f2f0.55719259, 23 Ocak 2019.

Doğumdan hemen sonra anneye ağrılarını azaltması, sütü olması gibi amaçlarla çeşitli şeyler yedirilir ve içirilir. Özel lohusa yemek ve içeceğinin olması yanında bazı köylerde doğum sonrasında lohusaya yedirilen farklı yiyeceklere rastlanmıştır. Örneğin, "İçinin beresini alır" diyerek yeni doğum yapmış anneye acı soğan yedirilir. Bununla ilgili kaynak kişilerden biri şöyle bir şey aktarmaktadır: "Doğumdan sonra hemen bir baş soğana vurulur, ezip yedirirlerdi." (KK 116) Annenin sütü hemen gelsin diyerek yağda pişmiş yumurta yedirildiği ya da zeytinyağı içirildiği de tespit edilmiştir. (KK 10, 116) Bazı yörelerde ise annenin sütünün bol olması için şerbet içirildiği ve tahin helvası yedirildiği aktarılmıştır. (KK 24, 116)

Lohusa kadın için yapılan en önemli içeceklerden biri "Lohusa şerbeti"dir. (KK 5, 24, 30, 55, 58, 81) Dere köylerinde yaygın şekilde yapılan lohusa yemeği "papa"dır. (KK 24, 30, 42, 43, 44, 46) Lohusa şerbeti, papa ve diğer lohusa yemekleri hakkında detaylı bilgi halk mutfağı başlığı altında verilmiştir.

3.1.1.3.3.2. Alkarısı ve Al Basması

"Memleketimizde al, al bastı, alkarısı, alanası, alkızı tâbirleriyle umumiyetle kırklı lohusa ve çocuklara, nadir olarak da gebe, gelin, güvey, erkek, yolcu ve atlara musallat olan bir ruh veya hastalık ifade edilmektedir. Cin, peri, şeytan olarak tasavvur edilen bu ruh; köpek, kedi, oğlak, buzağı, tilki, örümcek, kuş, gelin, erkek, kefenli ölü, cadı, kıl ve nihayet insan ile hayvan vasıflarını bir arada bulunduran insan-hayvan şekillerinde görülmektedir. Adı geçen ruh, en ziyade cadı kadın hüviyetinde kendini göstermektedir."[12]

Örnek ve Acıpayamlı, alkarısı tasarımını lohusa kadınlara ve çocuklara sataşan, kimi zaman da onları öldüren bir tasarım olarak açıklamakta ve "al, alanası, alkızı" gibi adlarla da bilindiğini ifade etmektedirler.[13]

Hastane ve doktorun olmaması, geleneksel doğum yöntemleriyle evde doğum yapılması gibi nedenlerden dolayı yeni doğum yapmış kadın ve canlı doğmuş bebeğin

[12] Acıpayamlı, **Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, s. 75.
[13] Orhan Acıpayamlı, **Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü,** Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1961, s. 76'dan aktaran Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Ankara, BilgeSu, 2014, s. 201.

ölmesi gibi durumlara geçmiş dönemlerde rastlanmaktadır. Bu nedenle doğum sonrası lohusa kadının ve yeni doğmuş bebeğin yaşamasına, sağlıklı şekilde dünyaya adapte olmalarına, dışarıdan gelecek her türlü kötülükten korunmalarına öncelik verilmiştir. Kadın ve bebeğin ruhsal ve bedensel sorunlar yaşaması, bunların sonucunda ölmesi gibi durumlar geleneksel toplumlarda genellikle al basması ile açıklanmıştır. Dolayısıyla lohusa ve bebeği alkarısı gibi isimlerle anılan kötü varlıklardan korumak amacıyla bazı pratiklere başvurulmuştur.

Halk arasında, her lohusa kadına al basacağı ve çeşitli adlar verilen bu yaratığın lohusa kadına düşman olduğu şeklinde bir inanış vardır. Kaynak kişiler al basmasını; "Lohusanın; cinlere, perilere yakalanması, etrafında şeytanların perilerin gezmesi, şeytanın ayağına dolaşması, uğrama olması, cin musallat olması, karabasan basması, ağır basan gelmesi" şeklinde açıklamaktadır. (KK 8, 24, 30, 46, 81, 114, 138, 150)

Lohusa kadının; eşikten destursuz geçmesi, besmelesiz dışarı çıkması, yalnız kalması, tek başına yatması, besmele çekmeden bebeği emzirmesi, banyoya girmesi, su kanalı, akan suyun, su birikintisinin önünden geçmesi durumlarında al basacağına inanılır. Lohusa gezdiği yerlerde "Destur savuş" demeli. (KK 8, 24, 30, 38, 44, 46, 81, 116, 125, 138, 150)

Lohusa kadının düşmanı alkarısıdır. Bu nedenle, lohusa tek başına bırakılmaz, yanında mutlaka biri olmalıdır. Yanında kimsenin olmayacağı zamanlarda da ona arkadaşlık etsin, tek kalmasın, kötü ruhları savuştursun diyerek lohusanın baş ucuna veya yatak altına Kur'an, yattığı odanın kapısının arkasına veya ayak ucuna süpürge konulur. Alkarısı geldiğinde korkup kaçması için lohusa yatağının altına makas, bebeğin yanına babasının kıyafetleri koyularak bebek ve anne alkarısından korunur. (KK 8, 9, 24, 30, 44, 46, 81, 116, 138, 150)

Oruçoğlu köyünde, lohusanın alkarısından korunması amacıyla bir uygulama yapılmaktadır. Bu uygulama şu şekildedir: Lohusa kadın lohusalığa yattığı vakit al basmasın denilerek başında ateş gezdirilir. Yatar vaziyette olan lohusa kadının başı üzerinde kürekle üç kere ateş dolaştırılır. Ateş dolandırılırken kadına, "Alı gördün mü?" diye sorulur. Kadın, "Görmedim." der. Bu ritüel aynı şekilde üç kere tekrar edildikten

sonra tamamlanmış olur. Bu uygulamadan sonra lohusaya al basmayacağına inanılır. (KK 42, 43, 44)

Kötü ruhların yeni geline ve lohusaya musallat olacağı düşünülür. Dolayısıyla lohusanın da kırk gün mezarının açık olduğu söylenir. Lohusa bu nedenlerden dolayı, kırk gün boyunca yalnız bırakılmaz, etrafındakiler tarafından iyi bakılarak bu dönem geçirilmeye çalışılır. Aksi takdirde lohusanın başına kötü bir şey gelebilir. Bir kaynak kişinin aktardığına göre, komşusuna al basmış ve bu dönemi atlatamayınca Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde tedavi olmuştur. (KK 8, 24, 30, 42, 43, 81, 138, 150)

Bazı kaynak kişiler kırk basması ve al basmasını birbirine karıştırmış ya da bağlantılı şekilde anlatmıştır. Derleme boyunca kaynak kişilerin çoğunun al basmasına ve alkarısına inandıkları tespit edilmiştir. Kaynak kişilerden yalnızca biri "masal onlar" (KK 38) diyerek al karısına inanmadığını dile getirmiştir. Fakat bazı kaynak kişiler de (KK 30, 125) alkarısını açıklamalarına ve al basmasın diye bazı ritüelleri uygulamalarına rağmen, bunları yaşlıların bildiğini ve kocakarı işi olduğunu söylemişlerdir. Kaynak kişilerin eğitim düzeyine ve yaş gurubuna bakılmaksızın çoğu kişinin, al basması tasarımını bilip ona inandığı ve ondan kaçınmanın pratiklerine hâkim durumda olduğu tespit edilmiştir.

3.1.1.3.3.3. Kırk Basması-Kırklama-Kırk Uçurma

3.1.1.3.3.3.1. Kırk Basması

"Halk arasında yenidoğanın mezarının kırk gün boyunca açık durduğuna, bu mezarın ancak doğumdan sonraki kırk günün tamamlanmasıyla kapandığına inanılmaktadır. Loğusa ve yenidoğan için son derece kritik bir dönem olarak kabul edilen kırk gün içerisinde ya da bu sürenin dolmasından sonra loğusa ve çocuk kırklanmaktadır."[14]

Kötü ruhların yeni geline ve lohusaya musallat olacağı düşünülür. Dolayısıyla yeni gelin gibi lohusanın da kırk gün mezarı açık görülür. Dolayısıyla lohusa ve bebek, kırk gün boyunca yalnız bırakılmaz, etrafındakiler tarafından iyi bakılarak bu dönem

[14] Mehmet Açа, Mehmet Ali Yolcu, "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 447.

geçirilmeye çalışılır. Yörede kırk basması ve albasması ifadeleri kimi zaman karıştırılmaktadır. (KK 8, 24, 30, 42, 43, 81, 138, 150)

Kırk gün boyunca bazı dikkat edilmesi gereken durumlar vardır. Bunlara dikkat edilmemesi durumunda ise kırk basacağına inanılır. Kırkları karışan bebeklerin "reşit" ya da "yaşıt" olacağı inancı vardır. Lohusaya kırk basması durumunda da anne psikolojik bunalıma girer. Bebek ise hastalanır; kaynak kişilerin deyimi ile "yaşıt" veya "reşit" olur; yaşamaz ya da konuşamaz, yürüyemez duruma gelir.

Kırk basması da denilen kırk karışmasının önüne geçebilmek için lohusa ve çocuk kırk gün boyunca dışarı çıkarılmaz. Çıkarılırsa da lohusaların karşılaşmamasına dikkat edilmelidir.[15] Doğumdan sonra kırk gün geçene kadar lohusanın evden çıkması yasaktır, lohusa kırkı çıkmadan bir yere gitmez. Evden çıkılırsa, komşunun evine dahi gidilse evi sıçan basacağına inanılır. Kaynak kişiler büyüklerin onlara bu şekilde öğrettiğini, dışarı çıkılırsa (kırk) basacağından veya kırklı başka kişiyle karşılaşabileceklerinden kırkların karışmaması için dışarı çıkılmaması gerektiğini aktarmaktadırlar. (KK 9, 30, 49, 58, 138)

Kırkı çıkmamış iki lohusa birbirine gidemez, giderse evinin içine giremez. Girerse kırkların karışacağına inanılır. Bunun yanında kırkı çıkmış kadın, kırkı çıkmamış kadın üzerine de gidemez. Giderse kırkı çıkmamış bebeğe kırk basar, bebek büyüyemez. (KK 49, 55, 138)

Kırk basması ile ilgili kaynak kişilerden biri şunları aktarmaktadır: "İki tane doğum yapmış kadın, kırkı çıkmadıysa rastlaştıklarında illa ki o çocuğa kırk basardı, o bebek hasta olurdu. Benim annem ve yengem yakın zamanlarda doğum yapmışlar. Yengem yapıyor önce sonra anne doğum yapıyor. Yengemin üstüne gidiyor annem yani evine gidiyor. Ondan sonra orada yengemin çocuğu bir hastalanıyor bir hastalanıyor. Sonra anneme diyor ki 'Sen geldin bizim üstümüze, kırk bastı bebeğe.' Ondan sonra okuyorlar ediyorlar, iyi oluyor o bebek." (KK 150)

Bebekler kırk güne kadar baskın olabilir ama kırkı dolan bebeğe kırk basmaz. Bebeğe kırk basan durumlar; kırkı dolmamış başka bir bebekle karşılaşmak, kırk gün içerisinde evin önünden cenazenin geçmesi, eve dışarıdan yabancı kimsenin gelmesi,

[15] **A.e.**, s. 447.

çocuğu ölen bir kimsenin eve gelmesi veya bebeğin bulunduğu eve Çingenenin[16] gelmesidir. Aynı zamanda regl olmuş kadın, kırkı çıkmamış bebeğe bakarsa bebeği kırk basar ve bebek yarıya kadar isilik ve sivilce olur. Bu nedenle regl olmuş kadın yeni doğan bebeğe bakmamalıdır. (KK 8, 24, 42, 43, 49, 55)

Bebeklere kırk bastığında, bebek yaşıt-reşit olduğunda buruşuk olur, büyüyemez, gelişemez ve ayakları yere basamaz hale gelir. (KK 8, 24, 42, 43, 55, 58, 81).

Aynı veya yakın zamanda doğmuş bebekler karşılaştıklarında, kırkları karışmasın, yaşıt-reşit olmasınlar diyerek veya evin önünden cenaze geçmesi gibi diğer durumlarda bebeğe kırk basmasın diyerek bazı uygulama veya kaçınmaların olduğu tespit edilmiştir.

Bu uygulamalardan bir tanesi kırkı dolmamış iki bebeğin karşılaştırılmamasıdır. İki gün arası olan bebekler kırkı çıkana kadar görüştürülmez. Görüştürülürse kırk basar. Kırk basarsa da bebek reşit olur yani gelişemez. Eğer kırkı çıkmamış, az arası olan bebekler illa bir araya getirilecekse o zaman bebekler "kardeş yapılır". Kardeş yapmak için birinin tükürüğü, diğerinin ağzına sürülür. Ritüel tam olarak şu şekilde gerçekleşir: Anneler bebeklerini kucaklarına alır, üç kere kendi aralarında bebekleri değiştirirler. Bebekler değiştirildikten sonra sırt sırta verilir ve bebeğin ağzından tükürük alınıp diğer bebeğin ağzına sürülür. Diğer bebeğin ağzından tükürük alınıp öbürünün ağzına sürülür. Anneler bu şekilde "görüştürüldükten" ve bebekler "kardeş yapıldıktan" sonra lohusa ve bebeği kırk basmayacağına inanılır. (KK 8, 42, 43, 58, 138) Bebek yürüyemiyor, ayakta duramıyor, gelişmiyorsa bebeğe kırk bastığından şüphe edilir. Kırkı karışmış olabilir diyerek bebek aynı zamanlarda doğmuş başka bir bebeğin annesinin kucağına verilir. Böylece bebek düzelir. (KK 42)

Bebeklerin yaşıt olacağı diğer bir durum, bebeklerin aynı eşyayı veya bezi kullanması durumudur. Bir bebeğin bezini alıp kullanan başka bir bebek olursa, bezin ilk sahibi olan bebek yaşıt olur, gelişemez. (KK 58)

---

[16] **Çingene**: Hindistan'dan çıktıkları söylenen, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bir topluluk, Çingen, Kıpti, Roman http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c52f2fc0e5697.53782466, 31 Ocak 2019. (Yörede Romen vatandaşlarına "Çingene" denildiği için çalışmada da bu şekilde alınmıştır.)

Bebeği kırk basacağına inanılan başka bir durum ise mahallede cenazenin olmasıdır. Evin önünden cenaze geçerse ve bebek uyuyorsa veya yatar durumdaysa ayağa kaldırılır. Yoksa bebeğin üzerinden ölü geçmiş gibi olacağına inanılır. Bebek kaldırılmazsa, bebeğe kırk basar ve bebek ayakta duramaz, yürüyemez hale gelir. Baskın olan bebeğin düzelmesi için herhangi bir şeye ayağının bastırılması, taze ete bastırılması veya mezarlığa götürülmesi ve orada toprağa ayağının bastırılması gerekir. (KK 24, 42, 49)

Yaşıt olmuş yürüyemeyen bebeklere bazı köylerde bulunan kadınlar okur ve bebeğin yürümesi sağlanır. Kalburun üzerinde bir şeylerin okunarak kesilmesi ve çocuğun kırklanmasıyla ritüel tamamlanır. Fakat kaynak kişilerin yapılan işlemleri tam olarak hatırlamaması dolayısıyla bu ritüel hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. (KK 58)

Lohusanın kaçınması gereken diğer bir durum yiyeceklerle ilgili olan inanmalardır. Kırklı insana yumru bir şey yedirilmez. Yumru şeklinde olan herhangi bir şey yenirse lohusa karnında düğüm oluşur. Bu nedenle zeytin, portakal, yumurta gibi yuvarlak şekilde olan yiyeceklerin lohusa tarafından yenmemesi gerekir. (KK 9)

3.1.1.3.3.3.2. Kırklama

Lohusa ve bebeğe kırk basmaması amacıyla kırk günün içinde veya sonunda yapılan işleme "kırklama" adı verilir.[17] Bu uygulama sonrasında bebeğe ve lohusaya bir daha kırk basmayacağına inanılır.

Şile'nin köylerinde genellikle suyla kırklama işleminin yapıldığı tespit edilmiştir. Çocuğun kırklanacağı suya koyulan şeyler farklılık gösterebilir. Kırklama işlemi çocuğu doğuran ebe tarafından yapılabileceği gibi "eli yatkın olan" kişiler tarafından da yapılabilir. Kimi köylerde yalnızca bebek kırklanırken kimilerinde anne ve bebek birlikte kırklanır. (KK 24, 30, 46, 81, 116, 138, 150)

Bebeği kırklamak için bakır kova içerisinde su hazırlanır. Hazırlanan suya belirli ayetler okunarak kırk veya kırk bir kaşık su eklenir. Yöreye göre farklılık göstermekle birlikte su içerisine yumurta kırılır veya altın (genellikle annenin altın yüzüğü), kırk ya da

[17] Örnek, **Türk Halkbilimi,** s. 203.

kırk bir adet taş (okunmuş ve temizlenmiş), makas, bıçak (yaşıt olmaması amacıyla) gibi bazı nesnelerden biri koyulur. (KK 24, 30, 46, 81, 116, 138, 150)

İçerisine çeşitli objeler koyulan su içine yerleştirilen bebek yıkanır. Bu uygulamada hazırlanan su içerisine kırk su kaşık dökülmediyse, bebeğin başından kırk veya kırk bir kaşık su dökülmesine özen gösterilir. Bazı kaynak kişilerin aktardığına göre ise bebek yıkanırken, kırk kez başından su dökülerek kırklama işleminin yapılması gerekmektedir. (KK 24, 30, 46, 81, 116, 138, 150)

Genellikle kırkıncı gün kırklama işlemi yapılırken, Kurna köyünde derlenen bilgilere göre kırklama yörede iki kez yapılmaktadır. Yirminci ve kırkıncı günde olmak üzere bebek toplamda iki kere kırklanmaktadır. (KK 81)

3.1.1.3.3.3.3. Kırk Uçurma

Bebek kırklandıktan sonra kırk uçurma yapılır. Kırk uçurmada lohusanın ve bebeğin evden çıkması esas alınır. Bu, "Hiçbir yere gitmesen kırk adım atacaksın bebekle." düşüncesi ile yapılan bir uygulamadır. Bebek ve anne kendi evlerinden çıkarak kayınvalidesine, annesine veya bir yakınına gider. Gidilmesi gereken öncelikli bir yer yoktur ve birden fazla ev de gezilebilir. Aktarıldığına göre eskiden genellikle anne, bebeği ile kendi annesine gitmekteydi. Günümüzde ise bu uygulama tek ev yerini daha fazla ev gezme, çoğu yakını ziyaret etme şekline gelmiştir. Gidilen evde, bebeğe hediye verme âdeti vardır. Bebeğin kısmetinin bol olması amacıyla gidilen evde anne ve bebeğe çeşitli şeyler hediye edilir. Bu uygulamalardan birini kaynak kişi şu şekilde aktarmıştır: "Bebek kısmetsiz kalmasın, eve fareler dalmasın diyerek yumurta verirler.". Bebek kız ise verilen hediyelerden biri "Tatlı bir kız olsun." diyerek verilen küp şekerdir. Bereketli olsun, "Ekmeği bol olsun" diye ekmek; "Parası olsun" parasız kalmasın diyerek para da verilebilir. (KK 5, 8, 24, 30, 42, 44, 46, 55, 58, 81)

Bunun yanında bazı kaynak kişiler eskiden kırk uçurma diye bir geleneğin olmadığını söylemektedir. Kırk uçurma sırasında "Ne kadar uzağa gidersen çocuğun ömrü o kadar uzun olur." gibi düşünceleri de gençlerin sonradan çıkarttıklarını aktarmaktadırlar. (KK 9, 43, 46)

Kaynak kişiler günümüzde kırklama, kırk uçurma gibi uygulamaların artık kalmadığını, gençlerin kırk basması, kırk karışması gibi şeylere inanmadıklarını söylemektedirler. Fakat otuz ila kırk yaş aralığındaki kaynak kişiler gençlerin de hâlâ bu uygulamaları yaptıklarını, örneğin kırk uçurmaya gidilen evde hediyeleştiklerini aktarmaktadır. Kısacası bazı inanmalar terk edilmiş olsa da kırk uçurma gibi ritüellerin günümüzde devam ettiğini söylemek mümkündür. (KK 24, 44, 138)

3.1.1.3.4. Diş Buğdayı

"Çocuğun biyolojik gelişmesinin belirtilerinden birisi olan diş çıkarma, halkımızca genellikle bir törenle kutlanır. Bu törenin temelinde değişik görüşler yatmaktadır. Bu görüşler içerisinde çocuğun beslenmesiyle ilgili olanlar dikkat çekmektedir. Yiyeceğin ezilmesinde, parçalanmasında ve öğütülmesinde birinci dereceden rolü olan dişin ortaya çıkışı nedeniyle düzenlenen bu tören -eğlencede yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını arttırma, bereketi çoğaltma gibi dileklerin yanı sıra çocuğun dişinin sağlam olması isteği de yer almaktadır."[18] Yörede çocuğun diş çıkarması üzerine yapılan ritüeller vardır. Doğum sonrası gerçekleştirilen ritüellerden birisi çocuğun ilk dişini çıkarması üzerine gerçekleştirilen "diş buğdayı" töreni-eğlencesidir. Tören genellikle bebeğin kendi evinde, annenin yakınları ve konu komşuyla birlikte gerçekleştirilmektedir. Fakat Meşrutiyet köyünden bir kaynak kişi diş buğdayının eskiden caminin önünde gerçekleştirildiğini, cami önünde bebeğin başından buğday döküldüğünü aktarmaktadır. (KK 9)

Çocuğun ilk dişinin çıkmasıyla birlikte kadınlar kendi aralarında toplanırlar. Yöreye göre farklılık göstermekle birlikte başta buğday veya mısır, pirinç haşlanıp içerisine altın veya para koyulur. Hazırlanan bu yemeğe Oruçoğlu köyünde "çekfi" denilmektedir. Servis sırasında altın, misafirler arasından kime gelirse, o kişi çocuğa hediye alır. Sonrasında buğday, ilk dişi henüz çıkmış olan bebeğin başından aşağı dökülerek tören-eğlence tamamlanır. Buğdayı döken kişinin annesi babası sağ, kendisinin sağlıklı ve dişlerinin güzel olmasına dikkat edilir. (KK 8, 24, 30, 42, 43, 81, 150)

[18] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 225.

Haşlanmış buğday, mısır, pirinç içerisinden çıkan altın veya para misafirler arasından kime gelirse o kişi bebeğe hediye almalıdır. Hediye genellikle bebek için kıyafet, iç çamaşırı, eşya türünden şeyler olur. Bazı köylerde bebeğe hediye alan kişiye annenin de hediye aldığı aktarılır. (KK 24, 81) Altın-para çıkması sonucu alınan hediye dışında bebeğin dişinin çıktığını ilk gören kişinin de bebeğe hediye alması gerektiği aktarılmaktadır. (KK 8, 58, 150)

Buğday dökülmeden önce veya sonra tepsi üzerinde Kur'an, makas gibi nesneler konularak tepsi çocuğa uzatılır. Bebek tarafından seçilen objeden hareketle çocuğun ileride hangi meslek ile uğraşacağı tayin edilir. Makası seçerse terzi olacağına, Kur'an'ı seçerse okuyacağı, ilim sahibi olacağına inanılır. Fakat kaynak kişi günümüzde bu törenin yapılmadığını aktarmaktadır. (KK 30)

Kaynak kişilerden bazıları ise eskiden diş buğdayının yapılmadığını, sadece ilk gören kişinin bebek için hediyeler aldığını aktarmaktadır. Günümüzde bu eğlence-tören nadir olsa da devam etmektedir. (KK 46, 58, 138)

3.1.1.3.5. Saç ve Tırnağın İlk Kesimi

Çocuğun ilk diş çıkarması, yürümesi, konuşması, saçının ve tırnağının kesilmesi kutlanır. Bunlarla ilgili birçok âdet, inanma ve pratik vardır.[19] Yörede de bunlardan bazıları ile ilgili çeşitli inanmaların ve pratiklerin olduğu tespit edilmiştir. Derleme sonucunda çocuğun ilk kez saçının ve tırnağının kesiminde bazı hususlara dikkat edildiği ve kesimlerin birtakım inanmalar içerdiği saptanmıştır.

Genellikle bir yaşına girmeden bebeğin saçı kesilmez. Saç, sağlık ile bağdaştırıldığından dolayı çocuğun ilk saç kesimini genellikle sağlıklı, kilolu, güzel bir kişinin yapmasına özen gösterilir. Bebeğin saçını kesen kişinin çocuğa ufak bir hediye vermesi, çocuğun ebeveynlerinin de kesen kişiye hediye vermesi gerekir. Kesilen saç, tartılır ve yedi gün içinde gramı kadar altın ya da para ihtiyaç sahiplerine verilir. Bebeğin kesilen ilk saçından bir parçası muhakkak büyükleri tarafından saklanır. (KK 24, 30, 44, 81, 150)

[19] Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 178.

Pertev Naili Boratav, çocuğun ilk tırnak kesimi ile ilgili olarak şunları belirtmektedir: "…çocuğun eli, tırnakları kesildikten sonra, içinde altın paralar bulunan bir keseye sokturulur. Oradan aldığı paralar, erkekse büyüdüğü zaman tutacağı işin sermayesine, kızsa çeyizine ilk 'maya' olarak saklanır."[20] Yörede, Boratav'ın verdiği bilgi ile benzer doğrultuda ilk tırnak kesilmesi ile ilgili bir uygulama yapılmaktadır. Çocuğun tırnağının kesilmesi sırasında gerçekleştirilen uygulamaya Soğullu köyünde rastlanmıştır. Çocuğun ilk tırnağı kesilmeden önce çocuğun eli babasının cebine daldırılır. Bu inanmaya göre babasının cebinden para alan bebek ileride başkasının cebine dalmaz, hırsızlık yapmaz. Bu uygulama yapılır, sonrasında tırnak kesilir. (KK 57, 58)

3.1.2. Çocuk

3.1.2.1. Yürüme ve Konuşmaya Dair Uygulamalar

Belli bir yaşa geldiği halde yürüyemeyen çocukların iyileşmesi için halk hekimliğine ve dinsel-büyüsel nitelikte olan uygulamalara başvurulduğu görülür.

Çocuk yürüyemediği ve konuşamadığı zaman bazı ziyaret yerlerine götürülür. Yürüyemeyen çocuğun götürüldüğü ziyaret yerleri Ovacık ve Erenler köylerinde bulunan ziyaret yerleri ve yörede bulunan Delikli Taş şeklinde ifade edilen yerlerdir.[21] Dere köylerinde bulunan kaynak kişiler yürüyemeyen çocukları, genellikle günümüzde Çekmeköy'e bağlı Koçullu köyünde bulunan "Delikli Taş"a götürdüklerini söylemektedir. Ortasında delik bulunan taştan, annesi dışında bir kişi tarafından üç kere geçirilen çocukların yürüyeceklerine inanılır. Kaynak kişilerden biri uygulamayla ilgili şunları söylemektedir: "Eskiden burada, Ömerli yakınında Koçullu köyü vardı. Orada Allah tarafından mı nedense kocaman bir taş var, ortası delik. O taşın ortasından geçirilen çocuk sabah güneş doğmadan yürür derlerdi." (KK 30, 42, 43, 46)

Çocuk yürüyemediğinde yapılan diğer bir uygulama; aileye miras olarak kalmış bir tarlanın içinden geçen su üzerinden çocuğun geçirilmesidir. Akan su üzerinden geçirilen çocuğun sonrasında yürüyeceğine inanılır. (KK 30)

[20] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 178.
[21] Bkz.: 5.1. Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanış ve Uygulamalar, s. 242.

Yeniköy'de yürüyemeyen çocuklar için yapılan uygulama, cuma günü, namaz saatinde çocuğun götürülüp cami etrafında yürütülmesidir. Çocuk cami etrafında 3 veya 7 sefer dolaştırılır. Bu uygulama art arda üç cuma tekrarlanır. Bu uygulama sonucunda çocuğun yürüyeceğine inanılır. (KK 150)

Konuşamayan çocuklar için ise uygulanan pratikler olduğu gibi bazı kaynak kişiler o çocuklara sadece okutulduğundan, herhangi bir uygulama yapılmadığından bahsetmektedir. (KK 42) Kimi kaynak kişiler ise konuşamayan çocuklara bazı pratiklerin yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Bu pratikler şunlardır: "Yedi tane kurban dili toplatılıp yedirilir.", "Bülbülün önünden içtiği su alınıp çocuğa içirilir.", "Bir kap içerisine kırk kaşık konulup sonra o sudan içilir.", "Kırk adet hayvan dili yedirilir. Bu uygulamalar yapıldığı takdirde çocuğun konuşacağına inanılmaktadır. (KK 46, 150)

Kaynak kişi konuyla ilgili yaşadığı bir durumu şöyle dile getirmektedir: "Eltimin kızının çocuğu iki yaşında oldu, çocuk konuşmuyor. Beni aradı, diyor yenge böyle böyle kız konuşmuyor. Dedim ki, 'Kız duyuyor mu çocuğun?', 'Duyuyor' 'E duyuyorsa konuşur.' dedim. 'E ne yapayım?' dedi. 'Al kırk tane kaşığı koy suya, sonra o sudan ver içsin.' dedim. Sonra konuştuk eltimle, 'Ay nereden de verdim. Çenesi bir açıldı, bir açıldı kapanmak bilmiyor.' dedi." (KK 150)

3.1.2.2. Çocuğun İlk Eğitimi

Yörede çocuklar ilkokulların yanı sıra dinî eğitim alması amacıyla Kur'an kurslarına veya köy hocalarına gönderilmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz çoğu kaynak kişi çocukluklarında kendilerinin de Kur'an kurslarına gittiklerini veya köyde hoca olarak bilinen kişilerden eğitim aldıklarını aktarmaktadırlar.

Günümüzde Şile ilçesinde taşımalı eğitim yapılmaktadır. Geçmişte köy okullarında eğitim verilmekteydi. Bu köy okullarının çoğunun köy halkı tarafından imece usulü inşa edildiği aktarılmaktadır. Geçmişte okula giderken yakacak olarak odun götürüldüğü ifade edilmektedir. Okulla ilgili olarak aktarılan diğer bir bilgi "öğretmen" yerine "eğitmen" kelimesinin kullanılmasıdır. Geçmişten günümüze eğitim olanakları tamamen değişmiş olup günümüzde çocuklar için her türlü olanak sağlanmaktadır.

Dolayısıyla okuma oranının yüzde yüz arttığı aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 6, 9, 23, 34, 62, 99)

Günümüzde özellikle Dere köylerinde büyük Kur'an kursları bulunmaktadır. Geçmişte ise genellikle okulların tatil olduğu yaz aylarında aileler dinî eğitim alması için çocuklarını Kur'an kurslarına göndermekteydi. Kaynak kişiler kendi çocukluk dönemlerinde bu şekilde eğitim aldıklarını aktarmaktadırlar. Okulların kapanmasıyla köy içerisinde bulunan hocalara, cami imamlarına veya Kur'an kurslarına çocuklar gönderilmektedir. Hocası bulunmayan köylerde belirli bir süreliğine dışarıdan hoca tutulmaktadır veya yakın köylerden günü birlik hocalar çağırılmaktadır. Verilen dersler cami içerisinde, caminin altında, hocanın evinde veya Kur'an kursu olarak belirlenen yerde yapılmaktadır. Bazı kaynak kişiler ise dönemin şartlarından dolayı eski yazının camide okunmasının yasak olduğunu, bu nedenle başka yerlerde derslerin verildiğini aktarmaktadır. Genellikle sabah saatleri ders için tercih edilmektedir. Geçmişte köylerde ders verdiğini tespit ettiğimiz hocalardan bazıları şunlardır: Ağaçdere köyünde Baki ve Bayram Hoca, Bıçkıdere köyünde Hoca Efendi, Çataklı köyünde Ahmet Hoca, Oruçoğlu köyünde Hasan Amca ve Celal Dede, Kızılcaköy'de İmam Ramazan, Kurna köyde Hafız Nuri, Satmazlı köyünde Akif Hoca, Sofular köyünde Mustafa Hoca, Sortullu köyünde Hasan Efendi, Üvezli köyünde Hakkı Dede. (KK 14, 18, 19, 26, 31, 36, 42, 43, 48, 51, 57, 59, 61, 64, 75, 80, 97, 100, 101, 103, 124)

Köy hocaları yaramazlık yapan çocuklara kızmalarının yanında aynı hatayı tekrar etmemeleri için bazı cezalar vermektedir. Kaynak kişiler verilen bu cezaların hoca ile çocuk arasında kaldığını, anne ve babaya söylenmediğini; söylenirse onlardan da azar işittiklerini belirtmektedirler. Kaynak kişilerin uygulandığını aktardıkları bazı cezalar şunlardır: sopayla vurma, kamçıyla vurma, ayva çubuğuyla vurma, cetvelle vurma, çubukla avuç içine vurma, tek ayak üstünde bekletme, falakaya yatırma ve küle bastırmadır. Kaynak kişinin konu ile ilgili ifadesi şu şekildedir: "Hoca, bana bir fındık sopası getir diyordu öğrencileri dövmek için. Sopayı getirirdim, önce beni döverdi. Sopayı ilk kim getirirse önce o dayak yerdi." Başka bir kaynak kişi ise "Bizim Hoca incecik ayva çubuğu yapar uzunca. Oturduğu yerden onunla yaramazlık yapanın kulağına vururdu."

Küle parmak basma olarak ifade ettiği cezayı kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Mangal koyardı, ateşi bir tarafa çeker, küle parmağımızı bastırırdı. Bu da sadece yaramazlık yapanlara yapılırdı." Falakayla ilgili olarak kaynak kişi yaşadığı olayı şu şekilde aktarmaktadır: "Bir gün falakaya yatıracaktı bizim Kara Enver'i. Kara Enver ceketini sıyırdığı gibi kaçtı, yemedi dayağı. Sonra babası getirdi yine akşama onu. Ama dayaktan kurtuldu." (KK 14, 15, 18, 19, 25, 26, 27, 36, 57, 58, 59, 60, 61, 75, 103, 122, 124)

Kaynak kişiler, bazı hocaların elifbayı ve bazı Arapça duaları ezberlenmesi ve akılda kalması için tekerleme şeklinde söylediklerini aktarmaktadır. Bunların çoğu unutulmuş olsa da tespit ettiklerimiz şunlardır: "Elif be te se, hoca girsin kümese", "Tebbet yedâ tep tep tepiştik, İsa'yla da çekiştik…", "Elif be te se cim, cim dallı si ced, eb ced." Çoğu kaynak kişi bu şekilde duaları ezberlediklerini fakat artık bunları unuttuklarını aktarmaktadır. (KK 15, 31, 80)

Göçe köyünde tespit edilen bilgiye göre hatim duasını yapan çocuklar alay şeklinde köyü dolaşmaktadır. Alay sırasında çeşitli maniler ve ilahiler söyleyen çocuklar ellerinde sopalı bayraklar taşırlar. Ellerindeki sopaları kimi zaman bir eve uzatırlar, evden sopa ucuna para vs. takılır. Kapıya gelen çocuklara da bulgur, pirinç gibi bir şey verilir. Kur'an kursunda okuyan bu çocukların Ağva'dan geldiği aktarılmaktadır. (KK 64)

Aktarılan bilgilere bakarak geçmişte çocukların çoğunlukla okulların kapanmasıyla yaz tatillerinde Kur'an kurslarına gittiklerini ve kurslarda duaların, elifbanın öğretildiğini söyleyebiliriz. Kaynak kişilerin çoğu ders aldıkları hocalarını saygı ve sevgiyle hatırlamakta ve o günlere özlem duyduklarını aktarmaktadır.

3.1.2.3. Sünnet Düğünleri

"Türkiye'de çocukla ilgili geleneksel işlemlerden birisi de sünnettir. Dinsel ve törensel işlemler içerisinde en katısı ve en yaygın olanı sünnet geleneğidir."[22] Bu doğrultuda hemen her aile erkek çocuklarını sünnet ettirmekte ve sünnet düğünü tertip etmektedir.

[22] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 235.

Erkek çocuklarının çocukluktan ergenliğe geçiş dönemlerinde yapılan ve çocuğun hayatında önemli bir rolü olan sünnet düğünleri Şile köylerinde yaygın olarak yapılmaktadır. Kaynak kişilerden edinilen bilgiler doğrultusunda çalışmanın yapıldığı elli iki köyün büyük çoğunluğunda sünnet düğünlerinin eskiden de yapıldığı fakat günümüzden farklı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. (KK 14, 57, 59)

Kaynak kişilerin aktardığına göre önceleri çocuk sünnet olacağı zaman uzman bir doktor yerine "Sünnetçi" adı verilen kişi çağrılır, köyde sünnet çağı gelen çocuklar sünnet ettirilir ve genellikle düğün yapılmazdı. Sünnetçiler, her sene genellikle bahar aylarında köyleri gezerek sünnet edilecek çocukları toplar ve toplu sünnet törenleri yapılırdı. (KK 14, 30, 46, 57, 59) Toplu sünnet törenlerinde, yakın yaşlarda olan çocukların hepsinin bir arada, sünnet edildiği kaynak kişiler tarafından sıklıkla söylenmektedir. (KK 14, 42, 64, 113, 124, 125, 150)

Sünnet düğünlerinin, maddi durumu iyi olanlar tarafından yapıldığı, maddi durumu iyi olmayan kişilerin ise sadece çocuklarını sünnet ettirdikleri, kendi tabirleri ile sadece "kestirdikleri", herkesin sünnet düğünü yapamadığı belirtilmektedir. (KK 14, 30, 43, 46)

Düğünler, sünnetten hemen sonra genellikle cami önü, köy meydanı ve ev önü gibi açık alanlarda kalabalık şekilde tertip edilirdi. Çocuklarını sünnet ettirecek aileler belirli bir yere çadır serer ve orada yataklar hazırlardı. Hatta kaynak kişilerin çoğu günümüzde yapılan sünnet düğünlerinin salonda, kapalı alanda ve tek kişi olarak yapılmasını ve düğünün sünnetten hemen sonra değil de aradan zaman geçtikten sonra yapılmasını eleştirmektedir. Çoğunlukla sünnet yapılacak vakit olarak yaz mevsimi tercih edilmektedir. (KK 113, 124, 125, 150)

Düğünden önce bazı ailelerin sabahtan mevlit okuttuğu, gece eğlence yaptığı, bazı ailelerin ise bir gün önceden eğlence yaptığı, ertesi gün ise camide mevlit okuttuğu tespit edilmiştir. Yeniköy'de ise düğün öncesinde kına gecesi yapılmaktadır. (KK 113, 150)

Kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre özellikle Dere köylerinde sünnet düğünü olmaz, sünnet yapılırken Kur'an veya mevlit okutulur. Genel olarak Şile köylerine baktığımızda da yine bazı sünnetlerin okumalı bazılarının ise çalgılı olarak yapıldığını,

kimi sünnetlerde ise her ikisinin de uygulandığını söylemek mümkündür. (KK 14, 57, 107, 113, 125, 150)

Sünnet düğünü için yapılacak hazırlıklardan biri de hısım akraba, konu komşunun çağrılmasıdır. Sünnet yapılacak olan köydeki herkes düğüne davet edilir, böylece gereken hazırlıklar toplu şekilde halledilir. (KK 113, 150)

Köylerinde yapacakları düğün için; Sulukule'den, Ömerli'den, Gebze'den çalgıcılar getirildiği kaynak kişiler tarafından verilen bilgiler arasındadır. Davul zurna getirilerek sünnet düğününde çaldırıldığı söylenmektedir. Bunlardan biri getirilemiyor ise köy bekçisinin Ramazan'da çaldığı davulu sünnet düğünü sırasında da çaldığı belirtilmektedir. Sonraki yıllarda ise davul zurna ile beraber piyanistlerin de sünnet düğünlerine çağrıldığı verilen bilgiler arasındadır. Aynı köy düğünleri gibi sünnet düğünlerinde de sabahtan akşama kadar eğlence yapıldığı aktarılmıştır. (KK 107, 113, 150)

Sünnet düğünleri yemekli yapılmaktadır. Yapılan yemekler ise, Dere köylerinde başta keşkektir. Bunlar dışında yapılan yemek pilavdır.[23] (KK 30, 57, 124, 150)

Sünnet düğünü sırasında Ramazan davulunu çalan köy bekçisinin davulla beraber maniler söylediği ve böylece çocukların ağlamasını önlemeye çalıştığı aktarılmıştır. Fakat söylenen bu manileri kaynak kişiler hatırlamadığı için mâni örneği elde edilememiştir. (KK 113)

Sünnetçinin, operasyonu tamamlaması sonrasında tedavi amaçlı olarak sünnet düğünlerinde yakılan ateşin külü, kesilen bölgeye sürülmektedir. İlaç vb. olmadığından sünnetçinin böyle bir yöntemi uyguladığını söyleyen kaynak kişi, külün yarayı iyileştirme özelliğinin bulunduğunu aktarmaktadır. (KK 43)

Düğüne gelen misafirlerin sünnet edilmiş çocuğa çeşitli hediyeler ve para verdikleri, yakın akrabaların ise diğer misafirlerden daha farklı veya daha çok hediye verdikleri aktarılmıştır. Paraların sünnet edilmiş olan çocuğun giysisine toplu iğne ile takıldığı söylenmektedir. (KK 57, 113)

[23] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. 7.1.2. Düğün Yemekleri, s. 358.

Şile'nin köylerinde yapmış olduğumuz alan araştırması neticesinde sünnet düğünleri ile ilgili toplanan bilgilerin farklı köylere göre (Dere köyleri, sahil köyleri vb.) farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Genel olarak kaynak kişilerin sünnet düğünlerinin eskiden olmayıp sonradan çıktığını söylemelerine karşın sünnetçinin çağırılması, sünnetin açık alanda yapılması, yakın çevrenin düğüne davet edilmesi, yemeklerin yapılması ve bazı sünnetlerin davul zurna eşliğinde yapılıyor olması sünnet eğlencelerinin yapıldığının göstergesi niteliğindedir. Kaynak kişilerin "Eskiden sünnet düğünü yapılır mıydı?" sorusuna verdikleri yanıtlar ise eski ile yeninin karşılaştırılması şeklinde olup, eskiye özlem duyulduğunu göstermektedir. Çoğu kaynak kişi eskiden sünnet düğünlerinin daha şenlikli olduğunu, açık alanda ve toplu olması nedeniyle herkesin daha çok eğlendiğini söylemekte; şimdi ise İstanbul'da salonda düğün yapılmasını eleştirmektedir. (KK 57, 124, 150)

Günümüzde sünnet düğünleri yapılmaya devam etmektedir fakat eskiden yapıldığından farklı olarak ve modernleşmenin getirmiş olduğu bireyciliğin de etkisi ile artık çocuk tek başına sünnet edilmektedir. Açık ve geniş bir mekândan kapalı ve dar bir alana da geçiş olmuştur. Kaynak kişiler düğünün yapıldığı mekânı ve sünnetin toplu yapılmamasını eleştirmelerinin yanı sıra düğünün kesim sonrasında hemen yapılmamasını da eleştirmektedirler. Kaynak kişilerden biri bununla ilgili şunları söylemektedir: "Şimdi sünnet yapıyorlar, iki sene sonra düğün yapıyorlar. Allah'ım Yarabbi'm vallahi öyle yapıyorlar. Bir tane var, hatta üç sene önce mi ne yapmış, şimdi düğün yapacak, ay dedim, çüş affedersiniz çüş dedim, vallahi bu ne yani, tamam yap sünnetini, yap hemen düğününü, o şekilde daha güzel oluyor. Eskiden çocuk yatıyordu yatakta, sünnet yapardık, düğün o gün, o an başlardı, şimdi yok. Çocuk kendi sünnet düğününde ayakta, iyi, geziyor tozuyor, şapkayı takıyor, sünnetliği giyiyor, geliyor salona sünnet olmuş. E vallahi olmamış." (KK 150)

3.1.2.4. Kıyafet Değiştirme

Dere köylerinde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre kıyafet değiştirme kız çocuklarının ergenliğe geçiş dönemlerinde yapılan bir uygulamadır. Genellikle bayramlarda yapılan ve genç kızların örtme takması ve yeldirme

giymesi uygulaması yörede "kıyafet değiştirme" olarak ifade edilmektedir. Kıyafet değiştirmeyi bir kaynak kişi şu şekilde tanımlamaktadır: "Kıyafet değiştirme yani gelin olma yaşına gelmiş, güya reşit olmuş anlamına gelir. Büluğ çağına girdikten sonra bir kızın örtme takması, yeldirme giymesidir. Hâlâ devam eder bu bizde." (KK 18, 19, 21, 22, 23, 45)

Kaynak kişiler bu geleneğin günümüzde de devam ettiğini ifade etmektedir. İstanbul'da, merkezde dahi yaşasa köye giden genç kızların yeldirme giymesi ve örtme takması gerektiği aktarılmaktadır. (KK 18, 19, 45)

3.1.3. Evlenme

3.1.3.1. Evlilik Öncesi

Evlilik, hayattaki önemli geçiş dönemlerindendir. Düğünden önce yapılması gereken bazı uygulama ve pratikler vardır. Bunlar; görücü gitme, isteme, söz, nişan, çeyiz hazırlıkları ve düğün davetidir. Bunların tümü tamamlandıktan sonra düğün yapılır.

3.1.3.1.1. Görücülük

Şile ilçesine baktığımızda geçmişte genellikle görücü usulü evliliğin yaygın olduğu görülmektedir. Günümüzde ise görücü usulü terk edilmiş ve görücü gitme "âdet yerini bulsun" diye yapılan bir uygulama haline gelmiştir. Eskiden evlilikler görücü usulü, erkeğin anne ve babasının kızı görüp beğenmesinden sonra gidip istemesi üzerine gerçekleştirilirdi. Görücü usulü evlilikler olsa bile damadın kız istemede bulunmadığı aktarılmıştır. Erkek tarafından anne ve baba gidip kızı anne ve babasından istemektedir. Gelinin ve damadın isteme esnasında bulunması şart olmadığı gibi bulunmaları da sık rastlanan bir durum değildir. (KK 5, 16, 46, 47, 48, 148)

Evlilik genel olarak kız büluğ çağına erdikten sonra gerçekleştirilir. On iki yaşından itibaren kız için görücüler gelmeye başlar. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerin aktardığına göre eskiden kız regl olmaya başladıktan sonra en fazla üçüncü kez regl olana kadar baba evinde kalırdı. Aksi takdirde o evde domuz başı kaynayacağına inanılırdı. Kızın bu nedenle regl olduktan kısa süre sonra baba evinden çıkması gerektiği düşünülürdü. (KK 8, 10, 46)

Görücülerden biriyle anlaşıldığı takdirde anne ve babalar aralarında söz keserler. Kız küçükse söz yapıldığının kıza söylenmesi için ilkokulunun bitmesi beklenir. Ardından ise nişan yapılır. En az bir, ortalama dört ya da beş yıl nişanlı kalındıktan sonra ise evlilik gerçekleştirilir. (KK 46, 47)

Genel olarak on iki, on yedi yaşları arasında söz-nişan yapıldıktan sonra düğün yapıldığı görülür. Fakat bu durum günümüzde bu şekilde değildir. Eskiye baktığımızda erkek bir kızı beğendikten sonra anne babasına söyler. Bunun üzerine anne baba o kızı istemeye giderdi. Kız ve oğlan arasında herhangi bir görüşme, konuşma olmadan erkeğin kızı herhangi bir yerde görüp beğenmesinden sonra direkt olarak isteme gerçekleştirilirdi. Oğlanın kızı görüp beğenmesinin yanı sıra erkek tarafından büyüklerin (anne, baba, nine, dede) kızı görüp beğenmesi ve oğluna almak istemesi şeklinde de isteme yapılabilmekteydi. (KK 8, 46, 48, 148)

Kız kaçırmaya çok rastlanılmamaktadır. Nadir olan kız kaçırma, kızın haberi olmadan kaçırılma şeklinde değil kızın da rızasının bulunduğu durumlarda gerçekleşir. Kızın kaçması genellikle evlenmeye rızasının olduğu anlamına gelir. Bu nedenle de kaçtıktan sonra nişan yapılır ve düğün hazırlıklarına başlanır. (KK 48)

Civar köylerden veya köy içerisinden evlilikler yaygındır. Köy dışından evliliklere sık rastlanılmaz. Köy dışarısından alınan gelinler köy içerisinde "yabancı" olarak adlandırılmaktadır. Kaynak kişilerin aktardığına göre genellikle dışarıdan kız alınmaz, dışarıya kız verilmez. (KK 16, 17, 18, 22, 24, 30, 56, 57, 75, 84)

Evliliklerde kadına çok değer verilir; çeyizde, düğünde, ev düzmesinde masraftan kaçınılmaz. "Bir kız evlendirene kadar dört erkek evlendirirsin" diyerek kıza ne denli masraf yapıldığı anlatılır. Evlilikte kadına verilen değer "Evlat kapı dışarı, damat kapı içeri." diyerek özetlenir. Şehir dışından Şile'ye gelin gelmiş olan kaynak kişi ise "Bizim oralarda bu kadar çeyiz verilmez, burada önüme dünyaları yığdırdılar." şeklinde çeyizinin bolluğunu açıklamaktadır. (KK 16,17, 21, 23, 24)

Boşanma yaygın bir durum değildir. Eskiden evlilikler hemen bitmez, büyüklerin sözü baskın gelirdi. Bu nedenle evlenme, genellikle tarafların rahat etmesi için değildi; dünya evine girme, her türlü zorluk ve sıkıntıya birlikte katlanma anlamına gelirdi.

Kaynak kişi, “Eskiden, evlendim ben rahat etmesem gideceğim demezdik” şeklinde bu durumu özetlemektedir. (KK 1, 24, 46)

Günümüze baktığımızda artık görücü usulü evlilikler kalmamıştır. Yirmi yıl önceye kadar dışarıya kız verilip kız alınmazken artık evliliklerin köy içinden olma zorunluluğu da kalmadığı gibi evlenme yaşının da yükseldiği görülmektedir. Bunlara ek olarak boşanmanın eskiye oranla arttığı kaynak kişilerce aktarılmaktadır. (KK 1, 16, 46, 47, 148)

3.1.3.1.2 İsteme ve Söz

Aile büyükleri kendi çocukları için uygun gördükleri kızı kararlaştırdıktan sonra anne, baba, aile büyükleri ile kız evine istemeye gidilir. Eskiden istemelerde damat bulundurulmaz, yalnızca aile büyükleri arasında isteme gerçekleşirdi. İsteme, kalabalık olmaz, iki tarafın yakın çevreleri ve aile büyükleri bulunurdu. Yörede söz kesme için genellikle “küçük nişan” ifadesi kullanılır. (KK 5, 9, 10, 14, 36)

Genellikle isteme ve söz birlikte yapılır. İlk istemede kız verilmez, “görücü gelinir”, aileler kendi aralarında düşünür, eğer nişan olacaksa ikinci sefer söz kesmeye gelinir. İkinci istemede iki taraf anlaştıysa aralarında hediyeleşirler. Ev içinde yapılan törende sözün gerçekleştiği, erkek tarafının kız tarafına verdiği krep (Çok bükümlü iplikle dokunmuş bir tür ince kumaş[24]) çevre veya tülbent ile anlaşılır. Verilen krep içerisinde altın olabileceği gibi, boş da olabilir. Genellikle ilk istemede kız verilmez, fakat ikinci gelişte erkek tarafının uzattığı krep kız tarafı tarafından kabul edilirse iki taraf arasında söz yapılmış olur. Söz olduğu takdirde kız tarafının da erkek tarafına değerli bir şey vermesi gerekir. Söz yüzüğü takılmaz, erkek tarafının kız tarafına krep vermesi ile söz yapılmış sayılır ve nişan hazırlıklarına başlanır. Söz yapıldıktan sonra karşılıklı çeyiz götürmeler gerçekleşir ve büyük nişan için hazırlıklar yapılır. (KK 5, 9, 10, 14, 23, 24, 36, 46, 107)

[24] Türk Dil Kurumu, “Krep”, **Güncel Türkçe Sözlük,** http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c486929eb99b8.84690265, 23 Ocak 2019.

Çoğu zaman aile büyükleri arasında anlaşır, gelin ve damadın sözlendiklerinden bir süre sonra haberi olabilir. (KK 43, 46, 107) Kaynak kişilerden biri bununla ilgili şöyle söylemektedir: "Ben mesela on iki yaşında sözlendim. Üç ay sonra haberim yoktu sözlendiğimden, beşinci sınıfa giderken. Annem demiş ki bari okul kapansın da öyle diyelim, daha çok çocuk demiş. Benim nişanlım da İstanbul'da çalışıyor. Köye geldiğinde nişanlıma, Mustafa Abi hoş geldin diyorum. Meğer sözlümmüş. O gülüyordu, biliyor sözlendiğimizi ama ben bilmiyordum." (KK 46) Erkek bir kaynak kişi de şunları söylemektedir: "Ben askerden geldiğimde babam dedi ki sana filancanın kızını aldık. Sonra nişan oldu ama beni nişana bile götürmediler. O zamanlar kimsenin nişanlısını görme şansı yoktu." (KK 107)

3.1.3.1.3. Nişan

Küçük nişan olarak adlandırılan söz kesme üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra "büyük nişan" yapılır. Büyük nişan, küçük nişana göre çok daha kalabalık, yemekli ve çalgılı olur. Dere köylerinde keşkek yapılır. Pilav, et yemeği ana yemek olarak ikram edilir. Hava güzelse nişan dışarıda yapıldığı gibi köyde salon varsa salonda da yapılabilmektedir. Nişan, düğün gibi yapılmaktadır. Düğünde olduğu gibi yemek ikram edilmekte, müzik eşliğinde oynanmakta ve takı töreni gerçekleştirilmektedir. Nişan oldukça masraflı bir törendir. (KK 8, 9, 10, 14, 24, 30, 48, 125)

Kız tarafı ve erkek tarafı karşılıklı "nişan bohçası" hazırlayıp verirler. Gelen misafirler de damat ve geline hediyeler getirirler. Nişan açık alanda yapılıyorsa iki ağaca, kapalı alanda yapılıyorsa iki direk arasına ip gerilir ve misafirlerin getirdikleri hediyeleri o ip üzerine atmaları istenir. Gelen hediyeler; damada gömlek veya gömleklik kumaş, geline şalvar, elbise veya elbiselik kumaş şeklindedir. Hediyeler, ip başında bulunan gelinin yakınları tarafından sesli bir şekilde "Bu gelinin halasından! Bu komşusundan!" denilerek ipe atılır. Genellikle kumaş, elbise tarzında hediyeler geldiği gibi para veya altın veren misafirler de olabilir. (KK 24)

Nişanlılar yüzüklerini birlikte takabilirler; damat ve gelinin bir arada bulunup aynı anda yüzük takma âdeti ise bazı köylerde yoktur. Damadın ve gelinin birbirini görmesi, görüşmesi istenmez. En az bir yıl boyunca nişanlı kalınır. Bu süre boyunca nişanlılar

birbirinin mahallesinden dahi geçemezler. Bu nedenle nişanlılar gizli bir şekilde çeşme başında, düğün derneklerde birbirlerini görmeye çalışır ya da küçük bir çocuk vasıtasıyla mektuplaşırlar. (KK 14, 42, 43, 46, 75, 107) Kaynak kişilerden biri şunları aktarmaktadır: "Mesela ben nişanlandım, ben İstanbul'da çalışıyordum. Hafta sonu geliyordum buraya, nişanlım kovalarla su almaya çıkardı, maksat görüşmek için. Mahalleye gelirdi çeşmeye, kovalarla su alacak da ben de uzaktan ona bakacağım, öyleydi eskiden." (KK 15) Başka bir kaynak kişi de şunları aktarmaktadır: "Nişan oldu, beni nişana bile götürmediler yani. Kimsenin nişanlısını görme şansı yoktu. Eskiden mektup yazılır, ufak çocukla mektup gönderilirdi nişanlıya. Biz de o hamallığı yaptık yani. Büyük abin sana şunu falancaya çaktırmadan götür diyor, sen de çaktırmadan götürüyorsun." (KK 107)

Nişan olduktan sonra gelin bayramlarda erkek tarafına gitmez, erkek tarafı kız tarafını ziyarete gider. Eğer "dostu görme" yapıldıysa daha az kişi, kalabalık olmadan düğüne kadar kaç bayram olursa olsun kız tarafına ziyarete gider. (KK 24)

Nişan sonrasında ise damat görme ve gelin görme olur. Damadı görmeye büyükler gider, hediyeler verilir. Gelin görmeye de aileler ve büyükler gelir. Gelin herkesin elini öper, hediyeler verir. Dostu görme de bu şekilde tamamlandıktan sonra düğün için gerekli hazırlıklara başlanır. (KK 14, 24, 42, 46)

Söz ve nişandan sonra yapılan on beşe gitme, dosta gitme, gelin görme, damat görme ve delikanlı parası âdetleri kaynak kişilerce detaylı olarak hatırlanmadığından dolayı yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Eskiden bu tarz geleneklerin olduğu, fakat artık yapılmadığı, bu nedenle unutulduğu söylenmektedir. Günümüzde nişan törenleri İstanbul'da veya köy içerisinde bulunan salonlarda yapılmaktadır. (KK 14, 24, 25, 42, 46)

3.1.3.1.4. Çeyiz Asma

"Evlenmenin çeşitli evrelerinde oğlanla kız evinin karşılıklı olarak birbirine yolladıkları çorap, gömlek, giysilik kumaş, iç çamaşırı, ayakkabı, peşkir, heybe, başörtüsü türünden hediyeler de 'yol', 'yolluk', 'yol-töre' adları altına alınmaktadır."[25] Şile

[25] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 275.

köylerine baktığımızda erkek ve kız tarafı için hazırlanan hediyelere "yolluk", "bohça", "urba" veya "çeyiz" denilmektedir. (KK 8, 42, 43, 44, 46)

Çeyizler gelinin veya damadın annesi, teyzesi, ninesi tarafından işlenebileceği gibi eskiden genç kızların kendileri tarafından da işlenebilirdi. Eskiden kadınlar, hava kararıktan sonra bir araya gelerek çeyiz için kanaviçeler, peşkirler, yastık kılıfı işlerlerdi. Kaynak kişiler geceleri bir araya gelen kızlar ve kadınların gaz lambasının etrafına oturarak, sohbet ederek ve maniler söyleyerek kanaviçe işlediğinden bahsederler. (KK 8, 24, 50)

Nişanda ve düğünde kız ve erkek tarafı birbirine çeyiz götürürler. Sadece gelin veya damada değil; kaynana, kayınpeder ve aile büyüklerine de çeyiz götürülür. Bunun yanında sözden veya nişandan sonra yapılan dostu görmede de yine bohça ile gidilir. Hiçbir masraftan kaçınılmadan çok çeyiz hazırlanır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi Şile'nin nişanlarında bile herhangi bir yerin düğününden fazla çeyiz götürüldüğünü söyler. (KK 17, 30, 46)

Çeyizler düğünden bir hafta önce veya düğün günü gelin odasının duvarlarına asılmaya başlanır. Odada, duvardan duvara dört, beş, sekiz sıra halinde gerilen ipler üzerine çeyizlik eşyalar asılmaya başlanarak oda süslenir. Dört duvara çeyizler asılır ve böylece oda renkli bir hal alır. İplere asılan eşyalardan başta gelenler krepeler, oyalı yazmalar, tülbentler ve yastık kılıflarıdır. Çeyiz asma günümüzde tüm köylerde devam etmese de özellikle Oruçoğlu köyünde hâlâ devam etmektedir. (KK 8, 24, 30, 31, 46)

Çeyizde olmazsa olmaz şeylerin başında gelen Şile bezinden dokunmuş olan köy bezi yani peşkir ve kreplerdir. Bunun yanında çeyizde diğer olması gerekenler şunlardır: kanaviçe işleri, karyola takımları, mutfak takımları, örtmeler, yastık başları, yeldirme, masa örtüsü, çiçekli yemeniler, iğne oyalı yazmalar, rengarenk tülbentler, Amerikan bezinden perde, beşik, seccade takımları, metre işi kumaşlar, Şile bezinden masa takımı, oda takımı, sabahlık, bohça; Soğullu köyünde ise çeyizde mutlaka olması gereken şeylerin arasında atlet dedikleri iç çamaşırları vardır. Şile bezinden dokunmuş olan iç çamaşırları kaynak kişinin aktarımına göre çeyizde çokça bulunması gereken parçalardandır ve hatta

kayınpederinin hâlâ "yakası açılmamış"[26] çamaşırlarının olduğundan bahseder. Şile ilçesine bağlı tüm köylerde, çeyizlerde Şile bezinden parçalar bulunması gerekmektedir. Kız çeyizinde özellikle iğneden ipliğe her şey bulunur. Damat çeyizinde bulunanlar işlemeli tülbent, gömleklik kumaş gibi parçalardır. Çeyiz düzme yörede sıklıkla uygulanan ve meşhur bir âdettir. (KK 8, 10, 16, 24, 30, 42, 43, 44, 46, 50, 58, 67)

Fotoğraf 3.1.: Çeyizden Kalma Bir Peşkir

Çeyizleri serdikten sonra çeyiz bakma âdeti vardır. Sadece kadınlar arasında gerçekleşen çeyiz bakma, urba bakma âdetinde gelinin yakınları ve kaynanasının bulunmasına dikkat edilir. Çeyiz bakma düğünden önce olabileceği gibi düğünden bir süre sonra veya düğünden hemen sonraki gün de olabilir. Soğullu köyünde "duvak" adını verdikleri gün çeyizler iplere serilir, çevre köylerden yakınlar gelir ve kadınlar arasında eğlence olur. Oruçoğlu köyünde ise urbaya bakma hâlâ devam etmektedir. (KK 24, 30, 42, 44, 46, 67)

Kaynak kişilerin aktardığına göre günümüzde çeyiz yapma, çeyiz bakma gibi âdetler artık nadir olarak devam etmektedir ve yeni nesil bunların değerini bilmemektedir. Eskiden herkes çeyiz hazırlar, işlerdi, fakat günümüzdeki gençler el işiyle çok ilgilenmemektedir. Şile bezi eskisi gibi her evde dokunmamakta, kurslarda veya deniz kenarına yakın yerlerde devam etmektedir. Bu nedenle günümüzde çeyiz işleme, çeyiz verme eskisi kadar yoğun bir şekilde devam etmemektedir. (KK 8, 24, 50)

[26] **Yakası açılmamış**: Hiç kullanılmamış, yeni durumda olan. (KK 58)

3.1.3.1.5. Düğüne Davet

Düğün zamanı ve yeri, düğünün kimler arasında olduğu, düğün öncesi çıkarılan "okuyucu"lar tarafından bildirilir.[27] Böylece düğün zamanı ve mekânı köy halkına duyurulmuş olur.

Düğün yapılacağı vakit köy halkının haberdar olması için sözlü ve yazılı davet şekilleri geliştirilmiştir. Genel olarak baktığımızda en sık rastlanılan davet biçimi kadınların evleri tek tek gezerek kişileri davet etmesidir. Yazılı davette ise, köy kahvehanesine kâğıt asılır. Kâğıda "Düğünümüz var. Herkes davetlidir." yazdırılır. Köy dışındakilere ise düğün sahipleri kâğıt yazarak gönderir. Bu durum günümüzde köy kahvehanesine davetiyenin asılması şeklinde devam etmektedir. Kadınlar köydeki haneleri gezerek düğüne davet ederken, erkekler cuma günü namazdan sonra erkekleri düğüne davet eder. (KK 10, 42, 43, 44)

"Okuyucular, ülkemizin kimi yerlerinde davetlilere armağan götürdükleri gibi, davetlilerden armağan da alırlar."[28] Yörede yemeklik şeyler dağıtarak köyü okuma, davet şekilleri arasındadır. Davet etmek için ufak keselere üzüm kurusu koyulup tanıdık herkese verilir, o üzüm kurusuyla davet edilir. Düğünden birkaç gün önce imece usulü yapılan börekler küçük küçük kesilerek dağıtılıp köye düğün okunur veya helva karılıp köy halkına düğün okunur. Bu şekilde davetlilere ikramlarda bulunulur veya bazı köylerde davetliler düğün sahibine yardım amaçlı hediyeler verir ya da düğün yemekleri için malzeme yardımında bulunur. (KK 30, 36 55, 57, 59, 64)

Bunlardan biri yapılmadığı takdirde üç gün sürecek düğünün ilk günü gelen çalgıcılara düğünü okuması söylenir. Çalgıcılar bazen tek başlarına bazen de düğün sahipleri ile evleri gezerek misafirleri düğüne davet ederler. (KK 36)

Sözlü ve yazılı olarak davet şekilleri mevcuttur. Günümüzde sözlü davet şeklinin yerini yazılı, basılmış davetiyeler almıştır ve uzak yakın herkese davetiyeler ile düğünün yapılacağı duyurulmaktadır.

---

[27] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 271.
[28] Mehmet Açа, Mehmet Ali Yolcu, "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 465.

3.1.3.2. Evlilik Düğünü

Düğün, evlenme denilen geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Bu bağlamda düğünün geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir biçimde kutlanılmasına çaba sarf edilir. Yüz yüze bakan toplumlarda kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine özen gösterilmeye çalışılır.[29]

İnsan hayatının en önemli geçiş dönemlerinden biri olan düğün, iki kişinin hayatını birleştirmesinin yanında erkek ve kız tarafının da akraba olması durumudur. Kız ve erkek tarafı ayrı köylerden ise düğün, köylerin birleşmesi anlamına gelir. Bu nedenle düğün günü aksaklık çıkmaması, tarafların birbiriyle iyi geçinmesi, misafirlerin ve dünürlüğe gelen kız tarafının iyi ağırlanması için yapılan hazırlıklar vardır. (KK 93)

Eski köy düğünleri üç gün üç gece sürerdi. Perşembe veya cumadan kadınların helva karması ya da kına gecesi yapmasıyla düğün başlardı. Pazartesi, gelin paçası yapılarak düğün bitmiş olurdu. Kısacası bir sözlü kaynağın da dile getirdiği gibi "Şile'de düğünler kadınlarla başlar, kadınlarla biter." (KK 67) Hazırlıklarıyla, düğün esnasında gerçekleştirilen ritüelleriyle ve düğün sonrasında gelin ve damadın kutlanması ile düğünler perşembeden, pazartesi gününe kadar uzanmakta, bu şekilde ortalama üç gün, fakat tüm aktarılanların gerçekleştirildiği varsayılırsa beş gün boyunca düğün devam etmektedir. (KK 1, 6, 9, 10, 12, 13, 14, 46, 48, 58, 60, 64, 75, 79, 80, 90, 93, 97, 103, 140)

Düğün için hazırlıklara baktığımızda öncelikle çalgı ve çengilerin çağırılıp börek ve helva yapımına başlandığı, köy halkının düğüne davet edildiği görülmektedir. Bunların yanında; yemek yapılması ve bulaşık yıkanması için evlere çeşmeden sırıklarla kazanlarca su taşınır. Düğün evinin önünde perşembe gününden itibaren meydan ateşi yakılır, büyük kazanlarda helva karılır. Davul zurna köyü gezerek bir yandan düğünü okur bir yandan da her evden sahan ve siniler toplar. Kadınlar köyü okursa bir yandan her evi davet eder bir yandan da bahçelerden lahana toplar veya komşulardan tavuk ister. Börekle okunan evler ise düğün hediyesi olarak bir ikramda bulunur. Tüm bunlar birlik beraberlik içinde, tüm köy halkının yardımıyla hazırlanır. (KK 8, 9, 43, 55, 102, 103, 150)

[29] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 271.

Köy düğünü perşembe günü başlar. Erkek tarafının düğün evi önünde yaktığı ateş etrafında konu komşu toplanır ve helva karmaya başlanır. Daha sonra bu helva kız evine de gönderilir. Dere köylerine özgü düğün yemeği olan keşkek yapılacaksa dibek taşlarında buğday dövülür ve keşkek yapımı için gerekli hazırlıklara başlanır. (KK 1, 10, 11, 40, 45)

Cuma günü; "küçük düğün", "küçük gece" veya "küçük kına" olarak adlandırılır. Cuma günü köye dışarıdan gelen kimse olmaz, köy halkı kendi içerisinde ziyafet verir. Perşembe günü helva karılmamışsa, cuma sabahı karılır. Misafirler gelene kadar helva yapımı tamamlanır ve "kapak açılmıyor" denilerek helva dağıtımına başlanması için gelenlerden bahşiş istenir. Cuma namazından çıkan herkes davet edilir. Akşam namazından sonra tüm köylüye yemek verilir. İçkili ve çalgılı bir düğün olacaksa, Sulukule'den çalgıcılar getirtilir. (KK 1, 9, 59, 75, 93, 99, 104, 135)

Büyük düğün, "büyük kına" veya "büyük" gece olarak bilinen cumartesi günü ise köye dışarıdan misafirlerin geldiği ve kız tarafından gelenlerin ağırlandığı gündür. Cumartesi günü civar köylerden takı veya hediye getirenler olur. Bu misafirler köy girişinde silah atarlar ve düğün sahiplerine geldiklerini bildirirler. Düğün sahipleri, köy girişinden itibaren davul zurna veya çalgı çengi ile onları karşılar, oynaya oynaya düğün evine getirir ve ziyafet verir. Misafirlerin getirdikleri hediyeler genellikle; altın, para, yorgan, tencere, tavadır. Gelen misafirlerin ağırlanması için düğün sahipleri tarafından ayrıca özen gösterilir. Düğünün yapıldığı köyde bulunan evlerin hepsi misafirlerin ağırlanması için seferber olur. Köy içerisinde, misafirlerin gelmiş olduğu köyden biri varsa onun evine yerleştirilir. Bu şekilde misafirin de tanıdık olacağı, daha rahat edeceği düşünülür. Misafirlerin rahat etmesi için düğün sahipleri kendilerine bir oda ayırırlar, diğer odaları misafirler için tahsis ederler. (KK 1, 9, 11, 59, 93, 135)

Cumartesi kız tarafının ağırlanmasına da dikkat edilir. Kız tarafının erkek tarafına gelmesi ve çeşitli isteklerde bulunması olarak bilinen dünürcülük, yavukluk veya koç kesme gerçekleştirilir. Kız tarafının iyi ağırlanmasına, köyden memnun ayrılmasına özen gösterilir. (KK 10, 93, 107, 135)

Gelin ve damat aynı köyden ise damat tıraşı pazar günü, farklı köylerden ise cumartesi günü yapılır. Fakat genellikle düğünün üçüncü günü yani pazar günü damat

tıraşının yapıldığı söylenmektedir. Pazar günü, tıraş yapıldıktan sonra öğle vaktinde camiye, ardından gelin almaya gidilir. Gelin köyünden alındıktan sonra, kimi zaman güreş yapılarak, dura kalka yol uzatılarak düğün evine gidilir. Kimi yörelerde akşam ezanından sonra gelin odasına geçer, kimi yörelerde ise yatsıdan önce gelinin eve girmeyeceği belirtilir. Aynı şekilde bazı köylerde damadın akşam veya yatsı namazından sonra ilahilerle gerdeğe gönderildiği aktarılır. İlahiler eşliğinde damat eve girdikten sonra düğün evi önünde bulunan kalbura mendil koyulur ve damadı ilahilerle eve sokan erkekler oradan birer mendil alır. (KK 1, 8, 10, 11, 13, 75, 93, 97, 99, 107)

İstanbul'un Şile ilçesine bağlı köylerde yapılan düğünler bizim derlemelerimize göre yukarıdaki aşamalardan geçerek tamamlanmış olur. Satmazlı köyünden, Burmaoğlu İsmail Pehlivan'ın ve sağdıçlığını yapmış Mustafa Amca'nın aktarımıyla ise düğün şu şekilde gerçekleşir:

"Benim babam bana kırk gün kırk gece düğün yaptı. Bak sayayım; pazartesi gün, köyden davulla zurnayla çanak tabak sini toplanırdı. Ondan sonra köylüyü davet ederlerdi, bu bir. Düğünün ikinci günü, salı günü. Bu sefer birden köyleri (civar köyleri) davulla Erenler, Karamandere, İmrendere, Ahmetli okurlardı, güreşe okurlardı. Davulla zurnayla, 'Benim güreşim var! Damadın güreşi! Buyurun.' denilirdi. Bu yabancılar bu köylerden gelirler, dakılarını [takılarını], hediyelerini birden getirirler, ona düğün evi birden ziyafet verir. Yerler içerler. Çarşamba günü, güreş olur. Sonra sağdıç beni çıkarır, caminin önüne getirir. Güzelce giydirir. Kravat takacak adam yoktu, kravatımı takar. Pantolonumu giydirir. Ayakkabımı giydirir, bağlar. Bütün kolu komşu getirir hediye verir, büyüklerin ellerinden küçüklerin de gözlerinden öpülür. Ondan sonra giydirdi mi? Bu sefer bayrakla köyü davet eder. Sonra bir komşu bir sırığa mendil bağlarlar, peşkir. Bu sırığı götürüp güreş yerine dikerler. Damat da oturur orada, sonra ufaklardan [çocuklardan] başlar güreş. Güreşen gelir damada, damat çıkarır beş kuruş verir, yirmi beş kuruş verir o zamanki zamanda. Güreş bitti tamam. Sonra damat evine getirilir sağdıçlarla. Yatılır, kalkılır her neyse. Ertesi günü gelin almasına davet eder yine davulla zurnayla, perşembe günü davet eder. Bir öküz arabası, gelini getirmeye bir öküz arabası hazırlanır. Kilimlerle hazırlanır, hep kilimlerle hazırlanır. Giderler gelin almaya. Mesela Kızılcaköy'e gideceğiz.

Kızılcaköy'e gelin arabasını yanaştırırlar gelinin kapısının önüne. Orada gelini çıkarırlar. Sonra bindirirler arabaya. Perşembe getirirler gelini evine yerleştirirler. Ondan sonra damadı camiye getirirler. Camiden ilahiyle getirirler damadı evinin önüne. Hoca da dahil ilahilerle gelirler, sonra evin önünde hoca da bir dua eder. Ondan sonra damat ilkin hocanın elini öper, babasının elini öper. Bütün büyüklerin elini öper. Fenere de birer tane mendil [peşkir] bağlarlar, alay şeklinde gelirler. Ertesi gün, cuma günü de paça olur, gelin paçası. Bütün köylüler toplanır. Paça yaparlar, gelin evine girer. Ondan sonra da bir de suya götürürler gelini. Şerbet dağıtır gelin kolu komşuya. İşte çeşmeyi gösterirler, kızım buradan su alacaksın, eve götüreceksin diye. Çeşme burada, yumurta burada… Bak dört gün işte, dördün üstüne bir sıfır koysan ne olur? Kırk olur işte. Kırk gün, kırk gece düğün böyle olurdu." (KK 100, 101)

Şile düğünlerinde, halk oyunu olarak çiftetelli ve kasap oyunu oynanmaktadır.[30] (KK 9, 99)

Manav köylerinde ve Dere köylerinde gerçekleşen düğünlerde bazı farklara rastlanmaktadır. Bu farkların başında düğün yemekleri gelmektedir. Manav köylerinde genellikle sütlaç ikram edilirken Dere köylerinde helva ve keşkek olmazsa olmazlardandır.[31] Manav köylerinde yapılan düğünler genellikle çalgılı çengili ve içkili düğünler olarak aktarılmıştır. Fakat Dere köylerinde durum farklıdır. Kaynak kişilerin aktardıklarına göre, 1950-1960 yılları arasında köylerde kurulan Kur'an kursları ve düğünlerde çıkan kavgalarla birlikte köy heyetleri bunların kaldırılması kararını almıştır. (KK 14, 16)

Genel olarak yemekli bazen içkili, çalgılı, kalabalık, masraflı ve uzun süren düğünler şenlikli yapılır demek mümkündür. Düğünler açık alanlarda ev önünde, köy meydanında veya köy camisi etrafında yapılır. (KK 45, 36, 55, 105, 107) Günümüze baktığımızda ise bunların tamamen değiştiğini söylemek mümkündür. Günümüzde kimse eski usul düğün yapmak istememekte, herkes İstanbul'da, merkezde ve düğün salonlarında düğün yapmak istemektedir. Gençler artık salonda ve İstanbul'da yapılan

[30] Bkz.: 6.1.3. Halk Oyunları, s. 304.
[31] Düğün yemekleri hakkında detaylı bilgi için bkz. 7.1.2. Düğün Yemekleri, s. 358.

düğünleri tercih etmekte bu nedenle de eskisi gibi köy düğünleri olmamaktadır. Bazı kaynak kişiler artık düğünlerin üç gün üç gece sürmemesini, eskisi kadar maddi gücün ve kaynağın olmamasıyla açıklar. Eskiden yapılan düğünlerde hayvanlar kesilir, üç gün üç gece yemekler ikram edilir, çalgı ve çengiler tutulurdu. Şile halkı ilk olarak köy düğünü ve İstanbul'da salonlarda yapılan düğünü birlikte yapmaya çalışmış, fakat maddi imkansızlıklar yüzünden, daha masraflı olan köy düğününü kaldırmak zorunda kalmıştır. (KK 10) Günümüzde, salon tutmak geçmişe kıyasla daha masrafsız bir yol olarak görülür. Kaynak kişilerin yakındıkları diğer bir durum ise artık düğünlerde düğün yemeği olan keşkek ve helvanın bile olmamasıdır. Günümüzde bu yemekler olsa bile düğün sahipleri bunları yapmaz, hazır alır. Kaynak kişiler genel olarak eski düğünlerin kalmadığını, birlik beraberliğin bozulduğunu, âdetlerin köreldiğini ve gençlerin artık bunları yapmadığını dile getirmektedir. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki yorumu "Eskiden bizim düğünlerimizde keşkek kazanlarca yapılırdı, bütün köyler davet edilirdi, güreşler olurdu, kalabalık düğünler olurdu. Bizim düğünlerimiz öyleydi. Ama şimdi her şey mastikalaştı. Artık cazlı mazlı nikah oluyor, bitiyor. Eskisi gibi öyle tanışmak da yok. Çocuklar tanışıyor, geliyor sana söylüyor. İstesen de veriyorsun istemesen de veriyorsun." şeklindedir. Çoğu kaynak kişi eski ve yeni evlenme âdetlerini bu şekilde karşılaştırmakta ve günümüz düğünlerini eleştirmektedir. Derleme sırasında köylerde bazı düğün hazırlıklarına rastlanmıştır. Buna dayanarak köy düğünlerinin eski usul ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı olarak değil de modern çağa ayak uydurarak devam ettirilmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Derlemeler sırasında düğün hazırlığı için eskiden yapılan köy meydanlarındaki damat tıraşı yerine salonda ve canlı müzik eşliğinde damat tıraşının yapıldığına rastladık. Aynı şekilde, düğün İstanbul'da olsa da pazartesi günü köyde bir gelin paçası da yapılmaktadır. Ayrıca İstanbul'da yapılacak olan düğünün cuma gününden börekleri köy fırınlarında pişirilmekte ve köye dağıtılmaktadır. Tüm bunlar bizlere düğün geleneklerinin tümünün terk edilmediğini, modern çağa ayak uydurarak, bir ayağı İstanbul'da, bir ayağı köyde devam ettiğini göstermektedir. (KK 1, 9, 21, 36, 46, 49, 56, 89, 90, 91, 96, 99, 109, 119, 121, 129, 150)

3.1.3.2.1. Kına

"Düğünün önemli aşamalarından biri de 'kına yakma'dır. Bu tören, kız evinde yapılır ve buraya erkekler alınmaz."[32]

Kına yakma âdeti Şile'nin tüm köylerinde yaygındır. Günümüzde yapılan düğünlerde ise bazı değişiklikler bulunmasına rağmen hâlâ devam etmektedir. Yörelere göre değişmekle beraber genellikle erkek tarafı kınayı hazırlar ve kız tarafına davul zurna eşliğinde götürür. Kına geceleri genellikle kız evinde yapılmaktadır. Köy içerisinde salon bulunmadığı daha eski vakitlerde çoğunlukla kız evinin ahırında kına yapılırdı. Kına kaynak kişilerden edinilen bilgilere göre; ahırda, ev içerisinde, hava güzelse ev önünde, köy kahvehanesinde, köy okulunda, yazsa bahçede, köy içerisinde varsa salonda yapılmaktadır. Hava güzelse ve dışarıda yapılacaksa erkeklerin görmemesi amacıyla etrafı brandalarla çevrilir. (KK 3, 8, 9, 10, 46, 58, 107)

Kız düğünü olarak da adlandırılan kına gecesi genellikle iki akşam olur. Cuma, cumartesi kına olduktan sonra pazar günü düğün, pazartesi ise kına gecesi gibi olan paça yapılır. Cuma günü olan kınaya küçük kına, cumartesi olana ise büyük kına adı verilir. Bazı kaynak kişiler tarafından küçük akşamda kına yakıldığından bahsedilirken bazı kaynak kişiler her iki akşamda da kına yakıldığından bahseder. Küçük kınada sadece kız tarafı ve yakınları bulunurken büyük kınada köy dışından gelenler de bulunur. Bu nedenle de cuma günü yapılan küçük kınaya aynı zamanda kız düğünü veya kızın kına gecesi denilmektedir. Cumartesi akşamı yapılan büyük kınada ise dışarıdan gelenler olur ve yemek ikram edilir. Günümüzde kına geceleri iki gece şeklinde yapılmaz. Düğünden bir veya birkaç gün önce yapılır, ertesi gün düğüne geçilir. (KK 5, 9, 10, 30, 46, 58, 125)

Genellikle yapılan kına gecelerinde damadın bulunmadığı, sadece kadınlar arasında yapılan bir uygulama olduğu edinilen bilgiler arasındadır. Köy içerisinden arkadaşlar, küçükler ve gelinin büyükleri kınada bulunur. Civar köylerden gelen hısım akraba ve tanıdıklar olur. Kadınlar arasında yapılan bu kına gecelerinde damat olmadığı gibi oğlan çocukları da kına mekanına alınmazdı. Bu nedenle de bazı kaynak kişiler

[32] Mehmet Açа, Mehmet Ali Yolcu, "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 466.

çocukluklarında kına gecelerini merak ettiklerinden dolayı tavan arasına çıkıp oradan gizli bir şekilde yapılan kına gecelerini izlediklerinden bahsederler. Özellikle Dere köylerinde damadın kınada bulunması yasaktır fakat cuma gecesi tavan arasına çıkan damadın oradan gelinin başına şeker atması âdeti vardır. Manav köylerinde ise kına kadın erkek karışık olabileceği gibi sadece kadınlar arasında da olabilmektedir. Günümüzde yapılan kına gecelerinin çoğunlukla karışık olduğu kadın-erkek ayrımı yapılmadığı belirtilir. (KK 3, 5, 8, 9, 24, 42, 43, 46, 58, 107)

Gelinin kına gecesinde giymesi gereken özel bir giysi yoktur, aktarıldığına göre bazı gelinler kına gecesinden itibaren gelinliğini giyebildiği gibi bazı gelinler elbise giymektedir. Daha eskiden ise geleneksel giysileri olan yeldirmenin kına gecesinde de giyildiği söylenir. (KK 30)

Kadınlar toplandıktan sonra sırayla tef çalar, hep bir ağızdan da türkü ve maniler söylenir. Kına gecesi eğlenceli olur, kına yakıldıktan sonra oynanır, çalınıp söylenir. Diğer köyden gelenler kınanın bitmesine yakın askı takarlar. Kına yakma ve hediye takma bittikten sonra ise kına gecesi tamamlanmış olur. Köy dışarısından gelenler geline hediye verir. Bu hediyeler arasında pijama, kıyafet, kumaş gibi eşyalar olur. Genel olarak hediye asmada belli bir kural yoktur, gelenin gönlünden ne kopuyorsa vermesi âdettir. Bazı köylerde (Manav ve Boşnak köylerinde) özellikle büyük kınada davul zurna getirilir, eğlence sırasında evin önünde yemekler yapılır ve misafirlere dağıtılırdı. İkram edilen ana yemeklerin yanında börek de verilmektedir. (KK 5, 8, 9, 10, 30, 41, 55, 107, 150)

Geçmişte kına gecelerinde teyp veya piyanist olmadığından dolayı tef çalınır. Kaynak kişiler tefleri dahi kendilerinin yaptıklarından sonrasında da bu teflerle çalıp kendilerinin söylediğinden bahsederler. Tef, kadınlar tarafından kına gecesi için hazırlanan müzik aletidir. Keçinin derisi kurutulup un eleklerine ya da kasnaklara gerilerek hazırlanır. Kaynak kişilerden biri şunları söylemektedir: "Kasnağa keçinin derisini kurutup geriyorlardı. Ama ne kadar güzel öterdi. Söyleyen kişi uydururdu söylediği şeyleri." (KK 58) Kaynak kişi bu şekilde türkü ve mâni söyleyen kişinin doğaçlama söylediğini anlatmaktadır. Kına gecelerinde genellikle ne söyleyeceğini bilen, köydeki kadınlar arasında tanınan, sesi güzel olmakla meşhur kişiler bulunur. Bu kişiler

tefi çalar diğerleri ona eşlik eder. Sesi güzel olan bu kişiler köy içinden olabileceği gibi köy dışından da getirilebilir. Bu kişilere genellikle tefçi veya türkücü adı verilmektedir. Günümüze kadar yapılmaya devam eden kına gecelerinde türküler ve maniler kadınlar tarafından doğaçlama şekilde söylenmeye devam etmektedir. Günümüzde de köy düğünü yapılıyor ve elektronik bir müzik aleti kullanılmıyorsa köy içinde meşhur kadınlar çağrılıp tef ile maniler söylenir. (KK 8, 24, 30, 44, 46, 57, 58, 89)

Kına gecesi ile ilgili derlenen bilgilere bakarak yöre halkının eskiye özlem duyduğunu söylemek mümkündür. Çoğunlukla yakınılan konu, düğün gibi kınanın da İstanbul'da salonlarda yapılmasıdır. Eskiden kız evinde yapılan kına gecesi artık İstanbul'da tek tip salonlarda yapılmaktadır. Günümüzdeki kınalarda tef kullanılmaması da yakınılan diğer konudur. Günümüzde piyanist, org veya teyp ile tef çalınması geleneği ortadan kalkmıştır. Oysa tef ile kendileri çalıp söylediklerinde, daha sıcak bir ortam oluştuğundan, daha çok eğlendiklerinden bahsederler. Bu nedenle artık İstanbul'da salonlarda yapılan düğünlerin ve kınaların eski tadı vermediği kaynak kişilerce sıkça tekrarlanan bir konudur. Eski devirdeki kınaların artık kalmadığı ve ne kadar çaba gösterilse de salonda ve piyanistle yapılan kınanın aynı olmayacağı, o tadın bir daha yakalanmasının mümkün olmadığı söylenir. Kısacası kına geleneği bitmiş olmasa da mekân ve aktarılan verimler bakımından farklılık karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle de kaynak kişiler eskiye özlem duymaktadır. (KK 3, 5, 8, 57, 89, 150)

3.1.3.2.2. Dünürcülük

Doğan Kaya, **Halkbilim Araştırmaları**'nda dünürcülüğü "Dünür olma eylemi." şeklinde açıklamıştır.[33]

Dostluk, dosta gitme, yavukluk veya koç kesme isimleri de verilen "dünürcülük" kız tarafının erkek tarafına gitmesi uygulamasına verilen addır. Dünürcülük, Darlık köyünde çok meşhurdur. Asıl amacı kız tarafının erkek tarafına gitmesi ve orada başta damada olmak üzere erkek tarafına çeşitli zorluklar çıkartarak oyun yapması, eğlenmesi temeline dayanır. Genellikle düğün öncesinde, kına akşamı veya cumartesi günü kız tarafı

[33] Doğan Kaya, **Halkbilim Araştırmaları**, İstanbul, Kitabevi, 2002, s. 157.

erkek tarafına gider. Dünürler gelmeden önce geleceklerini haber verir ve civar köylerden de düğün evinin bulunduğu köye gelenler olur. Böylece kız tarafı erkek tarafının bulunduğu köy ile tanışmış, kaynaşmış olur. Kız tarafı, geldiklerini haber vermek için çatala para asarlar ve silah atarlar. Çengilerle köye giriş yapan alay akşamdan ateş yakar ve köy halkı tarafından ağırlanmayı bekler. Sonra alay ile birlikte yollarda dura kalka köy içine, düğün evinin önüne kadar gelinir. Düğün evinde kız tarafı için ziyafet verilir, koç veya koyun kesilir. Bu şekilde geceden sabaha kadar eğlence devam eder. (KK 10, 15, 21, 24, 31, 36, 41, 42, 43, 75, 99, 105, 106, 107, 134)

Dünürcülükte asıl amaç kız tarafının erkek tarafından çeşitli isteklerde bulunması ve bu isteklerin yerine getirilerek taraflar arasındaki dostluğun pekişmesidir. Bu isteklerden biri; mekâna getirilmesi zor olan yaşlı birinin getirilmesi, ismi verilen kişinin getirilmesi veya muhtarın getirilmesidir. Gelen kişiyi oynatmak da diğer bir istektir. Dereden kurbağa getirtmek, ördek getirtmek, ormandan kaplumbağa getirtmek, tarladan mahsul getirtmek istekler arasındadır. Damat uyuyorsa uyandırılması istenir. İstenilen kişi, hayvan veya mahsul getirilmediği takdirde yolda durulur, o şey getirilene kadar beklenir. Kız tarafı gelen kişiden oynamasını veya onu sırtına almasını ya da gelen kişi erkekse kadın kıyafetlerini (Şile'nin geleneksel kıyafeti olan yeldirme ve başına da örtme) giymesini ister. Geçilecek olan yerde su varsa yerin kurutulması, yere kum dökülmesi, halı serdirilmesi ya da erkek tarafının dünürleri sırtında taşıması istenir. Köprü bulunan bir yerden geçilecekse aynı şekilde damadın dünürleri sırtında taşıması şarttır. Kız tarafının dünür gittiği yerde tavuk istemesi, bulunan tavuğun kesilip pişirilmesi her köyde istenen bir âdettir. Tavuğun yanında kimi zaman koç veya kuzu kesilmesi de istendiği gibi erkek tarafının durumu iyiyse istenmeden bunu dünürlerine ikram etmesi gerekmektedir. Damadın mesleğine göre kız tarafı isteklerde bulunur. Kaynak kişinin aktardığına göre itfaiyeci olan damadın ağaca bağlanmış kediyi ağaçtan kurtarması istenir. Odun toplanılması, ateş yakılması ya da kabak bulup damadın kafasına geçirmesi ve üzerinde mum yakıp dolaşması istenir. (KK 10, 15, 21, 24, 31, 36, 41, 42, 43, 75, 99, 105, 106, 107, 134)

İsteklerin yerine getirilmesini bekleyen kız tarafı bir yandan davul zurnayla veya çalgı çengiyle eğlenmeye devam eder. Dünürler köy girişinden itibaren kız tarafının isteklerini birer birer yerine getirip düğün evine kadar onları götürerek orada ikramlıklar sunarlar. Bu şekilde eğlence sabaha kadar devam eder. (KK 10, 24, 25, 31, 105, 106) Yazımanayır köyünden bir kaynak kişi dünürcülüğü şu şekilde anlatır: "Cumartesi günü kız tarafına ağırlık verilir. Gelin nereden alınıyorsa, oranın gençleri 'koç kesme' derler, ona gelirler, köyün başında otururlar, ateş yakarlar. Bu köyün gençleri de gider onları karşılar. Onlara hata yapmamaya dikkat edersin, onları memnun etmek için ki sabahleyin gelin almaya gittiğimizde zorda kalmayalım diye, gelenlerden kimi koç keseceğiz derler, kimi dana keseceğiz derler. Ne isterlerse, makul bir şekilde, elinden geldiğince onları karşılamaya, ağırlamaya çalışırlar. Eğlenceli olur, kazanlar kaynar, koçlar pişirilir, gelenlere ikram edilir." (KK 93)

Günümüze baktığımızda geleneklere uymak isteyen yöre halkı bunları sürdürmeye çalışsa da artık eskisi kadar zor uygulamalar yapılmamaktadır. Günümüzde kız tarafının oğlan tarafına gidip damada kahve pişirtmesi dünürcülüğün izlerini gösterir. Kaynak kişilere göre artık bu uygulama çok nadir yapılmaktadır ve zaten artık hiçbir damadın ve erkek tarafının bu tür zor isteklere katlanamayacağı belirtilmektedir. Eskiden ise birlik beraberlik duygusu ve geleneğin devam etmesi amacıyla ne olursa olsun hiçbir isteğe karşı gelmeden hepsinin hoşgörü ile yapıldığından bahsedilir. Eski düğünler dünüre gitme ile şenlikli hale getirilir, kız ve erkek tarafı kaynaşır ve dostlukları pekişirdi. Günümüzde ise insanların bu duyguları terk etmesi ve bireyselleşmesi sebebiyle bu tür uygulamalardan kaçınılmaktadır. (KK 24, 31, 105)

3.1.3.2.3. Damat Tıraşı

Damat tıraşı günümüzde devam etmekte olan bir âdettir. Gelin ve damat aynı veya yakın köydense pazar günü; uzak bir köydense cumartesi günü damat tıraşı yapılır. Damat tıraşı, gelin almaya gitmeden birkaç saat öncesinde damadın tıraş edilmesi ritüelidir. (KK 1, 2, 8, 107)

Damat tıraşı, gelin almaya gitmeden üç, dört saat kadar önce cami önünde, sokak arasında, düğün evi önünde, köy meydanında yapılırken günümüzde ise salonlarda yapılmaktadır. (KK 1, 2, 8, 10, 11, 75, 107)

Damadın tıraş edilmesi için "tıraşçı" veya "berber" adı verilen kişiler gelir. Tıraş boyunca çalgı çengi, davul zurna olur. Günümüzde ise bunun yerini canlı müzik almıştır. Bir yandan tıraş olurken misafirler oynamaya devam eder, diğer yandan misafirlere yemek ikram edilir. İkram edilen yemekler; pilav, kuru fasulye, piyaz, çorba, patates yemeği, börek, pişi, içki (köye göre farklılık göstermekte) olabilmektedir. Tıraş tamamlandıktan sonra damada bazen tıraş edildiği yerde bazen kahvehanede damatlığı giydirilir. Damatlığını giyen damat köy kahvehanesine gider. Orada büyüklerin elini öper ve damada büyükler tarafından hediye asılır. Kadınların önünde -kadınlar katılmaz sadece izler durumdadır- damada "kapama" veya "eker biçer" adını verdikleri ritüel tekrarlanır. Bu ritüele göre; damat, güzel dokunmuş bir yastık üzerine dizleri üzerinde oturur. Damadı tebrik etmeye gelen kişiler, damadın üzerine gerilen çarşafa veya damadın önündeki tepsiye altın veya para atarlar. Hediye veren kişinin elini öpen damat bu ritüeli tamamlamış olur. Bu şekilde damada hediye, bahşiş verilir. Kahvede ve köy meydanlarında olan damat tıraşı bu şekildedir. Cami önünde damat tıraşı yapılacaksa birkaç farklılık olur. Cami önünde tıraş yapılacaksa, öğle namazından önce toplanılır ve damat giydirilirken ilahiler okunur. Tıraş tamamlandıktan ve takı merasimi bittikten sonra bazen güreş yapılır ve bazen gelin alma için yola çıkılır. (KK 1, 2, 9, 10, 15, 11, 35, 43, 44, 51, 57, 59, 64, 89, 99, 102, 107)

Damada çeşitli hediyeler veya bahşiş verildiği gibi damadı tıraş eden berbere de hediye asılır. Berber, "Makas kesmiyor" veya "bıçak kesmiyor" der. Bunun üzerine damat, sağdıç veya damadın babası berbere çeşitli hediyeler ya da para verir. (KK 89)

Günümüzde damat tıraşı birkaç değişiklikle, nadir de olsa devam etmektedir. Artık davul zurnanın yerini canlı müzik, açık mekânın yerini kapalı mekân almıştır. Bazı damatlar bunlardan hiçbirini yapmayıp berbere giderek tek başlarına damat tıraşı yaptırabilmektedir. Bu nedenle çoğu kaynak kişi bu durumu eleştirmekte ve günümüzde damat tıraşının çok nadir olarak yapıldığından bahsetmektedir. Yapılsa bile salonda ve

canlı müzikle yapılan tıraşın eski tadı vermediği kaynak kişiler tarafından aktarılmaktadır. (KK 1, 2, 31, 64)

3.1.3.2.4. Gelin Alma

"Geleneksel kültürde kına gecesinin ertesi günü gelin alma günüdür. Gelin alma günü, düğün başladıktan sonra geçen üçüncü veya dördüncü güne rastlar. Bu gün genellikle pazar günüdür. Pazar sabahı erkenden kız evinde gelin çıkarma, oğlan evinde gelin alma hazırlıklarına başlanır."[34] Gelin alma, gelinin baba evinden çıkmasıyla başlar ve yeni evine geçmesiyle son bulur.

Şile'de gelin alma, düğünün üçüncü gününde yapılır. Gelin almaya genellikle pazar günü öğleden sonra alay şeklinde gidilmektedir. Eskiden pazar günü olan gelin alma artık cumartesi günü de olabilmektedir. (KK 9, 21, 36, 104, 125)

Fotoğraf 3.2.: Geçmişte Meşrutiyet Köyünde Gerçekleşen Gelin Alma

Gelin alma, ulaşımın kolay olması, gelin ve çeyizlerinin rahat taşınması için çoğu zaman bir araç ile gerçekleşir. Kullanılan araçlar eskiden çoğunlukla at, öküz, manda arabası iken sonraları kamyon veya otomobil tercih edilmeye başlanmıştır. Uzak mesafelerde çoğunlukla araba tercih edilse de yakın mesafelerde yürüyerek de gelin almaya gidildiği görülür. Her evde hayvan bulunması nedeniyle gelin almada çoğunlukla manda veya öküz arabası kullanılır. Gelin almaya gitmeden önce manda veya öküz arabası

[34] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 216.

damat tarafınca süslenir. Bir ay önceden kullanılacak olan hayvan belirlenir ve onun bakımı, süslenmesi için hazırlıklara başlanır. Odunlarla ve uzun ağaç dalları ile hayvan arabasının üzerine çatı kurulduktan sonra gelinin dışarıdan görülmemesi için çatının üzeri örtü veya kilimle kapatılır. Böylece küçük bir oda kurulur. İçerisine gelinin rahatça oturması için kilim, yaygı ve minderler koyulur. Son olarak, çatısı hazırlanmış olan öküz veya manda arabasına kurdeleler, çiçekler, renk renk yaygılar ve bayrak asılarak gelin arabası hazırlanmış olur. Gelin almada kullanılacak öküz veya manda arabasının önünde hayvanı yönlendirme amacıyla bir kişi olur. Arabanın içerisinde ise gelinle birlikte kız tarafının yakınları bulunabilir. Bu arabanın peşinde kızın çeyizini, eşyalarını getirmesi için bir araba daha bulunabilir. (KK 8, 9, 10, 25, 27, 30, 36, 42, 43, 44, 75)

Değirmençayırı köyünde gelin alması atla olur. Gelin ata bindirilmeden önce orada bulunan Çanlı Dede türbesinin etrafında üç kere dolaştırılır. Sonra gelin ata bindirilip düğün evine doğru yola çıkılır. (KK 10) Sofular köyünden yetmiş dokuz yaşındaki Hüseyin Amca kendi köyünde, gelin almada ilk kez otomobil kullanan kişi olduğunu şu şekilde dile getirir: "Burada otomobille gelin arabasını ilk ben yaptım. Üvezli köyünden bir taksici arkadaşım vardı, Hüseyin düğünde sana bir gelin arabası yapalım benim arabayı dedi. Süslediler, bayrak taktılar, gelin arabası oldu." (KK 75)

Gelin almaya gitmeden önce damada civar köyler gezdirilir. Köyden çıkmadan çalgıcılar, süslenmiş zembillerde börekler ve sağdıçlar damada eşlik eder. Daha sonra gelini kendi köyünden, düğün evine getirmek için alay şeklinde yola çıkılır. Gelin almaya gidildiğinde kızın evden çıkması, kapının açılması için damat bahşiş verir. Bunun yanında "sandık oturma" olur; kız tarafından biri, gelinin sandığına oturur ve damadın bahşiş vermesi ile sandık üzerinden kalkar, böylece gelin sandığı da kız evinden çıkarılmış olur. Genellikle manda ve öküz arabalarıyla alınan gelin, evden davul zurna eşliğinde çıkarılır ve kız tarafının birkaç yakını ile arabaya bindirilir. Gelinin arabaya binmesi ile şenlik başlar. Alayda bulunan delikanlılar için sini hazırlanır. Bu sini içerisinde yemekler, mezeler ve içkiler -çoğunlukla rakı- bulunur. Düğün evine alay şeklinde dura kalka gidilir. Delikanlılar, yol üzerinde kimi zaman arabayı durdurup yemek içmek isterler kimi zaman damada birtakım zorluklar çıkarırlar. Buna "yol bağı" veya "yol kesme" adı verilir. Bazen

şaka amaçlı arabanın tekerliği çıkarılır, böylece araba düşer. Arabanın düşmesiyle yol üzerinde tekrar durulur. Delikanlıların yemesi, içmesi, oynaması ile devam eden yol boyunca gelin arabadan inmeden eve varmayı bekler. Delikanlıların eğlenme amaçlı alayı durdurmasının yanı sıra bazen çocuklar da gelin alayını durdurarak para isterler. Bazı köylerde kız çocuklarının alayı durdurup birer mâni söyleyerek karşılığında bahşiş istemesi âdeti hâlâ devam etmektedir. Neredeyse on metrede bir durulup kalkılması nedeniyle gelin alması yaklaşık dört, beş saat sürer. Bir ileri, iki geri şeklinde ilerleyen alayın eve varmasından sonra şenlik başlamış olur. Gelin geldikten sonra misafirlere yemek dağıtılmaya başlanır. Çalgı varsa erkekler dışarıda, kadınlar içeride oynar ve düğün devam eder. (KK 2, 5, 6, 8, 9, 30, 42, 44, 58, 75, 89, 93, 99, 107, 119, 150)

Günümüzde gelin alma eski geleneklerin bazı değişiklikler göstermesine rağmen hâlâ devam eder. Günümüzde yapılan gelin almada tepside ikramlıklar sunulmaz, yolda sık sık dur kalk yapılmaz. Eskiye göre çok daha kısa bir gelin alma yapılır. Gelinin evinden alınıp düğün evine götürülmesiyle gelin alma tamamlanmış olur. Öncelikle tepside içki, meze, yemek ikram etme âdeti kalkmıştır. Kaynak kişiler bunun nedenini; yol boyunca alkol alan gençlerin birbirine sataşması ile kavgaların çıkması, bu nedenle gelin ve damadın uzun süre boyunca yolda kalması olarak açıklamaktadır. Günümüz insanın zamanının az olması nedeniyle kimsenin alayda uzun vakitler harcamak istememesi de gelin almanın eskiden daha kısa yapılmasına yol açmıştır. Sürekli ikramda bulunulması düğün sahipleri için çok masraflı olduğundan bu uygulamadan da kaçınılmıştır. Bu sebeplerden dolayı tepside yemek ve içki ikramı, yol kesme ve bahşiş isteme, alayla ve çalgı çengi eşliğinde dur kalk yaparak gelin alma günümüzde yapılmamaktadır. Fakat, kaynak kişilerin neredeyse hepsi, gelin almanın eskiden çok güzel olduğunu söylemekte ve günümüzde de alkol tüketimi olmadan yapılmaya devam etmesi gerektiğini belirtmektedir. (KK 2, 21, 27, 75, 89, 128)

3.1.3.2.5. Düğün Yemekleri

Düğün yemeklerinin ortak özelliği yörenin meşhur ve meşakkatli yemeklerinin herkesin yardımıyla yapılmasıdır.[35]

Yörede düğün yemeklerini köy içinden veya civar köylerden isimleri duyulmuş, iyi yemek yapmakla tanınan kadın aşçılar yapar. Örneğin Meşrutiyet köyünden Rahime Abla'nın çok lezzetli düğün yemekleri yapmakla tanındığını söylemek mümkündür. Kimi zaman aşçılara malzemeler götürülür. Kimi zaman da aşçılar düğün mekanına gelir ve büyük kazanlarda olan malzeme ile yemek yaparlar. (KK 4, 8, 9, 24, 30, 31, 58, 134).

Düğün yemeklerinin yapımına cuma gününden helva ve börek ile başlanır. Keşkek yapılacaksa dibek taşına toplu halde gidilir ve dövme işlemi orada gerçekleştirilir. Cuma günü yapılan ilk yemeklerden biri helvadır. Kazanlarca helva hazırlanır ve düğün okunur. Düğün öncesi ve sonrasında helva yenilir. Cuma günü camiden çıkan herkes düğün evine gider, düğün yemeğini yer. Yemekler, hava iyi olursa evin önünde olmazsa kapalı alanlarda (salonda, kahvehanede vb.) ikram edilir. (KK 4)

Düğünlerde olmazsa olmazların başında gelen yemekler keşkek, zerde, helva, börektir. Manav ve Dere köyleri arasında bazı farklara rastlanmıştır. Örneğin, Dere köylerinde yapılan başlıca düğün yemeği keşkek iken Manav köylerinde zerdedir. Keşkek, börek ve helvanın yanında yapılan diğer düğün yemekleri; çorba -Manavlarda çoğunlukla düğün çorbası-, etli yemek, tas kebabı, kavurma, dolma ve pilavdır. Bunların yanında Dere köylerinde nohut yemeği, fasulye yemeği -kuru fasulye veya 'piçiko' olarak adlandırılan yemek- ve patates yemeği yapılmaktadır. Düğün sahibinin maddi durumuna göre hayvan kesilirse etli yemek, hayvan kesilmezse de köy halkından imece usulü tavuk toplanarak köy tavuğu yapıldığından bahsedilmektedir. Yemeklerin yanında düğün içkili ise ev turşusu meze olarak verilebilmektedir. Yemeklerin yanında içecek olarak ayran, komposto ve hoşaf ikram edilir. Düğünlerde tatlı olarak sütlaç, helva, öre, erişte tatlısı, zerde ve cırıhta olarak adlandırılan lokma tatlısı yapılır.[36] (KK 1, 2, 5, 9, 18, 22, 24, 25,

[35] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 216.
[36] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: 7.1.2. Düğün Yemekleri, s. 358.

43, 46, 56, 57, 58, 67, 69, 75, 80, 90, 96, 99, 100, 102 105, 106, 107, 134, 135, 139, 146, 148, 150)

Kaynak kişilerin hemfikir oldukları durum artık düğün yemeklerinin eskisi gibi olmadığı, eskiden düğünlerle üç gün üç gece yemekler, ikramlar, hazırlıklar ile uğraşıldığı; günümüzde ise düğün yemeği yapma geleneğinin artık kalmadığıdır. Düğün sahipleri artık yemeklerle uğraşmak istememektedir. Bu nedenle altmış yaş üstündeki kaynak kişiler, artık herkesin "hanım" olduğunu; ana yemek, helva veya keşkek yapmadığını belirtmektedir. Düğünler artık ya salonlarda olmaktadır ya da salonda bile olmayıp sadece bir nikahla geçiştirilmektedir. Fakat eskiden Şile'de yapılan hiçbir düğün yapıldığı yöreye bağlı olarak keşkeksiz ya da helvasız yapılmamaktaydı. Bazı kaynak kişiler otuz ila kırk sene öncesinde kuzuların kesildiğini, helvaların karıldığını, keşkeklerin dövüldüğünü söylese de bazı kaynak kişiler ise günümüzde de köy düğünü olduğunda keşkek, helva ve börek yapımına devam edildiğini aktarmaktadır. Derleme sırasında rastladığımız bazı düğün hazırlıklarında kadınların toplanarak düğün için börek yaptığını gözlemledik. Buna ek olarak yine düğün sonrasında yapılacak olan paça için pilav yapıldığı da gözlemlerimiz arasındadır. Özetlemek gerekirse düğün yemeği gelenekleri eskisiyle birebir olarak sürdürülmese de köyde yapılan düğünlerde börek, keşkek ve helva yapma âdeti günümüzde devam etmektedir. Geçmiş yıllarda düğün olacağı vakit köyden aşçı tutulması az da olsa devam etse de genellikle şirketler yemek getirmektedir. Eskiden düğün yemeği için köy halkı seferber olur, gerekli olan malzemeleri birlikte karşılar (süt, tavuk, kap kacak) düğün yemeğini birlikte yaparken günümüzde malzemeler köy dışından karşılanabilmektedir. Kısacası, düğün yemekleri Şile ilçesinin köylerinde kısmen de olsa hâlâ devam eden, önemli bir gelenektir. (KK 5, 3, 9, 14, 21, 22, 34, 40, 42, 43, 57, 80, 90, 148)

3.1.3.2.6. Düğün Eğlenceleri

3.1.3.2.6.1. Çalgı Çengi

Düğünlerin olmazsa olmazlarından olan çalgı ve çengiler Şile ilçesine bağlı köylerde İstanbul'un çeşitli semtlerinden getirtilmektedir. Kadınlar arasında yapılan kına gecesi, gelin paçası gibi törenlerde genellikle kadınlar kendileri çalıp kendileri

söylemektedir. Düğün boyunca damadı sürekli çalgıcılar takip eder, damat nereye giderse çalgıcılar peşinden gider. Erkeklerin bulunduğu, kalabalık düğün günlerinde çalgı ve çengiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle de genellikle maddi durumu iyi olan kişiler uzun sürecek olan köy düğünlerinde mutlaka çalgı bulundururlar. Genelde Manav düğünlerinde ve üç gün üç gece sürecek içkili düğünlerde çalgı çengi olmazsa olmazdır. (KK 11, 27, 33, 41, 55, 65, 75, 99)

Eskiden yapılan tüm düğünlerde köy ayrımı olmaksızın çalgı ve çengi olurdu. Fakat günümüzde belirli köylerde kurulan Kur'an kursları ile birlikte çenginin yasak ve günah olduğu, bu nedenle de çağrılmadığı kaynak kişiler tarafından aktarılır. Buna karşın köy düğünü yapılacağı vakitlerde düğün sahibi içkili bir düğün tertip ediyor ve istiyorsa çalgı çengi çağrılabilmektedir. (KK 27, 33, 36, 42, 58, 99)

Genellikle köy dışarısından, Sulukule, Yedikule, Ömerli gibi semtlerden "Çingene" getirip oynatılır. Öncelikli olarak çalgı ve çengi getirileceği zaman İstanbul'un Sulukule semtinde bulunan çalgıcılar tercih edilir. Bunun yanında Ömerli'de Bakkal köyünden de getirilen çalgıcılar olmaktadır. (KK 11, 12, 14, 21, 22, 42, 75, 103)

Bazı köylerde yapılan düğünlerde ise çalgı ve çenginin yerine davul zurna bulunmaktadır. Bazı düğünlerde ise İstanbul'dan köçek getirtilir. (KK 58, 91)

Geçmişte yapılan düğünlerde çalgı, çengi, köçek, davul zurna bulundurulması düğün sahiplerinin isteklerine bağlıdır. Düğünün başlangıç günü olan cuma gününden pazar gecesine kadar çalgıcılar düğünlerde bulundurulurdu. Günümüzde ise üç gün üç gece süren düğünlerde, en az yedi çalgıcının gelmesinin çok masraflı olduğu, bu nedenle de getirilemeyeceği söylenir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişinin aktarımına göre, köy düğünleri günümüzde çok tercih edilmemektedir. Herkes İstanbul'da salonda düğün veya nikah yapmaktadır. Bu nedenle artık düğünler; köy düğünü değil, İstanbul düğünüdür. Çalgı ve çengiye de ihtiyaç kalmamıştır. Teyp, canlı müzik veya piyanistler günümüz düğünlerinde ihtiyacı karşılamaktadır. (KK 33, 65, 75)

3.1.3.2.6.2. Müsabakalar

Düğünlerde, gelin almaya gitmeden önce genellikle erkekler arasında olan ve kadınların seyrettiği eğlenceler düzenlenmektedir. Bu eğlenceler arasında en meşhur ve

yaygın olan güreştir. Kaynak kişiler, güreşin yanında daha önceden at yarışının da yapıldığını aktarmaktadır. Ağva'ya daha yakın köylerde ise güreşe ek olarak "kelle yarışı" veya "insan yarışı" olarak bilinen müsabakalar yakın tarihlere kadar yapılmaktadır. Erkekler arasında düzenlenen bu eğlencelerde genellikle davul zurna bulunur. Bu müsabakalara katılanlar arasında yaş sınırı yoktur. Düzenlenen müsabakalardan sonra damat veya düğün sahipleri kazanana bahşiş, hediye veya ödüller verir. Yapılacak olan yarışlara katılımın artması amacıyla davul zurna ile civar köylere yarış okunmaktadır. Civar köylerde bu müsabakalara katılmakla tanınan meşhur pehlivanlar ve diğer kişiler bu şekilde güreş, at ve kelle yarışına davet edilmektedir. (KK 11, 67, 68, 69, 71, 97, 100, 101, 107)

3.1.3.2.6.2.1. Güreş Müsabakası

Eski köy düğünlerinde, genellikle cumartesi veya pazar günleri yağlı güreşler yapılmaktadır.[37] Güreşler cumartesi olabileceği gibi pazar günleri gelin almasından önce veya sonra yapılabilmektedir. Çoğu kaynak kişi gelin almasına gitmeden önce, damat tıraşından sonra güreşlerin yapıldığı konusunda hemfikirdir. (KK 6, 9, 13, 75, 97, 124)

Şile'nin tüm köylerinde, yöre ayrımı olmaksızın eski düğünlerde güreş yapılmaktadır. Yağlı güreşler yörede oldukça meşhurdur, çoğu köyün meşhur bir pehlivanı vardır. Genellikle maddi durumu iyi olan düğün sahiplerinin güreş yaptırması bir zorunluluktur. Güreş tertip edilmesi köy halkı tarafından ayıp karşılanır. Ancak büyük köylerde güreşler yapılmaktadır, az hanesi olan köylerde ise güreş yapılmadığı aktarılmıştır. (KK 6, 12, 21, 31, 33, 34, 36, 43, 46, 57, 75, 90, 91, 92, 98, 125, 132, 146)

Güreş yapılacağı köye davul zurna ile okunduktan sonra sırık üzerine peşkir bağlanır ve güreş yerine dikilir. Düğün sahipleri, pehlivanların yağlanması için iki veya üç teneke yağ alır. Davul zurna eşliğinde; açık alanda, harmanlarda, çayırlarda güreş yapılır. Konu komşu ve civar köylerdekiler toplandıktan sonra güreş başlar. Çocuklardan ve acemilerden, usta pehlivanlara doğru bir sıra gözetilerek güreşilir. Damat genellikle

[37] Güreş hakkında detaylı bilgi için bkz. 6.1.1. Güreş, s. 289.

güreşmez, güreşi izler ve güreşenlere bahşiş dağıtır, horoz vs. gibi hediyeler de verebilir. (KK 9, 31, 46, 100, 101, 118, 131)

3.1.3.2.6.2.2. At Yarışı

Düğünlerde gerçekleştirilen bir diğer müsabaka at yarışıdır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler at yarışına şahit olmamış, düğünlerde yapıldığını büyüklerinden öğrenmişlerdir. Eskiden her evde bir at bulunur, bu nedenle de eğlence amaçlı düğünlerde ve bayramlarda çayırlarda, harmanlarda at yarışı tertip edilirmiş. (KK 11, 107)

3.1.3.2.6.2.3. Kelle Yarışı

Ağva'ya yakın köylerde (Tekke, Göçe, Harmanlar, Sungurlu köyleri gibi) yapılan bir diğer müsabaka ise "kelle yarışı" veya "insan yarışı" olarak bilinen yarışlardır. 1970-1980 yıllarına kadar kelle yarışı devam etmiştir. Kelle yarışı, belirli bir mevkiden bitiş noktasına ya da düğün evine koşma şeklinde yapılır. Düğün evine ilk varan kişiye, düğün yemeği yapma amacıyla kesilen hayvanın kellesi ödül olarak verilir. Bu nedenle de bu müsabakaya kelle yarışı adı verilmektedir. Günümüzden otuz yıl öncesine kadar devam etmekte olan bu müsabaka günümüzde yapılmamaktadır. (KK 67, 68, 69, 71, 90)

Günümüzde bu müsabakalardan çoğu yapılmamaktadır. Genel olarak 1980'lerden itibaren yarışların ortadan kalkmaya başladığı söylenir. Düğünlerin artık köylerde değil, İstanbul'da yapılması bunun nedenlerinden biridir. Fakat kaynak kişiler bu yarışlara özlem duymaktadır. "Eskiden millet fakirdi ama şendi." veya "Eskiden eğlenmeyi bilen kişiler vardı ama artık herkes kendi derdinde." şeklinde yakınmalarını dile getirmektedirler. (KK 9, 93, 124)

3.1.3.2.7. Gelinin Kıyafeti ve Hediyeler

Düğün hazırlıkları sırasında önem gösterilen bir konu da gelinin düğüne hazırlanmasıdır. Gelin kına gününden itibaren düğün için hazırlanabileceği gibi kınadan sonraki cumartesi günü de düğün için hazırlanabilir, bu durum yöreye göre farklılık gösterebilir. Gelinler, görümcelerinin almış olduğu beyaz ve kendinden desenli kumaşlarla kendilerine köy terzilerinde gelinlik diktirirler. Bunun yerine kaynana ve görümce gelin için hazır gelinlik de almış olabilir. Fakat geline gösterme, gelinin giyeceği

gelinliği beğenmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Gelin, gelinliğini kına gecesinden itibaren giyebileceği gibi sonraki gün de giyip gelin alması gününe kadar üzerinde taşıyabilir. (KK 8, 9, 24, 30, 42, 43, 46, 116)

Gelin kıyafeti bazı yörelerde yeşil veya kırmızı kadife elbiselerden oluşur. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler bu kıyafetleri görmediklerini fakat büyüklerinden gelin kıyafetinin bu şekilde olduğunu duyduklarını ifade etmektedirler. (KK 134, 136, 142)

Gelinin saçlarına tel sırmalar takması âdeti vardır. Makaradan kesilen sırmalar saçlara iliştirilerek uzun şekilde bırakılır. Gelin bu telleri yanına gelen çocuklara küçük parçalar halinde kopartarak verir. Bu durum kaynak kişilerce çocuk ve gelinin yakınlaşması olarak açıklanır. Gelinin başına takılan diğer bir aksesuar ise duvaktır. Eskiden duvak yerine gelin krepi adı verilen krepler gelinin başına koyulurdu. Saçlar için sağdıç görevlendirilirdi ve sağdıç gelinin saçını yapar, kâküllerini keserdi. Kınada veya sonrasında düğün için geline kâkül veya zülüf kesilmesi çok yaygın bir gelenektir. Kınada veya sonrası gece kızlar veya sağdıç tarafından gelinin ön taraftaki saçları alnına-yanağına kadar kesilir. Mehmet Ali Yolcu, **Türk Halk Bilimi El Kitabı**'nda, geline kâkül kesilmesini kızlığa veda etmesi olarak açıklamaktadır.[38] Gelinin saçı uzun olmalı, tel takılmalı ve kâkül kesilmelidir. Gelinin kâkülünü kesen kişi gelinin sağdıcı olur. Tüm bunlar gelini gelin yapan şeylerdir. (KK 8, 9, 24, 30, 42, 43, 46, 116) Bir kaynak kişi gelinin saçının uzun ve sırmalı olması gerektiğini şu şekilde aktarmıştır: "Eskiden, gelinlerin saçları örgülü ve uzun olmak zorundaydı. Gelinin saçı uzun olmalı diye nişanlılık döneminde (zaten dört, beş sene sürerdi) o sürede uzatırdı kadınlar saçlarını. Yengemin de kısaymış saçı. Babaannem saçları uzasın diye ona yağmur suyu biriktirmiş falan ama uzamamış. Babaannem de gelinin saçı uzun olur diye, kendi saçlarını tararken tarağa gelen saçları biriktirmiş. Biriken tüm saçlardan örgü yapmış, gelininin saçına takmış. O zamanlarda postiş bu şekilde varmış işte. Takmış saçları arkadan örgü gibi

[38] Mehmet Açа, Mehmet Ali Yolcu, "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 469.

önlerden çıkarmış, sırmalar da takmış saçlarına. Gelinler zaten uzun saçlı ve sırmalı olmalıymış eskiden." (KK 24)

Gelin evden çıkarılırken üzeri çatkılarla[39] kapatılır. Çatkı, genellikle kırmızı renkte olabileceği gibi yeşil de olabilir. Kırmızı, pullu çatkı örtülür ve gelinin görülmesi istenmez. (KK 30, 41, 42, 43, 46)

Damat giyiminde ise dikkat çekici bir unsura rastlanılmamaktadır. Fakat bir kaynak kişi çok eskiden damadın boynuna uzun, uçları işlemeli peşkir asıldığını aktarır. Şimdiki gençlerin bunu bilmediğini, bunun artık kalmadığını söyler. (KK 41)

Nişanda ve kınada gelin farklı giysiler tercih edebilir. Kınada gelinlik de giyebileceği gibi eskiden basmadan entari giyildiği söylenir. Kına veya nişan için renkli kumaş alıp elbise diktirilebilir. (KK 9, 10, 46)

Takı merasimi gelin almaya gitmeden önce gerçekleştirilir. Gelinin takıları, gelin almada üzerinde bulunmalıdır. Alyans ve beşibiryerde olmazsa olmaz takılardır. Maddi durumu iyi olan kişiler geline beşibiryerdenin yanında iki paralı küpe (çeyreğin küçüğü) de alır. Düğün sahibinin maddi durumu iyi olmasa bile gelinin üzerinde alyansı ve beşibiryerdesi olması gerekir. Gelen misafirler ise gelin ve damada altın, bilezik vs. takmaz. O gün için değerli olan bakır kap kacak hediye olarak verilir veya para takılır. (KK 43, 46, 93)

Günümüzde gelin ve damat giysileri tamamen değişmemekle birlikte saçlara tel takma, kâkül kesme gibi âdetler kalmamıştır. Fakat bazı kaynak kişiler, gelinlerin evden hâlâ kırmızı, pullu çatkılarla çıktığını aktarırlar. (KK 24, 30)

3.1.3.3. Evlilik Sonrası

3.1.3.3.1. Duvak Günü-Gelin Paçası

Düğünün ertesi sabahına 'duvak' denilmektedir. Düğünün ertesi gün; düzenlenen törene 'gelin paçası' adı verilir. Kadınlar çeşitli oyunlar oynar, mâni türkü söyler ve

[39] **Çatkı**: Alından geçerek başın çevresine çember gibi bağlanan bağ, kaşbastı Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Çatkı", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4869359ddcf5.89194990, 23 Ocak 2019.

eğlenirler.[40] Duvak, İstanbul ve Anadolu'nun birçok yerinde "paça" olarak adlandırılır ve paça günü töreniyle, evlenme gelenekleri dizisi sona ermiş olur.[41]

Duvak veya paça, düğünün ertesi günü yalnızca kadınlar arasında, eğlence amaçlı yapılan törenlerdir. Bazı kaynak kişiler paça gününü gelinin süslenmesi, gelinlik kıyafetlerini giymesi, bazı köylerde kına yakılması, hediye verilmesi bakımından ikinci bir kına gecesi olarak tanımlamaktadır. Asıl amacı gelini ve odasını görmek, tebrik etmek, hayırlı olsuna gelmektir. Eski bir gelenek olduğu, ninelerden, büyüklerden görüldüğü için günümüzde belli başlı köylerde yapılmaya devam edilmektedir. (KK 2, 8, 42, 58, 59, 150)

Düğünün ertesi günü; genellikle pazartesi günü paça, diğer adıyla duvak gerçekleştirilir. Pazartesi sabahı gelin tekrar giydirilir ve geline tekrar düğün yapılır. (KK 10, 58)

Düğünden sonraki sabah damadın sabah namazına gitmesinden sonra kadınların toplanmasıyla paçaya başlanır. Genellikle pazartesi sabahı veya öğleden sonra gelin paçası için tercih edilen zaman dilimidir. (KK 8, 9, 24, 125, 150)

Bazı köylerde (Ahmetli, Karamandere köyleri gibi) düğünün ertesi sabahı damat sabah namazını kılmak için camiye gider. Camiden döndüğünde yanında büyükler ile birlikte gelir. Gelin, gelen büyükleri karşılar ve el öpmesi yapılır. Yaşlılar, geline kimi zaman para kimi zaman da hediyeler verir. Bazen gelin ve damadın da gelen erkekler için kalbura mendil koyarak onlara hediye ettiği görülür. Damat ile yaşlılar varken kadınlar bulunmaz, erkeklerin gitmesiyle birlikte paça için gerekli hazırlıklara başlanır. (KK 5, 8, 10)

Erkeklerin gitmesiyle birlikte kadınlar, civar köylerdeki konu komşu toplanmaya başlar, paçaya hiç erkek katılmaz. Odanın süslenmesi gerekiyorsa çeyizliklerle süslenir. Tavandan aşağı krepler, tülbentler asılır. (KK 5, 8, 9, 10, 24, 43, 55, 58)

Genelde yemekli ve çalgılı şekilde gerçekleştirilir. Yemek olarak helva, pilav ve börek olmazsa olmazlardandır. Bunların yanında düğün akşamından kalma fasulye, et yemeği, patates yemeği ve ayran ikram edilir. Çalgı ihtiyacı, kadınların kendi çalıp

[40] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 222-223.
[41] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 214.

söylemesi ile karşılanır, kadınlar kendi aralarında darbuka veya tef çalar, türkü ve maniler söylerler. (KK 2, 9, 10, 55)

Gelin paça günü tekrar gelinlik kıyafetini giyer, süslenir. Böylece paça günü gelin, tekrar gelin yapılır. Tüm hazırlıklar bittikten sonra çalıp oynanmaya başlanır. Gelin oynarken üzerine askı asılır ve gelen misafirler tarafından geline hediyelik eşyalar asılır. Asılan eşyalar genellikle şalvarlık kumaş, şalvar, basma şeklindedir. Bazı köylerde gelin oynarken eline buğday veya bir eline buğday bir eline kuru üzüm verildiği ve gelinin elindekileri saça saça oynadığı aktarılır. Bunun nedeni, gelinin yuvasına bereket, uğur getirmesi inancıdır. (KK 9, 24, 41, 42, 43, 44, 55, 58, 91)

Kaynak kişilerce özellikle Ahmetli köyünde paça âdetinin hâlâ devam ettiği, düğün İstanbul'da olsa bile ertesi gün köye gelinip gelin paçası yapıldığı aktarılır. Günümüzde yapılan paçalarda asılan hediyeler artık şalvar, basma yerine altın ve paradır. Eskiden paça evlerde yapılırken şimdi salonlarda yapılabilmektedir. Nadir olarak devam etse de kaynak kişiler eskiden daha şen olduğundan bahsederler. Bazı köylerde ise paça tamamen kalkmış durumdadır. "Şimdi balayı çıktı. Evlenip, ertesi gün balayına gidiyorlar. Duvak, paça kalmadı." diyen kaynak kişiler bulunmaktadır. (KK 2, 8, 9, 24, 30, 58, 91)

3.1.3.3.2. Yeni Gelinle İlgili Âdetler

"Kısmet açmaktan başlayarak gerdek gecesine kadar uzayan aşamalar içerisinde uygulanan, dinsel, ritüel ve büyüsel içerikli birçok âdet ve pratikler vardır. Bunların bir bölüğü gelin ve güveyin mutluluğuna yönelik dilek ve pratikler çerçevresinde toplanırken bir bölüğü de kara büyü alanına giren işlemler içerisinde yer alırlar."[42] Bu çalışmada bizim derlediğimiz gelin ve evlenme ile ilgili uygulamalar genellikle gelin ve güveyin mutluluğu, gelin ve kaynananın iyi geçinmesi, gelinin evine alışması, bereket ve uğur getirmesi için yapılan işlemlerdir. Uygulamaların yanı sıra bazı kaçınmaların da olduğu tespit edilmiştir. Bu uygulama ve kaçınmalar, gelinin eve girmesinden başlayarak düğünden kırk gün sonrasına kadar devam eder.

[42] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 278.

G.Ö.Eker'e göre, gelinin yeni evine girerken eşiğe basmadan atlayarak veya modern uygulamalarla damadın kucağında girmesi, cinlerin eşiğe yakın durması dolayısıyla eşiğe basan kişinin cinlerin etkisine gireceği düşüncesine dayanmaktadır.[43] Bu bilgi doğrultusunda tespit edilen bazı uygulamalar vardır. Gelin alındıktan sonra yapılan bu uygulamalardan biri testi kırmaktır. Gelin eve girdiğinde testi yere atılarak kırılır. Gelin eve girdiğinde yapılan diğer bir şey kazanın ters çevrilip eşiğe konulması ve gelinin bunun üzerinden geçmesidir. Böylece gelinin eve bereketle gireceği düşünülür. Gelin eve girerken yapılan diğer bir uygulama kayınpederin bıçak tutması ve gelinin bıçak altından geçmesidir. Bu şekilde birlik, beraberlik içinde geçineceklerine inanılır. (KK 24, 41)

Gelinin, kına gecesinde veya sonrasında düğün için kesilen kakülünün saklanıp, ölünce mezarına koyulması da bu âdetlerden bir tanesidir. (KK 81)

Gerdek gecesinde uygulanan bazı pratikler vardır. Gelin ve damadın odasına koymak için sini hazırlanır; tavuk, bal, kaymak, yoğurt, börek siniye koyulur. Gelin ve güvey odaya geçtiğinde bu yemekleri yemeleri istenir. Eğer yemezse, kedi köpeğe verirse gelin ve güveyin kedi ve köpek gibi birbirlerini yiyeceğine inanılır. Tepside bulunan tavuğun kemikleri bile dışarı atılmaz. Eğer atılırsa ve kedi köpek bunları yerse gelin ve damadın köpek gibi birbirlerine hırlayacağına inanılır. (KK 8, 9) Üvezli köyünde tespit edilen, gerdek gecesi damada uygulanan pratiklerden biri bir eşyanın saklanmasıdır. Saklanan şey damat tarafından bulunmadığı sürece damadın gerdeğe girmesine izin verilmez. Damat o şeyi bulduktan sonra gerdeğe girebilir. (KK 14)

Düğünden sonra yapılan gelin paçasında bereket getirmesi için gelin oynarken eline buğday ve kuru üzüm verilir. Elindekileri saçarak oynaması istenir. Böylece gelinin evine uğur bereket getireceğine inanılır. (KK 24, 41, 44)

Gelinin evine alışması, bereket ve uğur getirmesi için yapılan pratikler düğünden sonraki hafta boyunca devam eder. Öncelikle gelin çeşmeye götürülür, çeşmenin yumurtanın vs. yeri geline gösterilir. Gelinin düğünden sonra pazartesi ve perşembe günü çeşmeye götürülmesi yaygın bir uygulamadır. Çeşmenin başına yağ sürülür, bunun nedeni

[43] Gülin Öğüt Eker, "Türk Düğün Geleneği İçinde Karakeçili Türk Düğününün Ritüel Açıdan Değerlendirilmesi", **Milli Folklor**, S.46, 2000, s. 96, (Çevrimiçi), http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=46&Sayfa=90, 23 Ocak 2019.

kaynak kişilerce şu şekilde açıklanır; gelin ve damadın yağ, bal, kaymak gibi olması ve gelinin her çeşmeye gittiğinde çabuk gidip çabuk gelmesidir. Yağlanmış çeşmede gelin oradaki herkesin kovasına su doldurur. Bu sırada kaynana orada bulunanlara şerbet dağıtır. Bu ise gelin ve kaynananın arasının güzel olması içindir. Gelin suları doldurduktan sonra orada bulunanlara kuru yemiş ikram edilir ve kadınlar kendi arasında çalıp oynarlar. Gelinin çeşmeden dönüşte sırıkla su taşıması istenir. Sırığın ucuna iki kova su koyulur ve bunları dökmeden eve kadar taşıması beklenir. Bu şekilde gelinin iyi, becerikli bir gelin olup olmayacağı tahmininde bulunulur. Düğünden bir hafta sonra, genellikle çeşmeye gidildiği günün akşamında ise gelin baba evine el öpmeye gider. (KK 8, 9, 10, 24, 100, 101)

Düğünden on beş, yirmi gün sonra yapılan diğer bir uygulama ise kaynananın gelinini alıp düğüne gelen konu komşuya gitmesidir. Her gün bir eve ziyarette bulunulur. Kaynana misafirliğe elinde şerbetle gidebileceği gibi gittiği yerde ev sahibi, kaynana ve geline şerbet yapıp verebilir. Bunun nedeni kaynana ve gelinin arası iyi olsun, gelin tatlı olsun şeklinde açıklanmaktadır. (KK 150)

"Gelin, gerdekten sonra kırk gün boyunca dışarı pek çıkmamalı, sadece kendi ailesini bir kez ziyaret etmelidir. Gelinin 'kırklı' olduğu inancı, lohsusa kadınlarda olduğu gibi, ondan manalı kutsal bekâret kanının sızmasıyla ilişkilidir."[44] Gelinin, düğünden kırk gün sonrasına kadar kaçınması gereken durumlar vardır. Yeni gelin, lohusa ile eş değer görülür. İnanışa göre, cinler lohusaya ve kırkı çıkmamış yeni geline musallat olur. Bu nedenle yeni gelinin kırkı çıkana kadar kaçınması gereken uygulamalar vardır. Dışarıya su dökmesi, besmelesiz eşikten geçmesi, besmelesiz banyoya girmesi yeni gelinin kırkı çıkmadan yapmaması gereken şeylerdir. Kırkı çıkmamış yeni gelinin dışarıya su atması cin çarpacağı için sakıncalı görülür. Kırk gün boyunca besmelesiz gezmek, eşikten geçmek, banyoya girmek kaynak kişilerce sakıncalı görülür, bu nedenle yeni gelinin gezdiği alanlarda "destur savuş" demesi ve "okuyup üflemesi", bu şekilde eşikten geçmesi, banyoya girmesi gerektiği aktarılır. Kırkı çıkmamış yeni gelinin sakınması

[44] Mehmet Açа, Mehmet Ali Yolcu, "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 474.

gereken diğer bir şey ise cenazelerdir. Ölü, gelini basmasın, ona mutsuzluk getirmesin ve cin uğramasın diyerek cenazeler evin önünden geçse dahi gelinin ayağa kaldırılması gerekmektedir. Kaynak kişilerin aktardığına göre yeni gelinin kırk gün mezarı açıktır. (KK 8, 24, 30)

Günümüzde ise bu uygulamalar nadiren yapılmakta, yapılsa bile nedenleri bilinmemektedir. Kaynak kişiler genel olarak bunların batıl inanç olduğunu, eskiden büyüklerin bu şekilde yaptığını fakat nedenlerinin ne olduğunu bilmediklerini dile getirmektedirler. Bundan yirmi, otuz yıl önce yapılmaya devam edildiği, günümüzde ise bunların unutulduğu gözlemlenmiştir. (KK 8, 9, 24)

3.1.4. Ölüm

"Doğum ve evlenmede olduğu gibi, ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, ayin, kalıp davranış, işlem kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, âdetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar başlıca üç grupda toplanmaktadır. Bunlardan bir grubu ölenin 'öte dünyaya gidişini' kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde, gerekse 'öte dünyada' saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yönelik olanlardır. Bir başka grupsa ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grupta toplananlarsa ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak; sarsılan toplum ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için uygulananlardır."[45]

Geçiş dönemlerinin sonuncusu olan ölümün kolaylaşması, yakınlarına duyurulması ve ölen kişinin öte dünyada huzur bulması için yapılan uygulamalar ve inanışlar vardır. Bu inanışlarla birlikte ritüellerin gerçekleştirilmesi durumunda ölen kişi ve geride bıraktıklarının huzur bulacaklarına inanılır. Ölüm öncesi, sırası ve sonrasında yapılan uygulamaların çoğunun din ile bağdaştırıldığı görülmektedir.

[45] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 285.

3.1.4.1. Ölüm Öncesi

Ölümün yaklaştığını anlayan ölü yakınlarının bazı uygulamalara başvurduğu görülür. Bu uygulamalar ile ölümün kolaylaşacağı, ölen kişinin acı ve ıstırap çekmeden diğer dünyaya göçeceğine inanılır.

Öleceği anlaşılan kişinin yanında mutlaka bir kişi durur, ölecek olan kişi yalnız bırakılmaz. Yanında duran kişi ölümün kolaylaşması amacıyla Kur'an'dan bazı sureler okur. Ölecek olan kişinin dudakları pamukla yanındakiler tarafından sık sık ıslatılır. Öleceği anda kişiye kelimeişehadet söylenerek tekrar etmesi sağlanır. Böylece kişinin rahatça, acı çekmeden öleceği düşünülür. (KK 8, 58)

3.1.4.2. Ölüm

3.1.4.2.1. Ölümün Duyurulması

Ölüm olayının duyurulması genellikle şu yollarla yapılmaktadır: ölü sahipleri tarafından, komşular tarafından, camilere sala verdirerek, belediye veya muhtarlık hoparlöründen, gazete ilanlarıyla, radyo telefon, telgraf aracılığıyla. Köylerde, ilçelerde ve küçük kentlerde evden eve haberleşmenin, ölümün duyurulmasının en yaygın usulü sala verdirmektir. Gazetelere ilan vermek yoluyla yapılan duyurma daha çok büyük kentlerde görülmektedir.[46]

Ölüm olayının gerçekleşmesinden sonra akraba ve yakınlara haber verilir. Ölen kişinin yakınlarının köy içerisinde ve dışarısında bulunan konu komşu ve tanıdıklara kısa sürede haber vermesi gerekir. Geçmişte ölümün haber verilmesi amacıyla köy içerisinde bulunanlara teker teker gidilir veya camiden anons ettirilirdi. Günümüzde ise telefonla, kâğıt bastırıp köy dernekleri ve kahvehanelere asarak veya sosyal medyada kurulan köy dayanışma-haberleşme grupları veya dernek sayfalarından ölüm haberi ilan edilmektedir. (KK 8, 18, 19, 25)

Günümüzde köylerde genellikle yaşlı ve emekli kesim yaşamaktadır, gençler okul ve iş nedeniyle İstanbul'un merkez kesimlerine yerleşmiştir. Bu nedenle Şilelilerin çoğunlukla yerleşmiş oldukları Ümraniye-Üsküdar bölgelerinde kurulan dayanışma

[46] Sedat Veyis Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971, s.41-42.

dernekleri ölümün duyurulması amacına da hizmet etmektedir. Köyde bulunan bir kişinin ölmesi üzerine derneğe haber verilir. Dernek, sisteminde bulunan numaralara SMS yolu ile haber verir ve varsa sosyal medya üzerinden ölüm ilanını; cenazenin kaldırılacağı tarih ve saati yayımlar. Böylece teknolojinin imkanları kullanılarak yalnızca köy içerisinde bulunanlara değil köy dışarısında ikamet edenlere de haber verilir ve haber daha çok kişiye ulaşmış olur. (KK 18, 19, 25)

3.1.4.2.2. Ölünün Gömülmeye Hazırlanışı

Ölümden hemen sonra yapılan işlemlerin bir bölümü doğrudan doğruya cesetle ilgilidir. Ölünün öte dünyaya gönderilişine ön hazırlık niteliğinde olan bu uygulamaların temelinde ölüden korkma, hijyenik sebepler ve dinsel gelenekler yatmaktadır. Ölünün gömülmeye hazırlanışı gömme için bazı hazırlıklar yapılır. Bu hazırlıklar üç önemli aşamadan oluşmaktadır. Bunlar: yıkama, kefenleme ve cenaze namazıdır. Ölen kişi elden geldiğince çabuk gömülmeye çalışılır.[47]

Ölümle ilgili Türk inançları oldukça zengindir. Ölünün gömülmesiyle ilgili pek çok âdet ve inanma vardır. Bunlar geçmişten gelerek günümüzde hâlâ yaşamaktadır.[48]

Ölümden sonra öncelikle ölen kişiye yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Kaynak kişi ölümün hemen sonrasında cesedin yıkanıp hazırlanmasıyla ilgili işlemleri ergenlik döneminden sonra insanlara öğrettiklerini, çocuklara bu işlemleri daha öncesinde hiç göstermediklerini, büyüklerin ve bu işi daha önce yapmış kişilerin bunları yaptıklarını aktarmaktadır. (KK 12)

Ölü gömülmeden önce yapılan uygulamalardan en bilineni mevta üzerine makas veya bıçak konulmasıdır. Mevta kadınsa makas, erkekse bıçak konulur. Bu şekilde ceset hemen gömülmeyip bekletilecekse cesedin şişmesinin önleneceği düşünülür. (KK 8, 12, 58, 81)

Kaynak kişilerin aktardıklarına göre ölümün hemen ardından yapılması gereken bu işlemler günümüzde de devam etmektedir.

---

[47] **A.e.**, s.44-48.
[48] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 234.

3.1.4.2.2.1. Ölünün Yıkanması

"…Büyük kentlerde yıkama işi mezarlıkların gasilhanelerinde yapılmaktadır. Daha önce belediye cenaze işleri müdürlüğüne ödenen belli bir para karşılığında yıkama işiyle görevli kimseler ölüyü yıkarlar. Çoğu küçük kentlerde, ilçelerde ve köylerde bu iş ücret karşılığında yapıldığı gibi 'sevabına' da yapılır. Ancak ölü sahipleri yıkayıcılara para ya da ölenin giysilerini vererek onları memnun etmeye çalışırlar. Anadolu'nun çoğu kent ve köylerinde, belediye gasilhane yapmamışsa, evlerin avluları ölü yıkamak için en çok kullanılan yerler olarak görülmektedir… Avlu bulunmayan evlerde ise 'siperlik bir yer', evin bahçesi, bu iş için kurulan çadır, yıkama yerleri olarak kullanılmaktadır."[49]

Şile'ye bağlı köylere baktığımızda eskiden camilerin gasilhaneleri olmadığından evlerin önünde veya altında, odunlukta, ahırda, bahçede ölünün yıkanıp gömülmeye hazırlandığı aktarılmaktadır. Genellikle ölen kişinin kendi evinin yakınlarında yıkanmasının gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla ev içerisinde veya dışarısında müsait bir alanda yıkama işlemi gerçekleştirilir. Varsa evin ahırı veya odunluğu gibi kapalı alanlar tercih edilmektedir. Bu alanlar yoksa bahçe, avlu veya evin önü gibi açık alanlar tercih edilmekte ve kilim, halı, muşamba, branda kullanılarak o alanın etrafı çevrilmektedir. Böylece dışarıdan herhangi bir kişinin yıkama işlemini görmesi engellenmektedir. (KK 8, 11, 12, 18, 19, 31, 57, 58, 59, 64, 93, 97, 102, 103, 146, 150)

Yıkama işlemi için ahır veya odunluk kullanılacaksa öncelikle o alanlar temizlenip hazır hale getirilir. Sonrasında küfeler ters çevrilir, üzerine teneşir tahtası işlevi gören tahta benzeri şeyler yerleştirildikten sonra mevta bunların üzerine alınır. Yıkama için gerekli olan sular köy çeşmesinden temin edilip büyük kazanlarda sular kaynatıldıktan sonra yıkama işlemine başlanır. (KK 8, 64, 57, 102, 103)

Bir kaynak kişi çocukken köyde bir ölüm gerçekleştiğinde yapılan hazırlıkları gördüğünü ve bunlardan kendisinin ve diğer çocukların korktuğunu şu şekilde aktarmaktadır: "Ölü, herkesin kendi kapısının önünde yıkanırdı. Zaten evde ölürlerdi, hastane denen bir şey yoktu. O yüzden herkes kapısının önünde yıkanırdı. Kazanlarda su

[49] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 297.

kaynatılırdı ölünün yıkanması için, sonra ölünün yıkandığı sudan artardı, hemen orada, ölünün yıkanmasından artan su ile helva yapılırdı. Yani o sudan da yapılan helvaya koyarlardı. Biz de küçükken hep helva için 'Ay ölü suyundan yapılıyor, ölü suyundan!' derdik. Oysa ölüden sonra artıyor ve temiz oluyor zaten o kazanlar ama yine de insana bir ürkütücü geliyordu. Yemezdik o helvayı, bir de küçükken 'Aa ölü suyuyla helva yapılmış!' derdik." (KK 150)

Tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra yıkamayı gerçekleştirecek olan kişi çağrılır. Ölen kişi erkekse, hoca yanında yardımcı bir kişi veya erkek "yıkayıcılar" ile yıkama gerçekleştirilir. Ölen kişi kadınsa, kadınlar veya bu işi meslek edinmiş ya da para almadan, sevabına yapan, önceki yıkayanlardan görerek öğrenmiş kadınlar mevtayı yıkayarak, gömme için hazırlamaktadır. (KK 8, 12, 18, 58, 59, 64, 105)

Yıkama sonrasında ölen kişinin gömülmeye hazır hale getirilmesi için yapılan uygulamalar vardır. Öncelikle mevtanın çenesi ve ayakları (ayak baş parmakları) bağlanır. Ölen kişinin çenesinin bağlanması kaynak kişilerce "düşmemesi için" şeklinde açıklanmaktadır. Kişinin gözleri kapanmadıysa "hasret kaldığı kimsesi" olduğuna inanılır ve yıkanırken ovuşturularak yıkayıcı tarafından gözleri kapatılır. (KK 8, 12) Bu şekilde mevtanın gözleri açıksa kapatılır, vücudun bazı yerlerine pamuk yerleştirilir, ellerine kına yakılır, avuç içlerine pamuk koyulur, çenesi ve ayakları bağlanır. Ölen kişi kadınsa bazı köylerde yıkama işlemi gerçekleştirildikten sonra mevtanın gelinken kesilen kakülünün üzerine yerleştirildiği kaynak kişilerce aktarılmaktadır. (KK 8, 12, 58, 81)

Kefenleme işlemi gerçekleştirildikten sonra geçmişte imece usulüyle köy halkı tarafından mezar kazılırdı, günümüzde belediyelerin cenaze işleri bu tür işlerde ücretsiz olarak hizmet vermektedir. Buna karşın tabut ve mezar taşı ile ilgili uygulamalar unutulmamıştır, eskisi gibi devam etmektedir. Örneğin günümüzde de ölen kişi yıkanıp tabuta yerleştirildikten sonra tabut üzerine kadınsa tülbent, erkekse havlu örtülür. Bu şekilde mevtanın cinsiyeti dışarıdan belli edilir. Aynı şekilde ölen kişi kadınsa, gömme işleminden sonra mezarlarının başına dikilen tahtaya tülbent bağlama uygulaması da devam etmektedir. (KK 8, 14)

Yaklaşık on, yirmi yıl önceye kadar camilerde gasilhaneler bulunmuyorken köy içerisinde varsa köy binalarının altında da ölünün yıkandığı aktarılmaktadır. Günümüzde ise, köylerde eski camilerin yakınlarında camiye ek olarak, yeni camilerin ise içlerinde gasilhaneler yapılmıştır. Dolayısıyla günümüzde evde, evin yakınlarında ölüyü yıkama işlemi kalmamıştır. Fakat ölü yıkanmasında ve sonrasında uygulanan işlem ve inanmaların günümüzde de devam ettiği kaynak kişilerce aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 11, 31, 57, 59, 93, 97, 105)

3.1.4.3. Ölü Okumaları-Mevlit

Türkiye'de ölenin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belirli günler vardır. Bunların başında 'kırkıncı', 'elli ikinci' günleriyle 'yılı' gelir. Daha nadir olmakla birlikte üçüncü ve yedinci günlerde de ölen kişi anılmaktadır.[50] Şile'de de durum farklı değildir. Ölümün ilk gününden senesine kadar dinsel ve geleneksel törenler yapılmaktadır.

Ölü ardından yapılan törenlerde çoğunlukla Kur'an, Yasin suresi[51] veya mevlit okutulmaktadır. Okumalar ilk gününden senesine kadar yemekli yapılmakta olup yapılan yemekler; helva, pilav, börek gibi ikramlıklardan oluşur. (KK 12, 21, 22, 58, 102, 108, 109, 150)

Ölüm gerçekleştikten ve mevta yıkandıktan sonra cenaze evinde okumaya başlanır ve yedi gün boyunca aralıksız okuma devam eder. Ölen kişinin gömülmesinden haftasına kadar yapılan bu okumalar için hoca çağırılmaz, bunlar mevtanın yakınları arasında ev içerisinde gerçekleştirilen törenlerdir. Genellikle ilk gün helva karılır ve yedisine kadar gelenlere dağıtılır. (KK 8, 12, 18, 21, 22, 24, 31, 58, 108, 150)

Yedisinden sonra yapılan ikinci bir tören kırkıncı gün gerçekleştirilir. Kırkında yapılan tören de yedisi gibi evde olur ve mevlit okuması için hoca çağrılır. Ölünün yakınları, akrabaları, konu komşu ve tanıdıklar bu okumaya davet edilir. Davet etme, köy

[50] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 303.

[51] Yâsîn Suresi, Mekke döneminde inmiştir. 83 ayettir. Sure, adını ilk ayeti oluşturan Yâ-Sîn harfinden almıştır. Surede başlıca insanın ahlâkî sorumlulukları, vahiy, Hz. Peygamber'i yalanlayan Kureyş kabilesi, Antakya halkına gönderilen peygamberler, Allah'ın birliğini ve kudretini gösteren deliller, öldükten sonra dirilme,hesap ve ceza konu edilmektedir. Yâsîn Suresi hakkında detaylı bilgi için bkz.: Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an-ı Kerim", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/yasin-suresi-36/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, 18 Şubat 2019.

dışarısında olanlara telefon edilerek, köy içerisindekilere camiden anons ettirilerek yapılır. Gelenlere pilav ikram edilir. (KK 8, 12, 21, 22, 31, 58, 109)

Kırkından sonra yapılan mevlitten sonra önem verilen diğer belirli gün elli ve elli ikisidir. Bahsedilen günlerde yapılan törende Kur'an evde değil camide okutulur. Davetlilere haber vermek amacıyla camiden anons yaptırılır. Misafirlere yemek verilir. (KK 8, 31, 58, 102, 109)

Ölü ardından yapılan son dinsel, geleneksel tören ise seneidevriyesidir. Yapılan diğer belirli günlerdeki okumalar gibi senesinde de davetliler gelir, Kur'an, Yasin suresi veya mevlit okutulur, yemek verilir. (KK 12, 108)

Edinilen bilgilere göre tüm köylerde Dere köyü, Manav köyü ayrımı olmaksızın bu dinsel törenler yapılmaktadır. Özellikle Manav köylerinde ölünün yedisi ve kırkının mutlaka yapılması gerektiği, yapmayanların küçük düştüğü aktarılmıştır. Bu dinsel-geleneksel törenler günümüzde de devam etmektedir. Fakat çoğu kaynak kişi neden bu günlerin belirlendiğini; kırkıncı, elli ikinci günde hangi amaçla bu törenlerin yapıldığını bilmediklerini, bunların gelenek ve dinle bağlantılı olduğunu söylemektedirler.

3.1.4.4. Ölü Yemeği

Ölü ardından yemek verilmesi âdeti ilk günden, seneidevriyesine kadar devam eder. Yemek çeşitleri köylere ve yapıldıkları zamanlara göre farklılık göstermektedir. Konu hakkında detaylı bilgi halk mutfağı başlığı altında verilmiştir.[52]

Genellikle ölü yemeği olarak verilen yemekler ekmek arası atıştırmalıklar, helva, pilav, börektir. Cenazelerde misafirlere verilen içecekler ise ayran ve meyve suyudur. (KK 8, 9, 12, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 97, 99, 105, 107, 109, 150)

3.1.4.5. Ölen Kişinin Eşyaları, Kefareti ve Vasiyetleri

"Ölen birinin ardından yapılan işler, gelenekler çerçevesinde cereyan eder. Ölümün duyurulmasından, ölenin defnedilmesine, hatta defin sonrasına ait işlemler içerisinde -şayet varsa- vasiyete de yer verilir. Vasiyet veya arzular, insan tabiatına bağlı

[52] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. 7.1.3. Ölü Yemeği, s. 363.

olarak çeşitlilik gösterir."[53] Yörede ölen kişi ardından yapılan işlemler olarak bu pratiklere de yer verildiği tespit edilmiştir.

Defin işleminin tamamlanmasının ardından mevtanın vasiyeti varsa yerine getirilmesine, eşyalarının ve kefaretinin dağıtılmasına önem verilir.

3.1.4.5.1. Eşyaları

Ölen kişinin eşyaları ve kıyafetleri evde durmaz, defin işleminin tamamlanmasından sonra dağıtılır. Yıkanıp, temizlendikten sonra paketlenen kıyafetler ihtiyaç sahiplerine verilir. Çok eski, verilmeyecek durumda olanlar ise yakılır. (KK 12, 21, 24)

3.1.4.5.2. Kefaret

Ölümün ardından bazı köylerde (Dere köylerinin bazılarında) kefaret olması için "can parası" adı altında para dağıtılır. Köydeki tüm hanelere dağıtılan bu para ile eve kullanılacak bir eşya alınması gerekmektedir. (KK 12)

3.1.4.5.3. Vasiyet

Kişi ölmeden önce ölümünün ardından belirli bir eşyanın dağıtılmasını vasiyet etmektedir. Yaygın olarak vasiyet edilen eşya peşkir-havludur, bununla birlikte ölen kişinin özellikle dağıtılmasını istediği bir eşya da olabilmektedir. Havlu çoğu kişinin vasiyetinde olmazsa olmaz eşyalardandır. Havlunun yanı sıra tülbent veya çocuklara beş kuruş, on kuruş dağıtıldığı aktarılmaktadır. Vasiyetler ölümün gerçekleşmesinin hemen ardından, yedisine kadar yerine getirilebilir. Genellikle vasiyet olarak verilecek eşyalar helvayla veya yemekle dağıtılmaktadır. (KK 8, 59, 60, 61, 81, 150)

Kaynak kişilerin aktardığına göre kırk yaşından sonra, yaşlılık dönemine doğru havlular biriktirilmeye başlanır. Özellikle kadınlar, Ağva'dan gelen "Çingenlerin" bohçasından her gelişlerinde ikişer üçer tane havlu alıp sandıklarında biriktirmeye başlarlar. Ölüm yaklaşınca ölecek olan kişi çevresindekilere; benim sandığımda şu kadar havlu var, eksik gelirse tamamlayın, diyerek vasiyet eder. Kişinin ölümünün ardından bu

[53] Kaya, **Halkbilim Araştırmaları**, s. 96.

havlular baş sağlığına gelenlere verilerek vasiyet yerine getirilmiş olur. (KK 8, 59, 60, 61,150)

Kaynak kişilerden biri vasiyetle ilgili şöyle bir anısını anlatmaktadır: "Yedinci gece tülbent, havlu veya herhangi bir şey dağıtılır, artık neye gücü yetiyorsa, vasiyet neyse. Aslında saçmalık yani ne olur sen gelmişsin oraya dua yapmaya ama işte o kaldırılmıyor, kaldırılamıyor o yüzden âdet hâlâ sürüyor. Ama işte o bir gelenek mi âdet mi neyse işte ben onu kaldırırsam, dağıtmasam vasiyet edileni ölen diyecek 'Hak etmedik mi?!', etraftakiler diyecek 'Bunu hak etmedi mi annesi?!' diye. Annem, 'Ben ölürsem tülbent dağıtmayın atlet dağıtın.' diyor. Dedim ki, 'Vallahi anne sen al dedim atlet koy kenara ölünce ben dağıtırım.' hani espri yaptım (Gülüyor). Vallahi diyor bana diyor ben öldüğümde atlet dağıtın diyor." (KK 150)

Kaynak kişiler vasiyet üzerine havlu dağıtma âdetinin kaldırılmaya çalışıldığını ancak ölen kişilerin vasiyet etmeleri üzerine hâlâ havlu dağıtıldığını aktarmaktadır. (KK 8, 59, 61, 150)

3.1.4.6. Yas Tutma ve Ağıt Yakma

Erman Artun, **Türk Halkbilimi** kitabında; ölen kişinin ardından ağıt söylendiğinden ve yas tutulduğundan ancak bunun İslamiyet'e göre doğru olmadığından bahsetmektedir.[54]

Kaynak kişiler ölümün ardından yas tutulmadığını, sadece üzüldüklerini, burukluk yaşadıklarını ama bunun yas derecesinde olmadığını, yas tutmanın hoş karşılanmadığını aktarmaktadırlar. (KK 12, 18, 19, 22, 24) Yalnızca bir kaynak kişi eskiden yas tutulduğunu, yasın üç gün sürdüğünü, cenaze olan evde üç gün boyunca radyonun dahi açılmadığını söylemektedir. (KK 21)

Ölünün arkasından duyulan acı ile yakılan ağıt hakkında bilgilere, derleme boyunca hiçbir köyde rastlanılmamıştır. Kaynak kişiler ağıt ile ilgili sorulan sorulara, "Doğudaki cenazelerde maniler söylerler. Bizde ağıt yok." şeklinde cevaplar vermişlerdir. (KK 21, 22, 34)

[54] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 237.

3.1.4.7. Ölü İle İlgili Âdet ve İnanmalar

Ölen kişinin gittiği öte dünyada huzur bulması, rahat etmesi ve geride bıraktıklarına da huzur vermesi, gittiği yerde kalması, hortlamaması adına yapılan bazı uygulamalar vardır.

Mezarlığa su dökme âdeti bu uygulamaların başında gelmektedir. Bu âdet, türbelerin başına yatan kişinin abdest alması niyetiyle bırakılan su ile bazı kaynak kişilerce bağdaştırılsa da genel olarak mezara su dökme; ölünün susuzluğunun giderilmesi, azabının hafiflemesi amacıyla yapılmaktadır. (KK 54, 109)

Eski Türklerde ölüm hâlinde ruhun kuş şekline girerek uçup gittiğine inanılırdı ve eski metinlerdeki sonkur oldu "şahin oldu" sözünün de bunu ifade ettiği düşünülmektedir.[55] Bu bilgi doğrultusunda Ahıska Türkü olan bir kaynak kişinin aktarmış olduğu sözlü malzeme benzerlik göstermektedir ve bu inanışın hâlâ devam ettiğinin göstergesi niteliğindedir. Kaynak kişinin konu hakkındaki aktarımı şu şekildedir: "Annem geçen gün balkonda Kur'an okurken bir kuş gelmiş önüne. Renkli tüyleri olan, çok güzel bir kuşmuş. O kuş mutfaktan girmiş tüm odaları gezmiş. Sonra annem 'Ben Kur'an okurken önümde durdu bir iki dakika bana baktı tekrar gitti tıpış tıpış balkondan.' dedi. Annem acaba baban mıydı o kuş dedi, onun babam olduğuna inandı, bize bakmaya geldiğini düşündü." (KK 6)

Ölünün gittiği yerden dönmemesi adına yapılan bir uygulama da gece başında beklemektir. Ölü ertesi gün veya başka bir vakitte gömülecekse ve gece oluyorsa, geceden sabaha kadar ölünün başında, üzerinden kedi köpek atlamasın diye beklenilir. Ölü üzerinden kedi veya köpek atlarsa ölünün hortlayacağına inanılır. Bu nedenle ölü başında sabaha kadar nöbet tutulur. Kaynak kişi bu inanışın, uygulamanın günümüzde kalmadığını çünkü artık ölülerin hastane morgunda beklediğini, cenaze evinin ise cenaze yokmuşçasına rahat davrandığını aktarmaktadır. (KK 150)

---

[55] L. Râsonyı, **Tarihte Türklük**, s. 28'den aktaran Yıldız Kocasavaş, "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Âdetleri", **Türkler**, c.3, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 67, (Çevrimiçi), https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=364793, 3 Mart 2019.

Kaynak kişilerin aktarmış olduğu bu inanış ve uygulamalar günümüzde genç nesil tarafından çok nadir olarak bilinmektedir. Bazı su dökme gibi uygulamalar devam etse de çoğu uygulamalar unutulup kaybolmaktadır.

3.1.4.8. Şehitlik

Yörede belirli dönemlerde çokça şehit verilmiştir. Çanakkale ve Yemen'de verilen şehitlerin yanı sıra İstanbul'un kurtuluşundan sonra Şile'yi kurtarmak için de Şile köylerinden şehitlerin verildiği aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 6, 7, 8, 14, 21, 23, 93)

Özellikle Dere köylerinde Çanakkale Savaşı'na giden ve dönmeyen birçok kişinin olduğu, çok şehit verildiği söylenmektedir. Hatta bazı kaynak kişiler Dere köylerinin gelişmesinin bu nedenle yavaşladığını, şehit verildiği zamanlarda köydeki hanelerin yarı yarıya azaldığını aktarmaktadır. Karamandere köyü, Meşrutiyet köyü, Üvezli köyü ve Oruçoğlu köyünden bilgisine başvurduğumuz kişiler akrabalarının Çanakkale'de şehit olduğunu ve cenazelerine ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Kaynak kişilerin hepsi şehitlik mertebesine çok değer vermektedir. Bunun yanı sıra bir kaynak kişi Çanakkale için "ikinci hac" ifadesini kullanmaktadır. Bu ifadeler kişilerin Çanakkale Savaşı'na ve şehitliğe verdiği önemi, değeri ve kutsallığı göstermesi bakımından önemlidir. Köylerde şehitlik bulunmasa da Karamandere köyünde köy binası önünde şehitler anıtı bulunmaktadır. Başka bir kaynak kişinin Çanakkale Savaşı'na gidenlerle ilgili ifadesi şu şekildedir: "Oraya giden gelmiyormuş eskiden. Eli silah tutan herkes oradaymış. Kadınlar sırtlarında top mermisi taşırmış." (KK 6, 7, 8, 10, 14, 21, 23)

Fotoğraf 3.3.: Karamandere Köyünde Bulunan Çanakkale Anıtı

Veli-ata kültü ile bağdaştırılarak günümüze kadar gelen bir inanış "Ölülerin, dirilere baktığı" dır. Kaynak kişiler ölülerin özellikle şehit yakınlarının yardımıyla zor günleri atlattıklarına ve şehit yakınlarının acı çekmeden öldüklerine inanmaktadır. Ölülerin, özellikle şehit ya da dini bütün kimselerin yaşayan yakınlarını aslında yalnız bırakmadığını, sürekli yardım ettiklerini aktarmaktadır. (KK 6) Kaynak kişi konuyla ilgili olarak şunu aktarmaktadır: "Babam şehit torunu, annem derdi ki 'Bu şehit çocuğu acı çekmeden, aniden gider.' Hakikatten de aniden gitti. İstanbul'da belediye şoförüydü, tek ayakları ağrırdı, 82 yaşında hiçbir şeyi yoktu. Babamın öleceği gün bilinci yerindeydi. Öleceği gün yıkanıp odaya girmiş (yıkanması ölüme hazırlık), odaya girerken 'Ayağa kalkın, komutan geliyor.' demiş. Annem de terslemiş ne komutanı diye. (Komutan-şehit) Sonra dün kandildi benim elimi öpmedin sen diyerek elini öptürmüş anneme (vedalaşma). Sonra portakal yiyecekken o anda gitmiş zaten. Ama ölmeden önce gördüğü, komutan geliyor dediği aslında dedesiydi, Çanakkale'de şehit düşen dedesini görüyor ölüme yakın aslında, dedesi onu almaya geliyor. Şehit, en yakınlarını kollarmış, eskiler hep öyle derler." (KK 6)

Şile'nin kurtuluşu sırasında birçok köyden şehitlerin verildiği söylenmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kişi şunları aktarmaktadır: "İstanbul'un kurtuluşundan sonra bizim burası kurtuluyor. Eskiden burada İngilizler varmış her köyde casusu varmış. Bunlar köydekilerin varlıklarını İngilizlere ispiyonluyor, onlar da direkt gidiyorlar senin eve, ver on altınını, ver hayvanını derlermiş. Ahıska'dan yeni gelmiş dedem o zaman buraya. Doğru dürüst hiçbir şey getirememişler zaten. Köydeki casus da bulunamıyor. Sonunda köydeki gençler toplanıyor. Şile'de bu casusların karargâhı varmış, gençler silahlarını alıp oraya baskın yapıyorlar. Tabi İstanbul'dan Şile'ye İngilizlere yardım gelene kadar orda işi bitiriyorlar. Böyle böyle köyleri kurtarıp İngilizleri gönderiyorlar. Böyle kendi kendini kurtardı köylerimiz. Eskiler böyle anlatırdı. Şile'yi böyle kurtardılar, şehitler de oldu ama böyle kurtardılar." (KK 6)

3.1.4.9. Mezar ve Mezar Taşı

Köy ve kent mezarlıklarının genel görünüşü arasındaki farklılık mezarların tipleri, yapımı, taşları ve süslemesinde kendini göstermektedir. Köylerde, çoğu ilçe ve illerdeki 'megalit' kültür geleneğini sürdüren ilkel mezarlar bulunmaktadır.[56]

"Ölenlerin mezarına taş dikmek, İstanbul'da asırlardan beri yaşıyan bir gelenektir. Mezar taşları, kabirlerin zamanla kaybolmamasını sağlamağa yaradığı gibi, bunlardan şekil, yazı, nakış itibariyle gerçekten birer sanat eseri sayılabilecek olanlar da vardır."[57]

Yörede neredeyse her köyde mezarlık bulunmaktadır. Bazı köylerde Müslüman mezarlıklarının yanı sıra Rum ve Ermeni mezarlıklarının da olduğu tespit edilmiştir.

Fotoğraf 3.4.: Üvezli Köyü Mezarlığı

Manav köylerinin daha eski bir yerleşim merkezi olduğundan dolayı buralarda eski tarihli mezar taşlarının olduğunu söylemişlerdir. Buna karşın Dere köylerinde daha yakın tarihli mezar taşlarını görmek mümkündür. (KK 14, 35, 51, 56, 59, 69, 78, 99, 39, 40, 93, 100, 101,110, 115, 147)

Mezarlıklarda Arap harfli yazıyla yazılmış, sarıklı taşlar bulunmakla birlikte köylerde başına kaya taşı veya kum kayası dikilen mezarlar da bulunmaktadır. Yazısız şekilde olan bu taşlar ölünün baş ve ayak kısmına yerleştirilmektedir. Baş kısmına büyük olan taş, ayak ucuna da küçük bir taş yerleştirilerek ölünün nerede yattığı belirlenir. Ölen

[56] Örnek, **Türk Halkbilimi**, s. 323.
[57] Mehmet Halit Bayrı, **İstanbul Folkloru**, 2. bs., İstanbul, A. Eser Yayınları, 1972, s.132.

kişi kadınsa, kadın olduğunun bilinmesi amcacıyla taşa tülbent bağlanmaktadır. (KK 8, 14 115, 118, 124)

Fotoğraf 3.5.: Tülbent Bağlanmış Bir Mezar Taşı

Manav köylerinde sarıklı taşların çoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz. Dere köylerinin mezarlıklarında, Manav köylerine kıyasla az da olsa sarıklı taşın olduğu tespit edilmiştir. Fakat sarıklı taşlardan günümüze ulaşanlar çok azdır. Bunun nedenini bazı kaynak kişiler 1980'li yıllarda kaymakam tarafından bu taşların toplanması şeklinde açıklamaktadır. Toplanan taşların ise ne yapıldığı bilinmemektedir. Bazı kaynak kişiler ise definecilerin bu sarıkları mezarların içerisinde altın olduğunu düşünerek aramaları, çalmaları veya harap hale getirmeleri sebebiyle bu taşların çok azının günümüze ulaştığını aktarmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Türklerin mezara saygısı çok büyük. Rumlar da bunu bildiklerinden dolayı buralardan kaçarken parasını, altınını gömüyormuş. Gömdükleri yerlere mezar süsü vermişler. Çünkü Türklerin mezara saygısı olduğunu bildiklerinden, mezar süsü verirsek oralar kazılmaz demişler." Bunu öğrenen defineciler de çeşitli mezarları kazmaya, sarıklı mezarların sarıklarını çalmaya başlamışlardır. Derleme yaptığımız sırada definecilerin Göksu köyünde, türbe yakınında bulunan mezarlıkta geceden define aradıklarına şahit olduk. (KK 7, 11, 56, 64, 66, 67, 99, 102, 113, 128, 147)

Fotoğraf 3.6.: Gökmaslı Köyü Mezarlığında Bulunan Sarıklı Taşlardan Biri

Derleme yaptığımız köylerden olan Sofular köyünde kaynak kişilerin aktardığına göre günümüzde kaybolmuş mezarlık vardır. Dobra Dede olarak bilinen ziyaret yerinin yakınında aslında eskiden birçok mezar olduğu fakat günümüzde bunların kaybolduğu söylenmektedir. Deniz kenarında bulunan mevkide savaş sırasında ve sonrasında denizden çıkan askerlerin de gömüldüğü mezarlık vardır. Bu mezarlığın Müslüman mezarlığı mı Rum mezarlığı mı olduğu tam olarak bilinmemektedir. Günümüzde ise rüzgârın ve dalgaların etkisiyle tüm mezarların üzerini kum örtmüş durumdadır. Kaynak kişilerin aktardığına göre mezarların başında bulunan aşınmış, kafes kafes olmuş taşları insanlar alarak bahçelerine dekor amaçlı yerleştirmiştir. Bu nedenle bahsedilen mevkide günümüzde mezarlıklar görünmemekte sadece Dobra Dede'nin türbesi bulunmaktadır. (KK 75, 109, 110,115)

Kaynak kişilerin aktardığına göre Çataklı, Gökmaslı, Hacıllı, Karamandere, Yeniköy, Sofular, Yazımanayır köylerinde Rum ve Ermeni mezarlıklarının yanı sıra bu köylerde Bizans krallarına ait olduğu düşünülen lahitlerin ve mezar odalarının olduğu aktarılmaktadır. Bu tarihi eserlerin çoğu defineciler tarafından çalınmış veya harap edilmiştir. Bu nedenle günümüze ulaşan bir kalıntı bulunmamaktadır. Yalnızca Gökmaslı köyünde ve Yeniköy'de Rum ve Ermeni mezarlıklarının günümüze kadar gelmiştir. (KK 7, 11, 51, 56, 59, 93, 108, 109, 110, 118, 115, 144, 145)

3.1.4.10. Günümüzde Cenazeler

Kaynak kişiler ölü ve cenazelerle ilgili gelenek göreneklerin, inanışların unutulmasından yakınsalar da ölüye verilen değer azalmamıştır. Bu tespite; köylerde yaşayan nüfusun gittikçe azalmasına rağmen cenaze olduğu vakitlerde insanların toplanıp İstanbul'dan gelmelerinden ulaşılmıştır. Her ne kadar iş, eğitim gibi nedenlerle köyler terk edilmiş olsa da cenazelerin olduğu zamanlarda başta derneklere haber gitmesi, derneklerin vasıtasıyla köyden uzakta olan insanlara mesaj iletilmesi ile birlik, beraberlik sağlanmakta ve cenaze kalabalık bir şekilde kaldırılmaktadır.

Cenazeye en çok önem veren köyler Dere köyleridir. Özellikle cenazelerin çok kalabalık olduğu, mezarlıkla cami arasının insan dolu olduğu, köyde dışarıdan gelenlerin arabasını park edecek yerin bulunmadığı köy Üvezli köyüdür. Eskiden olduğu gibi günümüzde de cenazelerin kalabalık olması, cenazeye verilen değerin azalmaması Üvezliler için övünç kaynağıdır. (KK 16, 17, 19, 25)

İstanbul'a çok göç vermesine rağmen cenazelerinin oldukça kalabalık olduğu diğer bir köy Çataklı köyüdür. (KK 61)

Derlenen bilgiler doğrultusunda ölü ve cenazeler ile ilgili bazı uygulama ve inançların unutulmasına karşın, cenazeye verilen değerin azalmadığı söylenebilir. Tüm bunlar günümüzde ölüye duyulan saygının ve geleneklerin değişerek devam ettiğinin göstergesidir.

3.2. Giyim Kuşam

Giyim kuşam, insanoğlunun kültürel gelişim ve yaşam sürecinde geniş kültürel işlevler yüklenmiş bir olgudur. Bu işlevlerden biri kültür aktarımını gerçekleştirmesidir.[58]

Yöreye baktığımızda geçmişten günümüze gelen ve günümüzde de kültür turizminin önemli bir parçası olan Şile bezinden giysiler yapılmaktadır. Günümüzde daha çok fabrikasyon üretime geçilse de kaynak kişiler geçmişte her evin altında dokuma

[58] Atilla Erden, **Anadolu Giysi Kültürü**, Ankara, Dumat Ofset, 1998, s.6'dan aktaran Hicran Karataş, "Halk Bilgisinin Giyim-Kuşam ve Süslenmeye Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 398.

tezgâhı bulunduğunu, kadınların kendi giysilerini dokuduğunu, boyadığını ve işlediğini aktarmaktadır. (KK 9, 10, 107)

İş ve özel gün giysileri bazı farklılıklar içerir.[59] Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler de köy içerisinde ayrı, köy dışında ayrı giyindiklerini ifade etmektedir. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Günlük hayatta şalvar giyeriz ama her şeyi yerine göre giyeriz. Köyde böyle giyinirsin ama Şile'ye gidersen farklı, İstanbul'a gidersen farklı giyinirsin." (KK 8, 24)

Derleme sırasında tespit edilen kadın, erkek ve bebek giyimi, aksesuarları bu çalışmada aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

3.2.1. Kadın Giyim Kuşamı

Yörede kadın kıyafetleri köylere göre farklı isimler alsa da kadınlar; alt giyim olarak "şalvar" veya "don", üst giyim olarak "yeldirme", başörtüsü olarak ise "örtme" veya "bürme" kullanmaktadır. (KK 8, 9, 10, 64, 81, 110, 134, 135)

Kadınlar, alt giyim olarak "şalvar" veya "don" şeklinde ifade ettikleri, ağı geniş bir çeşit pantolon türünü kullanmaktadır. Kullanılan alt giyim, "şalvar" sözcüğündense daha çok "don" sözcüğü ile ifade edilmektedir. Bir kaynak kişi eskiden şalvar olmadığını şu şekilde ifade etmektedir: "Eskiden şalvar mı vardı? Don vardı. Annelerimiz onu ketenden yapardı." şeklinde geçmişte alt giyimin halk arasında "don" sözcüğü ile ifade edildiğini aktarmaktadır. Don, halk arasında renginden dolayı "kara don", "siyah don" veya "siyah şalvar" gibi isimlerle de ifade edilmektedir. Genellikle kadınların kendilerinin dokudukları bir çeşit şalvar türünden olan donlarda lastik yerine uçkur [60] kullanılır. Uçkur kalın, dokuma bezden olur ve çeşitli motiflerle işlenerek kullanılır. (KK 9, 10, 57, 58, 110, 134, 135)

Kaynak kişiler eskiden daha çok kara donun tercih edildiğini söylemektedir. Kesim olarak ise yöreye göre bazı farklar bulunabilir. İç kesimlerde daha çok "çatal don"

[59] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 434.

[60] **Uçkur**: Şalvarı bele bağlamak veya torba, kese vb. şeylerin ağzını büzmek için bunlara geçirilen bağ Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Uçkur", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c48957a839487.24300444, 23 Ocak 2019.

tercih edilmektedir. Ağva tarafına yakın yerlerde "yök don" veya "gök don" şeklinde ifade edilen bir çeşit şalvar kullanıldığı kaynak kişilerce söylenmektedir. Boşnak köylerinde "dimiye" olarak ifade edilen bir çeşit şalvar kullanılmaktadır. Bu şalvar türünün diğer şalvarlardan çok daha uzun olduğu ve yedi ila on metre kumaştan yapıldığı aktarılmaktadır. (KK 8, 9, 150)

Kadınların üst giyim olarak kullandıkları "yeldirme" günümüzde de Şile'de giyilmeye devam edilmektedir. Renginden dolayı bazı yörelerde "karaltı" şeklinde de ifade edilmektedir. Geçmişte kadınların kendilerinin dokudukları ve boyadıkları yeldirmeler, ketenden yapılmaktaydı. (KK 8, 9, 10, 57, 58, 81, 110)

"Yeldirme" ve "kara don"a istenen siyah rengin verilmesi için halk arasında "kara boya" olarak bilinen meşe ağacı yaprağı kullanılır. Meşe yaprağı küçük parçalar halinde doğranarak kaynayan kazan içerisine atılır. Ardından "Boya Gölü" olarak bilinen yerden veya dereden çamur çıkartılarak yöreye getirilir ve bez çamura batırılır. Bu işlemler sonucunda bez siyah bir renk alır. Kaynak kişiler bu işlemlerin zahmetli işlemler olduğunu, geceler boyunca bezi dokuduklarını ve en az iki gece boyunca boyama işlemiyle uğraştıklarını, bu yüzden bu işlemin çok zor yapıldığını aktarmaktadır. (KK 9, 10, 11, 57, 58, 134, 135)

Fotoğraf 3.7.: Yeldirme

Şile ilçesine bağlı köylerde bulunan kadınlar başörtüsü olarak "örtme" veya "bürme" kullanır. Örtme, günümüzde kullanılan başörtülerinden daha uzundur. Bir metre on santim kadar uzunluğu vardır. Genellikle beyaz renk kullanılsa da siyah ve sarı gibi renklerde de kullanılabilir. Kışın, soğuk zamanlarda "kıvırcık örtme" adı verilen daha kalın örtmeler kullanılır. Kenarlarının kıvırcık olmasından dolayı bu adı aldığı söylenir. (KK 8, 9, 10, 22, 41, 81, 110, 134)

Kaynak kişiler kadınların büluğ çağına geldikten sonra "kıyafet değiştirdikleri"ni örtme ve yeldirme kullanmaya başladıklarını aktarmaktadır.[61] (KK 22)

3.2.2. Erkek Giyim Kuşamı

Derleme yaptığımız yörede erkekler çoğunlukla alt giyim olarak ketenden yapılmış "pantol", "potur" veya "kara şalvar" şeklinde ifade edilen şile bezinden yapılma pantolonları tercih etmektedirler. Bu pantolonlar yine kadınlar tarafından işlenmekte ve aktardığımız yöntemlerle siyaha boyanmaktadır. Bazı kaynak kişiler ise geçmişte kadınlar gibi erkeklerin de "kara şalvar" giydiğini söylemektedir. "Potur" adıyla ifade edilen ve bir çeşit şalvar olduğu aktarılan pantolon türünün işlemeli kemerleri bulunmaktadır. Kaynak kişi poturu genellikle yaşlıların giydiğini ve bu kıyafetlerin günümüzde kalmadığını ifade etmektedir. (KK 9, 10, 80, 81, 113, 134)

Üst giyim için tercih edilen kıyafet gömlektir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerden yalnızca biri erkeklerin "Acem gömleği" şeklinde ifade edilen gömlek türünü tercih ettiklerini söylerken çoğu kaynak kişi keten ve pamuğun karışımı olan dokuma gömleklerin tercih edildiğini aktarmaktadır. (KK 9, 10, 107, 113)

Geçmişte erkeklerin başlarına "çevre", "şapka" veya "fes" taktıkları tespit edilen bilgiler arasındadır. Kaynak kişinin aktardığına göre çevre, açık alanda çalışırken kafaya güneş geçmesini önlemek ve toz topraktan korunmak amacıyla takılmaktadır ve ilk olarak bu şekilde kullanılmış ve zamanla örf kabul edilmiştir. (KK 21, 22) Şapka kullanımına geçim kaynağı olarak denizciliğin yapıldığı Kurna köyde rastlanmıştır. Denizci şapkaları İstanbul, Karaköy'de bulunan Ermeni dükkanından alınmaktadır. Denizci şapkalarının

[61] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: 3.1.2.4. Kıyafet Değiştirme, s. 144.

yanı sıra sekiz köşeli şapkalar da kullanılmaktadır. (KK 80, 81) Konu hakkında bilgisine başvurulan diğer bir kaynak kişi ise geçmişte yaşlıların potur üzerine fes taktığını aktarmaktadır. Konu ile ilgili ifadesi şu şekildedir: "Fesin çeşit çeşit renkleri olurdu. Köy kadınları işliyordu onları kafana göre. Aşağısı geniş, yukarısı dar ve başının ortasından aşağı inen püskülü olur. Püskülü fesin ortasından ince bir iple çıkar, o ipin ucu püsküllü olur." (KK 113)

3.2.3. Kadın ve Erkek İç Giyimi ve Ayakkabıları

3.2.3.1. İç Giyim

İç giyim için evlerde bulunan tezgâhlarda dokuma bezden kollu "atletler" dokunur. Kaynak kişi kaynanasının bunlardan çok dokuduğunu ve sandığında hâlâ "yakası hiç açılmamış" atletler bulunduğunu aktarmaktadır. (KK 57, 58, 107)

3.2.3.2. Çorap

Çorap dışarıdan alınmaz, evlerde kadınlar tarafından örülür. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden keçinin telinden çorap örerdik. Keçinin kılıyla keteni karıştırır örerdik çorabı kendimiz. Onları dize kadar çekerdik. Üzerine de çarık giyerdik, onunla yürüyerek ormana, odun kesmeye giderdik. Şimdi araba var ama o zaman hayat vardı. Arabayla gidiliyor ama eskiden biz ördüğümüz çorapla, çarıkla giderdik." (KK 21, 30)

3.2.3.3 Ayakkabı

Kaynak kişiler geçmişte "çarık" giyildiğini, kişilerin çarıkları hayvan derisinden- manda, inek veya eşek derisinden- kendilerinin yaptıklarını aktarmaktadır. Karda, ormanda çarığın çok kaydığını fakat çok sıcak tuttuğu ve kullanımının ortopedi açısından çok rahat olduğu kaynak kişilerce söylenir. (KK 6, 12, 14, 15, 30, 34, 81)

Fotoğraf 3.8.: Çarık

Çarıktan sonra kullanılmaya başlanan bir ayakkabı türü ise "lastik"tir. Lastik veya kara lastik olarak ifade edilen ayakkabılar günümüzde de kullanılmaya devam edilmektedir. Kaynak kişi konu hakkında şunları ifade etmektedir: "Menderes girdi bizim ayağımızdan çarık çıktı, lastik girdi. Sonra da lastik çıktı ayakkabı girdi." (KK 8, 9, 14, 15, 21, 30, 81)

Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şunlardır: "Yokluk zamanında çarıkla ava giderlermiş. Buradan, Şile'ye ya da İstanbul'a giderken komşudan ödünç ayakkabı alırlarmış. Hatta daha eskiden çarık alırlarmış. Veren kişi dermiş ki Şile'ye gidince giyeceksin benim çarıklarımı. Oraya kadar giymek de yok yani eskimesin diye yolda falan giymeyeceksin. Şile'nin içinde giyeceksin, Şile'den çıktıktan sonra çarıklarımı torbaya koyacaksın dermiş." (KK 34)

Diğer bir kaynak kişi çarığın kullanımı hakkında şunları aktarmaktadır: "Bunları akşamdan ıslıyorsun sabah tarla sürmeye giderken bu yumuşar sabaha kadar. Sabah onu ayağına bağlıyorsun. Ayağının şeklini alıyor iyice. Şekil aldığı için de hiç vurmaz. Ortopedi işte budur." (KK 6)

3.2.4. Bebek ve Çocuk Giyim Kuşamı

Doğacak bebeğin giysileri doğum öncesinde evlerde kadınlar tarafından dikilip işlenerek hazırlanır. Bebekler için en çok kullanılan giysiler zıbın, kundak ve kol bezidir. Bunların kenarları işlenerek bebek için kullanılmaya hazır hale getirilir.

Zıbının önü açık şekilde genlikle Amerikan bezinden dikilir ve kollu olur. Kundak ise kolsuzdur ve dört köşelidir. Kundak içine yatırılan bebek kolları içeride kalacak şekilde bağlanır. Zıbın, kundak ve kol bezi kadınlar tarafından işlenerek kullanıma hazır hale getirilir. (KK 14, 30, 57, 58, 81, 116)

Çocuk giyimi için kadınlar evlerinde bulunan tezgâhlarda Şile bezinden keten pantolon yapar. Üst giyimi olarak yünden kazak örerlerdi. (KK 146)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HALK BİLGİSİ

4.1. Halk Hekimliği

Boratav, halk hekimliğini "Halkın, olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanımlama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne 'halk hekimliği' diyoruz." şeklinde tanımlamıştır.[1]

Halk hekimliği uygulamaları, uygulama araç ve tekniklerine göre genellikle; doğal halk hekimliği ve dinsel-büyüsel uygulamalar olmak üzere iki grupta incelenmektedir.[2]

Halk, hastane ve doktora ulaşım gibi sorunlar yaşaması sonucunda çeşitli hastalıkları teşhis ve tedavi yöntemleri geliştirmiştir. Bu yöntemler kişinin kendisinin uyguladığı yöntemler olabildiği gibi, alanında tecrübeli, el almış veya nefesi kuvvetli bir "kocakarı", "nine" veya "dede" gibi kişilerin uyguladığı yöntemler de olabilmektedir. Geçmişte köylerde el almış, nefesi kuvvetli, kırık çıkıkçı, kurşun döken, korkuluk basan kişiler olarak bilinen halk hekimlerinin yanında; doğumlarda "ebe", oğlan çocuklarını sünnet etmek için "sünnetçi" ve diş çekimleri için "dişçiler" bulunmaktaydı. Günümüze baktığımızda ise köylerde nadir de olsa bu işlerden bazılarını yapmaya devam eden halk hekimlerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Fakat bu durum eskiye oranla çok nadirdir. Günümüzde her ay aile hekimleri köylere gelmekte, hastalara gerekli tedavileri uygulamakta ve yöre halkının sağlık hizmetlerini karşılamaktadır. (KK 14, 16, 59)

Yapmış olduğumuz derleme sırasında geçmişte Şile'ye bağlı köylerde yaşamış kırık çıkıkçı, dişçi, el almış, korkuluk basan, kurşun döken, nefesi kuvvetli, kocakarı ilaçları yapan bazı kimselerin isimlerine ve hangi köylerde, hangi hastalıkları sağalttıkları bilgilerine ulaştık.

---

[1] Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, 3. bs., Ankara, BigeSu, 2016, s. 139.

[2] Don Yoder, "Folk Medicine"**, Folklore and Folklife An Introduction**, Ed. by Richard M. Dorson, Chicago, The University of Chicago Press, 1984, s. 191- 215'den aktaran Mustafa Açа, "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 574.

Aşağıda ismini verdiğimiz tüm kişiler muhtarların ve kaynak kişilerin derleme boyunca aktardığı isimlerdir. Verilen isimlerin çoğu vefat etmiş olup günümüzde yaşayan kişiler özellikle belirtilmiştir. Kaynak kişilerin günümüzde yaşadığını belirttiği ve görüşmeyi kabul eden bazı kişilerle görüşülmüş ve aşağıda görüşmenin yapıldığı kişiler belirtilmiştir. Kaynak kişilerin çalışmada isminin belirtilmesini istemediği isimler saklı tutulmuştur. Kaynak kişiler halk hekimliği yapan ve çeşitli hastalıkları iyileştiren bu kişilerin köylerde eskiden daha çok olduğunu günümüzde ise hastanelere ve doktorlara ulaşımın kolaylaşması gibi nedenlerden bu kişilerin günümüzde azaldığını söylemektedir. Günümüzde köylerde hastalıkları tedavi eden kişilerden ziyade dinsel-büyüsel işlemler yapan, okuyan, kurşun döken, korkuluk basan kişilerin daha çok olduğunu söylemek mümkündür.

4.1.1. Ocak ve El Alma Uygulaması

"Ocak belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltımı gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kimseyi gösterir."[3] "Ocak olan kişiler, çokluk, bir yatırın yakınındaki köyün halkındandır; ermişin soyundan gelmeleri, yahut onun türbesinde, ziyaret yerinde görevli olmalarının kendilerine yetki sağladığına inanılır. Ocaklı, erkek de kadın da olabilir. Genel olarak, erkek hastalara erkek ocaklılar, kadınlara da kadın ocaklılar bakar."[4] Ocaklık, atadan oğula yahut anadan kıza geçer. Ama bu kesin bir kural değildir. Ocaklı kendi soyundan olmayan bir kişiye de el verebilir. Yani bu şekilde büyülük gücünü kendinden sonra sürmesi amacıyla başkasına aktarabilir.[5]

Derleme yaptığımız köylerde dinsel-büyüsel nitelikte olan kurşun dökme, korkuluk basma gibi uygulamaları genellikle ocaklı ya da el almış olan kişilerin yapması gerektiği kaynak kişilerce üzerinde durulan bir konudur. Yörede dinsel-büyüsel nitelikte uygulama yapan kişiler ocaklı, ocak almış, el almış veya el verilmiş şeklinde ifade etmektedir. Görüştüğümüz el almış kişiler veya yakınları çoğunlukla anne babalarından

[3] Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 249.
[4] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 129.
[5] **A.e.**, s. 129.

el aldıklarını veya baba kırık çıkıkçı ise oğlunun da ondan el alarak kırık çıkıkçı olduğunu aktarmaktadır. (KK 8, 13, 21, 22, 24, 136, 137, 138, 146)

El verme işlemi sırasında, el veren kişinin ağzında ekmek çiğnediği ve el alacak olan kişiye çiğnediği ekmeği yedirdiği tespit edilmiştir. Böylece bu kişi el almış olur yani o kişinin yaptığı büyülük uygulamaları yapabilir hale gelir. Kaynak kişi bu şekilde kendisinin bir büyüğünden el aldığını belirtmektedir. (KK 24)

Korkuluk basacak olan kişinin bu konuda tecrübeli ve el almış olması gerekmektedir. Bir kaynak kişi kendisinin el aldığını söylemektedir. Kaynak kişinin el verme işlemi sırasında, el veren kişinin "Benim elim senin elin, Fatma Ana'mızın eli." veya "Benim elim değil Fatma Ana'mızın eli" demesi ile el verme işlemi tamamlanır. (KK 51, 136, 138) "Halk arasında bu iki ad (Fatma ile Ayşe) birleştirilerek yapılan tedavinin daha etkili olması yoluna gidilmiştir. Rivayete göre halk arasındaki hekimlik sanatı Hz. Fatma'ya bağlanmaktadır. Halk düşüncesine göre, Hz. Fâtıma'nın eli uğurludur ve birçok hastalıkları tedavi için kullanılmaktadır."[6]

Derleme sırasında Büyük Bucaklı köyünde korkuluk basan ocaklı kadınla görüşme yapılmıştır. Bu görüşme sırasında korkuluk basan kişi derlemeciye bu uygulamayı yapmış ve uygulama sonrasında derlemeciye el almak isteyip istemediğini sormuştur. Derlemecinin bu teklifi kabul etmesi üzerine, "Benim elim senin elin olsun kızım. Haydi öp elimi." demiş ve derlemecinin ellerini avuçlarının arasına alarak üç kere "Benim elim, senin olsun." diye tekrarlamıştır. Ardından uygulamanın nasıl yapılacağını tekrar etmiş, işlem sırasında yapılması gereken uygulamaları, uygulama sırasında gereken araç gereçleri ve okunacak duaları söyleyip "Korkuluk olanlara sen basıver, sadece korkuluk basabilirsin. Ben anamdan el aldım, bir de köye gelen korkuluk basan bir kadından yani iki kişiden. Sen de benden el aldın. Benim elim, senin olsun." diyerek el verme işlemini tamamlamıştır.

Sungurlu köyünde, kocakarı ilaçları yapan G.Y. adlı bir kişinin olduğu ve bu kişinin annesinin de bu işi yaptığı, bu yüzden bu kişinin annesinden el aldığı kaynak

[6] Ali Berat Alptekin, **Halk Bilimi Araştırmaları**, 2. bs. Ankara, Akçağ Yayınları, 2015, s. 145.

kişilerce aktarılmaktadır. Bu kişi hastalarını buharla tedavi etmektedir. Yaptığı işlem hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. (KK 67, 68, 69)

4.1.2. Yetişkin Hastalıkları

4.1.2.1. Beyin ve Omurilikle (Sinir Sistemi) İlgili Hastalıklar ve Tedavisi

4.1.2.1.1. Bel Fıtığı ve Bel Ağrılarının Tedavisi

Fıtık[7] için başvurulan yöntem solucan ve zeytinyağı ile hazırlanan ilacın ağrıyan bölgeye sürülmesidir. Canlı solucan yakalandıktan sonra temizlenir, kavanoza koyulur. Yarım kavanoz dolusu solucan üzerine solucanları geçecek kadar zeytinyağı dökülür. Solucanlar eriyene kadar bekletilir. Eridikten sonra ilaç hazır olur ve hazırlanan ilacın bele sürüldüğünde fıtığa çok iyi geldiği aktarılır. (KK 109)

4.1.2.1.2. Romatizma Tedavisi

Kumbaba tepesi çok eskiden beri romatizma hastalıklarının tedavisinde kullanılan bir yerdir. Burası her yıl şifa bulmak için gelen kişilerin hizmetindedir. Bu tepede şifa bulmak amacıyla gelen kişilere verilebilecek herhangi bir hizmet birimi yoktur.[8]

İlçede bulunan Kumbaba mevkiinde bulunan kumların romatizma hastalıkları tedavi ettiği söylenir. (KK 6, 11, 110)

---

[7] **Fıtık**: İç organlardan bir parçanın, genellikle bağırsak bölümünün karın çeperlerini geçip deri altında ur gibi bir şişkinlik yapması, kavlıç, yarımlık. Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Fıtık", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c2aebb7c21.80233427, 24 Ocak 2019.

[8] T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 271.

4.1.2.2. Cilt Hastalıkları ve Tedavileri

4.1.2.2.1. Temre

Temre, bir çeşit deri hastalığı[9] veya derinin mantar hastalığı, temriye[10] şeklinde açıklanmaktadır. Konu ile ilgili olarak bilgisine başvurduğumuz kişiler temreyi, "Derinin üzerinde beyaz lekeler oluşması, güneş yanığının beyazı" şeklinde açıklamaktadır. (KK 57, 58)

Hastalığın tedavisi için asıl adı "sempervivum" olan ve halk arasında "temre" olarak bilinen bitki kullanılır. Gül temresi ve kızıl temre olarak iki çeşidi bulunur. Genellikle kiremit üzerinde bulunan gül temresi tedavi için kullanılır. Bu bitkiden bir parça kopartılır ve direkt olarak yaraya sürülür. Bitki kopartıldığı andan itibaren sulanır, bu suyun hastalığı tedavi ettiği ifade edilir. (KK 57, 58)

Fotoğraf 4.1.: Temre Bitkisi

4.1.2.2.2. Yılancık

Yılancık, streptokok denilen mikropların bir sıyrığa veya yaraya bulaşarak yaptıkları hastalık;[11] kemik veremi, erizipel, kasıkta, kol altında ya da boyunda şişkinlik

[9] Türk Dil Kurumu, "Temre", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c49c4eab53e79.95199500, 24 Ocak 2019.

[10] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, Haz. Zafer Öztek, 4. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu, 2018, s. 135.

[11] Türk Dil Kurumu, "Yılancık", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c62d534af2.68219844, 24 Ocak 2019.

yaparak beliren bir hastalık, akarca gövdede şişkinlikler yapan ve sıkıntıdan olduğu sanılan bir hastalık[12] şeklinde açıklanmaktadır. Yörede ise yılancık, çok büyük, şişen, ağrıyan çıban şeklinde tanımlamaktadır. Bir kaynak kişi ise hastalığın nazardan kaynaklığını dile getirmektedir. (KK 24, 30, 136)

Bu hastalığın tedavisi için hemen her köyde yılancığa okuyan kişiler bulunmaktadır. Kaynak kişiler bu okumanın herkesin okumasıyla aynı olmadığını, hastaya özellikle yılancık için okuyan kişilerin okuması gerektiğini söylemektedir. Okumayla birlikte yılancık taşı adı verilen taşlar eşliğinde tedavi gerçekleştirilir. Yılancık taşının dişisi ve erkeği bulunur ve bu taşlar sadece yılancık hastalığı olanlara yapışmaktadır. Taş kişinin vücuduna yapıştığında kişinin yılancık hastalığına yakalandığına kanaat getirilir. Taş yapışık şekildeyken, hastaya okunur ve bu şekilde hasta iyileşir. Konuyla ilgili olarak kaynak kişi şunları ifade etmiştir: "Annemde çıktı benim. Doktorlara gitti, geçmedi. Onun taşları var ve okuyanları var. Eğer yılancıksa zaten o taşlar yapışırmış. Bu şekilde okutularak tedavi ediliyor." Kaynak kişiler bazı köylerde günümüzde de yılancığa okuyan kişilerin bulunduğunu söylemektedir. (KK 24, 31, 42, 44) Bazı kaynak kişiler ise yılancık hastalığını tedavi etmek için yaraya salatalık veya sülük yapıştırıldığını aktarmaktadır. (KK 30, 63)

Esenceli köyünde, yılancık adı verilen yaraların tedavisi için yaralara okuyan bir kişi olduğu bilgisine ulaşılmıştır fakat bu kişi hakkında detaylı bilgilere ulaşılamamıştır. (KK 31)

4.1.2.2.3. Demir Av

Büyük Türkçe Sözlük'te, demravi ya da demreği maddesinde "temriye, egzama" şeklinde açıklanmıştır.[13]

Bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler bu hastalığı "demirav" olarak telaffuz etmektedir. Hastalığın tedavisi için yapılan işleme "demirav çizmek" adı verilmektedir. Genellikle ellerde çıkan demirav ismi verilen yaranın kabuk bağlaması şeklinde hastalık

[12] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, s. 151.
[13] Türk Dil Kurumu, "Demravi", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c49c68ab77265.07340254, 24 Ocak 2019.

kendini gösterir. Kanayan fakat kabuk bağlayan, sertleşen yaranın etrafı çizilir ve ardından çeşitli dualar okunur. Yapılan bu işleme "demirav çizmek" adı verilir. Bu işlemden sonra yara iyileşir. Kaynak kişi annesinin de bu işlemi yaptığından bahsetmektedir. (KK 12, 13)

Bıçkıdere köyünde demir av-demir ağ olarak bilinen hastalığı tedavi eden bir kişi bulunmaktadır. (KK 12)

4.1.2.2.4. Siğil

Siğil, "Deride özellikle ellerde oluşan zararsız, pürtüklü küçük ur" şeklinde açıklanmaktadır.[14]

Siğil için en sık başvurulan dinsel-büyüsel nitelikteki işlem "okuma"dır. Kaynak kişiler, siğil için yapılan okumanın herkesin okumasıyla geçmeyeceğini nefesi kuvvetli kişilerin siğil için okuması gerektiğini aktarmaktadır. (KK 6, 9, 31) Bazı kaynak kişiler de okumanın yanında okuyan kişilerin dedikleri bazı pratikleri yaptıkları ve bunlardan sonra siğillerinin geçtiklerini aktarmaktadır. Bir kaynak kişinin siğil ile ilgili olarak yaşadığı olay şu şekildedir: "Elimde siğil vardı benim. Kızılcaköy'de bir dede vardı, dede gördü siğili. Ne yaptın geçmesi için, dedi. Ne dediyseler yaptım, dedim. Kes denize at, kaç tane varsa güle çentik at, gül dikenini kes herkes ne dediyse yaptım, dedim. Dede, 'Bizim mahallenin sütçüsü var. Onun atı var. O at küfeden su içtikten sonra ağzından salya akar. Sen Bismillahirrahmanirrahim, şifa niyetiyle söyle ve atın ağzından akan salya ile elini yıka. Sen o siğilleri unutacaksın, bir hafta on gün içinde o siğiller geçecek' dedi. Gerçekten de bir hafta, on gün boyunca hiç o siğillere bakasım gelmedi, aklıma geldiğinde bir baktım elimde hiçbir şey kalmamıştı." (KK 6)

Başka bir kaynak kişinin siğil hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Benim oğluma olmuştu. Burada bir adam vardı. O, benim oğlana demiş ki, sen sabah uyanınca 'geçer geçer, geçer, geçer' de. O adam da oradan okumuş. Benim oğlanın öyle geçti siğilleri." (KK 9)

---

[14] Türk Dil Kurumu, "Siğil", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c71fe82281.49405624, 24 Ocak 2019.

4.1.2.2.5. Gece Yanığı

Gece yanığı, uçuk gibi birdenbire oluşan kabarcıklı deri döküntüsü şeklinde açıklanmaktadır.[15] Tıptaki adıyla zona hastalığıdır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi bu hastalığın özellikle gece kabaran ve kaşınan bir hastalık olduğundan bahsetmektedir. Doktorların geçiremediği ve sadece okumayla hastalığın tedavi edileceği söylenir. Okuyan kişi aynı zamanda yaraya kül ile birtakım uygulamalar yaparak hastalığı sağaltmaktadır. Bıçkıdere köyünden Elmas Teyze'nin bu hastalığa okuduğu ve okumasının iyi geldiği ifade edilmektedir. (KK 24)

4.1.2.2.6. Dolama

Dolama[16] tedavisi için bir adet soğan köz içinde bekletilir. Soğan, iyice piştikten sonra köz içerisinden çıkartılır ve sıcağı üzerindeyken hemen cücüğü çıkartılır, dolama olmuş parmak üzerine koyularak bezle sarılır. Parmağı yaksa da üzeri açılmamalı, bir gece soğana sarılı şekilde kalmalıdır. Sabah çıkartıldığında ise parmağın tüm iltihabının aktığı, içinin temizlendiği aktarılmaktadır. (KK 62)

4.1.2.2.7. Siviş

"Siviş" olarak ifade edilen yara yine "siviş toprağı" ile tedavi edilmektedir. Derinin üzerinde oluşan kızarıklık ve şişme gibi durumlarda "siviş olmuş" denilir. Bu durumda böceklerin duvar diplerine yaptığı "siviş" yani içi delik olan toprak alınır ve yaraya sürülür. Bu şekilde "siviş" adı verilen yara tedavi edilir. (KK 58)

4.1.2.2.8. Alazlama

Alazlama; yüzde ve vücutta çıkan çıbanlar, kızartılar; el, ayak ve yüzün kızarıp şişmesiyle meydana gelen hastalık, yılancık şeklinde tanımlanmaktadır.[17] Bu hastalığın tedavisi için çeşitli bitkiler kullanılmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurulan kaynak

---

[15] Türk Dil Kurumu, "Gece Yanığı", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c75ebae846.42714252, 24 Ocak 2019.

[16] **Dolama**: Tırnak etrafındaki yumuşak bölümlerin, bazen de kemiğin iltihaplanmasından ileri gelen ağrılı şiş. Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Dolama", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c761b3ea76.56254365, 24 Ocak 2019.

[17] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, s. 4.

kişi annesinin alazlama için bahçelerde bulunan sarı çiçekli kantaronları topladığını, kuruttuğunu ve bu şekilde ilaç yaptığını aktarmaktadır. (KK 13)

4.1.2.2.9. Çıban

Oruçoğlu köyünde çıbana iyi geldiği söylenen kara merhem yapan bir kişi mevcuttur. Bunun yanında çeşitli hastalıkların tedavisi için köstebek yedirilir. Altına kaçıran çocuklara yedirildiği gibi çıbanı olan kişilere de köstebek yedirilir. Çıbanı olan kişiden habersiz bir şekilde köstebek yedirildiğinde kişinin iyileşeceğine inanılmaktadır.[18] (KK 21, 24)

Oruçoğlu köyünde çıbana iyi gelen "kara merhem" adlı ilacı yapmasıyla meşhur bir kişi olduğu bilgisine ulaşılsa da hakkında detaylı bilgilere ulaşılamamıştır. (KK 24)

4.1.2.3. Yanık ve Yara Tedavisi

4.1.2.3.1. Yanık Tedavisi

Yanık için yörede yapılan çeşitli ilaçlar vardır. Bu ilaçlardan biri solucan ile yapılmaktadır. Toplanan solucanlar arıtılmış suya koyularak bir süre bekletilir. Merhem kıvamına geldiğinde kullanıma hazırdır. Bu merhemin yanığa iyi geldiği söylenir. Diğer bir merhem kudret narı, zeytinyağı ve balla yapılandır. (KK 109) Sofular köyündeki Bahriye Abla yanık için ilaç yapmasıyla meşhurdur. Yaptığı merhem şu şekildedir: Makina yağı ile beyaz mum yani parafin karıştırılır ve bu karışım bir ila bir buçuk saat kaynatılır. Hazırlanan bu merhem cam kavanozlara doldurulur. Yanık geçene kadar sürülmeye devam edilir. Bu ilaç ile yanığın izinin dahi kalmadığı söylenir. Bir kaynak kişi aynı tarifin makine yağı yerine yanmış yağ ile de yapılabileceğini aktarır. (KK 109, 115, 116)

Sofular köyünde, Bahriye Abla ve Havva Abla olarak tanınan kişinin yanık için ilaçlar yaptığı aktarılmakladır. Aynı zamanda Nedim Topçu kendisinin de kudret narını kullanarak yanık için ilaç yaptığını söylemektedir. (KK 109)

[18] M. Halit Bayrı İstanbul halk hekimliği geleneğinde sıracanın tedavisi için köstebek etinden faydalanıldığını ifade etmektedir. Bkz.: Mehmet Halit Bayrı, **İstanbul Folkloru**, 2. bs., İstanbul, A. Eser Yayınları, 1972, s. 121.

4.1.2.3.2. Sünnet Yarasının Tedavisi

Geçmişte köylerde sünnet işlemi "sünnetçi" adı verilen kişiler tarafından gerçekleştirilmekteydi. (KK 14, 30, 46, 57, 59) Sünnet işlemi ardından yaranın çabuk iyileşmesi amacıyla sünnet düğünü ve hazırlıkları için yakılan ateşten kül alınır. Alınan kül işlem uygulanmış bölgeye sürülür. Böylece yaranın daha kısa zamanda iyileştiği söylenir. İlaç, merhem gibi malzemelere ulaşım zorluklarından dolayı sünnetçilerin bu işleme başvurduğu ifade edilir. (KK 43)

4.1.2.4. Çeşitli Ağrıların Tedavisi

4.1.2.4.1. Karın Ağrısı

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler karın ağrısı için bardak vurdurduklarından bahsederler. Bardak vurma işlem şu şekilde gerçekleşmektedir: Bir parça ekmeğin üzerine iki parça kibrit koyulur. Kibritler yakıldıktan hemen sonra üzerine bardak kapatılır. Bu işlem sonrasında ağrının kalmadığı ifade edilmektedir. (KK 59, 62)

4.1.2.4.2. Baş Ağrısı

Baş ağrısı için başvurulan ilk yöntem alın bölgesine bir bez yardımı ile patates bağlanmasıdır. Dilimlenen patatesler bir tülbent ile başa bağlanır. Kaynak kişiler patates suyunun ağrı çekme özelliği olduğunu, bu yüzden baş ağrısını kestiğini dile getirmektedir. (KK 8, 9)

4.1.2.4.3. Yel Girmesi

Yel girmek, "Ağrısı tutmak (romatizma için)" şeklinde açıklanmaktadır.[19]

Çataklı köyünde bulunan "kırık çıkıkçı" olarak tanınan Mustafa isimli kişinin bilek ağrısı, sızısı gibi durumlarda hastaya "yel girdi" diyerek bir tedavi yöntemi uyguladığı aktarılır. Ağrıyan bileğe pamuk ipliği dolanır ve o ip kopana kadar bilekten çıkartılmaz. Bu şekilde bileğin ağrısının geçtiği kaynak kişilerce aktarılır. (KK 59)

[19] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, s. 149.

4.1.2.5. İskelet-Kas Sistemi Hastalıkları ve Tedavisi

4.1.2.5.1. Kırık, Çıkık ve Ezilme

Kırık çıkık uygulamaları genellikle bu işi yapmakla meşhur olmuş, köy içi ve köy dışında tanınan tecrübeli kişilerce yapılmaktadır. Yöre içerisinde bulunan bu kişilere "kırık çıkıkçı" adı verilmektedir. Neredeyse tüm köylerde bu işlemi yapmakla bilinen kişilerin olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde bu kişilerin varlığı hakkında çok bilgi verilmemiş, kaynak kişilerin çoğu günümüzle ilgili bilgi vermekten kaçınmıştır.

Dere köylerinde kırık çıkık uygulamaları yapmakla tanınan kişi, Üvezli köyünden Hasan Işık'tır. Manav köylerinde ise kırık çıkıkçı olarak bilinen kişi Yazımanayır köyünden "Kırıkçı Ana" veya "Kırıkçı Nine" olarak bilinen Hamide Hanım'dır.

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişinin Üvezli köyünden Hasan Işık ile ilgili ifadeleri şunlardır: "Kırıkta bir numaraydı. Ona kırıkları yanlış kaynamış kaç kişi gelirdi. Yanlış kaynayanları bile kırar, düzeltir, yeniden yapardı." (KK 15) Başka bir kaynak kişi Hasan Işık ile yaşadığı anısını şu şekilde anlatmaktadır: "Hasan Işık çok namlıdır. Hatta hatırlıyorum, çocuktum ben, ayağım kırılmıştı kahvenin ortasında. Benim için kaynar su getirtti sonrasında yumurta ve unla bir şeyleri karıştırdı, bayağı alçı gibi oldu. Sonra tahtaları koydu, bağladı ayağımı. Eski fındık tahtasından yarma tahtalarla yapardı." Diğer bir kaynak kişi Hasan Işık ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Üvezli'de yaşlı bir dede vardı. O yapardı. Yumurtayı kırar, üzerine biraz un sererdi. Onu karıştırıp lapa yapardı. Sert tahtalarla tuttururdu, alçı olarak kullanırdı." (KK 106) Bu kaynak kişiler gibi birçok kaynak kişi çocukluğunda ayağının veya elinin kırıldığında ve Hasan Işık adlı "kırık çıkıkçı"nın birçok insanı tedavi ettiğinden bahsetmektedir.

Yazımanayır köyünde Hamide Hanım ise köy içerisinde ve civar köylerde, kırık çıkık denildiğinde akla ilk gelen isimdir. Kaynak kişilerden çoğu kendisinin veya bir yakınının Hamide Hanım'a başvurduğunu söylemektedir. Kaynak kişi, bu konu ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Yazımanayır'dakine benim hanımı götürdüm, dizi kaymıştı. Elle bir şeyler yaparak dizi yerine getirdi. Yumurtanın beyazından alçı yaptı, sardı. İyileşti sonra." (KK 11)

Kalem köyde bulunan kaynak kişi ise köy içerisinde kırık çıkıkçının olmadığını dolayısıyla bu tarz bir uygulamanın yapılması gerektiği durumlarda komşu köyleri olan Geredeli 'den kırık çıkıcının geldiğini aktarmaktadır. Geredeli 'de bulunan kişinin kırığı yerine getirdikten sonra mermer taşından un yaparak kırık yere bağlayıp tedaviyi gerçekleştirdiği aktarılmaktadır. (KK 139)

Yeniköy içerisinde ve civarında "kırık çıkıkçı" olarak bilinen kişiler Nusret Bey ve oğlu Bekir Bey'dir. Konu hakkında bilgisine başvurulan kaynak kişiler Bekir Bey'in de kırık çıkığı tedavi etmeyi babasından öğrendiğini söylemektedir. Bu kişilerin vefatından sonra köy içerisinde ve civarında bu uygulamayı yapan kimsenin kalmadığı tespit edilmiştir. (KK 146, 150)

Köy içerisinde ve civarında tanınan kişilerin olmasının yanı sıra aile içerisinde çıkıkları veya burkulmaları tedavi eden kişiler vardır. Kaynak kişiler bu kişilerin çeşitli malzemelerden lapalar hazırlayarak, zeytinyağı sürerek ve aynı zamanda çeşitli dualar okuyarak hastaları iyileştirdiğini aktarmaktadır. Kırık çıkık, burkulma ve ezilme gibi travmaların tedavisinde kullanılan malzemelerden bazıları; mısırdan yapılmış lapa, soğan, zeytin çekirdeği ve çiğ ettir. Bu malzemeler ile tedavinin nasıl yapılması gerektiğini büyüklerinden öğrenmiş bazı kişiler, çeşitli sakatlanmaların gerçekleştiği durumlarda hastaları bu malzemelerle tedavi etmektedir. Kaynak kişi bu malzemelerin kullanımıyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Burkulan yer oldu mu zeytin ile soğan dövülerek oraya bağlanır. Çiğ et de bağlanabilir ama etin yalkandak[20] tarafını bağlarsın." Bu kişi hangi malzemenin neye iyi geldiğini bildiğini dile getirir. (KK 8, 12, 13, 24, 59)

Kaynak kişiler saydıkları isimlerin vefat etmesi üzerine köylerde kırık çıkık, burkulma, ezilme gibi travmaları tedavi eden kimsenin kalmadığını aktarmaktadır. Fakat bazı kaynak kişiler büyüklerinden veya kırık çıkıcılardan öğrendikleri; burkulma olunca zeytinyağı ile ovulur, ezilmiş yere çiğ et sarılır gibi bilgileri günlük hayatlarında kullanmaya devam ettiklerini ifade etmektedir. Bilgilerine başvurduğumuz kişilerin çoğu

[20] **Yalkandak**: Kötü, yenmeyen et. Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Yalkandak", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c49c8c92c58b1.38293447, 24 Ocak 2019.

eski kırık çıkıkçıların işlerini çok iyi yaptıklarını fakat onlar gibi kimsenin günümüzde kalmadığını, bu nedenle günümüzde bu gibi durumların yaşandığı zamanlarda hastanelere başvurduklarını söylemektedirler. (KK 8, 12, 13, 24, 106, 146, 150)

Çayırbaşı köyünde, kırık çıkık uygulaması yapan kimse bulunmamaktadır. Kırık çıkıcının gerektiği zamanlarda Çayırbaşı halkı genellikle Yeniköy'e gitmekte ve orada bu işlemi yapmakla tanınan Bekir ve oğlu Nusret adlı kişilere başvurmaktadır. (KK 146)

Hacıllı köyünde kaynak kişiler kırık çıkıcı olarak tanınan kişilerin eskiden bulunduğunu, günümüzde yaşamadığını söylemektedir. (KK 50)

Kalem köyde, kaynak kişiler köyün ebesinin olduğunu fakat kırık çıkık gibi uygulamaları yapan kişinin köy dışarısından, genellikle Geredeli mahallesinden geldiğini belirtmektedir. (KK 139)

Kaynak kişi, Oruçoğlu köyünde kırık çıkık uygulaması yapan Hatice Teyze adlı bir kişinin olduğunu söylemektedir. (KK 42)

Üvezli köyünde ve civar köylerde kırık çıkık uygulamaları yapmakla tanınan Hasan Işık'ın, bu işte usta olduğu ve birçok kişinin rahatsızlıklarını giderdiği, yanlış kaynamış kemikleri dahi düzelttiği ifade edilmektedir. (KK 12, 13, 15, 16, 31, 106) Emin Dede olarak bilinen kişinin de yine bu köyde kırık çıkık uygulaması yaptığı edinilen bilgiler arasındadır. (KK 30)

Yazımanayır köyünde ve neredeyse tüm yöre içerisinde "Kırıkçı Nine" olarak tanınan Hamide Hanım'a kırık çıkık uygulamaları için kendi köyünde ve civar köylerde sıklıkla başvurulmaktadır. Neredeyse tüm köylerde tanınan bu kişi için kaynak kişiler bu işte uzman olduğunu ve hatta bu halk hekiminin İstanbul'daki çeşitli hastanelerden teklifler aldığını aktarmaktadır. Aslen Ovacık köyünden olan ve Yazımanayır köyüne gelin giden Hamide Hanım, birkaç yıl önce vefat etmiştir. Fakat ismi yörede unutulmamış, neredeyse tüm Şile halkı onu yaptığı kırık çıkık uygulamaları ve en zor kırıkları bile tedavi etmesiyle günümüzde de hatırlamaktadır. Bir kaynak kişi Hamide Hanım ile ilgili anısını şu şekilde anlatmaktadır: "Benim eşimin dizi kaymıştı. Hamide Hanım'a götürmüştüm onu. Elleriyle düzeltti sonra yumurtanın beyazından bir alçı yaptı. El yordamıyla düzeltmişti yani." (KK 9, 11, 106, 120, 121, 122, 123, 125, 146)

Yeniköy'de Bekir Bey, oğlu Nusret Bey ve Fatma Nine tespit edilen halk hekimlerindendir. Kırık çıkıkçı olarak tanınan Bekir ve oğlu Nusret adlı kişilere kırık, burkulma gibi olaylarda gidilmektedir. (KK 146)

4.1.2.5.2. Damar Atlaması

Tıp dilinde karşılığı bulunmayan; halk arasındaysa 'damar damar üstüne binmesi' olarak adlandırılan durum aslında genel olarak kasılma veya zedelenmeler için kullanılan bir deyimdir.[21]

Damar damar üstüne geldiğinde yapılması gereken işlem sabunla o bölgenin ovalanmasıdır. (KK 45)

4.1.2.6. Psikolojik Hastalıkların Tedavisi

4.1.2.6.1. Korku-Korkuluk Basma

Mehmet Halit Bayrı, **İstanbul Folkloru'**nda, "Korkudan ileri geldiği sanılan hastalıkların giderilmesi için korku basmak İstanbul halkının tatbik ettiği tedavi tarzlarından biridir." şeklinde Şile yöresinde korkuluk basmak olarak bilinen tedavi yöntemini tanımlamaktadır. Bayrı, bu işlemin iki şekilde gerçekleştirildiğini söylemektedir. Bahsettiği ikinci yöntem yörede tespit edilen uygulama ile benzeşmektedir. Bu yöntemi Bayrı şu şekilde aktarmaktadır: "Korkusu basılacak olanın karnı açılır, her iki taraf kasıkları parmakla uğuşturulur, bundan maksat kasık damarlarını kaldırmaktır. Korku basılırken bilinen herhangi bir dua okunmakla beraber, korkusu basılana sorulur: -'Falanın korkusunu basıyorum, basayım mı, ne dersin?' Buna korkusu basılan cevap verir: -'Bas gitsin!' Korku basıldıktan sonra korkuyu basanın 'Benim elim değil, Ayşe Fatma anamızın eli' demesi ve hastaya şifa dilemesi âdettir. Şiddetli korkularda korku basıldıktan başka, kara saplı bir bıçak sivri ucu bir bardak veya başka bir kap içine gelecek surette dik tutulur, sap tarafından bıçağın üzerine su dökülür. Bardakta toplanan bu su korkusu basılan kimseye içirilir."[22] Yörede de benzer şekilde korkuluk basılmaktadır.

---

[21] "Damar Damar Üstüne Binmesi Belirtileri, Nedenleri ve Tedavisi", **Damarları**, (Çevrimiçi), https://damarlari.com/damar-damar-ustune-binmesi-nasil-duzelir.html, 24 Ocak 2019.
[22] Bayrı, **İstanbul Folkloru**, s. 105.

Korkuluk basma, kişinin herhangi bir canlı veya cansız bir varlıktan korkması üzerine korkunun gitmesi, çıkması için el almış bir kişi tarafından yapılan bir uygulamadır. Korkuluk basma işlemi hemcinsler arasında yapılır. Korkuluk basılan, yani "hasta" kabul edilen kişi erkekse erkek, kadınsa kadın tarafından korkuluk basılır. (KK 12, 14, 24, 42, 44, 136, 138)

Büyük Bucaklı köyünde, günümüzde de yaşayan korkuluk basmakla meşhur M. olduğu kaynak kişilerce aktarılmıştır. Bu kişiyle görüşülmüş ve bu kişi kendi ağzından korkuluk basmanın nasıl yapıldığını aktarmış, derlemeciye korkuluk basmış ve el vermiştir. (KK 136, 137, 138)

Korkuluk basma işlemi öncesinde işlemi yapacak olan kişi hastaya neyden korktuğunu sorar ve hastanın korkup korkmadığına kanaat getirdikten sonra işleme başlar. Hasta düz bir alan üzerine yere, yatağa, döşeğe sırt üstü şekilde elleri iki yanda avuç içleri yukarıya bakacak şekilde yatırılır. Önce hastanın alnının ortasına baş parmaklarla üç kere basılır ve ovuşturulur, bu sırada korkuluk basan kişi "Benim elim değil Fatma Ana'mızın eli" diyerek "Euzubillahimineşşeydanirracim, bismillahirrahmenirrahim. Benim elim değil peygamberimizin eli, Fatma Ana'mızın eli. Sübhânekellâhümme ve bi hamdik ve tebârakesmük ve teâlâ ceddük vecelle senâük ve lâ ilâhe ğayrük."[23] dedikten sonra işleme başlar. Köprücük kemiklerinin uç kısmına yaklaşık altı kez bastıktan sonra göğüs ortasına bastırır. Oradan kasıklara geçer. Korkunun kasıklardan çıkacağına inanılır. Bu nedenle yaklaşık altı kez kasıklara bastırılır. Ardından diz arkasını bir kez ovuşturup ayaklara inilir ve ayaklar bir kez ovuşturulur ve kollara geçilir. Önce sağ koldan başlanır. Omuz aşağısına bir kez bastırılır, dirsek tutulur ve dirsekten aşağısı çekilir. Sonra bilek tutulur ve el çekilir. Aynı işlem sol kolda da tekrarlanır. Kollar bitince tekrar alın bölgesine geçilir ve aynı sıralamayla işlem iki kez, toplamda üç kez tekrarlanır. Üç kere tekrar eden birinci aşama bittikten sonra aynı aşamalar aralarında beş ila on dakikalık aralar bırakılarak toplamda üç kez tekrar edilir. Tüm bu işlemler devam ederken korkuluk basan kişi

[23] **Sübhâneke Duası**: Allah'ım seni tenzih ve hamdinle tesbihederim. Senin şanın yücedir ve senden gayri hiçbir ilâh yoktur. bkz.: Diyanet İşleri Başkanlığı, "Sureler ve Dualar", **Dinin Direği Namaz**, (Çevrimiçi), https://namaz.diyanet.gov.tr/namaz/#sureler-dualar.html, 18 Şubat 2019.

okumaya devam eder. Okunan sureler Nâs[24], Elham[25], Felak[26] gibi dualardır. Korkuluk basma her bir aşaması kendi içinde üç kez tekrar edilen, üç ana aşamadan oluşan bir işlemdir. Üç ana aşama bittikten sonra korkuluk kesme denilen diğer işlem yapılır. Bu işlem sırasında bıçak kullanılır. Yatan hasta, korkuluk kesen kişi önünde oturtulur. Hastanın başının üzerinde önce diklemesine sonra enlemesine üç kez bıçak gezdirilir. Bu işlem tekrarlanırken hasta korkuluk kesen kişiye "Ne kesiyorsun?" diye soru sorar. Korkuluk kesen kişi "Korkuluk kesiyorum." şeklinde cevaplar. Hasta "Kes gitsin!" der. Bu soru-cevap kesme işlemi sırasında üç kez tekrarlanır. Kesme işlemi de bitince önce sağ omuz ardından sol omuz üzerinde bıçak havada diklemesine omuz kesilir. Omuz kesilmesi süresi Elham okuyup bitirilene kadardır. Önce sağ sonra üç kere sol omuz kesildikten sonra hastaya yerinden kalkıp cama gitmesi ve camdan dışarı bakması söylenir. Hasta camı açıp dışarıya bakarak "Nereye gidersen git. Dağlara taşlara git." der. Bu şekilde işlem tamamlanmış olur. (KK 13, 59, 134, 136, 138)

Korkuluk basma kaynak kişilerin aktardıkları ve bizim derleme sırasında şahit olduğumuz kadarıyla bu şekilde gerçekleştirilmektedir. Bizim tespit ettiğimiz kadarıyla korkuluk Oruçoğlu köyünde, Balaban Nine ve Fatma; Çataklı köyünde Mustafa Bey; Büyük Bucaklı köyünde M. ve Hacıllı köyünde, Hafize Hanım tarafından basılmaktadır. (KK 24, 44, 50, 51, 62, 136, 138)

Hacıllı köyünde korkuluk basmakla tanınan Hafize adlı bir kişi olduğu ve civar köylerde de tanındığı aktarılmaktadır. Bu kişinin korkuluk basmak amacıyla civar köylere de gittiği söylenmektedir. (KK 51)

---

[24] **Nâs Suresi**: Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm. Gul e'ûzu bi-Rabbi'n-nâs. Meliki'n-nâs. İlâhi'n-nâs. Min şerri'l-vesvâsi'l-hânnâs. Ellezî yuvesvisu fî sudûri'n-nâs. Mine'l-cinneti ve'n-nâs :Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlah'ına sığınırım. Bkz.: Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an-ı Kerim", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nas-suresi-114/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, 18 Şubat 2019.

[25] Elham suresi hakkında bilgi için bkz. Fatihâ suresi dipnotu.

[26] **Felak Suresi**: Gul e'ûzu bi-Rabbi'l-felak. Min şerri mâ halak. Ve min şerri ğasigın izâ vegab. Ve min şerri'n-neffâsâti fi'l-ugad. Ve min şerri hâsidin izâ hased : De ki "Yarattığı şeylerin kötülüğünden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin kötülüğünden, düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden, haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden, sabah aydınlığının Rabbine sığınırım. Bkz.: Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an-ı Kerim", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nas-suresi-114/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, 18 Şubat 2019.

4.1.2.6.2. Nazar

Nazar, belli kimselerde bulunduğuna inanılan kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiğine inanılan uğursuzluk, göz şeklinde tanımlanmaktadır.[27] Kaynak kişilerin hemen hepsi nazar ile ilgili olarak "İnsan nazardan çatlar", "Mezarlığın yarısı nazardandır", "Nazar insanı mezara, hayvanı kazana sokar" şeklinde ifadeler kullanmakta ve bunların dinî kaynaklı olduklarını belirtmektedirler. (KK 8, 24, 30) Çalışma içerisinde nazardan korunma, nazara uğramış kişiyi iyileştirme ile ilgili, doğrudan tedaviye yönelik olduğu için nazar konusu halk hekimliği, psikolojik rahatsızlıklar başlığı altında incelendiği gibi halk inanışları başlığı altında da nazarla ilgili inanışlara yer verilmiştir.

Nazara karşı mavi boncuk, muska ve sarımsak gibi nazarlıkların kullanıldığı aktarılır. Mavi boncuk kişiye veya nazar değmesinden çekinilen şeye takılabilir. Muska da bir hoca veya yazma kabiliyeti olan kişi tarafından yazıldıktan sonra kişinin üzerine asılabilir ya da kişinin yıkanacağı su içine koyulabilir. Kaynak kişiler sarımsak için, kötü gözden koruyacağı ve sarımsağa hiçbir şey gelmeyeceğini, uğramayacağını aktarmışlardır. (KK 24, 30, 50, 81)

Nazar değmesini önlemek amacıyla en sık yapılan uygulama "okuma"dır. Kaynak kişiler nazara karşı kendilerini, çocuklarını ve yakınlarını okuduklarından veya okuttuklarından bahsederler. Köy içinde nefesi kuvvetli olarak bilinen kişilere bu okumalar yaptırılabilir. Nazar değen kişiye okunabildiği gibi suya da okunur ve okunmuş su nazar değdiği düşünülen kişiye içirilir. (KK 8, 9, 10, 13, 150)

Nazara karşı okumanın yanında yapılan dinsel-büyüsel nitelikte olan diğer işlemler "tütsü yakma", "tuz patlatma" ve "kurşun dökme"dir. (KK 8, 9, 10, 30)

Ahmetli köyünde, N. Ç ve Z. Ç.'nin nazara karşı okuduğu ve okumalarının iyi geldiği kaynak kişi tarafından aktarılmıştır. (KK 2) Bu kişilerle görüşme yapılmıştır fakat bu kişiler özel bir şey yapmadıklarını sadece bildikleri duaları okuduklarını dile getirmiş,

---

[27] Türk Dil Kurumu, "Nazar", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c9cfe966a8.08253708, 24 Ocak 2019.

konu hakkında detaylı bilgi vermekten kaçınmışlardır. Yine aynı köyde bulunan iki kadın köy içerisinde halk hekimliği yapmakla tanınmaktadır. (KK 3)

Oruçoğlu köyünde, büyüklerinden el aldığı söylenen Emine adlı halk hekiminin nazara karşı okuduğu aktarılmıştır. (KK 21, 22)

Oruçoğlu ve Bıçkıdere köylerinde Elmas Teyze'nin ebe olduğu ve nazara karşı okuduğu kaynak kişilerce aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 24)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler "okuma" ile ilgili olarak, bu uygulamanın inanca bağlı olduğunu söylemektedir. Nefesi kuvvetli, kalbi temiz ve Allah'a yakın olduğuna inanılan kişilerin okuduklarının kabul olduğu ve herkesin okumasıyla aynı olmadığı kaynak kişilerin üzerinde durduğu bir konudur. (KK 6, 42, 59, 150)

4.1.2.6.2.1. Tütsü Yakma

Bayrı, İstanbul halk hekimliği geleneği içinde tütsünün nazardan korunmak isteyenleri ve nazara uğradığı sanılanları tedavi ettiğine inanılan eski bir âdet olduğunu ifade etmektedir.[28]

Yörede herhangi bir şeyden korkma veya nazar değmesi gibi durumlarda tütsü yaktıklarını aktarmaktadırlar.

Çocuğa nazar değmemesi amacıyla nazarlıkların takılmasının yanında farklı pratiklere de başvurulduğu görülür. Bunlardan biri nazar değmesin diye yakılan tütsülerdir. Çocuk ve tütsü karşılıklı durur, üzerlerine çarşaf örtülür, tütsü bitene kadar o şekilde durulur. (KK 58)

Canlı veya cansız herhangi bir varlıktan korkma gibi durumlarda da tütsü yakıldığı aktarılır. Korkan kişinin elbisesinden bir parça veya saçından bir tel kopartılıp o kişiye tütsü verildiği edinilen bilgiler arasındadır. (KK 42)

4.1.2.6.2.2. Tuz Patlatma

Tuz patlatma, nazarı kovacağına inanılan dinsel-büyüsel nitelikte olan bir uygulamadır. Üç kere okunmuş olan tuzlar, nazar değmiş olan kişinin başı üzerinden üç

[28] Bayrı, **İstanbul Folkloru**, s. 106.

kere çevrildikten sonra yanan ateşe atılır. Ateşte patlayan tuzların kötülükleri kovduğuna, nazarın çıktığına inanılır. (KK 8, 9, 10, 30)

4.1.2.6.2.3. Kurşun Dökme

"Büyü ve nazara uğramaktan ileri geldiği sanılan hastalıklarla, sebebi cin ve perileri gücendirmekten ibaret telâkki edilen dimağ, sinir ve ruh hastalıklarının giderilmesi için hekimin ve ilâcın tesiri olmayacağı inancı, halk arasında ötedenberi yerleşmiş olduğu cihetle, bu tür hastalıkları tedavi ettirmek maksadiyle kurşuncu hocaya başvurmak ve kurşun döktürmek, İstanbul'da tatbik olunan eski bir usuldür."[29]

Dinsel-büyüsel nitelikte olan kurşun dökme nazara karşı yapılan bir işlemdir. Kaynak kişilerin hemen hepsi bunun nazara karşı yapılan en etkili yöntemlerden biri olduğunu söylemektedir.

Kaynak kişiler, kurşun dökme için gerekli kurşunu balıkçı ağlarından temin ettiklerini ve bu kurşunlara okuduktan sonra sürekli bu işlem için kullandıklarını belirtmektedir. Okunmuş kurşunlar eritildikten sonra işleme başlanır. Kurşun dökülecek kişi oturtulur, üzerine örtü örtülür. Kurşun dökülecek kişi üzerine örtülen örtü için kaynak kişiler bazı yörelerde mavi bazı yörelerde kırmızı olması gerektiğini söylemektedir. Kurşunun veya suyun sıçramaması için örtülen örtünün ardından su dolu bir kap içine kurşun bırakılır. Kurşun; baş, gövde ve ayaklara olmak üzere üç kere dökülür. Dökülme sırasında bazı sureler okunur. Karamandere köyünden bir kaynak kişi ise kurşunun dört kere dökülmesi gerektiğini söylemektedir. Dördüncü kez dökülen kurşun kapı eşiğine dökülmelidir. Bunun nedenini kaynak kişi "Nazar eşikten çıkıp gitsin diye." şeklinde açıklamaktadır. (KK 8, 9, 10, 13, 17, 30, 42, 43, 44, 50, 80, 81, 150) İşlem bittikten sonra içerisine kurşun dökülen su, sonra gül dibine veya ağaç dibine dökülür. Ayrıca bazı yörelerde kurşun dökülen kişiye de bu sudan "şifa niyetiyle" içirildiği tespit edilmiştir. (KK 8, 80, 81)

Kurna köyde, kurşun dökme işlemi sırasında bazı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Kaynak kişinin aktardığına göre, işleme başlamadan önce bir tepsi hazırlanır.

[29] **A.e.**, s. 101.

Bu tepsi içerisine kurşunun dökületeceği su dolu çelik kap, üç kaşık ve bir parça ekmeğin içine tuz koyularak tepsiye yerleştirilir. Üç kaşık koyulmasının nedenini kaynak kişi üç kere aynı işlemin tekrarlanması şeklinde açıklamıştır. Aynı zamanda nazarın kimden geldiğini tayin etmek için kaşık ile bir uygulama daha yapılır. İşlem sonunda kurşun dökülen sudan kişiye "şifa niyetiyle" bir kaşık içirildikten sonra kaşık arkaya atılır. Kaşık açık gelirse kadının, kapalı gelirse erkeğin nazarının değdiği düşünülür. Tepsiye koyulan tuzlu ekmek ise işlem bittikten sonra kuşlara yem olsun diye verilir. (KK 80, 81)

Yeniköy'de yaşayan kaynak kişinin aktardığı kurşun dökme uygulaması bahsettiğimiz şekildedir. Fakat bu yörede kurşun dökme işlemi üst üste üç gün boyunca tekrarlanmaktadır. (KK 150)

Tüm yörelerde, işlem bittikten sonra kurşun döken kişi tarafından kurşunun aldığı şekillerden hareketle bazı yorumlar yapıldığı tespit edilmiştir. Toplamda üç defa dökülen kurşun, her dökülmeden sonra incelenir. Kimi zaman yılan, domuz, köpek gibi hayvan şekillerinde yorumlanırken kimi zaman da kurşun üzerinde oluşan iğne veya göz şekillerinden hareketle kişi üzerinde nazar olduğu tespit edilir. Ortaya çıkan şekillerden hareketle nazarı değen kişinin kötü veya bencil olduğu yorumu yapılarak işlem tamamlanır. (KK 8, 9, 10, 150)

4.1.2.6.3. Gelincikleme-Gelincik Hastalığı

Gelincikleme, heyecandan ileri gelen bir çeşit sinir hastalığı;[30]

Bilgilerine başvurduğumuz kaynak kişiler gelincik hastalığını gelincikleme, gelincik hastalığı ve kara gelincikleme şeklinde ifade etmektedirler. Bu hastalığı kırmızı, kabarık kabarık, çıban şeklinde ve genellikle nazardan dolayı olan bir rahatsızlık şeklinde tanımlamışlardır. (KK 9, 58, 62)

Gelincik hastalığının tedavisi için üç ayrı yöntem tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, halk arasında sansarın küçüğü olarak bilinen gelincik ile yapılan tedavi yöntemidir. Av sırasında vurulan gelincik kaynatılır ve suyu, gelincik hastalığı olan kişiye içirilir. (KK 9)

[30] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, s. 59.

İkinci yöntem, dinsel-büyüsel nitelikte olan ve neredeyse tüm hastalıklarda ilk başvurulan yöntem olan "okuma"dır. Kaynak kişi gelincikleme olan kişiyi nefesi kuvvetli bir kişiye götürüp okuttuklarından bahsetmektedir. Kaynak kişi Soğullu köyünde gelincikleme için okuyan kimse bulunmadığından Evrenli mahallesine götürüp okuttuklarını söylemektedir. (KK 58)

Gelinciklemenin tedavisi amacıyla başvurulan son yöntem toprak ile bağlanmasıdır. Fakat gelincikleme her toprakla bağlanmaz, gelincikleme toprağı ayrıdır. Toprağın ayrı olmasının nedeni, halk arasında bu hastalıktan ölen bir çocuk olduğuna inanılmasıdır. Bu nedenle gelinceklemeden dolayı öldüğüne inanılan çocuğun yattığı yerdeki toprağın bu hastalığa yakalanmış kişilere şifa vereceğine inanılır. Dolayısıyla bu hastalığa yakalanmış kişiler için oradan bir avuç toprak alınır ve yara o şekilde tedavi edilir. (KK 58, 61)

4.1.2.7. Kadın Hastalıklarının Tedavisi

Köy içerisinde, tüm kadınların toplanarak büyük kazanlarda şifa amacıyla ilaç yaptığı tespit edilmiştir. Köyde bulunan tüm ağaçlardan (ceviz veya erik gibi) meyvesi veya yaprağı toplanılarak kaynatılır. Kaynayan su ılıtıldıktan sonra kadınlar sırayla şifa niyetiyle suyun içine girer. (KK 30)

Yeniköy'de kurşun dökme, ilaç yapma, hamile kadının çocuğunun cinsiyetini belirlemek için "yatak yönü değiştirme" gibi uygulamaları yapan, nefesi kuvvetli bir kişi olduğuna inanılan Fatma Nine adlı kişiye bahsettiğimiz durumlarda başvurulmaktadır. (KK 146, 150)

4.1.2.7.1. Hamile Kalmak İçin Uygulanan Tedaviler

Kadının hamile kalmak için dinsel büyüsel nitelikte olan uygulamaların yanında halk hekimliğine başvurduğu görülür. Kaynak kişilerin aktardığına göre hamile kalmak isteyen kadının başvurduğu yöntemlerden biri "sıcaklama"dır. "Sıcağa girmek" kadının, çocuğu olması için sıcak suya girmesi, oturması şeklinde tanımlanmaktadır.[31] Yörede, kadında "soğuklama" olduğu, üşüttüğü için hamile kalamadığı düşünüldüğünde

[31] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, s. 124.

uygulanan bir çeşit geleneksel tedavidir. Çeşitli ağaç köklerini toplayıp bunların buharının üzerine kadının oturmasıyla hamile kalacağına inanılır. Kadınların kendi başlarına veya tecrübeli bir büyük eşliğinde yapabilecekleri bir uygulamadır. (KK 8, 30, 46, 150)

Hamile kalmak için gidilen ve kadın hastalıklarını tedavi ettiği düşünülen yerlerden biri de Kumbaba'da bulunan kumlardır. Çocuğu olmayan, hamile kalmak isteyen kadın kendini mevkideki kumlara gömerek iyileşmeyi umar. (KK 110)

Hamile kalmak isteyen kadının diğer başvurduğu yöntem ise kendi köyünde veya civar köylerde şifa vereceğine inanılan, kadının hamile kalması için gereken uygulamaları yapabilen, bu alanda uzmanlaşmış kişilere başvurmaktır. Örneğin, Yeniköy'de bulunan Fatma Nine'ye bu amaçla gidildiği aktarılır. Fakat bu halk hekimlerinin kadının hamile kalması için ne gibi işlemler yaptığı bilgisine ulaşılamamıştır. (KK 150)

4.1.2.7.2. İstenmeyen Hamileliğe Son Verme

Maden kökenli sağaltmalardan biridir. Düşük yapmak isteyen kadınların civa ile düşük yaparlar. Cıvanın gereken yerlere uygulanmasından sonra düşüğün gerçekleştiği söylenmektedir. Fakat bu uygulamanın ölümlere yol açması nedeniyle uygulama terk edilmiştir. (KK 115)

4.1.2.7.3. Doğum Sonrası Ağrıların Tedavisi

Köylerde bulunan kırık çıkıkçıların yanında neredeyse tüm köylerde ebe bulunmaktadır. Doğum öncesi ve sonrasında ebenin anne ve bebeğe yardım ettiği, çeşitli uygulamalar yaptığı aktarılmaktadır. Doğumdan sonra anne için yapılan uygulamalardan biri ebenin anneye acı soğan veya yumurta yedirmesidir. Acı soğanın süt yapacağına, yumurtanın da annenin doğum sonrası acısını azaltacağına inanılmaktadır. Kaynak kişiler yaklaşık kırık yıldır köylerde ebenin bulunmadığını, insanların hastaneye gittiklerini ve alanında uzman doktorları tercih etiklerini söylemektedir. (KK 10, 11, 14, 16, 30, 46, 116, 139 150)

4.1.2.8. Ağız ve Solunum Sistemi Hastalıklarının Tedavisi

Bilgisine başvurduğumuz çoğu kaynak kişi konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ve daha çok eski insanların bunları bildiklerini, artık bunların unutulduğunu söylemektedir. (KK 43)

Kuşburnu için bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Kuşburnunun iki tarafını keser, kaynatır, sonra süzgeçten geçirirsin. Kalan kısmı tekrar kaynatılır. Bunu yediğinde hiç grip olmazsın." (KK 9)

Hodan, şifalı otlardan biridir. Akciğer sağlığı için yenmesi gereken bir ot olarak görülür. Yemeği yapılarak tüketilir. (KK 108, 109, 136)

4.1.2.8.1. Diş Hastalıkları

Hasanlı köyünde, dişçi olarak tanınan İbrahim adında bir halk hekiminin olduğu ve diş çektiği tespit edilmiştir. (KK 121) Üvezli köyünde ise Mehmet Kaya dişçi olarak tanımaktadır. (KK 14)

4.1.2.8.2. Öksürme

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi öksürmenin geçmesi için ayva yaprağının kurutulup içilmesi gerektiğini söylemektedir. (KK 9)

4.1.2.9. Mide ve Bağırsak Hastalıkları ve Tedavisi

Papaz gülü ile reçel yapılmakta ve bu reçelin karaciğer, bağırsak ve mideye iyi geldiği aktarılmaktadır. (KK 109)

Kabak yaprağı çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi, "Midede su durdu mu kabak yaprağı bağlardık, iyi gelirdi." şeklinde kabak yaprağını mide rahatsızlıklarında kullandıklarını ifade etmektedir. (KK 10)

4.1.3. Çocuk Hastalıkları ve Tedavisi

Halk, doktor ve hastaneye ulaşım olanakları bulunmadığından dolayı yalnızca erişkinlere yönelik tedavi yöntemlerine başvurmamış, çocuk ve bebekler için de birtakım sağaltma yöntemleri geliştirmiştir.

Çocukların öksürmesi, ateşlenmesi ve çeşitli hastalıklara yakalanmasını önlemek veya bunları tedavi etmek amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulduğu görülür. Bu yöntemler dinsel, büyüsel içerikli veya kocakarı ilaçları dediğimiz ilaçlarla yapılan tedavilerdir. Kişiler bu uygulamaları kendileri yapabilecekleri gibi civar köylerce bilinen halk hekimlerine de başvurabilmektedirler. (KK 10)

Dinsel içerikli tedavi yöntemi olarak, hasta olan çocuğun iyileşmesi amacıyla ilk olarak "okunduğu" aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 30)

Karamandere köyünde, Haminne olarak tanınan halk hekimi hastalıkları iyileştirmekte ve hasta olan çocukları tedavi etmektedir. (KK 10)

4.1.3.1. Yüksek Ateş

Ateşi düşürmek için halk arasında yaygın şekilde bilinen tedavi şekli sirke ile yapılandır. Çocuk ateşlenince ilk olarak koltukaltları sirke ile silinir, alnına sirkeli bez koyulur veya ayaklarına sirkeli çorap giydirilir. Ateşi düşmeyen çocuk için yapılan diğer işlem çocuğun ıslak çarşafa sarılmasıdır. Günümüzde hâlâ çocuk ateşlendiği zamanlarda hemen doktora götürülmez, öncelikle sirke kullanılarak ateş düşürülmeye çalışılır. (KK 9, 42, 114, 150)

4.1.3.2. Öksürme

Çocuğun çok öksürmesi durumunda yapılan bir işlem koyu kıvamda bir şerbetin hazırlanıp, çocuğa içirilmesidir. Bu şekilde çocuğun öksürüğünün azaldığı söylenmektedir. (KK 150)

4.1.3.3. Bademcik Şişmesi

Bademcikleri şiş olan çocuk iyileşmesi için köy içerisinde ve civar köylerce tanınan Karamandere'den Haminne'ye götürülür. Haminne'nin o çocukları zeytinyağı ile ovalaması ve okuması sonucu çocuk iyileşir. Kaynak kişi hasta olan çocukların genellikle Haminne'ye götürüldüğünü ve Haminne tarafından iyileştirildiğini aktarmaktadır. (KK 10)

4.1.3.4. Kulak Ağrısı

Üşütme sonucu soğuk algınlığı yaşayan çocuğun bu veya başka nedenlerden kulağı ağrır. Kulak ağrısı için, Meşrutiyet köyünden bir kaynak kişinin aktardığına göre,

tavşan yağı kullanılır. Şile'nin hemen her köyünde günümüzde avcılık yapılmaya devam etmektedir fakat bazı hayvanların nesilleri tükenmektedir. Eskiden ise sık sık tavşan avlanır ve avlanan hayvanlar her türlü ihtiyaç için kullanılırdı. Kulağı ağrıyan çocuğun ağrısını geçirmek amacıyla tavşan avlayanlardan tavşan yağı istenir ve bu yağ çocuğun kulağına damlatılır. (KK 9)

4.1.3.5. Kabakulak

Kabakulak, kulakaltı bezlerinin iltihaplanmasıyla beliren bulaşıcı bir hastalıktır.[32] Kabakulak olan çocuğun bir an önce iyileşmesi için halk arasında uygulanan yöntem başının sıkıca sarılmasıdır. Bu şekilde çocuğun daha çabuk iyileşeceği söylenmektedir. (KK 9)

4.1.3.6. Çiçek Hastalığı

Çiçek hastalığına yakalanan çocuklar sıcak tutulur ve ekşi yedirilmez. Hastayken ekşi yiyen çocuğun gözlerinin kör olacağına inanılır. "Ahmetli'de bir kör var. O, çiçek çıkarttığında erik yemiş derler." Bu nedenle çiçek çıkartan çocuğa ekşi bir şey yedirilmez. (KK 9)

4.1.3.7. Kızamık

Çoğunlukla çocukluk döneminde görülen kızamık için uygulanan tedavi yöntemi; günümüzde halk arasında "kızamık şekeri" olarak bilinen, kaynak kişilerin "kiremit şekeri" olarak aktardığı, kırmızı renge sahip ve sabun görünümünde olan şekerin kızamık olan çocuğa yedirilmesidir. Bu şekeri yiyen çocuğun çok geçmeden iyileşeceğine inanılır. Bu şeker yoksa çocuğa tatlı yedirilir ve çocuk sıcak tutulur, soğuğa götürülmezse kızamığın kolayca geçeceği aktarılmaktadır. (KK 9, 30, 58)

4.1.3.8. Sarılık

Halk arasında sarılık olarak bilinen hepatit hastalığının tedavisi için çeşitli sağaltma yöntemine başvurulmaktadır. Uygulanan ilk yöntem parpılama yoluyla yapılandır. "Bu sağaltmalarda hastaların vücutları çizilir, delinir, dağlanır, kesilir ya da

[32] Türk Dil Kurumu, "Kabakulak", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c9d25c4598.21099079, 24 Ocak 2019.

vücutlarına değnekle vurulur."[33] Sarılık tedavisi için de tecrübeli, bu işlemi yapmakla tanınan halk hekimleri vardır. Çocuğu sarılık olan anne-baba çocuğunu bu kişilere götürerek tedavi ettirmektedir. Halk hekimine götürülen çocuğun alnı, burnu ve çenesine veya alnına ve kulaklarına çizik atılır. Çizik atılan bölgelerden çıkan kan pamuğa bulaştırılır ve bu pamuk çocuğa yutturulur. Bu işlem genellikle tecrübeli kişilerce ve çeşitli dualar okunarak yapılmaktadır. Kaynak kişi Kalemköy'de bu işi yapmakla tanınan yaşlı bir kadının olduğundan bahsetmektedir. (KK 9, 57, 58)

Halk hekimlerince uygulanan bu yöntemlerin yanı sıra evde uygulanan yöntemler de vardır. Oruçoğlu köyünde sarılık olmuş çocuk için "madavri olmuş" denilmektedir. (KK 24) Kaynak kişiler çocuk sarılık olunca korkmadıklarından ve kendilerince tedavisini uyguladıklarından bahsetmektedirler. Genellikle daha küçük çocuk ve bebekler için evde uygulanan bu yöntem sarılık olan çocuğun üzerine sarı renkli bir örtünün örtülmesi, koluna vs. sarı bir bezin bağlanması ve sarı ışık altında uyutulmasıdır. (KK 24, 81, 150)

Sofular köyünde çocuğun sarılık olduğu sesinden ve renginden anlaşılmaktadır. Sesi çatal çatal ve rengi sarımtırak olan çocuğa "Çocuğun kafası parladı, sarılık oldu" denilir ve buna yönelik tedavi yöntemleri uygulanır. Tava dibine bir damla yağ dökülür, el ile tavaya yayılır ve üzerine yumurta kırılır, yumurta tava dibine ince bir şekilde yayılarak pişirilir ve ocaktan alınır. Ilıyan yumurta sarılık olan çocuğun kafasının üzerine serilir. Böylece çocuğun iyileşeceği aktarılmaktadır. (KK 116)

4.1.3.9. Hırpa

Hırpa, "Sıska, cılız, çelimsiz" olarak tanımlanmaktadır.[34] Bir çeşit çocuk hastalığıdır. Hırpa olan kişinin damağı şişer, burnu kaşınır. (KK 80, 81)

4.1.3.10. Küpleme

Küpleme, karında su birikmesi nedeniyle olan ve şişmeyle beliren hastalık olarak tanımlanır. Bu hastalığa tutulmuş çocukların karınları ovularak veya ocaklı kimselere baktırılarak tedavi edilir.[35] Bu işlem sonucunda çocuğun iyileşmesi sağlanır.

---

[33] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 251.
[34] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, s. 70.
[35] **A.e.**, s. 95.

Hırpa olmuş veya karnı şişmiş çocuğa küpleme yapılır. Halk arasında "küpleme" olarak bilinen hastalığa yakalanan çocuklar köylerde bulunan halk hekimlerince tedavi edilir. Karamandere'de bulunan Haminne'ye küpleme olan çocuklar götürülmektedir. Haminne, çocuğun şişmiş durumda olan karnının üzerine aynı hizada okunmuş küller koyar ve Tebbet[36] veya başka duaları okur, küller alındıktan sonra karnına vurur. Kaynak kişi işlem tamamlandıktan sonra çocuğun karnının şişliğinin indiğini ve iyileştiğini söylemektedir. (KK 10, 80, 81)

Bu bölümde yörede halk hekimliği ile uğraşan kişiler ve çeşitli hastalıkların tedavi yöntemleri incelenmiştir. Yapmış olduğumuz derlemede geçmişte Şile'ye bağlı hemen her köyde halk hekimliğiyle uğraşan ebe, kırık çıkıkçı, kurşun döken, korkuluk basan, nefesi kuvvetli kimseler olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde kırık çıkıkçı, ebe gibi kimseler kalmasa da halk hekimliğine dair korkuluk basma, kurşun dökme gibi işlemler ya da burkulma, ezilme, ağrı gibi durumlarda yapılacak olan pratiklerle alakalı bilgilerden bazıları kullanılmaya devam etmektedir. Bazı kaynak kişiler halk hekimliğinin çok önemli bir konu olduğunu, edinilen bilgilerin yaşatılması gerektiğini, bunların unutulmasından endişe duyduklarını aktarmaktadır. (KK 17, 22, 24, 30, 31, 42, 62, 109, 139, 146, 150)

Çocuk hastalıkları hakkında kaynak kişiler bu yöntemlere köy içlerinde doktor olmadığından ve hastaneye ulaşım zorluklarının yaşanmasından dolayı başvurduklarını aktarmaktadırlar. Başvurulan bu sağaltmalar çocukların hasta olmasını önlediği gibi, hastalıkların tedavisini hızlandırmakta veya hastalıkları bütünüyle geçirmektedir. Kaynak kişiler bu tedavi yöntemleriyle çocuklarını doktora götürmeye ihtiyaç duymadan büyüttüklerini söylemektedir. Günümüzde köylerde çocukları sağaltan, kocakarı olarak tanınan kişilere ulaşılamamıştır fakat geçmişte bu kişilerin olduğu kaynak kişilerce aktarılmıştır. Derleme sırasında halk hekimliği yapmakla tanınan kişilere ulaşılmamışsa

[36] **Tebbet Suresi**: -Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm. Tebbet yedâ ebî lehebin ve tebb. Mâ ağnâ 'anhu mâluhû ve mâ keseb. Seyaslâ nâran zâte leheb. Vemraetuhû hammâlete'l-hatab.Fî cîdihâ hablun min mesed.: Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla Ebû Leheb'in elleri kurusun. Zaten kurudu. Ona ne malı fayda verdi, ne de kazandığı. O, bir alevli ateşe girecektir, boynunda bükülmüş hurma liflerinden bir ip olduğu halde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir). Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an-ı Kerim", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/tebbet-suresi-111/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, 18 Şubat 2019.

da kaynak kişiler sirke ile ateş düşürme, sarı örtüyle sarma gibi yöntemlerin hâlâ kullanıldığını ve işe yaradığını belirtmektedir.

4.2. Halk Botaniği

"Halkın bitki dünyasıyla ilgili bilgi ve her tülü geleneksel uygulamalarını konu edinen bilim dalına 'Halk botaniği' (Halk bitkibilimi) adı verilir."[37] "Bitki çeşitliliği, başta gıda ve giyim olmak üzere temel ihtiyaçların karşılanmasında vazgeçilmez doğal kaynakların temelidir. İlkçağlardan günümüze, insanların beslenmesinden hastalıklarının tedavisine kadar öncelikle başvurdukları temel kaynaklar kuşkusuz bitkiler olmuştur… Halkın bitkilere verdiği adlar, bitkileri sınıflamada izlediği ölçütler, bitkilerden yararlanma yollarına dair bilgiler, inanışlar ve uygulamalar, halk botaniği araştırmaları içinde yer alır."[38] Halk botaniği, yukarıdaki tanımlarda da verildiği gibi kısaca halkın bitkileri kullanımı, sınıflandırması gibi alanları kapsamaktadır.

Derleme yaptığımız bölgede tespit ettiğimiz bitki çeşitleri arasında ağaç, çiçek, ot ve bazı mantar çeşitleri bulunmaktadır. Tespit edilen bitkilerin yanı sıra bu bitkilerden yapılan yemekler, kullanım şekilleri ve bitkilerin yetişmesine dair bazı bilgiler de edinilmiştir.

4.2.1. Mantarlar

"Mantarlar, bitkiler aleminin thallophyta grubuna girerler. Talli bitkiler olarak adlandırdığımız bu bitkilerin vücutları tal denilen tek veya birbirine benziyen birçok hücreden oluşur. Bunlar kök, gövde, yaprak ve çiçekleri olmayan ilkel bitkilerdir. Talli bitkiler kendi aralarında bakteriler, yosunlar ve mantarlar olarak üç sınıfa ayrılır."[39]

Yörenin iklimi ve bitki örtüsüne bağlı olarak hemen her köyde mevsime göre çeşitli mantar türleri bulunmaktadır. Özellikle orman köyü olarak bilinen köylerde mantarlara daha çok rastlanmaktadır. Yağmurdan sonra, ılık havada çıkan mantar köylerde genellikle kadınlar tarafından ormandan toplanarak çeşitli yemeklerde kullanılır.

---

[37] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 282.
[38] Mustafa Açа, "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 581-582.
[39] Refik Alan, "Şapkalı Mantarların Botaniksel Özellikleri", **Dergipark**, (Çevrimiçi), http://dergipark.gov.tr/download/article-file/34866, 23 Ocak 2019.

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi bölgede yetişen mantarlar hakkında şunları ifade etmektedir: "Bu mantarların çoğu ormanda, meşelik yerlerde, ocak halinde biter." (KK 4, 6, 8, 56, 115)

Tespit edilen mantar çeşitleri şunlardır: feslik, fındık, gelin, gelincik, kıkırdak, geyik, çayır, kuzugöbeği (diğer adlarıyla döbelek, döbelen, göbelen, höbelen mantarı) bibercik, karakulak, kök, ve malkadın mantarı. (KK4, 6, 8, 10, 16, 17, 56, 115, 139)

Kuzugöbeği olarak bilinen mantar yöre halkı arasında döbelen, döbelek, göbelen gibi çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. (KK 6, 8, 16, 115)

Gelincik mantarı veya padişah mantarı olarak bilinen bu mantar çeşidi için kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: "Şapkası kıpkırmızı, altı beyaz olur. Kalorisi çok yüksek olan mantarlardan biridir. Bizde böreği ve sotesi yapılır." (KK 6, 56, 106)

Çayır mantar için aktarılan bilgiler şunlardır: "Çayır mantarı, kültür mantarına benzer, beyazdır. Zehirlisi de vardır onun. Bu yüzden dikkatli olmak gerekir." (KK 6)

Kıkırdak mantarı için kaynak kişilerin ifadeleri şu şekildedir: "En güzeli kıkırdaktır. Kalorisi yüksek olan mantarlardandır. Kıkırdaktan börek yaptın mı tadına doyulmaz." (KK 6, 56)

Kök mantarı hakkında kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Dağlarda kök mantarı olur. Çürüyen veya kesilen ağaçların dibinde olur. Kökleri aynı yerden çıkar onların. Ondan pide, börek yapılır." (KK 17)

Malkadın mantarı yetişmesi ve toplanması hakkında bazı inanışların olduğu tespit edilmiştir. Kaynak kişilerin konu hakkındaki ifadeleri şunlardır: "Malkadın, gökçe dibinde sıralanır, zincir şeklinde biter. Onun böreği çok güzel olur. Diyelim malkadını buldun gökçe gibinde, aldın. Onun yerini kimseye söylemeyeceksin. Söylersen kaçarmış oradan. Malkadını keseceksin, kökünden sökmeyeceksin. Sökersen seneye bir daha aynı yerde bitmez." (KK 8, 10)

Feslik mantarı hakkında tespit edilen bilgiler şunlardır: "Feslik, kalorisi yüksek mantarlardandır. Ağustos, eylüle doğru biter. Ona bazıları 'peslik' bazıları da 'feslik' derler. Yiyen 'pes' demiş, doymuş herhalde o yüzden 'peslik' denir. Biz, 'feslik' diyoruz. Şeklinden dolayı, şapkası fese benziyor o yüzden feslik deriz." (KK 56, 115)

Mantarların büyümesine dair aktarılan inanışa göre, mantar ilk görüldüğünde küçükse daha büyümez, olduğu gibi kalır. Bu nedenle tam büyümeden mantarı görmek iyi değildir, büyümeyeceği, küçük kalacağı düşünülür. (KK 10)

4.2.2. Ağaçlar

Yörenin iklimi, coğrafi konumu ve bitki örtüsü nedeniyle ormanlık alanlar fazladır. Dolayısıyla sayıca fazla ağaç türü mevcuttur. Bunlardan tespit ettiklerimiz Darlık köyü, Ulupelit köyü ve Gökmaslı köyünden kaynak kişilerin aktardıkları ağaç türleridir.

Darlık ve Ulupelit bölgesinde yoğunlukla pelit ağacı bulunmaktadır. Günümüzde Darlık köyünde mesire alanının bulunduğu bölgede eskiden beri gövdesi kalın, kaba ağaçların bulunduğu, o yüzden mesire alanına "Kabaağaç" ismi verildiği aktarılmaktadır. (KK 105, 106)

Gökmaslı köyünün geçim kaynakları arasında elmacılık bulunmaktadır. Dolayısıyla köy içerisinde ve civarında farklı çeşitlerde elma ağaçları yer alır. İsaköy, Kurfallı bölgesi elma ağaçlarının bulunduğu yerler arasındadır. (KK 56, 134, 136)

Karamandere köyünden bir kaynak kişi köyde bulunan bir çeşit hurma ağacı için köy halkının "osurgan hurma" dediğini aktarmaktadır. (KK 8)

Meşe ağacı bölgede fazla bulunan ağaç türleri arasındadır. Kaynak kişiler bu ağacın yapraklarını giysilere renk vermesi amacıyla kullandıklarını aktarmaktadır. (KK 9, 10)

Yörede fındık ve ceviz ağaçları da bulunmaktadır. (KK 134, 136)

Yörede ağaçlardan toplanarak tüketilen diğer besin "koca yemiş çileği"dir. Karamandere köyünde "pillik" olarak bilinir. Kaynak kişiler bunun ağaçlardan toplandığını, kırmızı bir bitki olduğunu ve çileğe benzediğini aktarmaktadır. (KK 11, 108)

Dağ kirazı yörede bulunan türler arasındadır. (KK 8)

Mantarların yanı sıra ormanlarda kestane ağacının bulunur ve köy halkı tarafından kestane toplanmaya gidilir. Kaynak kişiler günümüzde kestane ağaçlarına hastalık vurduğunu ve kurumaya başladığını aktarmaktadır. Büyük Bucaklı köyü ve Yaylalı köyünde konu hakkında bilgisine başvurulan kaynak kişiler aldıkları verimin her sene

azaldığını ve yaşanan kurumadan dolayı gelecek sene kestane toplayacaklarından şüphe ettiklerini aktarmaktadırlar. (KK 6, 8, 56, 134, 135, 136, 148, 149)

Ağaçların kurumasını önlemek amacıyla bir kaynak kişi başvurdukları yöntemi şu şekilde ifade etmektedir: "Ağaç dibindeki çamuru ağaca sürersen o ağaç kurumaz." (KK 6)

4.2.3. Çiçekler

Yörenin iklimi ve bitki örtüsüne bağlı olarak yörede çeşitli çiçek türleri bulunmaktadır. Derleme sırasında Sofular ve Doğancılı köyleri civarında tespit edilen bir çiçek türü "kar topu çiçeği"dir. (KK 110)

Bahçelerden sarı kantaron çiçeğinin toplanarak çeşitli ilaçlar yapıldığı aktarılmaktadır. (KK 13)

Meşrutiyet köyünden bir kaynak kişi yetiştirdiği çiçeklere nazar değdiğini, bu yüzden çiçeklerine ve yetiştirdiği diğer bitkilere nazar boncuğu taktığını aktarmaktadır.[40] (KK 9)

4.2.4. Diğer Bitkiler

Yörede bulunan çeşitli ağaç, mantar ve çiçek türlerinin yanı sıra köy halkının topladığı çeşitli bitkiler ve otlar vardır. Bu bitiklerin yemekleri yapılmakta ve çeşitli hastalıklara iyi gelmesi amacıyla tüketilmektedir. Bunların yanında giysi ihtiyacını karşılaması amacıyla çeşitli şekillerde de kullanılmaktadır.

Şile bölgesinde giyim ihtiyacının karşılanması için kullanılan en önemli bitki ketendir. Geçmişten günümüze kadar giyim ihtiyacı keten sayesinde karşılanmakta iç çamaşırından, pantolon ve gömleğe kadar her şeyin ketenin işlenip dokunması ile yapıldığı aktarılmaktadır. (KK 9, 10)

Yörede toplanan diğer bitkiler ise şunlardır: yer elması, turp, borana, diken ucu, kuşburnu, hurusla, hodan, efelik mancarı, efelik-efelek, ebe gümeci, kazıyak(kazayağı), ıspanak, pazı, labada(efelik), biberiye, su mancarı, kandirek yaprağı, muşmula, dağ kirazı-iş kirazı, papaz gülü. (KK 6, 8, 9, 108, 109, 110, 135, 136)

[40] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. 5.2.2. Nazar maddesi, s. 277.

Hurusla veya hodan olarak bilinen bitki genellikle yüksek kesimlerde, dağlarda, fındık bahçelerinde bulunur. Kaynak kişi aslan pençesi bitkisinin daha incelmişi şeklinde hodanı tarif etmektedir. Bu bitkiden yumurta veya soğanla yemek yapıldığı veya yaprağından dolma yapıldığı aktarılır. (KK 8, 41, 108, 109, 136)

Ebe gümecinin her yıl bir kere yenmesi gerektiğine inanılır. "Her derde deva" olarak ifade edilen ebe gümecinin genellikle yemeği yapılır. (KK 8, 9)

Kazıyak şeklinde ifade edilen kazayağıyla ilgili olarak kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: "Maydanoz gibi bunun turşusu yapılır, soğanla kavrulur veya pidesi, böreği yapılır. Başka yerde bunu aramayla bulamazsın, biz bunu burada kesmekle bitiremiyoruz. Şimdi en lezzetli zamanıdır, tohuma gitti mi biraz acılaşır. Kışın bunları toplayıp buzluğa atacak, yaz boyu seneye kadar kullanacak insanlar." (KK 16, 17)

Fotoğraf 4.2.: Kazayağı Bitkisi

Labada veya efelek, evelek, efelik olarak bilinen bitki ile ilgili olarak aktarılan bilgiler şunlardır: "Ninelerimiz araziye çıkar, labada toplardı. Üç gün onları yerdik." Ispanakgillerden olduğu aktarılan bitkinin ıspanak yemeğine benzer şekilde pirinçle yemeğinin yapıldığı söylenir. (KK 9, 109)

Su mancarı otu yörede sulak yerlerde bulunur. Genellikle su mancarından börek yapılır. (KK 8, 110)

Yörede tüketilen otlardan biri biberiyedir. Mesane yollarına iyi geldiği söylenir. (KK 109)

Papaz gülünün reçeli yapılmakta ve bu şekilde tüketilmektedir. Bağırsak ve karaciğere iyi geldiği kaynak kişi tarafından aktarılır. (KK 109)

Kandirek denilen yapraklı bitkiden dolma yapıldığı ve bu şekilde tüketildiği aktarılır. (KK 135)

Yörenin bitki örtüsü ve iklimi sebebiyle çeşitli bitkiler, ağaçlar, çiçekler, otlar ve mantarlar bulunmaktadır. İsimlerini verdiğimiz bitkiler genellikle gıda ihtiyacının karşılanması için geçmişten günümüze kadar kullanılmaya devam etmektedir. Bazı kaynak kişiler geçmişte daha fazla ot ve bitkinin bilindiği ve kullanıldığını fakat günümüzde bunların unutulduğunu, bilinmediğini aktarmaktadır. (KK 6, 42, 134, 136) Çeşitli otlarla gıda ihtiyacının karşılanmasının yanında ketenin tüm yörede giyim ihtiyacı için geçmişten günümüze kadar kullanılmaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

4.3. Halk Veterinerliği

"Anadolu halkının veteriner olmadığı ya da veterinere ulaşamadığı zamanlarda ya da veterinere gitmek istemediklerinde hayvanlarını hastalıklardan korumak veya hayvanlarını tedavi etmek için başvurduğu uygulama ve pratiklerin tümüne '(h)alk veterinerliği' adı verilir."[41] Halk veterinerliği kapsamı içerisine, hayvanları fizyolojik hastalıklardan koruma, hastalıkları tedavi etmenin yanı sıra hayvanları nazardan koruma ve onların bakımlarına yönelik pratik ve uygulamalar da halk veterinerliği içerisinde yer alır.

Hayvan bakımlarını genellikle hayvan sahipleri üstlenmektedir. Her evde hayvan bulunmasından dolayı hayvanların bakımları ve beslenmeleri ev halkı ve çocuklar tarafından sağlanmaktadır. Bir kaynak kişi hayvan bakımı ile ilgili eskiden köylerde sergiler olduğunu ve en temiz, en bakımlı hayvanın seçildiğini, birinciye altın verildiğini aktarmaktadır. (KK 6, 9, 11, 62)

Kırık çıkık gibi travmalarda koyun veya keçi sahiplerinin tedaviyi kendilerinin yaptığı aktarılır. Koyun veya keçinin bacağı kırıldığı zamanlarda, bacağı alttan ve üstten tahtayla destekleyip iple bağlanarak kırığın kaynadığı söylenir. Hayvan sahiplerinin yanı

[41] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 254.

sıra köy içerisinde hayvan kırık çıkıklarından anlaması ile tanınan kişilerce de tedavinin yapıldığı aktarılır. (KK 11, 18)

Nallama işlemi hayvan sağlığı için önemli uygulamalardan biridir. Hayvanların nallanması da yöre halkı tarafından yapılmaktadır. Nallama işleminden bir kaynak kişi şu şekilde bahsetmektedir: "Öküzlere ve mandalara nal çakıyoruz. Biz nasıl tırnaklarımız uzuyor kesiyoruz. Bu da hayvanın altında gide gele nasırlaşıyor. Nasırın üzerine nal çaktığın zaman mıh tutmuyor. Bu nedenle o nasırı kazıyorlar, nalı tekrar koyuyorlar, çakıyorlar. Mıhları yani küçük çivileri var. O nasırlar bir zaman sonra tekrar büyüyor, nallar düşüyor. Düştüğü zaman hayvan yere basamıyor. O yüzden tekrar kazıyorlar ve bu işlemi tekrarlıyorlar." (KK 93)

Hayvan beslenmesi amacıyla ahırdan çıkartıldığında kendisi için zararlı otları veya kurtları yiyerek hastalanmasın diye çeşitli uygulamalara başvurulur. Bir kaynak kişi hayvanların zehirli otu veya mantarı bildiğinden dolayı yemediğini aktarmaktadır. Başka bir kaynak kişi ise bir yakınının, hayvanlara kurt yememesi için "okuduğundan" bahsetmektedir. Hayvana okunduğu için tüm hayvanlar kurt yerken o okunmuş olan hayvanın başında çoban olmasa da kurt yemediğini aktarmaktadır. (KK 6, 21)

Hayvan hastalıklarından bazıları genellikle nazarla ilişkilendirilmektedir. Nazar değdiğine inanılan hayvanların başlarına muskalar ve çeşitli doğal malzemelerden yapılmış nazarlıklar takılması dinlik ve büyülük içerikleri olan tedavi biçimleridir. Ahırların girişine at nalı, hayvan kuru kafası gibi savuşturucu gücüne inanılan nesnelerin asılması, hayvanlardan elde edilen mahsulatın (süt, peynir, yağ gibi) nazarlı olduğuna inanılan kimselere gönderilmemesi nazar inanışı doğrultusunda yapılan uygulamalardandır.[42]

Köylerde nazarla ilgili olarak sık sık tekrar edilen sözlerden biri "Hayvanı kazana, insanı mezara sokar." ifadesidir. Bu doğrultuda hayvanın mahsulatına zarar gelmemesi adına yapıldığı tespit edilen uygulamalardan biri, dışarı süt verilirken süt içerisine küçük bir kömür parçasının atılmasıdır. Yapılan diğer bir uygulama, sütten yoğurt yapıldıktan

[42] Mustafa Açа, "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 580.

sonra yoğurdun içine küçük bir ekmek saplanmasıdır. Böylece hayvandan elde edilen süt, süt ürünlerine ve hayvanın verimine nazar değmeyeceğine inanılır. (KK 58)

Sofular köyünde aktarılan bilgilere göre ilk kez doğum yapan inek süslenir, nazar değmesin diye mavi boncuklar takılır. Böylece yeni doğum yapmış hayvana ve yavrusuna nazar değmeyeceğine, sağlıklı olacaklarına inanılır. Mavi boncukların yanında yeni doğum yapmış ineğe gelin teli takılır, inek kurdelelerle süslenerek "gelin" yapılır. (KK 114, 116)

Derleme yaptığımız bölgede halk veterinerliği ile ilgili olarak kırık çıkık uygulamaları, bakımı ve dinsel büyüsel nitelikte olan bazı uygulamaların yapıldığı tespit edilmiştir.

4.4. Halk Matematiği ve Ölçü Birimleri

"Anadolu halkının günlük işlerinde, alışverişlerinde, her türlü değiştirme işlemlerinde vb. hesaplama gerektiren durumlarda kendi geliştirdikleri ölçü birimlerini kullanmalarına 'halk matematiği' denir. Halk matematiği, halkın elinde bulunan kap kacak türünden objeleri ölçü birimi olarak kullanması esasına dayanır."[43]

Geçmişte yapılan alım satımlarda kullanılan obje tenekedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Bir teneke buğdaysa alınan, bir teneke mısır verilirdi. Karşılıklı yani." Tenekenin yanı sıra taş da kullanılan ölçü objelerinden biridir. Verilen şey ağırlığında taş bulunur, böylece alınacak şey de taş ile ölçülerek eşit ağırlık sağlanmış olur. Kaynak kişi bu şekilde değiştirme, alışveriş gibi hesaplama gereken durumlarda taş, teneke gibi objelerden yararlandıklarını aktarmaktadır. (KK 6)

4.5. Halk Meteorolojisi

Halk meteorolojisi, geleneksel yöntemlerle hava tahmini yapılmasıdır.[44] Derleme yaptığımız yörenin coğrafi konumu, denize yakınlığı ve ormanlık alan bulunması nedeniyle insanlar denize veya bulutların hareketlerine bakarak hava tahminlerinde bulunurlar. (KK 34, 134)

[43] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 279.
[44] **A.e.**, s. 258.

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi babasının "havaya bakarak" hava tahmininde bulunduğunu ifade etmektedir. Özellikle denizcilerin doğru hava tahminlerinde bulunduğunu aktaran kaynak kişi denizcilerin ne zaman yağmur yağacağını ne zaman fırtına kopacağını iyi bildiklerini dile getirmektedir. (KK 34)

4.5.1. Yağmur Duası

İnanışa göre tabiattaki tüm varlıkların üstünde etkili olabilen güçler rüzgarlara, yağmurlara ve kuraklıklara hükmedebilmişlerdir. Bu inanış paralelinde geliştirilen ritüellerle hava koşullarına dönük müdahalelerde bulunmayı amaçlayan eski topluluklar din adamı vasfı yükledikleri kehanet nitelikli uygulamalarıyla hava tahminlerinde bulundukları gibi hava koşullarına da çeşitli ritüeller ve araçlarla müdahale etmeye çalışmışlardır.[45]

"Yeryüzünün hemen hemen her tarafında yağmur yağdırmak için birtakım büyüsel işlemlere başvurulmaktadır. Bu işlemler, uygulandıkları yerlerdeki yöresel, dinsel ve etnik renklerin, motiflerin dışında, mekanizmaları ve genel çizgileriyle aşağı yukarı aynıdırlar: yağmurla şu ya da bu şekilde ilgili olduğu kabul edilen objeleri, sözdeki majik güçten de yararlanarak bir takım işlemler ve törenler içinde kullanıp, yağmur yağdıracak doğaüstü kudretleri olumlu yönde etkilemek."[46] Verilen bilgiyle paralel olarak ilçede de bazı objeler kullanılarak veya kullanılmadan dinsel-büyüsel işlemeler yapılarak geçmişte yağmur duasına çıkıldığı aktarılmaktadır.

Teknolojik ve teknik gelişmelere rağmen geleneksel yaşamın izlerinin görüldüğü Şile ilçesinde yakın tarihe kadar yağmur duası yapılmaktaydı. Günümüzde ise yağmura ihtiyaç kalmadığı için bu pratik terk edilmiştir. (KK 9, 11, 21, 22, 30, 31, 42, 43, 44, 51, 64, 80, 81, 108, 109, 110, 114)

Yörenin tarımla geçimini sağlaması, çeşitli ekinlerin ekilmesi nedeniyle yağmura belirli dönemlerde özellikle ihtiyaç duyulmuş, bu doğrultuda da hemen her köyde, köy halkı toplanarak yağmur duası yapmak için köyde bulunan nefesi kuvvetli kimselere,

[45] Mustafa Açа, "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 568.
[46] Sedat Veyis Örnek, **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, Ankara, BilgeSu, 2017, s. 126.

hocalara veya ihtiyar ninelere başvurmuştur. Tüm köy halkının toplanarak çıktığı yağmur duaları cuma günleri, namazdan sonra hocanın eşliğinde yapılabileceği gibi herhangi bir günde de yapılabilir. Köy içerisinde varsa ziyaret yerlerinin yanlarına gidildiği ve oralarda dua yapıldığı, yoksa yüksek ve açık bir alanda duaların yapıldığı aktarılmaktadır. Örneğin Sofular köyünde Dobra Dede yanında, Meşrutiyet köyünde Kumbaba yakınlarında, Hacıllı köyünde ziyaret yeri yakınında, Ovacık köyü ve civarında Ovacık türbesinde, Kurna köyde "Şehitler" olarak bilinen ziyaret yeri yakınlarında yağmur duası yapıldığı tespit edilmiştir. (KK 9, 11, 21, 30, 31, 42, 43, 44, 51, 64, 80, 81, 108, 109, 110, 114)

Yağmur duasına çıkmadan önce bazı köylerde, çocuklara köyde bulunan evlerden yağ ve un toplatılır. Çocuklar bu malzemeleri toplarken bazı tekerlemeler söylemektedir. Bunlardan biri şu şekildedir: "Allah'tan yağmur ister, tekne tekne un ister yağ yağmur yağ, sicim sicim yağ." Kaynak kişi un isteniyorsa "tekerlemede" un dendiğini, yağ isteniyorsa "yağ" denildiğini söylemektedir. Toplanan malzemelerden bişi-pişi kızartılır ve dua yapılacak alana götürülür. Onun dışında meyve, kuru meyve, yemiş, kuru yemiş veya börek gibi yiyecekler de yağmur duasına götürülebilir. Dua sonrasında, yiyecekler herkes tarafından yenilir. (KK 9, 11, 30, 31, 42, 43, 44, 51, 64, 80, 81, 108, 109, 110, 114)

Yağmur duasına nefesi kuvvetli görülen kişiler, ihtiyar nineler ve hocalar dışında özellikle çocuklar götürülmeye çalışılır. Masum, saf, sabi olarak görülen çocuklar yağmur duasına mutlaka götürülen kişilerdendir. Bir kaynak kişi konu hakkında şunu ifade etmektedir: "Rahmetli ninem yağmur duasına giderdi. Ninem yaşlı, genç, çoluk çocuk kimi bulursa götürürdü duaya. 'Kimin duasının kabul olacağı belli olmaz' derdi." Duayı hoca veya nefesi kuvvetli kimsenin yaptığı, geri kalan herkesin tek ağızdan "âmin" dediği aktarılır. Yağmur duası sırasında avuç içleri göğe bakmamalı, aşağı doğru bakmalıdır. (KK 11, 21, 22, 31, 42, 43, 44, 80, 81)

Yöre halkı çoğunlukla yağmur duasına katıldıklarını yağmur yağdığına bizzat şahit olduklarını veya yakınlarının yağmur duası sonrası yağmur yağdığını anlattıklarını aktarmaktadırlar. Bazı kaynak kişiler bunun inanca dayalı bir uygulama olduğunu söyleyerek yağmur duasına dair dinsel kaynaklardan da bahsetmektedir. (KK 9, 11, 30, 31, 42, 43, 44, 51, 64, 80, 81, 108, 109, 110) Kaynak kişilerden biri yağmur duasıyla ilgili

yaşadığı bir anısını şu şekilde aktarmaktadır: "Bir gün yağmur duasına gidiyormuş Sefiye Nine, Behçet Amca da harman dövüyormuş. Behçet Amca harmanı açmış, buğdayları sermiş. Nine de 'Ben yağmur duasına gidiyorum. Sen harmanı topla, yağmur yağar.' demiş. Yağmur yağarsa demetler ıslanıp bozulur tabii. Islanmasın diye uyarmış Nine. Behçet Amca da 'Bu havada yağmur mu yağar? Ağustosun on beşi, sıcak, gök yere iniyor.' demiş. Yağmur duasına çıkmış Nine, aşağı inene kadar köyü sel almış. Öyle yağmur yağmış yani. Şahit de olmuşlar bu şekilde yani." (KK 31)

"…Yağmur yağdırmaya dönük törenlerde *yadacı* adı verilen kimselerce kullanılan yada taşının kutsal olduğuna ve tabiat olaylarına müdahale edebildiğine dair inanış oldukça yaygındır."[47] Bu bilgi doğrultusunda yakın tarihlere kadar yörede yapılan yağmur dualarında taş götürülmekteydi. Dolayısıyla taşa verilen değer ve taşın yağmur yağdırabileceğine olan inancın yörede devam ettiğini söylemek mümkündür. (KK 9, 31) Kömürlük köyünden bir kaynak kişi ninesinin yağmur duası yaptığı gibi yağmur yağması için taşlara okuyup dereye attığını söylemektedir. Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadeleri şu şekildedir: "Ninem küçük küçük taşlara okurdu. Bir ayet vardı, onu okurduk. Hatta bir gün taşlara okudu, götürdüm dereye attım. Yani okuyorduk taşlara, sonra onları götürüp dereye atıyorduk. Gerçekten attıktan sonra yağmur yağardı. Ben, o şekilde yağmur yağdığına bile şahit oldum yani dereye attığım zaman. Taşları attım balıklar su üstüne çıktı. Etrafa bakarken hava bir karardı, bir gök gürledi. Dereyle bizim ev yüz, yüz elli metre. Çocuktum, o zaman koşarak eve gelmiştim, ona rağmen çok ıslanmıştım." Taşlara okunan dua Kalem suresinin, elli birinci ve elli ikinci ayetidir. Kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Ve in yekadullezîne keferû leyuzlikûneke biebsarihim lemmâ semiu'z-zikre ve yekulûne innehu lemecnûnun. Ve ma huve illa zikrun lil'alemiyne.[48] Bir

[47] Mustafa Açа, "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 568.

[48] **Kalem Suresi 51-52. ayet**: Şüphesiz inkâr edenler Zikr'i (Kur'-an'ı) duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler. (Senin için,) "Hiç şüphe yok o bir delidir" diyorlar. Halbuki o (Kur'an), âlemler için ancak bir öğüttür. Bkz.: Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an-ı Kerim", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/meal-2/kalem-suresi-68/ayet-16/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, 18 Şubat 2019.

ayettir bu, yağmur duası ayeti, onu okurduk. Hâlâ aklımda benim o ayet. Onu okurduk, ezberletmişti bana ve birkaç çocuğa daha onu." (KK 31)

Günümüzde köylerin geçim kaynaklarının değişmesi, ekinin az olması, buğday ve mısır ekiminin yapılmaması ve teknolojik gelişmelerden dolayı yağmura duyulan ihtiyaç azalmıştır. Bu nedenle de günümüzde yağmur duası yapılmamaktadır. Fakat kaynak kişiler yağmura ihtiyaç duyulduğunda yağmur duasının yine yapılabileceğini söylemektedir. (KK 9, 42, 43, 44, 110)

4.6. Halk Takvimi

"Halkın, bir yıl içinde arka arkaya gelen günlerle toplumsal, hukuksal, ekonomik, tarımsal, siyasal, kültürel, dinsel ve büyüsel oluşumları tespit etmek amacıyla kullandığı geleneksel bilgi ve uygulamaları 'halk takvimi' (halk gün bilgisi) olarak adlandırılır."[49]

4.6.1. Günler

Yörede gün içerisindeki zaman dilimleri seher vakti, gün doğumu, öğle vakti, akşam vakti, gün batımı şeklinde ifade edilmektedir. (KK 11)

Günler hakkında kaynak kişilerin üzerinde durduğu bir diğer konu perşembe akşamının "cuma gecesi" şeklinde ifade edilmesidir. (KK 21, 22, 42, 43, 44)

4.6.2. Sayılı Günler-Cemreler

Cemre, "Şubat ayında birer hafta arayla havada, suda ve toprakta oluştuğu sanılan sıcaklık yükselişi." şeklinde açıklanmaktadır.[50]

Cemrenin kelime anlamı 'kor halindeki ateş'tir. İlkbahar başlamadan önce birer hafta aralıklarla havaya, suya ve toprağa düştüğüne ve onları ısıttığına inanılır. Birinci cemre; eski kasımın 105. günü yani 1-20 şubatta havaya düşer. İkinci cemre; birinci cemreden bir hafta sonra, kasımın 112. gününde suya düşer. Son cemre olarak üçüncü cemre; ikinci cemreden bir hafta sonra, eski kasımın 120. gününde 5-6 martta toprağa düşer.[51]

---

[49] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 266.
[50] Türk Dil Kurumu, "Cemre", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4899166d8d99.77558883, 23 Ocak 2019.
[51] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 263.

Yörede cemre ile ilgili bilgilerin çoğu unutulmuş durumdadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler üç cemre düştüğünü ve cemrelerin ilk olarak havaya sonra suya son olarak da toprağa düştüğünü aktarmaktadırlar. Takvime bakarak cemre vaktini hesapladıklarını ve eski kasımın 105, 110, 115'te düştüğünü söylerler. Şubat sonuna doğru düştüğü aktarılan cemrelerle sıcaklığın yükselmeye başladığı aktarılır. Suya düşen cemreyle denizin ısındığını ve denize girilebileceği söylenir. Bir kaynak kişi ise cemrenin ne olduğunu şu şekilde aktarmaktadır: "Babam eskiden bu hafta suya cemre düştü derdi. Biz de gider suya bakardık. Suda pütür pütür bir şeyler oluşurdu, onlara çomakla bakar, onların cemre olduğunu düşünürdük." (KK 6, 8, 9, 13, 19, 18, 19, 21, 22, 42, 43)

"Eskiler 365 günlük yılı 'kasım' ve 'hızır' günleri olarak ikiye ayırmışlardı. Kasım 179, hızır ise 186 gündü. Yılın kasım kısmı yani kış devresi 8 Kasımda başlar, 6 Mayısa kadar sürerdi. 6 Mayısta da hıdrellez ile birlikte yaz devresi, hızır günleri başlardı."[52]

Kaynak kişiler Kasım 180'i hakkında büyüklerinden bilgiler edindiklerini fakat bunları unuttuklarını belirtmektedirler. (KK 21, 22)

4.6.3. Aylar

Halk takvimi içerisinde yılın aylara göre bölümlenmesi ve ayın bütününün adlandırılması yolunda çeşitli kullanımlar vardır.[53]

Derleme yaptığımız yörede kaynak kişilerin aktardığına göre aylar şu şekilde ifade edilmektedir: Ocak "zemheri", şubat "gücük", mart, nisan "april", mayıs "Hıdırellez", haziran "kiraz ayı", temmuz "orak ayı", ağustos "harman ayı", eylül "sultay", ekim "yalancı ay", kasım, aralık. (KK 8, 9, 11, 21, 22, 30, 42, 43)

Şubatın son haftalarında "Kocakarı Soğukları" yaşandığı söylenmektedir. Kaynak kişi son cemre bitmeden kocakarı soğukları geldiğini, o dönemin çok soğuk olduğunu o, dönem de geçince artık yazın geldiğini söyler. Kocakarı soğuklarında gücükle martın kavga ettiğini şu şekilde aktarmaktadır: "Hava bir yağar bir açar. Büyükler de derdi ki

[52] **A.e.**, s. 263.
[53] Mustafa Açа, "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 564.

‘Mart havası, el avradın kavgası’. Yani karı koca arasında da kavga olur ama barışırsın ya büyüklerimiz de martın havası için böyle derdi. Gücükle mart kavga eder. Gücük çıkacağım dermiş, mart gireceğim dermiş, hava da bir yağar bir açarmış.” (KK 9) Diğer bir kaynak kişi konu ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir: “Mart’ın on beşi yaz, on beşi kış derler. Gücükle mart kavga ettiği için.” Mart ayının soğukluğu ile ilgili kaynak kişiler, “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.”, “Mart kazıklara sarık sardırır” gibi deyişler aktarmaktadır. (KK 8, 9) Oruçoğlu köyünde konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi konuyla ilgili şunları aktarmaktadır: “Cemre düştü mü ortama bir sıcaklık gelir. Cemrelerin düşmesi üç haftayı alır. Tüm cemreler düştükten bir hafta, dokuz gün sonra cemre peşinden ‘dedaber[54]-dedaver” gelir. Dedaber çıktığında artık tamam yaz geldi dersin. Dedaber, martta gelir yani.” Dere köylerinden biri olan Oruçoğlu köyünde, kaynak kişinin “dedaber-dedaver” şeklinde ifade ettiği dönem hakkında detaylı bilgi edinilememiştir. Kaynak kişinin “dedaber-dedaver” şeklinde aktardığı dönemin kocakarı soğukları olduğunu söylemek mümkündür. (KK 42, 43)

Abrul beşi ile ilgili bilgiler kaynak kişilerin bilgileri hatırlamamasından dolayı eksik kalmıştır. Bilgisine başvurduğumuz yalnızca bir kaynak kişi şunları aktarmıştır: “Kocakarı ‘Aprulum apıştı, keçilerim ota yapıştı’ demiş ama gerisini unuttum.” (KK 9)

Mayıs ayı Hıdırellez ayı olarak ifade edilse de Dere köylerinde bilgisine başvurulan kaynak kişiler kendilerinin Hıdırellez’i kutlamadıklarını, Manavların kutladığını aktarmaktadır. (KK 30, 42, 43)

Haziran ayında kirazın olgunlaşmaya başlaması ve temmuz ayında orak biçilmesi nedeniyle bu aylara kiraz ve orak ayı isimleri verilmiştir. (KK 42, 43)

Kasım ayında çobanın hesabı yapılır.[55] (KK 11)

Halk arasında “koç katımı fırtınası” olarak adlandırılan kötü hava koşullarının yaşandığı dönem hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi detaylı bilgi verememiştir. (KK 11)

---

[54] **Dedaber**: ihtiyar kadın Bkz.: Türk Dil Kurumu, “Dedaber”, **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c489a140671d4.57648509, 23 Ocak 2019.

[55] Kaynak kişi konu hakkında detaylı bilgi vermemiştir.

Yörede tarım ve hayvancılıkla uğraşılması nedeniyle aylara ve çeşitli hava olaylarına bu isimler verilmiştir. Günümüzde bu ay isimleri kullanılmadığı için genellikle ihtiyarlar tarafından hatırlanan ay adları olarak tespit edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

HALK İNANIŞLARI

"İnanç, sözlük anlamı ile 'kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi' demektir. Halk inanışlarından söz edenlerce kavramın Fransızca ve Almanca karşılıkları olan superstition ve Aberglaube kelimelerinin Türkçeye batıl itikat, batıl inanış, yanlış inanış, boş inanış, hurafe deyimleri ile çevrildiği oluyor… Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp kendi çağının şartlarına uygulayarak yaşattığı yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir."[1]

5.1. Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanış ve Uygulamalar

"İnsanlar geçmişle gelecek arasında bir bağlantı kurmaya çalışmışlardır. Anadolu insanı kendilerine yurt kuran ve seçkin kişileri sonsuza değin yaşatmak, hem de kendi hayatlarını onlarla paylaşmak için bazı mekanlara kutsiyet vermişlerdir. Ayrıca buraları emanet duygusuyla koruyarak ziyaret etmek suretiyle onlara karşı olan vefa borçlarını ödemeye çalışmışlardır. Halen ziyaret edilmekte olan bu makamlardan bazılarının eski inanç ve kültürlerden izler taşıması durumu büyük ölçüde değiştirmemiştir. Bunların ötesinde bazı efsane ve menkıbelerle süslenen ziyaret olgusu yörenin kültürel ve dini değerleriyle de zenginleştirilmiştir."[2]

Boratav, birçok dağın doruklarında adsız birer yatır olduğunu ifade etmektedir.[3] A.Y. Ocak, tepe üstündeki yatırların büyük kısmının gerçek yatırlar olmadığını, bölgedeki dağ kültünün bir evliyanın şahsında sembolleştirilmesinden ibaret olduğunu belirtmektedir.[4] Yöre içerisinde hemen her köyde birbirleriyle bağı olduğu düşünülen ziyaret yerleri bulunmaktadır. Ziyaret yerleri ya köy merkezindedir ya da köy dışarısında yüksek bir tepede, ağaçlık bir alandadır. Bu mekanlardan özellikle birkaç tanesi

[1] Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, 3. bs., Ankara, BigeSu, 2016, s.13.
[2] Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 367.
[3] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 59.
[4] Ahmet Yaşar Ocak, **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, 13. bs., İstanbul, İletişim, 2018, s. 121.

günümüzde de belirli günlerde ziyaret edilmektedir. Çoğu ziyaret yeri ise uzak olduğu, unutulduğu, kim yattığı bilinmediği için ziyaret edilmemektedir. (KK 6, 8, 7, 54, 55, 58, 66, 82, 83, 88, 93, 97, 102, 107, 111, 89, 113, 119, 124, 136, 142)

Bayrı, İstanbul'un hemen her mahallesinde bir türbe ve o türbede yatan bir veli veya şehit olduğunu ifade etmektedir.[5] İstanbul'a bağlı bir ilçe olarak yörede de hemen her köyde veya mahallede bir ziyaret yeri mevcuttur. Ziyaret yerleri genellikle 93 muhacirlerinin bulunduğu köylerde değil Manav köyleri olarak bilinen daha eski yerleşim merkezlerinde bulunmaktadır. Dere köylerinde az sayıda da olsa ziyaret yeri olduğu tespit edilmiştir. Dere köylerinden bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi ziyaret yerleri ve bunlara bağlı gelişen inanışlar hakkında şunları söylemektedir: "Ziyaret yerleri daha çok Manavlarda bulunur. Yumurta koyma, çaput bağlama, ateşten atlama vs. bizim yapmadığımız şeylerdir. Ateşle oynamak bizde şaman geleneği kabul edilir. Dinin dışında kabul edildiği için bu tarz şeylere yaklaşılmaz." (KK 12, 14, 15, 31)

Derleme boyunca tespit edilen ziyaret yerleri şu köy ve mahallelerde bulunmaktadır: Ağaçdere köyü, Alacalı köyü, Büyük Bucaklı köyü, Çataklı köyü, Çayırbaşı köyü , Çengilli köyü, Davutlu mahallesi, Değirmençayırı köyü, Doğancılı köyü, Erenler köyü, Esenceli köyü, Evrenli köyü, Geredeli köyü, Gökmaslı köyü, Göksu köyü, Hacıllı köyü, Hasanlı köyü, İmrenli köyü, Kalem köy, Karakiraz köyü, Kızılca köy, Kumbaba mahallesi, Kurna köy, Oruçoğlu köyü, Ovacık köyü, Sofular köyü, Soğullu köyü, Sortullu köyü, Sungurlu köyü, Şuayipli mahallesi (Şuayip Dede), Tekke köy, Vasiyet Tepesi, Yazımanayır köyü, Yumuşak mahallesi. (KK 1, 2, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 31, 35, 39, 42, 43, 48, 49, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 65, 66, 67, 74, 75, 77, 79, 80, 81, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 99, 102, 107, 108, 109, 110, 113, 118, 119, 122, 124, 128, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 150)

İsmini verdiğimiz yöreler dışında ilçenin sınırlarının yakın olduğu Ağva ve Çekmeköy ilçelerinde ve Kocaeli ilinde bulunan bazı ziyaret yerlerinin isimleri de kaynak kişilerce aktarılmıştır. Çekmeköy, Koçullu'da bulunan "Delikli Taş" ve Ağva, Kabakoz

[5] Mehmet Halit Bayrı, **İstanbul Folkloru**, 2. bs., İstanbul, A. Eser Yayınları, 1972, s. 177.

köyünde ve Kocaeli, Alihocalar mahallesinde bulunan ziyaret yeri kaynak kişilerce aktarılan mekanlar arasındadır. (KK 7, 9, 14, 15, 31, 42, 43, 46, 80, 81, 113, 142)

İlçede bulunan bu ziyaret yerleri arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu kişilerin üç, yedi veya kırk kardeş, mürit veya şehit oldukları kaynak kişilerce sıklıkla ifade edilmektedir. Kaynak kişiler yöredeki herhangi bir ziyaret yerinden bahsederken yörede bulunan diğer ziyaret yerleri ile ilgili olarak "Bunlar yedi kardeşmiş aslında." şeklinde ifadeler kullanmaktadır. Yedi kardeş olduğu düşünülen ziyaret yerleri şunlardır: Kumbaba, Ovacık, Hacıllı, Sofular, Sortullu, Çataklı, Hacıllı. Bazı kaynak kişiler yedi kardeş olarak bilinen ziyaret yerlerini farklı da sayabilmekte ve Ağva civarından Kabakoz köyünü de ekleyebilmektedir. Fakat Sortullu, Hacıllı, Ovacık köylerinde bulunan ziyaret yerlerinde yatan velilerin kardeş olduğu sıklılıkla aktarılmaktadır. Ziyaret yerlerinin yedi kardeşten oluşması hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Yedi büyük gelmiş kurmuş bu bölgeyi. Köyü kuranlar yeniçeri dedesi. Yani köyleri kuranlar türbelerin sahibiymiş. Bunlar kardeş diyorlar fakat kardeş derken bildiğimiz manada bir kardeşlik değil, daha çok silah kardeşliği veya manevi anlamda bir kardeşliktir." Üç kardeş olduğu rivayet edilen ziyaret yerleri: Yazımanayır, Ovacık, Sortullu köylerinde bulunan ziyaret yerleridir. Üç kardeş olduğuna inanılan türbeler de yöreye göre farklılık gösterebilmektedir. Yörede bulunan ziyaret yerlerinin aslında kırk müritten oluştuğu dolayısıyla kırk adet ziyaret yeri olduğunu söyleyen kaynak kişiler de vardır. Bu müritlerin asker olduğu ve şehit düştükleri rivayet edilmektedir. Kaynak kişi konu hakkında şunları aktarmaktadır: "Şile'nin diğer köylerinde de kırk tane aynı makamda olan yatırlar, türbeler var. Bunlar savaş sırasında şehit düşmüşler, şehit düştükleri yere de gömülmüşler. Kırk müritlermiş." Tüm bunların yanında civar köylerdeki ziyaret yeriyle kendi köyünde bulunan ziyaret yerinin kardeş olduğu düşüncesi de kaynak kişilerde hâkim olan bir inanmadır: "Soğullu, Ubeyli ile kardeşmiş." gibi. Yörede bulunan ziyaret yerlerinin kardeş olduğu inanması dışında Eyüp Sultan veya Yuşa Hazretleri ile yörede bulunan türbelerdeki velilerin bazılarının kardeş olduğuna inanılmaktadır: "Ovacık, Sortullu, Eyüp Sultan ve Yuşa Hazretleri kardeşlermiş." veya "Yuşa Aleyhisselâm ile yola

çıkmışlar bu yatanlar. Onun askeri yani bunlar." şeklinde. (KK 6, 7, 8, 54, 55, 57, 58, 66, 82, 83, 88, 93, 97, 89, 102, 107, 111, 113, 119, 124, 136, 142)

Yörede bulunan ziyaret yerleri hakkında detaylı bilgiler kaynak kişilerce bilinmemekle beraber bu kişiler "Dede", "Mübarek", "Mübarek Zat", "Şehit" ve "Asker" olarak ifade edilmektedir. Bu türbedeki velilerin isimleri ve cinsiyetleri belli değildir. (KK 8, 10, 14, 15, 35, 54, 55, 59, 80, 81, 89, 97, 99, 118, 124, 136, 138, 139, 140, 141, 142)

Halk, evliyaların yattığı mezar, hazire, yatır, türbe, zaviye, tekke, dergâh vb. yerlere gidip dua eder ve veliden; hastalıklardan kurtulma, iş bulma, kısmet açma gibi çeşitli konularda yardım istenir. Dua edip de istekte bulunanın mutlaka bunu inanarak yapması gerekir, aksi takdirde isteğin gerçekleşmeyeceğine inanılır. Ziyaretlerde dua okunur ve ata ruhlarından yardım istenir. Ziyaret suyundan medet umulur. Bazı durumlarda atalar kültüyle su kültü, tepe kültü ve taş kültü birleşir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra da halkın yatırlara gitmesi üzerine bu durum 'Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazı geçebilen evliyaların yardımını dilemek' şeklinde açıklanmaya çalışılmıştır.[6] Bu bilgiyle paralel olarak konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerin çoğu ziyaret yerlerine gittiklerinde dileklerinin ve dualarının kabul olmasını önce Allah'tan istediklerini veya "Burada yatanın yüzü suyu hürmetine" istediklerini ifade etmektedir. Bir kaynak kişi konu hakkında şunu aktarmaktadır: "İşte ondan istemiyorsun, Allah'tan istiyorsun ama o yer de bir vesile. Verirse Mevlam verir, vermezse neylenir." Bir başka kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Ne niyetle gelirsen o olur. Niyetine bağlıdır böyle şeyler. Ben buraya geldim ama bir şey olmayacak dersen olmaz hiçbir şey. Niyete bağlıdır, niyet neyse odur." Bazı kaynak kişiler ziyaret yerlerinde bir şey dileme konusunda kesin bilgilere sahip değildir. Bu kaynak kişilerden biri şunları ifade etmektedir: "Kimisi dilek dilerdi ama kimisi de ölmüş insandan ne bekliyorsunuz derdi. Kim yattığı bile belli değil türbe diyorsunuz derlerdi. Kesin bir şey yok yani. Ama ben inanmam Allah'tan bunlar." veya "Batıl inanç ama çoğu da olurmuş." Bazı kaynak kişiler ise ziyaret yerlerinde dilek dilemenin "batıl inanç"

[6] Mehmet Eröz, **Yörükler**, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1991, s. 10'dan aktaran Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 367-368.

olduğunu ifade etmekte ve ziyaret yerlerinde yatan bir kişinin olup olmadığına da şüphe ile yaklaşmaktadır. Bir kaynak kişi konu hakkındaki düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır: "Asker var bir tane, kaç senesinde oraya gömmüşler belli değil. Türbe diye herkes oraya gidip bakıyor. Halbuki ne türbesi ne evliyası. Başına bir tane beyaz sarık koy, tamam, evliya derler." (KK 11, 15, 16, 17, 54, 55, 88, 111, 119, 136, 143, 144)

Yörede bulunan çoğu ziyaret yeri şifa vermesi amacıyla ziyaret edilmektedir. Çocuğu olmayan kadınların ziyaret yerine yumurta bırakması, ziyaret yerinde yatması şifa amacıyla gittiklerinin göstergelerindendir. Konuşamayan veya yürüyemeyen çocuklar da bu yerlere götürülmektedir. Türbe başında bulunan su ile ziyaretçilerin ellerini ve yüzlerini silmeleri ya da ziyaret sırasında ayak ucuna bırakılan suyun ziyaret sonrasında ziyaretçilerce götürülmesi ve şifa vereceğine inanılması bunlara örnek gösterilebilir. Kutsal kabul edilen bu kişilerin, bulunduğu yöreyi koruduğuna dair inanışlar vardır. Yörede bu inanma "Ölüler dirilere bakıyor" şeklinde ifade edilmektedir. Atalar kültü ve veli kültü birlikte düşünülerek bu inanma ortaya çıkmıştır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Bu büyükler, şehitler olmasa biz yaşayamayız zaten, onlar bizi koruyor." (KK 2, 6, 9, 10, 12, 14, 30, 42, 43, 46, 49, 54, 55, 80, 81, 88, 89, 110, 111, 119, 122, 136, 138, 139, 140, 141, 144, 150)

"Anadolu'da inanç merkezlerinde bilinmeyen bir zamanda ermişliği onaylanmış kişiler öldükten sonra da sosyal açıdan yaşatılmaktadır. Onları bir anlamda ölümsüzleştiren şey genellikle kendilerine atfedilen olağanüstü manevi güçten öte onlara olan ilginin sürekliliği ve doğrudan ya da dolaylı bir biçimde gerçekleştirilen ritüellerin karakteristik bir özelliği olan tekrarıdır. İnanç merkezlerinde eskiye oranla düşük yoğunlukta da olsa sorun ve sıkıntıların çözümünde büyüsel olarak nitelenebilecek pratiklere baş vurulduğu görülmektedir. Bu inanç merkezlerindeki yatır ziyaretleri, evliyalardan medet umma, adak adama, ağaçlara çaput bağlama vd. pratikler din adamları tarafından hoş görülmemesine rağmen sürmektedir. Günümüzde yatır ve ziyaretlerin çoğu ile ilgili yazılı ve güvenilir sözlü bilgi toplama kaynakları yoktur. İnanç merkezleri adına bağlanan bazı erenlerin tarihi kişilikleri yok olmuş, yaptığı var sayılan kerametleri onlara ad olmuştur. Bazı inanç merkezleri de ilk kaynağından yola çıkarak, değişerek yeni

kimlik, inanç ve pratikler kazanmıştır."[7] Bu bilgiyle aynı doğrultuda yörede bulunan bazı ziyaret yerlerinde kimin yattığı bilinmese de etraftan duyulan bilgiler doğrultusunda, çeşitli amaçlarla bazı pratiklere başvurulur. Ziyaret yerine şifa bulma amacıyla gelen ziyaretçiler başkalarından duydukları, öğrendikleri pratikleri uygulayarak dileklerinin, dualarının kabul olacağına inanırlar. Dolayısıyla ziyaret yerinde yatan kişiyle ilgili kerametler yöre halkı tarafından bilinmektedir, ancak bunlar unutulmaya başlamıştır. Buna karşın ziyaret yerinin hangi amaçla ziyaret ettiği, ziyaretçinin hangi sıkıntılarına iyi geldiği, yapılması gereken pratikler ise hâlâ yaşatılmaktadır. (KK 2, 6, 7, 11, 12, 42, 55, 56, 79, 80, 81, 89, 97, 99, 102, 103, 107, 112, 124, 125, 142)

"İnanç merkezlerinin geleneksel kültürü ve sosyal yaşamı hareketlendirme payları vardır. İnanç merkezleriyle dilek ve adakla sosyal yardımlaşma, paylaşma ve dayanışma gelişir. Gelenekler sürer, inançlar tazelenir, dinsel ağırlıklı toplumsal birliktelik düşüncesi pekişir."[8] Geçmişten günümüze kadar Hıdırellez kutlamaları yörede ziyaret yerleri yanında veya civarında yapılmaktadır. Kaynak kişiler geçmişte her Hıdırellez kutlamasının ziyaret yanında yapıldığını ifade etse de günümüzde bu durum biraz farklılaşmıştır. Fakat Hıdırellez kutlamalarının hâlâ yapıldığı köylerde kurban kesilmekte ve toplu şekilde eğlenceler yapılmaktadır. Hıdırellez dışında kandil geceleri ve cuma akşamları da bu yerler ziyaret edilebilmekte, çeşitli yiyecekler dağıtılabilmektedir. Bazen ziyaret yerlerinde dileği veya duası kabul olan kişiler adaklarını yerine getirmekte, kurban kesmekte, pilav yapıp dağıtmaktadır. Bu uygulamalar vesilesiyle insanlar sosyalleşmekte, birbirleriyle maddi ve manevi paylaşımlarda bulunmaktadır. (KK 7, 21, 22, 48, 49, 57, 58, 58, 59, 65, 74, 80, 81, 89, 99, 102, 103, 110, 111)

Birçok dağın doruğunda kendileriyle aynı adı taşıyan evliyalar yatar. Dağla yatırın ilişkilerini belirten efsaneler anlatılır. İstanbul'un Beykoz topraklarındaki yüksek tepede Yuşa Peygamber'in gömülü olduğuna inanılır. Kimi hallerde ise dağ mı adını orada yatandan almış, yatır mı dağın adı ile adlandırılmış kesin olarak bilinemez. Birçok dağların da en yüksek doruklarında adsız birer yatır vardır.[9] Ocak, ağaç ve evliya ilişkisini

[7] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 368.
[8] **A.e.**, s. 369.
[9] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 59.

üç şekilde yorumlamaktadır. Bunlardan birincisi bazı ağaçların sadece türbe yanında bulunmaları nedeniyle halk arasında zamanla kutsiyet kazandığıdır. İkincisi, ağacın yanındaki mezarın eskiden beri kutsal sayılan ağaç ile kutsiyet kazanarak türbe mahiyeti kazandığı yani başta alelade bir mezarken ağacın kutsiyetinden faydalanarak kutsiyet kazanmasıdır. Son olarak ise bazı ağaçların yanında hiçbir türbe olmasa da evliya gibi adlandırılmasına bakılarak orada eskiden mevcut bir türbenin bulunduğuna ya da ağaçtaki ruhun evliya olarak şahıslandırıldığını ifade etmektedir.[10] Yöredeki çoğu ziyaret yeri yüksek bir tepede, ağaçlık bir alanda bulunmaktadır. Bu nedenle bazı köylerde ziyaret yerinin bulunduğu yerler "Türbe Başı", "Sortullu Tepesi" veya "Türbe Bayırı" gibi isimlerle anılmaktadır. (KK 48, 49, 58, 80, 93)

Ziyaret yerlerinin çoğunlukla belirli bir ziyaret günü yoktur. Çoğunlukla Hıdırellez zamanı ziyaret edilmekle birlikte bazı ziyaret yerleri kandil geceleri ve cuma geceleri de ziyaret edilmektedir. Kandil ve cuma gecelerinde yapılan ziyaretlerde mum yakılması, orada bulunan ibriklere su doldurulması, bulunan havluların değiştirilmesi ve Kur'an okunması gerekmektedir. Bunlar haricinde şifa niyetiyle yapılan ziyaretlerin belirli bir günü yoktur. (KK 35, 48, 49, 58, 59, 67, 81, 88, 89, 99, 102, 103, 119, 144)

Mum yakılması, eski Türk inançlarındandır. Bunun kökeni ateşin kutsal sayıldığı döneme dayanmaktadır. Ateşe, suya, taşa, türbeye dua edilmesi buralardan medet umulması eski inançlardan kalmadır.[11] Bazı ziyaret yerlerinde cuma gecelerinde, kandillerde ve Hıdırellez gibi bazı özel günlerde mum yakılmaktadır. (KK 59, 99)

Fotoğraf 5.1.: Sortullu Köyünde Bulunan Ziyaret Yerinde Mum Yakma

[10] Ocak, **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, s. 139.
[11] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 386.

Ziyaret yerlerinin ortak bir özelliği çoğunda havlu ve su dolu bir ibrik bulunmasıdır. Bunun yanında namazlık, Kur'an-ı Kerim, Yasin, tespih, tülbent, namazlık, para, mum ve döşek de bulunabilir. Kaynak kişiler ziyaret yerlerinde bulunan suyu ve havluyu yatan kişi için koyduklarını ifade etmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi hemen her ziyaret yerine su bırakılmasının yörede dua etmek gibi olduğunu ifade etmektedir. Orada yatan zatın abdest alması için koyulan suyun sık sık yenilenmesi ve havlunun değiştirilmesi gerektiği söylenmektedir. Bir kaynak kişinin ziyaret yerinde su bulunması hakkındaki aktarımı şu şekildedir: "Abdestlik deriz büyük maşrapa vardı. Anneannem sürekli ona su doldururdu, oraya koyardı Dedeler için. Dedeler orada su bulamadı mı köyde gezermiş evleri abdest almak için." (KK 35, 54, 55, 58, 66, 80, 81, 88, 89, 119, 142, 144)

Yörede bulunan ziyaret yerlerinden bazılarında define aranmaktadır. Günümüzde de bu olay devam etmektedir. Kaynak kişiler bu durumdan çok rahatsız olduklarını aktarmakla beraber köy halkının bunu yapmadığını, dışarıdan gelenlerin bunu yaptığını ifade etmektedirler. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Söylentilere göre defineyi bulanlar da olmuş. Üsküdar, Balaban'da bir kahve var, oralarda hep bunları anlatırlar. Hatta o civarda dedektör satan falan da var. İşte kazdığın yerden iki yılan çıkıyormuş. O yılanın kafasında yüzük varmış. O yüzüğü yılanı öldürmeden kafasından çıkartabilirsen o hazineyi alabilirsin falan diye anlatırlar ya da kömür çıkartıp sonra o kömürü papaz büyüsüyle altına dönüştürüyorlarmış. Bu gerçekten yaşanmış bir olay. İstanbul, Fener Rum Patrikhanesi'nden papaz getirmişler bir de kömürdeki papaz büyüsünü bozmak için." Diğer bir kaynak kişi ziyaret yerinde yapılan kazı hakkında şunları aktarmaktadır: "Dışarıdan biri Dedenin yattığı yerde para aramış. Parçalamış hep oraları. Bazıları diyor ki orada Dede olsa onu çarpardı ama çarpmadı, o zaman Dede yok orada. Bazıları da diyor ki Dede olduğu için çarpmadı." Başka bir kaynak kişi de ziyaret yerinde yapılan kazılar sonrasında orada yatan zatın orayı terk ettiğini şu şekilde aktarmaktadır: "Çok eskiden türbeyi daha çok ziyaret eden olurdu. Soydular geçen türbeyi, ondan sonra artık pek gelen, gece kalan olmuyor. Güya para varmış diye soydular işte. Bizim köylüler bilse bile korkar yanaşamazdı çarpar diye ama dışarıdan gelenler

yapıyor işte. Soymalarından sonra mübarek gitti diyorlar. Büyüklerimiz 'görünmüyor artık Dede, soymalarından sonra belki de gitti' diyorlar." (KK 7, 11, 9, 52, 53, 56, 80, 81, 89, 90, 91, 92, 108, 109, 113, 134, 135, 136, 147)

5.1.1. Ağaçdere Köyündeki Ziyaret Yeri

Köyde ağaçlık alanda, tepede ziyaret yeri bulunmaktadır. Yöreye gelen yedi Dede'den biri olduğu düşünülmektedir. Kimliği hakkında kesin bir bilgi yoktur. Taşı olsa da üzerinde herhangi bir yazı bulunmadığı ifade edilir. Günümüzde ziyaret edilmemektedir. (KK 124, 125)

5.1.2. Ağlayan Kaya

Yatır veya türbe olduğu söylenmese de ziyaret edilen mekanlar arasındadır. Çocuğu olmayan kişiler oraya giderek adak adar, kurdele veya bir bez bağlamaktadır. (KK 2)

5.1.3. Alacalı Köyündeki Ziyaret Yerleri

Köy içerisinde iki adet ziyaret yeri bulunmaktadır. Köy içerisinde bulunan ziyaret yeri açık alandadır. Daha çok geçmişte, Hıdırellez zamanı ziyaret edilmekteydi. Burada kim yattığı belli değildir. Ziyaret yerinin başında ağaç olması köy halkı tarafından önemsenmekte ve ağaca kutsiyet atfedilmektedir. Mezarlıkta bulunan diğer ziyaret yerinin ise geçmişte ziyaret edildiği ifade edilmektedir. (KK 79)

Fotoğraf 5.2.: Alacalı Köyündeki Ziyaret Yeri

5.1.4. Büyük Bucaklı Köyündeki Ziyaret Yerleri

Büyük Bucaklı köyünde iki adet ziyaret yeri bulunmaktadır. Biri yatır olarak diğeri de Delikli Taş olarak ifade edilmektedir. (KK 134, 135, 136, 137, 138)

Yatırda kimin yattığı belli olmamakla birlikte şehit düştüğüne ve Allah'a yakın olduğuna inanılan bir zattır. "Dede" olarak bilinir. Ziyaret yeri hakkında şunlar aktarılmaktadır: "Yatır üstüne ev yapmışlar, yatır altta kalmış yani. Sonra ev sahibinin sürekli hayvanları ölmeye başlamış. Sonra eski okuyan hocalardan biri ona okumuş ve dışarı çıkarmış yatan zatı. Sonra da başka bir yere gömmüşler. Ondan sonra o evde yaşanan hayvan ölümleri de bitmiş." Başka bir kaynak kişi de Eyüp Sultan'ın kardeşlerinden olduğunu ifade etmektedir. Dedenin gezdiği ve bazen yolda olduğu, öyle olunca da o yoldan kimsenin geçemediği söylenir. (KK 135, 136)

Köyde bulunan ziyaret yerinde yatan Dede'nin görünmesi hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Bizim buraya yabancı insanlar geldi. Müslüman değiller, abdest yok, namaz yok. Bir gece bir adam gelmiş rüyasında bunlarda namaz, abdest yok ya. E namazlı, abdestli ev bu ev. Ev içinde gezmiş odalar içinde, odalara bakmış, her yeri dolanmış. Gezdikten sonra durmuş bunlara bakmış. Korkutmuş onları, Dede görünmüş onlara. Sonra balkondan çıkmış gitmiş." (KK 138)

Mezarlık içerisinde bulunan "Delikli Taş" ise şifa verdiğine inanılan bir ziyaret yeridir. Genellikle konuşamayan veya geç konuşan çocuklar oraya götürülmektedir. Oraya götürülen çocukların iyileştiği söylenir. Konu hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Uzunlamasına bir taş aslında. O taştan bir çocuk geçecek kadar delik açmışlar. Artık batıl inanç mı diyelim, atalarımızdan kalma bir şey mi bilmiyorum." Diğer bir kaynak kişi ise Delikli Taş hakkında şunları aktarmaktadır: "Ben küçük kızımı götürdüm, kırk çiğnemişti. Delikli Taştan geçirdik onu, iyileşti. O taştan geçirdikten sonra arkamıza bakmadan geri gitmemiz gerek. Büyüklerimiz her şeyi bilirdi, kalmadı bunlar artık." (KK 136, 138)

5.1.5. Çataklı Köyündeki Ziyaret Yerleri

Çataklı köyünde iki adet ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu yerlerden biri köy içerisinde diğeri köy merkezinden uzak tepede, ağaçlık bir alanda yer almaktadır. Her iki

türbe kapalı bir şekilde muhafaza edilmektedir. Köy dışarısında, ağaçlık alanda bulunan yer Hıdırellez'de ziyaret edilmektedir. Köy içerisinde bulunan ziyaret yeri günümüzde pek ziyaret edilmemekle birlikte geçmişte daha çok kandillerde ziyaret edilmekte ve mum yakılmaktaydı. Her iki ziyaret yerinde de yatan kişiler hakkında kesin bilgiler yoktur. (KK 56, 57, 58, 59, 143)

Fotoğraf 5.3.: Çataklı Köyündeki Ziyaret Yeri

Hıdırellez kutlaması için gelen herkes ziyaretini gerçekleştirir, dileğini diler, duasını eder. Abdestli şekilde ziyaret edilmesi gerektiği söylenir. Türbede havlu, namazlık, tespih, Yasin ve Kur'an-ı Kerimler bulunmaktadır. (KK 59, 143)

5.1.6. Çengilli Köyü: Gaziler Dedesi

Çengilli köye bağlı olan Hasanlı mahallesinde ziyaret yeri bulunmaktadır. "Gaziler Dedesi" olarak bilinen ziyaret yeri geçmişte Hıdırellez kutlamalarının yapıldığı alanlardandır. Günümüzde bu durum terk edilmiştir. (KK 118)

5.1.7. Değirmençayırı Köyü: Çanlı Dede

Köy içerisinde bulunan ziyaret yeri kapalı bir mekandadır. Çoğunlukla şifa bulmak amacıyla gidilen ziyaret yerlerindendir. Çocuğu olmayan kişiler veya konuşamayan çocuklar götürülerek orada şifa bulacağına inanılır. Türbede bulunan suları Dede'nin okuduğuna inanılır, bu yüzden sular ziyaretçiler tarafından şifa niyetiyle içilir. Hasta çocuklar bir gece orada yatırılır, böylece Dede'nin onları okuyacağına ve uyandıklarında düzeleceklerine inanılır. Üç kardeşten biri olduğu düşünülen ziyaret yerlerindendir. Bir

kaynak kişi, "Ziyaret yerine inanmayarak gelip ziyaret eden ve orada yatan sabah kendini derede bulur." demektedir. (KK 10, 119, 122)

Çanlı Dede hakkında kaynak kişilerin ifadeleri şu şekildedir: "Oraya konuşamayan çocukları götürür, çanından su içirirler. Oraya götürdükten sonra konuşur çocuklar. Kayınvalidem benim oğlumu götürdü oraya. Oradan istemiyorsun ama o da bir vesile oluyor." (KK 10)

Fotoğraf 5.4.: Değirmençayırı Köyündeki Ziyaret Yeri

Gebze Folkloru adlı çalışmada bu ziyaret yeri hakkında verilen bilgiler şu şekildedir: "Değirmençayır da 'Çanlı Dede' var. Başında bir çan olduğu için bu ismi almış. Konuşamayan çocukları oraya götürürler. Dedenin orada bir ibriği var, ondan çocuğa su içiriyorlar (Gelenler ibriğe su koyuyor). Çocuk o sudan içince konuşuyor ama her çocuk konuşamıyor bazısı kekeme oluyor. Çocuk orada uyuyunca 'Dede' çocuğa okur."[12]

5.1.8. Doğancılı Köyündeki Ziyaret Yeri

Köy içerisinde, cami karşısında bulunmaktadır. Dede olarak bilinmektedir. Köy içerisinden birinin bu ziyaret yerini sahiplendiği ve bakımını onun yaptığı aktarılsa da konu hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. (KK 77, 107)

[12] Sunay Yavuz, "Gebze Folkloru", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998, s. 50.

Fotoğraf 5.5.: Doğancılı Köyündeki Ziyaret Yeri

Ovacık köyünde bulunan türbedeki zatın kardeşi olduğuna inanılır. Köy halkına göründüğü söylenir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi yatan zatı şimdiki neslin değil önceki neslin gördüğünü ifade etmektedir. Görenler çok uzun boylu, beyaz sakallı bir Dede şeklinde kendisini tarif etmektedir. (KK 107)

5.1.9. Erenler Köyündeki Ziyaret Yeri

Erenler köyündeki mezarlığın içerisinde bulunan ziyaret yeri köy halkı ve civar köyler tarafından ziyaret edilmektedir. Şifa bulmak amacıyla ziyaret edenler çoğunluktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kişiler şifa bulmak amacıyla ziyaret edenlerin şifa bulduğunu aktarmaktadır. (KK 10, 11, 16, 17, 97, 110)

Fotoğraf 5.6.: Erenler Köyündeki Ziyaret Yeri

Yedi kardeşten biri olduğuna inanılmaktadır. Dede, Evliya, Zat olarak bilinmekle birlikte Eski Türk askerlerinden veya velilerinden olduğu ifade edilmektedir. (KK 97)

Başka bir kaynak kişi de Erenlerde bulunan ziyaret yerini bir yakınının rüyasında görmesi üzerine bakım ve tadilat yaptırdığını, önceden hayvanların orayı çiğnediklerini ve oranın bakımsız kaldığını ifade etmektedir. (KK 110)

5.1.10. Esenceli Köyü: Bastoncu Dede ve Diğerleri

Esenceli köyü içerisinde üç adet ziyaret yeri bulunmaktadır. Yalnızca köy içerisinde bulunan ve Bastoncu Dede olarak bilinen ziyaret yeri köy halkı tarafından bilinmekte ve ziyaret edilmektedir. Ormanlık alanda olduğu söylenen ziyaret yeri ise Yüzbaşı olarak ifade edilmektedir. Yörede bulunan türbelerle ilgili olarak kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: "Türbelerin hiçbirinde bir yazı vs. yok, hatta orman içinde olanın nerede olduğunu da tam olarak bilmiyoruz. Diğeri de barajın karşısında. Biri de köy içinde. Yerlerini tam olarak bilmesek de geçmişte atalar, Dedeler üç tane olduğunu söylerlerdi." (KK 35, 36, 37, 38)

Fotoğraf 5.7.: Esenceli Köyündeki Ziyaret Yeri

Bastoncu Dede olarak bilinen ziyaret yerine bu isim şifahen verilmiştir ve gerçek isminin ne olduğu bilinmemektedir. Köyde bulunan diğer türbelerin aksine bu türbe kapalı alanda bulunmaktadır. Bastoncu Dede'nin yanına ibrikle su ve havlu koyulmaktadır. Suyun sürekli yenilenmesi gerekir çünkü su sıklıkla eksilmektedir. Benzer şekilde ziyaret yeri içerisinde bulunan havlu da üzerinde el izi, parmak izi olduğu söylenerek sık sık değiştirilir. Su eksildiği için Bastoncu Dede'nin abdest aldığı ve havlu kirlendiği, el izi olduğu için de ellerini sildiği düşünülür. Köy halkına bazen görünür. Bazı kişilerin

rüyalarına girer ve yakınları hakkında bilmedikleri şeyleri söylerler. Örneğin bir kişinin kesmesi gereken bir adağı varsa başka bir yakınının rüyasına girerek bunu iletir. (KK 35, 36, 37, 38)

Belirli bir ziyaret günü yoktur. Genellikle cuma geceleri gidilir. Suyu doldurulur ve havlusu değiştirilir, Kur'an'dan çeşitli sureler okunur. Fakat günümüzde eskisi kadar sık ziyaret edilmemektedir. (KK 35, 36, 38)

Bastoncu Dede hakkında Esenceli köyü muhtarının yaşadığı olay şu şekildedir: "Köye altyapı yapılıyordu iki sene öncesinde, kazılıyor sürekli her gün belirli bir mesafede gidiliyordu. Türbeye yaklaştığında ise kepçe kaldı orada, kazamadı. Kemikler memikler çıkmaya başlamış. İstanbul'daydım ben, aradılar dediler ki 'Abi burada kemikler çıktı ve kepçenin hortumu patladı.' Kepçenin kalın kalın pimleri var ya, meğer o pimler kırılmış. Sonra kepçeleri de köşeye çekmişler. Allah Allah falan dedim, şaşırdım. Dedim kemikler nerde, o arada hocayı falan çağırdık. Sonraki üç gün boyunca kepçe ilerleyemedi, iki metre daha gidemedi. Ya pim kırıldı ya da hortum patladı, operatör bıraktı gitti zaten. Sonra kemikleri topladık, mezarlığa gömdük, bir de burada mevlit okuttuk. Geçmişler için mevlit okutunca yol açıldı, ondan sonra devam ettik." (KK 35)

5.1.11. Gökmaslı Köyü: Hayır Mezarlığı

Köy içerisinde, tepede "Hayır mezarlığı" olarak bilinen ziyaret yeri geçmişte sıkça ziyaret edilen mekanlardandır. Günümüzde ise ulaşımın zor olması, kimin yattığı hakkında kesin bilgilere sahip olunmaması gibi nedenlerle nadir olarak ziyaret edilmektedir. Geçmişte daha çok kadınlar tarafından ziyaret edilmekteydi. Açık alanda bulunan ziyaret yeri üzerinde "Gazilerimizin Ruhuna Fatiha" şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Asker olduğu düşünülen kişinin kimliği hakkında kesin bilgilere ulaşılamamıştır. Fakat yörede Rum çetelerinin olduğu zamanlarda bölgeyi koruyan kimselerden olduğu düşünülmektedir. (KK 56)

Fotoğraf 5.8.: Gökmaslı Köyündeki Ziyaret Yeri

5.1.12. Göksu Köyü: Kemallı Türbesi

Göksu köyünde bulunan türbe köy dışarısında, yüksek bir alandadır. Kemallı türbesi olarak ifade edilen ziyaret yeri Hıdırellez'de ziyaret edilmekle birlikte şifa bulmak amacıyla diğer günler de ziyaret edilmektedir. (KK 65, 66, 128, 129, 139, 140, 141)

Yedi kardeşten biri olduğu düşünülen türbe içerisinde döşekler, havlular, tespihler ve namazlıklar bulunmaktadır. Çocuğu olmayan kişilerce ziyaret edilerek bir gece türbede yatılmaktadır. (KK 66)

Fotoğraf 5.9.: Göksu Köyündeki Ziyaret Yeri

Göksu'ya bağlı Evrenli mahallesinde ayrıca "Delikli Taş" bulunduğu ve oradan geçirilen çocukların iyileştiğine inanılır. (KK 136)

5.1.13. Hacıllı Köyündeki Ziyaret Yeri

Köyde ağaçlık alanda, tepede bulunmakta olan ziyaret yerinde geçmişte Hıdırellez kutlamaları yapılırken günümüzde yapılmamakta, Hıdırellez kutlaması için köy meydanı tercih edilmektedir. Geçmişte daha sık ziyaret edilirken günümüzde Hıdırellez'de dahi türbe ziyareti yapılması tercihe bağlı gerçekleştirilmektedir. (KK 50, 51, 52, 53, 54, 55, 144)

Fotoğraf 5.10.: Hacıllı Köyündeki Ziyaret Yeri

Ziyaret yeri kapalı alanda bulunmaktadır. İçerisinde su şişeleri, namazlık, tülbentler, havlular, Yasinler ve adanmış bozuk paralar bulunmaktadır. Paralarla ilgili kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Biri dilek dilediyse dileğinin karşılığı olarak oraya para bırakır. Ama o paralar orada kalır, kimse ellemez." Ziyaret yeri köy halkı tarafından yatır olarak ifade edilmektedir. Yatırın diğer mezarlara ve ziyaret yerlerine kıyasla uzun olmasının sebebini ise bir kaynak kişi şu şekilde açıklamıştır: "O kadar uzun insan yoktur ama evliya makamı gibilerinden uzun göstermişler." Bir başka kaynak kişi ise uzun olması hakkında şunları aktarmıştır: "Önceden onlar uzun boyluymuşlar, öyle sana bana benzemezler." (KK 52, 53, 54, 55)

Bir kaynak kişi ziyaret yeri hakkına şunları söylemektedir: "Eskiden böyle uçan melekler varmış. Onlar düştükleri yere gömülürlermiş. Kimi burada kimi başka yerde yedi kardeş bunlar. Biz Dede olarak biliyoruz bizim Hızır'ımız yani." (KK 54, 55)

Geçmişte Hıdırellez'de ziyaret edildiği gibi şifa bulmak amacıyla ziyaret edenler de vardır. Ziyaretçiler çeşitli amaçlarla dilek diler, dua eder. Çocuk sahibi olmak isteyenler türbeye yumurta koyarlar. Ziyaret yeri etrafında yedi kere dönerek ziyaret tamamlanır. Konu hakkında kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Kendilerince inanmışlar öyle yapınca çocuk olacağına, o yüzden olmuş. Yani bazıları çocuk diler sonra olduğunda da ona yorar. Ama Allah'ın vermesidir çocuk, zamanı gelince olur." (KK 54, 55, 144)

5.1.14. Kalemköy'deki Ziyaret Yeri

Köyde tepede, ağaçlık alanda ziyaret yeri bulunmaktadır. Şifa bulma amacıyla ziyaret edilmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi hasta olup giden ve iyileşen kişilerin olduğundan bahsetmektedir. Ziyaret yerinde yatan kişinin savaşta şehit düşmüş olabileceği düşünülmektedir. (KK 139, 140, 141)

5.1.15. Karakiraz Köyündeki Ziyaret Yerleri

Köyde iki adet türbe bulunmaktadır. Bunlardan biri kapalı alanda ve köy içerisinde bulunurken diğeri mezarlık içerisinde bulunmaktadır. Kim yattığı hakkında net bir bilgi yoktur. Mezarlıkta olan ziyaret yerinde dört kişinin yattığına inanılır. (KK 99)

Köy içerisinde olan ziyaret yeri "Erenler" olarak bilinmektedir. Köy halkından birinin rüyasına girmesi ve bana ev yap demesi üzerine kapalı bir alan yapılmıştır. Genellikle cuma akşamları ziyaret edilip mum yakılmakta ve Kur'an okunmaktadır. (KK 99)

Fotoğraf 5.11.: Karakiraz Köyündeki Ziyaret Yeri

Diğer ziyaret yerlerinde olduğu gibi bu ziyaret yerinde de su, havlu ve namazlıklar bulunmaktadır. Su koyulmasının nedenini ise kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Bu civarda oturanlardan duyduğumuza göre sık sık su koyulur. Su koyulmazsa veya biterse kovaları atarmış, bu civardaki evleri gezer ve abdest alırmış. O yüzden yanına su koyarlar." (KK 99)

5.1.16. Kızılcaköy'deki Ziyaret Yeri

Köy içerisinde açık alanda ziyaret yeri bulunmaktadır. Üzerinde "Hacı Baba Hz." yazsa da bu isimin kesinliği hakkında yeterli bilgi olmadığından isme köy halkı tarafından itibar edilmemektedir. Geçmişte Hıdırellez zamanı ziyaret edilip etrafında Hıdırellez kutlamalarının yapıldığı ifade edilmektedir. Günümüzde ise bu gelenek terk edilmiştir. (KK 102, 103, 113)

Köy halkından birkaçının rüyasına girdiği aktarılan bilgiler arasındadır. Ziyaret yerinin bir özelliği de diğer mezarlıkların baktığı yöne bakmaması, kıble tersine bakmasıdır. (KK 102, 103)

Fotoğraf 5.12.: Kızılcaköy'deki Ziyaret Yeri[13]

[13] Ziyaret yeri üzerinde şu şekilde bir yazı bulunmaktadır: "Hacı Baba Hz. Ey insanoğlu, bu topraklar için canını ve kanını feda edenler şehittir. Onlar asla ölmezler Allah dostudur onlar, her şeyi bilirler. Ecdadına sahip çıkarsa imanlı gençler, dünyada ve ahirette huzur bulur gelecek nesiller. Allah rızası için dua et ki Allah verir bereketler. Dua et insanoğlu, olmasın dünyada afetler. Dua et ki… felaketler. (Eksik kısım taş üzerinde silinmiş durumdadır.)

Kızılcaköy'deki ziyaret yerinin bir diğer özelliği de Ovacık köyünde bulunan ziyaret yeri ve Yuşa Aleyhisselâm ile kardeş kabul edilmesidir. Konu hakkında kaynak kişinin aktarımı şu şekildedir: "Onlar Boğaz'ı geçmek için karşıya çıkmışlar. Yuşa Aleyhisselâm ile beraber yollarda açlıktan veya susuzluktan vefat edenleri belirli yerlere gömmüşler. Kızılcaköy'de bulunan yerde yatan zat da onlardan biri." (KK 113)

5.1.17. Koçullu: Delikli Taş

Günümüzde ilçe sınırları içinde bulunmasa da kaynak kişiler geçmişte şifa bulmak amacıyla Delikli Taşa gittiklerinden bahsetmektedir. "Yaşıt olmuş", "basmış", yürüyemeyen, konuşamayan çocuklar götürülerek şifa aranmaktadır. Çocuk orada bulunan bir kadın tarafından yıkanır, çeşitli dualar okunur, ardından iki taş arasından geçirilir, bu şekilde şifa bulacağına inanılır. Çocuk o bölgede gezdirilirken ağlarsa yaşayacağına, ağlamazsa öleceğine inanılır. (KK 9, 42, 43, 46, 80, 81)

Delikli Taş hakkında bir kaynak kişinin ifadeleri şu şekildedir: "Ömerli yanında bir Koçullu köyü var. Orada böyle Allah tarafından mı nedense koskocaman, ortası delik bir taş var. Yürüyemeyen çocuklar için 'O taşın ortasından geçti mi sabah güneş doğmadan yürür.' derlerdi. O yüzden oraya götürürlerdi." (KK 46)

5.1.18. Kumbaba

Kumbaba Mahallesi batısında altmış metre rakımlı kırmızı-turuncu renkli, demir ve bakır alaşımlı ve radyonktiriteli kumları olan bir tepedir. Kumbaba tepesinin kumları plaj kumları gibi bej renkli değildir. Bu tepe çok öncelerden beri romatizma hastalıklarının tedavisinde kullanılan bir yerdir. Burası her yıl şifa bulmak için gelen kimselerin hizmetindedir.[14]

Çeşitli araştırmaların sonuçlarına göre Kumbaba mevkii Bizanslılar tarafından "Güneş Hamamı" olarak kullanılmıştır. Çoğunlukla yaz ayları gelen imparator, merasimle kuma gömülür ve güneş banyolarını alırmış. Bu bölgeye ismini veren Kumbaba'nın gerçek ismi bilinmemektedir. Evliya Çelebi Seyehatnamesi'nde ismi meçhul bir Türk ve yedi kardeş oldukları yazar. Günümüzden yaklaşık dört asır önce yaşamıştır. Kumbaba,

[14] T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 271.

Babil ve eski Mısırlıların kum tedavileri üzerinde yoğunlaşmış, İstanbul'a dönünce uzun araştırmalar sonucunda Şile kumluğunu natür ile tedavi için elverişli bulmuştur. Sonradan ismini alan bugünkü Kumbaba mevkiinde hastaların tedavilerine başlamıştır. Bu bakımdan Kumbaba için Türkiye'de ilk fizyoterapi doktoru demek mümkündür.[15]

N. Kasar'ın, Turizm Dairesi Müdürü Selahaddin Çoruh'un verdiği rapordan alıntılığına göre Kumbaba, çok uzun yaşamıştır. İsmini taşıyan tepenin zirvesinde, asırlık ulu bir ıhlamur ağacının yanında yatmaktadır. Mezarı define arayıcıları tarafından tahrip edilmiştir.[16] Yapılan tahribatlar sonucunda ziyaret yeri günümüze ulaşamamıştır.

Yörede bulunan önemli ziyaret yerlerinden biri Kumbaba'dır. Günümüzde defineciler tarafından dağıtıldığı için yeri tam olarak belirli değildir. Geçmişte Meşrutiyet köyüne bağlıyken günümüzde Kumbaba mahallesi sınırları içinde kalmaktadır. Bulunduğu yerdeki kumların şifa verdiğine inanılır. Günümüzde de şifa bulmak amacıyla bölgeyi ziyaret edenler vardır. (KK 6, 9, 11, 21, 22, 110, 113)

Meşrutiyet köyü muhtarı Kumbaba hakkında şunları aktarmaktadır: "Yeri tepede bulunur. Onlar bu yörede yedi kardeşmiş. Ovacık köyündeki türbe Kumbaba'nın abisiymiş. Kumbaba dedikleri Dede'nin denizde kayığı batmış. Yedi gün yedi gece yüzerek şimdi ziyaret yerinin bulunduğu tepeye gelmiş. Eskiden deniz Kalealtı'na kadarmış. O Dede de oradan yüze yüze çıkmış bu tepeye ve orada ölmüş. Mezarını da oraya yapmışlar." (KK 6)

Kumbaba'daki kumların şifalı olduğuna inanılır. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde de bu kumların ne kadar şifalı olduğundan bahsettiğini kaynak kişiler aktarmaktadır. Buradaki kum oldukça sıcaktır. Hasta olan kişiler oraya giderek şifa bulmak ister. Özellikle romatizması olanlar ve hamile kalmak isteyen kişilerce kuma gömülmek için ziyaret edilir. Kaynak kişi Kumbaba hakkında şunları aktarmaktadır: "Ben oraya babamı götürmüştüm. Babamın ayakları ağarırdı. Onu oraya bir hafta gömerdim, yatar orada şifa bulurdu. Ama tüm vücudunu gömeceksin. En az üç, dört gün orada kalınması gerek." Başka bir kaynak kişi de bölgede bulunan kumların kadın hastalıklarına

[15] Nazire Kasar**, "**Şile İlçesi'nin Turizm Potansiyelinin İncelenmesi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1987, s. 50- 51.
[16] A.e., s. 51.

iyi geldiğini şu şekilde aktarmaktadır: "Bebekleri olmayanlar oraya gider, kuma gömer kendisini çocuğu olsun diye. Oranın kumu kadın hastalıklarına iyi gelir. Bu yüzden genellikle çocuğu olmayanlar gider." (KK 6, 11, 110)

Geçmişte Kızılcaköy halkının bu ziyaret yeri etrafında Hıdırellez kutlamalarını gerçekleştirdiği ifade edilmektedir. Günümüzde ise Kumbaba civarında bir Hıdırellez kutlaması yapılmamaktadır. (KK 21, 22)

5.1.19. Kurna Köydeki Ziyaret Yeri

"Şehitler" olarak ifade edilen ziyaret yeri köy dışarısında, tepede, ağaçlık alanda bulunmaktadır. Köy halkı orada üç Dede bulunduğuna inanmaktadır. Geçmişte ziyaret yeri yakınında Hıdırellez kutlamaları yapılmakta ve yağmur duasına o bölgeye gidilmekteydi. Günümüzde ise ziyaret edilmemektedir. (KK 80, 81)

Üç Dede'nin yattığı bu yer hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "O ağaçlık alanda üç Dede yatar. Şehitler, yani askerlermiş. Kimi inanır kimi inanmaz ama o ağaçların orada kayyumdan beri[17] büyümesinin de bir anlamı var. Öyle olmasaydı o ağaçlar da orada olmazdı." (KK 80, 81)

Yörede bulunan diğer ziyaret yerleri gibi burada da su bulundurulmakta ve köy halkı tarafından sık sık yenilenmektedir. Su ile Dedelerin abdest aldığı, su olmadığında ise köydeki hanelerden birine girerek orada abdest aldıkları belirtilmektedir. (KK 80, 81)

Köy halkı Dedeleri sık sık görmektedir. Konu hakkında kaynak kişinin aktarımı şu şekildedir: "Bu Dedeler gece gezerler, evde abdest alır giderler. Benim rahmetli halam anlatırdı, ben küçükken bizim eve de gelmişler. Unluk dediğimiz, ekmeğimizi yaptığımız, unumuzu sakladığımız kiler gibi bir odamız vardı. Bir keresinde Dedeler oraya gelip oturmuş üçü birlikte. Halam görünce korkmuş. Dedeler de 'Korkma kızım biz Şehitleriz.' demişler. Bizim köyde Öğretmen Ayşe Hanım vardı, o da görmüş. Onları herkes görüyordu. Hülya Abla vardı köyde, o da gece çamaşır toplamaya çıkarken görmüş.

[17] Kaynak kişi bu şekilde bir ifade kullanmıştır. Niçin "kayyumdan beri" dediği hakkında detaylı bilgi vermemiştir. **Kayyum**: "Kendi zâtı ile kāim olan, varlığında ve varlığının devâmında her şey kendisine muhtaç olduğu halde kendisinin hiçbir şeye ihtiyâcı olmayan, bütün mahlûkātı var kılıp varlığını devam ettiren" anlamında. Bkz. Kubbealtı Lugatı, "Kayyum", **Lugatim**, (Çevrimiçi), http://www.lugatim.com/s/kayyum, 15 Şubat 2019.

Amcam da görmüş, bizim ev yapılırken evin oraya çadır kurmuşlar amcam da bir bakmış varlar, sonra tekrar bakmış yoklar. Bu şehitler eskiden hep böyle dolaşırmış meğerse. Eskiden herkes görürdü ama şimdi kimse görmüyor. Çünkü orayı kazdılar, bir şeyler aradılar falan. Bir de şimdi kimse bunlara inanmıyor. Oysa bunlar itikat meselesi. Şimdiki gençliğe inandıramıyorsun bazı şeyleri." (KK 80, 81)

5.1.20. Oruçoğlu Köyü: Seyit Ali Efendi

Köy içerisinde, cami yanında bulunan ziyaret yeri Seyit Ali Efendi ve eşi Fatma Hanım'ın kabridir. Ziyaret yeri başında yatan zat hakkında verilen bilgi şu şekildedir: "Bu camii şerifi Kadiriye tarikatından Şeyhlerin Şeyhi (unvanıyla meşhur) Nevşehirli Oruçzade Hasan Efendi'nin mahdumu (oğlu) deniz binbaşılığından emekli Hacı Seyit Ali Bey inşa ettirmiştir. Allah onu mağfiret eylesin Âmin. Mübarek Ramazan-ı Şerif'in başı (1329) Ruhuna Fatiha" (KK 21, 22, 23, 24, 39, 41, 42, 43)

Fotoğraf 5.13.: Oruçoğlu Köyündeki Ziyaret Yeri

"Yatır" veya "saygı gösterilen bir mezar" olarak bilinen bu ziyaret yeri özel bir ziyaret günü veya adabı olmamasına karşın köye cami yaptırması ve köy halkı tarafından sevilip sayılması bakımından önemlidir. Kim olduğu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler bu kişi hakkında çeşitli rivayetler aktarmaktadır. Bir kaynak kişi şunları söylemektedir: "Çok inançlı, dinî bilgileri kuvvetli biriymiş. 'Efendi Baba' olarak da bilinir. Bu da ona saygıdan dolayı verilen bir unvandır." Diğer bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Atatürk döneminde emekli albay köye geliyor. Sonra yöre halkını, köyü

seviyor. Bizim o zaman köyde camimiz yokmuş. O da köye bir cami yaptırıyor. Bizim köylü de vefa için onun mezarını caminin köşesine koyuyor." Başka bir kaynak kişi ise Seyit Ali Efendi hakkında şunları aktarmaktadır: "Gazeteye ilan vermiş, o zamanın muhtarı, demiş ki bizim köyde cami yok, hayırseverlerden biri köyümüze bir cami yapsın. Ondan sonra bu kişi yani Binbaşı Ahmet Seyit Ali Oruçoğlu köye gelmiş. Köyü ve halkı çok sevip bir cami yaptırmış. Cami yapınca da köyün adı ondan önce 'Yılan Yatağı' olmasına rağmen onu köy halkı sevip sayınca onun soyadı olan 'Oruçoğlu' köye isim olarak verilmiş." Bir kaynak kişinin ifadesi ise şu şekildedir: "O zat babamın zamanında köye gelmiş. Burası o zamanlar cahil kalmış. O zat da köyde kalmış, köye cami yaptırmış, insanları okutmuş. Saygıdan 'Efendi Baba' deriz." (KK 21, 22, 23, 39, 41, 42, 43)

Bu zatın köye olan hizmetlerinden ötürü köy halkının caminin köşesine mezarını yaptığı sıklıkla ifade edilmektedir. Fakat bir diğer rivayet ise bu kişinin öleceği günü bilerek ölmeden üç gün evvel bu yeri kazması, hazırlamasıdır. Vasiyet olarak o zaman İstanbul, Fatih'te yaşayan eşi Fatma Hanım'ın vefat edince yanına gömülmesini söyler. Vasiyeti köy halkınca yerine getirilir. (KK 21, 22, 23, 41, 42, 43)

Belirli bir ziyaret günü ve adabı olmamasına karşın hakkında bazı inanmalar vardır. Kabrin ayak ucunda bulunan mermer oyuğa sık sık su koyulur ve köy halkı tarafından şifa olması niyetiyle içilir. Diğer bir kaynak kişi de o suyun içilmeyeceğini, sürülerek şifa bulunacağını şu şekilde aktarmaktadır: "Orada yağmur yağınca biriken suyla ilgili olarak köyden biri rüyasında görmüş. Efendi Baba, 'İçersen zehir, sürersen şifa olsun.' demiş. O yüzden şifa bulmak amacıyla neyden zoru varsa kişi sürebilir." (KK 22, 42, 43)

Seyit Ali Efendi, İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi, Çapa Tıp Fakültesi'nden bir profesörün rüyasına girer. Bu zat rüyada Oruçoğlu köyünde cami yanında yattığını ve doktora ekibini alarak köye gelmesi gerektiği söylüyor. Ekibini alarak Oruçoğlu köyüne gelen profesör, köy halkını muayene ederek hasta olan birkaç kişiyi tedavi etmek üzere hastaneye götürür. Kaynak kişi bunu anlatırken bunun yaşanmış bir olay olduğunu, "efsane" olmadığını ifade etmektedir. (KK 21)

5.1.21. Ovacık Köyündeki Ziyaret Yeri

Ziyaret yeri köyde mezarlık içerisinde, kapalı alanda bulunmaktadır. Genellikle şifa bulma amacıyla ziyaretler yapılmaktadır. Geçmişten günümüze kadar yapılan bu ziyaretler devam etmektedir. Yörede en çok bilinen ziyaret yerlerinden biridir. (KK 2, 6, 8, 9, 10, 13, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 43, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 110, 150)

Fotoğraf 5.14.: Ovacık Köyündeki Ziyaret Yeri

Yatan zat hakkında kesin bir bilgi olmasa da çeşitli rivayetler vardır. Yörede bulunan diğer ziyaret yerleriyle arasında bağ bulunduğu, yedi veya üç kardeşten biri olduğu aktarılan bilgiler arasındadır. Bunun yanında Eyüp Sultan ile kardeş olduğu, aynı makamda olduğu da aktarılmaktadır. Ziyaret yeri dışarısında bulunan tabelada "Kırk Sultanlar Türbesi" yazmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz köy muhtarı yörede kırk adet aynı makamda ziyaret yeri bulunduğunu ve kırkının da arasında bağ olduğunu belirtmektedir. Şehit, molla, asker olarak da bilinmektedir. (KK 6, 82, 83, 88)

Köy halkı arasında Dede olarak bilinmektedir. Belirli bir ziyaret günü yoktur. Kaynak kişi ziyaret günü ve ziyaretçiler hakkında şunu ifade etmektedir: "Kadın, erkek fark etmez, sürekli burası ziyaret edilir. Belirli bir ziyaret günü de yoktur. Yılın on iki ayı gelen olur." (KK 88)

Çoğunlukla şifa bulmak amacıyla çocuğu olmayan kişiler tarafından ziyaret edilmektedir. Bu amaçla gelen ziyaretçiler yanlarında bir ya da iki adet önceden

kaynatılmış yumurta getirerek onları içeriden belirlenen alana yerleştirmekte ve çeşitli duaları okuyarak bir gece orada yatmaktadır. Dileği, duası kabul olan kişiler ise mutlaka sonrasında gelerek adak kesmeli veya türbe yararına adadıkları herhangi bir şeyi yapmalıdırlar. Kaynak kişi ziyareti şu şekilde aktarmaktadır: "Akşam ezanından önce gidersin. Orada bir gece kalacağın için kendine yemek ve yumurta alırsın. Gece okur dualarını, yumurtayı koyarsın. Türbeyi temizler, dualarını eder, orada kalırsın. Sabah uyandığında yumurtayı yazılmış olarak görürsün. Tabii itikattır bunlar." (KK 2, 8, 9, 10, 30, 83, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 92, 110, 150)

Ziyaretçilerin yanlarında getirdikleri yumurtanın bir gece bekledikten sonra geçirdiği değişimler hakkında çeşitli inanmalar vardır. Yumurtanın çizildiği, eski yazıyla yazıldığı, renk ve şekil değişikliklerine uğradığı söylenir ve bunlar yorumlanır. Bir yumurta getirildiyse bir gece bırakılır ve üzerine mavi, yeşil, kırmızı çizik atıldığı ifade edilir. Her rengin bir anlamı vardır. Yumurtanın çizildiği renge göre kişinin çocuğunun olacağına veya olamayacağına inanılır. İki yumurta getirildiyse biri erkek biri kadının yumurtası olarak bırakılır. Üzerine yazılan yumurta o kişinin çocuğu olur anlamına gelmektedir. Erkeğin çocuğu olmuyorsa erkeğin yumurtası yazılmaz. Kadının çocuğu olmuyorsa kadının yumurtası yazılmaz. Her iki yumurta da yazılırsa çocuklarının olacağına inanılır. Diğer inanma da yumurtasında üç çizgi olan kişinin çocuğu olacağıdır. Yumurta üzerine eski yazıyla da kişinin çocuğunun olup olmayacağı yazılabilir. Yumurtanın bir gece sonrasında şekil değiştirmesi de çocuk olup olmayacağı şeklinde yorumlanır. Bir yumurta uzun bir şekil alırken diğer yumurta yuvarlak bir topa benzeyen bir şekil alır. Bu durumda uzun olan yumurtayı erkeğin, yuvarlak yumurtayı kadının yemesiyle onlara şifa olacağı, çocukları olacağına inanılmaktadır. Tespit edilen son bir inanma da koyulan yumurtanın çatlarsa kişinin hamile kalacağı çatlamazsa kişinin çocuğu olmayacağı şeklindedir. (KK 2, 8, 10, 30, 82, 83, 85, 89, 110)

Kaynak kişiler bunların inanca bağlı uygulamalar olduğunu belirtmektedir. Bir kaynak kişi konu hakkında "Niyet neyse odur. Niyete bağlı şeylerdir bunlar." demektedir. Diğer bir kaynak kişi konu hakkında şunları ifade etmektedir: "Belki orada yatan bir vesile oluyordur ama Allah'tan dilenmeli bence her şey. Ne verirse o hayırlısını verir. İnanç

meselesi bunlar." (KK 2, 88, 110, 150) Bazı kaynak kişiler ise ziyaret yerinde yapılan pratiklerin sonucunda ortaya çıkan inanmaların doğruluğundan emindir. Bir kaynak kişi Ovacık'ta bulunan ziyaret yeri hakkında şunları aktarmaktadır: "Orada olmadı mı çocuğun bir daha doktora bile gitsen hiç olmazmış. Büyük türbe orası çünkü. Orada yumurta yazılır." (KK 30, 82, 83, 89)

Çocuğu olmayan kişilerin dışında altını ıslatan, konuşamayan çocuklar da buraya götürülür. Konuşamayan çocuklara ziyaret yeri başında bulunan su, şifa olması niyetiyle içirilir. (KK 84, 89)

Yapılan ziyaretlerin bir adabı vardır. Türbe içerisinde küfür söylenemez, dua edilir ve türbe yararına işler yapılır. Ziyaret adabına uyulmazsa kişinin dileği kabul olmaz. Konu hakkında bir kaynak kişi şunu aktarmaktadır: "Bir gün genç bir kız gelmişti nişanlısıyla, kız dilsizdi. Nişanlısı türbe içerisinde söylenemeyecek laflar etmiş, küfürlü konuşmuş. Sonra faydasını görmeden gittiler. Sonra kız tekrar geldi mübareğin yanına. Kaldılar orada, duasını etti. Sonra düzeldi kızcağız. Türbe için de tül perde dikti." Ziyaret gerçekleştirilip dilek, dua kabul olduktan sonra da türbe tekrar ziyaret edilerek kurban kesilmeli, pilav yapılarak köy halkına dağıtılmalıdır. Bunu yerine getirmeyen bir ziyaretçinin yaşadıkları şu şekilde anlatılmaktadır: "Biri geldi, adağı kabul olmuş, kurban kesti burada. Kestikten sonra attı bagaja kurbanı yola koyulacaktı ki tam türbenin önünde arabası birden alev aldı. Sonra dediler ki nasıl, neden oluyor böyle. Oysa burası ziyaret yeri, kesip çoluk çocuğa dağıtması gerekirdi." (KK 89, 110)

Bu ziyaret yerinde yatan kişinin çeşitli kerametler gösterdiği anlatılmaktadır. Gösterdiği kerametlerden kaynak kişilerce en çok anlatılanı mezarının kıbleye bakmaması, kıbleye çevrilse bile yine eski haline dönmesidir. (KK 82, 84) Gösterdiği diğer bir keramet ise mezar başındaki taşının geçmişte Yeniköy'de yaşayan Rumlar tarafından sürekli devrilmesi fakat yatan zatın taşı tek parmağıyla kaldırıp aynı yere yerleştirmesidir. Kaynak kişiler taş üzerinde parmak izinin de olduğunu söyleyerek bu keramete delil göstermektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Başında koca taş var ya onu Yeniköy'den gelen gavurlar gece

gelip yıkar, mübarek gündüz dikermiş taşını. Taşın orta yerinde iz var ya o onun izi. Tek parmağıyla kaldırır, dikermiş taşını yerine." (KK 30, 43, 89)

Fotoğraf 5.15.: Ovacık Köyündeki Ziyaret Yeri

Köy içerisindeki kişilere görünmekle beraber köyü ve köy halkını koruduğuna inanılır. Köy muhtarı ziyaret yerinin onları koruduğunu, yıllardır köyde hırsızlık, uğursuzluk yaşanmadığını ifade etmektedir. Konu hakkında bir kaynak kişinin aktarımı şu şekildedir: "Ovacık'ın civar köylerinde bir kız çocuğu kaybolmuştu geçenlerde. O kızı mübarek gezdirmiş sonra evine bırakmış. Kız, Ovacık'taki türbe Dedesi çıktı beni korudu demiş. Kim bilir mübarek olmasa kızın başına neler gelecekti." (KK 88, 89)

Dede'nin köy halkına göründüğü de aktarılan bilgiler arasındadır. Fakat kaynak kişiler Dede'nin eskisi kadar sık görünmediğini, ziyaret yerinde yapılan define aramaları ve kazılarla birlikte Dede'nin oradan gittiğini söylemektedir. Yöredeki diğer ziyaret yerlerinde de yapıldığı üzere Ovacık köyünde de defineciler para, altın vs. aramıştır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Kaynatam derdi orada para var diye ama biz korkar oraya yaklaşamazdık, çarpar Dede diye. Ama dışarıdan gelenler yapıyor işte." Defineciler Dede tarafından çarpılması hakkında ise bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Civar köylerden biri gidip para aramış Dede'nin yattığı yerde. Bazıları diyor ki orada Dede olsaydı onu, defineciyi çarpardı. Bazıları da Dede olduğu için onu çarpmadı diyor." (KK 9, 89)

Dede'yi gördüğünü söyleyen kişiler de vardır. Bu kişilerin ifadeleri şu şekildedir: "Oraya biri torunuyla gitmiş. Dede çocuğa gözükmüş. Çocuk, 'Babaanne bak Dede bana bakıyor, bana okuyor.' diyormuş. Kadın da 'Sus oğlum sus' diyormuş." Yatan zatı gördüğünü söyleyen diğer bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Eskiden bana da görünmüştü. Giyinmiş, kuşanmış, nurlu bir şekilde geldi. Ben de rahatsızdım. Görünce Allah da biliyor ya önce korktum. Dede de bana 'Korkma kızım.' dedi. Sonra birden gidiverdi." Ziyaret yerinde yapılan define aramaları, hırsızlıklar vs. nedeniyle Dede'nin eskisi kadar sık görünmediği ifade edilmekte ve zatın yerini terk ettiğinden şüphe duyulmaktadır. Konu hakkında kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Eskiden çok değerli bir şeydi bizim için görmek, köyümüzde olması. Ama soyduktan sonra belki de gitti mi ne? Eskisi kadar görünmüyor. Değerini bilemedik ne yazık ki. Oysa mübareğin her şeye faydası olurdu." (KK 56, 89)

5.1.22. Sofular Köyü: Dobra Dede

Sofular köyünde, sahil kesiminde açık şekilde bulunan ziyaret yeri geçmişten günümüze kadar çeşitli amaçlarla ziyaret edilmektedir. Özellikle Hıdırellez zamanı ve geçmişte yapılan yağmur dualarında ziyaretlerin yoğun olduğu söylenmektedir. Üzerinde "Dobra Ahmet" ifadesi bulunmasına rağmen halk arasında "Dobra Dede" olarak bilinmektedir. (KK 75, 76, 108, 109, 110, 113, 114, 115, 116)

Fotoğraf 5.16.: Sofular Köyündeki Ziyaret Yeri

Yatan kişinin kimliği hakkında çeşitli rivayetler vardır. Yuşa Aleyhisselâm ile yola çıkan askerlerden biri olduğuna inanıldığı gibi savaş zamanı denizden çıkan askerlerden biri olduğuna da inanılmaktadır. Kim olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. "Dobra Ahmet" ismi hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi köyden birinin rüyasına girdiğini ve rüyada Dede'nin "Benim ismim Ahmet" demesi üzerine ziyaret yerine bu ismin verildiğini aktarmaktadır. Köy halkı arasında "Dobra Dede" veya "Dobra Ahmet" şeklinde ifade edilmesini, yatan zata "Dobra" lakabının verilmesinin nedenini diğer bir kaynak kişi şu şekilde açıklamıştır: "Dobra Ahmet aslında Saraybosna'dan, Yugoslavya'dan gelmiş. Çok dürüstmüş, her sözü doğruymuş, hep dobra dobra konuşurmuş ve dobra dobra savaşırmış, o yüzden Dobra Ahmet yani Dobra Dede olarak biliriz biz." (KK 75, 76, 108, 109, 113, 114, 115, 116)

Sahil kesiminde, kumluk alanda açık şekilde bulunan ziyaret yerinin etrafında da birçok mezarlık olduğu belirtilmektedir. Fakat bu mezarların da kime ait olduğu bilinmemektedir. Zamanla gelişen hava olaylarıyla kum bu mezarların üstünü örtmüş ve sadece Dobra Dede'nin mezarı kalmıştır. Aynı şekilde ziyaret yeri başında büyük bir ağaç bulunması ziyaret yerini özel kılan diğer bir özelliktir. (KK 75, 76, 108, 109, 110, 113, 115)

Hıdırellez zamanı köy halkı ve civar köylerden gelen kişilerce ziyaret edilmektedir. Sahil kesiminde yoğunlukla ziyaret edilen tek türbe olduğu bilinmektedir. Geçmişte yapılan yağmur dualarının da bu ziyaret yerinde yapıldığı söylenmektedir. Kaynak kişiler ne zaman yağmur duası için oraya gidilse köye inmeden yağmur yağdığını belirtmektedir. (KK 75, 108, 109, 110, 113, 114, 116,)

Yatır olarak bilinen ziyaret yeri günümüzde de ziyaret edilmeye ve yakınında Hıdırellez kutlamaları yapılmaya devam edilmektedir. (KK 75, 108, 109, 110, 116)

5.1.23. Soğullu Köyündeki Ziyaret Yeri

Köy merkezi dışarısında, ağaçlık tepede bulunmaktadır. Geçmişte ziyaret edilse de günümüzde ziyaret yapılmamaktadır. "Dede" olarak bilinmektedir ve yatan kişinin kimliği hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır. (KK 57, 58)

5.1.24. Sortullu Köyündeki Ziyaret Yeri

Köydeki ziyaret yeri tepede, ağaçlık alan içerinde kapalı bir şekilde bulunmaktadır. Genellikle Hıdırellez zamanı ziyaret edildiği gibi şifa bulmak amacıyla gelenlerin de olduğu ifade edilmektedir. (KK 12, 56, 48, 49, 54, 55, 89, 111, 112)

Ziyaret yerinde yatan kişinin kimliği hakkında kesin bir bilgi olmasa da çeşitli rivayetler vardır. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "İlyas Peygamber'in makamı orası ama kendi mezarı değil. Köy dışarısından buraya gelen birinden öğrendiğime göre orası aslında İlyas Peygamber'in Hızır Aleyhisselâm ile buluştuğu makammış." Yörede bulunan diğer ziyaret yerleri ile arasında bir bağ olduğu, yedi kardeşten biri olduğu ifade edilmekte veya Eyüp Sultan ve Yuşa Hazretlerinin kardeşi olduğuna inanılmaktadır. Diğer bir inanma ise şehit olduğu ya da Allah'a yakın olan bir Dede olduğu yönündedir. (KK 48, 89, 111)

Özellikle Hıdırellez'de ziyaret edilse de Hıdırellez dışında da şifa bulmak amacıyla gidenler vardır. Çocuğu olmayanlar mezar içerisine yumurta yerleştirerek ziyaretini tamamlar ve bu ziyaret sonucunda kişinin çocuğunun olacağına inanılır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Benim amcam gitti Sortullu köyüne şifa bulmak için. Onun on beş yıl boyunca çocuğu olmadı. Birçok tedavi gördü ama olmuyordu. Sonra oraya gitti ve iki çocuğu oldu. Şimdi ise her sene ziyarete gidiyor." (KK 12, 48, 49)

Geçmişten günümüze kadar köyde Hıdırellez kutlamaları bu ziyaret yeri etrafında yapılmaktadır. Geçmişte yağmur duaları için de "Sortullu Başı"na çıkıldığı söylense de günümüzde bu gelenek kalkmıştır. Hıdırellez ise köy içerisinden, civar köylerden, Ağva, Kandıra, Gebze civarından gelen ziyaretçilerle kutlanmaya devam edilmektedir. Oldukça kalabalık şekilde kutlamalar yapılmakta, yemek dağıtılmakta ve Kur'an-ı Kerim okunmaktadır. Bunun yanında adağı olan kişiler kurban kesmektedir. (KK 48, 49, 54, 55, 56, 89)

Fotoğraf 5.17.: Sortullu Köyündeki Ziyaret Yeri ve Ziyaretçiler

Ziyaret adabı şu şekildedir: "Ziyaretçiler türbe içerisine dualar okuyarak girer ve türbe etrafında üç kere "üç Kulhu bir Elham"[18] okuyarak döner, dua eder ve dilek diler. Bu işlem sonrasında türbenin ayak ucunda bulunan suyla "şifa niyetiyle" kişi ellerini yıkar ve yüzünü siler." Orada adak için bırakılan şekerlerden "şifa niyetiyle" alınabilir. Adak veya dileği olan kişiler ziyaret yeri içerisinde olan mumlardan birini alarak yakar veya dileğinin kabul olması niyetiyle para bırakır. Bu ziyaret yerinde arka dönülmeden geri geri, yüz türbeye bakacak şekilde çıkılmalıdır. Bazı kişiler ise ziyaret yerine girdiklerinde dönme işlemine başlamadan önce getirdikleri su şişesini ayak ucuna bırakır ve yedi kere döner. Ardından suyu alarak türbeden çıkar. Bu suyun içen kişiye şifa olacağına inanılır. Çocuğu olmasını isteyen kişiler ise türbenin ayak ucuna yumurta bırakarak dönme işlemini tamamlar ve sonrasında yumurtayı alarak çıkar. Yumurtayı yiyen kişinin şifa bulacağına, çocuğu olacağına inanılır. (KK 49, 89, 111, 112)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi bu ziyaret yerinde yatan zattan dileğin kabul olmasını istediklerini şu şekilde aktarmaktadır: "Buradaysan bundan

[18] Üç İhlâs ve bir Fâtiha suresi okunması gerektiği belirtilmektedir. İhlâs Suresi: Kul huvallâhu ehad. Allâhu's-samed. Lem yelid ve lem yûled. Ve lem yekûn lehû kufuven ahad.: De ki: "O, Allah'tır, bir tektir." "Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, o, hiçbir şeye muhtaç değildir.)" Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir)." "Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir." Bkz.: Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an-ı Kerim", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/ihlas-suresi-112/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, 18 Şubat 2019.

isteyeceksin. Allah'tan yine isteyeceksin tabii ama burada bundan isteyeceksin." (KK 111)

Günümüzde de bu ziyaret yeri hakkında çeşitli inanmalar ve uygulamalar halk arasında devam etmektedir.

5.1.25. Sungurlu Köyündeki Ziyaret Yeri

Köy içerisinde bir adet ziyaret yeri bulunmaktadır. Geçmişte Hıdırellez kutlamaları bu ziyaret yeri yanında yapılmaktaydı. Günümüzde ise Hıdırellez'de dahi ziyaret edilmemekte ve bakımsız bir şekilde köy içerisinde yer almaktadır. Kim yattığı hakkında bilgi sahibi olunmamakla birlikte geçmişte kadınlar tarafından ziyaret edildiği ifade edilmektedir. Çocuğu olmayanlara şifa verdiğine inanılır. Bu amaçla kişilerin buraya yumurta bıraktığı ve yumurtanın üzerine çocuğun olup olmayacağının yatan kişi tarafından yazıldığı aktarılmaktadır. Ziyaret yerine su ve havlu bırakılır ve yatan zatın bunları kullanarak abdest aldığı söylenir. (KK 67, 72, 73, 74)

Fotoğraf 5.18.: Sungurlu Köyü Ziyaret Yeri

5.1.26. Tekke Köyündeki Ziyaret Yeri

Köy içerisinde, cami yakınında bulunan ziyaret yeri günümüzde ziyaret edilmemektedir. Definecilerin ziyaret yerini kazdığı söylenir. Dede olarak bilinmektedir. Geçmişte köy halkının bildiği ve ziyaret ettiği bir yer olsa da günümüzde bu özelliğini kaybetmiştir. (KK 90, 91, 92)

5.1.27. Ubeyli Köyündeki Ziyaret Yeri

Ubeyli köyü içerisinde bulunan ziyaret yeri geçmişte cuma akşamı ziyaret edilmekteydi. Ziyaret yerinde yatan kişi "Ermiş" olarak bilinmektedir. Yöredeki diğer ziyaret yerlerinde yatanların bazıları ile kardeş olduğu düşünülür. Pazar günü akşamı da ziyaret yerinde mum yakılmaktadır. Yörede olan diğer ziyaret yerinde olduğu gibi burada da su ve havlu bulunur ve köy halkı tarafından bunların takibi yapılır. (KK 58)

Ubeyli köyündeki Dede ile ilgili olarak çocukluğunda yaşadığı bir olayı kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Dilenci ermiş gibi birileri gelirdi. Ben kızken mesela Ubeyli'de annemlere gelmişti. Benim kız kardeşim vardı, biz beraber harmanda oynuyorduk, onunla dövüş ediyorduk. Annem de camdan bakıyordu. Annem bize bağırdı niye dövüş ediyorsunuz diye. Aşağıdan da bir yaşlı Dede geliyor, birden annem bize bağırınca anneme dedi ki, 'Hanım kızım, hanım kızım bağırma çocuklara. Güzel güzel oynayın yavrum de.' dedi. Annem de dedi ki 'Baksana amca dövüş ediyorlar.' dedi. 'Olsun, onlar çocuk' dedi. Gele gele geldi bizim evin altına doğru. O zaman da benim rahmetli amcamın hanımı rahatsız, ölüm döşeğinde. Annem de hamile. Biz üç kızdık, annem de hamile o sırada. Annem demiş ki kayınvalidesine, 'Anne kapıya yaşlı bir Dede geliyor' demiş. Babaannem çıktı onun yanına. Babaannem biraz sertti, 'Ne istiyorsun, ne istiyorsun?' dedi ona şimdi. O da dedi ki 'Kızım dedi, ne istiyorsun demezler, hoş geldin, sefa geldin derler' dedi. Babaannem de öyle dedi. Senin bir tane gelinin var ölüm döşeğinde, bir tane de gelinin var hamile, oğlan evladı olacak dedi. Babaannem 'Ne istiyorsun Dede?' dedi. 'Bana bir tane ekmek ver.' dedi Dede. Köy ekmeği verdik. Böyle sırtında heybe gibi bir şey var, ona koydu. Şöyle giderken köy içinde biz de onun peşinde kaybettik onu. Önümüzden resmen kayboldu. Onu işte Ubeyli'de bir türbe var, tam o türbeye yaklaşırken kaybettik. Çok sakalı vardı, heybesi vardı, birden göründü, ekmek istedi, sonra kayboldu, gitti." (KK 58)

5.1.28. Vasiyet Tepesi

İlçe merkezinde bulunduğu aktarılan ziyaret yerinde Dede veya asker yattığına inanılır. Bir kaynak kişi orada yatan kişinin aslında Ovacık, Hacıllı, Kabakoz köyünde

bulunan ziyaret yerlerinde yatan zatlarla kardeş olduğunu ifade etmektedir. (KK 6, 7, 8, 11, 15, 21, 23)

Konu hakkında bir kaynak kişinin aktarımı şu şekildedir: "Şile'de bir Dede var derler ama aslında yok Dede. Yok bir ağaç varmış, dibinde hemen sonra biri de burada mezar var diye bir şeyler dikmiş falan ama mezarın içini defineciler kazdılar para için, hayvan kemiği çıktı dediler." Konu hakkında kesin bilgiler olmamakla beraber günümüzde de ziyaret edilmektedir. (KK 7, 11)

5.1.29. Yazımanayır Köyündeki Ziyaret Yeri

Köy içerisinde tepede, ağaçlık alanda bulunmaktadır. Ziyaret yerinin bulunduğu alan köy halkı tarafından "Türbe Bayırı" olarak bilinmektedir. Kime ait olduğu bilinmese de geçmişte ziyaret edilmekteydi ancak günümüzde ziyaret edilmemektedir. Ovacık ve Sortullu köyü ile birlikte üç kardeş olduklarına inanılır. (KK 93)

5.2. Büyü, Nazar, Muskayla İlgili İnanış ve Uygulamalar

5.2.1. Büyü

"İyi veya kötü bir sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkilemek ve olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin topuna birden büyü diyoruz. Bu anlamı ile kelimenin kavramı genişlemiş oluyor; deyim Fransızcadaki magie kelimesinin bilim dilindeki kullanılışını karşılıyor. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır; bir kimseyi sevdiğinden soğutmak, düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan 'kötü büyü', bir kişide karısına karşı sevgi uyandırmak ya da evine bağlılık sağlamak için yapılan 'olumlu büyü' (muhabbet tılsımı) gibi. Bu türden etkilemelerin öteki tipleri geçerli oldukları yerlere, şartlara, amaçlarına ve uzmanları olup olmadığına göre çeşitli adlar alırlar halk geleneğinde."[19] Büyü, geçmişte sıklıkla başvurulan bir uygulamayken günümüzde bu durum değişmiştir. Büyüsel nitelikte olan uygulamalar hakkında kaynak kişiler çoğunlukla detaylı bilgi vermekten kaçınmışlar ve genellikle büyünün nasıl bozulacağına dair bilgiler vermişlerdir. Büyü hakkında bir kaynak kişinin ifadesi: "Büyü yapan her şey ile büyü yapabilir. Düşünmesi bile korkunç."

[19] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 121-122.

şeklindedir. Kaynak kişinin ifadesinden de anlaşılacağı gibi yöre halkının büyük bir kısmı büyüden ve büyü yapan kimseden çekinmektedir. (KK 8, 30, 58)

Kaynak kişilerin aktardığına göre büyü her şeyle yapılabilmektedir. Sabunla, saçla ve büyü yapılacak kişinin herhangi bir eşyasıyla yapılabilir. Genellikle kalıp sabunlara kırk veya kırk bir tane iğne batırılıp büyü yapıldığı söylenmektedir. Sabunla, muskayla büyü yapılabileceği gibi herhangi bir nesneyle de büyü yapılabilir. Evin önünde, bahçede, ağaç dibinde veya içinde eve ait olmayan bir nesne görüldüğünde büyü olduğundan şüphe edilir. Bu nedenle o nesneyi sirkeyle silmek büyüyü bozmak anlamına gelir. Bir nesne üzerine büyü yapıldığı düşünülüyorsa sirke ile silinir. Kişinin de sirke ile yıkanmasıyla üzerindeki büyünün bozulacağına inanılır. Bulunan şey kesilebilecek türden bir şeyse kesilmesinin de büyüyü bozacağına inanılır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Mesela sabah oldu kapının önüne indin. Kapı önüne birinin bir şey koyduğunu gördün. Onu hemen sirkeyle sileceksin. Ya da biri yiyecek bir şey getirirse ve ondan şüphe edersen yıkanabilir meyve sebze gibi bir şeyse sirkeyle yıkayacaksın ya da bıçakla keseceksin." Biri muska yaptığı zaman, büyü yaptığı zaman kapı eşiklerinin silinmesi gerekli görülür. (KK 8, 30, 58)

Bulunan nesne muska tarzında yazılı bir nesne ise bu tarz bir büyüyü bozmak için yakmanın iyi olmadığına inanılır. Bu yüzden kötü büyü için yazılmış olan muskanın akan suya, özellikle denize atılması gerektiğine inanılır. (KK 30)

Büyü yapıldığı düşünülen bir kimse varsa o kişi üzerindeki büyüyü bozmak için bu işle tanınan bir hocaya muska yazdırır ve suya koyar. Kişinin, muskalı suyla yıkanmasının büyüyü bozacağına ve o kişiye şifa getireceğine inanılır. (KK 30)

5.2.2. Nazar

"Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır Türkçede. Herhangi bir zararlı olay böyle bir sebebe

yüklendiği zaman 'nazar değdi' deyimi kullanılır."[20] Nazar ile ilgili olarak yörede şu deyişler sık sık tekrarlanmaktadır: "İnsan nazardan çatlar.", "Mezarlığın yarısı nazardandır." "Nazar insanı mezara, hayvanı kazana sokar" Bu ifadeler sıklıkla kullanılmakta ve bunların dinî kaynaklı oldukları belirtilmektedirler. (KK 8, 24, 30, 58, 136)

"…Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir; çünkü çocuklar zayıf mahluklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılarlar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar…"[21]

Bir kaynak kişi kayınvalidesinin bir çocuğunu nazardan kaybettiğini şu şekilde aktarmaktadır: "Kayınvalidem ilk çocuğunu nazardan kaybetmiş. Bir yakının gelin alması günüymüş. Çocuğu görmüşler, çocuk tosun gibiymiş. Görmüşler çocuğu, o tosun gibi çocuk ölmüş." Başka bir kaynak kişi çocukluğunda kendisine nazar değerek hastalandığını şu şekilde ifade etmektedir: "Ben çocuktum, fındık bahçesinde fındık topluyorduk, rahmetli abim vardı yanımda bir de İbrahim'in annesi. İbrahim'in annesinin de nazarı değer. Ben küçükken biraz topluydum, hava da sıcaktı, kızarmışım biraz sıcaktan. O teyze de bana 'Pancar gibi kızarmış.' falan dedi. Sonra çıktık oradan abimle denize doğru gidiyoruz, orada bana bir ağırlık çöktü. Öyle bir ağırlık ki ama denize bile giremedim. Akşama köye geldik, beni bir şeyler ısırdı sanıyorum. Her yerim kızarmış. Sonra doktorlara gittik falan kızarıklar geçmedi. Birine götürüp okuttular beni, öyle geçti, biraz hafifledim. Orada teyzenin nazarı değdi bana yani. Nazar insanı mezara, hayvanı kazana derler ya öyle işte, ben de nazardan hasta olmuştum." Çocuğuna nazar değdiğini kaynak kişi şu şekilde anlatmaktadır: "Benim iki oğlum oldu, hanım ikisinin de altı ayıktan sonra altlarını bağlamadı. Sabahları kalkar 'çiş' der yaparlardı. Ama ne zaman benim hanımın dayısı geldi onun çocukları da benim çocuklardan büyük. Onlar da kaçırıyorlarmış. Benim hanım dedi ki 'Ben çok rahatım hiç bağlamıyorum altlarını.' O akşam çocuklar yatağa kaçırdı. Gözden oldu bu, nazardan." (KK 21, 24, 30, 42, 58, 81, 136)

[20] **A.e.**, s. 119.
[21] **A.e.**, s. 119.

Nazara uğrama yalnızca insanlara özgü bir olay değildir. Nazar; mal, mülk, hayvanlar (özellikle büyükbaş hayvanlar), çeşitli eşyalar (özellikle kolay kırılabilecek olan eşyalar), nazara uğrayabilir.[22] Nazar yalnızca insanlara değil bitkilere, hayvanlara ve cansız objelere de değebilir. (KK 9, 24, 133)

Hayvana nazar değdiğine şahit olan kaynak kişi yaşadığı olayı şu şekilde aktarmaktadır: "Bizim manda vardı. Hıdırellez'e doğru koyuverdik dışarı mandayı. Eniştem bizim mandayı gördü 'Eh anasını be daha çayırını almadan tosun gibi olmuş manda' dedi. Öğleden sonra başladı manda kafa sallamaya, sonra şişmeye başladı. Ben de çocukluk, gördüm ama unuttum birilerine söylemeyi. Sonra gece yarısı manda çatladı. Gitti manda nazardan." (KK 133)

Bitkilerinin nazardan öldüğünü söyleyen kaynak kişi dallarının üzerlerine veya bitkilere yakın bir şekilde nazar boncuğu veya mavi boncuk taktığını ifade etmektedir. Bunu yapma nedenini ise daha önce çiçeklerini görüp beğenen kişilerin olduğunu ve o çiçeklerin nazardan öldüğünü bu yüzden de böyle bir önlem olarak yaptığını söylemektedir. (KK 9)

Diğer bir kaynak kişi cansız bir varlığa nazar değdiğine şahit olduğunu şu şekilde aktarmaktadır: "Ben bizzat yaşadım da bunu. Köydeydik bir gün, çok büyük bir kamyon geçiyordu önümüzden. Biz de bizim kapının önünde oturuyoruz, önümüzden kamyon geçti. Bir komşu teyze geldi 'Ay maşallah ne güzel gidiyor kamyon, nasıl da yola yakışmış.' dedi. O kamyon tam köyün virajını alırken güm diye bir ses geldi, bağa yuvarlandı kamyon. Böyle şeyler yaşıyoruz yani, belki de nazarı değdi teyzenin. İstem dışı da olabilir yani." (KK 24)

Her toplumda nazar olduğunu, İslamiyet'te de nazarın yeri olduğunu ifade eden bir kaynak kişinin nazarla ilgili olarak yaşadığı olay şu şekildedir: "Bir gün balığa gitmiştim. Biri geldi bana 'Sen varken burada kimse balık tutamaz.' dedi, gitti. Sene 1979'da günde on beş tane kofana tuttuğum günleri biliyorum. O akşam denize olta çekiyorum balık hiç yok. Çektim bir tane geldi, aldım balığı çukura bıraktım. Ama bana geldi öyle dedi ya o balık bende durmayacak. Denizle balığın arası üç metre falan. Derken

[22] **A.e.**, s.119-120.

ayağım balığa değdi ayağımın üstünden balık kanatlandı oradan denize uçtu gitti. Bana birisi anlatsa inanmam yani. Bir sene bir daha çıkmadım. Sonra bir makina almak nasip oldu. Üsküdar, Şemsipaşa'dayım, bir kova izmaritim var altmış tane falan. İzmarit tutmak öyle kolay bir şey değil. Onları koydum köşeye sekiz, dokuz tane lüfer tutup eve gideceğim. O sırada biri geldi kovamı kaldırdı 'Oo!' falan dedi. Daha önce de başıma geldi ya 'Eyvah!' dedim. Durdum biraz karanlık oldu. Kimse görmeden bir daha attım sonra ana makina dahil hepsi elimde parçalandı. Onları gittim Şişhane'de yaptırdım. O sene de balığa gitmedim. Bir sene sonra gittim tekrar. Gittiğim kişilerin hepsinin takımları bozuk. Yirmili çapa attım dedim dolu gelecek. Kimsede bir tane balık yok. Ben yirmili attım yirmi tane geldi istavritler. Dışarıya aldım, boşalttım. Kamışı elime aldım ki elimde ufalanıyor. 'Eyvah! Burada bir şeytan var, yine gözü değdi.' dedim. Kısacası nazar var, dinimizde de var." (KK 21)

Nazar hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerin çoğu nazarın olduğunu, İslamiyet'te de yerinin olduğunu, bu nedenle nazardan ve kem gözden yukarıda kısaca bahsettiğimiz şekillerde korunulması gerektiğini ifade etmektedir.

İslam ülkelerinde ve Türkiye'de nazar inancı olukça yaygın bir inançtır. İslam ülkelerinin hemen hepsinde, insanların bir bölümünün nazardan öldüğü inancı bulunmaktadır.[23] Kaynak kişiler nazar için, "Hayvanı kazana, insanı mezara." diyerek nazardan çok insanın öldüğünü ve korunmak gerektiğini dile getirmektedirler. Yeni doğmuş bebekleri ve çocukları da tehdit eden nazardan korunmak amacıyla çeşitli uygulamalara başvurulur.

Bebeklere nazar değmemesi adına başvurulan yöntemlerin başında kıyafetinin omuz kısmına dışarıdan veya içeriden nazarlık takılması gelmektedir. Takılan nazarlıklar hocalara yazdırılmış muskalar olabileceği gibi mavi boncuk, nazar boncuğu, sarımsak ve çörekotu da olabilmektedir. (KK 24, 30, 42, 58, 81)

Muskalar genellikle hocalara yazdırılmaktadır.[24] Bebeğin çok ağlamak, iştahsız olmak gibi bir sorunu varsa ona göre muskalar yazdırılmaktadır. Örneğin kaynak kişi

[23] Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Ankara, BigeSu, 2014, s. 232.
[24] Bkz.: 5.2.3. Muska, s. 282.

bebekleri çok ağladığı için Karabeyli köyünde bulunan hocaya susturma muskası yazdırdığından bahsetmektedir. (KK 24, 30, 58) Takılan muskalar hocalara yazdırılabileceği gibi kadınlar tarafından mavi boncuklarla örülerek de hazırlanabilmektedir. Günümüzde örerek yapılan muskalar artık bulunmamaktadır. (KK 81)

Takılan nazarlıklar dışında çocuğa nazar değmemesi, yaşaması için adak kurban kesildiği de görülür. Kaynak kişilerden biri nazarla ilgili şunları aktarmaktadır: "Bir nine vardı köyden, benimkiler hep şişman doğardı, onunkiler yaşamaz ölürdü. Bir gün geldi benim kızın yanağını sıktı 'Kız senin kızın ne güzel maşallah!' dedi. Bebek o anda kusmaya başladı. Dördüncü ay biter bitmez öldü nazardan. Hadi o öldü, diğer doğanlar da ölüyor. Sonra hocaya gittik. 'Kurban keseceksiniz, nazar var.' dedi. Kurban kestikten sonraki bebeğimi ne doktora götürdüm ne de nazar diye bir şey oldu. Mezarlığın yarısı nazardan ölmüş desek günah değil." (KK 30)

Bebeğe nazar değmemesi amacıyla nazarlıkların takılmasının yanında farklı pratiklere de başvurulduğu görülür. Bunlardan biri nazar değmesin diye yakılan tütsülerdir. Çocuk ve tütsü karşılıklı durur, üzerlerine çarşaf örtülür, tütsü bitene kadar o şekilde beklenir. Diğer bir işlem hocalarda yazdırılan muskanın suyun içine atılması ve o sudan çocuğa içirilmesidir. Bu uygulamalar sonucunda nazarın uğramayacağı düşünülür. (KK 58)

Yeni doğan bebekler için yapılan uygulama ise köy evleri içerisinde bulunan ocaklardan kara kömür alınıp bu kömürün bebeğin alnına sürülmesidir. Bu şekilde bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır. (KK 58)

Kaynak kişiler kendilerinin veya yakınlarının yeni doğmuş bebeklerini sıklıkla nazardan dolayı kaybettiklerini aktarırlar. Hemen her kaynak kişinin tekrarladığı "Nazar hayvanı kazana, insanı mezara sokar." deyişi bu konuda ne denli hassas olunduğunun göstergesi niteliğindedir. (KK 30, 58) Bu nedenle de geleneksel yöntemlerle, dinsel-büyüsel nitelikte uygulamalara sıklıkla başvurulmuş, insanlar bu konuda çareler aramaya çalışmıştır.

5.2.3. Muska

"Yazıyı bilen kültürlerde kutsal kitaplardan alınan cümleler, kutsal sözler, Tanrı, peygamber, aziz, evliya adları, büyüsel formüller, kâğıt, deri, teneke, bakır vb. üstüne yazılarak amulet[25] olarak kullanılmaktadır. Gerek Türkiye'de, gerekse diğer İslâm ülkelerinde Kur'an'dan alınan bazı sûre ve âyetler bir şey üzerine yazılarak bu gaye için kullanılmaktadır."[26]

"…Muskalar genellikle küçük bir teneke kutu içinde, ufak bir torbada ya da muşambaya sarılı olarak koltuk altına, omuz başına, gömlek içine dikilmiş olarak taşınır..."[27]

Çeşitli amaçlarla muskalar yapılmaktadır. Bebekler için ağlama, susturma muskaları yazdırılmaktadır. Nazar için de yazdırılan muskalar olduğu aktarılmaktadır. Bunlar yanında büyü amacıyla yazdırılan muskaların olduğundan da bahsedilmektedir. Kötü amaçlı yazılmış bir muskanın denize atılması gerektiğine inanılır. Muskalar genellikle hocalar tarafından hazırlanmaktadır. Takılan muskalar hocalara yazdırılabileceği gibi kadınlar tarafından mavi boncuklarla örülerek de hazırlanabilmektedir. Günümüzde örerek yapılan muskalar artık bulunmamaktadır. Bu muskalar genellikle omuz üstüne veya giysinin iç tarafına takılmaktadır. (KK 8, 24, 30, 58, 81)

Bebeğin çok ağlamak, iştahsız olmak gibi bir sorunu varsa ona göre muskalar yazdırılır. Örneğin kaynak kişi bebekleri çok ağladığı için Karabeyli köyünde bulunan hocaya susturma muskası yazdırdığından bahsetmektedir. (KK 24, 30, 58)

Bazı muskalar ise sadece takılmaz yazdırılan muska ile şifa bulmak veya nazardan korunmak isteniyorsa yazılı kâğıt suya atılır ve yedi gün boyunca o sudan içilir. Bu şekilde nazardan korunulacağına inanılır. (KK 57, 58)

---

[25] Amulet, Latince amuletum'dan gelmektedir. Fonksiyonlarına göre iki ana gruba ayrılırlar: zararlı dış etkileri uzaklaştıranlar ve iyilik getirenler. Bkz. Sedat Veyis Örnek, **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, Ankara, BilgeSu, 2017, s. 69.

[26] **A.e**, s. 71.

[27] **A.e**., s. 72.

5.3. Doğaüstü Varlıklarla İlgili İnanış ve Uygulamalar

5.3.1.Cin-Peri İnanışı

Halk geleneği içerisinde olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkilerini belli eden esrarlı yaratıkların varlığına inanılır. Olağandışı kimi şartlar içinde onları gördüklerini ileri sürenler bile vardır. Fakat onlar hiçbir zaman iki kişi bir aradayken görünmezler. İnsana tek başına olduğu zaman, çeşitli kılıklarda kendilerini gösterirler. Bu varlıkları adlandırmak için "cin" kelimesi kullanılır. Bu söz Türkçeye Arapçadan geçmiştir. İnsanlarla türlü yönlerden ilişkisi olan cinlerden başka tabiat öğeleriyle, orman, dağ, göl ve kaynaklarla, hayvanlarla ilişkileri olanlar da vardır. Toplum halinde yaşarlar ve bütün işlerini gece yaparlar. Oturdukları veya toplandıkları yerler değirmenler, hamamlar, terk edilmiş evler, örenler, mezarlıklar, hanlar, köy odaları ve büyük ağaçların altlarıdır. Gündüzleri abdesthane, çöplük, ulu çınarların dibi, bulaşık sularının birikintileri, saçak altı gibi yerlerdir. Bu yerlerde onları ürkütecek, kızdıracak hareketlerden kaçınmak gerekir. Cinlerden ve onların sebep verebilecekleri türlü zararlardan korunmak için, onların uğrağı olan yerlere gitmemek, oraları kirletmemek, rastlanabilecekleri yerlerde bir iş yaparken ve hatta genel olarak bir iş tutarken, bir yerden bir yere giderken besmele çekmek, 'destur' demek gerekir.[28]

Yörede cin ve peri inanışı yaygın şekildedir. Yukarıda verilen bilgilere paralel olarak kaynak kişiler de bulaşık sularında, geceleri izbe yerlerde, ağaç altlarında ve dağlarda cinlerin, perilerin bulunduğuna inanmaktadır. Bu nedenler özellikle geceleri dışarı çıkmamaya veya çöp, kül, bulaşık suyu atmamaya özen gösterirler. Özellikle gece dışarı çıkılırken, banyoya girip çıkarken 'destur', 'bismillah', 'destur savuş' denilmesi gerekir. Aksi takdirde kişiyi cin çarpacağı, uğrama olacağı düşünülür. Cin çarptığı, uğrama olduğu düşünülen kişiler hocalara götürülür ve hocanın okuması ve muska yazması ile bu kişinin iyileştiğine inanılır. (KK 8, 9, 30, 115)

Bulaşık suyunun üzerinden atladığı için cin çarptığına inanılan kişiyi kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Köyde kızımın başına geldi bu. Yılbaşına üç gün vardı. Köyde

[28] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 87-89.

bir akrabamızın düğünü vardı. Düğün telaşı falan derken cahillik işte, benim kız bilmeden bulaşık suyunun üzerinden atlıyor. Doktora götürdüm falan geçmedi. Sonra Hocaya götürdüm. Hoca, yılbaşına üç gün kala bulaşık suyunun üzerinden atlamış, uğrama olmuş dedi. Okudu, muska yaptı, onu taktık, çok şükür geçti." (KK 8)

Başka bir kaynak kişi de bir yakının banyoya bismillahsız girdiği için cin çarptığını, hastalandığını şu şekilde anlatmaktadır: "Halamın oğlu var, o dört yaşındayken bu oluyor. Halam alıp onun bezini bismillahsız banyoya koyuyor. Sonra çocuk hastalanıyor, tuvalete çıkamıyor. Sonra bunlara okuyan bir hoca buldular İzmit'te, adam ermiş. Ona götürüyorlar. Adam bir muska yazmış. Ergenlik çağına kadar bunu üstünde taşıyacak demiş. Ondan sonra da düzeldi." (KK 115)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi ise eskiden dağlarda cinlerin bulunduğunu çünkü dağlardan "danbur dunbur" diye sesler geldiğini ve korktuklarını ifade etmektedir. Bu nedenle bu gibi yerlere tek gitmediklerini aktarmaktadır. Günümüzde ise artık bu seslerin gelmediğini söylemektedir. (KK 30)

İzbe bir alandan besmelesiz geçen kişi kendisini cin çarptığını şu şekilde aktarmaktadır: "O zaman Bağlarbaşı'nda oturuyorduk. Eskiden herkeste televizyon yoktu. Teyzemin kızının vardı, oraya giderdik, haftada bir Türk sineması izlemeye giderdik. İşte oturmaya gidiyorduk teyzemin kızına. Annemler kestirme yerden gidiyor, ben de arkalarından çekirdek çiğneye çiğneye gidiyorum gece vakti. Sonra birden iki büklüm oldum. Öyle kaldım, doğrulamıyorum. Bir de bir ağrı, sızı var. Yamuldum ben birden, anneme 'Çarpıldım ben.' diyorum. Bir yandan Felak, Nas surelerini okuyorum ama ben okudukça beni daha çok sıkıyorlar. Nasıl bir ağrı dayanamıyorum, sürekli ağlıyorum. Sonra kalktık, eve geldik. Onun bir duası varmış, annem bir dua kitabından onu okuyor. Üç gün boyunca beni sürekli sıktılar. Hani iple sıkarsın ya öyle sıktılar, kemiklerimin çatırdadığını hissettim. Annem de üç gün okudu. Sonra geçti çok şükür. Besmelesiz hareket ettiğinde olur öyle, bende de ondan öyle oldu işte." (KK 115)

Yörede alkarısı inancıyla cin, peri inanışı benzer olarak görülmektedir. Lohusaya bir çeşit cin olan alkarısının musallat olacağına inanılır.[29] Benzer şekilde yeni geline de

[29] Bkz. 3.1.1.3.3.2. Alkarısı ve Al Basması, s. 129.

musallat olacağı düşünülür. Bu nedenle de yeni gelinin kırk gün boyunca kaçınması gerekenler vardır.[30] (KK 8, 24, 30, 42, 43, 81, 150)

5.3.2. Karabasan

"Türk halk kültüründe varlığına inanılan olağanüstü yaratıklar arasında 'Ağırlık, Karabasan, Congoloz, Erkebit, Hırtik, Kul, Hınkur, Munkur, Cadı, Çarşamba karısı, Gelincik, Sarı Kız, Yol Azdıran, Kara Ura' ve 'Demirkıynak' gibi varlıklar yer alır. Muhtemelen geçmişte işlevleri ve kökenleri itibariyle birbirinden tamamen farklı varlıklar iken günümüzde bir yandan gelenek çevreleri daralıp yerelleşirken diğer yandan da işlevleri daralarak neredeyse hepsi aynı varlığın yerel varyantlarına dönüşmüş gibidirler."[31]

Karabasan, "Sıkıntılı ve korkulu düş, kâbus"[32] "Lohusalık humması, doğumdan sonra gelen ateşli hastalık…" olarak tanımlanmaktadır.[33]

Karabasan yörede bazen alkarısı ile karıştırılmaktadır. Fakat bir kaynak kişi alkarısının tüm lohusalara gelebileceğini fakat karabasanın herkese gelmeyeceğini ifade etmektedir. (KK 24, 30)

Uyku sırasında karabasan geldiğinde kişinin üzerine bir ağırlık geldiği, kişinin kıpırdayamadığı ve ses çıkartamadığı aktarılmaktadır. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Karabasan gelmesin diye yataktaki kişiye su atarmışsın gitsin diye. O geldiğinde hiçbir şey yapamaz insan, nefes bile alamazmışsın." (KK 30)

5.4. Uğurlu Sayılan Günler ve Gecelere Dair İnanış ve Uygulamalar

Halk arasında uğurlu ve kutsal sayılan gün cuma günü ve gecesidir. Perşembe gecesi halk arasında cuma gecesi olarak ifade edilmektedir. (KK 30, 42, 43, 44)

---

[30] Bkz. 3.1.3.3.2. Yeni Gelinle İlgili Âdetler, s. 175.
[31] Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2015, s. 142.
[32] Türk Dil Kurumu, "Karabasan", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49a9e7a45437.15416877, 24 Ocak 2019.
[33] **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, Haz. Zafer Öztek, 4. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu, 2018, s. 82.

Oruçoğlu köyünde bilgilerine başvurduğumuz kaynak kişiler cuma gecesi hakkında şunları aktarmaktadır: "Bizim köyde perşembe günü gençler arasında, cuma günü de ihtiyarlar arasında okumalar olur. Bu okumaların yanında cuma gecesi de mutlaka atlamayacak, okuyacaksın." (KK 42, 43, 44)

Kaynak kişiler cuma ve perşembe günleri ile ilgili bazı inanışlara sahiptirler. Bu inanışlar; "Cuma günü, ev süpürülmez.", "Cuma salası verildiğinde ev süpürülmez." veya "Cuma günü ağ alınmaz." şeklinde ifade edilmektedir. Bir kaynak kişi konu hakkında şunu aktarmaktadır: "Cuma günü eve çok ellemeyeceksin. Perşembe günü temizliği yaparsan iyi ama cuma günü dipten köşeden temizlik yapmak iyi değil." (KK 42, 43, 44, 49, 58, 74, 138)

Günler hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi salı günü hakkında şunu aktarmaktadır: "Salı günü ölmek çok iyiymiş." Diğer bir kaynak kişi ise salı günü de cuma günü gibi ev süpürülmeyeceğini söylemektedir. (KK 30, 58)

Kutsal gün ve geceler hakkında derlenen bilgiler bunlardır. Fakat kaynak kişiler bu bilgileri büyüklerinden öğrendiklerini, neden böyle olduğu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını veya nedenlerini unuttuklarını ifade etmektedirler.

5.5. Günlük Yaşamla İlgili İnanış ve Uygulamalar

"…İnsan topluluklarınıyorumlayıp anlamlandırmanın yolu da onların zaman, mekân (dünya, doğa, vatan, ev) ve insanla ilgili tasavvurları ile yine onların doğaya yaklaşımlarını yansıtan nesneler dünyasına odaklanmaktan geçer. İnsan topluluklarının hayata, dolayısıyla kendilerine anlam ve değer kazandırma çabalarının bir ürünü olan inanç ve düşünceleri, onların değerler sistemiyle kurumlarını oluşturur ve toplumlar, bu değerler sistemiyle kurumları kuşaktan kuşağa aktararak kendilerini sürekli kılmaya çalışırlar. Kuşaklar boyu aktarıla gelen değerler sistemiyle kurumlar zamana, şartlara ve gereksinimlere bağlı bir şekilde kendilerini güncellerler…"[34]

Korku, çaresizlik, çağrışım gibi psikolojik nedenlerle beliren, geleceği bilmek arzusuyla tesadüfi benzerlikleri iyilik veya kötülüğün ön belirtileri olarak değerlendirilen,

[34] Mehmet Açа, Mehmet Ali Yolcu, "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 498.

bilimin ve geçerli bir dinin reddettiği birtakım doğa üstü kuvvetlere inanan, kuşaktan kuşağa geçen yanlış ve boş inanmalara batıl inanç denir.[35]

Yörede tespit edilen günlük yaşama dair bazı batıl inanışlar vardır. Bunlar şu şekildedir:

Akşam ezanından sonra dışarı kül dökülmez. Dökülürse uğrama olunur. (KK 8)

Bismillahsız kapı dışarı çıkılmaz. (KK 8)

Ceviz ağacı altında uyunmaz. (KK 8)

Eşiğe oturulmaz, oturulursa borçlular kapıya gelir. (KK 8)

Geceleri dışarı su dökülmez. (KK 9)

Geceleri örtü silkelenmez. (KK 9)

İncir ağacından düşen iyi olmaz. (KK 8)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler bunlardan biri yapıldığı takdirde başlarına bir uğursuzluk geleceği, cin veya şeytan çarpacağı, uğrama olunacağına inanmaktadır. Bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Bunlar yapılmaz yapılırsa Allah muhafaza cinler, periler musallat olur, uğrama olursun. İyi değil der büyüklerimiz. Biz öyle duyduk." (KK 8, 9)

5.5.1. Tahtaya Vurma

"İstenmeyen bir olay duyulduğunda tahtaya üç kere vurulması kötülükten korunmak, kötü ruhların duymasını önlemek amacına yönelik eski bir inanıştır."[36]

Derleme sırasında gözlemlenen inanışlardan biridir. Genellikle yöre halkının yaptığı davranışlardandır. Konu hakkında bilgisine müracaat edilen bir kaynak kişi ise tahtaya vurmanın batıl bir inanış olduğunu, İslam dininde olmadığını şu şekilde ifade etmektedir: "İslam hukukuna göre değil kulak çekme ve tahtaya vurma. Bunun Türk kültürüyle, bizle bir ilgisi yok. Kulak çekme Ortodoksluk, tahtaya vurma da Yahudilik ile ilgilidir. Ama bunun sonucunda söylenen 'Allah Korusun' Müslümanlıktan dolayıdır." (KK 109)

---

[35] Örnek, **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, s. 35.

[36] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 385.

5.5.2. Sadaka Verme

Sadaka, "Dilenciye verilen para" şeklinde açıklanmaktadır.[37]

Yörede, özellikle dışarıdan gelen dilencilere sadaka verildiği aktarılmaktadır. Sadaka olarak ekmek, tuz ve para verilmektedir. Ekmek verilecekse kişinin başı üzerinde ekmeği kırarak "sadaka çıkartması" gerekmektedir. (KK 30, 42, 43)

Sadaka verme şekli ile ilgili olarak bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Başının üstünde çevirirsin parayı 'başımın gözümün sadakası olsun' diyeceksin ve vereceksin. Ben sadaka veriyorum diye kimseye duyurmayacaksın. Gönlünden vereceksin." (KK 42, 43)

Yörede bazı köylerde geçmişten kalan, Bektaşi kültürüne ait olduğu düşünülen sadaka taşlarının da olduğu aktarılmaktadır. (KK 142)

[37] Türk Dil Kurumu, "Sadaka", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49c1a52abb65.79871473, 24 Ocak 2019.

ALTINCI BÖLÜM

HALK EĞLENCELERİ VE TÖRENLER

6.1. Halk Sporları ve Eğlenceleri

Eğlence, "1. Eğlenme işi, sefahat, 2. Neşeli ve hoşça vakit geçirten şey veya kimse" şeklinde açıklanmaktadır.[1] Oyun kavramı ise, "1. Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence, 2. Tiyatro veya sinemada sanatçının rolünü yorumlama biçimi, 3. Müzik eşliğinde yapılan hareketlerin bütünü, 4. Seslendirmek veya sahnede oynamak için hazırlanmış eser, temsil, piyes, 5. Bedence ve kafaca yetenekleri geliştirmek amacıyla yapılan, çevikliğe dayanan her türlü yarışma, 6. Şaşkınlık uyandırıcı hüner, 7. Kumar, 8. Güreşte rakibini yenmek için yapılan türlü biçimlerde şaşırtıcı hareket, 9. Teniste, tavlada taraflardan birinin belirli sayı kazanmasıyla elde edilen sonuç, 10. Hile, düzen, desise, entrika" şeklinde tanımlanmaktadır.[2]

"Türkçeye 'spor' kelimesi Batı'dan gelmiş, bir ulusa mal edilmeyen, uluslararası yaygınlığı olan vücut gücü yarışma ve gösterilerinin yurdumuzda yayılmasıyla benimseniştir. Halk dilinde bu anlamı ile 'spor'u karşılayan bir deyim yok…Nitekim güreşlerin 'yağlı güreş' tipi, Türkiye ölçüsünde ve bütün yönleri ile bir spor göstergesidir; kesin, değişmez kuralları vardır, kalabalık seyircileri toplar, ödüller dağıtılır gösterilerin sonunda…"[3]

---

[1] Türk Dil Kurumu, "Eğlence", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49ca4ec56ad6.74304610, 24 Ocak 2019.

[2] Türk Dil Kurumu, "Oyun", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49caea689d01.38269590, 24 Ocak 2019.

[3] Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, 3. bs., Ankara, BilgeSu, 2016, s. 279-280.

6.1.1. Güreş

Geleneksel Türk sporlarından biri olan güreş, "Belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kişinin türlü oyunlarla birinin sırtını yere getirmeye çalışması"[4]; yağlı güreş ise, "Güreşçilerin vücutlarının zeytinyağı ile yağlanmasıyla yapılan bir tür serbest güreş" şeklinde ifade edilmektedir.[5]

Fotoğraf 6.1.: Satmazlı Köyünden Burmaoğlu İsmail Pehlivan vd.

Yörede güreş, halk eğlenceleri içerisinde en yaygını ve en önemlisidir. Şile'de özellikle düğünlerde yağlı güreşler yapılmaktaydı. Güreşin ata sporu olduğunu belirten yöre halkı, yörenin güreşle ve pehlivanlarıyla meşhur olduğunu ve bu pehlivanların Türkiye genelinde yapılan güreş müsabakalarına katılıp derece aldığını söylemektedir. Geçmişten günümüze geldikçe bu durum değişmeye başlamıştır. Önce köyler kendi aralarında birleşerek turnuvalar düzenlemiştir. Fakat bu organizasyon uzun soluklu olmamış, sekiz yıl kadar süren müsabakalar maddi yetersizlikler nedeniyle yapılamamıştır. Günümüzde Şile Belediyesi'nin düzenlediği yağlı güreş müsabakaları gerçekleştirilmektedir. Kaynak kişiler bu müsabakaların eskiyi yaşatması bakımından

[4] Türk Dil Kurumu, "Güreş", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49cb18f3ec05.17171637, 24 Ocak 2019.

[5] Türk Dil Kurumu, "Yağlı Güreş", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49cb92e6afd8.29525217, 24 Ocak 2019.

önemli olduğunu fakat eski güreşlerin tadını vermediğini dile getirmektedir. (KK 1, 2, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 21, 23, 24, 30, 31, 33, 34, 36, 45, 46, 48, 57, 59, 79, 64, 80, 97, 98, 100, 101, 105, 107, 125, 128, 129, 131, 134)

Fotoğraf 6.2.: Köyler Arasında Düzenlenen Güreş Müsabakaları

"Teşvik, ayak, deste, küçük orta, büyük orta, baş altı, baş" olmak üzere yedi boydan oluşan müsabakalar düzenlenmektedir. Bu boylardan biri bitirildiğinde diğer boya geçilir ve her boy kendi arasında güreş yapar. Bir kaynak kişi güreşin neticelendirilmesiyle ilgili olarak şunu ifade etmektedir: "Adamı kucağına alıp altı adım atarsan galipsin." Başka bir kaynak kişi ise pehlivanın karşısındaki gözünü açamasın diye ter ve yağ ile karşısındakinin gözünü ovuşturduğunu, bu şekilde karşı tarafı etkisiz hale getirdiğini aktarmaktadır. (KK 6, 11, 12, 16)

6.1.1.1. Güreşte Davul, Zurna ve Cazgır

Müsabaka şeklinde köyler arasında, düğün zamanları yapılan güreşlerde davul zurna ve cazgırlar bulunur. Kaynak kişilerce güreşte davul-zurna olmazsa olmazlardan kabul edilmektedir. (KK 6, 9, 11, 12)

Hemen her güreşte olması gereken kişilerden biri "cazgırlar"dır. Kaynak kişi cazgırı, "Güreş meydanında manileri söyleyen, güreşçileri anons eden kişi" şeklinde tanımlamaktadır. (KK 12, 21, 23)

6.1.1.2. Güreş Kıyafetleri

Güreş kıyafeti olarak kispet kullanılmaktadır. Kispet, "Yağlı güreşte pehlivanların giydikleri, belden baldıra kadar uzanan, dar paçalı meşin pantolon" şeklinde tanımlanmıştır.[6] Kaynak kişiler pehlivanların güreş sırasında kispetlerini giydiklerini ve onunla güreştiklerini aktarmaktadır. (KK 11, 100, 101)

Fotoğraf 6.3.: Kispet

6.1.1.3. Güreş Türleri

Şile genelinde yağlı güreş yapılmaktadır. (KK 6, 9, 13, 14, 21, 25, 31, 75, 131)

Güreşler genellikle en fazla düğünlerde, harman zamanlarında harmanlarda, hasat zamanlarında, bayram zamanlarında bayram yerlerinde gençler arasında yapılmaktadır. Bu zamanların yanı sıra düğünden on beş, yirmi gün önce yapılan "gırgır şamata güreşi" olarak adlandırılan güreş türü mevcuttur. Bu güreş türünde kişiler birbirlerine laf atar veya araya büyükler girer, iki kişinin güreşip güreşemeyeceği ya da hangisinin kazanacağına dair tahminler söylenir ve böylece amatör iki kişi arasında güreş başlamış olur. (KK 12, 21)

[6] Türk Dil Kurumu, "Kispet", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49cbf265e7e6.85532395, 24 Ocak 2019.

Güreş, tüm köylerde özellikle düğünlerde, bayramlarda, harman ve elma hasadı zamanlarında, erkekler arasında eğlence amacıyla yapılmaktadır. Erkek çocukların da her zaman kendi aralarında güreştiği, büyüklerin "Hadi sen şunla güreş bakalım." dedikleri aktarılmaktadır. Harman zamanları da güreşin yapıldığı vakitlerdendir. Fakat iş yoğunluğu nedeniyle bu zamanlarda güreşmek için gündüz değil gece vakitleri tercih edilir. Gece harmanlarda güreşileceği zamanlarda lüks lambaları kullanılarak ortam aydınlatılır. Harmanlarda güreşin yapılmasının diğer nedeni düz ve açık alanlardan oluşmasıdır. Kaynak kişinin verdiği bilgiye göre, Gökmaslı köyü yörede yetişen birden fazla çeşitteki elmalarıyla meşhur bir köydür. Bu köyde güreşler düğünlerin yanı sıra elma zamanlarında yapılmaktadır. Bayramlarda yapılan güreşler ise çoğunlukla çocukların ve gençlerin bayram yerlerinde toplanması ve kendi aralarında güreşmeleri şeklinde olur. Bayram, harman ve hasat zamanlarının yanında hemen her köyde, düğünde güreş yapıldığı tespit edilmiştir. Düğün güreşleri Şile'de yapılan güreşlerin en önemlilerindendir. Çok haneli köylerde yapılan kalabalık düğünlerde bilhassa güreş yapılması gerekmektedir. Yapılmazsa çevre tarafından ayıplanır, hoş karşılanmaz. Bu nedenle düğünün ikinci veya üçüncü günü olan cumartesi veya pazar günü, damat tıraşından önce veya sonra ya da gelin alması öncesinde veya sonrasında güreşler tertip edilmektedir. (KK 1, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 23, 25, 27, 31, 33, 34, 36, 45, 48, 56, 57, 58, 64, 65, 69, 75, 79, 46, 90, 91, 92, 93, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 105, 118, 121, 124, 132, 135, 146)

Düğün zamanları harmanlarda veya çayırlık alanlarda yağlı güreşler yapılır. Bu güreşlere civar köydeki pehlivanlar, kendine güvenenler davet edilir. Pehlivanların bu düğüne çağrılması davul zurna ile damadın köyleri gezerek güreşi okuması şeklinde olur. Civar köyler okunduktan sonra bir sırık ucuna peşkir bağlanarak güreşin yapılacağı alana dikilir. Böylece dışarıdan gelen kişiler sırığın dikili olduğu alanın güreş müsabakasının yapılacağı yer olduğunu bilir. Düğün sahibi iki, üç teneke yağ alır ve gelen pehlivanların yağlanması için tenekeler güreş yapılacak alanda hazır bulundurulur. Herkes geldikten sonra güreş başlar. Teşvik, ayak, deste, küçük orta, büyük orta, baş altı sırasıyla pehlivanlar küçükten büyüğe doğru güreşir. Damat genellikle güreşmez, alanda

güreşenleri izler ve para dağıtır. Güreşen damada gelir ve beş, on kuruş para alır. Bu şekilde müsabaka devam eder. (KK 11, 100, 101, 131) Güreşte damadın güreşenlere para dağıtmasının yanında bazı güreşlerde ortaya bir şey konulabilir. Ödül veya hediye olarak kimi zaman düğün sahibinin maddi durumuna göre güreşenlere para dağıtılabilir veya kazanana hayvan verilebilir. Maddi duruma göre horoz, koç, buzağı veya dana güreşte verilen ödüller arasındadır. (KK 6, 11, 12, 13, 19, 118, 131)

6.1.1.4. Pehlivanlar

Şile'nin hemen her köyünde meşhur bir pehlivan vardır. Düzenlenen müsabakalarda, harman ve hasat zamanlarında, bayramlarda ve düğünlerde yediden yetişme herkes güreşebilir. Amatör pehlivanlar yanında tanınmış, meşhur pehlivanlar fazladır. Bayramlarda, harman ve hasat zamanlarında veya sıradan günlerde ihtiyarların çocukları güreştirdiği, bu şekilde eğlenildiği aktarılmaktadır. Tanınmış pehlivanlar da bu şekilde çocukluktan başlayarak deneyim kazanmış ve profesyonelleşmiştir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerin çoğu kendisinin de çocukluğunda güreştiğini söylemektedir. Fakat amatör şekilde güreşen kişilerin yanında profesyonel şekilde güreşen, Türkiye genelinde müsabakalara katılmış, köy içerisinde ve civarında meşhur pehlivan olarak nam salmış, lakaplarını ve soyadlarını "pehlivan" olarak almış kimseler de vardır. (KK 14, 31, 33, 34, 65, 79, 97, 100, 101)

İyi güreşmekle nam salmış hemen her pehlivanın lakabı bulunmaktadır. Güreşen kişilerin lakapları genelde "pehlivan" olduğu gibi bu kişilerin dış görünüşüne göre ya da bir güreşte yaşadığı olaya göre de lakap alması mümkündür. (KK 12, 13)

Pehlivanlara yörede ayrı bir önem verilir, pehlivanlar köyün namı olarak görülürdü. (KK 7) Derleme sırasında kaynak kişilerin bizlere aktardıklarına göre tespit edilen pehlivanlar şunlardır:

Ağaçdere köyü içerisinde bilinen pehlivan, Ramazan Çaylak'tır. (KK 124)

Bıçkıdere köyünde ve civar köylerde tanınan Süleyman Pehlivan köyün en meşhur pehlivanlarındandır. Direklerarası'nda güreşmiş ve madalya almıştır. Soyadı kanununun çıkması ile kardeşleri Demirtaş soyadını alsa da kendisi pehlivan olduğu için "Pehlivan" soyadını almayı tercih etmiştir. Lakabı, Sarhoş Süleyman'dır. Bu lakabı almasının nedeni

içki içmesi değildir. Oğlu Cafer Pehlivan, babasının bu lakabı almasının nedenini "Sarhoş demeleri içki içmesinden değil, güreşte hiç yenilmemesindendir. İçkiyi ağzına koyduğu yoktu babamın. Fakat, güreşe girdiği anda, yağı sürdüğü anda karşısındakini yenermiş, çok hızlı yenermiş yani. Adamı altına alıyor, adam anında pes ediyor. Sonra 'Sarhoş hâlâ bırakmıyor, neden bırakmıyor?' diyorlar. Öyle lakabı "Sarhoş" kalıyor. Babam, Şile kazasının en meşhur pehlivanıdır." şeklinde açıklamaktadır. Köy içerisinde ve dışarısında tanınan Süleyman Pehlivan'ın ayı ile de güreştiği şu şekilde anlatılmaktadır: "Babam anlatırdı, Bursa'da güreşen ayılar varmış eskiden. Babam ayıyla güreşmiş, ayıyı yenmiş. Yenince de hücum ediyor üzerine babamın. Zor zapt etmişler ayıyı." Civar köylerde bulunan kaynak kişilerin hemen hepsi Sarhoş Süleyman'dan haberdardır. Bir kaynak kişi ise konu ile ilgili şunları ifade etmektedir: "Direklerarası şampiyonu Sarhoş Süleyman. O zamanlar Kırkpınar yokmuş, padişah sarayda tertiplermiş. Sarhoş Süleyman rakibini çıktığı anda, üç dakikada yenermiş." (KK 12, 13, 21, 23, 33, 34, 45) Bıçkıdere köyünün bir başka pehlivanı ise Burma Ahmet'tir. Kişinin bu lakabı almasının nedeni güreşte yaptığı hareketten dolayıdır. Tespit edilen diğer pehlivanlar, Tamer Pehlivan ve Köse Dede'dir. (KK 12, 13, 18, 19)

Çengilli köyünde amatör şekilde güreş yapılmaktadır. Köy içerisinde ve civarında meşhur olmuş bir pehlivan yoktur. (KK 118)

Darlık köyünün meşhur pehlivanı, Yunus Aktaş'tır. (KK 105)

Doğancılı köyünde, Arif Açıkgöz köy içerisinde tanınan pehlivanlardandır. (KK 107)

Erenler köyünde, kaynak kişi dedesi "Şirin Pehlivan"ın meşhur bir pehlivan olduğunu aktarmaktadır. (KK 97)

Esenceli köyünde Kemal Pehlivan olarak tanınan Kemal Topuz köy içerisinde iyi güreşen bir kişi olarak bilinmektedir. (KK 35, 36)

Göçe köyünde meşhur pehlivan Sadettin Ünver'dir. Yörenin en meşhur pehlivanı olarak bilinir. Kaynak kişi, Sadettin Ünver'in yanında "Şeytan Ali" olarak tanınan kişinin de güreş ile ilgilendiğini söylemektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi büyük babasının amatör olarak güreştiğini söylemektedir. (KK 64)

Gökmaslı köyünde kaynak kişi iyi güreşmekle tanınan bir kişinin olmadığını söylemektedir. (KK 56)

Hacıllı köyünde Çakır Hüseyin olarak tanınan Hüseyin Sarı'nın meşhur olduğu söylenmektedir. Bu lakabı almasının nedenini kaynak kişi "Biraz çakırdı, Çakır Hüseyin derdik biz de." şeklinde açıklamaktadır. (KK 50, 51)

Karabeyli köyünden meşhur pehlivanlar Halil Gucuva, Eyüp Gucuva (Koç) ve Arabacı olarak bilinen kişilerdir. (KK 128, 129)

Karamandere köyünde bilinen pehlivanlardan biri, Sedat Şahin'dir. Konu hakkında kaynak kişi kendisinin ve kardeşinin güreştiğini aktarmaktadır. Bu kaynak kişi güreşle ilgili anısını şu şekilde aktarmaktadır: "Ben askere gidecektim, o sırada Satmazlı köyünde düğün vardı. Komşunun kispetini aldım, giydim. Orada, başa güreşen çocuklar var, Kızılcaköy'den var. Ben de kiloluyum, doksan kilo böyle kispetimden etler taşmış. Biz iki kardeş sonra güreşe tutuştuk, yeniştik, yendik sonra biraz parsa[7] topladık. Ertesi gün de Gürcülerde var düğün, Kömürlük'te, orada hiç davul zurna olmaz, çalgı çaldırmazlar onlar biraz sofu oldukları için. Oraya da gittik güreştik, yendik berabere kaldık bir parsa daha topladık. Altmış lira parsa topladık oradan da bölüştük. Yüz elli, iki yüz lira para oldu bende o zaman, 1968 yılında iyi para. Askerde bir subayın cebinde yoktu o kadar para. Artık ama parsa toplaması yasaklandı, yok artık o, zaten köy düğünlerinde de güreş kalktı." (KK 11)

Kervansaray köyünden İsmail Pehlivan bu civarda tanınan pehlivanlar arasındadır. (KK 33, 34)

Kızılcaköy'de Halit Kara, Halit Temiz, Halit Köksalan ve Mustafa Peçe düğünlerde güreş tutan kişiler olarak aktarılmaktadır. Diğer bir kaynak kişi ise köy içerisinden olan Ahmet Pehlivan için "Yenmediği insan yokmuş" şeklinde bir ifadede bulunmaktadır. Gerçekte büyük olmayan bir vücut yapısına sahip olan Ahmet Pehlivan'ın ve ailesinin lakabı "Koca Pehlivanlar"dır. (KK 102, 113)

[7] **Parsa**: Bir izleyici topluluğu önünde yapılan gösteriden sonra toplanan para Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Parsa", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49cbf51e84a5.85272067, 24 Ocak 2019.

Kömürlük köyünden Ahmet Pehlivan bilinen isimlerdendir. Kömürlük köyünde bulunan diğer pehlivanlar; İsmail Bey, Mehmet Pehlivan, Bekir Pehlivan ve Mehmet Genç'tir. Bir kaynak kişi "Deli Mehmet" isimli pehlivandan bahsetmektedir ve kamyon yüklerken bile hemen güreşe tutuştuğunu aktarmaktadır. Başka bir kaynak kişi de Deli Mehmet lakaplı pehlivandan çocukluklarında korktuklarını aktarmaktadır. (KK 13, 31, 33, 34, 106) Diğer bir kaynak kişi pehlivanlarla ilgili anısını şu şekilde aktarmaktadır: "Bizim köyden Ahmet pehlivan, sonradan gençlerden yetişen İsmail Pehlivan var. İsmail Pehlivan, Edirne'de üç defa madalya aldı kendi boyunda orta boyda, orta büyük boyda üç tane madalya aldı. Bizim pehlivan [Ahmet Pehlivan] bir gün 'Senle bir güreşelim mi?' dedi genç pehlivana. Eski pehlivan dedi bunu, herhalde elli yaşında falandı o zaman. Ahmet Pehlivan, 'Ben senle güreşirim ama bir şartım var.' dedi genç delikanlıya. 'Yenersem bir daha sahaya çıkmayacaksın, var mısın?' dedi. O da sesini kesti, cesaret edemedi [genç olan]." (KK 33, 34)

Kurna köy muhtarı kendisinin de güreştiğini belirtmektedir. Köy içerisinde güreşen diğer kişiler Abbas, Ali, Tacettin adlı kişilerdir. (KK 80)

Meşrutiyet köyünün muhtarı, büyük dedesi Mehmet Ali Pehlivan'ın köy içerisinde meşhur baş pehlivanlardan biri olduğunu söylemektedir. Diğer pehlivanlar Ferhat Pehlivan ve Mehmet Pehlivan'dır. Kaynak kişi, kendisinin de büyüklerinden öğrendiği büyük dedesi Mehmet Ali Pehlivan'ın bir anısını şu şekilde anlatmaktadır: "Eskiden Viyana kapılarına kadar olan yerler hep Osmanlınındı. Yugoslavya'dan oranın baş pehlivanı geliyor buraya Mehmet Ali Pehlivan'ı sormaya. Sora sora işte atla geliyor, köyü buluyor, sonra Mehmet Ali Pehlivanı soruyor. Diyorlar ki çift sürüyor yolun diğer tarafında. O sırada Mehmet Ali Pehlivan, üç kişinin kaldıramayacağı o kara sabanı kaldırıyor tek başına ve çift sürüyor. Buluyor Mehmet Ali Pehlivan'ı, o sırada o da yemek yiyor. Ona selam veriyor, gel otur diyor. Gelen pehlivan da 'Ben Mehmet Ali Pehlivan'ı arıyorum, Yugoslavya'dan geldim, onunla görüşmek istiyorum.' diyor. 'Nerede biliyor musun göster gideyim artık akşam oldu.' diyor. Mehmet Ali Pehlivan da tutuyor tek eliyle üç kişinin kaldıramadığı kara sabanı, çift sürdüğü şeyi tek elle kaldırıyor ve karşı evi

gösteriyor, ‘Bak oradaki çift süren.’ diyor. Gelen pehlivan ‘Yalan söylüyorsun, o sensin, ben senle güreşmem.’ diyor. Adam tekrar Yugoslavya’ya gidiyor.” (KK 6)

Oruçoğlu köyünde meşhur bir pehlivan tespit edilememiştir. Fakat yapılmış olan müsabakalara Kırkpınar’da güreşmiş Ahmet Taşçı ve Bülent Gürbüz adlı pehlivanlar katılmıştır. Kaynak kişi belirli dönem içerisinde yapılmış olan organizasyonlara bu kişilerin çocuklarının katıldığını, şu anki pehlivanların eski pehlivanların çocukları olduğunu aktarmaktadır. (KK 21, 23)

Satmazlı köyünde tanınmış pehlivanlar İsmail Pehlivan ve Fatih Koyuncu’dur. Fatih Koyuncu’u, Kırkpınar’da düzenlenen müsabakalarda baş pehlivanlarla güreşmiştir. (KK 97) Satmazlı köyü içerisinde yapılan derlemede Burmaoğlu Ahmet Pehlivan ile tanışılmış ve kendisi güreş konu hakkında bilgiler aktarmıştır. Bu kaynak kişi köy içerisinde bulunan diğer pehlivanların Ferhat Pehlivan ve Ali Pehlivan olduğunu söylemektedir. (KK 100, 101)

Sofular köyünde kaynak kişi kendisinin de güreştiğini, kendisi dışında Hüseyin Aydın, Ali Osman Taşköprü, Osman Erzurum ve Davut Sinop’un olduğunu aktarmaktadır. Osman Erzurum’un dedesi Erzurum’dan geldiği için lakabı Kürt Osman’dır. Davut Sinop’un lakabı kilolu olmasından ötürü Koca Yağcı’dır. Kaynak kişiler bu kişinin kar içinde bile güreştiğini aktarmaktadır. Aktarılan bilgilere göre karda yaptığı güreşten dolayı zatürreye yakalanmış ve vefat etmiştir. (KK 75, 109)

Soğullu köyünde İsmail Doygun ve Şerafettin Bey yörede güreşen kişilerdendir. (KK 58)

Sortullu köyünde güreştiği söylenen kişiler Yağlı Ahmet, İbrahim Kavalcı, Mustafa Bey’dir. Kaynak kişi babası İbrahim Kavalcı ile ilgili şunları aktarmaktadır: “Mesela bu köyün ihtiyarları bir yere giderken babamı götürürlermiş. Küçücük bir şeydi, benim kadardı fakat güreşi biliyor, oyunu biliyordu. Askerde bir mevzusunu anlatırdı; iri pehlivanlara şöyle bakmış sonra ben bunların hepsini yenerim demiş ve çıkıp hepsini yenmiş, karşısında kimse tutunamıyor. Kim bu diyorlar dövmek falan istiyorlar. Teğmeni sahip çıkmış sonra. Yahu demişler bu küçücük asker bizi nasıl yener? Çok atikti ama babam. Aynı zamanda hep düğünlere gidiyormuş güreşmek için babam.” (KK 48, 49)

Sungurlu köyünde Bekçi Hüseyin lakaplı Hüseyin Şengün ve Kara Ali adlı pehlivanların olduğu aktarılmaktadır. Kara Ali, iki yüz elli kilo gibi çok ağır yükleri bile kaldırması nedeniyle köy içerisinde Naim Süleymanoğlu'na benzetilmektedir. (KK 67, 69)

Tekke köyünde pehlivan olarak bilinen kişi Hüseyin Sarı'dır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi eskiden köyde çok pehlivanın bulunduğunu fakat hepsinin rahmetli olduğunu dile getirmektedir. (KK 90)

Üvezli köyünde kaynak kişiler hemen her kişinin gençliğinde güreştiğini söylemektedir. Köyde birçok pehlivan olsa da hepsi rahmetli olmuştur. Yılmaz Uygun ve Kırkpınar'da güreşmiş olan Süleyman Sırrı bu kişilerdendir. Kaynak kişilerden biri "Gagançe" adlı kişinin de pehlivan olduğunu fakat sonradan aklını kaybettiğini ifade etmektedir. (KK 14, 15, 16, 25, 27)

Yazımanayır köyü, civar köyler arasında pehlivanlarının çok olduğu ve yapılan güreş müsabakalarının meşhur olduğu bir köydür. Kaynak kişiler köyün etrafındaki küçük haneli köylerden bu köye gelip güreşlere katıldıklarını söylemektedirler. Köy içerisinde tanınmış pehlivanlar; Sabri Çakır, Hidayet Çakır, Selahattin Taşdemir, Emin Aslan, Hasan Kaya'dır. Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Bizim civarın en meşhur pehlivanları bu köydeydi. Hatta bir tanesinin boyun damarı koptu güreşte, o çok acayip bir pehlivandı. Mesela Hidayet Çakır'a 'Çakır' derlerdi, boynu kopan yeğeniydi. Ona oyun öğretirken oldu bu olay. Ondan sonra biraz soğudu bu iş köyde. Hasan Kaya vardı mesela, o Kırkpınar'da falan güreşmişti. Kendisi, dayım olur Sevinçli köyünden. Biz bile güreş tutardık ama tabii onlar gibi değil. Onlar kispetle; biz, bez pantolonla veya kotla güreşirdik. Çocuktuk o zaman." (KK 93, 124, 149)

Yeşilvadi köyünde tanınmış pehlivanlar; Vecdi Eksek, Haydar Özbey, Turhan Koray'dır. (KK 98)

Köy içlerinde ve civarında tanınan pehlivanlar bilgilerine başvurduğumuz muhtarların ve kaynak kişilerin aktardığı bilgilere göre yukarıda listelendirilmiştir. Kaynak kişilerin isimlerini verdiği pehlivanların çoğu vefat etmiştir.

Yörede köy içerisinde, köyler arasında veya düğünlerde yapılan güreş müsabakaları günümüzde yapılmamaktadır. Kaynak kişiler 1980'lere kadar köy düğünlerinde güreşildiğini, "güreşli düğün" yapıldığını; fakat yaklaşık otuz yıldır köy düğünlerinin de kalkmasıyla birlikte güreşin yapılmadığını, meşhur pehlivanların da çoğunun vefat ettiğini aktarmaktadır. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki aktarımı şu şekildedir: "1980 öncesine kadar güreş vardı ama ihtilalle popüler kültür yayılmaya başladı, birçok şey unutulmaya başlandı. Bizim gençliğimizde güreş bizi cezbetmedi yani futbol maçları daha popüler hale gelmişti. 86'ya kadar hatırlıyorum güreşli düğünü." Kaynak kişiler güreşin artık yapılmamasının nedenini köy düğünlerinin yapılmaması, pehlivanların vefat etmesi, gençlerin futbola ilgi duyması, televizyonun çıkmasıyla ilişkilendirerek açıklamaktadır. Bir kaynak kişi "güreşli düğün" yapılmamasıyla ilgili şunu söylemektedir: "Bizim düğünlerimiz güreşliydi. Artık her şey mastikalaştı. Düğünler artık cazlı mazlı oluyor." Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler günümüzde güreşin yerini futbol maçlarının aldığını söylemektedir. Özellikle Dere köylerinde, bayramlarda turnuvalar düzenlenmektedir. Güreş müsabakaları Dere köyleri tarafından yaklaşık sekiz yıl kadar düzenlenmiş, daha sonra maddi yetersizlikler nedeniyle yapılamamıştır. Günümüzde Şile Belediyesinin yaptığı müsabakalarla devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Fakat kaynak kişiler yapılan müsabakaların geleneği devam ettirmesi açısından önemli olsa da eskisi gibi olmadığını, lüküs ile harmanlarda, düğünlerde yapılan güreş müsabakalarının daha heyecan verici olduğunu söylemektedir. Bir kaynak kişi güreşin artık yapılmamasıyla ilgili olarak "Eskiden millet fakirdi ama şendi, eğlenmeyi bilirdi" diyerek günümüz eğlence anlayışına eleştiride bulunmaktadır. (KK 2, 12, 21, 23, 24, 25, 27, 31, 37, 45, 59, 64, 90, 92, 139, 105)

6.1.2. Avlanma

6.1.2.1. Kara Avcılığı

Yöredeki köylerin hemen hepsinde spor ve eğlence amacıyla geçmişten günümüze kadar avcılık yapılmaktadır. Kaynak kişiler av yapma nedenini, "Hem bahçeye, tarlaya zarar vermesin hem de eğlenmek için" şeklinde açıklamaktadır. (KK 6, 122, 123)

Fotoğraf 6.4.: İlçenin Eski Avcılarından Bazıları

Kaynak kişiler ava gitmeyi, avlayacakları hayvana göre ifade etmektedirler. Çulluk avına gidiliyorsa "çulluğa gitmek", bıldırcın avına gidiliyorsa "bıldırcına gitmek" olarak ifade edilir. (KK 59, 98)

Av sırasında genellikle tüfek kullanılır. Ava çıkmadan önce avcılar yanlarına yiyecek, içecek ve mermilerini alır ve çeşitli hazırlıkları yaparlar. (KK 6, 25, 27, 28)

Konu hakkında kaynak kişiler av, avcılık ve avcı ile ilgili olarak, "Av, olmazsa olmazımızdır.", "Her köyde, her insanda vardır.", "Hobimiz bizim", "Av bizde çok meşhurdur.", "Avcılık, çocukluktan beri hastalık bizde", "Avcının söylediklerinin yarısı palavradır." gibi ifadeler kullanmaktadırlar. (KK 21, 34, 35, 36, 37, 45 59)

Avcıların çok yalan söylediğine dair halk arasında bir düşünce vardır. Kaynak kişiler bunu şu şekilde ifade etmektedir: "Avcının söylediklerinin yarısı palavradır, kimisi olmayacak şeyler anlatır." (KK 16, 36, 37) Başka bir kaynak kişi konu ile alakalı şunları aktarmaktadır: "Avcılık genelde yalan olduğu için böyle düşünülür. Mesela ava gitmişlerdir, av yarım saat sürmüştür ama bütün günü almış gibi anlatır avcı." (KK 23)

Yörede avlanan hayvanlar başta domuz, çulluk, tavşan, bıldırcın, keklik, sülün, ördek, kaz, karaca, çakal gibi memeli hayvanlar ve kuş türünden hayvanlardır. Avın yapıldığı bölgeye göre bu hayvanlar farklılık gösterebilir. Neredeyse her köyde avlandığı söylenen hayvan yaban domuzudur. Domuzun avlanmasının sebebi genellikle bahçelere, tarlalara, fındık ve mısırlara zarar vermesidir. Çulluk avı genellikle aralık, ocak, şubat,

mart aylarında yapılmaktadır. Tavşan, karaca ve çeşitli kuşların avlanması günümüzde çok nadirdir. Karaca özellikle köy halkı tarafından vurulmamaya çalışılır. Bunun nedeni bu hayvanların soylarının tükenmekte olmasıdır. Kaynak kişinin konuyla ilgili ifadesi şu şekildedir: "Artık hiç tavşan yok. Eskiden davar gibiydi. Herkes vururdu, vurduğunu eve getirirdi." Başka bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden amcam dermiş ki tavaya yağ koy. Tava ısınana kadar iki tane tavşan getirirmiş. O zaman öyleydi." (KK 1, 2, 6, 12, 14, 25, 26, 27, 28, 37, 43, 48, 50, 51, 57, 58, 59, 64, 67, 75, 88, 90, 92, 97, 98, 102, 103, 105, 118, 121, 122, 123, 124, 128, 129, 131, 140, 145)

Domuz avı genellikle kış aylarında yapılır. Tehlikeli bir hayvan olduğundan dolayı domuz avına tek kişi gitmez, kalabalık şekilde gidilir ve sürek avı[8] gibi yapılır. Aynı zamanda domuz avcılığında "iz kesme" denilen bir yöntem uygulanır. İz kesmede, avcılar birkaç gün boyunca ormanı gezer ve domuzun geçtiği yollar tespit edilir. Ardından bu bölgelere kalabalık gruplar halinde gidilerek hayvan avlanır. Sürek avında kalabalık gruplar olur ve avcı köpekleri kullanılır. Köpekler domuzun olduğu bölgelere bırakılır. Köpeklerin yer tespiti sonrasında domuz avlanır. Domuz avı için genellikle kış ayları tercih edilmektedir. Yaz ayları içerisinde av köpeklerinin dahi domuz yanına gitmesi engellenir. (KK 1, 2, 25, 27, 102, 103, 106, 128, 129, 131)

Fotoğraf 6.5.: Domuz Avı

[8] **Sürek avı**: Birçok avcının katılmasıyla çoğu kez at üzerinde avı kuşatarak yapılan avlanma, sürgün avı Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Sürek Avı", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49cc147e41a6.96834531, 24 Ocak 2019.

Geçmişte av yapmak için belirli dönemler yoktu fakat günümüzde belirli kurallara ve dönemlere bağlı olarak av yapılmaktadır. Günümüzde Orman ve Su İşleri Bakanlığı-Merkez Av Komisyonu'nun belirlediği dönemler içerisinde, devlet avlaklarında veya özel avlaklarda avcılık faaliyetleri yapılmaktadır. Bunun yanında avcılık için çeşitli belgeler alınması ve vergi ödenmesi gerekmektedir. Yöre halkı çoğunlukla özel avlakları tercih etmemektedir. Özel avlakları, genelde köy dışından, İstanbul'dan gelen kişiler tercih etmektedir. Darlık-Ulupelit bölgesinde özel avlaklar bulunmaktadır. Bu avlaklara giriş için üyelik gerekmektedir. Özel avlakların yanı sıra devlet avlaklarına da İstanbul'dan Şile'ye avlanmak amacıyla kişilerin geldiği edinilen bilgiler arasındadır. (KK 25, 27, 28, 57, 58, 59, 61, 63, 105, 106, 121)

Yörede geçmişte avlanan fakat günümüzde nesli tükenmiş olan bazı hayvanlar vardır. Kaynak kişiler bu durumu zirai ilaçların kullanılması, yanlış ilaçlama yapılması ve tarımın eskisi kadar yapılmamasıyla bağlantılı olarak açıklamaktadır. Günümüzde de köylerde avcılık yapılmaya devam edilmektedir. İstanbul'da Üsküdar ve Ümraniye bölgesinde Şile'ye bağlı bazı köylerin avcılık dernekleri bulunmaktadır.[9] Kısaca diyebiliriz ki günümüzde köylerde yoğunlukla domuz avı yapılmakta ve yapılan avlar belirli kurallar ve dönemlere bağlı olarak devam etmektedir. (KK 14, 64, 97, 135, 140, 141)

Avcılıkla ilgili kaynak kişiler çeşitli anekdotlar aktarmaktadır. "Av fıkrası değil, av gerçeği var." diyerek kaynak kişi yaşadığı olayı şu şekilde anlatmaktadır: "Avda vurulan abimizin bir köpeği vardı. Vurulduğu yere savcı geldi, savcıyı yanına sokmadı. Köpeği bağladılar, dediler ki bu köpek burada durmaz, buradan yirmi beş kilometre ileride bir yere yolladılar köpeği. Cenaze defnedildi, altı ay sonra oğlu köpeği aldı getirdi köye. Arabadan indirir indirmez direkt mezarına gitti, mezarını kazmaya başladı. Oysa ne köye geldi ne gömüldüğünü gördü, hiçbir şey bilmiyor yani hayvan. Hayvan sadece vurulduğu yeri biliyor ve o vurulduğu yerden alıp götürdüler köpeği. O hayvan gelir gelmez arabadan indiği gibi sahibinin mezarına gidip, mezarı kazmaya başlayınca bir daha alıp yolladılar

[9] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: 1.5.2.6. Dernekler, Kuruluşlar, Dayanışma ve Yardımlaşma, s. 63.

köpeği. Bu ciddi yaşanmış bir şey. Böyle bir av köpeği şu an on milyar. Domuzun nerede olduğunu bilir, yaklaşmaz, kendini kestirmez. Mesela aptal köpek olur, saldırır, kestirir kendini. Bir de böyle akıllı, sadık av köpeği olur." (KK 16)

Avcılıkla ilgili anlatılan diğer bir anekdot ise şu şekildedir: "Geçen sene avda domuzla burun buruna kaldım. Böyle aşağı yuları bir bir buçuk dakika o bana bakıyor, ben ona. Bakıyorum ona, patlatsam da bana dalacak, patlatmasam da dalacak. Ne yapacağım diye düşündüm ama o an ne o düşünebiliyor ne ben. Böyle donduk kaldık burun buruna. Ondan sonra o yürüdü gitti, beni kurtardı. Ama sonra vurduk onu. O bizi öldürmedi, biz onu öldürdük." (KK 37)

6.1.2.2. Deniz Avcılığı

Dere ve sahil köylerinde balıkçılık yapılmaktadır. Dere köylerinde, maden ocakları açılmasından sonra suyun kirlenmesiyle durum değişmiştir. Sahil köylerinde ise, sezonluk balık avları yapılmaktadır. (KK 11, 12, 21, 31, 75)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: "Babam her ava çok meraklıydı. Bizim bu baraj yapılmadan önce çok balık vardı. Balığı, kil ocakları köreltti. Buğday yıkarlardı. Dereye baktığında dibini görürdün, öyle pırıl pırıldı. Su içerdik o dereden ve kefal çok girerdi denizden oraya." (KK 11)

6.1.3. Halk Oyunları

"… Özgün halk müziği ve halk oyunu yoktur. Şile 'Çiftetellisi' adı ile anılan bir oyun havası tek ayrıcalıktır…Yörenin oyunu Şile Çiftetellisidir. Oynanan bir diğer oyun da horundur."[10]

Yörede kasap ve çiftetelli özellikle düğünlerde oynanan halk oyunlarındandır. (KK 9, 14, 15, 19, 51, 61, 108, 109, 124)

Artvin'den gelenlerin ağırlıkta olduğu muhacir köylerinde, çeşitli yöresel Artvin oyunlarının da oynandığı aktarılmaktadır. (KK 14, 15)

[10] T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 187.

Sofular köyünde kaynak kişi köyde damat oyunu ve kasap oynandığını söylemektedir. Düğünlerde kapanışın kasapla yapılması gerektiği edinilen bilgiler arasındadır. (KK 108, 109)

Genel olarak kaynak kişiler kendilerine özel, yöresel halk oyunlarının olmadığını, İstanbul'un folklorik özellikleri, halk oyunları neyse onların Şile'de de geçerli olduğunu söylemektedirler. (KK 19, 109)

6.1.4. Halk Tiyatrosu

6.1.4.1. Meddah

Geçmişte bazı köylere birkaç kez meddah gelmiştir. Genellikle büyük köylere geldiği aktarılmaktadır. Kanlıca'dan meddah geldiği edinilen bilgiler arasındadır. (KK 47, 48, 107, 146)

Bir kaynak kişi meddahla ilgili olarak çocukluğunda yaşadığı bir anıyı şu şekilde aktarmaktadır: "Biz o meddahlara yetiştik. Geçim kaynağıydı onlar için. O zaman televizyon mu vardı? Bırak televizyonu radyo yok bizim köyde. Tabii bir meddah gelir, böyle bastonuna yaslanır, bir şeyler anlatır durur. Muhteşem bir şey onu dinlemek. Yok o şimdi, başka bir şey o. Adam bir şeyler anlatıyor yani ilginç, enteresan. Bir de demez mi 'Arkası bir dahakine' diye. 'Yahu etme Efendi nasıl dayanırız biz, bir daha ne zaman geleceksin? Belki bir sene...' derdik. Meddahlık böyle de hoş bir şeydi. Başka alternatif yoktu zaten o zaman." (KK 47)

6.1.5. Kahvehane Kültürü

Yörede hemen her köyde kahvehane bulunmaktadır. Az haneli köylerde bulunmayabilir. Bu durumda köy halkı yakındaki bir başka köy kahvehanesine gidebilir. Bazı köylerde ise eskiden kahvehane bulunduğu günümüzde ise bunların yıkılarak köy odası yapıldığı aktarılmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler geçmişteki kahvehane kültürü ile günümüzdekinin farklı olduğundan bahsetmektedir. (KK 7, 9, 11, 14, 15)

Geçmişte özellikle her akşam erkekler kahvehanede toplanarak birlikte vakit geçirmekteydi. Kaynak kişiler geçmişte kahvehanede iyi vakit geçirildiğini, yaşlıların birbirleriyle şakalaşarak insanları güldürdüklerini günümüzde ise eskiden yapılan şakaları

kimsenin kaldıramayacağını ifade etmektedir. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Süleyman Amca ve Emin Dayı vardı, ikisi hep şakalaşırdı. Süleyman Amca kahveye gelir uyurdu. Uyudu mu ağzını açardı. Emin Dayı da bir sigara yakar ağzına verirdi sigarayı. Böyle şakalar olurdu. Şimdi git yap birine bu şakayı imkânı yok. Şimdi bu telefonlar çıktı zaten kimse kimsenin yüzüne bakmıyor." Diğer bir kaynak kişinin konu hakkındaki aktarımı şu şekildedir: "Kahvehanede herkes birbiriyle gırgır şamata içindeydi. Yusuf Amca vardı, o anlatmaya başladı mı bir şeyler herkes onu dinlerdi." (KK 7, 11, 14)

Fotoğraf 6.6.: Karakiraz Köyündeki Eski Bir Köy Kahvehanesi

Dere köylerinde konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler kahvehanede kâğıt vb. oyunları oynama kültürünün olmadığını ifade etmektedir. Bazı köylerde oynansa da bu durumun "örfe karşı" olduğu kaynak kişilerce aktarılmaktadır. Kaynak kişilerin kahvehanede oynadıkları oyunların başında "yüzük" ve "kibrit" gelmektedir. (KK 14, 18, 19, 21, 22, 25, 26, 45)

6.1.6. Çocuk Oyunları

Çocuk oyunları, oyun kavramının sadece çocukların ilgisini çeken, çocuklar tarafından oynanan ve çocuklar tarafından yaratılan kısmını ifade etmektedir. Çocuğun

ilgi alanına giren her türlü zihni ve bedensel hareket çocuk oyunu olarak adlandırılmaktadır.[11]

Şile köylerinde yapmış olduğumuz derlemede yaklaşık olarak otuz beş adet çocuk oyunu tespit edilmiştir. Bu oyunlardan bazıları benzerlikler taşısa da farklı köylerde farklı adlarla oynanabilmektedir. Bazı oyunlar da sadece ismen hatırlanmaktadır. Bu nedenle tespit ettiğimiz tüm oyunların nasıl ve kaç kişi arasında oynandığı kaynak kişilerin unutmuş olması nedeniyle net değildir.

Tespit edilen oyunlar ya taş, kiremit, mendil, top, sopa, ceviz, misket gibi araçlarla oynanır ya da bunlara gerek duyulmadan atlama, zıplama, saklanma gibi fiziksel aktivitelerle oynanır.

Oyuncak

"Oyuncak, kendisi tek başına oyunu sağlayan nesnedir. Topaçla çocuk tek başına oynayabilir; topaç, bu bakıma, bir oyuncaktır. Bebek de, çember de öyle. Ama, topaç olsun, çember olsun, ayrıca birer 'oyun aracı'dır… Oyuncağı, oyun aracını çocuk kendisi yapar kimi hallerde; kimi de onları büyükleri, anası, babası, yaşça büyük arkadaşları yaparlar; yahut da çarşıdan, pazardan satın alınır."[12]

Erkek kaynak kişiler oynadıkları oyunların yanında ağaç dallarından, tahtadan, ayakkabılarından, kabaktan, odundan kendilerine araba yaptıklarını ve onlarla oynadıklarını aktarmaktadır. Bir kaynak kişinin oyuncak hakkındaki aktarımı şu şekildedir: "Ağaçtan araba yapar ona 'şeytan arabası' derdik. Sonra ona yakacak odun doldurur eve getirirdik." Kadın kaynak kişiler ise eskiden bez parçalarından, basmalardan ve samanla, mısır püsküllerıyle kendilerine bez bebekler yaptıklarını söylerler. Eskiden hemen her çocuk topaç, fırıldak, ok gibi oyuncakları kendi kendine yapmaktaydı. Tüm kaynak kişiler bu şekilde büyüyen çocukların da yaratıcılıklarının geliştiğini söylemektedirler. Bunun yanında bazı kaynak kişiler oyun oynamaya vakitlerinin olmadığını söylemektedirler. Eskiden her evde hayvan bulunmasından dolayı hayvanı

[11] Faruk Çolak, **Geleneksel Kayseri Çocuk Oyunları ve Halkbilimsel İncelemesi**, Konya, Kömen yayınları, 2009, s.15'ten aktaran Abonoz Küçük, "Halk Bilgisinin Eğlence, Gizli Dil ve Argoya Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 674.
[12] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 283.

beklediklerini, harman dövdüklerini ve o an yaptıkları şeyleri oyunlaştırdıklarını aktarmaktadırlar. (KK 5, 8, 11, 23, 25, 30, 36, 34, 43, 44, 57, 58, 62, 71, 105, 113, 117, 150)

6.1.6.1. Taş İle Oynanan Oyunlar

Boratav, taş ile oynanan oyunları zihin becerisi ve zekâ gücüne dayanan oyunlardan biri olarak incelemektedir.[13]

6.1.6.1.1. Üç Taş

Beş taş ve dokuz taş kadar yaygın olmasa da taş ile oynanan oyunlardan biri üç taştır. Kaynak kişiler üç taşı genellikle ebe seçiminde oynadıklarından bahsederler. Yalnızca bir kaynak kişi üç taşın iki kişiyle oynandığını, şekil çizilerek ve kişi başına üç, toplamda altı adet taşla oyunun oynandığını aktarır. (KK 23, 64)

Yere veya kâğıda çizilen kare şeklinin üzerine artı işareti yapılır böylece şekil, dört küçük kareye ayrılmış olur. Çizgilerin kesişim noktaları üzerine küçük noktalar koyulur. Noktalara oyuncular sırayla ellerindeki taşları yerleştirir ve aynı hizaya getirilmesi sağlanır. Aynı hizaya getiren ilk oyuncu galip gelmiş sayılır. Böylece diğer oyuncu ebe olur. (KK 8)

6.1.6.1.2. Beş Taş

"… Oyun beş adet küçük taş ile oynanır. Oyuncu, yere saçtığı taşları önce teker teker, daha sonra da ikili, üçlü ve dörtlü gruplar halinde kapmak zorundadır..."[14]

Beş taş genellikle kızların oynadığı bir oyun olarak bilinse de erkekler de oynayabilmektedir. Oyunun oynanması için beş adet taş gerekmektedir. Kaynak kişiler bu taşları toplamak için dereye gittiklerini, dereden beş taş oynamaya uygun olan küçük ve yuvarlak taşları topladıklarını aktarırlar. (KK 23, 24, 31, 34, 38, 58, 106)

Oyun birler, ikiler, üçler, dörtler, beşler olmak üzere beş aşamadan oluşur. Elde tutulan beş taş yere atılarak birlerden başlanır. Yerden alınan bir taş atılarak, bir taş tutularak oyuna başlanır. İkiler de iki taş atılır ve tutulur. Üçlerde üç taş atılıp tutulur,

[13] **A.e.**, s. 281.
[14] Nebi Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, Ankara, Akçağ Yayınları, C: II, 2006, s. 40.

yerde kalan bir taş tek başına atılır. Dörtler ve beşler için de farklı atma ve tutmalar gerçekleştirilerek oyun devam eder. (KK 23, 106)

6.1.6.1.3. Dokuz Taş

Dokuz taş, Türk geleneğinde eski bir kökene sahiptir. Bir adı da "tokurcun"dur.[15]

Yörede en çok oynanan oyunlar arasında dokuz taş da vardır. Eski Türk oyunu ve zekâ oyunu olarak bilinen dokuz taş genellikle erkekler arasında oynanmaktadır. (KK 21, 23, 38, 105, 106, 107)

En az iki veya dört kişi arasında oynanabilir. Kişi başına dokuz taş gerekmektedir. Üç taşta olduğu gibi bir şekil çizilir. İç içe çizilen üç kare nokta ve kenarlardan birleştirilir. Amaç, üç taşta olduğu gibi belirlenen noktalar üzerinde üç taşın aynı hizaya gelmesidir. Oyuncuların tek hamle şansı vardır. Oyunculardan hangisinin taşı önce biterse mağlup olur. (KK 23)

6.1.6.1.4. Dikme Taş

"İki kişi ya da iki takım arasında oynanır. Rakibinin üç taşını da yıkmayı başaran takım bir 'gıdak takmış' olur."[16]

Taş aracı ile oynanan bir diğer oyun dikme taştır. Açık alanda oynanır. Kaynak kişiler bu oyunun oynanmasını farklı şekillerde anlattıklarından dolayı net bir bilgiye ulaşılamamış olsa da oyunun genel amacı dizilen taşların elde tutulan başka bir taş yardımıyla devrilmeye çalışılmasıdır. Oyun genellikle beş ila on kişilik iki takım halinde ve genellikle erkekler tarafından oynanır. Karşı takım tarafından dizilmiş olan taşları, en az taşla deviren takım oyunun kazananı olmaktadır. (KK 57, 64, 67, 68)

6.1.6.1.5. Tombik

"Her takımın birer kulesi vardır. Takımlar birbirlerinin kalelerini (kulelerini) topla vurarak yıkmaya çalışırlar. Kulenin yıkılması durumunda ise kuleyi yıkan takımın oyuncuları, iki kule arasındaki bölgeden dışarıya çıkamaz. Diğer takım da topla atış

[15] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 281.
[16] Kemal Cebecik, "Sarıköy Köyü Folkloru", Hacettepe Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1991, s. 159'dan aktaran Nebi Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, Ankara, Akçağ Yayınları, C: II, 2006, s. 123.

yaparak rakip oyuncuları vurmaya çalışırlar. Kendisine atılan topu tutmayı başaran oyuncu, elindeki topu bütün gücüyle uzağa fırlatır. Bu sırada da kendi takım arkadaşlarıyla birlikte yıktıkları rakiplerinin kulesini yeniden yaparlar. Bunu başaran takım yeniden atış yapma hakkını kazanır…"[17] Tombik oyunu bahsedilen bu oyuna benzer şekilde oynanmaktadır.

Dere köylerinde tespit edilmiş olan bu oyun dikme taş oyununda olduğu gibi dizilmiş olan taşları devirme esasına dayanmaktadır. Açık alanda oynanır. Taş ve top oyunda kullanılan malzemelerdir. Kız ve erkek karışık olarak iki grup halinde oynanmaktadır. Üst üste dizilen taşlar, karşı takımın oyuncuları tarafından sırayla devrilmeye çalışılır. Devrilince oyun başlar. Oyun başında taşları dizen takım, yıkan takımın oyuncularını topla vurmaya çalışır. Vurduğu oyuncu oyundan çıkarılır. Bu sırada taşları deviren takım, diğer takım tarafından topla vurulmadan taşları tekrar üst üste getirmeye çalışır. Taşları karşı takım tarafından vurulmadan tekrar üst üste getirebilen takım oyunu kazanır. (KK 12, 30)

6.1.6.1.6. Yağlı Kota

Hakkında az bilgiye sahip olduğumuz bir oyundur. Yalnızca bir kaynak kişi oyunu çok az hatırlamaktadır. Oyun, ortaya dizilen taşların veya bir teneke kutunun taş ile devrilmesi amacına dayanır. (KK 19)

6.1.6.1.7. Sek Sek-Ayna Taş

Daha çok kızlar arasında yere çizilen çizgiler ve bir adet taş yardımıyla oynanan bir oyundur. Köylere göre farklı isimler almaktadır. Dere köylerinde, atılan taşın yassı olması nedeniyle "ayna" veya "ayna taş" olarak bilinmektedir. Kurna köyünde sek sek, oyun başında oyuncunun taşı atmadan önce söylediği "tip tip tipinoz-tipinos" ifadesi nedeniyle "tipinoz-tipinos"[18] olarak isimlendirilmektedir. (KK 18, 19, 43, 44, 81)

Kızlar arasında oldukça meşhur olduğu aktarılan sek sek, genellikle açık alanda, ev veya okul bahçelerinde oynanır. Yere çizilen sekiz kutu içerisine birden başlayarak taş

[17] Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, s. 384.
[18] Özdemir, oyunun diğer adlarından birinin "tipinos" olduğunu belirtmektedir. Bkz.: Nebi Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, Ankara, Akçağ Yayınları, C: II, 2006, s. 333.

atılır. Taşın bulunduğu kutu atlanılarak sekiz kutu tamamlanmaya çalışılır. (KK 5, 8, 9, 18, 19, 24, 43, 44, 58, 81, 89, 150)

6.1.6.1.8. Hınbıl

Genellikle dört veya daha fazla kişi arasında oynanır. Kağıtlara rakamlar yazılır ve tüm rakamları toplayan kişi "hınbıl" diyerek ortada duran taşı alır. Böylece o kişi bir sayı kazanmış olur. (KK 36, 38)

6.1.6.2. Sopa ile Oynanan Oyunlar

6.1.6.2.1. Çelik Çomak

"Çelik, oyun sahasının ortasındaki küçük taşa yan olarak bırakılır ve çomak altına sokularak ileriye doğru fırlatılır. Rakip bu çeliği havada yakalamaya ya da çeliği fılatarak (fırlatarak) atış taşına isabet ettirmeye çalışır. Bu sırada atış yapan oyuncu da atılan çeliği çomağıyla vurarak taştan uzaklaştırabilir. Çeliğin rakip tarafından düşmeden yakalanması veya rakibin attığı çeliğin atış taşına isabet etmesi halinde atış yapan oyuncu oyundan çıkar. Rakibin attığı çelik taşa değmesi durumunda da atış yapan oyuncu çeliğin bulunduğu yer ile atış taşı arasındaki mesafeyi çomağıyla ölçer…Belirlenen sayıya ilk ulaşan ya da 'gama atan' oyuncu veya takım oyunu kazanır."[19] Oyun yörede benzer şekilde oynanmaktadır.

Köylere göre farklı isimler alan bir oyundur. Oyuna farklı adlar verilmiştir, "çelik", Dere köylerinde "tilli", bazı köylerde ise "çilli" olarak bilinmektedir. İki adet sopa kullanılarak açık alanda, iki takım halinde, genellikle erkekler arasında oynanır. Sopalardan biri on ila on beş santimetrelik, parmak kalınlığında ve iki ucu sivrilmiş çeliktir. Diğeri neredeyse bir metrelik olan çomaktır. (KK 10, 12, 18, 31, 34, 67, 102, 103, 105, 106)

Çelik olarak bilinen sopa, çeliğin boyu kadar toprak eşelenmiş alan üzerine yerleştirilir. Oyunun amacı yerde bulunan çeliği, çomak yardımıyla uzağa fırlatmaktır. Bu amaçla takımdan bir oyuncu yerdeki sopayı fırlatır, fırlattıktan sonra da elindeki çomağı yere bırakır. Fırlatılan sopa karşı takım tarafından havada yakalanmaya çalışılır. Yakalarsa

[19] Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, s. 84.

atan takım yerine geçilir, takımlar yer değiştirir ve çeliği karşı tarafa kaptıran kişi oyundan ayrılır. Kaynak kişi çeliği yakalamayı bekleyen karşı takımdaki iki oyuncuyu "malcı oğlan" olarak adlandırdıklarını söyler. Atılan çeliği bekleyen karşı takım, malcı oğlanlar yakalayamazlarsa o zaman çeliğin düştüğü yerden yerdeki sopaya doğru atılır. Yerdeki sopa vurulursa çeliği kaptıran oyuncu yine oyundan çıkar. Vuramazlarsa vurma hakkı birinci atan takıma geçer. Vururlarsa çeliği ilk vuran takımdan iki kişi karşı tarafa, malcı oğlan olmaya geçer. (KK 10, 12, 18, 31, 34, 102, 103, 105, 106)

Eskiden genellikle erkekler arasında en çok oynanan oyunlardan biri olduğu aktarılır. Kaynak kişilerin çoğu çocukluklarında bu oyunu oynamış olduklarını ama artık kendi çocuklarının, çoğunun bu oyunu bilmediğini aktarmaktadır. Bazı kaynak kişiler de küçüklüklerinde oynamış olsalar da artık hatırlamadıklarını, nasıl oynandığını unuttuklarını söylemektedirler. (KK 6, 11, 13, 19, 21, 34, 43, 48, 64, 67, 72, 99, 139)

6.1.6.2.2. Halayık

Hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımız, yalnızca bir kaynak kişinin aktardığı bu oyun sopa ile oynanmaktadır. Oyunda, çelik çomakta olduğu gibi bir "malcı"nın bulunduğu aktarılmaktadır. (KK 11)

6.1.6.2.3. Domuz Oyunu

Sopa, taş veya top ile oynanan bu oyun kaynak kişiler tarafından farklı şekillerde fakat aynı isimle anlatılmıştır. Fakat oyun her şekilde iki takım halinde, açık alanda oynanmaktadır.

Oyunun amacı top veya taşın kazılan çukurlara sokulmasıdır. Buna göre, oyunda yere küçük çukurlar kazılır ve bu çukurlara yuva adı verilir. Her takım kendi yuvasını korur, aynı zamanda karşı tarafın yuvasına taşı sokmaya çalışır. Hangi takımın yuvasına taş girerse o takım kaybetmiş sayılır. (KK 6, 31)

Başka bir kaynak kişinin aktardığına göre ise sopa uzağa atılır. Bu sopa karşı takım tarafından getirilene kadar, sopayı atan takım bulunduğu yerde onun çukurunu kazar. Kimin çukuru daha büyük olursa yani atılan sopayı kim daha uzun sürede getirirse o kaybetmiş olur. (KK 34, 103)

Bir diğer kaynak kişi ormandan toplanılan malzemelerle "malak" adını verdikleri topu yaparak oyuna başladıklarını söyler. İki takım bu topu sopayla vurarak yakalamaya çalışır. (KK 48)

Kaynak kişilerden biri bu oyunu sopayla taşa vura vura oynanması bakımından beyzbola veya buz hokeyine benzetmektedir. (KK 6)

Domuz oyunuyla ilgili olarak bazı kaynak kişiler, oyunun isminin "domuz" olmasından dolayı oyunun ismini söylemeden anlatmaya devam etmişlerdir.[20] Bazı kaynak kişiler de oyunun eski olmasından dolayı detaylarını unuttuklarını aktarmaktadır. Bu nedenle domuz oyunuyla ilgili elimizde çeşitli bilgiler olsa da kesin bilgilere ulaşılamamıştır.

6.1.6.2.4. Yaylandırma

Sopayla oynanan diğer bir oyun yaylandırmadır. Kaynak kişi bu oyunu oynadıklarını fakat detaylarını unuttuğunu aktardığından dolayı oyun hakkında detaylı bilgilere ulaşılamamıştır. (KK 64)

6.1.6.2.5. Moda

Bu oyun yalnızca bir kaynak kişi tarafından aktarılmıştır. Kaynak kişinin aktardığına göre sopa ortaya dikilir ve başka bir sopayla bu vurularak uzağa fırlatılır. Karşı takımdan bir "bekçi" sopayı gidip alana kadar, fırlatan kişi gidip almalıdır. Sopayı atan kişi sopayı bekçiden önce almadığı takdirde kendisi bekçinin yerine geçer. (KK 64)

6.1.6.3. Kiremitle Oynanan Oyunlar

6.1.6.3.1. Yedi Kiremit

"…Ebe yedi kiremit parçasının üst üste konulmasıyla meydana gelen kulenin başında durur. Diğer oyuncular, sırayla atış çizgisinden kuleyi yıkmak amacıyla atış yaparlar. Kulenin yıkılmasıyla birlikte ebe, topu tutarak çocukları kovalamaya başlar. Bu sırada ebenin attığı topla vurulmadan kuleyi yeniden yapmayı başaran oyuncu, 'liklak' diye bağırır. Bütün oyuncuların topla vurulması durumunda, ebe oyunculardan birini ebe

[20] Domuz, İslamiyet'e göre haram hayvan, tabu olduğu için bazı kaynak kişiler hayvanın ismini söylemekten kaçınmışlardır. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Asaf Ataseven, Mehmet Şener, "Domuz", **İslam Ansiklopedisi**, (Çevrimiçi), https://islamansiklopedisi.org.tr/domuz, 30 Ocak 2019.

olarak seçer. Aksi takdirde ebeliği devam eder."[21] Oyun yörede anlatılana benzer şekilde oynanmaktadır.

Dikme taş ile neredeyse aynı şekilde oynanmaktadır. Açık alanda oynanır. Yedi kiremit büyükten küçüğe doğru üst üste dizilir. Bu oyunda kiremitleri deviren kişi malcı yani ebe olur ve o kişi kiremitleri tekrar dizmekle görevlendirilir. Oyun başında belirlenen mesafeden karşı takım kiremitleri vurmaya çalışır. Devrildiği zaman ebe kaçmaya diğerleri de topla onu kovalamaya başlar. Ebe, topla vurulmadan kiremitleri tekrar üst üste dizmeye çalışır. Vurulmadan önce kiremitler tekrar üst üste dizilirse tekrar ebe olur, oyun baştan aynı şekilde oynanır. Ebe vurulursa oyundan atılır. Kalan kişiler arasında oyun devam eder. (KK 8, 9, 10, 11)

6.1.6.3.2. Dokuz Kiremit

"Oyun kız ve erkek çocuklar tarafından oynanır. Dokuz adet kiremit parçasından meydana gelen kuleyi yeniden rakibe vurulmadan yapmayı başaran takım 'puan alır.' Aksi halde ise atış yapma sırası diğer takıma geçer."[22]

Dikme taş ve yedi kiremit ile benzer şekilde oynanmaktadır. Açık alanda oynanır. Ortaya dokuz kiremit koyulur ve etrafına daire çizilir. İki gruptan oluşur. Bu gruplardan biri kiremitleri top ile yıkmaya diğer taraf kiremitleri toplamaya çalışır. Sırayla atış yapılır ve kiremitler vurulur. Kiremitleri deviren kişi ebe olur. Takımlardan biri kiremitleri tekrar toplamaya çalışırken, diğer takım ebenin kiremitleri toplamasına müsaade etmemek için onu topla vurmaya çalışır. (KK 5, 21, 23)

Bir kaynak kişi dizilen kiremitleri daha iyi vurabilmesi için taş veya hazır top yerine kendi topunu yaptığını anlatmaktadır. Kaynak kişi, inekleri taradıktan sonra onların tüylerini didik didik yaptığını, sonra çeşme başında ıslata ıslata elinde top şeklini verdiğini aktarmaktadır. (KK 21)

6.1.6.3.3. Koda

Erkekler arasında, açık alanda oynanan bir oyundur. On kiremit üst üste dizilir ve etrafına daire çizilir. Belirlenmiş olan mesafeden sırayla herkes top veya taşı kiremitlere

[21] Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, s. 381.
[22] **A.e.**, s. 385.

atar. Hepsini deviren kişi "koda!" diye bağırır. Kim hepsini devirir ve daire dışına daha fazla kiremidi çıkarırsa o kişi galip gelir. (KK 11, 34, 43)

6.1.6.4. Topla Oynanan Oyunlar

6.1.6.4.1. Yakan top

"Birkaç kişilik iki takım arasında bir el topuyla oynanan ve topu karşı takım oyuncusuna vurma temeline dayanan bir oyun türü"[23] olarak tanımlanır.

Genellikle bayramlarda açık, geniş alanlarda oynanır. Yalnızca kızlar arasında oynanabileceği gibi erkek-kız karışık da oynanabilir. Kaynak kişiler nasıl oynadıklarını anlatmasalar da bu oyunu oynadıklarından bahsetmişlerdir. (KK 8, 10, 21, 102)

6.1.6.4.2. Futbol

Kaynak kişiler eskiden beri özellikle 1980'lerden sonra köy turnuvaları yapıldığını aktarmaktadır. Köyler arası futbol turnuvaları belirlenen tarihlerde günümüzde de yapılmaya devam etmektedir. (KK 12, 13, 18, 19, 20)

6.1.6.4.3. Top Oyunu

Topu küfeye atma temeline dayanan bir oyundur. Küfeye top atan kişi bir sayı kazanır. En yüksek sayıyı alan oyunun kazananı sayılır. (KK 81)

6.1.6.5. Mendil ile Oynanan Oyunlar

6.1.6.5.1. Mendil Kapmaca

"Çocuklar iki takma ayrılıp iki sıra halinde yan yana dizilirler. Sıra başındaki oyuncular, rakip sıra başındaki oyuncunun elinde tuttuğu mendili kapar ve rakibine yakalanmadan kendi sırasının arkasına geçmeye çalışır. Bunu başaran ve rakibini yakalayan çocuk takımına bir sayı kazandırır. En çok sayıya sahip takım oyunu kazanır."[24]

İki takım eşliğinde, açık alanda oynanan bu oyunda takımlar karşılıklı olarak dizilir. Takımların ortasında mendili tutan bir oyuncu olmalıdır. İşaret verildiğinde her iki

---

[23] Türk Dil Kurumu, "Yakan Top", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49cb8188f196.09608366, 24 Ocak 2019.

[24] Hüseyin Çimrin, **Antalya Folkloru**, İstanbul, y.y., 1984, s. 25'ten aktaran Nebi Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, Ankara, Akçağ Yayınları, C: II, 2006, s. 241.

takımdan bir oyuncu koşarak ortada duran oyuncunun elinde tuttuğu mendili kapmaya çalışır. Mendili kapan oyuncu, mendili aldığı gibi kendi takımının bulunduğu tarafa geri dönmelidir. Böylece mendili kapan takım bir sayı kazanmış olur. (KK 75)

6.1.6.5.2. Yağ Satarım Bal Satarım

"Bu oyunda da diğerlerinde olduğu gibi önce ebe tayin edilir. Bundan sonra çocuklar bir halka halinde yere oturur veya çömelirler. Halkanın ortası boş kalır. Ebe olan çocuk büyükçe bir mendilin ucunu düğümliyerek eline alır. Buna 'Tura' derler. Ebe turayı arkasında mümkün olduğu kadar saklayarak çocukların teşkil ettiği halka etrafında dolaşmağa başlar ve dolaşırken hususî bir ahenkle şu sözleri söyler:

Yağ satarım
Bal satarım
Ustam öldü
Ben satarım.

Ebe bu sözleri söyleyip dolaşırken halka halindeki çocuklar çok uyanık davranmak mecburiyetindedir. Onun için bunların her biri ebenin hareketlerini dikkatle takip eder, elleriyle de arkalarını yoklarlar. Ebe dolaşırken elindeki turayı çocuklardan birinin arkasına sessizce bırakır ve tekrar, fakat bu defa daha çabuk dolaşmağa başlar. Arkasına tura bırakılan çocuk bunun farkına varırsa ayağa kalkarak turayı alır ve ebenin ardından koşmağa başlar. Ebe eğer kabil olursa turayı alan çocuk kendisine yetişmeden onun yerine oturur. Eğer oturmadan turayı alan çocuk yetişirse tura ile ebenin arkasına şiddetle vurur. Ebe oturduktan sonra turayı alan çocuk onun yerine ebe kalır. Yukarıda anlattığımız tarzda tekrarlanarak oyun devam eder."[25]

Mendil eşliğinde, erkek-kız karışık şekilde, açık alanda -genellikle harmanda- oynanan bir oyundur. Derleme sırasında hemen her köyde oynanan bu oyun bazı köylerde farklı şekilde isimlendirilmiştir. Oyun, geçmişte "arka komacı-gomacı", Karamandere köyünde "al satarım bal satarım" şeklinde ve Kurna köyde "İstanbul'u ben sattım" olarak bilinmektedir.

[25] Mehmet Halit Bayrı, **İstanbul Folkloru**, 2. bs., İstanbul, A. Eser Yayınları, 1972, s. 219-220.

Oyun önce "nöbetçi" yani ebe seçimi ile başlamaktadır. Seçildikten sonra ebe, halka şeklinde yerde oturan gurubun arkasında elinde düğüm atılmış mendil, tülbentle veya topla dolaşmaya başlar. Bu sırada yerde oturan grup "al satarım, bal satarım, seni satarım", "al satarım, bal satarım ustam ölmüş ben satarım", "al satarım, bal satarım ustam öldü ben satarım", "al sattım, bal sattım İstanbul'u ben sattım" şeklinde tekerlemeler söyler. Tekerleme söylenirken, ebe beklenmeyen bir zamanda elindeki mendili, tülbenti veya topu yerdeki bir oyuncunun arkasına bırakarak halkanın etrafında koşmaya başlar. Bu sırada tüm oyuncular arkasına bakarak mendilin kime bırakıldığını tahmin etmeye çalışır. Arkasına mendil bırakıldığını fark eden oyuncu mendili alarak ebeyi kovalamaya çalışır. Kovalama sırasında ebe bulduğu boş bir yere otururşa arkasına mendil, tülbent veya top bırakılmış olan oyuncu ebe olur. Bu şekilde yeni ebenin belirlenmesinden sonra tekrar tekerlemeler söylenerek oyuna devam edilir. (KK 8, 10, 11, 30, 48, 80, 81)

6.1.6.5.3. Voz Voz

Oyun körebe oyunuyla benzer şekilde oynanmaktadır. Fakat bu oyunda ebenin gözleri bağlanmaz, ebe yalnızca arkasına döner. Ebenin arkasına mendil bırakılır ve mendili alan kişi "voz voz" der. Oyun kaynak kişi tarafından detaylı olarak hatırlanmadığı için net şekilde aktarılamamıştır. (KK 121)

6.1.6.5.4. Körebe

"Körebe oyunu, kız, erkek, on, on iki çocuk bir arada bulunduğu takdirde oynanabilir. Bu oyunda herşeyden önce taş tutmak ve havaya para atmak suretiyle ebe tayin olunur. Ebe belli olduktan sonra bir mendil veya yemeni, yahut temiz bir bezle ebenin gözleri bağlanır. Ebenin gözleri bağlanırken dikkat edilecek cihet, mendilin, yemeninin, yahut bezin altından çocuğun dışarıyı görmemesini temindir. Ebenin gözleri bağlandıktan sonra çocuklar onun etrafında halka teşkil edecek surette toplanırlar ve hususî bir ahenkle şu sözleri söylerler:

Türkü söyler döneriz
Bil bakalım biz kimiz
Elinde değnekle
Göster bizi körebe

Çocuklar bu sözleri söylerken teşkil ettikleri halkayı bozmaksızın ebenin etrafında dönerler. Ebe bu sırada bazan arkaya, bazan öne, bazan sağa, bazı da sola çevrilerek elini çocuklara doğru uzatır ve tutabildiği çocuğun başını, yüzünü yoklar, eğer kim olduğunu anlıyabilirse derhal yüksek sesle haykırır:

-Ahmet sensin.

Eğer yakaladığı çocuğu hakikatten tanımışsa ebe, ebelikten çıkar ve yerine yakalanan çocuk ebe olur. Eğer yakaladığı çocuğu tanıyamazsa, yukarıdaki türküye çocuklar tekrar başlar ve ebenin etrafında dönmekte devam eder."[26] Oyun yörede benzer şekilde oynanmaktadır. Oyun hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler oyunu çocukluklarında oynadıklarını fakat şimdi unuttuklarını söylemişlerdir. Dolaysıyla oyun hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. (KK 10, 12, 13)

Gözleri mendil veya tülbentle bağlanmış olan ebenin diğer oyuncuları bulması temeline dayanan bir oyundur. Ebenin yakaladığı oyuncu ebe olur ve oyun bu şekilde devam eder. (KK 13)

6.1.6.5.5. Tavşan Kaç

"Oyuna katılan çocuklar bir halka oluşturup yere çömelirler. Çocuklardan biri tavşan, diğeri de kurt olur. Tavşan dairenin içine girerek uyuma taklidi yaparken kurt da dairenin dışında bekler. Çocukların aşağıdaki şarkıyı söylerler. Şarkının sonunda kurt, dairenin dışına çıkan tavşanı kovalar. Bu sırada çocuklar, 'tavşan kaç, tavşan kaç' diye bağırırlar. Kaçan çocuğun kurt tarafından yakalanmasıyla oyun sona erer.

Hendekte bir tavşan uyuyordu (tavşan uyuma taklidi yapar)

Tavşan bana baksana

Yakışmıyor bu sana

Tavşan kaç, tavşan kaç"[27]

Mendil ile oynanan oyunlardan biri olduğu ifade edilir. Bu oyun kaynak kişi tarafından "yağ satarım bal satarım" ile karıştırılarak aktarılmıştır. Yine de yörede oynanan oyunlardan biridir. (KK 6)

[26] Bayrı, **İstanbul Folkloru,** s. 218-219.
[27] Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, s. 373-374.

6.1.6.6. El ile Oynanan Oyunlar

Kaynak kişinin ismini hatırlamadığı oyunlardan biri oyuncuların elleriyle oynadığı oyundur. Oyuncular ellerini bir aşağı bir yukarı çevirerek çeşitli tekerlemeler söylerler. Kaynak kişinin oyunu unutması nedeniyle oyun hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. (KK 18, 19)

6.1.6.6.1. Cız Bız-Cız Cız

Bayrı bu oyundan "vız" şeklinde bahsetmiş ve şu şekilde tanımlamıştır: "Çocuklar yan yana dizilir, içlerinden birini ebe seçerler. Ebe diziden ayrılarak arkasını arkadaşlarına dönüp durur. Dizideki çocuklardan biri yavaş yavaş gidip ebenin eteğini çeker veya arkasına vurur ve yine sessizce ve çabucak yerine gelir. O zaman çocukların hepsi ellerini yukarıya kaldırarak:

-Vız!

diye haykırırlar. O vakit ebe dizideki çocukların yanına yaklaşır. Çocuklardan hangisinin kendi eteğini çektiğini veya arkasına vurduğunu tahmin ediyorsa o çocuğun bileğinden tutup diziden çıkarır. Eğer tahmini doğru ise oyunu kazanır, öteki çocuk ebe olur. Ebenin tahmini doğru çıkmazsa oyuna aynı tarzda devam edilir.[28] Özdemir de oyununun "vız", "cız" ve "tız oyunu" şeklinde çeşitlenmelerini vermiştir.[29]

Oyun sırasında cız cız veya cız bız şeklinde sesler çıkartılması nedeniyle oyuna "cız cız" ya da "cız bız" denilmektedir. Genellikle erkeklerin oynadığı bir oyundur. Kaynak kişi, açık alanda oynandığı gibi kapalı alanda da oynanabileceğini söyler ve eskiden kahvehanede bulunan ihtiyarların da bu oyunu çocuklarla birlikte oynadığından bahseder. Oyunda bir ebe seçilir. Ebe olan oyuncu sırtını diğer oyunculara döner ve bir elini kulağına diğerini de dirseğini tutacak şekilde veya koltuk altına açık şekilde yerleştirir. Ebenin arkasında duran oyuncular "cız cız" şeklinde ses çıkarmaya başlarlar. Çıkarılan seslerle arkada bulunan oyunculardan biri ebenin kulağında duran veya koltukaltında açık şekilde duran eline vurur. Eline vurulmasının ardından ebe hemen

[28] Bayrı, **İstanbul Folkloru,** s. 237-238.
[29] Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, s. 408.

arkasına dönerek hangi oyuncunun eline vurduğunu bulmaya çalışır. Vuran kişiyi bulursa o ebe olur. Bulamazsa ebe olmaya devam eder. Oyun bu şekilde devam eder. (KK 48, 99)

Kaynak kişi, oyun sırasında çıkartılan sesleri şu şekilde açıklamaktadır: "Arkadaki kişiler arı gibi sesler çıkarır ve kişilerin kulağına götürdüğü eline vuran kişi 'asıl arı'dır [yani ebedir]. Oyuncular da ellerine vuran arıyı bulmaya çalışır." Bu oyun sayesinde duyusal beceriler gelişmekte ve de çocuk hızlı şekilde karar verme yetisi kazanmaktadır. (KK 48, 99)

6.1.6.6.2. El Üstünde Kimin Eli

Bayrı, "el el üstünde" ismi ile oyundan bahsetmiştir: "Bu oyun daha ziyade kız çocukları tarafından oynanır…önce ebe tayin edilir. Ebe ellerini yüzüne kapıyarak secde eder gibi yere yatar. Bazan ebenin oyuna katılan çocuklardan birinin dizine başını koyarak yattığı da olur. Ebe yattıktan sonra çocuklar ellerini ebenin sırtı üzerine koyarlar. O zaman aralarından biri ebeye sorar:

-El el üstünde kimin eli var?

Ebe de cevap verir:

-Falanın eli var.

Eğer ebe sırtına konan ellerin en üstünde kimin eli olduğunu bilirse ebelikten kurtulur. Ve yerine en üstte kimin eli varsa o çocuk ebe olur. Ebe en üstte kimin eli olduğunu bilemezse çocuklar:

-Bilemedin, kaldır vur!

diyerek ellerini ebenin sırtından kaldırıp hep birden arkasına vururlar. Oyun, bütün çocuklar birer defa ebe olup yere yatıncaya kadar devam eder."[30] Oyun, yörede benzer şekilde oynanır.

Kız- erkek karışık şekilde oynanır. Oyuna başlamadan bir ebe seçilir. Ebe eğilir ve diğer oyuncular ebenin sırtına ellerini üst üste koyar. Ebe bu ellerin en üstünde kimin olduğunu tahmin etmeye çalışır. Tahmini doğru çıkarsa o kişi ebe olur. Tahmini doğru çıkmazsa oyuncular ebenin sırtına vururlar. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz

[30] Bayrı, **İstanbul Folkloru,** s. 221-222.

kaynak kişi oyun hakkında şunları aktarmaktadır: "Eğilirdik arkadan eller gelirdi. İsim söylerdik sonra eğer yanılırsan sana gümbür gümbür vururlardı." (KK 8)

6.1.6.6.3. El Koparmaca

Açık alanda, kalabalık gruplar halinde özellikle kız çocukları tarafından oynanan bir oyundur. İki takım halinde karşılıklı olarak, her takım aynı hizada ve el ele tutuşmuş şekilde dizilir. Karşı takımdan bir oyuncu koşarak karşı takımda el ele tutuşmuş iki kişiyi ayırmaya çalışır. Ayırabilirse o takımdan istediği kişiyi alır. Ayıramazsa o takıma geçmiş olur. (KK 7, 11)

6.1.6.7. Saklanmalı Oyunlar

6.1.6.7.1. Saklambaç

"Saklambaç, en az iki çocuk tarafından oynanır. Bu oyunda da köşe kapmacada olduğu gibi taş tutularak önce ebe tayin edilir. Ebe olan çocuk, kollarının dirsekten aşağı kısımlarını birbiri üzerine getirir, sağ eliyle sol dirseğini, sol eliyle sağ dirseğini tutar, bir duvara döner, kollarını bu suretle duvara dayar, kollarının birbiri üzerinde bulunan dirsekten aşağı kısımlarına gözleri kapanacak, etrafı görmeyecek şekilde başını koyar. Bu iş bitince oyuna katılan çocuklar sağa, sola dağılır, her biri uzak, yakın bir yere teker teker, yahut ikişer üçer gizlenirler, çocuklar saklanıncaya kadar ebe yerinden kımıldamaz, çocuklar dağılmadan önce aldığı vaziyette kalır… Ebe tarafından ilk bulunan çocuk oyunu kaybederek ebe olur…"[31]

Tüm köylerde oynanan bir oyundur. Kalabalık bir grup halinde, kız- erkek karışık şekilde oynanır. Oyun, seçilmiş olan ebenin tüm oyuncuları bulması temeline dayanır. (KK 5, 6, 10, 13, 16, 18, 19, 20, 23, 25, 27, 31, 34, 48, 57, 75, 81, 113, 139)

Oyun yöreye göre farklı isimler almıştır; "Kuki", "Gizlen Kuki", "Av", "Avi", "Avi Avi", "Satdudum", "Tak Tak T" bu isimlerden tespit edilenlerdir. Kaynak kişiler "Kuki", "Gizlen Kuki" ve "Avi Avi" oyunlarının saklambaçla aynı olduğunu söylemektedir. "Satdudum", günümüzdeki adıyla "Tak Tak T" ise kaynak kişiler

[31] **A.e.**, s. 213-214.

tarafından saklambacın üst versiyonu, daha zoru ve gelişmişi olarak açıklanmaktadır. (KK 16, 19, 20, 23, 25, 27, 31)

Genellikle düğün veya kına geceleri vakitlerinde, açık alanda, kız-erkek köydeki tüm çocukların katılımıyla, saatlerce oynanan bir oyundur. Kaynak kişiler saklambacın saatler boyunca oynandığını hatta bazen sabaha kadar sürdüğünü aktarmaktadırlar. Hatta bir kaynak kişi saklambaç sırasında girdiği ahırda, samanlar arasında uyuya kaldığını aktarmaktadır. (KK 16, 23, 31, 113)

"Satdudum", günümüzdeki ismiyle "Tak Tak T" saklambacın üst versiyonu olarak tanımlanmaktadır. Kaynak kişiler oyuna "Tak Tak T" denmesinin nedenini, ebenin diğer oyuncuları ararken "Elma dersem çık, armut dersem çıkma" tekerlemesi yerine aynı anlama gelen "Tak Tak T" ifadesini kullanmaları olarak açıklamaktadır. Bu oyunda saklambaçta olduğu gibi oyuncular sadece saklanmakla kalmaz, yakalanmamak için kılık da değiştirebilirler ve duvar arkası gibi basit yerlerdense tabuta, ahıra, ağaç kavuğuna veya tepesine saklanırlar. (KK 18, 19, 20, 23)

6.1.6.7.2. Kuka

Nebi Özdemir'in, birleşik saklambaç başlığı altında incelediği "kukla" veya "tuka/kuka" oyunlarına benzemektedir.[32]

Oyuncuların saklanması ve ebenin saklanan oyuncuları bulması temeline dayan bir diğer oyundur. Saklambaç ve körebe gibi benzer oyunlardan farkı, oyuna bir objenin dahil edilmesidir. Bu obje, boş kutu kola veya boya kutusu olabilir. Oyun, oyunculardan birinin yokuş başına bırakılan objeyi tekmelemesiyle başlar. Yokuş aşağı yuvarlanan obje ebe tarafından gidip alınana kadar tüm oyuncular saklanır. Kaynak kişi oyunun "hem saklambaç hem yakalamaç" olduğunu, zor bir oyun olduğunu, kalabalık şekilde daha iyi oynandığını ve oyunun amacının ebe seçilen kişinin herkesi "kukalaması" yani yakalaması olduğunu aktarmaktadır. Oyunda herhangi bir tekerleme söylenmemektedir. (KK 23)

[32] Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, s. 57-62.

6.1.6.8. Atlamalı Oyunlar

6.1.6.8.1. Uzun Eşek

Erkekler arasında oynanır. İki takıma ayrılarak oyuna başlanır. Bir takım seçilen kişi önünde eğilerek art arda dizilir. Diğer takım eğilen takımın üzerine atlamaya çalışır. Üstte kalanlar alttakilere sorular sorar ve soruları bilip bilmeme durumuna göre oyuna devam edilir. Altta dizilenler devrilmezse, sıra onlara geçer, devrilirse aynı takım tekrar dizilenlerin üzerine atlamaya çalışır. (KK 6, 80, 81, 107)

6.1.6.8.2. Güvercin Taklası

Özdemir, güvercin taklası oyununa benzer olarak "güvercin takla" başlığı altında kız taklası, takla güvercin, güvercin tahlası, güvercin takla, eşşek beli/eşşekbeli gibi oyunlara ver vermiştir. Oyun yörede 'kız taklası" oyununa benzer şekilde oynanmaktadır.[33]

Sırt atlamaca olarak da bilinir. İki grup halinde oynanır ve bir gurubun diğer eğilen grup üzerinden atlaması temeline dayanır. Sadece erkekler arasında oynanır. Dört kişi ortada olmalıdır. Ortada olan kişilerden ikisi ellerini dizlerine birleştirmeli ve başlarını ortaya koymalıdır. Diğer ikisi de ellerini dizlerine koyup diğer iki kişiye arkalarını dönmelidir. Bu şekilde ortada halka şeklinde eğilen bir takım olur ve diğer takım onların üzerinden atlamaya çalışır. (KK 75, 80)

6.1.6.8.3. Çattı Mattı

Yalnızca bir kaynak kişinin aktardığı bu oyun iki takım arasında oynanır ve birbirleri üzerinden atlaması esasına dayanmaktadır. Kaynak kişinin oyunu hatırlamaması nedeniyle oyun hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. (KK 89)

6.1.6.8.4. Birlin Binek

Bayrı, "birdir bir" başlığı altında incelediği oyunu şu şekilde açıklamaktadır: "Üç, beş, yedi, dokuz veya on bir çocuk tarafından oynanır. İlk oyuncu üç metre kadar arkadaşlarından ileri gider, adım atan oyuncu koşarak gelir, ayaklariyle yere vurup elleriyle eğilmiş olan çocuğun sırtına dayanarak onun üzerinden bacaklarını açarak atlar.

[33] **A.e.**, s. 166.

Birkaç adım koştuktan sonra ikincinin üzerinden atlıyarak ötekiler gibi o da durur. Böylece son çocuğa kadar oyun devam eder."[34]

"Birdir bir" olarak bilinen oyunla aynı şekilde oynanır. Oyuna ebe seçilerek başlanır. Ebe, eğilerek ellerini dizlerinin üstüne koyar. Diğer oyuncular sırayla ebenin üzerinden atlayarak oyun devam eder. (KK 58)

6.1.6.8.5. Dal Dal

Takım şeklinde, birbirinin üstünden atlayarak oynanan bir oyundur. Kaynak kişinin oyunu unutması nedeniyle oyun hakkında detaylı bilgiye sahip değiliz. (KK 57)

6.1.6.9. Diğer Oyunlar

6.1.6.9.1. Yüzük

Yüzük, oyunda saklanan nesnedir. Birden fazla fincandan biri altına bir yüzük saklanır. Yüzüğü geç veya erken bulmaya göre çok veya az sayı kazanılır.[35]

Eskiden çokça oynanan bu oyun günümüzde nadir olarak oynanmaktadır. (KK 14, 16, 103) Ceviz kabuğunun içerisine yüzük veya başka bir nesnenin yerleştirilmesi, cevizlerin yerlerinin değiştirilmesi ve yerleştirilen nesnenin diğer oyuncular tarafından bulunması temeline dayanır. (KK 10, 106, 139, 140) Oyunun diğer bir şekli de ceviz kabuğu kullanmadan avuç içinde paranın saklanıp hangi elde olduğunun tahminine dayanmaktadır. (KK 12) "Yüzük kimde?" olarak adlandırılan oyun da daha çok Hıdırellez'de oynanmaktadır. Yüzük oyunculardan birinin elinde saklanır ve kimde olduğu tahmin edilmeye çalışılır. (KK 99)

6.1.6.9.2. Alaylı Bulaylı

Bayrı, **İstanbul Folkloru**'nda "Alaylar alaylar" ismi ile verdiği oyunu şu şekilde tanımlamaktadır: "On, on iki veya çift sayıda olmak şartiyle daha fazla çocuk iki guruba ayrılarak karşılıklı dizilirler. Her iki sıranın sağ başlarında bulunan çocuklar elebaşı olarak oyunu idare ederler. Önce sağdaki sıranın elebaşısı söze başlar, diğer sıranın elebaşısı ona cevap verir:

[34] Bayrı, **İstanbul Folkloru,** s. 240.
[35] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 280-281.

-Alaylar, alaylar, bizim alaylar!

-Ne istersin, ne istersin bizim alaylar?

-Aranızda bir güzel gördüm onu isterim.

-O güzelin ismini bana söyler misin?

- (Karşı sıradaki çocuklardan birinin ismini söyliyerek) o güzelin ismi Fatma.

-Fatma güzel değildir, ayakları sakat, gözleri çirpil, kulakları sağır, vücudu toparlak, göğsü çıkık, boyu kısadır; onu ne yapacaksın?

-Güzel olmasın, ayakları sakat, gözleri çirpil, kulakları sağır, vücudu toparlak, göğsü çıkık, boyu kısa olsun, ben onu misafir edip baş tacı yapacağım.

-Al öyleyse senin olsun.

Diyerek ikinci sıranın elebaşısı istenen çocuğu birinci sıranın elebaşısına verir. Bundan sonra ikinci sıranın elebaşısı söze başlar, birinci sıranın elebaşısı cevap verir:

-Alaylar alaylar, bizim alaylar!

-Ne istersin, ne istersin bizim alaylar?

-İçinizde bir güzel gördüm, onu isterim.

-O güzelin ismini bana söyler misin?

- (Karşıdaki çocuklardan birini göstererek) Ayşeyi isterim.

-Ayşe güzel değil ki, sırtı kambur, kolları çolak, ağzı çanak, burnu tokmak, boyu uzun, kendi ahmak, onu alıp ne yapacaksın?

-İsterse güzel olmasın, sırtı kambur, kolları çolak, ağzı çanak, burnu tokmak, boyu uzun, kendi ahmak olsun, köşeye oturtup onun için saçımı süpürge edeceğim.

-Al öyleyse mübarek olsun.

diyerek bu defa birinci sıranın elebaşısı istenen çocuğu karşı sıranın elebaşısına teslim eder. Bu suretle elebaşılar kendi sıralarındaki çocukları tamamiyle değiştirdikten sonra elele verirler, diğer çocuklar da onların arkasında toplanarak:

Alaylar alaylar bizim alaylar

Buyurun içeri işte saraylar

Güzellere kavuştuk

Biz elele tutuştuk

Diye bir türkü tutturup dolaşırlar. Bu oyun daha ziyade kız çocuklar tarafından oynanır."[36]

On kişilik iki takıma ayrılmış şekilde, açık alanda, çoğunlukla kızlar arasında oynanan bir oyundur. Sadece kızlar arasında oynanabileceği gibi kız-erkek karışık da oynanabilir. Karşılıklı olarak dizilen iki takımdaki tüm oyuncular kendi takımındaki oyuncularla el ele tutuşur. Kaynak kişinin aktarımıyla oyuncuların "ozan" gibi atışmalı şekilde birbirleriyle konuştuğu bir oyundur. Karşı takım oyuncularından birinin diğer takıma gelmesiyle oyun başlar. Gelen oyuncu ve takım arasında şu şekilde bir diyalog gerçekleşir:

-Alaylı bulaylı dostum saraylı!

-Ne istersin, ne dilersin bizim saraydan?

-Sizin alaydan bir kız gördük onu isteriz.

-O kız bizimdir. Biz kız vermeyiz.

-Sizin alaydan bir kız gördük onu isteriz.

-O kız bizimdir. O kız yayan yürüyemez, inek sağamaz.

-Ona biz fayton tutar götürürüz.

Bu şekilde atışma gerçekleştikten sonra karşı takımdan istedikleri kızı ellerini "taht" yaparak alıp kendi takımlarına götürürler. Taht yapma, iki kişinin de bir elini öne doğru uzatması ve diğerinin dirseğini tutmasıyla yapılır. Kolların ortasında oluşan boşluğa takımdan alınacak olan kişi oturtulur ve kendi takımlarına götürülür. Bu şekilde her iki gruptaki oyuncular karşılıklı olarak değişerek oyun devam eder. (KK 80, 81)

6.1.6.9.3. Caze Nine

93 muhacirlerinin yerleştiği köylerde oynanan bir oyundur. Masalının da olduğu Caze Nine tipi etrafında çocuklar tarafından türetilmiş bir oyundur. Caze Nine, masalda olduğu gibi oyunda da çocukların korktuğu bir karakterdir. Oyunda bir kişi Caze Nine yani ebe seçilir ve belirlenmiş bir alan onun tarlası sayılır. Oyuncular o olana giderek oraya zarar verir, otları yolar ve oyun bu şekilde başlar. Caze Nine çocuklara "Ne

[36] Bayrı, **İstanbul Folkloru,** s. 225-226.

ediyorsunuz siz? Tarlamı batırdınız." der ve diğer oyuncuların peşinden koşarak onları yakalamaya çalışır. (KK 42)

6.1.6.9.4. İp Oyunları

"Bu oyun, hemen hemen kız çocuklara mahsus gibidir. İp atlıyan erkek çocuklara şimdiye kadar pek az tesadüf edilmiştir. Kızlar, bu oyunu sokakta birkaç çocuk bir arada oynıyabildikleri gibi, evlerinin bahçesinde veya avlusunda yalnız olarak da oynıyabilirler. Çok sade olmakla beraber bu oyunun dört şekli vardır:

İpi kendi eliyle çevirerek atlamak

Başkaları tarafından çevrilen ipten bir çocuğun atlaması.

Başkaları tarafından çevrilen ipten iki çocuğun atlaması.

Yine başkaları tarafından çevrilen ipten iki çocuğun karşı karşıya atlaması…"[37]

Yörede ip oynama, ip atlama sıklıkla oynanan oyunlardandır. Genellikle kız çocukları tarafından oynanır. Kaynak kişiler herkesçe bilinen şekillerde ip oynadıklarından ve ip oynarken bazen tekerlemeler söylediklerinden fakat bunları unuttuklarından bahsetmektedirler. (KK 9, 16, 34, 67, 89, 107, 150)

6.1.6.9.5. Gazoz Kapaklarıyla Oynanan Oyunlar

Genellikle erkekler arasında oynanan oyunlardandır. Kaynak kişiler gazoz kapaklarının çocukluklarında onlar için çok değerli olduğunu, birbirlerinden sakladıklarını hatta tenekelere koyup gömdüklerini aktarmaktadırlar. (KK 31)

Gazoz kapaklarıyla oynanan iki adet oyun tespit edilmiştir. Bunların herhangi bir ismi yoktur. Oyunlardan ilki şu şekildedir: on, on beş adet kapak üst üste koyulur. Sırayla her oyuncu elindeki taşla kapakları devirmeye çalışır. Oyunda önemli olan devrilen gazoz kapaklarının ters dönmesidir. Kaç adet kapak ters döndüyse o kadarı o kişinin olur. (KK 31) Buna benzer bir oyun ise Nebi Özdemir'in "gazoz kapağı oyunu" ismi ile verdiği oyundur. Şu şekilde tanımlanmaktadır: "Oyuncular belirlenen sayıda gazoz kapağını yerdeki dairenin içine üst üste gelecek şekilde bırakırlar. Dairenin yanından taşlarını atış çizgisine doğru atarlar. Oyuncular yassı taşlarının atış çizgisine olan yakınlıklarına göre

[37] **A.e.**, s. 214-215.

atış önceliği sırası kazanırlar. Oyuncular, atış sırasına göre, gazoz kapaklarını daireden dışarı çıkarmak amacıyla atışlarını yaparlar. Atışlar, atış çizgisinden ve yassı taşlarla yapılır. Bütün gazoz kapakları daire dışına çıkarılıncaya kadar oyun devam eder. Bu oyun, kibrit kutularıyla da oynanmaktadır."[38]

Gazoz kapaklarıyla oynanan diğer oyun yüzük oyunu gibidir. Gazoz kapaklarının içlerinden bir tanesine beş kuruş saklanır ve diğer oyuncudan içinde para olan gazoz kapağını bulması istenir. Doğru kapağı bulan oyuncu paranın sahibi olur. (KK 103)

6.1.6.9.6. Misket

Erkek çocuklarının kendi arasında oynadıkları oyunlardandır. Kaynak kişiler çocukluklarında maddi imkansızlıklar nedeniyle misket alamadıklarını ama buldukları yuvarlak taşları misket olarak kullanarak onlarla oynadıklarını aktarırlar. Sungurlu köyünde "misket ocağı" olarak adlandırılan yerden miskete benzer taşlar çıktığından dolayı kaynak kişiler çocukluklarında oraya giderek oradan misket topladıklarından, taş misket oynadıklarından bahsetmektedir. (KK 67, 68, 106)

6.1.6.9.7. Tuzak ve Kapan Oyunları

Özellikle erkek çocukları tarafından çeşitli düzenekler kurularak kuş, güvercin, domuz yakalama temeline dayanan oyunlardır. Oruçoğlu köyünde tuzak yapma oyunları "zuva" olarak bilinmektedir. Kibrit çöpleri, küçük dal parçaları ile kurulan tuzakların içine mısır gibi yiyecekler yerleştirilerek hayvanın oraya gelmesi sağlanır. Gelen hayvan fark edildikten sonra ip çekilerek hayvanın kaçması engellenir. Bunun yanında balkabağı ile de tuzakların yapıldığı aktarılmaktadır. (KK 23)

6.1.6.9.8. Kibrit ile Oynanan Oyunlar

Kibritin düz bir zemin üzerine, dik bir şekilde atılmaya çalışılması temeline dayanan bir oyundur. Kibrit dik durduğunda yüz başı, başka türlü durduğunda çavuş gibi isimler verilir. Genellikle erkekler arasında, köy kahvehanelerinde oynanan oyunlardandır. (KK 14)

[38] Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, s. 93.

6.1.6.9.9. Tombala

Kışın evlerde oynanan oyunlardandır. (KK 6)

6.1.6.9.10. Topaç

Topaç, çevresine ip sarılıp birden bırakılarak veya kamçı ile vurularak döndürülen koni biçiminde ucu sivri oyuncak olarak tanımlanır.[39] Yörede topaç ile oynanan oyunlar vardır. (KK 68)

Derleme süresince hemen her kaynak kişi eskiden çocuk oyunlarının daha çok olduğunu şimdiki çocukların bu oyunların çoğunu bilmediklerini ve oyunları oynamadıklarını, herkesin elinde telefon ve tabletlerle sanal oyunları oynadıklarını aktarırlar. Kaynak kişiler artık hiçbir çocuğun kendi oyuncağını hayal gücü ve yaratıcılığıyla kendisinin yapmadığını söylemektedir. Tüm bu sebeplerden çocukların yaratıcılıklarının gelişmediğini, sosyal olmadıklarını belirtmektedirler. Çocukta gelişen birlik ve beraberlik, arkadaşlık gibi değerlerin bu oyunlarla kavrandığını, artık bu oyunların yerini bireysel, sanal oyunların alması nedeniyle de bu kavramları bilmeyen çocukların büyüdüğünü aktarmakta ve bu durumdan yakınmaktadırlar. Derleme sırasınca tüm kaynak kişilerin çocukluklarında oynadıkları tüm oyunları heyecan ve dikkatle anlatması o zamana ne kadar özlem duyduklarını da kanıtlar niteliktedir. (KK 5, 24, 31, 64)

6.2. Özel Günlere Bağlı Törenler ve Eğlenceler

6.2.1. Yılbaşı-Ayıcılık Oyunu

Nebi Özdemir, ritüelistik oyunlar arasına aldığı "yılbaşı" oyununu şu şekilde ifade etmektedir: "Çocuklar yılbaşı gecesi bir araya gelirler ve aralarından birini, ihtiyar baba haline getirip beline çan ve kelek takarlar. Bu ihtiyarlarla birlikte bütün çocuklar köydeki evleri teker teker dolaşırlar. Evdekiler de onlara çeşitli yiyecekler ve para verirler. Ertesi gün toplanan erzak satılır ve paralar öğlenceye (eğlenceye) katılanlara eşit olarak

[39] Türk Dil Kurumu, "Topaç", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c38dddcbaef91.46157909, 23 Ocak 2019.

dağıtılır."[40] Ayıcılık oyunu olarak aktarılan oyunu ise Özdemir "Ayıcı Oyunu" olarak şu şekilde tanımlamaktadır: "Çocuklar bu oyunu, koyunların kuzulama zamanının geldiğini müjdelemek amacıyla oynarlar. Oyun yılda bir kez oynanır. Çocuklar, akşam üzeri köyün meydanında toplanırlar. Yaş ve vücut olarak en büyük olan çocuk, ayı kılığına sokulur ve beline de koyun ve keçi çanları asılır. Ayı kılığındaki çocuk önde diğerleri arkada köydeki bütün evler dolaşılır. Her evden yağ, bulgur gibi bahşişler alınır. Ertesi gün bu bahşişleri satarlar ve karşılığında aldıkları parayı bölüşürler."[41] Yörede yılbaşında yapılan ve eğlence, oyun, ayıcılık oyunu olarak bilinen bu ritüelistik oyunlar verilen bilgilere benzer özellikler taşımaktadır.

Yılbaşı eğlencesi olarak genellikle çocukların ve gençlerin yaptığı bu eğlence yalnızca Bıçkıdere ve Yazımanayır köyünde tespit edilmiştir. Miladi takvime göre yılbaşında yapılan bu oyun, eğlenme amacıyla yapılmaktadır. Geçmişte birkaç köyde daha yapılan bu oyunun yakın tarihlere kadar Bıçkıdere köyünde yapıldığı tespit edilmiştir. Fakat günümüzde yalnızca Yazımanayır köyünde "ayıcılık oyunu" olarak devam etmektedir. (KK 18, 19, 93)

Bıçkıdere köyünde yapılan yılbaşı eğlencesinde genellikle genç erkekler veya kız erkek karışık olarak tüm gençler köydeki tüm evleri başından sonuna kadar gezerek un, yağ gibi malzemeler toplar. Evler tek tek gezilerek çeşitli tekerlemeler söylenerek çeşitli yemeklik malzemeler toplanır. Kaynak kişiler bu tekerlemelerden yalnızca birini eksik olarak şu şekilde hatırlamaktadır: "Yılbaşı yılbaşı, devletlerin bacası…" Kaynak kişi malzeme toplama sırasında da çeşitli oyunlar yaptıklarını şu şekilde ifade etmektedir: "Verenin eli şöyle olsun, vermeyenin eli böyle. [Avuç içi aşağı veya yukarı bakacak şekilde]" Fakat yapılan bu oyunlar kaynak kişilerce hatırlanmamaktadır. Tüm evlerden toplanan malzemelerle herhangi bir evde pişi, lokma, helva gibi bir yemek yapılır. Yapılan yemek tüm köy halkı tarafından yenilir. (KK 18, 19)

---

[40] Ahmet Caferoğlu, **Anadolu Diyalektolojisi Üzerine Malzeme II**, 2. bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1994, s. XV'ten aktaran Nebi Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, Ankara, Akçağ Yayınları, C: II, 2006, s. 281.

[41] Hacer Kutay, "Deveören Köyü Folkloru ve Etnografyası", (L.T.), Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1985, s.70'ten aktaran Nebi Özdemir, **Türk Çocuk Oyunları**, Ankara, Akçağ Yayınları, C: II, 2006, s. 282.

Kaynak kişiler çocukluklarında bu eğlencenin yapıldığını, günümüzde yapılmadığını bu nedenle konu hakkında bazı detayları unuttuklarını aktarmaktadırlar. (KK 18, 19)

Yazımanayır köyünde yapılan eğlenceye baktığımızda, Bıçkıdere köyünde yapılan yılbaşı eğlencesinde olduğu gibi gençlerin bu oyunu başlattığını görmekteyiz. Bıçkıdere köyünde yapılan eğlenceden farkı evlerden malzeme toplanması sırasında herhangi bir tekerleme veya maninin söylenmemesidir. Köyde eskiden beri devam eden bu oyuna "ayıcılık oyunu" adı verilmektedir. Yılbaşı gecesi yapılan bu eğlenceyi kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Bir kişinin hayvan pöstekisiyle yüzünü kapatıyorsun, kafasına geçiriyorsun kukla gibi. Yüzünü de mangal kömürü tozuyla boyuyorsun. Boynuna çan veya zil gibi hayvanlara takılan şeylerden takıyorsun. İki delikanlı da kadın kılığına giriyor. 'Bürüme' deriz biz eskiden yazma, uzun onlar vardı şimdiki başörtüsü gibi. Bürümeyi örterek delikanlılar kadın kılığına giriyor. Davul zurna çalarlar, oynaya oynaya her evden bir şey isterler. Birisi üzerlerine tanımak için lamba tuttuğu zaman onu giderler yatırırlar falan. Tanınmak istemezler kadın kılığına girenler ertesi gün onlarla dalga geçecekler diye. Evlerden topladıkları genelde bulgur veya un olur, o kişi ne verirse. Topladıkları malzemeleri köyde kim var mesela dul bir kadın, yaşlı bir teyze var ona götürürler. O kişi de börek, açma yapar. O börekler gelir burada kahvehanede çayla, kolayla birlite yenilir. Buna 'Ayıcılık Oyunu' deriz. Davul zurnayla yapılan bu oyun yılbaşı geceleri hâlâ devam eder." (KK 93)

Hayvan postu giydirilen kişiye "ayı" denilir. Bu kişi urganla bağlanır ve "çoban" adı verilen başka bir kişi tarafından tutulur. Çoban denilen kişinin başına da fötr şapka takılır. Ayının urganla bağlanmasının nedeni ayının koşabileceği mesafeyi çobanın ayarlaması içindir. Bu şekilde oyun gençler arasında devam eder. Oyun esnasında etrafta sadece gençler bulunur, ihtiyarlar yemek faslında ortaya çıkar. Tüm köy halkı ile birlikte eğlence tamamlanır.

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi aynı eğlencenin Balıkesir'in Kepsut ilçesinde de yapıldığını aktarmaktadır. Kaynak kişi bu eğlencenin geçmişte birkaç

köyde daha yapıldığını ama günümüzde Şile ilçesine bağlı başka bir köyde yapılmadığını, yalnızca Yazımanayır köyünde yapıldığını ifade etmektedir. (KK 93)

6.2.2. Kandiller

Günümüzde kandiller bayram olarak kutlanmamaktadır. Geleneklere bağlı ailelerde kandil çöreği yeme, "kandiliniz kutlu olsun" diyerek el öpme gelenekleri devam etmektedir. Geçmişte ise kandil günlerini kutlamaya hazırlanma ve kandil gecesi şenlikleri çocuk toplulukları için bir anlam taşımaktaydı.[42]

Derleme yaptığımız yörede kandillerde Kur'an okunmaktadır. (KK 8, 9, 75) Ziyaret yeri bulunan köylerde ise bu yerler ziyaret edilerek mum yakılır. (KK 58, 59, 99) Bazı köylerde yatsı namazından sonra cami önünde ikram verilir. Börek, bişi, helva ve baklava dağıtılır. Cami önünde verilen bu ikramlardan artanlar ambara atılır. Bu şekilde bereket getireceği düşünülür. Kaynak kişilerden bir tanesi pişiyi yaparken okuduklarını ve ardından komşulara dağıttıklarını aktarmaktadır. (KK 8, 9, 75)

Günümüzde köy dernekleri veya yerli halk tarafından açılmış sosyal medya hesapları üzerinden de kandil kutlamaları yapılmaktadır.

6.2.3. Ramazan Ayı

"Ramazan ayı her ne kadar 'bayram' diye adlandırılmazsa da hele ki büyük şehirlerin geleneğinde, kimi yönleriyle bayram nitelikleri gösteren bir dönemidir yılın..."[43]

Ramazan'da günlük yaşama dair bir anısını kaynak kişi şu şekilde aktarmaktadır: "Benim küçüklüğümde camilerde günümüzde olduğu gibi hoparlör sistemi yoktu. Bu nedenle de sekiz, on yaşındaki çocuklar caminin etrafında beklerdik. Hoca ezan okumaya başladığında 'Hoca ezan okuyor! Herkes orucunu bozsun!' diye bağıra bağıra evlerimize koşardık." (KK 107)

Ramazan ayı içinde belirlenmiş bir gün içerisinde, köy halkının katılımıyla ve civar köyler de davet edilerek iftar organizasyonları yapılmaktadır. Geleneksel olarak iftar düzenleyen köyler arasında Üvezli, Kervansaray ve Bıçkıdere köyleri bulunmaktadır.

---

[42] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 239.
[43] **A.e.**, s. 238.

Ünlüler, şarkıcılar ve sunucular da geleneksel toplu iftarlara davet edilmektedir. İftar için yapılacak yemekler için aşçı tutulmaktadır. Düzenlenen bu iftarlar köyün adıyla açılmış olan sosyal medya hesabından ilan edilmekte, bu şekilde daha çok kişiye ulaşılmaktadır. Bazı köyler bu iftarlar için İstanbul, Ümraniye'den araç kaldırmakta, bu şekilde katılımcıların sayısını artırmaktadırlar. (KK 18, 19)

6.2.4. Dinî Bayramlar

6.2.4.1. Arife Günü

Türkçe sözlükte; "arife", "Belirli bir günün, olayın bir önceki günü veya ona yakın günler, ön gün" olarak ifade edilmektedir.[44] Arife günü ise, "Dinî bayramlardan önceki gün" olarak açıklanmaktadır.[45]

Dinî bayramlardan önceki gün olan arife gününde bayram için hazırlıklar yapılır. Bayram günü için yemekler hazırlanır.[46]

Yörede arife günü çeşitli hazırlıklar ve ziyaretler yapılmaktadır. Bir kaynak kişi Dere köyleri ve Manav köylerinin arife günü hazırlıkları hakkında şunları aktarmaktadır: "Bizlerde evde hazırlıklar olur ama Manavlarda köylerde hazırlıklar olur." Kaynak kişi 93 muhacirlerinin köylerinde ev bazında hazırlıklar yapılırken Manav köylerinde köy halkının toplanarak çeşitli hazırlıkları birlikte yaptığını dile getirmektedir. (KK 21)

Arife gününde mezar ziyareti yapmaktadır. Mezar ziyaretlerinde ölülerin ruhları için okumalar yapıldığı aktarılan bilgiler arasındadır. Kaynak kişiler arife gününde Yasin suresi okuduklarını aktarmaktadır. Bunlar dışında evlerde bayram hazırlıkları yapılır. (KK 8, 9, 105, 127, 131)

Mezar ziyaretinin yanı sıra evlerde bişi ve börek yapılmaktadır. Bunun nedenini kaynak kişi "Ölülere koksun diye." şeklinde açıklamaktadır. (KK 9)

---

[44] Türk Dil Kurumu, "Arife", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49d68814fa49.11200884, 24 Ocak 2019.

[45] Türk Dil Kurumu, "Arife Günü", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49d689b5c7f5.49059435, 24 Ocak 2019.

[46] Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 299.

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi eskiden sadece bayramlarda, arife gününde çocuklara yeni kıyafet ve ayakkabı alındığından bahsetmektedir. Günümüzde ise bu âdetin kalmadığından, artık her gün çocuklara kıyafet ve ayakkabı alındığından bahsetmektedir. (KK 19)

6.2.4.2. Ramazan ve Kurban Bayramı

"Bayram, bir sıra gösterilerden meydana gelir; onların biçimlerini, kurallarını gelenek belirlendirmiştir. Doğum, evlenme, ölüm gibi olayların vesile olduğu törenlerden bayramı ayrımlandıran bir şeyler var; bayramın başlıca özelliği, kutlanmasına bir ferdin vesile olmamasıdır. Ağıt töreni, ölmüş belli bir kişi için düzenlenir; düğün, evlenen bir delikanlı ile bir genç kız için kutlanır. Bayram ise bir topluluğun bütünü için ve bütününce düzenlenen, uygulanan törenlerin bileşimidir."[47]

Dinî bayramların günleri kamerî takvime göre hesaplanır. Bu nedenle bu günler her yıl dönümünde güneş takviminde aynı güne rastlamaz. Dinî bayram denilince akla ilk gelen bayramlar şevval ayının ilk üç gününde Ramazan Bayramı ve zilhicce ayının onundan başlayarak dört gün süren Kurban Bayramı'dır.[48]

Yörede kutlanan bayramlar Ramazan ve Kurban Bayramı'dır. Bayramların kaç gün sürece kutlandığı hakkında kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: "Eskiden Kurban Bayramı dört gün, Ramazan Bayramı'nda üç gün bayram olurdu." Diğer bir kaynak kişi ise her iki dinî bayramın da üç gün süresince kutlandığını aktarmaktadır. Kutlanan iki bayramda da bayramlaşma adabı arasında bir fark tespit edilmemiştir. Sadece yapılan bayram yemekleri arasında farklılık mevcuttur. Bayram kutlama gelenekleri günümüzde de bazı değişikliklerle çoğu köyde devam etmektedir. Fakat çoğu bayram eğlencesi terk edilmiştir. (KK 1, 90, 91, 97, 99, 100, 101, 107, 113, 118)

Kurban Bayramı'nda eskiden köy halkının tümü kurban kesmez maddi durumu iyi olanlar kurban keser ve kestiği kurbanın etini yedi haneye dağıtır. Günümüzde herkesin kurban kesmesi yöre halkınca eleştirilmekte ve bu nedenden Kurban Bayramlarının eski tadı olmadığını aktarmaktadır. (KK 90, 91, 113)

---

[47] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 233.
[48] **A.e.**, s. 235.

Kurban Bayramı'nda muhakkak yapılması gereken yemeklerden biri et yemeğidir. Camiden çıkan köy halkı önüne sofra kurularak birlikte kahvaltı yapılır, yemek yenilir. Sofrada kahvaltılıklardan ziyade yemekler bulunmaktadır. Bayram yemekleri hakkında detaylı bilgi "Halk Mutfağı" başlığı altında verilmiştir.[49] Kısaca değinecek olursak yörede bayram yemeği olarak yapılan yemekler: tas kebabı, dolma, öre, hoşaf, pilav, sütlaç, bişi, lahana dolması, börek, pide, baklavadır. (KK 8, 9, 62, 64, 80, 81, 88, 114, 118, 119, 121, 134, 150)

Kaynak kişiler eski bayramların daha güzel olduğunu günümüzdeki bayramlarda bayramlaşmaların, bayram yemeklerinin yapılmaya devam ettiğini fakat eskisi gibi olmadığını aktarmaktadır. Eskiden bayramlarda civar köylere yürüyerek gidildiğini söyleyen kaynak kişiler günümüzde arabayla gidilip bayramlaştıktan sonra dönüldüğünü dolayısıyla arabayla gitmenin aynı tadı vermediğini aktarmaktadırlar. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Eskiden bayramlar çok güzel olurdu. Bütün gün gelen giden olurdu, herkes birbirini ziyaret ederdi. Eskiden her şey daha güzeldi. Şimdi en yakının bile gelip de bayramlaşmıyor. Şimdi kimse bayramları bilmiyor. Değil ki Hıdırellez'i bilecekler." Diğer bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Artık eski bayramlar yok, kimse kimseye ziyarete gelmiyor." (KK 93, 120, 121, 130, 150)

6.2.4.3. Bayram Âdetleri ve Bayramlaşma

Yöredeki tüm köyler genellikle bayram namazından çıktıktan sonra köy içerisinde belirlenen mekanlarda toplu şekilde bayramlaşmaktadır.

Kaynak kişiler bayram namazından çıktıktan sonra cami içerisinde, cami önünde, kahvehanede veya köy meydanında bayramlaşmaktadır. Bazı köylerde bayramlaşma sonunda evlerden tepsilerle getirilen bayram yemekleri toplu şekilde yenmektedir. Bazı köylerde ise camiden çıkıp bayram tebriği yapıldıktan sonra toplu şekilde ve hoca eşliğinde mezarlık ziyareti yapılmaktadır. (KK 12, 13, 19, 21, 22, 23, 25, 57, 58, 62, 67, 75, 102, 105, 106, 118, 122, 132, 135, 139, 140, 141)

[49] Bkz.: 7.1.4. Dinî Bayram ve Kandil Yemekleri, s. 365.

Fotoğraf 6.7.: Geçmişte Oruçoğlu Köyünde Gerçekleşen Bayramlaşma

Namazdan çıkan halk en yaşlısından en küçüğüne doğru sıraya dizilir. Bu sıralanma kaynak kişilerce halka, çember veya zincir olarak tarif edilmektedir. Köyün en yaşlısı yanında hocayla başta durur ve yaş sırasına kadar bu sıralanma en küçüğüne kadar devam eder. Büyüklerin elleri öpüldükten sonra hoca dua yapar. Herkes birbiriyle bayramlaştıktan sonra mezarlık ziyareti yapılır. Mezarlık ziyaretine arife günü mezarlığa gidenler ve yaşlılar katılmayabilir. Mezarlık ziyaretinden önce veya sonra evlerden köy kahvehanesine, cami önüne veya köy meydanına getirilen tepsiler yerleştirilir ve toplu şekilde bayram yemeği yenir. Kaynak kişiler bu bayramlaşmanın çok eskiden beri aynı olduğunu ve günümüzde de bu şekilde bayramlaşmaya devam ettiklerini aktarmaktadır. (KK 12, 13, 19, 21, 22, 23, 25, 57, 58, 62, 67, 75, 102, 105, 106, 118, 122, 132, 135, 139, 140, 141)

Halka şeklinde, en büyükten en küçüğe doğru yapılan bayramlaşma şekli geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. Bayramlaşma hakkında bir kaynak kişi şunu aktarmaktadır: "Ahmetli'de bayramlaşma şekli hâlâ devam eder. Evden getirilir börekler, kahveye koyulur ve orada herkes bayramlaşır, yer, içer." Diğer bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Bu çember içinde dargınlar bile bayramlaşır. Hâlâ öyledir bu bizde." (KK 12, 13, 21, 22, 23, 25, 58, 75, 99, 118, 119, 132, 135, 141) Darlık köyü muhtarının aktardığına göre bayram namazından çıkıp bayramlaşma ve yemek yeme âdeti günümüzde bu köyde de devam etmektedir. Kaynak kişi, yemek yeme yerine kahvaltı

yaptıklarını ve kadınların da katıldığı bir bayramlaşma töreni düzenlediklerini aktarmaktadır. (KK 105)

İstanbul, Üsküdar ve Ümraniye'de yaşayan Şileliler bayram vakitlerinde mutlaka köylerine gittiklerini söylemektedir. Bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Biz İstanbul'da herhangi bir camide nasıl bayram namazı kılınır bilmeyiz. Bayram oldu mu herkes kendi köyüne gider, kimse buralarda kalmaz. Bayramlarda köy çok kalabalıklaşır. Camiden çıkan ihtiyarlar birbiriyle tokalaşır ve sırayla bayramlaşılır." Diğer bir kaynak kişi İstanbul'da geçirdiği bayram hakkında şunları ifade etmektedir: "Ümraniye'de doğdum ben. Ama hep köyde bulundum tabii. Her istediğimiz zaman gider geliriz. Bayramlarda falan zaten orada oluruz. Biz İstanbul'da bayram bir kere geçirdik. O da bizim için kabustu yani." (KK 18, 19, 24)

93 muhaciri köylerinde olmayan ve Manav köylerinde genellikle uygulanan bir bayramlaşma âdeti ise her bir bayram gününün bir köye ait olması ve o köylerin kendi aralarında üç gün boyunca sırayla bayramlaşmasıdır. Bazı köyler günde iki köyü ziyaret ederek üç günde altı köyle de bayramlaşabilir. Konu hakkında bir kaynak kişi yapılan bu uygulamayı şu şekilde aktarmaktadır: "Bayramın birinci günü bir köyde toplanılır, ikinci günü bir köyde, üçüncü günü bir köyde. Köy meydanına herkes evinden ikram getirir, bu şekilde bayramlaşılır." Erenler köyünden bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi ise köylerinde devam eden bu geleneği şu şekilde ifade etmektedir: "Şile yöresinde bayramı eskisi gibi kutlayan tek köy biziz, Erenler, Korucu ve Satmazlı köyleridir. Bayramın birinci günü Satmazlı ve Korucu köy bize, Erenler köyüne gelir, burada bayramlaşırız. İkinci gün Satmazlı, üçüncü gün ise Korucu köye gidilir. Evlerden ne yemek çıkarsa o yenilir ve bayramlaşılır." Bayram süresince civar köyleri gezerek bayramlaştıklarını tespit ettiğimiz köyler şunlardır: Ahmetli, Kızılcaköy, Sofular, Osmanköy, Sortullu, Hacıllı, İhsanoğlu, Çataklı, Sungurlu, Geredeli, Tekke, Yazımanayır, Erenler, Satmazlı, Korucu köy, Kızılcaköy, Doğancılı, Alacalı, Sahilköy, Sofular, Çengilli, Hasanlı, Akdemir, Karabeyli köyü ve civar köyleri. Yukarıda verilen şekilde bayramlaşma geleneği bazı köylerde devam etse de çoğu köyde kalkmıştır. Bazı köylerde ise bu gelenek neredeyse

terk edilmek üzeredir. (KK 19, 21, 48, 61, 67, 69, 70, 90, 91, 93, 97, 100, 101, 102, 103, 107, 109, 120, 121, 129, 131)

Yakın köylerle yapılan bayramlaşma hakkında Doğancılı köyü muhtarı şunu aktarmaktadır: "Bayramın ilk günü bizim köyün bayramıdır. İkinci gün, Sahilköy ve Alacalı köyünün. Üçüncü gün, Kurna ve Sofular köyünün bayramıdır. Atalarımız böyle yapmışlar hâlâ da devam ediyoruz bu şekilde. Atalarımızın anlattığına göre bir gün Alacalı köyünde demişler ki, hep siz yapıyorsunuz bir gün de biz yapalım. Bizimkiler de tamam yapın demiş. Onlar ilk gün bayram hazırlıklarını yetiştirememiş, mağdur olmuşlar. Siz nasıl yapıyorsunuz, nasıl yetiştiriyorsunuz, yine işinize devam edin siz demişler." (KK 107)

Çocuklara bayram hediyesi olarak şeker veya para verildiği aktarılmaktadır. Bazı kaynak kişiler de geçmişte paranın az olması, kişilerin maddi durumunun yetersiz olması nedeniyle para verilmediğini şeker verildiğini aktarmaktadır. (KK 57, 58, 62)

6.2.4.4. Bayram Eğlenceleri

"Ramazan ve Kurban Bayramlarının ortak özelliklerinden biri de toplu eğlencelere vesile olmalarıdır. Kasaba ve şehirlerde, özellikle çocuklar ve gençler, bayram yerlerinde buluşup eğlenirler. Bayram yeri aynı zamanda küçük bir panayır görüntüsü kazanır…"[50] Bu bilgiyle aynı doğrultuda bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden bayramlarda sergi yapardık, kağıtlardan külah yapar içine şeker doldururduk, büyük ağaçlara salıncak kurardık." (KK 134)

Geçmişte yapılan bayram eğlencelerinde özellikle gençler ve çocuklar bayram yerinde buluşarak sabaha kadar eğlenmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz tüm kaynak kişiler eski bayramların çok eğlenceli olduğunu ifade etmektedir. Kaynak kişiler bayramlarda, köy içerisinde belirli olan bayram yerlerinde toplanarak ağaçlara salıncak kurduklarını ve salıncak başında mâni ve türküler söyleyerek vakit geçirdiklerini aktarmaktadır. Bir kaynak kişi salıncak kurulmasıyla ilgili şunları aktarmaktadır: "Bayramlarda eskiden salıncak kurulurdu. İpler ağaca asılır arasına da tahta koyulur. İki

[50] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 299.

kişi o salıncağı sallardı başta ama o sallayanlar da sallanırdı." Diğer bir kaynak kişi de bayram akşamları genç kızların kuyu başına oturarak türküler söylediğini ifade etmektedir. (KK 1, 8, 62, 90, 91, 97, 100, 101, 102, 103, 120, 121, 131, 134)

Bayram yerlerinde salıncağın yanı sıra oynanan çeşitli oyunlar vardır. Gençler kendi aralarında takımlara ayrılarak bu oyunları oynamaktadır. Bu oyunlardan tespit edilenler şunlardır: yedi kiremit, yakar top, yakalamaca, körebe, yüzük.[51] (KK 8, 11, 12)

Bayramlarda eski tarihlerde "at yarışı" ve "güreş" de yapılmaktaydı.[52] Yörenin önemli halk eğlenceleri ve sporlarından olan bu iki faaliyetin yerini günümüzde futbol almıştır. Kaynak kişiler günümüzde bayramlarda "köyler arası futbol turnuvaları" yapıldığını ifade etmektedir. Futbol turnuvaları hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Bayramlarda gençler arasında futbol turnuvaları yapılır. Yaklaşık elli senedir yapılıyor. Bu turnuvaların bayramlarda yapılmasının nedeni maç sırasında diğer köylülerle de karşılaşmak ve bayramlaşmaktır." Düzenlenen turnuvalar ile kaynak kişiler diğer köylerle de bir araya gelip bayramlaştıklarını ifade etmektedirler. (KK 18, 19, 23, 57, 58, 93, 107)

Kaynak kişiler eski bayram eğlencelerinin terk edilmesinden ve şimdiki genç neslin bunları tadamamasından yakınmaktadır. Fakat günümüzde düzenlenen futbol turnuvaları ile bayramlarda eskisi gibi civar köylerle bayramlaştıkları, bir araya geldikleri için de sevinçlidirler. (KK 18, 19, 23, 93)

6.2.5. Hıdırellez

"Bahar bayramları içinde, hem yaygınlığı, hem de töre ve törenlerinin, eğlencelerinin zenginliği bakımından en dikkate değeni 'hıdrellez'dir. Bu kelime, Müslüman inanışlarının efsanelik iki varlığı Hızır ve İlyas'ın adlarının halk ağzında aldığı biçimdir… Halk inanışlarına göre Hızır, zaman zaman dünyada dolaşır, gezdiği yerlerde kuru otları yeşertir, dokunduğu kimsenin elinde yeşil bir iz bırakırmış. Halk inanışlarında onun bereket, uğur getirdiği, darda kalanlara yardım ettiği, kendisine rastlayanların, Hızır olduğunu sonradan anlayıp, gördükleri zaman dileklerini söylememiş olmalarına

[51] Bkz. 6.1.6. Çocuk Oyunları, s. 306.
[52] Bkz. 3.1.3.2.6.2. Müsabakalar, s. 169.

hayıflandıkları üzerine hikâyeler anlatılır. İlyas üzerine bilinenler daha azdır, halk geleneğinde."[53]

Hıdırellez gecesi, genel manada Hızır ve İlyas'ın dünya üstünde buluştukları gece olarak kabul edilir.[54] Boratav'a göre Hıdırellez törenlerini başlıca üç kesimde incelemek mümkündür: 1) Hıdırellez gecesi olarak bilinen 5 mayısta, gerçekleşmesi istenen dilekler için, bereketin, sağlığın sağlanması için birtakım pratiklere başvurulur. 2)Hıdırellez gecesinin ertesi gününde de bu dilek ve niyet işlemlerine devam edilir. Fakat gün içerisinde gerçekleştirilen töreneler bir bayram havası içinde geçer. Kadınlar ve kızlar "niyet çömleği"ni açarlar. Bu çömlek geceden hazırlanmıştır. Çömlek içerisine su doldurulmuş suyun içine de niyete katılacak kimseler küçük birer eşyalarını (yüzük, bilezik vb.) salarlar. Ağzı kapatılan çömlek bütün Hıdırellez gecesi boyunca bir gül fidanının altında bırakılmıştır. Çömlek bir genç kızın başının üstünde açıldıktan sonra küçük bir kız çocuğuna birer birer içindeki nesneler çektirilir. Nesnelerden her biri çekilmeden söylenen mâni çıkan eşyanın sahibi için yorumlanır. Bu yorumlar törene katılanların gülüp neşelenmesine de vesile olur. 3)Hıdırellez günü, konu komşu toplanarak o güne özgü yemekler hazırlar. Yemeklerle birlikte güne özgü eğlenceler olur. Bu eğlencelerin başında genç kızların ağaçlara salıncak kurup sallanmaları gelir.[55]

Derleme yaptığımız yörede Dere köyleri haricinde hemen her köyde Hıdırellez kutlandığını söylemek mümkündür. Dere köylerinden olan Oruçoğlu köyünde bir kaynak kişi konuyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Burada kutlanmaz. Hıdırellez, Manav köylerinde kutlanır. Manavlar, hayvan keserler, ziyafet yaparlar ama bizde yok onlar." (KK 42, 43) Günümüzde bazı Manav köyleri de bu kutlamaları terk etmiş olsa da bu kutlamalar ile tanınan köyler çoğunluktadır. Geçmişte Şile ilçesine bağlı her köyde Hıdırellez kutlamalarının olduğunu söylemek mümkündür. Fakat günümüzde bu durum değişmiştir. (KK 1, 18, 19, 21, 24, 25, 28, 30, 41, 42, 43, 44, 105, 106, 122, 123)

Geçmişte Hıdırellez çoğunlukla büyükbaş ve küçükbaş hayvanın çok olduğu köylerde kutlanmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişinin

[53] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru,** s. 252- 253.
[54] **A.e.**, s. 252-253.
[55] **A.e**., s. 253-254.

konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: “Hayvanı çok olan yerlerde olurdu. ‘Kâhya’ deriz, köyün ileri gelenleri, köyün ağası sayılırdı, onların çok hayvanı olurdu. Onlar Hıdırellez’de de hayvan keser, yemek yaptırır ve eğlenilirdi. En çok Sortullu köyünde olur. Zaten orası hayvancılığın geliştiği bir yer. Orada iki, üç tane boğa keserler.” Kaynak kişilerin hemen hepsi bu konuda hem fikirdir. “Kâhya” olarak ifade edilen, hayvanı çok olan bu kişiler Hıdırellez’de hayvan keser ve köy halkına yemek yapmakla sorumlu sayılır. Yapılan et yemeklerinin yanında bazı köylerde “höşmerim” adı verilen tatlı yapılmakta; bazı köylerde de peynir veya süt dağıtılmaktadır. Koyun, keçi sürüsü olan kâhyaların yemek, süt, höşmerim, taze peynir dağıtması Yazımanayır köyünden bir kaynak kişinin aktardığına göre köy halkından helallik almak içindir. Bu kâhyalar hayvanı otlatmaya çıkarttıklarında köy halkının bahçesinden, tarlasından da otlamış olabilir düşüncesi ile helallik almak amacıyla tüm halka yemek, süt, taze peynir yapılarak dağıtılır. (KK 1, 2, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 42, 43, 44, 54, 55, 56, 67, 74, 87, 88, 93, 100, 101, 119, 120, 138, 139, 143, 150)

Geçmişte Hıdırellez kutlamaları için genellikle hemen her köyde, yüksek yerlerde bulunan ziyaret yerleri tercih edilmektedir. Kaynak kişiler tekbirlerle, ellerinde yemek tepsileriyle önde bir kişinin elinde bayrakla alay şeklinde bu alanlara gittiklerinden ve orada kutlamaları yaptıklarından bahsetmektedir. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: “Ellerde yemeklerle yürüyerek Dobra Dede’ye gidilirdi. Sonra arabayla gidilir oldu.” Günümüzde Sortullu köyünde yapılan Hıdırellez kutlamaları da ziyaret yeri yanında yapılmaktadır. Hacıllı köyünde yapılan Hıdırellezlerde ise ziyaret yeri yanına yemeklerin götürülmesinin zor olması nedeniyle cami yanında, köy meydanında Hıdırellez kutlanmaktadır. Sofular ve Çataklı köylerinde ise hava durumuna bağlı olarak ziyaret yerine gidilmekte veya köy meydanında, cami avlusunda kutlamalar gerçekleştirilmektedir. (KK 48, 54, 55, 57, 58, 59, 67, 75, 108, 114, 116)

6.2.5.1. Hıdırellez Eğlenceleri

Geçmişte Hıdırellezlerde kaynak kişilerin aktardığına göre ziyafet verme, eğlenme ve dilek dileme-niyet açma gibi pratikler uygulanmaktaydı. Günümüzde bunlardan ziyafet, yemek verme Hıdırellez kutlamasıyla ün yapan köylerde devam etmektedir. Dilek

dileme, niyet açma eskiye göre azalmıştır. Eğlenme unsurunun günümüzde yapılan kutlamalarda terk edildiğini söylemek mümkündür. (KK 2, 5, 6, 9, 79, 83, 89, 107)

Geçmişteki Hıdırellez törenlerinde beş mayıs gecesi herkesten yüzük toplanmakta ve toplanan yüzükler bir çömlek, maşrapa içine koyulmaktadır. Bu uygulama "Yüzük çekmece" olarak bilinir. Kimi kaynak kişiler bu çömleğin içerisinde su olduğunu ifade ederken kimi kaynak kişiler de çömleğin çiçeklerle süslendiğini aktarmaktadır. Köydeki tüm kadınlardan toplanan yüzük, bilezik, toka gibi kişisel eşyalar çömlek içerisinde toplanır. Bu eşyaların kimin olduğunun karışmaması amacıyla kimi zaman kırmızı kurdeleyle bağlandığı aktarılır. Çömleğin ağzı kapatıldıktan sonra gül ağacı dibine gömülür. Ertesi gün, altı mayısta eğlenceler başlar. Hıdırellez'in kutlandığı yeşil ve ağaçlık alanda ağaçlara salıncak kurulur. Bu salıncak etrafında toplanan gençler Hıdırellez gecesi gömdükleri çömlekten bir yandan yüzük çeker bir yandan mâni okur. Okunan mâni, çömlekten eşyası çıkan kişi niyetine kabul edilir. Kaynak kişi niyet çömleğiyle ilgili şunları aktarmaktadır: "Çömlek, geceden gül ağacı dibine gömülür. Ertesi gün açılır. Bir kişi mâni söylerken bir kişi de yüzükleri çömlekten çıkarır. Kimin yüzüğüyse o mâniyi o alıyor. Çok şenlikli olurdu Hıdırellezler." Çömlekten çekilen maniler irticalen okunduğu gibi "Saatli Maarif Takvimi" arkasında yazan manilerin de okunduğu aktarılmaktadır. (KK 2, 4, 5, 9, 10, 36, 38, 79, 83, 89, 89, 99, 107, 115, 116, 122, 123, 124, 125)

Hıdırellez'in kutlanacağı alanda salıncak kurulması geçmişte olmazsa olmaz eğlencelerin başında gelmektedir. Kaynak kişinin salıncak hakkındaki aktarımı şu şekildedir: "Köyde koca ağaç altına toplanır, salıncak kurardık. Sabaha kadar orada sallan Allah sallan. Öyle çok eğlenirdik." Diğer bir kaynak kişi salıncağın şu şekilde kurulduğundan bahsetmektedir: "İki ipi sarkıtır ağaçtan arasına tahta koyardık. O tahtaya beş, altı kişi binerdi. İki kişi de sallardı. Bütün köy orada toplanırdı. Eğlence yapardık." (KK 5, 9, 89, 150)

Niyet çömleği, salıncak dışında toplanılan alanda genç kız ve erkekler çeşitli oyunlar da oynanmaktadır. Kaynak kişiler yakar top, yüzük, cız bız, ip atlama gibi oyunlar oynandığından bahsetmektedir.[56] (KK 89, 99, 115, 116, 150)

[56] Bkz. 6.1.6. Çocuk Oyunları, s. 306.

Oyunların yanı sıra büyükler tarafından yumurtalar kırmızıya boyanıp çocuklara dağıtılmaktadır. Yumurtaya kırmızı renk verme işlemi soğan kabuğuyla sağlandığı gibi mor veya mavi bir çiçekle kaynatılarak mavi rengin verildiğinden bahsedilir. Geçmişte her Hıdırellez'de mutlaka yapıldığı ve çocuklara verildiği ifade edilen kırmızı yumurtalarla çocuklar eğlenmektedir. Kaynak kişiler bu yumurtaları bayır aşağı yuvarlayarak yarıştırdıklarını, dövüştürdüklerini, bu şekilde o yumurtalarla eğlendiklerini aktarmaktadır. Bir kaynak kişi Hıdırellez günü çocuklara yumurta verilmesi âdeti hakkında şunları ifade etmektedir: "Ermenilerin paskalya bayramında olduğu gibi çocuklara kırmızı yumurta verilir." (KK 56, 75, 79, 114, 115, 116)

Fotoğraf 6.8.: Kırmızı Yumurta

Ateş yakma ve üzerinden atlama âdetiyle ilgili olarak çoğu kaynak kişi bu âdetin kendilerinde olmadığını veya eskiden olduğunu günümüzde olmadığını aktarsa da Sortullu köyünde bilgisine başvurulan kaynak kişiler akşam üzeri ateş yakan ve üzerinden atlayan kişilerin olduğunu söylemektedir. Derleme sırasında katıldığımız kutlamalarda ise bu tarz bir uygulamaya şahit olmadık. (KK 99, 111, 112)

Kaynak kişiler, yukarıda bahsedilen eğlenceler eşliğinde Hıdırellez'de vakit geçirdiklerinden; bayram yeri, şenlik alanı, eğlence alanı gibi bir ortamda Hıdırellez'i kutladıklarından bahsetmektedir. (KK 2, 9, 56, 89, 107, 150)

6.2.5.2. Hıdırellez ve Köy Hayrı

Hıdırellez ile aynı tarihlerde bazı köylerde "köy hayrı" adı verilen kutlamalar yapılmaktadır. Bazı kaynak kişiler Hıdırellez kutlamalarına "hayır" ismini verdiklerini

söylerken bazı kaynak kişiler bu kutlamaların Hıdırellez ile bir ilgisi olmadığını belirtmektedir. Köy hayırlarının yapılma nedenini kaynak kişiler şu şekilde açıklamaktadır: "Geçmişlerimize, ölmüşlerimize Kur'an okuturuz. Köy hayrı yani." Ağaçdere köyünde kaynak kişiler Hıdırellez'den bir gün sonra hayrın yapıldığını aktarmaktadır. Yaklaşık on senedir Ağaçdere köyünde gelenekselleşmiş şekilde yapıldığını aktaran kaynak kişiler gündüz vakti köy halkının, köy binasına toplandığını ve çorba, pilav ve helva yapıldığını aktarmaktadır. (KK 56, 57, 58, 102, 103, 124, 125)

Kaynak kişiler günümüzde yapılan bu kutlamaların devam etmesinin önemli olduğunu söylemektedir. Köy halkı ve civar köyler için Hıdırellez'in kaynaşma günü olduğu aktarılmaktadır. Bazı kaynak kişiler ise günümüzdeki kutlamaların eskiyi yansıtmadığını, bozulduğunu, değiştiğini ifade etmektedir. (KK 5, 6, 7, 11, 48, 54, 55, 56, 59, 61, 62, 67, 75, 89, 115, 116, 150)

6.2.5.3. Hıdırellez'e Dair İnanmalar

Yörede Hıdırellez'e dair çeşitli inanmalar vardır. Kaynak kişilerden bazıları bunların unutulduğunu, ninelerinin bu inanmaları bildiğini söylemektedir. Bazı kaynak kişiler ise bunlara gençlerin inanmadığını ve uygulamaları yapmadığını aktarmaktadır. (KK 42, 43, 89, 104, 150)

Hıdırellez'den üç gün önce ve üç gün sonra banyo yapılmaz. Bahsedilen günlerde banyo yapan kişinin "alacalı bulacalı", "yüzünün lekeli", "çilli", "alacalı", "gicikli" olacağına inanılır. Kaynak kişi bunun nedenini "Hızır geçtiği zaman yıkanılmaz." şeklinde açıklamaktadır. (KK 2, 8, 10, 55, 58, 89, 104, 115)

Hıdırellez'de ev süpürülmez. Süpürülürse evi karınca basacağına inanılır. Bu nedenle kaynak kişi Hıdırellez'den bir hafta öncesinde evlerini temizlediklerinden bahsetmektedir. (KK 9, 10, 55, 58, 74, 89, 104, 115, 124, 150)

Hıdırellez'de ekmek yapılmaz, hamur kurtlanır. (KK 10, 89)

Hıdırellez'de bahçeye gidilmez, topraklar hasta olur. Toprak ellenmez, toprağın hasta olduğuna inanılır. (KK 10, 104)

Hıdırellez'de bir yere bir şey ekilmez, yer karıncalı olur. (KK 58)

Un elenmez, elenirse karafatma basar. (KK 9)

Hıdırellez günü hiçbir iş yapılmaz. (KK 58, 150)

Hıdırellez'de süt satılmaz, dışarı süt verilmez. (KK 30)

Hıdırellez gecesi bitkiler üzerinde oluşan çiğ toplanır. O çiğ maya olarak kullanılır ve ekmek yapılır. Kaynak kişi konu hakkında şunları aktarmaktadır: "Hıdırellez gecesi, sabaha doğru çiğ toplanır. Çünkü o çiğ Hızır'ın geçtiği anlarda olur, yapraklar, otlar ıslanır. Onunla maya çalınır. Hızır geçtiyse sadece o çiğ ile hamur taşar." (KK 55) Hıdırellez'den üç gün önce hamur yoğurulur ve üç gece bekletilir. Hangi gün hamur kabararak taşarsa o gün Hızır'ın geçtiğine inanılır. (KK 8)

Meşrutiyet köyünde bir kaynak kişinin aktardığına göre Hıdırellez gecesi ısırgan kopartılır ve fırının arkasına saklanır. Fırının arkasında saklanan ısırgan sabah bakıldığında ölmüş, canlılığını kaybetmişse onu koyan kişinin de çabuk öleceğine inanılır. (KK 9)

Hıdırellez gecesi yapıldığı aktarılan diğer bir uygulama, toprağın altına küçük bir parça yiyecek yerleştirilmesidir. Yerleştirilen yiyeceğe sabah bakıldığında kaç tane karınca gelmişse gelin gidilecek yerin o kadar kalabalık olacağına inanılır. (KK 150)

Bir kaynak kişi Hıdırellez günü annesinin çocukları ısırgan otuyla ıslatarak uyandırdığını ve ardından yıkadığını, yıkama suyuna yumurta ve ısırgan koyduğunu aktarmaktadır. Kaynak kişi bunun yapılma sebebini "Çocuk sağlıklı olsun, yumurta gibi olsun." şeklinde açıklamaktadır. Bu şekilde çocukların sağlıklı büyüyeceğine inanılır. Alptekin, konu hakkında İzmir'de yaptığı derlemede şunları ifade etmektedir: "…Evin annesi, bir gün önce toplanan ısırgan otuyla çocuklarının ayaklarına vurarak onları kaldırır. Böylece çocukların üzerinden uyuşukluk kaybolur ve dinç bir şekilde yataklarından kalkarlar…"[57] (KK 150)

Sofular köyünde bir kaynak kişinin aktardığına göre Hıdırellez günü iki komşu kapısı birbirine bağlanır. Kaynak kişi bunu muziplik olarak yaptığını ifade etse de muhtemelen yapılış amacı unutulmuştur. (KK 114)

[57] Ali Berat Alptekin, **Halk Bilimi Araştırmaları**, 2. bs. Ankara, Akçağ Yayınları, 2015, s. 210.

Hıdırellez günü tüm canlıların, bitkilerin, ağaçların büyüyüp gelişeceğine ve yeni bir hayata kavuşacağına inanılır.[58] Bu bilgiyle paralel olarak bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler her yıl Hıdırellez gününde yağmur yağdığını, yağan yağmurun bereket ve şifa vereceğine inandıklarını aktarmaktadır. (KK 57, 58, 112, 114)

Her yıl altı mayısta, hava ne kadar güzel olursa olsun yarım saatliğine veya bir saatliğine yağmur yağdığı rivayet edilir. Bir kaynak kişi Hıdırellez günü yağan yağmurla ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "Allah'ın hikmeti, yağdırır hep." Konu hakkında diğer kaynak kişiler de bazı köylerdeki kutlamaların sağanak şeklinde olan yağmur nedeniyle ertelendiğini söylemektedir. Sortullu köyünden bir kaynak kişi ise her yıl olan sağanak yağmura karşı kutlamaların ertelenmediğini ve gelen kişi sayısının azalmadığını aktarmaktadır. (KK 48, 57, 66, 112, 114)

Fotoğraf 6.9.: Hıdırellez Kutlamaları Sırasında Yağan Yağmur (2018)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi ise Hıdırellez günü yağan yağmur suyuyla maya tuttuklarını aktarmaktadır. (KK 112)

[58] Kemal Güngör, "Anadoluda Hızır Geleneği ve Hıdırellez Törenlerine Dair Bir İnceleme**", Türk Etnografya Dergisi**, S. 1, Ankara, 1956, s. 68, (Çevrimiçi), http://www.kulturvarliklari.gov.tr/sempozyum_pdf/turk_etnografya/01.turk.etnografya.pdf, 3 Mart 2019.

6.2.5.4. Hıdırellez Uygulamaları-Dilek Dileme

"… Yurdumuzun hemen her yerinde Hıdırellez gecesi (5 mayıs) gül ağacının altına, genellikle kadınlar, o yıl içinde elde etmek istediklerini belirleyen küçücük nesneler koyarlar; örneğin, başlarını sokacak öz evlerinden yoksun olanlar 'minyatür bir ev' yaparlar, çocuğu olmayanlar minicik bir salıncak asarlar. Başka bir bölük gelenekler yatırların çevresinde sürdürülegelmiştir…"[59] Bunlar gibi yörede de ziyaret yerlerine gidip dilek dileme, geceden gül ağacı altına dileklerini dileyip, çizip gömme gibi işlemler yapılmaktadır. (KK 30, 49, 51, 66, 83, 104, 108, 114, 150)

Türbelere gidip dilek dileyen ve dua eden kişiler sağlık, bereket gibi dileklerde bulunurlar. Bunun yanında bazı kimseler bu türbelere yumurta bırakarak çocuğu olmayan kişinin çocuğunun olması için dilekte bulunurlar. (KK 49, 54, 66)

Hıdırellez gecesi uygulanan diğer pratik gül ağacı altında dilek dilemedir. Konu hakkında Artun şunları aktarmaktadır: "Hıdrellez gecesi bir gül fidanın dibine dilekler adanır, dilekler şekillerle belirlenir. Ev istenirse topraktan, kiremitten ev, bebek istenirse bebek, para istenirse gül dibine gümüş paralar konur. Dileklerin gerçekleşmesi için Hıdrellez uğuruna içtenlikle inanmak gerekir. İnanmayanların dilekleri gerçekleşmez."[60] Konu hakkında kaynak kişiler şunları aktarmaktadır: para isteyenler gül fidanı dibine para gömer, ev isteyenler taşları üst üste koyarak ev yapar, gül ağacına para takılır, kâğıda para, ev, araba çizilir ve gömülür, gül dibinde taşlardan araba şekline benzer bir şekil yapılarak araba istenir. (KK 49, 83, 108, 114)

Konu hakkında diğer bir kaynak kişi kırk bir ağaçtan yeşillik koparıldığını, her ağaçtan bir tutam şeklinde kopartılıp toplanan yeşilliklerin bir yere asıldığını anlatmaktadır. (KK 83)

Yeniköy'de bilgisine müracaat ettiğimiz diğer bir kaynak kişi ise Hıdırellez gecesi kuru soğan diktiklerinden bahsetmektir. Aktarılana göre üç adet soğan geceden dikilir ve her biri için bir dilek dilenir. Sabahleyin bakıldığında dikilen üç soğandan hangisi uzadıysa o soğan için dilenen dileğin kabul olacağına inanılır. Soğanlarla yapılan diğer

[59] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru,** s. 15.
[60] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 329.

bir pratik şudur: Bahçede bulunan yeşil soğanlardan üçü eşit boyda kesilir ve her biri için bir dilek dilenir. Kesilen soğanlardan hangisinin boyu sabaha kadar uzarsa o dileğin kabul olacağına inanılır. (KK 150) Soğanla yapılan diğer bir inanma Karamandere köyünde tespit edilmiştir. Buna göre, soğan yarılarak iple bağlanır ve dilek dilenerek üstü tam kapanmayacak şekilde geceden toprağa gömülür. Ertesi sabah bakıldığında soğan yeniden kaynamışsa, yarılan yerler birbirine yapışmışsa dileğin kabul olacağına inanılır, yapışmamışsa dileğin kabul olmayacağına inanılır. (KK 8)

Kurna köyünde tespit edilen bilgilere göre Hıdırellez gecesi gülün dibine kişi ev, araba ne istiyorsa kâğıda çizer ve gömer. Bu gece gömülmesinin nedeni Hızır ve Musa Aleyhisselâm'ın o gece gezdiğine inanılmasıdır. Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Gece muhakkak Hızır Musa Aleyhisselâm geziyor, o dileklere bakıyor, onları okuyorlar. O akşam onlar buluşuyor diye dilek diliyorsun." Bunun yanında aynı kaynak kişi yöre halkının Hıdırellez gecesinde pilav yaptığını aktarmaktadır. Pilav yapılmasının nedeni Hızır ve Musa Aleyhisselâm'ın yemesi içindir. Bazen pilav azalır, yöre halkınca bu Hızır'ın pilavı yediğinin göstergesidir. (KK 81) Bunun yanında Hıdırellez gecesi yoğurt mayalanır, maya tutarsa Hızır'ın geçtiğine inanılır. Evlerin önünde ibrikle su bırakılır, bu da yine Hızır ve İlyas'ın abdest almaları içindir. (KK 81)

6.2.5.5. Günümüzde Hıdırellez Kutlamaları

Günümüzde Hıdırellez belirli köylerde kalabalık şekilde bazı köylerde de köy halkının ve civar köylerin katılımıyla gerçekleşmektedir. Günümüzde Hıdırellez kutlamalarının yapıldığı köyler: Sortullu, Sofular, Çataklı, Hacıllı, Kabakoz, Ahmetli civarı, Karamandere, Şuayipli, Gökmaslı, Göksu, Sungurlu, Küçüklü, Pınarlı, Ağaçdere, Alacalı, Yaka köydür. Konu hakkında kaynak kişiler şu şekilde aktarımda bulunmaktadır: "Hıdırellez Ağva civarı köylerinde olur." (KK 2, 6, 8, 10, 12, 18, 19, 21, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 67, 74, 75, 79, 87, 88, 93, 95, 107, 111, 112, 114, 116, 122, 123, 124, 125, 134, 135, 136, 143, 144)

Günümüzde Hıdırellez kutlamaları yörede birden fazla köyde yapılmaktadır. Bu nedenle kutlamaların aynı güne denk gelmesini önlemek için köy halkına, civar köylere

tarih ve saat duyurulur. Köy içerisinde camiden anons şeklinde duyurular yapılır. Civar köylere ise yazılı davetiyeler gönderilir. (KK 2, 116, 124, 125)

Genellikle mayısın altısında kutlanan Hıdırellez başta Sortullu köyünde ve yine aynı günde Sofular köyünde kutlanmaktadır. Hıdırellez'in kutlandığı altı mayıstan bir sonraki pazar günü ise Çataklı ve Hacıllı köyleri kutlamalarını gerçekleştirmektedir. İsimleri verilen köyler genellikle Hıdırellez'in kutlanmasıyla tanınan köylerdir ve geçmişten günümüze kadar her yıl kutlama yapmaktadırlar. (KK 48, 49, 54, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 75, 108, 109, 111, 114, 115, 116)

Günümüzde yapılan Hıdırellez kutlamalarında yemek verilmekte ve Kur'an ya da mevlit okumaları yapılmaktadır. Genellikle öğle vakitlerinde bu kutlamalar başlamaktadır. Bazı köylerde okumalar devam ederken bazı köylerde de okumalar bittikten sonra misafirlere yemek ikramında bulunulur. Hıdırellez yemekleri genellikle çorba, et yemeği, pilav ve helvadan oluşmaktadır.[61] Geçmişte bu yemekler yerine çoğunlukla börek veya helva tercih edilirken derleme sırasında katıldığımız Hıdırellez kutlamalarında şahit olduğumuz yemekler bunlardır. Kaynak kişilerin eskiden yemeklerin köy içerisinde bulunan evlerde köy halkı tarafından pişirildiğini ve ardından kutlamanın yapılacağı alana ellerinde tepsilerle getirdiğini aktarmaktadır. Fakat günümüzde bu durum değişmiş, genellikle yemek şirketleri ile anlaşılarak yemek ihtiyacı karşılanmıştır. Bunun yanında konu hakkında bilgisine başvurduğumuz Çataklı köyü muhtarı, Hıdırellez'de yapılacak helvanın masrafının köy esnafı tarafından karşılandığını ifade etmektedir. İsmi verilen yemeklerin yanında özellikle Sofular köyünde köy halkı börek yapıp dağıtmakta ve bazı kişiler de evlerinde yaptıkları dolma, sarma gibi yemekleri misafirlere "adak" olarak dağıtmaktadır. Sortullu köyünde ise Gebze, Kocaeli civarından gelen Çingenelerden adağı olan kişiler kurban kesmekte ve orada yaktıkları ateşte etleri pişirip dağıtmakta ve yemektedir. (KK 48, 49, 54, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 74, 75, 108, 109, 111, 114, 115, 116)

Günümüz kutlamalarında dikkat çeken bir diğer unsur kutlamanın olduğu köye dışarıdan satıcılar gelmesi ve kaynak kişilerin ifadesiyle o köyün "panayır gibi olması"dır.

[61] Bkz. 7.1.7. Hıdırellez Yemekleri, s. 366.

Sofular, Sortullu, Çataklı ve Hacıllı köyünden kaynak kişiler dışarıdan gelen satıcılarla Hıdırellez günü köy meydanının, Hıdırellez kutlaması yapılan alanın panayır yeri gibi olduğunu, her çeşit esnafın köye geldiğini aktarmaktadır. (KK 48, 49, 55, 57, 58, 59) Boratav konuyla ilgili olarak ziyaret yerlerinin belirli bir günün aynı zamanda panayır yeri olduğunu ifade etmekte; alışveriş, ibadet ve bayramın bir arada olduğunu söylemektedir. Bu düşüncesini "hem ziyaret hem ticaret" deyimi ile destekleyerek açıklamaktadır.[62]

Fotoğraf 6.10.: Çataklı Köyündeki Hıdırellez Kutlamaları ve Kurulan Pazar

Derleme sırasında katıldığımız Hıdırellez kutlamaları sırasıyla Sortullu, Sofular, Çataklı ve Hacıllı köylerinde yapılan kutlamalardır.

6.2.5.5.1. Çataklı Köyünde Hıdırellez Kutlamaları

Fotoğraf 6.11.: Günümüz Çataklı Köyü Hıdırellez Kutlamaları

[62] Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru,** s. 260

Çataklı köyünde Hıdırellez kutlamaları ziyaret yeri etrafında yapılmaktadır. Civar köylerden, İstanbul ve Ağva'dan kutlamalara katılım olur. Köy halkı kendi arasında para toplayarak kurban keser. Kurban etiyle et yemeği ve çeşitli yemekler yapılır, helvalar karılır. Bölgeye dışarıdan satıcılar gelir. Türbe başında Kur'an ve mevlit okunur. Ziyaretçiler türbeyi ziyaret eder. Belirli bir ziyaret şekli olmamasına karşın konu hakkında bilgisine müracaat ettiğimiz kaynak kişi türbeye "abdestli" şekilde girilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ziyaretçiler türbe başına gelerek namaz kılmakta, Yasin okumakta, tespih çekmekte veya dualarını, dileklerini söyleyip ziyareti tamamlamaktadır. (KK 59, 61, 62, 143)

Fotoğraf 6.12.: Çataklı Köyü Hıdırellez Kutlamaları Sırasında Ziyaret Yeri

6.2.5.5.2. Hacıllı Köyünde Hıdırellez Kutlamaları

Hacıllı köyünde Hıdırellez kutlamaları geçmişte köyde bulunan ziyaret yeri etrafında yapılsa da günümüzde cami etrafında ve köy meydanında yapılmaktadır. Günümüzde türbe civarında yapılmama nedenini ise kaynak kişiler caminin yemekhanesinin olması, türbeye yemeklerin taşınmasının zor olması şeklinde açıklamaktadır. Türbe ziyaretini yapmak isteyen kişiler bireysel olarak türbeye giderek ziyaretlerini yapmaktadır. Köy içerisinden ve etrafından katılım sağlanmaktadır. Köy dışından satıcılar gelmekte, kaynak kişilerin "panayır" olarak ifade ettikleri ortam köy meydanında oluşmaktadır. Kur'an ve mevlit okunmakta ve ziyaretçilere yemek dağıtılmaktadır. Kutlamalar saat 11.30'da başlar. Hacıllı köyünde yapılan Hıdırellez

kutlamaları hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden herkesten sofra toplanırdı, büyükbaş hayvan kesilirdi, herkes bir tabaktan yerdi. Şimdi herkese özel ikram olur. Cami yanında yemek yapılır ve dağıtılır. İsteyen olursa türbe ziyaretini yapar." Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz diğer bir kaynak kişi Hıdırellez kutlamalarının ziyaret yeri yakınında yapılması gerektiğini aktarmakta ve şunları ifade etmektedir: "Türbe yanında, eskisi gibi yapılsa bir anlamı olur en azından. Bu şekilde çoğu insan anlamını unutmuş. Türbe yanında yapılan diğer köylerin kutlamaları daha güzel oluyor." (KK 54, 55, 144)

6.2.5.5.3. Sofular Köyünde Hıdırellez Kutlamaları

Sofular köyünde Hıdırellez kutlaması genellikle "Dobra Dede" olarak bilinen ziyaret yeri yakınında yapılmaktadır. Hava şartlarına bağlı olarak bazen cami avlusunda da yapılabilmektedir. Kur'an okunmakta ve misafirlere yemek dağıtılmaktadır. Köy halkı arasında dilek ve adakları olan kişiler ziyaretçilere çeşitli yemekler ikram etmektedir. Yemekler hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Eskiden çarşaf böreği yapılırdı sadece. Sonra börek, pilav oldu." Köy halkının yanı sıra civar köyler olan Doğancılı ve Alacalı köyünden da katılım sağlanır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Her ayın altısında Hıdırellez kutlanır. Kur'an okunur, ziyafet verilir. Türbe de açıklık, denize nazır, festival gibi olur. Her yıl eskiden beri gidilir." Geçmişte yapılan kutlamalarla ilgili olarak bir kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Hıdırellez eskiden beri kutlanır, bizim dedelerimizden gelen bir şey. Eskiden camiden çıkıp ellerde tepsilerle gidilirmiş Dobra Dede'ye." (KK 75, 107, 108, 109, 114, 115, 116)

Fotoğraf 6.13.: Sofular Köyünde Hıdırellez Hazırlıkları

6.2.5.5.4. Sortullu Köyünde Yapılan Hıdırellez Kutlamaları

Fotoğraf 6.14.: Hıdırellez Kutlamaları İçin Edirne Babaeski'den Gelen Ziyaretçiler

Her yıl altı mayısta köyün içerisinde bulunan ziyaret yerinde yapılmaktadır. "Sortullu başı" olarak aktarılan yerde "okumalar" yapılmaktadır. Misafirlere yemek ikram edilmektedir. Köyün dışarısından satıcılar gelmektedir. Köy halkı dışında civar köyler, Gebze, Kocaeli tarafından Çingeneler ve İstanbul, Ağva'dan ziyaretçiler Hıdırellez kutlamalarına her yıl katılmaktadır. Ziyaret yeri misafirler tarafından mutlaka ziyaret edilmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi ziyaret yerinin ve kutlamaların kalabalık olmasıyla ilgili şunları aktarmaktadır: "Hıdırellez'de buraya çok kişi gelmektedir. Kar da yağsa yağmur da yağsa her yıl mutlaka çok gelen olur. Gelenler gündüz gelir akşam gider. Bazısı şifa bulmak için türbede kalır." Kaynak kişilerin çoğu Sortullu köyünde yapılan bu kutlamaların "bozulduğunu" aktarmaktadır. Bunun nedeni adak eti veya hayır eti olarak ifade edilen yemeklerle alkol tüketilmesi, ziyaretin amacından sapması olarak aktarılmaktadır. Buna karşın günümüzde de bu köyde yapılan Hıdırellez kutlamalarına katılım yoğun şekilde devam etmektedir. Sortullu köyünde yapılan Hıdırellez törenleri ile ilgili bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Sortullu'da Hıdırellez bir başka oluyor. Diğer yapılanlar pek ona benzemiyor." Sortullu köyünde yapılan Hıdırellez kutlamaları için başka bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır:

“Hıdırellez, Sortullu başında çok güzel olur. Çok kalabalık olur, İstanbul birden buraya akmış dersin.” (KK 48, 49, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 104, 111, 112)

Fotoğraf 6.15.: Sortullu Köyü Hıdırellez Kutlamalarında Adak Kurban Kesimi

6.2.6. Asker Uğurlama ve Karşılama Törenleri

“Türk halkı askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir.”[63]

Yörede asker uğurlaması yapılmaktadır. Köy halkı tarafından toplanarak yemek dağıtılması ve askere gidecek kişiyi uğurlama bir kaynak kişi tarafından “asker düğünü” olarak adlandırılmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bazı kaynak kişiler asker uğurlaması için özel bir şey yapılmadığını söylemektedir. Geçmişte askere gidecek kişinin “sağ salim gidip gelmesi” amacıyla “okumalar” yapılırdı. Yapılan bu toplantılarda yemek dağıtılabilir. Genellikle börek dağıtılan yemekler arasındadır. Bazı köylerde okuma yerine çalgılı asker uğurlamaları yapılabilmektedir. Yapılan toplantının ardından askere gidecek kişi toplanan köy halkının elini öper. Eli öpülen her kişi de yardım olması amacıyla askere harçlık verir. Taşıt yokken kişinin merkeze bir yakını tarafından bırakıldığı söylenir, taşıt kullanımı yaygınlaştıkça “konvoy” yapılarak askere uğurlandığı ifade edilir. Konu hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: “Toplanılırdı, duayla beraber milletin elini öperdi delikanlı. Ardından bayrakla beraber o oğlanı gönderirlerdi.”

[63] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 306.

Günümüzde de asker, yakınları ve arkadaşları tarafından arabalarla "konvoy" yapılarak uğurlanmaktadır. (KK 6, 7, 9, 13, 14, 16, 18, 27, 28, 31, 36, 50, 97, 107, 124, 128, 129, 139, 140, 141)

Askere gitme ile ilgili inanmalar da vardır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi şu inanmayı aktarmaktadır: "Çocuk askere gidecekse o gün ev süpürülmez." (KK 30)

Asker karşılaması yörede seyrek olarak kutlanmaktadır. Asker karşılaması hakkında Doğancılı köyü muhtarı şunları aktarmaktadır: "Karşılama şöyle olur; diyelim ki delikanlı gitmiş üç, dört, altı ay, bir sene haber gelmemiş. Bir gün buradan geçer, içinden iner asker, o zaman onu ilk gören bağırır, annesine babasına müjdeyi verir. Sesi duyan sokağa çıkar 'hoş geldin' der. Anne, baba da müjdeyi verene 'müjde hediyesi' verir." (KK 107, 139)

YEDİNCİ BÖLÜM
HALK MUTFAĞI

İnsanoğlu, ilk çağlardan beri yaşamak ve çevresindekileri yaşatmak amacıyla sürekli besin kaynağı aramak zorunda kalmıştır. İnsan ilk dönemlerinde avcılık, toplayıcılık yapmıştır ve belirli bir evrim sonucu hayvanları evcilleştirmeyi, yabani bitkileri yetiştirmeyi başarmıştır. Ateşin bulunmasıyla üretim biçiminde büyük bir değişme olmuş, buna bağlı olarak yemek türleri ve pişirme biçimleri sürekli gelişmiştir.[1]

Halk mutfağı, insanların bulundukları bölgedeki yörenin coğrafi koşulları, tarihi, tarım ve hayvancılık doğrultusunda geçmişten günümüze kadar oluşturdukları yemek kültürüdür.

Yöre halk mutfağı açısından oldukça zengindir. Yemek kültürü açısından köyler arasında bazı farklılıklar tespit edilmiştir. Önemli günlerde yapılan yemeklerde Manavların ve Dere köylerinin ayrı yemekleri yapmayı tercih ettikleri, olmazsa olmaz yemeklerinin farklı olduğu kaynak kişilerce üzerinde durulan konulardan biridir.

7.1. Özel Gün Yemekleri

Belirli özel günlerde yöre içerisinde çeşitli yemekler yapılmaktadır. Bu özel günler; doğum, düğün, ölüm, dinî bayram ve kandiller, yağmur duası, yılbaşı gecesi ve Hıdırellez'dir. Tespit edilen bu yemekler aşağıda sırasıyla verilecektir.

7.1.1. Lohusa Yemekleri

Doğum sonrası anne ve onu görmeye gelen misafirlere ikram edilmek amacıyla yapılan bazı yemek ve içecekler mevcuttur.

Lohusa kadın için yapılan en önemli içeceklerden biri "Lohusa şerbeti"dir. Şerbeti hazırlamak için Şile çarşısından kiremit şekeri, boyası[2] ve karanfil alınır, kaynatıldıktan sonra servis için hazırlanır. Günümüzde, lohusa şerbet yapma ve bunu gelen misafirlere dağıtma âdeti çok nadir görülmektedir. (KK 5, 24, 30, 55, 58, 81)

---

[1] Bahaddin Ögel, "Türk Mutfağının Gelişmesi ve Türk Tarihi Gelenekleri", **Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1982, s. 15'ten aktaran Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015, s. 415.

[2] Kaynak kişi, lohusa şerbeti yapımında kullanılan malzeme için "boya" ifadesini kullanmıştır.

Özellikle Dere köylerinde yaygın şekilde yapılan lohusa yemeği "papa"dır. Kara papa veya esmer papa olarak bilinen yemek buğdayın dibek taşlarında dövülerek ya da değirmende çekilerek un haline getirilip köy fırınlarında veya kuzinelerde kavrulması ile hazırlanır. Kavrulan unun rengi nedeniyle bu yiyecek "kara papa" veya "esmer papa" olarak adlandırılır. Lohusa yemeği olması nedeniyle hamile kadınlara "Kız, papanı ne zaman yiyeceğiz senin?" şeklinde sorular sorularak doğumun ne zaman gerçekleşeceği öğrenilir. Halk arasında bu şekilde bir deyişin olması, papanın doğumdan sonra başta lohusa için yapılan bir yemek olduğunun göstergesidir. Gelini lohusa olan kayınvalideler, gelinin "papalığını" hazırlamak zorundadır. Kayınvalide bilmiyorsa papayı gelinin başka bir yakını hazırlamalıdır. Dibek taşlarında dövülerek ya da değirmende çekilerek un haline getirilen buğday unu, köy fırınlarında veya kuzinelerde kavrulur. Kıvamına gelince kaynamaya yakın suya kara un atılır. Koyu bir kıvam alınca ateşten alınır. Servis için tabağa koyulduğunda ortası açılır ve ortasına tereyağı koyulur. Papanın sıcaklığı ile yağ yavaş yavaş erir. Kaynak kişi papayı yerken kaşığı önce papaya sonra tereyağına daldırarak yenmesi gerektiğini aktarır. Lohusanın, yatağına yatar yatmaz papadan yemesi gerekir. Lohusayı görmeye gelen misafirlere de papadan ikram etmek gerekir, aksi takdirde papanın yapılmadığı ve düşünülür bu durum hoş karşılanmaz. Aynı şekilde ortasına koyulan yağ az konulmamalı, en az bir kilo konulmalıdır, yoksa misafirler tarafından ayıplanabilir. Papa yapılmamışsa, konu komşu kayınvalidenin ve gelinin maddi durumlarının yerinde olmadığını düşünebilir. Bu yüzden papası yapılmamış lohusayı kimse ziyarete gitmez. Kaynak kişi, (Dere köylerinde) "Düğün olacaksa keşkek, doğum olacaksa papa yiyeceksin" şeklinde papanın lohusa için önemini anlatmaktadır. Günümüzde ise gençlerin hâlâ yapmaya devam ettiği, bazılarının papa yerine pasta dedikleri fakat yine de bu geleneği devam ettirdikleri aktarılmaktadır. (KK 24, 30, 31, 42, 43, 44, 46)

Lohusa için hazırlanan diğer yiyeceklerin başında helva gelmektedir. Lohusanın sütü olması amacıyla ve de gelenlere ikram etmek amaçlı helva yapılır. (KK 116, 150) Bunlar dışında börek yapıldığı ve gelen misafirlere ikram edildiği aktarılmaktadır. (KK 81)

7.1.2. Düğün Yemekleri

Düğünün ilk gününden düğün sonrasına kadar misafirler için çeşitli yemekler hazırlanmaktadır. (KK 2, 21, 44, 104) Derleme yaptığımız yöre içerisinde Manav köyleri ve Dere köylerinin düğün yemekleri arasında bazı farkların olduğu tespit edilmiştir. Bu farkların başında Dere köylerinin düğün yemeklerinde olmazsa olmaz yemeğin "keşkek", Manavlarda ise "zerde" olmasıdır. (KK 12, 21, 22, 119)

Düğün yemeklerinin ortak özelliği yörenin meşhur ve meşakkatli yemeklerinin herkesin yardımıyla, hep bir elden yapılmasıdır.[3]

Yemekler, düğün sahiplerinin maddi durumuna göre yapılmaktadır. Maddi durumu iyi olan kişiler hayvan kesebilecekleri gibi durumu olmayan kişiler tavuk eti veya az et ile yemekleri hazırlarlar. Yemeklerin yapılması için gereken kap kacak, tavuk yemeği için tavuklar, sütlaç için süt, dolma yapılacaksa lahana gibi yemeklik malzemeler köy halkı tarafından el birliği içinde karşılanır. Köy halkı düğüne çağrılmak amacıyla okunurken köy halkı düğün hazırlıklarına katkıda bulunmak amacıyla düğün sahibine ihtiyacı olan şeyi verir. (KK 42, 43, 44, 55, 128)

Sünnet düğünlerinin de yemekli olduğu kaynak kişiler tarafından aktarılan bilgiler arasındadır. Dere köylerinde yapılan yemeklerin başında başta keşkek gelmektedir. Bir kaynak kişi ise sünnet düğünlerinde helvanın da yapıldığını belirtmiştir. Bunlar dışında yapılan yemek ise pilavdır. Sünnetçi çocuğu sünnet edip gittikten sonra köy halkı yemekleri birlikte yapmaktadır. (KK 30, 57, 59, 124, 150)

7.1.2.1. Ana Yemekler

Yöreye göre değişse de keşkek, börek ve helva yaygın olarak yapılan yemeklerdir. Bunların yanında yapılan diğer düğün yemekleri; çorba -Manavlarda çoğunlukla düğün çorbası-, etli yemek, tas kebabı, kavurma, lahana veya üzüm yaprağından dolma ve pilavdır. Bunların yanında Dere köylerinde nohut yemeği, fasulye-kuru fasulye veya 'piçiko- puçuko' olarak adlandıran yemek ve patates yemeği yapılmaktadır. Genelde köyler arasında değişmeyen yemeklerden biri de fasulye yemeğidir. Fasulye ve nohut

[3] Artun, **Türk Halkbilimi**, s. 216.

yemeği genellikle sığır eti ile pişirilmektedir. (KK 1, 2, 5, 8, 9, 10, 13,14, 18, 22, 24, 25, 26, 31, 46, 56, 57, 58, 59, 62, 67, 69, 75, 80, 90, 91, 95, 96, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 122, 124, 134, 135, 139, 146, 148, 150)

Düğün sahibinin maddi durumuna göre hayvan kesilirse etli yemek, hayvan kesilmezse de köy halkından imece usulü tavuk toplanarak köy tavuğu yapıldığından bahsedilmektedir. Yemeklerin yanında içecek olarak ayran ikram edilebilir. (KK 67, 69, 128, 146)

7.1.2.2. Mezeler

Düğün "içkili" ise yemeklerin yanında meze olarak ev turşusu ikram edilmektedir. Turşu olarak biber veya lahana turşusu verilmektedir. Bunun yanında piyaz da misafirlere ikram edilen mezeler arasındadır. (KK 59, 75, 80)

7.1.2.3. Börek

Düğün öncesi yapımına başlanan yemeklerden biri börektir. Tercihe bağlı olarak; kabaklı, bulgurlu, mancarlı, peynirli, lorlu, kıymalı olarak yapılabilir. Börek çoğunlukla kız tarafında bulunan kadınlar tarafından toplu bir şekilde köy fırınlarında yapılır. Düğünlerde börekler otuz ila kırk tepsi kadar yapılır. Çarşaf böreği olarak adlandırılan börek çeşidi Boşnak köylerinde Boşnak böreği olarak adlandırılır. Günümüzde yapılan düğünlerde de köyde bulunan kadınların toplanarak tepsilerce börek yapması bu geleneğin devam ettiğini göstermektedir. (KK 8, 9, 10, 24, 36, 58, 59, 75, 100, 102, 104, 109, 150)

Fotoğraf 7.1.: Kızılcaköy'de Düğün İçin Börek Yapımı

7.1.2.4. Keşkek

Dere köylerinde yapılan düğünlerde olmazsa olmaz yemeklerin başında keşkek gelmektedir. Bir kaynak kişinin aktardığına göre keşkeğin bir düğün yemeği olması sebebiyle bekar gençlere keşkekle alakalı soru sorulur ve böylece düğünün ne zaman yapılacağı öğrenilmek istenir. Buna göre, evlenmemiş bekar olanlara "Hadi, senin keşkeğini ne zaman yiyeceğiz" şeklinde bir soru sorulmaktadır. (KK 6, 12, 13, 18, 19, 21, 26, 29, 30, 34, 106)

Keşkek yapımı hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi keşkek yapımını şu şekilde aktarmaktadır: "Eskiden, hayvan kesilirdi. İlk keşkek yapma olayı vardı. Gençler gelirdi, ilk et kavurmasını sırayla on, on iki saat kadar karıştırırlardı, bir de bulgurunu gençler döverdi. Dibek vardı köylerde onlarda dövülür bir yandan da et hazırlanırdı." (KK 16)

Keşkek yapımı ilk olarak hayvan kesimi ile başlar. Sonrasında et kuşbaşı şeklinde kesilir, büyük kazanlarda gençler tarafından sırayla karıştırılan etler on, on iki saat kadar pişirilir. Diğer yandan keşkeğin ana malzemesi olan buğdaylar geceden yumuşaması için suya koyulur, ertesi gün yine gençler tarafından dibek taşlarında dövülür. Bu şekilde imece usulü olarak keşkek yapımı tamamlanır. (KK 12, 13, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 34, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 106, 107, 119)

Kaynak kişilerin Türklerin Orta Asya'da bulunduklarından beri yapımına devam edilen yemeklerden birisi olarak aktardığı keşkek günümüzdeki düğünlerde de yapılmaya ve dağıtılmaya devam edilmektedir. Düğünlerde ana yemekler bir kazan yapılıyor ise keşkek üç kazan yapılmaktadır. Dere köyleri için meşhur bir düğün yemeğidir. Bu nedenle yapılan düğün köy düğünü olmasa salonda yapılıyor olsa da muhakkak keşkek yapılır ve misafirlere ikram edilir. (KK 6, 12, 14, 45)

7.1.2.5. Tatlılar

7.1.2.5.1. Boşnak Tatlısı

Boşnak köyü olarak bilinen Yeniköy'de yapılan düğünlerde olmazsa olmaz tatlılardan biri Boşnak tatlısıdır. (KK 150)

7.1.2.5.2. Cırıhta-Lokma-Lokum

Cırıhta, lokum veya lokma olarak bilinen tatlı genellikle Dere köylerinde yapılan bir tatlıdır. Yapımı için önce hamur hazırlanır, hazırlanan hamur bezeler halinde ele alınıp sıkılır, fışkıran hamurlar tek tek yağda kızartılarak pişirilir. Kızarmış hamur üzerine şerbet dökülerek yenir. (KK 24, 42, 43, 44, 46, 105, 106)

7.1.2.5.3. Enişte Yemişi

Enişte yemişi fıstık, pötibör bisküvi ve lokum ile yapılır. Düğün sırasında ikram edilmese de evlenme hazırlıkları sırasınca kız tarafına yapılan ikramlardandır. Bayram gibi özel günlerde kız tarafının enişteyi ziyarete gelmesi sırasında ikram edilmesi gereken yiyeceklerdendir. (KK 24)

7.1.2.5.4. Erişte

Düğünlerde yapılan diğer bir tatlı ise erişteden yapılmaktadır. Genellikle Dere köylerinde yapılmaktadır. Erişte ince ince kesilir, üzerine şerbet dökülerek servis edilir. (KK 34, 43, 46, 139)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi erişte tatlısı ile ilgili şunları aktarmaktadır: "Erişte, kadayıfın kalını gibidir. Yufkayı saçta pişirirdik. Onu sıcak sıcak böyle sıkı sıkı rulo ederdik. İnce ince onu keserdik. O kururdu, biraz da kavururduk onu. Kuruduktan sonra onu yapacağımız kadar bir tepsiye koyardık. Ona ılık su dökerdik, böylece gevşerdi. Suyunu süzerdik sonra, tereyağını yakar üzerine dökerdik, bir de şeker serperdik. Çok güzel ve doğal bir tatlıydı. Eskiden, bugün yediğimiz gibi olan tatlılar nerede? Bunun adı erişte, bizim eriştemiz bu. Sizin erişte dediğiniz makarna bizde de bu erişteydi." (KK 46)

7.1.2.5.5. Helva

Şile köylerinde yapılan düğünlerde olmazsa olmaz tatlılardan biri helvadır (KK 1, 2, 5, 9). "Karma helva" veya "düğün helvası" olarak adlandırılır. Düğünlerde un veya irmik helvası tercih edilebilir. Fakat genellikle un helvası yapılmaktadır. (KK 1, 2, 5, 9, 48, 56, 58, 75, 80, 91, 96, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 135, 124, 148)

Helva düğün gününden birkaç gün önce -genellikle cuma günü- yapılır ve köy halkına düğün okunarak dağıtılır. Helvanın yapılmasının nedeni ise kalabalığa hitap

etmesidir. Genellikle üç saat boyunca karıldığından bahsedilir. Helva yapımında kadınlar köy fırınlarına gider, unlar kavrulur, daha sonra şerbetini hazırlarlar. Kavurup şerbetleyerek helva hazırlanmış olur. Kazanlarca hazırlanan helva düğünün diğer günlerine kadar bozulmadan saklanması için tenekelere basılır. (KK 1, 2, 5, 9, 10, 48, 56, 58, 75, 80, 91, 96, 100, 101, 103, 106, 107, 135, 124, 148)

Helva; düğün öncesi, düğün sırası ve düğünden sonra da dağıtılmaya devam eden yiyecekler arasındadır. Gerdek gecesi gelin ve damadın odasına yanında çeşitli yiyeceklerle birlikte helva da bulunan tepsi bırakılır. Bununla ilgili bir inanış vardır. Bu inanışa göre; gelin ve damat bu yiyecekleri yedikten sonra artıklarını bahçeye atar ve kedi-köpeğin bunları yemesi beklenir. Aksi takdirde gelin ve damadın, kedi köpek gibi olacaklarına inanılır. (KK 9, 59, 61)

Dere köylerinden konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bazı kaynak kişiler ise düğünlerde helva yapılmadığını helvanın cenazelerde ve kandillerde yapıldığını aktarmaktadır. (KK 14, 39, 67, 69)

7.1.2.5.6. Hoşaf-Komposto

Düğün yemeklerinin yanında içecek veya tatlı olarak ayran, komposto veya hoşaf ikram edilmektedir. (KK 18)

7.1.2.5.7. Kabak Tatlısı

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi düğünlerde yapılan tatlılar arasında kabak tatlısının da olduğunu aktarmaktadır. (KK 34)

7.1.2.5.8. Öre

Genellikle Manav köylerinde süt ve darıdan yapıldığı aktarılan tatlıdır. (KK 64, 67, 69, 139)

7.1.2.5.9. Sütlaç

Düğünlerde yapılan meşhur tatlı sütlaçtır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi düğünlerde sütlacın tercih edilmesiyle ilgili şunları söylemektedir: “Düğünlerde sütlaç da yapılır. Çünkü, masrafsız. Her evde hayvandan dolayı süt var, e bir de pirince bakıyor yani.” Bilgisine başvurduğumuz başka bir kaynak

kişi de köyler okunurken kazanlarla gidildiğini ve her evden sütlaç yapmak için biraz süt alındığını aktarmaktadır. (KK 14, 21, 31, 43, 46, 105, 106)

7.1.2.5.10. Zerde

Özellikle Manav düğünlerinde yapılan bir tatlıdır. Bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Dere köylerinde keşkek meşhurken, Manav köylerinde keşkeğin ana malzemesi olan buğdaydan yapılan aşure meşhurdur. Bu nedenle Dere köylerinde etli yemek olarak yapılan keşkek, Manavlarda aşure yani tatlı olarak yapılır. Manav köylerinde olmazsa olmaz tatlı ise zerdedir." (KK 22, 119, 122)

7.1.3. Ölü Yemeği

"Değişik adlarla karşımıza çıkan 'ölü yemeği', ölenin ruhu ya da canı için verilmektedir… Ölü sahipleri tarafından 'ölü yemeği'nin listesi yöreden yöreye değişmekte; ekonomik durum, alışkanlık, mevsim, ölenin vasiyeti vb. etmenler listenin zenginliğini ya da sadeliğini belirlemektedir… 'Ölü yemeği'ne akrabalar, komşular, tanışlar, cenaze törenine katılanlar, hocalar, yıkayıcılar, mezar kazıcılar, yoksullar çağrılır. Bu yemeğin çeşidi gibi zamanı da değişiklik göstermektedir. Yemek, ölüm olayının üçüncü, yedinci, kırkıncı, elli ikinci günlerinde verildiği gibi; yıldönümünde, mezar dönüşünde (daha çok köylerde görülüyor), mezar kaldırma sırasında, ilk perşembesinde ya da ilk akşamında da verilmektedir."[4]

"Acının yeri başka, açın yeri başka" şeklinde ifade edildiği gibi yörede ölü ardından yapılan yemekler vardır. (KK 8)

Cenazeyi defnettikten sonra, mezarlık dönüşünde bazı köylerde pişi bazı köylerde ise ekmek arası atıştırmalıklar, sandviçler hazırlanıp gelenlere dağıtılmaktadır. (KK 8, 109)

İlk gün ölü evinde pişirilen tek yemek helvadır. Cenaze evinde helva dışında bir yemek pişirilmez. Cenaze sahibinin "yemek yapmaya eli kolu tutmaz" şeklinde düşünülür. Bu nedenle yaklaşık bir hafta boyunca cenaze evine yemekler dışarıdan gelir. Genellikle konu komşu ve akrabalar kendi evlerinde yemekleri pişirir ve cenaze evine

[4] Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Ankara, BigeSu, 2014, s. 304-306.

getirirler. Maddi duruma ve yöreye göre farklı yemekler hazırlanmaktadır. İmece usulü ya da konu komşunun kendi evlerinde yapıp ölü evine getirdiği yemekler genellikle; pilav, çorba, pişi gibi yemeklerdir. (KK 8, 9, 12, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 97, 99, 105, 107, 150)

Helva konusunda net bir ayrım yoktur; kimi kaynak kişilerce helva cenazelerde yapılmamaktadır ve İslam'a aykırıdır. Kimi kaynak kişilerce de helva ölümün ilk günü karılmaktadır. Genellikle ilk gün un helvası karılmalıdır. Günümüzde bu değişmiş, artık yedisinde helva karılmakta ve gelenlere ikram edilmektedir. Bir kaynak kişinin aktardığına göre helva dağıtılmasının peşinden çocuklara beş kuruş, on kuruş dağıtılması âdeti vardır. Fakat bu âdet günümüzde kalkmıştır. (KK 8, 40, 59, 64, 67, 80, 81, 107, 108, 109, 146, 150)

Bazı kaynak kişiler ise ölü ardından dışarıdan yemek getirilse de "Acının yeri başka açın yeri başka" diyerek ilk günden itibaren helva karıldığını ve çeşitli yemekler yapıldığını söylemektedir. Helvanın dışında yöreye göre farklılık gösteren yemekler vardır, bunlar börek ve pişidir. Pişi çoğunlukla Dere köylerinde yapılmaktadır. Kadınların toplanarak imece usulü ile hazırladıkları pişi ilk günden, kırkına kadar yapılabilir. Tatlı yapılacaksa pişinin yanında cırıhta yapılır. İçecek olarak ise ayran gelenlere servis edilir. Özellikle kırkında okuldaki çocuklara pişi yapılıp dağıtma âdeti vardır. (KK 8, 24, 25, 59, 107)

Cenazelerde misafirlere verilen içecekler ise, ayran ve meyve suyudur. (KK 24, 109)

Çoğunlukla Boşnak köylerinde yapılan ölü yemekleri Boşnak böreği ve Boşnak tatlısıdır. (KK 146, 150)

Ölü ardından dinsel ve geleneksel olarak belirlenmiş günlerde; yedisinde ve kırkında yemekler yapılmaktadır. Bu yemekler genellikle pilav ve börektir. (KK 8, 109)

Kaynak kişiler günümüzde ölü ardından dağıtılan bu yemeklerin eskiden olduğu gibi köydeki kadınlar tarafından, imece usulü yapılmadığını, artık neredeyse herkesin dışarıdan yemek getirttiğini, yemek şirketlerine sipariş verdiğini aktarmaktadır. Kaynak kişiler kendi nesillerinin bu âdetleri bilen ve uygulayan son nesil olduklarını ifade

etmektedirler. Yeni neslin bu âdetleri bilmediği, bilse de üşenip yapmadığı, kolaya kaçtığı, bu nedenle bu âdetlerin kaybolmasından korkulduğu aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 58, 150)

7.1.4. Dinî Bayram ve Kandil Yemekleri

Yörede bayramlar genellikle camiden çıkan halk önüne kurulan sofra ile kutlanır. Her evden cami veya kahvehane önüne sinilerle yemekler getirilir. Olmazsa olmaz yemeklerin başında ise börek gelmektedir. Börek yanında çeşitli et yemeği, tas kebabı, pilav, lahana yaprağından dolma, üzüm zamanına geliyorsa üzüm yaprağından sarma, bişi, pide yapılabilir. Tatlı olarak ise sütlaç, hoşaf veya Manav köylerinde öre, Yeniköy'de baklava tercih edilmektedir. Günümüzde de bayram sabahları cami veya kahvehane önüne sinilerle yemeklerin getirilmesi ve köy halkının bayramlaşması âdeti devam etmektedir. (KK 8, 9, 12, 24, 56, 59, 62, 64, 70, 74, 80, 81, 88, 90, 91, 97, 102, 104, 105, 106, 114, 118, 119, 139, 140, 141, 150)

Kurban Bayramı'nda mutlaka et yemeği yanında da nohutlu pilavla servis edildiği aktarılmaktadır. (KK 8, 62, 99, 107, 120, 121) Kurban Bayramı ile ilgili olarak yapılması gereken diğer bir yemek aşuredir. Kurban kesen her hanenin evinde yapılması gereken bir yiyecek olarak görülür. Kurban kesen bir kişinin evinde aşure ayında aşure yapılmazsa o evde domuz başı kaynayacağına inanılır. Yörede, aşure mutlaka yapılması gereken bir şey olarak görülmektedir. (KK 8, 9)

Ramazan Bayramı'nda ise sütlaç ve pilav yapılmaktadır. Yeniköy'de ise gelen misafirlere baklava ve kahve ikram edildiği aktarılmaktadır. (KK 99, 107, 109, 150)

Kandillerde ise bişi, börek, helva ve baklava yapılmaktadır. Yapılan yemekler konu komşu ve köy halkına dağıtılmaktadır. (KK 8, 9, 75)

7.1.5. Yağmur Duası Yemekleri

Yağmur duasına çıkmadan önce bazı köylerde, çocuklara köyde bulunan evlerden yağ ve un toplatılır. Toplanan malzemelerden bişi-pişi kızartılır ve dua yapılacak alana götürülür. Onun dışında meyve, kuru meyve, yemiş, kuru yemiş veya börek gibi yiyecekler de yağmur duasına götürülebilir. Dua sonrasında, yiyecekler herkes tarafından yenilir. (KK 9, 11, 30, 31, 42, 43, 44, 51, 64, 80, 81, 108, 109, 110, 114)

7.1.6. Yılbaşı Yemekleri

Geçmişte Bıçkıdere köyünde ve günümüzde de Yazımanayır köyünde yapılmaya devam edilen yılbaşı geleneklerinde genellikle genç erkekler veya kız erkek karışık olarak tüm gençler köydeki tüm evleri başından sonuna kadar gezerek un, yağ gibi malzemeler toplar. Köydeki tüm evlerden toplanan malzemelerle köydeki herhangi bir evde pişi, lokma, helva gibi bir yemek yapılır. Yapılan yemekler tüm köy halkı tarafından yenilir. (KK 18, 19, 93)

7.1.7. Hıdırellez Yemekleri

Hıdırellez kutlamalarında köy halkı kendileri ve civar köylerden gelen misafirler için yemek vermektedir. Bu âdet günümüzde de devam etmektedir. Hıdırellez'de yapılan yemekler yöreye göre farklılık gösterse de yapılan yemeklerin başında börek gelmektedir. Bunun yanında çorba, et yemeği, nohut yemeği, pilav ve içecek olarak da ayran ikram edilebilir. Tatlı olarak genellikle helva tercih edilmektedir. (KK 6, 48, 51, 59, 74, 76, 79, 80, 114, 120, 124, 129, 138, 139)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler eskiden köylerde sürüsü olan kahyaların olduğunu ve Hıdırellez zamanlarında hayvanlarını kesip köy halkına et yemeği dağıttığını ve "höşmerim" veya "peynir höşmerim" olarak ifade edilen tatlının yapılarak köy halkını davet ederek toplu halde yenildiğinden bahseder. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi höşmerim tatlısı yapılışını şu şekilde aktarmaktadır: "Sütleri süzerler kaynatırlar. Onları kaynatıyorlar peynirin suyuyla sonra şekerliyorlar. Bunu Hıdırellez'de yiyorduk." (KK 1, 5, 10, 87, 100, 101)

Sofular köyünde, konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler geçmişte Hıdırellez'de sadece börek yapıldığından bahsetmektedir. Günümüzde börek yanında et yemeği, pilav ve helva da yapılıp servis edilmektedir. (KK 114)

Sortullu köyünde Hıdırellez kutlamaları için gelen kişiler kendi adaklarını getirmekte ve orada kesip pişirmektedir. Bunun yanında köyde pilav ve et yemeği dağıtımı da yapılmaktadır.

Hacıllı köyünde yapılan yemekler; çorba, pilav, et yemeği ve un helvasıdır.

Çataklı köyünde Hıdırellez kutlamaları için köy halkı tarafından para toplanarak adak kurban kesilir ve et yemeği yapılır. Bunun yanında pilav, helva ve ayran ile ziyaretçilere ikram edilir. (KK 59)

Fotoğraf 7.2.: Çataklı Köyündeki Hıdırellez Kutlamasında Dağıtılan Yemek (2018)

Geçmişte köyde bulunan aileler kendi evlerinde yemekler ve kadınlar toplanarak köy fırınlarında börekler hazırlasa da günümüzde yemekler, yemek şirketleri tarafından hazırlanıp dağıtılmaktadır. (KK 74)

7.2. Yöresel Yemekler

İlçede hemen her köyde fırın bulunmaktadır. Bu fırınlarda çeşitli börekler, ekmekler ve pideler yapılmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler bu fırınların eskisi kadar sık kullanılmadığını söylese de derleme boyunca gerek Hıdırellez hazırlıkları için gerekse de düğün hazırlıkları için kullanıldığına şahit olduk.

Börekler

Şile'nin meşhur yemeklerinden biri olan börek düğün, Hıdırellez, bayram gibi özel günlerde sık sık yapılmaktadır. Şile yöresinde çarşaf böreği, Gürcü böreği, Manav böreği ve Boşnak böreği gibi çeşitleri vardır. Günümüzde de özel günlerde börek yapıp dağıtma geleneği devam etmektedir. (KK 6, 8, 24, 80, 81, 102, 104, 109, 150)

Kabaklı ve mancarlı börek yöreye özgü hamur işlerindendir. Mancarlı börek, pazı, kazayağı gibi yeşil yapraklı sebzelerle yapılır. Kabaklı börek için tatlı kabağı rendelenir ve açılmış hamurun içine bolca konulur.[5]

Fotoğraf 7.3.: Kızılcaköy'deki Düğün İçin Fırına Verilen Börekler

Yörede yapılan böreklerin içerisine kabak, mancar, peynir, lor, bulgur, buğday kıyma, çeşitli otlar, ıspanak, çeşitli mantar türleri, soğan, pazı, kazayağı, patates koyulur. (KK 1, 6, 8, 16, 17, 24, 41, 49, 57, 80, 81, 93, 104, 109, 110, 122)

Malzemesi hazırlanan börekler bezelere ayrılır, ardından temiz bir çarşaf üzerinde beş, altı kadın birlikte bir ucundan çekerek ince şekilde açılır. İçerisine malzemesi serpildikten sonra sarılarak tepsiye dizilir. Altı ila yedi kat bu şekilde hazırlandıktan sonra tepsi köy fırınına verilir. Fırınlarda yaklaşık yirmi dakika kadar pişirilir. (KK 8, 24, 74, 80, 81, 104)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi böreğin yapılışını şu şekilde aktarmıştır: "Hamuru yoğurursun, beze yaparsın, ardından oklavayla açıyorsun. Yufkayı açarken sallaya sallaya açarsın. Temiz, ellenmemiş çarşafa yapıştırıyorsun. Sonra yağdır, içine katığıdır bulgurlu mu yapacaksın kıymalı mı ona göre yapılır eklenir. Peynirlisidir, lorlusudur, kıymalısıdır, mantarlısıdır. Her çeşidi var, yapılır. Otlu yapılacaksa mancar otlu yaparız, ıspanak, kazayağı ekleriz. Ardından fırına veririrz." (KK 8)

[5] T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 203.

Kurnalı köyünde konu hakkında bilgisine başvurduğumuz köy muhtarı ve eşi ise böreğin yapımını şu şekilde anlatmaktadır: "Çarşaf böreği köyümüzün meşhur yemeğidir. İlk olarak ununu eliyorsun, tuzla yoğuruyorsun. Tuzla ve suyla yoğuruyorsun başka bir şey yok, kullanılmaz. Sonra biraz bekletiyorsun, dinlendiriyorsun. Ondan sonra onu bezeliyorsun böyle, o şekilde biraz daha bekliyor. Sonra açacaksın, sonra da fırına vereceksin. Bezeleri önce bir yere seriyorsun, büyük oklava var, onu böyle büyük çarşaf gibi açıyorsun sallaya sallaya. Açtıktan sonra içine ne istersen koyuyorsun. Mesela kıymalı, peynirli, patatesli yapıyoruz. Fırında pişiriyoruz. Bayramda herkes geliyor, yiyor." (KK 80, 81)

Bazı kaynak kişiler artık böreğin eskisi kadar çok yapılmadığını çünkü börek açmanın zahmetli bir iş olduğunu, köy fırınlarını temizlemenin ve yakmanın kolay olmadığını söylemektedirler. Fakat derleme sırasında düğün, Hıdırellez ve bayram gibi özel günlerde börek yapıldığına şahit olduk. (KK 3, 5, 6)

Ekmek ve Pide

Geçmişte köy fırınlarında böreğin yanı sıra ekmek ve pide de yapılmaktaydı. Fakat günümüzde bunlar nadir olarak yapılmaktadır. Manav ekmeği ve mısır ekmeği yörede yapılan ekmek çeşitlerindendir. Bazı yörelerde köy ekmeğine satır ekmeği de denilir. İstanbul ekmeği ile köy ekmeği farklıdır. Her zaman İstanbul ekmeği yenmez. Kaynak kişilerin çoğu küçüklüklerinde İstanbul ekmeğini köy ekmeğine katık yaparak yediklerini aktarmaktadır.[6] Köy ekmeği yapımında sadece un, su, tuz ve maya kullanılır. Buğday unu ve beyaz un karıştırılarak yapıldığı aktarılır. Mısır ekmeği ise mısır unundan yapılmaktadır. (KK 3, 5, 24, 62, 74, 104, 110)

Bir kaynak kişi ekmek yapımını şu şekilde aktarmaktadır: "Unu eliyorsun, mayanı hazırlıyorsun. Suya maya ve şeker atılır, eritilerek hazırlanan karışıma dökülür. Ama el mayası tutarsan akşamdan onu da koyuyorsun. Suyunu hazırlıyorsun, tuzunu falan koyuyorsun ve beyaz çarşafla sarıp sarmalıyorsun. Üzerine de kapağını koyup kapatıyorsun. Ertesi gün taşıyor ekmek. Ekmek taşıp giderken sen fırını yakıyorsun. Fırın iyicene yanıyor. Palan hazır ıslanmış duruyor sen de fırının içini bir güzel silip

[6] Bkz. İlçenin İstanbul ile İlişkisi, s. 9.

süpürüyorsun. Ekmekler kesilmiş, hazırlanmış, koyuyorsun onları tepsiye. Sonra atıyorsun fırın içine, pişiyor." (KK 5)

Fotoğraf 7.4.: Fırın İçerisinde Pişmekte Olan Köy Ekmekleri

Kahvaltıda Yenen Yiyecekler

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi geçmişte kahvaltı için genellikle çorba içildiğini şu şekilde aktarmaktadır: "Kahvaltıda çorba yerdik, tarhana çorbası. Un, yoğurt ve sütle yaparlardı onu. Bir de 'Umaç' çorbası vardı. Unu koyarsın, suyla inceltirsin, soğan doğrarsın öyle yaparsın ama kuvvetli olur o. Yoğurt çorbası, sütlü çorba da öyle yapılırdı kahvaltılarda." (KK 9)

Balıkla Yapılan Yemekler

Özellikle sahil köyleri ve dere köylerinde balıkla çeşitli yemekler yapılmaktadır. Kaynak kişi balığın genellikle kızartılarak yendiğini veya buğulama yapıldığını ifade etmektedir. (KK 21, 24, 31, 134, 135)

"Özellikle Şile Palamudu Eylül, Ekim ve Kasım aylarında turistler ve yerli halk tarafından tercih edilen en önemli balık ürünüdür. Palamut köftesi Şile'ye özgü bir balık yemeğidir. Şile lakerdası yine yıl boyunca yenebilecek ilçemize özgü bir yemektir. Özellikle maydonozlu palamut Şile'ye özgü en önemli balık yemeklerindendir. Kasım ayından sonra genelde trol çeşitleri olan mezgit, çinekop, tekir ve istavrit taze olur. İlkbaharda bunlara kalkan ve lüferde ilave olur. Bu balık çeşitleri birçok yerde olmasına

karşın ilçemize özgü yapılışları ve yerli malzemelerin kullamı (kullanımı) ve tazeliğinden ötürü farklılık yaratır."[7]

İlçenin palamut balığı ve palamut menüleri çok sevilir. Palamuttan yapılan maydanozlu palamut yemeği ünlüdür. Kılçığı ayıklanmış palamut balığı domates, soğan ve bol maydanoz ile karıştırılır, börek gibi tepsi ile fırına verilir. Asırlardır yapılan palamut tuzlaması da bir başka ünlü palamut yemeğidir. İlçede neredeyse her aile küçük veya büyük bir tenekeye palamut tuzlaması yapar.[8]

Mantarla Yapılan Yemekler

Yörede fazla ve lezzetli olması nedeniyle mantar çeşitleri yemeklerde çokça kullanılmaktadır.[9] Çoğunlukla böreklerde kullanılsa da tek başına yemeği de yapılmaktadır. (KK 6, 8, 16, 17)

Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Börekler mantarlı da yapılıyor. Bizim burada kabaklı börek ve mantarlı börek çok yapılır. Mantarı meşhurdur buranın, böreklerde de kullanılır." (KK 6)

Diğer bir kaynak kişi konu hakkında şunları söylemektedir: "Dağlarda kök mantarı olur, ondan pide veya börek yapılır. (KK 16, 17)

Bezir Yağı

Geçmişte yöre halkı tarafından çokça kullanılan bir yağdır. Keten tohumundan çıkartılır. Un helvasında veya tek başına kullanımı mümkündür. (KK 57, 58, 62)

Kaynak kişinin bezir yağı hakkındaki aktarımı şu şekildedir: "Bu yağı kendimiz yapardık. Keten tohumundan olur. Kokusu keskindir, şimdikiler onu yiyemez ama biz yerdik onu." (KK 62)

Köyde bulunan büyük bir taşa bağlanan öküz, etrafında dönerek ketenin yağını çıkarır. Keten ezildikçe yağı çıkar ve taş arasından çıkan delikten aşağı, tenekeye doğru akar. Tenekede birikir. Taşta posası, kaynak kişilerin aktarımıyla "küspesi" çıkar, o da

---

[7] "Yerel Yemeklerimiz", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/mobile/detail/5846, 24 Ocak 2019.

[8] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 203.

[9] Mantarlar hakkında detaylı bilgi için bkz. 4.2.1. Mantarlar, s. 227.

hayvanlara verilir. Bezir taşı olarak bilinen büyük taşların Soğullu, Bulgurlu ve İsa köy'de olduğu kaynak kişilerce aktarılmıştır. (KK 57, 58, 59, 62)

Soğullu köyünden bilgisine başvurulan kaynak kişilerin aktarımları şu şekildedir: "O yağ, çok lezzetli olurdu. Biz çocukken ekmek alırdık, üzerine o yağı sürerlerdi, biz de yerdik. O yağ insanları çok sağlam tutan bir yağdı. Onu yiyen insanlar, eski insanlar hepsi daha sağlam, güçlü olurdu. Mesela benim kayınpederim onu çok yiyormuş, doksan üç yaşında öldü ama maşallah çok dinçti yani namaz kılarken hiç böyle elini koyup kalkmamıştır." (KK 57, 58)

7.2.1. Dere Köylerinde Yapılan Yöresel Yemekler

Acı Peynir

Acı peynir, kesilmiş sütten elde edilen bir peynirdir. Artvin yöresine özgüdür.[10] Çeşitli yemeklerde kullandığı gibi tek başına da tüketilir. (KK 24, 41, 42, 43, 44)

Kaynak kişinin acı peynirle ilgili aktarımları şunlardır: "Peynir genellikle Artvin'den gelmiş oluyor. Artvin'de bu pek bilinmez ancak bu bizim köyde yapılıyor. Acı peynir, Artvin'den geliyor. Herkes yemez onu, kokuludur o. Artık çok fazla da yapılmıyor. Çünkü çok sütle yapılıyor ve az peynir çıkıyor. Onun için herhalde artık fazla yapmak istemiyorlar, bir de gençler de artık okuyor, okudukça bu işleri bırakıyorlar inek sağmaydı falan. Benim kayınvalidem de yapardı önceden ama şimdi eltim yapamıyor." (KK 24)

Keşkek

"Artvin-Batum göçeri Türkmenlerin en meşhur yemeğidir. Özellikle düğünlerde mutlaka yapılır. Halk keşkeksiz düğünü olmamış sayar. Aşurelik buğdayın etle beraber dövülerek pişirilmesiyle yapılır."[11]

Düğün ve bayramlarda mutlaka yapılması gereken yemeklerin başında geldiği aktarılan keşkek günümüzde de bahsedilen günlerde yapılmaya devam etmektedir. Özel gün dışında herhangi bir günde yapılmamaktadır. Kaynak kişiler mutlaka parça etle

[10] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 204.
[11] **A.e.**, s. 203.

yapıldığını belirtmektedir. Yapımı hakkında detaylı bilgi düğün yemekleri başlığı altında verilmiştir.[12] (KK 6, 14, 30, 45, 46)

Kuymak

Dere köylerinde yapılan yemeklerden biri kuymaktır. Kaynak kişi kuymakla ilgili şunları aktarmaktadır: "Pişnura da kuymak diyoruz. Kuymak da mısır unu ve ayranla yapılıyor özellikle. Köy yoğurduyla yapılması daha da lezzetli oluyor, hazır yoğurtla pek lezzetli olmuyor." (KK 14, 24, 42, 43, 44)

Mısır Ekmeği

Dere köylerinde yapılan ekmek çeşididir. Kaynak kişi mısır ekmeği ile ilgili şunları aktarmaktadır: "Bizde fırında yapılmazdı eskiden, fırın yoktu köyde, Manav köylerinde vardı. Bizde kuzinede mayalandırılırdı hamur, tepsilerde yayılır pişirilirdi. Bu şekilde mısır ekmeği yapıyoruz kuzinede." (KK 24, 26)

Papa

Dere köylerinde yapılan, genellikle lohusa yemeği olarak bilinen bir yemektir.[13] Buğday ununun kavrulmasıyla yapılılır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Kara Papa deriz biz ona. Buğday unundan yapılıyor, gider işte dibeklere orada yapardık. Buğdayı kavururdu kuzinelerde, saçı üzerinde kavurur kavurur, kıvamı vardır onun. Sonra giderdik buğdayı un haline getirirdik. Kara bir un oluyor yani kavrulduğu için rengi biraz böyle esmere dönüyor. O da boş suyla yapılıyor. Kaynamaya yakın, unu veriyorsun, karıştırıyorsun elinle veriyorsun az az. Koyu mama kıvamında o yani tabağa koyduğunda onun ortasını açtırıp ortasına tereyağı döküyorsun. Kaşıkla batırıp tereyağa öyle yiyorsun, çok hafif bir şey o. Lohusaya gaz yapacak falan bir şey değil o, hani bebek gazlanıyor, anneden gaz almasın derler ya. Lohusanın bakımı için rahat etsin diye yapılan bir yemektir." (KK 14, 24, 30, 31, 42, 43, 44)

[12] Bkz.: 7.1.2.4. Keşkek, s. 360.
[13] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: 7.1.1. Lohusa Yemekleri, s. 356.

Pişi-Bişi

Mayalanmış hamurun yağda kızartılmasıyla yapılır.[14] Kaynak kişi köyde pişinin sık sık yapıldığını aktarmaktadır. (KK 13)

Pişnur-Püstnur

Acı peynirin yağda az süt ile pişirilmesiyle yapılır.[15] Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi pişnur hakkında şunları aktarmaktadır: "Pişnur, peyniri kokutuyoruz. O peyniri çökelek haline getiriyoruz, o çökelek tuzsuz oluyor. Onu biz birkaç gün bezlerde kurutuyoruz, suyunu alıyoruz, yani o bezi devamlı değiştiriyoruz. Kokutuyorum dediğimiz, bezi sürekli değiştirerek suyunu almak. Peynir bir sarılığa gelince onu basıyoruz. Herkesin alışık olmadığı ağır bir kokusu var onun. Onu tereyağında eritirsin, sıcak sıcak ekmek banıp banıp yersin. Pişnur, çökelek eritmesidir, kokutularak yapılmış çökelek eritmesi yani. Harikadır o." (KK 24, 42, 43, 44)

Puçuko

Puçuko, piçiko veya puçuka olarak bilinen yemek Dere köylerinde yapılan yemeklerdendir. Taze fasulyenin güneşte kurutulmasıyla yapılır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi yemek ile ilgili şunları aktarmaktadır: "Puçuko, kuzinede çok güzel olur. Kayınvalidem çok güzel yapar onu. Sabahtan büyük bir tencerede oturtulur fasulyeler. Aslında onlar bağlıdır, çünkü bir ipe dizer öyle kurutursunuz. Bir ip, bir pişirimlik olur. Misafirin yoğunluğuna göre bir dal, iki dal alınır. Sonra suya atarsın sabahtan, gidersin. Odlarsın sobayı, inersin ahıra, işlerini görürsün. Geldiğinde fasulyeler haşlanmış olur. Haşlanınca onun kılçıklarını tel tek çıkartıyorsun. Tekrar temiz bir suya onları atıyorsun. Sonra başka bir tarafta soğan, salça ve fasulyeleri kavuruyorsun ve donmuş hayvan yağını da koyarsın. Hafif kaynamaya başlayınca bulguru ve etini koyuyoruz. O pişiyor yavaş bir şekilde kuzinede. Sonra onu karıştırıyorsun. Genelde etli yapılır ama etsiz yapan da var. Ama ona lezzet veren ettir. Bir de biraz acı biberler oluyor, 'kokova biberi' deriz biz ona. Çok acı, küçük kırmızı biberlerden. Kayınvalidem onlardan da koyar mesela, kayınvalideminki çok meşhurdur." (KK 19, 14, 24, 26, 42, 43, 44, 46)

---

[14] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 203.
[15] **A.e.**, s. 204.

Silor

Yörede makarna olarak adlandıran bir çeşit eriştedir. Tepsiye silor koyulduktan sonra üzerine et suyu dökülerek yumuşatılır. Tepside servis edilir. (KK 41)

7.2.2. Manav Köylerinde Yapılan Yöresel Yemekler

Manav köylerinin geleneksel yemekleri başta börek, öre ve zerdedir. (KK 22, 24, 56, 61, 67, 69, 119, 122, 139)

Börekler, bulgurlu, kabaklı veya mancarlı yapılabilmektedir. Manav böreği olarak bilinen bulgurlu börek yapılmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi bulgurlu börek tarifini şu şekilde aktarmaktadır: "Börek için hamuru yoğurursun işte. Beze yaparsın, ardından oklavayla sallaya sallaya açılır. Temiz, ellenmemiş çarşafa yapıştırıyorsun. Sonra yağdır, içine katığıdır, bulgurudur katılır. Eğer bulgurluysa, bulguru önceden kabartıyorsun ılık suda. Sonra soğanı kavuruyorsun, güzelce pişiyor, sonra bulguru içine katarsın yağı, tuzudur ekler sonra serpersin hamura." Kabaklı börek için kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Kabak rendelenir ve şekerlenir. Tatlı olur yani. Çok güzeldir o." (KK 6, 8, 56, 61, 135, 136)

Konu hakkında bilgisine başvurulan diğer kaynak kişiler ise "soğanlı kebab" ın köyde meşhur olduğunu aktarmaktadırlar. (KK 56, 64)

7.2.3. Boşnak Köyünde Yapılan Yöresel Yemekler

Boşnak köyü olan Yeniköy'de konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi köyde çeşitli Boşnak yemeklerinin yapıldığını aktarmaktadır. (KK 150)

Boşnak böreği ve Boşnak tatlısı düğünlerde olmazsa olmaz yemeklerdendir. Bunlara ek olarak kaynak kişinin aktardığı pitta, piryan, potoplika-potopolika, kuru fasulye, ribitta ve harçalı isimli Boşnak tatlısı da yapılmaktadır. (KK 150)

Piryan hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Tavuk eti veya kırmızı etle yapılır. Tepsi yemeğidir. Pirinç bir yanda kavrulur, et de bir yanda haşlanır soğanla birlikte. Ardından pirinç tepsiye döşenir. Et de üstüne dizilir. Üzerine suyu koyularak fırınlanır. Suyunu çekinceye kadar fırında kalır." (KK 150)

Potoplika-potopolika hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Yufkadan yapılır. Hamuru, yufkayı pişiriyoruz. Bir yanda da et suyu haşlanır. Yufka didiklenir tepsinin içine, ardından et suyunu üstünde gezdiririz. Çok güzel bir şey oluyor." (KK 150)

Boşnak tatlısı olarak bilinen harçalı hakkında kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Tatlılardan, işte bizim Boşnak tatlımız var. Harçalı diyorlar." (KK 150)

Ribitta olarak bilinen mantı hakkında kaynak kişi şunları söylemektedir: "Mantı, o da ribitta bizde. Annemiz onu farklı yapardı. Böyle on, on beş tane açma yufkaları hep üst üste on beş tane yağlayıp koyuyordu. Sonra onu katlıyordu iki sefer, ardından da keserdi dilim dilim. Alıp onu tepsiye dizer, fırında pişirirdik." (KK 150)

7.2.4. Çerkez Köylerinde Yapılan Yöresel Yemekler

Avcıkoru ve Yeşilvadi köyü Çerkez köyü olarak bilinmektedir. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi köyde Çerkez tavuğu gibi çeşitli Çerkez yemeklerinin yapıldığından bahsetmektedir. (KK 98)

7.3. Kış Hazırlıkları ve Sirkeci Yazgan Fatma

Yörede yaz ve sonbaharda kış için hazırlıklar yapılmaya başlanır. Bu nedenle yazın ekilen yiyecekler, kurutulması gereken veya depolanması gereken yiyecekler bu dönemlerde kışın tüketilmesi amacıyla kadınlar tarafından hazırlanılır.

"İlçede uzun geçecek kış için birtakım yiyecekler sonbahardan hazırlanır. Hamurlu çeşitler arasında erişte (yufka) ve kuskus başta gelenlerdir. Bazı meyveler kış için kak ve kavşak isimleri altında hazırlanır. Kavşak yörede bol olan kestanenin fırınlanmasıyla yapılır. Bilhassa kuru fasulyenin içine konularak tüketilir. Kak ise, elma ve ayva gibi meyvelerin dilimlenip kurutulmasıyla elde edilir. Kaktan kış aylarında komposto yapılır. Sebzelerden lahana, biber, domates, patlıcandan turşu yapılır. Üzüm yaprakları kış aylarında dolma yapılmak üzere tuzlanır. Son yıllarda sebzeler evlerde konserve yapılmak suretiyle kış ayları için hazırlanmaktadır."[16]

[16] **A.e.**, s. 203.

Kış için genellikle makarna, yufka, kuskus, yoğurt, peynir, acı peynir, reçel, turşu, fasulye kurusu, tarhana, menemen şeklinde ifade edilen domates sosları yapılır. (KK 4, 24, 35, 46, 41, 75, 134, 135, 136)

"Kuskus" şeklinde ifade edilen yoğurt ve süt kaymağıyla yapılan hamur işleri hazırlanır. (KK 134, 136)

"Makarna, kesme makarna, yufka" veya "erişte" olarak ifade edilen hamur işleri kadınlar tarafından kış öncesi yapılır ve kurutulur. Makarna, erişteye göre daha kısa ve küçüktür. Erişte uzun ve ince kesilir. (KK 4, 8, 24, 41, 134, 136)

Fotoğraf 7.5.: Kış Hazırlıkları İçin Kurutulan Makarnalar

Sebze ve tahıllar ise yazın ekilenlerden toplanır ve kurutulur. Taze fasulye, kuru fasulye, barbunya, buğday zahireleri çuvallara koyularak saklanır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi ilçenin coğrafi koşullarından dolayı domates, patlıcan gibi sebzelerin kurutulmasının zor olduğunu, kurutulan sebzelerin sadece biber ve fasulye olduğunu aktarmaktadır. Domatesi kışa saklamak için ise menemen olarak ifade edilen domates sosları hazırlanır. Menemen hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Menemen kazanlarda yapılır, domatesten olur. Koyan biber de koyar. Onu kavanozda saklarsın. (KK 4, 24, 41, 46)

Bir kaynak kişi konu hakkında şunları ifade etmektedir: "Harmandan sonra değirmene götürür un yaptırırdık buğdayı. Geri kalanını da kış için bulgur yaptırırdık." (KK 59)

Peynirler de kış için hazırlanan yiyeceklerdendir. Evlerde kadınlar kendileri kış için hazırlar. Yörede yapılan peynirlerin bir çeşidi acı peynirdir. (KK 24, 35, 41)

Tarhana da kış için yapılan yiyeceklerdendir. Biber, domates, yoğurt ile veya sadece yoğurt ile "sade tarhana" hazırlanmaktadır. (KK 6, 24, 41)

Meyvelerin toplanmasıyla yapılan diğer bir yiyecek reçeldir. Genellikle incir reçeli yapılmaktadır. Konu hakkında kaynak kişi şunları ifade etmektedir: "Kış için reçel yaparız. İncir reçeli yaparız, onun dışında ayvadan da yapan var. Onları kaynatıyoruz, kıvamına geliyor, damlatıyorsun tabağa, bakıyorsun, damla duruyorsa tamam pişti, indiriyorsun ocaktan. Kaynarken kavanoza dolduruyorsun, öyle seneler boyu durur." Ceviz zamanı yapılan ceviz reçeli yöredeki reçellerdendir. (KK 4, 24, 41)

Kakaç[17], yörede yapılan kış hazırlıklarından biridir. Etin güneşte kurutulmasıyla yapılır. Bu şekilde et kokmaz, bozulmaz ve daha kolay saklanır. Islatılarak çözülür ve tüketilir. (KK 131, 133)

Kış hazırlıkları yörede hâlâ devam etmekte olan bir gelenektir. Yörede kadınlar çoğunlukla sonbaharda gerekli yiyecek hazırlıklarına başlarlar, böylece kışı, yiyecek sıkıntısı çekilmez. Hazırlanan yiyecekler evin altında veya ambarda çuvallarda, kavanozlarda saklanır. (KK 24, 46, 135)

Sirkeci Yazgan Fatma

Oruçoğlu köyünde bulunan Sirkeci Yazgan Fatma önce köy içerisinde ve civarında, ardından ilçe içerisinde ve sonra dünyada sirkeleri ile tanınmaktadır. Yaklaşık yirmi adet sirke çeşidini kendi imalathanesinde yapıp satmaktadır. Sirkelerinin sertifikasını almıştır. Sirke yanında çeşitli reçelleri (ceviz reçeli, hodan reçeli), turşuları, sosları, erik suları makarnaları, erişteleri ve hamur işlerini yapıp Şile Organik pazarında satmaktadır.

[17] **Kakaç**: 1. Tuzlanıp kurutulmuş yiyecek 2. Manda pastırması Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Kakaç", Güncel Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49a9e3304106.60340234, 24 Ocak 2019.

Fotoğraf 7.6.: Sirkeci Yazgan Fatma İmalathanesi

Çeşitli sirkelerinin yanında yaptığı erişte ve makarnalar da rağbet görmektedir. Meşe külünden yaptığı makarnalar birbirine yapışmaz. Yapımını şu şekilde anlatmaktadır: "Meşe külünü önce süzüyor ve eliyorsun. Sonra su içinde bekletiliyor. Yüzeyine berrak bir su çıkartınca o su da iki kez süzülür. Ondan makarna yapılır." (KK 41)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi kendisi hakkında şunları aktarmaktadır: "Bizim köyde Yazgan Fatma derler mesela o dünyaya açılmış biridir, sirkesiyle ünlüdür. Şile'de organik pazara sirke ve organik malzeme verir. Oruçoğlu köyündendir. Her şeyin sirkesini, her şeyin reçelini yapıyor." (KK 24)

Sirkenin nasıl yapıldığı diğer bir kaynak kişi tarafından şu şekilde aktarılmıştır: "Üzüm ekşiyor iyicene, ekşidikten sonra mıncıklıyorsun iyice. Salça yapılırken mıncıklandığı gibi mıncıklanır. Sonra tülbentten geçirilir. Ardından biraz şeker ve yaş maya eklenir." (KK 8)

Sirkeci Yazgan Fatma sirke yapımını dedesinden öğrendiğini ve ardından kendisi de birkaç eklemede bulunduğunu aktarmaktadır. Dedesi sirkelerin eskiden ameliyathanelerde kullanıldığını, içilmesinin çok faydalı olduğunu söylermiş. Sirkeci Yazgan Fatma, dedesinden öğrenerek sirkeler yapmış. Bunun yanında imalathanesinde satışa sunduğu tüm malzemelerini mevsiminde toplamaktadır. Ata tohumu diye bahsettiği tohumları bahçesinde kendisi ekip büyütmekte, ardından yine kendisi onlardan çeşitli sirkeler ve kışlık yiyecekler yapıp satışa sunmaktadır. (KK 41)

SEKİZİNCİ BÖLÜM
HALK ANLATILARI, HALK ŞİİRİ VE HALK DİLİ VERİMLERİ

8.1. Halk Anlatıları

Yörede efsane, masal, fıkra gibi anlatılar tespit edilmiştir. Sözlü kaynaklardan aktarılan bu anlatıların başlıkları tarafımızca verilmiştir. Kaynak kişiler büyüklerinden duydukları veya yazılı kaynaklardan öğrendikleri anlatıları efsane, masal veya fıkra olarak belirtip direkt olarak anlatmışlardır. Başlıklar ise çalışma sırasında bizim tarafımızdan verilmiştir.

8.1.1. Efsane

"İnsanoğlunun tarih sahnesindeki göründüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, âdet, anane ve merâsimlerin teşekkülünde azçok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Sözlü gelenekte yaşanan bu anonim masallara dilimizde Arapça : 'Ustûre' (cem'i : esâtîr); Farsça: 'Fesâne, efsâne'; Yunanca: 'Mitos, mit' kelimeleri ad olarak verilmiştir."[1]

Efsaneler, şahıs yer ve hadiseler hakkındaki anlatılardır. Anlatıların inandırıcılık vasfı vardır. Şahıs ve hadiselerde olağanüstü olma özelliği görülür ve efsanelerin belli bir şekli yoktur. Efsanelerin belli bir şekli yoktur kısa ve konuşma diline yer veren anlatmalardır.[2]

Ağlayan Kaya

Kayadan damlayan sular gözyaşına benzetilmiş ve "kayanın ağlamasını" bir nedene bağlayarak bunlar etrafında bir anlatı oluşturmuşlardır.[3] Buna göre, birbirini seven iki genç birbirine kavuşamamış. Buna şahit olan kaya da üzüntüsünden yıllardır ağlamaktadır. Bir kaynak kişi Ağlayan Kaya anlatısını şu şekilde aktarmaktadır: "Onun hikâyesi şöyle, burası Bizansınmış. Osmanlı imparatoru IV. Murad'ın (1623-1640) oğlu,

[1] Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 12. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2013, s. 314.
[2] Saim Sakaoğlu, **Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1980, s. 6.
[3] Ağlayan Kaya hakkında detaylı bilgi için bkz. 1.2.1.4.1. Ağlayan Kaya, s. 17.

Bizans kızını seviyor. Tabii Bizans, Osmanlı'ya kız verir mi? Düşmanlar zaten. IV. Murad'ın oğlu da kaçırıyor kızı. İlahî bir aşk gibi bu. İkisi de birbirlerini sevip kaçıyorlar. Kerem ile Aslı gibi ilahî bir aşkmış zaten bu aşk. Öyle olmasa kaya böyle olmazdı. Bunlar kaçıyor, Bizans donanması da bunların peşine düşüyor. Şile açıklarında IV. Murad'ın oğlunun kayığını yakalıyor. Tabi bu iki aşık yakalanacaklarını anlayıp birlikte denize atlıyorlar. Sonra da ne ölüleri bulunuyor ne dirileri. Tam kayıklarının battığı yerde onların aşkına şahit olan kaya var. İşte o zamandan beri orada olan iki oyuktan, ikisinden de yaş akıyor. Bundan dolayı 'Ağlayan Kaya' kalmış ismi." (KK 2, 6, 7, 10, 11, 145, 146)

Bazı kaynak kişiler ise bu anlatıyı bildiklerini fakat inanmadıklarını, kayanın içine suyun bir yerden girdiğini ve sonrasında damlayarak dışarı çıktığını ifade etmektedir. Bir kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "Yukarıdan su geliyor, büyük bir kaya, sular, meyilli arazi, kayanın üstüne geliyor. Oradan aşağı böyle su akardı az. Arazinin suyu azaldığı için damla damla akar. Bu nedenle de 'Ağlayan Kaya' demişler. Kaya ağlamıyor da öyle lakap vermişler." (KK 7, 11, 146)

Kul Hakkı

Kaynak kişilerden biri ninesinden dinlediği bir efsaneyi şu şekilde aktarmaktadır: Bir gün peygamberlerden biri derede abdest alıyormuş. Yanına bir elma gelmiş. Elmayı almış, bir kere ısırmış, ama o an aklına gelmiş, ben kimin elmasını ısırdım, bu elma kimin demiş. Haram yemekten çok çekinirmiş. Sonra elmanın hangi köyde kime ait olduğunu araştıra araştıra bulmuş. Gitmiş elmanın sahibine senin elmanı ısırdım ama aklıma haram olabileceği geldi yemedim, bana hakkını helal et, ne istersen yaparım demiş. Adam bana bir sene çalışırsan helal ederim demiş. Bir sene çalışmış ama helal etmemiş. Benim bir hasta kızım var, onu alırsan helal ederim demiş. Peygamber kabul etmiş, kızı almış sonra onunla elma bahçesine gitmişler. Kız oradan bir elma koparıp yemiş ve sağlığına kavuşmuş. Sonra adam peygambere demiş ki benim gayem sana kızımı vermek değildi hakka hukuka ne kadar riayet ettiğini anlamaktı demiş. Daha sonra adam onu evlatlık alır ve cennete gider.

Kaynak kişi bu anlatının kendilerine başkalarının malına el uzatmamaları, başkalarına bahsetmeden bir şey alıp yememeleri için anlatıldığını belirtmektedir. (KK 31)

Şeyh Şamil

Kafkaslar için önemli olan Şeyh Şamil (1797-1871), Ahıska Türklerinin yaşadığı Dere köylerinde "Kafkas kartalı, şeyh, pir, mücahit" olarak tanınmaktadır. Şeyh Şamil etrafında bazı anlatılar tespit edilmiştir. (KK 6, 12, 47)

Kaynak kişinin dedesinden dinlediği Şeyh Şamil hakkındaki anlatısı şu şekildedir: Osmanlı imparatorluğu zamanlarından Şeyh Şamil varmış, ona Kafkas Kartal'ı derler. Rusya'nın dört tane kalesini kendi adamları ile, kuşatmış. Tabii Rus Çarı Deli Petro da korkmuş. Rus Çarı, 'Ben bunla arkadaş olayım yoksa bu beni de öldürür.' demiş. Şeyh Şamil'i yemekli baloya, Rusya'ya davet etmiş. Şeyh Şamil'de kabul etmiş. Rus Çarı, Şeyh Şamil'in önüne kuzu koymuş, Şeyh Şamil açmış, yemiş bitirmiş hepisni. Deli Petro da korkmuş ve demiş ki 'Şamil korkarım bugün yemekte beni de yersin sen.' Şamil'de buna karşılık 'Elhamdülillah biz Müslümanız. Domuz eti yemeyiz' demiş. (KK 6)

Deli Kadir

Esenceli köyünden bir kaynak kişinin aktardığı anlatı şu şekiledir: Gelmiş Deli Kadir, kızların oraya yirmi tane kız var. Oraya girenlerden hiç kurtuluş yokmuş, ölüyormuş oraya giden erkekler. Son dileğini söyle diyorlar erkeğe girmeden önce nasıl olsa ölecek diye. Ama Deli Kadir söylememiş. Düşünmüş ve demiş ki "Kim çirkinse beni o öldürsün." demiş. Yirmi kızdan bir tane çirkin bulamamışlar. Hiçbiri çirkinliği kabul etmemiş. Böylece Deli Kadir oradan ölmeden kurtulmuş. (KK 37)

8.1.2. Masal

Boratav masalı, "Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyle hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz, ve anlattıklarına iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır." şeklinde tanımlamaktadır.[4]

[4] Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, 2. bs., Ankara, BilgeSu, 2014, s. 85.

Naki Tezel, masal kelimesinin Arapça mesel kelimesinden geldiğini söylemekte ve masal öğretici olması, öğüt verici olması özellikleri üzerinde durmaktadır. Ona göre masal, olayların geçtiği yer ve zamanı belli olmayan peri, cin, dev, ejderha gibi kahramanları olan hikâyelerdir.[5]

Derleme yaptığımız bölgede geçmişte kahvehanede ve evlerde masal anlatılmaktaydı. Kahvehanede erkekler arasında anlatılırdı, evlerde ise çoğunlukla kadınlar çocuklara masal anlatırdı. Bazı kaynak kişiler "masal" ve "hikâye" türünü karıştırmaktadır. Kaynak kişiler masalın çoğunlukla çocuğa ders verme, öğretici olma niteliğiyle anlatıldığını ifade etmektedir. Masal hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerden bir tanesinin ifadesi şu şekildedir: "İnsanlar hep anlatırdı, sabaha kadar anlatırdı. Biz çocuklar da sabaha kadar dinlerdik." Diğer bir kaynak kişi masalın niçin anlatıldığını şu şekilde ifade etmektedir: "Geceler uzun olduğu için evlerde hep masal anlatılırdı. Evde radyo, televizyon, bilgisayar, telefon yok. İnsanlar ne yapacak, nasıl vakit geçirecekler? O yüzden şakalaşır, birbirimize hikayeler, masallar anlatır öyle vakit geçirirdik. Şimdi öyle değil tabii. Şimdi insanlar alıyor telefonu eline dünyadan haberi yok." Verilen alıntıda bahsedildiği şekilde eskiden masallara zamanı verimli geçirmek, kişinin dünyayla bağlantısını kuvvetlendirmek, iletişim kurmak ve çocukların hayal dünyasını geliştirmek için başvurulurdu, şimdi ise teknolojik gelişmelerle bir şey anlatma ihtiyacı azalmıştır. Başka bir kaynak kişi bunu şu şekilde ifade etmektedir: "Eskiden çok masal anlatılırdı ama şimdi onlara ihtiyaç da yok. Şimdi herkesin elinde tablet, telefon var." Kısacası konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerin çoğu günümüzde masal anlatılmamasından yakınmaktadır. (KK 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 31, 33, 34, 43, 44, 55, 57, 64)

Masal aktarımı her zaman sözlü şekilde gerçekleşmez kimi zaman kitaptan da okunabilir. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Bir de kitaptan okurlardı, o da "Mızraklı[6]" diye bir kitap vardı, onda çok kıssalar vardı, onu okurlardı,

[5] Naki Tezel, **Türk Masalları**, 7.bs., İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2014, s. 7-8.
[6] **Büyük Mızraklı İlmihal**, Haz. Elhac Muzaffer Ozak, 7.bs., İstanbul, Salah Bilici Kitabevi Yayınları, 1970. Mızraklı hakkında detaylı bilgi için bkz.: M. Kâmil Yaşaroğlu, "Mızraklı İlmihal", **İslâm Ansiklopedisi**, (Çevrimiçi), https://islamansiklopedisi.org.tr/mizrakli-ilmihal, 30 Ocak 2019.

eski bir kitap, ondan okurlardı. O kitapta da kıssa mahiyetinde böyle şeyler olurdu. Bir de o kitap tam Arapça değil de herhalde kendi biraz Türkçe yazıyor ama eski insanlar Arapça okumasını da iyi biliyorlar, okumayı. Hem okurlar hem anlatırlardı böyle bizim de çok hoşumuza giderdi. Gece otururduk evde, o zaman böyle elektrik de yok, evde gaz lambası başında dinlerdik." (KK 31)

Geçmişte köylerde dede, nine, baba ve anne gibi aile büyüklerinin masal anlattığı sık sık tekrarlanmaktadır. Bazı köylerde ise özellikle güzel masal anlatmasıyla tanınan ve çocuklar tarafından rağbet gören kişiler olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu kişilerden bir tanesi Üvezli köyünden Azize adlı kişidir. Bu kişinin anlattığı tüm masallarda "dev" olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bıçkıdere köyünden âmâ olan Hasan Bey de iyi masal anlatmakla bilinmektedir. Fakat anlattıkları masallar elimize ulaşmamıştır. Göçe köyünde masal anlatmasıyla tanınan kişi Hüseyin adlı kişidir. Kömürlük köyünde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi ise ninesinin kendisine sık sık masallar anlattığını aktarmaktadır. Soğullu köyünde Münevver Yenge şeklinde bahsedilen kişiye özel olarak masal dinlemeye gidildiği ve bu kişinin birçok masal bildiği, anlattığı bilgisine ulaşılmıştır. Fakat bahsedilen kişilerin anlattıkları masalların çoğu unutulmuş, günümüze gelememiştir. (KK 7, 8, 12, 13, 31, 55, 57, 64)

Çoğunlukla Dere köylerinde anlatılan masallardan olan "Alloylan Palloy" adlı masalın, çocukları korkutmak için anlatıldığı ifade edilir. "Caze Nine-Caze Boka" adlı masalların da yine çocukları korkutmak, onların yanlış şeyler yapmasını önlemek amacıyla anlatıldığı kaynak kişilerce aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 30, 31, 42, 43)

Gölde Canavar Var

Bir tane çakal, bir tane kedi, bir ayı, domuz, kurt (canavar)ve ayı varmış. Bunlar hep av avlarmış. Değirmen arkasından öteye gidiyorlarmış. Tilki, canavarı korkuturmuş. Tilki napsın? Bir balıkçı görmüş, öteden beri geliyormuş, balığa dayanamaz tilki. E tilkinin de postu para eder, kürk yaparlar, yakalarına takarlar falan. Yolun kenarına yatmış tilki. Tilki uykusu derler ya öyle yatmış. Boydan boya yatmış, hiç ses çıkarmıyormuş. Bakmış balıkçı, tilki orada uyuyor. Onu o yana çevirmiş, bu yana çevirmiş 'ulan bunun kürkü iyi be' demiş. Balık sepetinin üstüne atmış tilkiyi, balıkçı gitmiş. Tilki uyanmış

sonra sepette. Birer birer balıkları atıyor sepetten, tüm balıkları attıktan sonra o da atlıyor. Sonra balıkları tek tek yerden toplayıp ormanda tek başına yemeğe götürüyor. Kurt geliyor sonra, canavar dediğimiz, tilkiye diyor ki; "Nereden tuttun bunları?" "Gölden tuttum." demiş tilki. "E, nasıl tuttun?" demiş kurt. Tilki de "Sarım[7] bağladım, göle salındırdım, bir gece durdum gölde, orada tuttum" demiş. Kurt da "Ee, nerden alcaz sarımı?" demiş. Tilki, "Köyden çaldım. Köyde sarım yapıyorlar, onu oradan alırsın" demiş. Gidiyor kurt, çalıyor sarımı geliyor. Göle salındırıyor. O gece de ayaz, buz gibi. Canavarın kuyruğu buz tutuyor. Bir türlü kurtulamıyor. Sabah oluyor tilki bağırıyor "Bre çiftçiler, gölde canavar var." Sopasını, küreğini kapan göle canavarı vurmaya geliyor. Canavar bu yana o yana kuyruğunu kopartıyor. İleride rastlaşıyorlar sonra tilkiyle canavar. Canavar, "Nasıl oldu gördün mü? Benle alay eder misin küçük tilki! Gördün mü şimdi olanı." diyor. (KK 7, 11)

Tavşan ile Tilki

Kaynak kişinin torunlarına anlattığını belirttiği anlatı şu şekildedir: Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde tavşan ile tilki varmış. Tavşanın bir tarafında havuç bir tarafında lahana varmış. Tavşan kaçıyormuş, tilki kovalıyormuş, tavşan kaçıyormuş tilki kovalıyormuş. Tavşan arkadaş! Tavşan arkadaş! bekle! diyormuş. Tavşan lahananın altına giriyormuş, yiyormuş yiyormuş beyaz lahanaları sonra karnı şişiyormuş, yatıyormuş. Tavşan da bu sefer "Tilki arkadaş! tilki arkadaş! nerdesin?" diyormuş. Tilki de "Tavukların içine girdim, kümesteyim gel." diyormuş. Tavşan, "Hayır gelemem, karnım şişti." diyormuş. Tilki arkadaş sen ne yapıyorsun? demiş tavşan. Tilki de "Tavukları boğdum, tavuk yiyorum ben, ne güzel oh et yiyorum. Tavşan arkadaş, tavşan arkadaş! Sen nerdesin?" diyormuş. Tavşan da "Ananın gözündeyim" diyormuş. Tilki, tavşan arkadaşı arıyor tabi bir alt baş yapıyormuş, bir üst baş yapıyormuş bir türlü tavşanı bulamıyormuş. Tavşan arkadaş, havuçları çekiyormuş lahananın altına orada hepsini yiyormuş, lahanalardan da yiyormuş, şişmiş patlayacakmış. Bu sefer tilki, "Tavşan arkadaş ben gidiyorum." diyormuş. Almış ağzına koca havucu gidiyormuş. İşte

[7] **Sarım:** Keten ya da kendirin eğrilmemiş liflerinden yapılan ince iplik. Bkz.: Türk Dil Kurumu, "Sarım", **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c49e298997482.46825965, 24 Ocak 2019.

böyle yaparsın diyormuş tilki arkadaş, "Sen hep havuç yiyorsun ağzın yorulmuyor mu?" diyormuş. Tavşan arkadaş da "Hayır, ben çok iyiyim." diyormuş. Sonra koşuyorlarmış, tavşan arkadaş bağırıyormuş, tilki arkadaş tilki arkadaş dur bekle diye. Tilki de kulaklarını dikmiş tavşan arkadaşla gitmişler. Bu da burada bitti. (KK 5)

Kaynak kişi "masal" diyerek bu anlatıyı anlatmıştır. Bu nedenle anlatıyı masal olarak almayı uygun gördük. Anlatının bazı yerlerinde kaynak kişinin eksik hatırlamasından dolayı oluşan kopukluklar vardır. Anlatı kaynak kişinin anlattığı şekilde direkt olarak verilmiştir.

Caze Nine

Caze Nine bir gün sepetini almış bahçeye gitmiş. Bahçeye giderken bakmış ki bir çocuk elma ağacına çıkmış elma koparıyor;

"Oğul, oğul bir tane at!", "Attım.", "Dereye düştü, alamadım."

"Oğul, oğul bir tane at! Dikenliğe düştü alamadım."

"Oğul, oğul bir tane at! Gübreye düştü alamadım." En sonunda,

"Oğul, oğul bir tane de elinlen indir de ver." (Sonra hemen çabuk çabuk elimizi tutardı ninemiz. Bak nasıl tutmuş elini falan derdi.)

Tutmuş elini, elma verecek ya hemen tutmuş oğlanın elinden ev onu çuvala koymuş. Çuvalına oğlanı koyduğu gibi gitmiş. Gitmiş gitmiş gitmiş… Evine giderken "Ben bir yerde tuvalete gideyim de sen burada çuvalda dur." demiş. O çuvalda durmuş çocuk. Caze Nine de gitmiş bir yerde tuvaletini yapmaya çocuk hemen cebinden bıçağı çıkarmış, çuvalı kesmiş. Ondan sonra çuvalın içine taşları doldurmuş. Caze Nine gelmiş yine çuvalı atmış sırtına yola koyulmuş. Evinde ateşte pişirecekmiş oğlanı. Kazanda su kaynatmış, pişirip yiyecekmiş oğlanı. Çocuk da Caze Nine'nin peşinden gitmiş "Bakam bu beni ne yapacaktı acaba" diye. Caze Nine girmiş evine tam çuvalı açıp dökecek kazana bakıyor çuval taş dolu. Çocuk da peşinden gitmiş ya zaten tam Caze Nine farkedince çuvalda taş var, Caze Nine'yi kazanın içine atmış. O, çocuğu pişireceğine; çocuk, Caze Nine'yi pişirmiş. Masal da böyle bitti. (KK 31)

Kesik Baş

"Dâsitân-ı Kesik Baş", "Hikâye-i Kesik Baş" olarak da adlandırılan Kesik Baş destanı mevlid metinlerine eklenen geyik, güvercin vb. hikâyeler gibi Hz. Peygamber'in faziletlerini ve Hz. Ali'nin İslâm uğrundaki kahramanlıklarını dile getirerek halkın dinî duygularını canlı tutmak amacıyla anlatılan veya toplantılarda makamla okunan bir halk hikâyesidir. Kahramanı gövdesiz bir insan başı olan hikâye bu garip özelliğiyle dikkat çekmiş, Anadolu'dan başka Balkanlar'da ve Asya içlerinde de yaygınlık kazanmıştır."[8]

"Kesik baş motifinin tipik örneklerinden bazıları da masallar ve hikâyeler arasında bulunmaktadır."[9] "Kesik Baş" adlı masalı[10] çocukken ninesinden dinlediğini söyleyen kaynak kişi anlatıyı detaylı şekilde hatırlamadığını fakat anlatının öğretici nitelikte olduğunu söylemektedir. Kaynak kişinin konu hakkındaki ifadesi şu şekildedir: "O zamanalar 'Kesik Baş'ı anlatırdı ama tam bilemiyorum. İşte kesmişler birisinin kafasını ama kimin hatırlamıyorum. Masalı şey diye anlatırdı işte top oynamasın çocuklar. Çocukken top oynardık, topa bazı insanlar çok kızardı. Bu masalı da çocuklar topa çok düşkün olmasınlar diye anlatırlardı. İşte kesik başı kesmişlerde onla top oynamışlar. O işte yuvarlana yuvarlana gitmiş bir yerlere varmış, orada ağlamış falan. Orada bize şeyi anlatıyor yani insanlara karşı eziyet etmeyin gibilerinden ders veriyor. O nitelikte anlatırlardı. Onun tam teferruatını hatırlamıyorum." (KK 31)

8.1.3.Fıkra

"…Fıkra, gerçek hayat ile bağı olan vak'aları, tam bir fikri, sosyal ve beşerî kusurları, günlük yaşantımızda karşılaştığımız çarpıklıkları, gülünç durumları, tezatları, eski/yeni çatışmalarını ince bir mizâh, hikemî söyleyiş, keskin bir istihza ve güçlü bir tenkit anlayışına sahip bir üslup içinde, dramatik ögeleri ağır basan bir hikâye çatısı

[8] Nurettin Albayrak, "Kesik Baş Destanı", **İslam Ansiklopedisi**, (Çevrimiçi), https://islamansiklopedisi.org.tr/kesik-bas-destani, 24 Ocak 2019.
[9] Ahmet Yaşar Ocak, **Türk Folklorunda Kesik Baş Tarih-Folklor İlişkisinden Bir Kesit**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2013, s.45.
[10] Kaynak kişi Kesik Baş'ı aktarırken anlatı için "masal" demesi sebebiyle bu başlık altında verilmiştir.

etrafında toplayarak, genellikle bir tip'e bağlı olarak anlatan, nesir diliyle yaratılmış küçük hacimli sözlü edebiyat kompozisyonlarından her birine verilen ad, diyebiliriz…"[11]

Fıkra sıklıkla anlatılmaktadır. Fakat çoğu kaynak kişi bunları unuttuklarını ifade etmektedir. Yörede yapılan avcılık faaliyetleri dolayısıyla genellikle avcılık ve avcının yalan söylemesi hakkında fıkralar anlatılmaktadır. (KK 6, 10, 23, 36, 37) Bunlardan tespit edilen bazı fıkralar aşağıda başlıklar altında verilmiştir.

Dört Acemi Avcı

Temel'in üç tane arkadaşı gelmiş, asker arkadaşıymış bunlar. Temel bunlara hava atıyormuş ben şöyle av yaparım böyle av yaparım diye. Bu arkadaşları da Temel'e biz sana geleceğiz, bizi ava götür demişler. Temel de tamam demiş, gelin götürürüm sizi. Arkadaşları Temel'in yanına gidiyorlar, ava çıkıyorlar, az gidiyorlar uz gidiyorlar, derken bu "Uy yatın" diyor. Herkes tam siper. "Buradan tavşan çıkacak." diyor. Yatıyorlar saatlerce tavşan çıkıyor, vuruyorlar. "Ulan Temel aferin, sen avı biliyorsun." diyor. Temel böbürleniyor tabii. Biraz daha ileri gidiyorlar, Temel "Buradan çakal çıkacak, kurt çıkacak" diyor. Burada da yatıyorlar beş, altı saat. Hakikaten çakal çıkıyor, onu da vuruyorlar. "Ulan Temel işi biliyorsun. Sen ne avcıymışsın" falan diyorlar. Biraz daha gidiyorlar tabii karanlık hava, büyük bir delik görüyorlar. Temel, "Buraya tam siper yatın!" diyor. "Buradan da bir şey çıkacak ama ne çıkacak bilmiyorum." diyor. Sabahleyin gazeteler yazıyor "Dört acemi avcı tren altında kaldı". Demir yoluna yatmışlar yani, buradan bir şey çıkacak ama ne çıkacak bilmiyorum diyor ya tren o işte. (KK 6)

Yaşar

Bir kaynak kişinin fıkra değil yaşadığımız bir olay ama fıkra gibi diyerek aktardığı anlatı şu şekildedir: Bir domuz vardı burada, her köyden atıyorlar kuyruğuna yakın bir yere yine de ölmüyor. Biz de sonunda adını "Yaşar" koyduk ölmüyor diye. Aramızda haberleşiyorduk "Yaşar bu akşam bizim köyde", "Yaşar bugün bizim köyde" diye. Her köyden mermi yiyor, yine ölmüyordu. Adı da o yüzden Yaşar'dı. Ama en sonunda öldü. (KK 6)

[11] Dursun Yıldırım, "Fıkra", **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, C: III., 1992, s.333.

Dövdüren de O Bıraktıran da

Şimdi bir sülale sonra gelmiş, geç gelmiş köye. Köye geç gelmiş ama köyde de her şeye karışmaya başlamış. Demişler ki "Yahu bu sonradan gelmiş adam her şeye karışmaya başladı, ne karışıyor bu, fazla ileri gidiyor." falan demişler. Köydeki bir evin sahibinin de sözü geçiyormuş burada. Burada her köyde böyle babayiğit delikanlılar vardı eskiden. Onlara demiş ki bir dövün bunu burada, çok ileri gidiyor bu demiş. Dövdüren kişinin adı Molla dayıydı. Ondan sonra adamı dövdürüyor, nerdeyse öldürecekler, tamam bırak diyor. Sonra biri demiş ki "Mehmet Abi ne oldu, seni niye dövdüler". Dövdükleri Mehmet Abi de demiş ki "Molla Dayı olmasaydı beni dövmeyeceklerdi, Molla Dayı olmasaydı beni öldüreceklerdi." (KK 33)

8.2. Halk Şiiri

İlahi

Allah'ın birliğini azamet ve kudretini anlatan veya telkin eden manzumeler ilahi adıyla anılır. Aruz veya hece ölçüsüyle yazılıp söylenebilirler. İlahi, tarikatlere göre değişik adlar alabilir. Mevlevîler âyin, Gülşenîler tapuğ, Alevi-Bektaşiler nefes, Helvetîler durak, bazı tekke mensupları da cumhur adını verirler.[12]

İlahiler daha çok damat tıraşında, düğünün son günü olan pazar akşamı, damadı gelinin yanına uğurlarken söylenmektedir. Fakat kaynak kişiler bu ilahileri hatırlamadıkları için tespit edilen bir ilahi yoktur. (KK 8, 11)

Diğer bir kaynak kişi çocukların hatim duası yaptıktan sonra alay şeklinde köy içerisinde ilahiler söyleyerek dolaştığından bahsetmektedir. Fakat bu ilahilerden de tespit edilen yoktur. (KK 64)

Âşık Şiiri

Mehmet Fuat Köprülü, Âşıkların, halk şairlerinin kökeninin ozanlara dayandığını belirtmektedir. Bunlar, halk toplantılarında, göçebeler arasında ve orduda ellerindeki

[12] Abdurrahman Güzel, **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999, s. 527.

çöğürleriyle tanınmaktaydı. İcra ettikleri halk edebiyatı mahsulleri hece vezni ile geleneksel şekillerde oluyordu.[13]

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler köye elli, altmış yıl önce yöredeki köyleri gezen, gezici âşıkların geldiğini aktarmaktadır. Gezen âşıkların Marmara bölgesi civarında gezdiğini veya İzmit'ten geldiğini söylemektedir. Bu âşıklar köy kahvehanesinde, köy odasında veya köy içerisindeki evlerin birinde ağırlanmaktadır. Âşıklar genellikle yatsı namazından sonra köy kahvehanelerinde insanların toplanmasıyla, saz çalıp mâni okumalarıyla kaynak kişilerce hatırlanmaktadır. Köy kahvehanesinde sazını çalan ve mânisini söyleyen âşıklar icraları sonunda külahlarını veya kahvehanede bulunan çay tepsilerini dinleyicilere uzatıp para toplamaktadır. (KK 12, 14, 18, 37, 36, 42, 43, 44, 45, 47)

Yörede bulunan âşıklardan ismi hatırlanan tek şahıs "Hamdi"dir. Kaynak kişiler Âşık Hamdi'nin köy kahvehanelerinde cümbüşünü, tantanasını çalarak mâniler söylediğini ifade etmektedir. Köy köy gezdiği, saz çaldığı aktarılmaktadır. Hamdi isimli aşığın Esenceli, Hacıllı ve Sortullu köyünde bulunduğu tespit edilmiştir. Bir kaynak kişi Âşık Hamdi hakkında şunları aktarmaktadır: "Cümbüş, ud çalardı Hamdi. Bir cümbüşü vardı köy köy gezerdi. Öyle olaylı bir şey olduğunda ona beyit de yazardı, ud çalardı. Gençleri eğlendirirdi yani." (KK 36, 37, 48, 51)

Âşık olmasa da atışmalarıyla tanınan Kenan Dede ve Kitapçı Dede, Oruçoğlu köyünde kaynak kişilerce "âşık" denince hatırlanan isimlerdendir. (KK 21, 23) Yakın tarihlerde Oruçoğlu köyüne Artvin'den getirilen âşıklar olduğu kaynak kişilerce aktarılan bilgilerdendir. Kaynak kişiler bir âşığın adını hatırlamamakla birlikte âmâ olduğunu söylemektedir. (KK 24, 42, 43, 44)

8.2.1. Mâni

"Mâni, Türkçe'nin konuşulduğu her coğrafyada farklı adlarla da olsa yaygınlaşmış, kimi zaman söyleyicisinin bilindiği, çoğu kere anonim olarak değerlendirilebilecek, belli bir makam ya da ezgi ile söylenen, genellikle sözlü olarak

[13] M. Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Haz. Orhan Köprülü, 8. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2011, s. 353.

doğup bireysel olarak icra edilen, Türk edebiyatına özgü nazım şeklinin ve türünün adıdır."[14]

Dil ve gelenek ortaklığı bakımından çok geniş bir alana yayılmış olan mâni, en çok yedi heceli ve *a a b a* düzeninden uyaklı bir dörtlüktür.[15]

Düğünlerde, kına gecelerinde ve paça günü, Hıdırellez'de kadınlar arasında, bayramlarda köy meydanlarında, ramazanda, asker uğurlamalarında ve karşılamalarında, güreş meydanlarında, sünnet eğlencelerinde, sıradan günlerde çeşme başlarında, geceleri toplanıp el işi yaparken çoğunlukla kadınlar mâniler söylemektedir. (KK 4, 5, 8, 9, 12, 18, 19, 20, 21, 30, 31, 34, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 46, 50, 54, 55, 57, 58, 80, 82, 83, 89, 107, 110, 113, 115, 122, 123, 150)

Düğünlerde, kadınlar arasında olan kına geceleri ve gelin paçalarında tef, darbuka veya dömbelek adı verilen çalgılar eşliğinde mâni söylenmektedir. Bu durum günümüzde, eskisi kadar yaygın şekilde olmasa da devam etmektedir. (KK 8, 24, 34, 41, 42, 54, 55, 57, 58, 89, 150)

Geçmişte yapılan Hıdırellez eğlencelerinde genç kızlar ve kadınlar toplanarak mâni söylemektedir. Kaynak kişiler Hıdırellez gecesi yüzük veya kişisel bir eşya topladıklarını ve gül ağacı dibinde beklettikten sonra gündüz çömlekten yüzük çektiklerini, yüzük çekerken bir yandan da mâni okunduklarını aktarmaktadır. Çömlekten çekilen yüzük veya diğer eşya kiminse okunan mâninin onun niyetine olduğu söylenmektedir. Okunan mâniler "akıldan" söylenebileceği gibi "Saatli Maarif Takvimi"nin arkasında yazan mânilerden de olabilmektedir. (KK 4, 5, 8, 9, 36, 37, 38, 50, 80, 83, 89, 107, 115, 122, 123, 110, 150)

Ramazan'da sahur vakitlerinde, ramazanın on beşinde, bayram sabahı ramazan davulcusunun veya köy bekçisinin çeşitli mâniler okuduğu aktarılmaktadır. Hatta Bıçkıdere köyünde "Kör İhsan" diye bahsedilen kişinin kişiye özel mâniler okuduğu aktarılır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi, bu kişinin görme engelinin olmasına rağmen hangi evin önüne geldiğini bildiğini ve o haneye hitaben mâniler

[14] Abdulkadir Emeksiz, **İstanbul'un Mânileri Mânilerin İstanbul'u**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 15.
[15] Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, s.191.

okuduğunu aktarmaktadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz başka bir kaynak kişi ise Doğancılı köyünde ramazanda yeni gelin ve damadın kapısına gidip onlara özel mâniler söylemektedir. Bıçkıdere köyünde kaynak kişiler ramazanda evlenecek çocuğu olan evlere özel mâniler söylendiğinden bahsetmektedir. Ramazan'ın on beşinde söylenen mânilerle ilgili ise kaynak kişi şunu aktarmaktadır: "Bahşiş topluyor on beşi gecesinde o zaman bahşiş toplanır, o zaman 'Çok bekletme!' der mâni içinde ve o gece hep aynı mâniyi söyler. Bizim kapıdaysa Mustafa Abi, onun kapısındaysa İsmail Abi. O evin adamına göre, aynı mâniyi söyler." (KK 18, 19, 20, 46, 47, 107)

Güreş meydanlarında söylenen mânilerinden tespit edilen olmamıştır. Kaynak kişiler güreşlerde söylenen mânileri cazgırların söylediğini ve genellikle pehlivan meydana çıkarken onu tanıtmak amaçlı söylendiğini ifade etmektedir. (KK 12, 21, 31)

Sünnet eğlencelerinde, çocuğun acısını azaltmak ve çocukları eğlendirmek için köy bekçisi ramazan davulunu çalarak çeşitli mâniler söylemektedir. (KK 113)

Asker uğurlama ve karşılamalarında söylenen mânilerden birkaç adet mâni tespit edilmiştir. (KK 42, 43, 44)

Değirmençayırı köyünde genç kızların yola çıkarak bazı arabaların önünü kestiği ve bahşiş almak için mâniler okuduğu kaynak kişilerce aktarılmaktadır. Civar köylerde de Değirmençayırı köyünün mâni söylemekle meşhur olduğu bilgisine ulaşılmış olsa da derleme sırasında bu köyde söylenen bir mâniye ulaşılamamıştır. (KK 119, 124, 125)

Kadınların gün içinde çeşme başında veya geceleri toplandıkları evlerde el işi yaparken bir yandan da atışma yaptıkları, sırayla mâniler söyledikleri aktarılmaktadır. (KK 8, 46)

Günümüzde mâni söyleme geleneği az da olsa devam etmektedir. Fakat kaynak kişilerin çoğu eskiden mâni söylendiğini, artık gençlerin mâni söylemediği ve bilmediğini aktarmaktadır.

Aşağıda verilen metinlerin bazıları mâni özelliği göstermese de kaynak kişi mâni diyerek icra ettiği için bu şekilde tespit edilen tüm malzeme bu başlık altında verilmiştir.

Ramazan Mânileri

Şerbetim var ezilecek,
Tülbentlerden süzülecek.
Çok bekletme Mustafa Abi,
Çok yerim var gezilecek. (KK 46)

*

Gül ağacı gülsüz olmaz,
Nar ağacı narsız olmaz.
Benim ağam, iki gözüm,
Bu ev gelinsiz olmaz. (KK 47)

*

Davulumun ipi kaytan,
Sırtımda kalmadı mintan.
Verin ağam bahşişimi,
Sırtıma alayım mintan. (KK 47)

*

Fukara kalkmış kaşınır,
Ne yiyeceğim diye düşünür.
İki yumurta pişirir,
Birini de küle düşürür. (KK 47)

*

Nar ağcı narsız olmaz
Gül ağacı gülsüz olmaz
Kazım Efendi,
Bu ev gelinsiz olmaz. (KK 18, 20)

Asker Uğurlama-Karşılama Mânileri

Ayakkabının altına,
Kaba diyorlar kaba.
Askerden gelene,
Baba diyorlar baba. (KK 44)
*
Tülbentin oyasına,
Boncuk diyorlar boncuk.
Askere gitmeyene,
Çocuk diyorlar çocuk. (KK 44)
*
Bahçelerde domata,
Ondan olur salata.
Varsın gitsin askere,
Akıllanır kerata. (KK 42)
*
Bahçelerde pırasa
Yaprağına kar yağsa
Varsın gitsin askere
Adam olsun kerata (KK 38)

Diğer Mâniler

Karaçalı gibi girdin aramıza
Madem oğlun/kızın kıymetli
Al oğlunu/kızını koy çuvala
Salla salla vur duvara (KK 8)
*

Yatma yeşil çimene,
Uyur uyanmazsın.
Verme beni ellere,
Görür dayanamazsın. (KK 46)

*

Suya varırım yana yana,
İçerim kana kana.
Hangi yıldızdan koptun,
Tanıt kendini bana. (KK 46)

*

Kaynanayı ne yapmalı
[Kaynar kazana atmalı]
Yandım gelin dedikçe
Altına marsık tıkmalı. (KK 38)

*

Çatana fakat güzel
Suda yapar fırtına ….[16] (KK 38)

*

Bir elmam var
Elledim, külledim
Edirneye yolladım
Edirne'nin yiğitleri
Belindedir...[17] (KK 38)

*

Çiftçi sürer yaylayı
Sonra eker buğdayı

[16] Kaynak kişi mâniyi eksik hatırlamaktadır.
[17] Kaynak kişi mâniyi eksik hatırlamaktadır. Mâni özelliği göstermese de kaynak kişi mâni olarak aktardığı için bu başlık altına alınmıştır.

Boy verir azar azar …

Sonra buğday harmana

Harmana gelir döverim

Buğday tanesi alırım

Değirmene götürür un yaparım

Eğirmene getirir ekmek yaparım ... [18] (KK 38)

*

Mânicinin başı mısın?

Civarın taşı mısın?

Ben bir mâni yaptırdım

Cebinde taşır mısın? (KK 36)

*

Denizin dalgasına,

Tutundum han kızına

Ben bir yâr sevdim...[19] (KK 36)

*

Pencereden bakarım

Darı gibi akarım

Bir yâr sevdim ki …[20] (KK 38)

*

Harmana serdim kilimi

Tut kaynana dilini

Akşama oğlun gelirse

Kırar kambur belini (KK 38)

*

Hacıllıdır köyümüz,

[18] Kaynak kişi mâniyi eksik hatırlamaktadır. Mâni özelliği göstermese de kaynak kişi mâni olarak aktardığı için bu başlık altına alınmıştır.
[19] Kaynak kişi mâniyi eksik hatırlamaktadır.
[20] Kaynak kişi mâniyi eksik hatırlamaktadır.

Buz gibidir suyumuz.
Sevip sevip ayrılmak,
Yoktur böyle huyumuz. (KK 55)

*

Ata bineceğim geldi,
Çayda ineceğim geldi.
Pezevengin oğlunu,
Yine göreceğim geldi. (KK 55)

*

Tarlada mısırım var.
Dibinde hasırım var.
Niye almıyon yârim,
Nerem de kusurum var? (KK 55)

*

Bizim köyün camisi,
Yıkılıp yapılıyor.
Boy resmini ver yârim,
Çok canım sıkılıyor. (KK 55)

*

Bileziğim kırıldı,
Kaynat diyorlar kaynat.
İki kıza bakana,
Manyak diyorlar, manyak. (KK 55)

*

Bahçelerde kabak var,
Kaynanam da göbek var.
Çok konuşma kaynana,
Gelininden dayak var. (KK 55)

*

Taksi geliyor taksi

Taksinin bacası yok,

Şoför beni istiyor,

Pantolon paçası yok. (KK 55)

*

Tren yolunda çiçek,

Trenler geçmeyecek.

Beni alan pezevenk,

Sigara içmeyecek. (KK 55)

*

Ahmetli alçak yerde

Camları örme perde

Ahmetli deyip geçmeyin

Beyoğlu gibi yerde (KK 8, 110)

*

Avlu dibinde kabak

Yuvarlaktır yuvarlak.

Bizim köyün erkekleri,

Avanaktır avanak. (KK 8)

*

Bahçenin kapısını

Açamıyorum yârim

Anneme duyurmuşlar

Kaçamıyorum yârim. (KK 8, 89)

*

Bakkaldan yumak aldım

Dantel öreyim diye.

Köy içinden yâr sevdim,

Her gün göreyim diye. (KK 8, 89)

*

Avlu dibi yanlama

Oğlan kolunu sallama.

Beni sana vermezler,

Boşuna dünür yollama. (KK 8)

*

Yeşillim yeşillim

Yeşil açıyor.

Açmayın camları,

Neşem kaçıyor. (KK 8)

*

Yeşillim yeşillim

Yeşil kaynana.

On bilezik, bir beşi birlik

Düşün kaynana. (KK 8)

*

Kaynanam geliverse,

Dolmayı sarıverse

Ah yemeden ölüverse.[21] (KK 8)

*

Bahçeye attım kazık

Kaynanam ölmüş yazık.

Öldüğüne acımam,

Bir top kefene yazık. (KK 8)

*

[21] Kaynak kişi mâniyi eksik hatırlamaktadır.

Bisiklete binersin

Bizim orada inersin.

Eğer annen sorarsa,

Lastik patladı dersin. (KK 8)

*

Davulumun altı pekmez

Çalarım çalarım ötmez

Anne beni evlendir

Koca kıza gücüm yetmez. (KK 10)

*

Bahçelerde pırasa

Yaprağına kar yağsa

Kızlar kocasız kalsa

Erkeklere yalvarsa. (KK 10, 54)

*

Kaynanamı ne yapmalı

Kazanda kaynatmalı

Yandım gelin dedikçe

Altına odun tutmalı (KK 42)

*

Minarenin ucunda

Baykuşa bak baykuşa

Annem beni vermiyor

Senin gibi berduşa (KK 24, 44)

*

Köy içine içine,

Varmam köylü piçine.

Allah nasip ederse,

İstanbul'un içine. (KK 43)

*

Karpuz kestim su imiş,

Benim yârim bu miymiş,

İş vardan anlamıyor,

Köy yerinde büyümiş. (KK 42)

*

Bahçelerde börülce,

Oynar gelin görümce.

Oynasınlar bakalım,

Bir araya gelince. (KK 44)

*

Bahçelerde kereviz,

Biz kereviz yemeyiz.

Bize Şileli derler,

Biz güzeli severiz. (KK 24, 44)

*

Bugün hava yaz yârim,

Mintanı beyaz yârim.

Motorsikletin üstünde,

Mektubunu yaz yârim. (KK 89)

*

Mâni benim ezberim

Kan ağlıyor gözlerim

Ben o yârin yolunu

Ölene dek gözlerim. (KK 82)

*

Masa üstünde kaymak,

Yiyoruz parmak parmak,
Perişangilden kız almak,
Cennetten gül koparmak. (KK 24)
*
Bakkaldan tığ aldım,
Dantel öreyim diye.
Köy içinden yâr sevdim,
Her gün göreyim diye. (KK 24)
*
Ayakkabı giyerim,
Üstü süet olursa.
Kaynanamı severim,
Oğlu güzel olursa. (KK 24)
*
Sepet sepet yumurta,
Yarim beni unutma.
Unutursan tez unut,
Göz yaşını kurutma. (KK 110)
*
Taş dönmüyor dönmüyor,
Taştan bulgur inmiyor.
Kör olası kaynana,
Pişirdiğimi yemiyor. (KK 89)
*
Ateş attım samana,
Bak dumana dumana.
Kör olası kaynana,
Ben getirdim imana. (KK 89)
*

Kaynanayı ne yapmalı,
Kaynar kazana atmalı,
Yandım gelin dedikçe
Altına ateş atmalı. (KK 54, 150)

*

Yazılı kaynaklardan tespit edilen maniler şunlardır:

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Şile'ye gidemedim
Sevdan bağladı beni[22]

*

Şile'de harman yok
Savuracak saman yok
Şile'nin içinde
Beğenecek oğlan yok" [23]

8.2.2. Türkü

"Sözlü ve yazılı edebiyatımızda duyulan, söylenen veya görülen türküler, atalar sözü, masallar, bilmeceler ve mâniler gibi yaygın mahsullerdir. Bu mahsullere Doğu ve Kuzey Türkleri aynı kökten gelen 'yır' veya 'cır' adını vermilerdir. Batı Türkleri, Türk kelimesinden doğan ve Türkler'e mahsus ezgi (melodi) mânâsına gelen 'türkü'yü kullanmaktadırlar."[24]

Düğünlerde, kına gecelerinde ve gelin paçalarında kadınlar kendi aralarında toplanarak türkü söylemektedir. Bu özel günlerde kadınlar, kendileri çalıp kendileri türküler söylemektedir. (KK 8, 10, 30, 46)

---

[22] T. Ahmet Ertek, Rıdvan Kozak, Nabi Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998, s. 180.
[23] **A.e.**, s. 180.
[24] Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, s. 195.

Derleme boyunca tespit edilen türkü örnekleri aşağıda belirtilmiştir. Bazı örnekler farklı kaynak kişilerce mâni olarak da belirtilmiştir. Bazı kaynak kişilerce türkü olarak belirtildiği için bu başlık altına alınan benzer örnekler bulunmaktadır.

Havuz başında kurbağa
Güzel karşıma durma
Kirpiklerin ok olmuş
Yeter karşımda durma (KK 10)

*

Ahmetli alçak yerde
Camları örme perde
Ahmetli deyip geçmeyin
Beyoğlu gibi yerde[25] (KK 8)

*

Helvacı helva
Kaynana ciğer getirmiş,
Ciğer yemiş,
Kedi yemiş bitirmiş. (KK 30)

8.2.3. Ninni

"Ninniler, en az iki-üç aylıktan üç-dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onu kucağında, ayağında veyâ beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için husûsî bir beste ile söylediği ve o andaki hâlet-i rûhiyesini yansıtır mâhiyette, umumiyetle mâni türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türkülerdir."[26]

Ninni hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler çocukları uyutmak için çeşitli niniler söylediklerini aktarmaktadır. Konu hakkında bir kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Eskiden sallama beşikleri olurdu. Çocuğu uyutmak için onu sallarken ninni söylerlerdi." (KK 8, 9, 10, 109) Tespit edilen ninniler şunlardır:

[25] Kaynak kişi örneği mâni ve türkü olarak aktardığı için her iki başlık altında da örneğe yer verilmiştir.
[26] Amil Çelebioğlu, **Türk Ninnileri Hazinesi**, İstanbul, Ülker Yayınları, 1982, s. 9.

Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Lahananın kökünü yer

Benim kızım da lahana sever... (KK 8)

*

Bahçeye kurdum salıncak

Uyumadı gitti yumurcak... (KK 8)

*

Nenni ...

Hamam boyu otludur

Bebeğin götü bokludur

Nenni yavrum nenni (KK 10)

*

Dasdana, danalar girmiş bostana (KK 109)

*

"İstanbul'dan gelir sandık

İçi dolu fındık fıstık

Biz çocuğumuzu

Uyur da büyür sandık

Dağların gazeli

Evlerin güzeli

Uyusun da büyüsün

Ninni

Eee, eee, ee, e"[27]

[27] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 180.

8.3. Halk Dili

Ağız Özellikleri

93 muhacirlerinin yaşadıkları köylerinin kendilerine has ağız özellikleri vardır. Kaynak kişiler bu nedenle "bozuk şiveli Türkçe" konuştuklarını, "İstanbulluca" olarak ifade ettikleri İstanbul Türkçesini konuşmadıklarını dile getirmektedirler. Ahıska'dan geldikleri için genellikle Gürcüce bildikleri zannedilse de yöre halkı Gürcüce bilmemektedir. (KK 21, 23, 26, 30, 46, 47) Derleme sırasında tespit edilen diğer bir ağız özelliği Manav köylerinin "-mişti" zaman ekini sıklıkla kullanmasıdır. Ağva ve civarı köylerinde ise farklı lehçeler kullanıldığı kaynak kişilerce verilen bilgiler arasındadır. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi bunun kaybolmasını önlemek amacıyla sosyal medyada sayfa açtıklarını belirtmektedir. [28] (KK 142)

"İlçedeki değişik etnik gruplar ile manav denilen yerli Türkmen nüfus ilçe içinde yaşadıkları değişik yerlere göre Türkçe'yi farklı ağızlarda konuşur… Manavlar geçmiş zamanı 'mişti' ekiyle kurarlar ve mişti'yi sık kullanırlar. Artvin-Batum göçmeni Türkmenler (ilçede bunlara yanlış olarak gürcüler denir) Türkçe'yi kendilerine özgü bir ağızla konuşurlar. Cümle sonundaki kelimeleri uzattıkları değişik bir aksanları vardır… Boşnaklar ve Çerkezler de Boşnakça ve Çerkezce bilirler, çocuklarına da öğretirler."[29] Bu bilgiyle benzer olarak konu hakkında bilgisine başvurduğumuz bir kaynak kişi de Dere köylerinin "uzatmalı" konuştuklarını aktarmıştır. (KK 106)

Bıçkıdere köyünde bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "Biz tıpa tıp Ahıska Türkleriyiz. Bizim lehçemiz farklıdır. Biz 'Ne edek-h ki bizim bacanak da aşahıdan kelir.' diye konuşuruz. Bizim bu lehçemiz vardı ama zamanla o lehçe de deforme oluyor. Ben mesela şahsen hiç lehçemi bozmaya özenmedim. Bizde eskiden beri şey vardır mesela, lehçe olmadan konuşanlara 'Ula İstanbulluca mı oldun ula!' denir. Yani o iki dil yapmayı da beceremezler ve bizde öyle deriz 'Ula İstanbulluca mı oldun?'. Elli, altmış sene evvelini söylüyorum. Ayrı bir

[28] Kaynak kişinin bahsettiği sosyal medya sayfası için bkz.: https://tr-tr.facebook.com/agvadanyizcocim/.
[29] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 178- 179.

lisanımız yok ama bu lehçe çok güzel." (KK 47) Diğer bir kaynak kişi şu şekilde örnekler vermektedir: "'Ula yarın öğle beri gelurük işte.' 'Yarın öğleyin geliriz' demek. Ya da 'Gu Zişan, gu gelsene sofraya kur.' Bizde evlendi diye bir şey yok "Goçurmuşlar" denir." (KK 46, 47)

Ahıska Türkleri hakkında bilgilerine başvurduğumuz kaynak kişiler "Ahıska Türkleri lehçesinde" günümüz Türkçesinde olmayan Arapça ve Osmanlıcada olan bazı seslerin kullanıldığını dile getirirler. Bir kaynak kişi Ahıska Türklerinin konuşma dili ve İstanbul Türkçesi arasındaki farklılığı şu şekilde açıklamaktadır: "Mesela "Yok" demez "Yokh" der. Mesela bu "hı" harfi Türkçe'de yok, Arapça'da var sert hı. Mesela bizde bazı harfler var Türkçe'de yok. Mesela Arapça'da olan "tı" harfi Türkçe'de yok ama bizde var. Tek "t" ile geçiştiriliyor. Bizde "dolma" demez, "tolma" der. Aynı kelime, aynı anlamı kullanır ama lehçe farkı vardır. Osmanlı yazılışıyla bizim yazılış benzer. (KK 21, 23)

Bazı kaynak kişiler akraba ismlerini de farklı kullandıklarından bahsettmektir. Aktarılana göre Dere köylerinde "teyze" akrabalık bağı olmayan kadınlar için kullanılır. "Hala" için "Bibi", "Teyze" için "Hala" ifadeleri kullanılır. "Babaanne" veya "anneanne" için ise "Nine-boka" ifadeleri kullanılmaktadır. (KK 31, 46, 47)

Ahıska Türklerinin kullandığı bazı kelimeler şunlardır: "Puçuko: fasulye, Haşar: fasulye çalısı, Tepur: yemek sofrası, Go: kadın, Co: erkek, Hırak: yanmak, Çiçikar: bahçe kapısı, Dada: ağabey, Bibi: hala, Boke: nine, Çipek: ince sopa, Sarol: erik, Mogual: böğürtlen vb. gibi"[30]

Derleme sırasında bir kaynak kişinin aktardığı kelimeler ise şunlardır: Haro: ambar, Saphora: kaşıklık, Çuçukar: bahçe kapısı, Ogluh: dışarı açılan uzun pencere (KK 24)

Ağız özellikleri hakkında detaylı bilgi derlenememiştir. Ağız özellikleri bakımından yöre oldukça zengindir. Yörede dil üzerine çalışmalar yapan araştırmacıların çalışması faydalı olacaktır.

[30] **A.e.**, s. 179.

8.3.1. Tekerleme

"Tekerlemeler; şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, muhteva ve anlatım özelliklerinin var olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca diğer türlerden tamamen bağımsız olan tekerlemeler de vardır."[31]

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler çocukken söyledikleri tekerlemelerin yanında yağmur duasına çıkmak ve yılbaşı eğlencesi için yaptıkları hazırlıklardan biri olan köy içerisindeki evlerden malzeme toplama sırasında tekerlemeler söylediklerini aktarmaktadır. Tekerlemelerden bazıları tamamı hatırlanmadığı için eksik şekildedir. (KK 18, 19, 36, 38, 55, 150) Tespit edilen tekerlemeler şunlardır:

Komşu komşu hu hu! Oğlun geldi mi?

Geldi.

Ne getirdi?

İnci boncuk.

Kime kime

Sana bana.

Başka kime?

Kara kediye.

Kara kedi nerde?

Ağaca çıktı.

Ağaç nerde?

Balta kesti.

Balta nerde?

Suya düştü

[31] Ali Duymaz**, İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002, s. 9.

Su nerde?

İnek içti.

İnek nerde?

Dağda otluyor.

Dağ nerde?

Yandı bitti kül oldu. (KK 38)

*

Oba yola çıktı

Geçti turnalar

Suna gelin oldu

Eli kınalar

Suya düştü kon... (KK 36, 38)

*

Allahtan yağmur ister tekne tekne un ister,

Yağ yağmur yağ sicim gibi yağmur...[32] (KK 9)

*

Yılbaşı yılbaşı, devletlerin bacası…[33] (KK 18, 19)

*

Sepet sepet yumurta,

Sakın beni unutma.

Eğer beni unutursan,

Gözyaşını kurutma.[34] (KK 150)

*

On kere, "Anamın avına kara yama yamadım." (KK 55)

*

[32] Kaynak kişi tekerlemeyi eksik hatırlamaktadır.
[33] Kaynak kişi tekerlemeyi eksik hatırlamaktadır.
[34] Kaynak kişi örneği tekerleme olarak aktarması nedeniyle bu başlık altında verilmiştir.

Duaların akılda kalıcılığının artması için Tebbet suresinin, "Tebbet yedâ tep tep tepiştik, İsa'yla da çekiştik…" şeklinde çocuklara öğretildiği aktarılan bilgiler arasındadır. (KK 80, 81)

Çocukların elifbayı öğrenmesi için uydurulan ifade şu şekildedir: "Elif be te se hoca girsin kümese" veya "Elif be te se cim, cim dallı si ced, eb ced." (KK 15, 31)

8.3.2. Bilmece

Bilmece bilinen bu isminin yanında yer yer bu manada tanıtmaca, atlı mesel, atlı hekat, bilmeli matal, mesel, metel, matal gibi tabirlerle de karşılanmaktadır.[35]

Bilmece geleneksel bir sorudur. Pek azı içerisinde soru cümlesi barındırır. Ama bilmeceler içinde de soru cümlesi yok değildir. Soruya verilen karşılıklardan hangisinin doğru olduğunu bize gelenek söyler. Bir sözlü edebiyat türü olan bilmeceler çoğunlukla gösterim içinde söylenir. Bu gösterim bazı insanların katılması ile söylenmekte ve gösterim en az iki kişiden oluşmaktadır.[36]

Yörede tespit edilen bilmeceler şunlardır[37]:

Avludan atladım, öteye yumurtladım. (Kabak) (KK 38)

Ben giderim o gider, arkamdan para gibi iz yapar. (Baston) (KK 36)

Ben giderim o gider, arkamdan tin tin eder. (Gölge) (KK 36)

Beş kardeş bir kuyuya taş atar. (Şiş) (KK 38)

Beyaz tavuk, pangudeli[38]. (Patlamış mısır) (KK 36)

Bilmece bildirmece, dil üstünde kaydırmaca. (Dondurma-Macun) (KK 31)

Bilmece bildirmece, el üstünde kaydırmaca. (Taş-Sabun) (KK 31)

Bir direk üstünde bir ev. (Mantar) (KK 36)

Biz biz, biz idik. Bir tahtaya dizildik (Tarak) (KK 38)

Çarşıdan aldım bir tane eve geldim bin tane. (Nar) (KK 55)

---

[35] Amil Çelebioğlu, Yusuf Ziya Öksüz, **Türk Bilmeceler Hazinesi**, İstanbul, Ülker Yayınevi, 1979, s.7.
[36] İlhan Başgöz, Andreas Tietze, **Türk Halkının Bilmeceleri**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999, s. 3-4.
[37] Bir kaynak kişinin şaşırtmalı bilmece olarak aktardığı örnek ise şudur: "Manda balığından büyük, han kapısından sığmaz, fındık kabuğuna girer? (Cevap: Han, kendi kapısından sığmaz, koca bina kapıdan sığar mı? Sığmaz. Fındık, kabuğuna girer.)" (KK 37)
[38] Kaynak kişinin aktarımı net olarak anlaşılmamaktadır.

Dağ horozu eğreltiliğe mi yumurtlar fındıklığa mı? (Horoz yumurtlamaz) (KK 35, 36)

Dal üstünde bıyıklı çomak. (Muşmula) (KK 103)

Dal üstünde kilitli sandık. (Ceviz) (KK 42)

Dam üstüne kitli sandık. (Ceviz) (KK 5)

Dört kardeş bir kuyuya taş atar. (İneğin memeleri) (KK 36)

Eğrisi eğrisi üstündedir borusu. (Soba) (KK 31)

İki direkli, bin kiremitli. (Tavuk) (KK 36)

İki direk üstünde bir ev? (Tavuk) (KK 36)

Kara tavuk, karnı yarık. Nedir bu? (Ocak-Baca) (KK 36)

Kat kat döşek, bunu bilmeyen eşek. (Kur'an) (KK 42)

Kat kat döşek, bunu bilmeyen eşek. (Lahana) (KK 36)

Kıvrım kıvrım karabakal[39] yuvası. (Kulak) (KK 9)

O nedir ki eller eller de geçer. (Yağmur) (KK 42)

O nedir ki suya girer ıslanmaz. (Gölge) (KK 42)

O nedir ki yer altında paslanmaz. (Altın) (KK 42)

O nedir ki yeri deler de geçer. (Yıldırım) (KK 42)

Sarı öküz yattı kalkmaz, kara öküz gitti gelmez. (Ateş ve duman) (KK 36)

Üstü tahta, altı taş sekiz ayak iki baş nedir? (Gemi-Düven) (KK 42)

Varma güzel yanına, on parmağı bal olur. Varırsan yavaş tut, iki elin kan olur. (Karadut) (KK 42)

Yanda atlar tepişir, nedir? (Damla) (KK 42)

Yapılmadık duvar üstüne tavşan yavrusu? (Cevabı hiçbir şey olmaz.) (KK 11)

Yer altında kilitli sandık. (Mezar) (KK 150)

Yer altında sakallı dede. (Pırasa) (KK 150)

Yer altında yağlı kayış. (Yılan) (KK 5, 150)

[39] **Karabakal**: Karatavukgillerden, kara renkli ardıç kuşu Bkz. Türk Dil Kurumu, "Karabakal", **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c49eaad643905.66498776, 23 Ocak 2019.

Yazılı kaynaklardan tespit ettiğimiz bilmeceler de şunlardır:

"Altı mermer, üstü mermer, içinde buruşuk Ömer. (kaplumbağa)

Dağa giderim köye bakar, köye giderim eve bakar. (balta)

Dışı kazan karası, içi peynir mayası. (kestane)

Havaidir havai, yüsek yapar yuvayi, değme bir kuş yapamaz onun yaptığı yuvayi. (örümcek)

İçi taş, dışı taş, dolaş ha dolaş. (minare)" [40]

8.3.3. Atasözleri ve Deyimler

Atalar sözü, Arapça "nush, nasihat, meviza" Farsça "pend" ve Moğolca "erdeni üge: cevherli söz"ün ifade ettiği fikri zamanımıza kadar getiren sözlerdir. Mânâsından da anlaşılacağı üzere atalardan intikal etmiştir. Anonim karakter taşıyan ve atalardan kaldığı kabul edilen bu kısa, özlü, kalıplaşmış, hüküm bildiren cümleler, milletimizin hayat anlayışının ortak bir ifadesidir.[41]

Deyimler, asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir.[42]

Tespit edilen atasözü ve deyimler şunlardır:

Acının yeri başka, açın yeri başka (KK 8)

Ağzını seveyim. (KK 38)

Batık değil bu katık. (KK 9)

Dedeler götürsün seni. (KK 3)

Evlat kapı dışarı, damat kapı içeri. (KK 16)

Yedir pişi, gördür işi.[43] (KK 9)

Yazılı kaynaklardan da tespit ettiklerimiz bunlardır:

"Boyuna göre denize gir.

---

[40] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 180.
[41] Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, s. 625-626.
[42] **A.e.**, s. 642.
[43] Kaynak kişi bu söz ile ilgili şunları aktarmaktadır: "Eskiden orak biçmek için falan gündelikçi götürürlerdi. E onca adama ne yedireceksin? Öyle derler, pişi verirlerdi. Pişi yanına da yoğurt veya ayran yapar verirdik." (KK 9)

Büyük balık küçük balığı yer.

Canın çıngırağı mı var?

Delilik parayla pulla değil.

Erken kalkan yol alır. Geç kalan döl alır.

Kestane çıkmış kirpisini beğenmemiş.

Kirpi yavrusunu, pamuk tüylü yârim diye severmiş.

Oğlan küçük, kız büyük dişe zarar; oğlan büyük, kız küçük işe zarar."[44]

8.3.4. Alkış

"Türk milleti, İslâm dininin esaslarına uygun bu duâlarla birlikte Tanrı'ya karşı dilek ve niyazlarını ana dilimizde nazım veya nesir olarak sâde bir şekilde ulaştırmaktadır. Umumiyetle anonim olan, bedenî, rûhî, iktisâdî, içtimâî ve dinî ihtiyaçların meydana getirdiği bu duâlar, atalar sözü gibi 'hüküm'bildiren müsbet dilek mahsulleridir. Eski Türkçemizde 'alkış: öğme' denilirdi."[45]

Sofular köyünde bir kaynak kişiden Türkçe yemek duası tespit edilmiştir. Sofular köyünde 'komikliği' ile tanınan kişinin aktardığı Türkçe yemek duası şu şekildedir: "Bismillahirrahmânirrahim, Allahümme Barikin karnı şişer Şakirin. Daha varsa getirin, yemez isek yüzümüze tükürün.", "Bismillah yedik yedik doymadık, daha getir diyemedik. Ev sahibine kıyamadık, kıydık ama isteyemedik. Yerde hindi yuvası, gökte leylek yuvası. Bu kadar yemeğin bu kadar olur duası El Fatiha." Kaynak kişi bu dualar hakkında şunları ifade etmektedir: "Bu iyi dua değil kızım, bu duanın pezevengi. Lafın pezevengi hepsi." (KK 116)

Tespit ettiğimiz alkışlar kaynak kişilerin verilen bilgiyi hatırlamamasından dolayı eksik kalmıştır.

8.3.5. Lakap

"Eski Türklerde oğlan çocuğa ya uzun zaman hiç ad verilmez yahut da ilk verilen ad ömrünün sonuna kadar kalmazdı; geçici bir ad idi. Önemli bir iş başardığı zaman, yani

[44] Ertek, Kozak, Evren, **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, s. 180.
[45] Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, s. 662.

delikanlılık çağına geldiğinde ya yaptığı önemli işi hatırlatan ya da ilerisi için bir dilek anlamı taşıyan bir ad verilir ki buna er at (:'erkek adı') derlerdi. Türkler İslam dinine girdikten sonra bu gelenek gitgide gücünü yitirmiştir… Köylerde ve kasabalarda eski Türk geleneği başka bir yönde süregelmiştir. Eski er atın yerini 'lakap' almıştır. Soyadı Yasası çıkmadan önce erkek, kadın, çocuk, herkes bir lakap taşırdı; eskisi kadar yaygın olmamakla beraber bu kural bugün de sürmektedir. Bu görenek birçok yönden faydalı ve zorunlu idi de: Ahmet, Ali, Mehmet… gibi adları ortaklama taşıyan birçok kimseleri birbirinden ayırt etmeyi sağlardı. Lakabın önemi 'yiğit lakabı ile anılır' atasözünde de belirtilir…"[46]

Geçmişten günümüze kadar her köyde lakap kullanılmaktadır. Her hanenin ve kişinin lakabı vardır ve bunlar hâlâ kullanılmaya devam etmektedir. Ailelerin lakapları genellikle ataların mesleğine veya soyuna göre verilmiştir. Kişisel lakaplar genel olarak isim benzerliklerine dayalı çıkan karıştırmaları önlemek için kullanılsa da kişilerin yaşadığı bir olaya veya mesleğine göre de lakap aldığı tespit edilmiştir. Lakaplarla ilgili olarak kaynak kişilerin ifadeleri şunlardır: "Şimdi buraya geldin, ben Mustafa Abi'yi arıyorum, dedin. Altı, yedi tane köy burası, sana derler ki hangi Mustafa? Oysa desen ki mesela ben 'Hocanın Mustafa'yı arıyorum.' Derler ki filan köye git, filan eve seslen, hemen bulunur yani. Lakap her zaman lazım olmaz. Mustafa bir tane olsa mesela o lakap lazım olmayacak. Mustafalar çok olunca Hocanın Mustafa öyle ün yapıyor." Diğer kaynak kişiler de lakabın önemini gösteren şu ifadeleri kullanmışlardır: "Doğduğun zaman, isim bir de lakap konulur. Herkesin bir lakabı vardır", "Her evin bir ismi olur.", "Lakabı bilen bilir, başkası bilmez.", "Adam isim söylese tanınmaz, lakap söylenince hatırlanır.", "Yiğit lakabıyla anılır.", "Yiğitse yiğit, pehlivansa pehlivan denilir." (KK 11, 14, 19, 26, 34, 35, 46, 47, 49, 55, 59, 61, 64, 70, 80, 118, 120, 134)

Eskiden beri lakap kullanılmakta, isimden önce gelmekte ve soyadı yerine geçmektedir. Bazı kaynak kişiler lakap kullanımının soyadı kanununun çıkmasıyla azaldığını söylemektedir. Hatta bazı kaynak kişiler lakap kullanılma nedeninin de soyadı olmaması, dolayısıyla bundan doğacak sorunları önleme ve soy bağını bilme amaçlı

[46] Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, 3. bs., Ankara, BigeSu, 2016, s. 101-102.

olduğunu ifade etmektedir. Soyadı kanunu çıktıktan sonra lakap olarak kullanılan bazı isimler soyadı olarak alınmıştır. Kaynak kişiler bunlara örnek olarak "Çakıroğlu" lakaplı ailelerin "Çakır" soyadı aldıklarını, "Pehlivan" lakablı kaynak kişi "Pehlivan" soyadını, "İmamoğlu" lakablı hanenin "İmam" soyadını, hayvan alım satımıyla uğraştığı için "Canbaz" lakabını kullananların "Canbaz" soyadını aldıkları belirtilmektedir. (KK 1, 13, 14, 35, 64, 119, 124, 130, 141, 146)

Kişiyi rahatsız edecek lakaplar kullanılmaz genellikle kişinin veya ailenin yaşadığı bir olaya bağlı lakaplar, nereli olduğuyla-soyuyla alakalı lakaplar veya mesleğine göre lakaplar verilir. Bir kaynak kişi lakap verilmesiyle ilgili olarak yaşadığı bir olayı şu şekilde aktarmaktadır: "Burada Karabayır'dan geldiği için 'Karabayırlı' derler, Karamadın'dan geldiği için 'Karamadınlı' derler. Bana adımla seslenirler genelde ama bakkalcı bana Gökmaslılı diyecekti. Ben, 'Sakın öyle söyleme, öyle kalır sonra' dedim." (KK 34, 49)

Kişinin kendi veya babasının yaptığı mesleğe göre aldığı lakaplar vardır. Nalbantoğulları, Canbazlar, Kalaycıoğulları, Küfeci, Kömürcüler, Kaptan, Çakıcılar, Tavukçu, Pehlivan, Bekçi, Terzi, Şoför, Hoca, İmam gibi mesleklere göre lakaplar kullanılır. Bir kaynak kişi köy içerisindeki bir ailenin arıcılıkla uğraştığını, bu nedenle onların "Vızvızlar" olarak lakap aldığını aktarmaktadır. Nalbantlar lakabını bilgisine başvurduğumuz kişi şu şekilde açıklamaktadır: "Mesela bunun büyük babası hayvan nallama derler, hayvanların eskiden altlarına nal çakılırdı. Traktör yok, bir şey yoktu eskiden. Ormanda mesela çalışırken hayvanlar yük götürüyor diye hayvanların ayaklarının, paçalarının altına nal çakarlardı. Arkadaşın dedesi bu işi yapıyormuş. Mesela benim bir çift öküzüm var, çağırıyorum mesela diyorum ki İbrahim gel benim hayvanları nallayalım. Yatırıyoruz, ediyoruz, altını düzeltiyoruz ona nal çakıyoruz. Oradan kalmış işte 'Nalbantlar' diye. (KK 19, 31, 34, 47, 59, 62, 64, 67, 69, 113, 120, 124, 131, 134, 136)

Ailenin geldiği yere veya soya dayalı verilen lakaplar şunlardır: Manav, Manavoğlu, Manavlar, Kürt, Laz, Arap, Muhacirler ve Tatar. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Kürt Osman derlerdi mesela. Onun dedesi Erzurum'dan gelmiş. O yüzden öyle derlerdi.". Başka bir kaynak kişi ise şunları aktarmaktadır: "Benim dedem muhacir gelmiş buraya, bize 'Muhacirler' derler.

Bulgaristan'dan muhacir gelmişler, lakabımız da öyle olmuş." Gökmaslı köyü muhtarı ise şunları aktarmaktadır: "Tatar Nine dediğimiz, Rumlardan kalıp evlenen ninemizdi. Bizim köyde evlendi kaldı. 'Tatar Nine' derlerdi ona hâlâ daha torunlarına da 'Tatar' derler." (KK 56, 75, 80, 92, 102, 109, 124)

Bazı kaynak kişiler lakapların bir olaya, nedene veya kişinin kişisel özelliklerine bağlı olarak verildiğini aktarmaktadır. Berbat Süleyman olarak bilinen kişinin lakabıyla ilgili olarak kaynak kişi şunu aktarmaktadır: "Ramazan'da davul çalar Berbat Süleyman. Davulu çalıp gezerken dağıtır biraz, o yüzden 'Berbat' derler." (KK 18,19)

Çete lakabıyla ilgili olarak ise kaynak kişi şunları aktarmaktadır: "Babamın ismine Çete diyorlar mesela. Adı İbrahim ama Çete derler. Çünkü ağaçlara tırmana tırmana çıkarmış. İnanın ki babam Şile'ye gitmeye kalktığı zamanlar kapıdan çıkmaz, arabaya bağırır, camdan atlar, öyle çıkar. O yüzden Çete takmışlar." (KK 106)

Dürük lakabıyla ilgili olarak kaynak kişinin ifadesi şu şekildedir: "Bize mesela Dürükler derler. Çünkü benim babamın amcası çok düdük çalarmış. Düdüğe, dürük demişler yani. Boğazda şey yapmışlar, o zaman bizim burada araba yok, ulaşımımız denizden. Gemi düdük çalmış, ulan demiş sen de mi anladın benim 'Dürük' olduğumu demiş. Öyle espiriler çok yani." (KK 107)

Lakapları "Naracılar" olan kişilerin düğünlerde çok nara çektiği için bu lakabı aldıkları kaynak kişiler tarafından aktarılan bilgilerdendir. (KK 99)

Kofana lakabı tespit edilen diğer lakaplardandır. Kaynak kişi balık tutmaya çok gittiği için bu lakabı aldığını ifade etmektedir. (KK 21)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz başka bir kaynak kişi ise önceden "Şileli İsmail" şeklinde bilindiğini fakat at yarışında girdiği bahiste kazandığından dolayı "Atçı İsmail" olarak anılmaya başlandığını aktarmaktadır. (KK 22)

"Koca Yağcı" olarak tanınan kişiye bu lakabın verilmesini ise kaynak kişi "İri, çok büyüktü, yüz kiloya yakın vardı ve pehlivanlık yapardı bu nedenle ona Koca Yağcı derdik." şeklinde açıklamaktadır. (KK 75)

İlçeye bağlı bir köyde "Yangıncı" olarak bilinen kişinin ise çocukluğunda samanlıkta çıkarttığı yangından dolayı bu ismi aldığı aktarılanlar arasındadır. (KK 58)

Kişisel özelliklere bağlı olarak esmer olanlara "Kara" lakabı verildiği, açık tenlilere ise "Parlak" lakabının verildiği aktarılmaktadır. (KK 26)

Pınarbaşıoğlu olarak bilinen lakabın nedenini kaynak kişi şu şekilde açıklamaktadır: "Eskiden köyde çeşme varmış. Çeşmenin üst tarafında bizim evimiz varmış. Köyde mesela diyorlar ki 'Pınar başındakiler', pınara yakın olduğumuz için öyle derlermiş." (KK 129, 130, 131)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz diğer bir kaynak kişi kendi lakapları olan "Perişangiller"in veriliş nedenini şu şekilde açıklamaktadır: "Artvin'den göçtüklerinde benim dedemin dedesi çok zorluklar çekmiş. O zaman haberleşme mi var, tabii büyük ninemiz geliyor köye bir ağacın altında yatıyorlar. Orada sabahlıyorlar ama o kadar yorulmuşlar ki. Büyük ninemizin eşi vuruluyor bir yerlerde falan, çok sıkıntı çekmişler, perişan vaziyetteler yani. Neyse sonunda kardeşinin evine gelmişler ama rahatsız etmek istemiyorlar herhalde gece o ağacın altında konaklıyorlar. Sabah olunca erkek kardeşi uyanıyor çıkıyor ki bakıyor bir ahali bohçalarıyla şeyleriyle gelmiş orada yatıyorlar. Bir bakıyor aa kızkardeşi. 'Hayırdır kızkardeşim sen nereden geldin?' diyor. Büyük ninemiz de 'Perişan olduk, perişan olduk yollarda' diyor. Zorluk içinde yollarda geliyor, eşini kaybediyor falan çok perişanlar yani o yüzden 'Perişangiller' olarak kalıyor. O zaman zaten soyadı yok, öyle biliniyorlar." (KK 24)

Yukarıda verilenlerle birlikte tespit edilen tüm lakaplar şunlardır: Topal Hasan, Pisiklet, Hocanın Mustafa, Çako Murat, Tako, Koşici Mehmet, Jandarmanın Şevket, Kurun Murat, Berbat Süleyman, Emiya, Lapacı, Terzi Mehmet, Şoför Ali, Kavurmacı, Mazot, Dankek, Dandini, Çakırlar, Paşalar, Kömürcüler, Koca Kavuklar, Paşa Ahmet, Kömürcülerin Muhammet, Çakırların Sezgin, Bacakçıoğlu, İmamlar, Küfeci, Felek Kızı, Köseoğulları, Nalbantoğulları, Manavoğulları, Dilsizoğulları, Uzunoğulları, Kalaycıoğulları, Bıcırlar, Hacelliler, Evrenler, Kara Rıfat, Kasımoğlu, İmamoğlu, Çorbacıoğlu, Çobanoğlu , Aşıroğulları, Çengillioğuları, Deli Hasan, Deli Mehmet, Kara Hasan, Çete , Tahiroğulları, Çakıroğulları, Dürükler, Şirinler, Melekler, Malakçılar, Kadarlar, Şirin Ali, Kadar Hasan, Tavşan Hüseyin, Canbazlar, Küçük Hüseyin, Kaptan, Terzioğulları, Demircioğulları, Çakıcılar, Tatar Nine, Emin Ağalar, Tavukçular, Gabran,

Kedi, Tavukçu, Kekezler, Karasenler, Tavukçu Mehmet, Kel Hüseyin, Mustafa Çavuş, İncebeyler, Kaşıkçılar, Mollalar, Gocerezler, Hasancaoğulları, Kömürcüoğulları, Köseoğulları, Korucular, Kalemler, İmamlar, Molla Mustafaoğulları, Abdullah Bey, Külahlıoğulları, Civa Yandılar, Mola Salihler, Timuroğulları, Nalbantoğulları, Hafızoğlu, Pınarbaşıoğlu, Çakırlar, Döbelenler, Açıkgözler, Çelebiler, Naracılar, Permaşa Ahmet, Canbaz, Kömürcü, Kabakçılar, Çınarlar, Lazlar, Koca Pehlivanlar, Pehlivan, Sarı Başlar, Alişler, Kavurmacıgiller, Terzigiller, Avcıgiller, Balcıgiller, Canbaz Ahmet, Lazlar, Manavlar, Palamutlar, Su Kuşu, Cemaller, Balcılar, Araplar, Ömer Ağalar, Kofana, Seyyitgiller, Mehmetgiller, İmamgiller, Şileli İsmail, Atçı İsmail, Osman Ağa, Perişangiller, Puçukogiller, Kobesgiller, Zamoğlugiller, Karakaşgiller, Mehmetgiller, Balaban Nine, Terzinin Halit, Tulumbacı, Koca Yağcılar, Kürt Osman, Kandıralılar, Manavlar, Süloğulları, Lazlar, Çakıroğulları, Çakırlar, Barbaros, Yangıncı, Karakaşlar, Kavalcı, Karabayırlı, Karamadınlı, Bekçi Hüseyin, Garga Tahsin, Karali, Eskicioğulları, Sarı Osmanlar, Demircioğulları, Vızvızlar, Muhacirler, Kara Enver, Parlak, Mısırlıgiller, Akarlar, Sapdurlar, Topaloğlu, Kopukgiller, Kerbelagiller, Kovazagiller, Fettahoğulları, Koca Mollalar, Mollaoğulları, Davulcular, Hatipoğulları, Çakır, Hardi, Sarı Başlar, Yazgan Fatma, Kuşo Nine, Kopuk Ağa, Garzan, İnce, Bodo, Lobo, Kerbela, Cin Ruhi, Koza İsmail, Tarzan Ahmet (KK 1, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 41, 45, 46, 47, 49, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 67, 69, 70, 75, 80, 88, 92, 93, 97, 99, 102, 103, 105, 106, 107, 109, 113, 117, 119, 120, 122, 128, 129, 130, 131, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 146, 147)

Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişiler lakapları daha çok ihtiyarların bildiğini, günümüzde eskisi kadar sık kullanılmadığı için gençlerin bilmediğini aktarmaktadır. (KK 34, 64, 80, 139)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

"İstanbul Şile İlçesine Bağlı Köylerde Folklor Araştırmaları" adlı çalışmada yörenin folklorik unsurları; geçiş dönemleri, halk bilgisi, halk hekimliği, önemli günleri, halk sporları, halk eğlenceleri, halk inanışları ve halk edebiyatı verimleri başlıkları altında tespit edilmiştir.

Şile ilçesinin folklor verimleri açısından oldukça zengin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İstanbul'un fethinden önce Yıldırım Beyazıt döneminde yöreye yerleştirilen Manav halk kendi gelenek görenek ve inançlarını oluşturmuş ve yüzyıllar boyunca yaşatmıştır. 93 Harbi yıllarında Ahıska Türklerinin de yöreye yerleştirilmesiyle ilçe kültürel bakımdan zenginleşmiştir. Bunlara ek olarak yöreye Çerkez ve Boşnakların da yerleşmesi ile yörenin kültürel çeşitliliği artmış ve farklı bir boyut kazanmıştır. Bu toplulukların her birinin kendine ait gelenek görenek, âdet ve inanmaları, sosyal hayatı olduğu gibi her köyde değişmeyen ve uygulanan bazı pratiklerin, inanmaların da olduğu tespit edilmiştir. Yapılan derlemelerden ulaşılan sonuca göre en fazla malzeme öncelikle yörenin en eski yerleşik halkını oluşturan Manavlardan sonrasında Ahıska Türklerinden ve ardından Boşnak ve Çerkezlerden toplanmıştır. Yukarıda ismi verilen etnik grupların kendi aralarında farklar tespit edilmiştir. Bu farklar geçiş dönemlerinden, halk mutfağına ve halk inanışlarına kadar hemen hemen tüm folklorik unsurları kapsamaktadır. Bu etnik grupların dışında İstanbul'da merkezlerde yaşayan Şileli aileler de dernekler vasıtasıyla incelenmiştir ve azımsanmayacak derecede önemli malzemeler tespit edilmiştir. İlçede iş imkanlarının az olması nedeniyle İstanbul'a, Üsküdar ve Ümraniye'ye yerleşen Şileli aileler her ne kadar İstanbul'a yerleşmiş olsa da köy ile bağlarını hiçbir zaman koparmamışlardır. Çoğunluğu her hafta sonu gittiklerini, tüm önemli günleri ve yaz aylarını Şile'de geçirdiklerini ifade etmektedir. İstanbul'da olduklarında ise köy ve köy halkı ile bağlarının kopmamasını sağlayan, köy ile iletişimin daima canlı kalmasını sağlayan en önemli faktör derneklerdir. Özellikle Dere köylerinin hemen hepsinin Üsküdar ve Ümraniye'de derneği olduğu anlaşılmıştır. Gelenekten kopmamak, köy halkı ile iletişimde olmak ve köyden haber almak adına bu derneklerin önemli bir işlevi vardır. Derlemelerle İstanbul'da Üsküdar ve Ümraniye'de yaşayan Şileli aileler ve onların

kurmuş olduğu derneklerden İstanbul ve Şile'nin ilişkisine dair önemli malzemeler tespit edildi. Derlemeler sonucunda Şile'nin kültürel çeşitlilik bakımından oldukça zengin bir ilçe olduğu sonucuna ulaşıldı. Bu zenginlik belediye tarafından düzenlenen etkinliklerle yaşatılmaya ve tanıtılmaya çalışılmaktadır. Belediyenin kültürel organizasyonlara önem vermesi yöre adına oldukça önemlidir.

Halk mimarisi yörenin en belirgin özelliklerinden biridir. Günümüzde çoğu koruma altına alınmış Şile'ye özgü evler ilçenin kültürel zenginliğinin göstergesi niteliğindedir. İlçenin en önemli değerlerinden biri olan Şile bezi günümüzde de dokunmaya ve ticareti yapılmaya devam etmektedir. Fakat bu durum geçmişte olduğu kadar yaygın değildir. Geçmişte hemen her evde Şile bezi dokunur ve işlenirdi. Günümüzde ise bu durum değişmiştir. Geçmişe oranla çok az evde artık işlenmektedir. Belediyenin de desteği ile düzenlenen kurslar, festivaller ve ilçe merkezinde Şile bezi satışı yapan dükkanlar ile Şile bezi yaşatılmaya devam etmekte ve ilçenin dünya çapında da tanınmasını sağlamaktadır. İlçenin ekonomisini geçmişten günümüze kadar ayakta tutan faaliyetler olan hayvancılık, tarım, ormancılık ise her köyde olmasa da bazı köylerde günümüzde de yapılmaya devam etmektedir. Bu ekonomik faaliyetler arasında en önemlisinin ormancılık olduğu sonucuna ulaşıldı. Yöre halkı geçmişten günümüze kadar odun ve kömür yapımı ile uğraşmıştır. Yerli halk geçmişte İstanbul'un odun ihtiyacını Şile'den karşıladığını ve odun götürmek vasıtasıyla İstanbula'a gidip geldiklerini dile getirmektedir. Bu bakımdan ormancılık, İstanbul ile ilişkinin sağlanması adına önemlidir. Günümüzde odun ve kömüre duyulan ihtiyacın azalmasıyla üretim de azalmış olsa da yerel halk bu ekonomik faaliyetle uğraşmaya devam etmektedir.

Yüzyıllardır yörede yaşayan Türk ve Müslüman olan halk folklorik özelliklerini günümüze kadar yaşatmıştır. Yörenin turizm potansiyelinin fazla olması, ulaşımın gelişmesi ile yöre dışına çıkma ve yöre dışından toplulukların ilçeye yerleşmesi, bazı köylerin yok olmasına sebep olan barajlar bu verimlerin kaybolmasına yol açsa da yöre halkının gelenek göreneklerine olan bağı devam etmiştir. Dolayısıyla yerel halk günümüzde de bazı değişikliklere rağmen çoğu âdetini, inanmalarını ve geleneklerini sürdürmektedir. Örneğin düğün geleneklerine baktığımızda geçmişte her düğünün köyde

üç gün boyunca çeşitli yöresel yemeklerle yapıldığını anlamaktayız. Günümüzde ise İstanbul'da düğün salonlarında yine yöresel yemeklerle düğün yapılmakta ve ertesi gün yapılan gelin paçası için gelin köye gelmektedir. Yahut İstanbul'da yapılacak bir düğünün okuması için köyde börek dağıtılması âdeti günümüzde hâlâ devam etmektedir. Düğün âdetlerinde Manavlar, Ahıska Türkleri, Boşnaklar ve Çerkezler arasında bazı farklar tespit edilmiştir. Bu farklar özellikle düğün yemeklerinde, eğlencelerinde ve âdetlerinde belirgin olduğu sonucuna ulaşıldı.

Hayatın geçiş dönemlerinden sonuncusu olan ölüm âdetlerinin devam etmesi, köyde bir cenaze olduğunda köy dışarısında bulunan köylülerin dahi mutlaka cenazeye katılması geleneklerin günümüzde de canlı olduğunun göstergesidir. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi çoğu folklorik öğeler yörede kaybolmamıştır. Değişime uğrasa da yaşamaya devam etmektedir. Halk giyim kuşamı da yerel halkın folklorik özelliklerini kaybetmediğinin kanıtı niteliğindedir. Günümüzde yöre halkının çoğu yöresel kıyafetlerini giymeye devam etmektedir. Özellikle kadınların üzerinde yeldirme olmadan sokağa çıkması hoş karşılanmamaktadır. Bu gibi değerlerin devam etmesi yörenin kendine has folklorik özelliklerinin kaybolmadığını kanıtlar niteliktedir.

Geçmişte ulaşım zorluklarının yaşanmasından dolayı yörede her zaman doktor ve hastane bulunmamaktaydı. Bu nedenle yerel halk bu ihtiyaçların karşılanması adına kendince çareler aramaya çalışmıştır. Bu çareler nesilden nesle aktarılarak günümüze kadar gelmiştir. Fakat günümüzde hastane ve doktora ulaşımın kolaylaşması nedeniyle kırık çıkıkçı, ebe veya kocakarı ilacı yapan kimseler köylerde neredeyse bulunmamaktadır. Çeşitli otlardan ilaçlar yapma ya da kırık çıkıkçıya başvurma gibi sağaltmalar terk edilse de psikolojik rahatsızlıklar için başvurulan dinsel-büyüsel uygulamalar günümüzde de devam etmektedir. Yöre halkı günümüzde bu uygulamaların tepki çekme olasılığı olduğundan dolayı gizli kalmasını istemektedir. Bu nedenlerden dolayı bazı hastalıklar ve tedavi yöntemleri hakkında detaylı bilgi edinilememiştir. Bazı kaynak kişiler konu hakkında bilgi vermekten kaçınmaktadır. Konu hakkında topladığımız bilgiler kaynak kişilerin bize aktardıkları ile sınırlıdır. Bununla beraber yörede korkuluk basma, kurşun dökme, okutma gibi uygulamalar tümüyle terk

edilmemiştir ve hâlâ çeşitli pratikler çerçevesinde yapılmaktadır. Bu uygulamalar çoğunlukla dışarıdan bir kimseye yapılmamaktadır; aile arasında, köy halkı içerisinde tanınmış kişilerce baş ağrısı, korku, nazar gibi psikolojik rahatsızlıkları sağaltma amacına dönük uygulanmaktadır. Bu uygulamaların hiçbiri için bir ücret talep edilmemekte, hepsi sadece sağaltma amacına dönük olarak yapılmaktadır. Derlemelerde tespit ettiğimiz bilgilere göre halk hekimliğine bağlı bazı pratiklerin günümüzde de devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

İlçe coğrafi özellikleri nedeniyle bitki örtüsü bakımından zengindir. Dolayısıyla yerel halk her türlü ot, çiçek, ağaç gibi bitkilerden sadece halk hekimliğinde değil birçok alanda yararlanmaktadır. Geçmişte yerel halkın bu bitkileri kullanımı daha fazlayken günümüzde bu durum azalmıştır. Yörede hayvancılıkla uğraşılması dolayısıyla halk veterinerliğine dair çeşitli pratikler ve sağaltmalar olduğu aktarılsa da bu bilgiler günümüzde unutulmuştur. Takvim ve meteoroloji bilgileri de çok yakın zamana kadar yöre halkı tarafından bilinse de günümüzde bunlar kaybolmaya yüz tutmuş halk bilgisi öğelerindendir.

Halk inanışları ilçede yoğun şekilde devam eden folklorik öğelerden biridir. Yaşlı nüfusta bu inanışlara bağlılık daha fazla görünse de inanışlar canlılığını korumaya devam etmektedir. İlçede hemen her köyde en az bir adet ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu ziyaret yerlerinden bazıları bir tepede veya köy merkezi dışında olduğu için günümüzde ziyaret edilmemektedir. Fakat bunlardan çoğu günümüzde ziyaret edilmekte ve çevresinde gelişen inanmalar ve uygulamalar devam etmektedir. Ziyaret yerlerine bağlı halk inanışları en fazla Manavlarda tespit edilmiştir. Dere köylerinde ise ziyaret yerleri etrafında gelişen inanışlara az rastlanmaktadır. Fakat çoğunlukla yerel halk ziyaret yerleri etrafında gelişen inanışlar ve pratikler için bunların inanca ve niyete bağlı olduğunu, aslında yatır veya türbeden değil, Allah'tan istediklerini ama o zatın yüzü suyu hürmetine istediklerini aktarmaktadır. Çoğu kaynak kişi bu inanışların eskiden daha yoğun olduğunu fakat günümüzde bunların unutulduğunu söyleyerek inanışlar ve uygulamalar hakkında detaylı bilgi vermekten kaçınmıştır. Fakat yörede ziyaret yerleri ve bunların etrafında gelişen inanış ve pratiklerin oldukça fazla olduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde

çeşitli amaçlarla ziyaret yerlerine gidilmesi bilhassa Hıdırellez kutlamalarının ziyaret yerleri etrafında yapılması bu inanışların hâlâ yaşadığını göstermektedir.

Yöre halk eğlenceleri ve sporları bakımından oldukça zengindir. Geçmişte özellikle düğünlerde yapılan güreş müsabakaları günümüzde terk edilmiştir. Geçmişte meşhur pehlivanlarıyla ve bu pehlivanların Türkiye çapında düzenlenen müsabakalara katılmasıyla ünlenen Şile, pehlivanlarının hemen hepsi günümüzde vefat etmesi dolayısıyla bu ününü kaybetmiştir. Yöre halkının ata sporu olarak adlandırdığı bu güreş müsabakaları günümüzde belediye tarafından düzenlenmektedir. Türkiye çapında tanınan ve geleneksel hâle gelen bu müsabakalar her yıl yapılmaktadır. Belediyenin bu organizasyona önem vermesi geleneğin tamamıyla unutulmaması adına dikkate değerdir. Fakat yöre halkı bu müsabakaların eski tadı vermediğini ifade etmektedir.

Avcılık, geçmişten günümüze kadar yapılan halk sporlarındandır. Bölgede devlet avlaklarının yanında özel avlakların bulunması bunun göstergesi niteliğindedir. Tespit edilen halk eğlencelerinden biri çocuk oyunlarıdır. Çocuk oyunları geçmişte oldukça fazlaydı. Günümüzde bazı oyunlar ismi değiştirilerek çocuklar tarafından oynanmaya devam etmektedir. Bazı oyunlar ise unutulmuştur. Konu hakkında bilgisine başvurduğumuz kaynak kişilerin çoğu çocukların artık bu oyunları oynamadıklarını, sokağa dahi çıkmadan ellerindeki tablet ve telefonlardan oyunlar oynadıklarını aktarmakta ve durumdan yakınmaktadır. Derlemelerden çıkan sonuca göre yerel halkın geçmişteki halk sporlarına ve eğlencelerine özlem duyduğu anlaşıldı. Halk törenlerinin ve eğlencelerinin yapıldığı önemli günler; cenaze, bayram, kandil, Hıdırellez gibi önemli günlere verilen değer geçmişle aynı şekilde devam etmektedir. İş, eğitim gibi nedenlerle İstanbul Ümraniye ve Üsküdar'da bulunan Şile halkı bu önemli günlerde Şile'ye dönmektedir. Bu bağlamda önemli günlere verilen değer azalmamıştır. Günümüzde belli başlı köylerde Hıdırellez kutlamalarının yapılmaya devam etmesi ve bu törenlerin oldukça kalabalık olması yöre halkının önemli günlere gösterdiği ilgiyi gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla Hıdırellez kutlamaları bu bakımından önem arz etmektedir.

Önemli günlerde yapılan yöresel yemekler, yörenin halk mutfağında önemli bir yere sahiptir. Manavların, Ahıska Türklerinin, Boşnak ve Çerkezlerin önemli günlerde

yaptıkları yemekler farklılık göstermektedir. İsmini saydığımız her bir topluluğun kendine ait olmazsa olmaz yemekleri olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan ilçe, halk mutfağı açısından da oldukça zengindir. Kaynak kişilerin çoğu yöresel yemeklerin eskisi kadar çok yapılmadığını ifade etse de günümüzde düğün, bayram, Hıdırellez gibi önemli günlerde yöreye özgü yemekler yapılmaya devam etmektedir. Çoğunlukla Dere köylerinin doğum sonrası yemeği olarak yaptığı "papa" günümüzde "papa" ya da "pasta" olarak adlandırılarak yapılmaya devam edilmektedir. Dolayısıyla yöresel yemeklerin günümüzde tamamıyla unutulmadığı, kaybolmadığı ve yapılmaya devam edildiği sonucuna ulaşıldı.

Derleme boyunca tespit edilen diğer bir öğe halk edebiyatı verimleridir. Yöre halk edebiyatı açısından oldukça zengindir. Geçmişte yöre halkı daha fazla masal, hikâye anlatmakta ve bilmece, tekerleme, mâni söylemekteydi. Günümüzde bu verimlerin hepsi kaybolmadıysa da yöre halkının aktardığına göre oldukça azalmıştır. Kaynak kişiler geçmişte daha fazla masal, hikâye ve fıkra gibi anlatıların anlatıldığını söylese de günümüzde bu durum değişmiştir. Yaptığımız derlemelerde mâni, tekerleme ve bilmeceler; masal, hikâye ve fıkraya oranla daha fazla tespit edilmiştir. Fakat derleme boyunca bizlere aktarılan malzemelere bakacak olursak yörede halk edebiyatı verimlerinin azımsanmayacak boyutta olduğunu söylemek mümkündür. Bu da sözlü gelenek içerisinde icraların devam ettiğinin bir göstergesidir. Yörede bulunan toplulukların ağız özellikleri ise birbirinden farklıdır. Çalışmada kısaca bu ağız özelliklerine yer vermiş olsak da bunların dilbilimsel açıdan incelenmesi Türkoloji adına faydalı olacaktır.

Sonuç olarak yörede oldukça zengin folklorik malzeme bulunmaktadır. Yöre halkı Şile'nin İstanbul'dan farklı bir mutfağı, halk oyunu veya herhangi bir kültürel özelliği olmadığını söylese de yapmış olduğumuz bu çalışma ile yörenin İstanbul folklorundan aldığı ve kendine ait inanışları, ziyaret yerleri ve bunlar gibi çeşitli gelenekleri olduğu anlaşıldı. Aynı zamanda her etnik grubun kendine ait çeşitli gelenek görenek, âdet ve inanışlarının olduğu, farklı folklorik özelliklerinin olduğu tespit edildi. Günümüzde bu folklorik özelliklerden bazıları kaybolmuş olsa da çoğu yaşamaktadır. Belediyenin

kültürel anlamda yaptığı çalışmaları ve organizasyonları da bu alanda dikkate değerdir. Düzenlediği Şile bezi festivalleri, güreş müsabakaları ve yerel lezzetlerin unutulmaması adına kurulan pazarlar ilçenin kültürünün yaşatılması ve tanıtılması önem arz etmektedir.

Yapmış olduğumuz bu çalışma yörenin turizm potansiyelinin gün geçtikçe artması, ulaşımın kolaylaşması, yöreye yapılması planlanan baraj ile bazı köylerin yerleşim alanının sular altında kalması gibi gelişmelerle yörenin folklorik özelliklerini terk etmesi veya bunların kaybolması ihtimaline karşı yörenin günümüzdeki folklorik değerlerini kayıt altına almış olması bakımından önemlidir. Bu çalışma ile yerel halkın aktarımıyla geçmişten günümüze kadar olan folklorik unsurlar ve bu folklorik unsurların değişimleri, günümüzdeki durumları tespit edilmiştir. Aynı zamanda yöredeki etnik grupların kendilerine ait kültürel özellikleri tek tek tespit edildiği gibi ilçenin genel folklorik özellikleri ve halk edebiyatı verimleri tespit edilmiştir. Çalışmanın Türk folkloru ve Türk halk edebiyatı alanında çalışan araştırmacılar için faydalı olacağını, onlara malzeme sunabileceğini umuyor ve İstanbul folkloru çalışmalarına küçük de olsa katkıda bulunmuş olmayı ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

YAZILI KAYNAKLAR

Acıpayamlı, Orhan: **Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü,** Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1974.

Acıpayamlı, Orhan (Haz.): **Zanaat Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Durumu Yayınları, 1976.

Açа, Mehmet, Mehmet Ali Yolcu: "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 418-555.

Açа, Mustafa: "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma ve Hukuka Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 559-591.

Akkaya, Mustafa: "Evliya Çelebinin Seyahatnamesi'nde 'Üsküdar'", **Researchgate**, (Çevrimiçi), https://www.researchgate.net/publication/322045917_EVLIYA_CELEBININ_SEYAHATNAMESI'NDE_USKUDAR, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Aksel, Atillâ: "Şile İlçesi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Haz. İlhan Tekeli, C: VII, İstanbul, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, 1994, s. 179-180.

Alan, Refik: "Şapkalı Mantarların Botaniksel Özellikleri", **Dergipark**, (Çevrimiçi), http://dergipark.gov.tr/download/article-file/34866, Erişim Tarihi: 23 Ocak 2019.

Albayrak, Nurettin: "Kesik Baş Destanı", **İslam Ansiklopedisi**, (Çevrimiçi), https://islamansiklopedisi.org.tr/kesik-bas-destani, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Alptekin, Ali Berat: **Halk Bilimi Araştırmaları**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2015.

Artun, Erman: **Türk Halkbilimi**, 12. bs., Adana, Karahan Kitabevi, 2015.

Ataseven, Asaf, Mehmet Şener: "Domuz", **İslam Ansiklopedisi**, (Çevrimiçi), https://islamansiklopedisi.org.tr/domuz, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2019.

Ayaz, Berna: "Halk Bilgisinin Ekonomiye ve Teknolojiye Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 359-379.

Ayverdi, Z. İlhan: Kubbealtı Lugatı, "Kayyum", **Lugatim**, (Çevrimiçi), http://www.lugatim.com/s/kayyum, Erişim Tarihi: 15 Şubat 2019.

Başgöz, İlhan, Andreas Tietze: **Türk Halkının Bilmeceleri**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

Bayrı, Mehmet Halit: **İstanbul Folkloru**, 2. bs., İstanbul, A. Eser Yayınları, 1972.

Bilgin, Candan, İbrahim Yarış: **İstanbul'un 100 Köyü**, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2011.

Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Folkloru**, 3. bs., Ankara, BigeSu, 2016.

Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, 2. bs., Ankara, BilgeSu, 2014.

Çelebioğlu, Amil: **Türk Ninnileri Hazinesi**, İstanbul, Ülker Yayınları, 1982.

Çelebioğlu, Amil, Yusuf Ziya Öksüz: **Türk Bilmeceler Hazinesi**, İstanbul, Ülker Yayınevi, 1979.

Çobanoğlu, Özkul: **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2015.

Damarları: "Damar Damar Üstüne Binmesi Belirtileri, Nedenleri ve Tedavisi", **Damarları**, (Çevrimiçi), https://damarlari.com/damar-damar-ustune-binmesi-nasil-duzelir.html, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "Fâtiha Suresi", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/fatiha-suresi-1/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "Felak Suresi", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nas-suresi-114/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "İhlâs Suresi", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/ihlas-suresi-112/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "Kalem Suresi", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/meal-2/kalem-suresi-68/ayet-16/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "Nâs Suresi", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nas-suresi-114/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "Sureler ve Dualar", **Dinin Direği Namaz**, (Çevrimiçi), https://namaz.diyanet.gov.tr/namaz/#sureler-dualar.html, Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "Tebbet Suresi", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/tebbet-suresi-111/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Diyanet İşleri Başkanlığı: "Yasin Suresi", **Kuran Diyanet**, (Çevrimiçi), http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/yasin-suresi-36/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Duymaz**,** Ali: **İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.

Eker, Gülin Öğüt: "Türk Düğün Geleneği İçinde Karakeçili Türk Düğününün Ritüel Açıdan Değerlendirilmesi", **Milli Folklor**, S.46, 2000, s. 92-100, (Çevrimiçi), http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=46&Sayfa=90, Erişim Tarihi: 23 Ocak 2019.

Ekici, Metin: **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Ankara, Geleneksel Yayınları, 2004.

Elçin, Şükrü: **Halk Edebiyatına Giriş**, 12. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2013.

Emeksiz, Abdulkadir: **İstanbul'un Mânileri Mânilerin İstanbul'u**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.

Eren, Süleyman Hilmi (Haz.): **Şile Gezi Rehberi**, , y.y., y.y., 2017.

Eröz, Mehmet: **Yörükler**, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1991.

Ertek, T. Ahmet, Rıdvan Kozak, Nabi Evren: **Şile (Doğal Tarihi ve Kültürel Yapısı, Sosyo-Ekonomik Analizi ve Gelişme Stratejileri)**, İstanbul, y.y., 1998.

Günay, Nejla: "Osmanlının Son Döneminde Ahıska Türklerinin Anadolu'ya Göç ve İskânı", **Bilig**, (Çevrimiçi), http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2483-published.pdf, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2019.

Güngör, Kemal: "Anadoluda Hızır Geleneği ve Hıdırellez Törenlerine Dair Bir İnceleme**", Türk Etnografya Dergisi**, S. 1, Ankara, 1956, s. 56-72, (Çevrimiçi), http://www.kulturvarliklari.gov.tr/sempozyum_pdf/turk_etnografya/01.turk.etnografya.pdf, Erişim Tarihi: 3 Mart 2019.

Güzel, Abdurrahman: **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999.

Işık Üniversitesi: "Geleneksel 4. Şile Sarıkavak Şakayık Şenliği", **Işık Üniversitesi**, (Çevrimiçi), http://www.isikun.edu.tr/web/439-5615-1-1/isik_universitesi/isik_universitesi/etkinlikler/geleneksel_4__sile_sarikavak_sakayik_senligi, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Karataş, Hicran: "Halk Bilgisinin Giyim-Kuşam ve Süslenmeye Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 397-413.

Kasar, Nazire: **Şile İlçesi'nin Turizm Potansiyelinin İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1987.

Kaya, Doğan: **Halkbilim Araştırmaları**, İstanbul, Kitabevi, 2002.

Kocasavaş, Yıldız: "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Âdetleri", **Türkler**, c.3, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 67, (Çevrimiçi), https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=364793, Erişim Tarihi: 3 Mart 2019.

Koçu, Reşat Ekrem: "Ahmedli Köyü", **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, C: I, 1958, s.387-389.

Koçu, Reşat Ekrem: "Ağva", **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, C: I, 1958, s.258-262.

Koçu, Reşat Ekrem: "Alacalı", **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, C: I, 1958, s.573.

Köprülü, M. Fuad: **Türk Edebiyatı Tarihi**, Haz. Orhan Köprülü, 8. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2011.

Küçük, Abonoz: "Halk Bilgisinin Eğlence, Gizli Dil ve Argoya Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Açа, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 657-681.

Kültür Turizm Bakanlığı: "Halk Mimarisi", **Ekitap Kültür Turizm Bakanlığı**, (Çevrimiçi), http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-80990/halk-mimarisi.html, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Muslu, Güler: **Şile Şehri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1999.

Ocak, Ahmet Yaşar: **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, 13. bs., İstanbul, İletişim, 2018.

Ocak, Ahmet Yaşar: **Türk Folklorunda Kesik Baş Tarih-Folklor İlişkisinden Bir Kesit**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2013.

Oğuz, M. Öcal: "Anadolu'da Atın Yeniden Keşfi veya Atlı Tarım Hakkında Yozgat'tan Bir Kesit", **Milli Folklor**, S. 22, 1994, s. 49-52, (Çevrimiçi),

http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=22&Sayfa=48, Erişim Tarihi: 3 Mart 2019.

Ozak, Elhac Muzaffer (Haz.): **Büyük Mızraklı İlmihal**, 7. bs., İstanbul, Salah Bilici Kitabevi Yayınları, 1970.

Örnek, Sedat Veyis: **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971.

Örnek, Sedat Veyis: **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, Ankara, BilgeSu, 2017.

Örnek, Sedat Veyis: **Türk Halkbilimi**, Ankara, BigeSu, 2014.

Özdemir, Nebi: **Türk Çocuk Oyunları**, Ankara, Akçağ Yayınları, C: II, 2006.

Özen, Hamiyet: "Halk Bilgisinin Mimariye Dönük Temsilleri", Ed. Mustafa Aça, **Halk Bilimi El Kitabı**, Konya, Kömen Yayınları, 2016, s. 327-355.

Öztek, Zafer (Haz.): **Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü**, 4. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu, 2018.

Resmî Gazete: "Köylerin Mahalle Olması", **Resmî Gazete**, (Çevrimiçi), http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206.pdf, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Sakaoğlu, Saim: **Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1980.

Şile Belediyesi: "4. Şile Tohum Takas Şenliği", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/mobile/detail/17007, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Şile Belediyesi: "Köyler", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Page/Detail/5845, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Şile Belediyesi: "Şile Bezi Kültür Festivali", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Mobile/Detail/28166, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Şile Belediyesi: "Şile Doğal Ürünler Pazarımız Açıldı", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Page/Detail/6923, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Şile Belediyesi: "Şile'de Elli Yıllık Özlem Sona Eriyor", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Page/Detail/17010, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2019.

Şile Belediyesi: "Şile Kitap Festivali Kapılarını Açıyor", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/Mobile/Detail/28165 , Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Şile Belediyesi: "Yerel Yemeklerimiz", **Şile Belediyesi**, (Çevrimiçi), http://www.sile.bel.tr/mobile/detail/5846, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019.

Şile Kaymakamlığı: "Coğrafi Yapısı", **Şile Kaymakamlığı**, (Çevrimiçi)**, http://www.sile.gov.tr/cografi-yapisi**, Erişim Tarihi: 24 Ocak 2019**.**

Tan, Nail: **Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler**, İstanbul, Halk Kültürü Yayınları, 1985.

Temir, Şebnem Ruhsar: **Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi,** Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2010.

Tezel, Naki: **Türk Masalları**, 7.bs., İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2014.

Turanlıgil, Ruhi: **Şile Köylerinde İskân ve Mesken Şekilleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü, (Bitirme Tezi), 1953.

Türk Dil Kurumu, Kolektif Çalışma: **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts , Erişim Tarihi: 23-24 Ocak 2019.

Türk Dil Kurumu, Kolektif Çalışma: **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts , Erişim Tarihi: 23-24 Ocak 2019.

Yaşaroğlu, M. Kâmil: "Mızraklı İlmihal", **İslâm Ansiklopedisi**, (Çevrimiçi), https://islamansiklopedisi.org.tr/mizrakli-ilmihal, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2019.

Yavuz, Sunay: **Gebze Folkloru**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998.

Yıldırım, Dursun: "Fıkra", **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, C: III., 1992, s. 332-340.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

KK-1

Adı, Soyadı: Levzat Sarı

Doğum Tarihi: 25.01.1957

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Korucu Köy

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Meslek Yüksekokulu

Mesleği: Tsk Emeklisi-Korucu Köyü Muhtarı

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Kendi Bildikleri ve Büyüklerinden Öğrendikleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 21.09.2017

KK-2

Adı, Soyadı: Adnan Kurt

Doğum Tarihi: 1960

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ahmetli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Şile Belediyesi Emeklisi

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerden Öğrendiği

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 22.09.2017

KK-3

Adı, Soyadı: Z. Ç.

Doğum Tarihi: 1942

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ahmetli Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazma Bilmiyor
Mesleği: Ev Hanımı
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: 59 Yıldan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerden Öğrendiği ve Gördüğü
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 22.09.2017

KK-4
Adı, Soyadı: Ş. Ç.
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Doğancılı Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: Okuma-Yazma Biliyor
Mesleği: Ev Hanımı
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerden Gördüğü
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 22.09.2017

KK-5
Adı, Soyadı: Sündüz Ayvacı
Doğum Tarihi: 1948
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Korucu Köy
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: Okuma-Yazma Bilmiyor
Mesleği: Ev Hanımı
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerden Öğrendiği ve Gördüğü
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 22.09.2017

KK-6

Adı, Soyadı: Mehmet Ali Demir

Doğum Tarihi: 1958

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Meşrutiyet Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise Terk

Mesleği: Muhtarlık-Esnaf

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları ve Gördükleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 23.09.2017

KK-7

Adı, Soyadı: Mustafa Kömürcü

Doğum Tarihi: 1974

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karamandere Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Muhtarlık

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıklarından

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 07.10.2017

KK-8

Adı, Soyadı: Gülten Uysal

Doğum Tarihi: 1965

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ahmetli Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı-Midye Fabrikasında Çalışmış

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Evlendikten Sonra, Aslen Ahmetli Köyünden
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Görüp Öğrendiği
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 07.10.2017

KK-9
Adı, Soyadı: Fikret Gül
Doğum Tarihi: 1947
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ahmetli Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: Okur-Yazar/ İlkokul Mezunu
Mesleği: Ev Hanımı
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: 56 Yıldır Evlendiğinden Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Görüp Öğrendiği
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 07.10.2017

KK-10
Adı, Soyadı: Fethiye Kömürcü
Doğum Tarihi: 1950
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karamandere Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Ev Kadını
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden Öğrendiği
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.10.2017

KK-11
Adı, Soyadı: Nusret Yılmaz
Doğum Tarihi: 1940

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karamandere Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Ev Kadını
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Görüp Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.10.2017

KK-12
Adı, Soyadı: Cihan Faruk Yeniçeri
Doğum Tarihi: 1974
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Üvezli Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Lise
Mesleği: Kahve, Taksicilik
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Orada Doğup Büyümüş
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Babasından
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 30.01.2018

KK-13
Adı, Soyadı: Cafer Pehlivan
Doğum Tarihi: 1937
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Bıçkıdere Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: Emekli Terzi
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Orada Doğup Büyümüş
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıklarından
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 30.01.2018

KK-14

Adı, Soyadı: Ahmet Rıza Aydın

Doğum Tarihi: 1959

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Üvezli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Emekli (Muhtar Azası)

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.03.2018

KK-15

Adı, Soyadı: Faik Öztürk

Doğum Tarihi: 10 Ekim 1952

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Üvezli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Emekli

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'a Gidip Gelmiş, Kırk Yıl Almanya'da Kalmış Ama Köyle Bağı Kopmamış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.03.2018

KK-16

Adı, Soyadı: Harun Bey

Doğum Tarihi: 1961

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Üvezli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.03.2018

KK-17

Adı, Soyadı: Emine Hanım

Doğum Tarihi: 1966

Doğum Yeri: Giresun

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Ev Hanımı

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: On Bir Yıldan Beri Köyde Yaşıyor

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları, Gördükleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.03.2018

KK-18

Adı, Soyadı: Rıdvan Yıldız

Doğum Tarihi: 1960

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Bıçkıdere Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: On İki Yaşına Kadar Köyde Yaşamış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 16.03.2018

KK-19

Adı, Soyadı: Ali Selvi

Doğum Tarihi: 1970
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Bıçkıdere Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Açıköğretim (Okuyor)
Mesleği: Memur (İtfaiyeci)
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Yaşıyor. Köyle İlişkisi Kopmamış.
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları, Gördükleri
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 16.03.2018

KK-20
Adı, Soyadı: Emre Çiftçi
Doğum Tarihi: 23.01.2003
Doğum Yeri: İstanbul, Ümraniye
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Lise
Mesleği: Öğrenci
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Yaşıyor. Köyle İlişkisi Kopmamış.
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 16. 03.2018

KK-21
Adı, Soyadı: H. M. K.
Doğum Tarihi: 10 Ekim 1952
Doğum Yeri: İstanbul, Şile
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Lise
Mesleği: Emekli
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 22.03.2018

KK-22

Adı, Soyadı: İsmail Hakkı Yılmaz

Doğum Tarihi: 1954

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli Memur

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Emekli Olup 2001'de Köye Tekrar Yerleşmiş

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Duydukları Gördükleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 22.03.2018

KK-23

Adı, Soyadı: İbrahim Alkan

Doğum Tarihi: 1978

Doğum Yeri: İstanbul, Üsküdar

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: 112 Acilde Çalışıyor

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Yazları Köyde Bulunuyor

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları ve Dinledikleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 22.03.2018

KK-24

Adı, Soyadı: Sema Şen

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Ümraniye

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: Dışarıdan Okuyor

Mesleği: Meclis Üyesi

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İki Yıl Köyde Yaşamış, Köyle Bağı Kopmamış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Gördükleri Ve Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 28.03.2018

KK-25

Adı, Soyadı: Mehmet Öztürk

Doğum Tarihi: 30 Haizran 1955

Doğum Yeri:İstanbul, Üsküdar, Altunizade

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Serbest Meslek

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Yaşıyor. Köyle Bağı Kopmamış.

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 28.03.2018

KK-26

Adı, Soyadı: İdris Güler

Doğum Tarihi: Haziran 1960

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Taksi Şöförü

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Büyümüş Ama Köyle Bağı Kopmamış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Gördükleri Ve Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 28.03.2018

KK-27

Adı, Soyadı: Yılmaz Uygun

Doğum Tarihi: 1948-1947

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 28.03.2018

KK-28

Adı, Soyadı: Hüseyin Koç

Doğum Tarihi: 18.08.1957

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Üvezli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Bir Buçuk Yaşında İstanbul'a Gelmiş Ama Köyle Bağı Kopmamış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 28.03.2018

KK-29

Adı, Soyadı: Abdurrahim Aksoy

Doğum Tarihi: 1961

Doğum Yeri: İstanul, Şile, Karacaköy

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Elastik Kalıpçısı

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: On İki Yaşına Kadar Köyde Kalmış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 28.03.2018

KK-30

Adı, Soyadı: Hatice Güler

Doğum Tarihi: 1927

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Üvezli Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: Okuma Yazma Biliyor

Mesleği: Ev Hanımı

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Otuz Üç Yıl Köyde Kalmış, 1960'tan Beri İstanbul'da Yaşıyor

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerden Görüyorsun

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 28.03.2018

KK-31

Adı, Soyadı: Hüseyin Topal

Doğum Tarihi: 14.01.1956

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kömürlük Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Bakkal

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğup Büyümüş

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği:

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.04.2018

KK-32

Adı, Soyadı: İsmini Vermek İstemeyen Genç

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.04.2018

KK-33

Adı, Soyadı: İsmail Güneş

Doğum Tarihi: 1935

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kömürlük Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Kırk Sene Ümraniye'de Yaşmış Sonra Tekrar Köye Dönmüş

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları, Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.04.2018

KK-34

Adı, Soyadı: Ekrem Ertan

Doğum Tarihi: 1948

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kervansaray Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Şoför

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Köyle İlişkisi Kopmadı 2001'den Beri Köye Yerleşti

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları, Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.04.2018

KK-35

Adı, Soyadı: Turgay Kırman

Doğum Tarihi: 1983

Doğum Yeri: İstanbul

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Muhtar

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.04.2018

KK-36

Adı, Soyadı: Hasan Gül

Doğum Tarihi: 1935 Ama Esas 33'lü

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kömürlük Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul 5

Mesleği: Muhtar Azası

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: 1942'den Beri Köyde

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları, Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.04.2018

KK-37

Adı, Soyadı: Yılmaz Erman

Doğum Tarihi: 1940

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih:04.04.2018

KK-38

Adı, Soyadı: Z. G.

Doğum Tarihi: 1937

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Esenceli Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları, Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.04.2018

KK-39

Adı, Soyadı: Cabir Sağlam

Doğum Tarihi: 1954

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Muhtar

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-40
Adı, Soyadı: Sabit Yıldırım
Doğum Tarihi: 1952
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Oruçoğlu Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: Rençpercilik
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Duydukları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-41
Adı, Soyadı: Fatma Çetin
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Büyümüş
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Atalarından
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-42
Adı, Soyadı: Miyase Şen
Doğum Tarihi: 1939

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Oruçoğlu Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: İlkokul 3
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-43
Adı, Soyadı: Hacer Şen
Doğum Tarihi: 1932
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Oruçoğlu Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: İlkokul 4
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları ve Büyüklerinden Öğrendikleri
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-44
Adı, Soyadı: Emine Gül
Doğum Tarihi: 1973
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Oruçoğlu Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden ve Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-45

Adı, Soyadı: Arif Altın

Doğum Tarihi: 1959

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Bıçkıdere Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Emekli- Muhtar

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Beş Yaşında İstanbul'a Gidiyor. 1999'da Tekrar Köye Yerleşiyor.

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-46

Adı, Soyadı: Gülsüm Özgün

Doğum Tarihi: 1949

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Bıçkıdere Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Otuz Yıl Kadar İstanbul'da Kalıyor Ardından Tekrar Köye Yerleşiyorlar

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-47

Adı, Soyadı: Mustafa Özgün

Doğum Tarihi: 01.04.1944

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Bıçkıdere Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: On İki Yaşında İstanbul'a Yerleşiyor Sonra Emekli Tekrar Köye Yerleşiyorlar

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.04.2018

KK-48

Adı, Soyadı: Halit Kavalcı

Doğum Tarihi: 1948

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Sortullu Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: 1982'ye Kadar İstanbul Sonra Köy

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-49

Adı, Soyadı: Songül Karakaş

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: Niğde, Aksaray

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Ev Hanımı

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: On Üç Yıldan Beri Şile'de Yaşıyor

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden ve Gördükleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-50

Adı, Soyadı: Şükran Koca

Doğum Tarihi: 1936

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Hacıllı Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: İlkokul 5

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Otuz Yıl Pendik'te Yaşadılar Eşi Emekli Olunca Köye Döndüler

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-51

Adı, Soyadı: Yusuf Koca

Doğum Tarihi: 1933

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Hacıllı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul 3

Mesleği: Kalorifer

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Otuz Yıl Pendik'te Yaşadılar Eşi Emekli Olunca Köye Döndüler

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-52

Adı, Soyadı: Ertan Bey

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul 5
Mesleği: Öğrenci, Okuyor
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Annesi, Babasından
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-53
Adı, Soyadı: Recep Bey
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Okuyor
Mesleği: Öğrenci
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-54
Adı, Soyadı: Fatma Öztan
Doğum Tarihi: 1977
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Hacıllı Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-55

Adı, Soyadı: Leyla Karataş

Doğum Tarihi: 1981

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Hacıllı Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Görüp Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 10.04.2018

KK-56

Adı, Soyadı: Mehmet Emin Şentürk

Doğum Tarihi: 1957

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Gökmaslı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Ortaokul Terk

Mesleği: Ticaretle Uğraşmış-Muhtar

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: On Üç Yaşına Kadar ve 2004'ten Beri Köyde

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11.04.2018

KK-57

Adı, Soyadı: Mustafa Doygun

Doğum Tarihi: 1953

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Soğullu Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: İski Emekli

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Köyde Doğup Büyüdü Çalışırken Köy Dışında Bulundu Fakat Köyle Bağı Kopmadı
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11.04.2018

KK-58
Adı, Soyadı: Muradiye Doygun
Doğum Tarihi: 1958
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ubeyli Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Ev Hanımı
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Kırk Seneden Beri Soğullu'da
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11.04.2018

KK-59
Adı, Soyadı: Kasım Ünal
Doğum Tarihi: 1967
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Çataklı Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Muhtar
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11.04.2018

KK-60
Adı, Soyadı: Zekai Karadeniz

Doğum Tarihi: 1966
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Çataklı Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11.04.2018

KK-61
Adı, Soyadı: Şeref Bıcırdı
Doğum Tarihi: 1968
Doğumyeri: İstanbul, Şile, Çataklı Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Marangoz
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: 2010'dan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11.04.2018

KK-62
Adı, Soyadı: Eyüp Bıcırdı
Doğum Tarihi: 1951
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Çataklı Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Emekli Gemici
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11.04.2018

KK-63

Adı, Soyadı: Kara Rıfat (Lakabı)

Doğum Tarihi: 1939

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Çataklı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Tır Şoförü

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11. 04. 2018

KK-64

Adı, Soyadı: Necdet Keskin

Doğum Tarihi: 1962

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Göçe Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Tarım- Kredi Kooperatifi

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri, Köyle Bağı Kopmamış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-65

Adı, Soyadı: Eyüp Bey

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Göksu Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-66

Adı, Soyadı: Ahmet Yılmaz

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Göksu Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-67

Adı, Soyadı: Erdoğan Durgun

Doğum Tarihi: 01.11. 1968

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Sungurlu Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Kamu İşçisi

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-68

Adı, Soyadı: H. Z.

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-69

Adı, Soyadı: C. D.

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri:

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-70

Adı, Soyadı: H. S.

Doğum Tarihi: 1962

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-71
Adı, Soyadı: Z. Z.
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-72
Adı, Soyadı: Z. S.
Doğum Tarihi: 1958
Doğum Yeri: Kocaeli, Kandıra
Cinsiyet: -
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-73
Adı, Soyadı: Mehmet Bayram
Doğum Tarihi: 1965

Doğum Yeri: Kocaeli, Kandıra
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: Ayakkabı İmalatçısı
Ne Zamandan Beri Orada Oturdugu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-74
Adı, Soyadı: Hanife Hanım
Doğum Tarihi: 1959
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Sungurlu Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12.04.2018

KK-75
Adı, Soyadı: Hüseyin Aydın
Doğum Tarihi: 1939
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Sofular Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: İett Şoför Emekli
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.04.2018

KK-76

Adı, Soyadı: -

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Sofular Köyü Bakkalı

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Sonradan Yerleşmiş

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Gördükleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.04.2018

KK-77

Adı, Soyadı: İsmini Vermek İstemeyen İki Kadın

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Doğancılı Köyü

Cinsiyet: -

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.04.2018

KK-78

Adı, Soyadı: İlhan Çakır

Doğum Tarihi: 1941

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Alacalı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Şoför

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.04.2018

KK-79
Adı, Soyadı: Osman Mersin
Doğum Tarihi: 1962
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: Esnaf
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Köyün Yerlisi
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.04.2018

KK-80
Adı, Soyadı: Eyüp Tüzünkan
Doğum Tarihi: 01.07.1941
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kurna Köy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: Kurna Köyü Muhtarı
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.04.2018

KK-81
Adı, Soyadı: Emine Tüzünkan
Doğum Tarihi: 1947

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kurna Köy
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 17.04.2018

KK-82
Adı, Soyadı: S. D.
Doğum Tarihi: 1957
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ovacık Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-83
Adı, Soyadı: A. Ö.
Doğum Tarihi: 1959
Doğum Yeri: İstanbul, Şile
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme Şileli Evlenince Tuzla'ya Yerleşmiş
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-84

Adı, Soyadı: N. K.

Doğum Tarihi: 1965

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme Şileli

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-85

Adı, Soyadı: H. D.

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Aynı Köyde Doğup Büyüdü Evlendi

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-86

Adı, Soyadı: F. A.

Doğum Tarihi: 1950

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-87

Adı, Soyadı: Ayşegül Ünsal

Doğum Tarihi: 1984

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Satmazlı Köyü

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: El Sanatları Öğretmeni

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Gördükleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-88

Adı, Soyadı: Recai Kurt

Doğum Tarihi: 1965

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ovacık Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Muhtar

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Bir Dönem İstanbul, 2010'da Tekrar Köye Yerleşmiş

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları Ve Büyüklerinden Öğrendikleri

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-89

Adı, Soyadı: Nazmiye Demirel

Doğum Tarihi: 1945

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Korucu Köy

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Elli Altı Yıldır

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Gördükleri, Yaşadıkları, Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-90

Adı, Soyadı: Vasıp Telli

Doğum Tarihi: 1941

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Tekke Köyü, Sinekli Mahallesi

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimdenöğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-91

Adı, Soyadı: Veli Aydın

Doğum Tarihi: 1930

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Tekke Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: -

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-92
Adı, Soyadı: Selahattin Arpaoğlu
Doğum Tarihi: 1930
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Tekke Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-93
Adı, Soyadı: Fuat Usta
Doğum Tarihi: 1959
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Yazımanayır Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Haydarpaşa Lisesi Mezunu
Mesleği: Türk Telekom Teknisyeni
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Yaşamış, Köyle Bağı Kopmamış
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-94
Adı, Soyadı: B. T.
Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Yazımanayır Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-95
Adı, Soyadı: M. T.
Doğum Tarihi: 1972
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Osmanköy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-96
Adı, Soyadı: B. G.
Doğum Tarihi: 1952
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Osmanköy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-97

Adı, Soyadı: Hayrettin Ceyhun

Doğum Tarihi: 1958

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Erenler Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Ortaokul Terk

Mesleği: Şoför Ve Esnaf

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 18.04.2018

KK-98

Adı, Soyadı: Alican Özdemir

Doğum Tarihi: 20.04.1963

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Yeşilvadi Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Muhtar

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.04.2018

KK-99

Adı, Soyadı: Kemal Tombul

Doğum Tarihi: 1955

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karakiraz Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Orta Son Terk

Mesleği: Muhtar- Emekli

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Kırk Sene İstanbul'da Yaşamış Ama Köyle Bağı Kopmamış

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.04.2018

KK-100

Adı, Soyadı: İsmail Burma

Doğum Tarihi: 1935

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Satmazlı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.04.2018

KK-101

Adı, Soyadı: Mustafa Demir

Doğum Tarihi: 1934

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Satmazlı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.04.2018

KK-102

Adı, Soyadı: Mustafa Peçe

Doğum Tarihi: 1965
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kızılcaköy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Muhtar
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.04.2018

KK-103
Adı, Soyadı: Emin Çınar
Doğum Tarihi: 1960
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kızılcaköy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Orta Okul
Mesleği: Kaptan
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.04.2018

KK-104
Adı, Soyadı: Zülfiye Hanım, Hamide Hanım Ve Sevim Hanım
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kızılcaköy
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 19.04.2018

KK-105

Adı, Soyadı: Fehmi Güner

Doğum Tarihi: 1966

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Darlık Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Muhtar

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 26.04.2018

KK-106

Adı, Soyadı: Rahmi Şencan

Doğum Tarihi: 28.05.1961

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ulupelit Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Birlik Aracının Şoförlüğünü Yapıyor

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Emekli Oluna Köye Yerleşti

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 26.04.2018

KK-107

Adı, Soyadı: İbrahim Akgül

Doğum Tarihi: 27.08.1956

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Muhtar
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.05.2018

KK-108
Adı, Soyadı: İsmail Kandıra
Doğum Tarihi: 1963
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Sofular Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: İlkokul
Mesleği: Muhtar
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.05.2018

KK-109
Adı, Soyadı: Nedim Topçu
Doğum Tarihi: 1952
Doğum Yeri: İstanbul, Şile
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Ortaokul
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Emekli Olunca Köye Yerleşmiş
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Duydukları, Bildikleri, Öğrendikleri
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.05.2018

KK-110

Adı, Soyadı: Hıdırellez Hazırlığı Yapan İsmini Vermek İstemeyen Beş Teyze

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05.05.2018

KK-111

Adı, Soyadı: İsmini Vermek İstemeyen Üç Teyze

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06.05.2018

KK-112

Adı, Soyadı: Sortullu Köyü Hıdırellez Kutlamasında Bulunan Çingeneler

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Kadın-Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden Öğrendikleri
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06.05.2018

KK-113
Adı, Soyadı: Rıfat Bey
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kızılcaköy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: Ortaokul
Mesleği: Kamyon Şoförü
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Kızılcaköy'de Doğmuş Büyümüş.
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06.05.2018

KK-114
Adı, Soyadı: İsmini Vermek İstemeyen Üç Teyze
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06.05.2018

KK-115
Adı, Soyadı: Fatma Hanım
Doğum Tarihi: 1968

Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06.05.2018

KK-116
Adı, Soyadı: Nuran Hanım
Doğum Tarihi: 1948
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06.05.2018

KK-117
Adı, Soyadı: H. Z.
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Çengilli Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-118

Adı, Soyadı: A. D.

Doğum Tarihi: 1948

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Çengilli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-119

Adı, Soyadı: Nedim Çakır

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Değirmençayırı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Muhtar

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Duydukları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-120

Adı, Soyadı: A. B.

Doğum Tarihi: 1970

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Hasanlı Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Muhtar

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-121
Adı, Soyadı: Ş. Ç.
Doğum Tarihi: 1934
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Hasanlı Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-122
Adı, Soyadı: Eyüp Bey
Doğum Tarihi: 1966
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Değirmençayırı Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Okdukları, Duydukları, Bildikleri
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-123
Adı, Soyadı: Selahattin Şen
Doğum Tarihi: 1950

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Yaka Köy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-124
Adı, Soyadı: Selim Nalbant
Doğum Tarihi: 1958
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ağaçdere Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: Muhtar
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-125
Adı, Soyadı: Gülsüm Nalbant
Doğum Tarihi: 1958
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Ağaçdere Köyü
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08.05.2018

KK-126

Adı, Soyadı: Alaaddin Ergin

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karabeyli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden Duyduğu

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-127

Adı, Soyadı: R.

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Hoca

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Sonradan Yerleşmiş

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-128

Adı, Soyadı: İ.

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karabeyli Köyü

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Anlatılanlar
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-129
Adı, Soyadı: Ahmet Bey
Doğum Tarihi: 1962
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karabeyli Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-130
Adı, Soyadı: İsim Vermek İstemedi
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-131
Adı, Soyadı: B. P.
Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karabeyli Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-132
Adı, Soyadı: H.
Doğum Tarihi: 1932
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karabeyli Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-133
Adı, Soyadı: Alaaddin Değirmenci
Doğum Tarihi: 1938
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Karabeyli Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-134

Adı, Soyadı: A.

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-135

Adı, Soyadı: M.

Doğum Tarihi: 1965

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Otobüs Şoförü

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: İstanbul'da Emekli Olunca Köye Geri Dönmüş

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-136

Adı, Soyadı: S.

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-137
Adı, Soyadı: İ.
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-138
Adı, Soyadı: M.
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Başka Bir Köyden Gelin Gelmiş
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları, Büyüklerinden Öğrendikleri
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-139
Adı, Soyadı: Şükrü Bey
Doğum Tarihi: 1933

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Kalem Köy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-140
Adı, Soyadı: -
Doğum Tarihi: 1984
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-141
Adı, Soyadı: İsim Vermek İstemeyen Genç
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğduğundan Beri
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Yaşadıkları
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.05.2018

KK-142

Adı, Soyadı: Ayşin Deniz Kuru

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Kültür Ve Sosyal İşer Müdürü

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04.05.2018

KK-143

Adı, Soyadı: İsmini Vermek İstemeyen Üç Kadın

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 13.05.2018

KK-144

Adı, Soyadı: Gizem Ve Reyhan Hanım

Doğum Tarihi: 1995-1997

Doğum Yeri: İstanbul, Şile

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme Şileli
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: Büyüklerinden
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 13.05.2018

KK-145
Adı, Soyadı: Erkan Ercan
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Yeniköy
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.05.2018

KK-146
Adı, Soyadı: Mustafa Bey
Doğum Tarihi: 1950
Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Çayırbaşı Köyü
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğup Büyümüş
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.05.2018

KK-147
Adı, Soyadı: Saim Davulcu
Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: Muhtar
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.05.2018

KK-148
Adı, Soyadı: Kıymet Davulcu
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Kadın
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.05.2018

KK-149
Adı, Soyadı: Baki Bey
Doğum Tarihi: -
Doğum Yeri: -
Cinsiyet: Erkek
Öğrenim Durumu: -
Mesleği: -
Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -
Anlattıklaını Kimden Öğrendiği: -
Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.05.2018

KK-150

Adı, Soyadı: Safiye Türker

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: İstanbul, Şile, Yeniköy

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: Doğma Büyüme

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşenin Yapıldığı Tarih: 14.05.2018

KK-151

Adı, Soyadı: İmrendere Köyünden İsmini Vermek İstemeyen Çift

Doğum Tarihi: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Kadın-Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

Ne Zamanadan Beri Orada Oturduğu: -

Anlattıklarını Kimden Öğrendiği: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 14.05.2018

EKLER

SORU FORMU

Araştırma Alanı

- Köye bu adın veriliş nedeni nedir?
- Köye ilk kimler yerleşmiştir?
- "Şile" ne demek, yöreye bu adın veriliş nedeni nedir?
- Eskiden köyde neyin tarımı yapılırdı? Eskiden köyde ne ile uğraşılırdı? Geçim kaynağı neydi?
- Köy nesi ile meşhur olmuştur? (Yemek, türbe, kutlama, güreş vb.)
- Yapılması planlanan baraj ile sular altında kalacak alanlar hangileridir?

Dayanışma ve Yardımlaşma Kurumları

- Yörede halk arasında yardımlaşma ve dayanışma nasıl yapılır?
- İmece niçin ve nasıl yapılmaktadır?
- Adaklar kimlere, nasıl verilmektedir?
- Vakıflar ve dernekler kimler tarafından niçin kurulur? Yörede hangi vakıflar, dernekler bulunmaktadır? Yöre dışarısında kurulmuş olan vakıf ve derneklerin amaçları nelerdir?
- Yöre halkı tarafından kurulmuş olan kuruluşlar var mıdır?
- Birlik aracı niçin ve ne zaman kurulmuştur? Özelliği nedir?
- Hayratların üzerinde neler yazılmaktadır?

Meşhur Kişiler

- Eskiden hatırladığınız pehlivanlar, güreşçi isimleri var mı?

- Meşhur deliler var mı?
- Çok iyi fıkra, masal, hikâye anlatan veya taklit yapan kişiler var mıydı?
- Saz çalan kişiler var mıydı?
- Hatırladığınız çengiler var mı?
- Meşhur dilenciler var mı?

Geçiş Dönemleriyle İlgili Gelenek ve Görenekler

Doğum

Doğum Öncesi:

- Hamile kalmak isteyen kadına uygulanan pratikler, inanışlar nelerdir?
- Çocuk sahibi olmak istemeyenler ne gibi uygulamalara başvurmaktadır?
- Karnında çocuk durmayan kadına yapılan uygulama ve inanışlar nelerdir?
- Çocuğun huyunu ve fiziki yapısını olumlu olumsuz yönde etkileyecek uygulamalar kaçınmalar nelerdir?
- Doğacak çocuğun cinsiyetini anlamak için yapılan uygulama ve inanışlar nelerdir? Kız veya erkek isteniyorsa ne gibi uygulamalar yapılır?
- Aşerme dönemi ile ilgili inanışlar, uygulama ve kaçınmalar nelerdir?
- Hamile, lohusa, adet olan kadınla ilgili inançlar var mıdır? Ot bitmez toprağa basması, toprağa basarsa ot bitmez vs. gibi şeyler.

Doğum Sırası:

- Yeni doğum yapmış kadına ne isim verilir?
- Çocuğun doğumu babaya ve aileye kim tarafından müjdelenir?
- Çocuğu ilk defa kucağına alan kişi ne tür uygulamalar yapar?
- Çocuk ilk defa ne zaman emzirilir?
- Çocuğun adını kim seçer? Ad verme işleminde ne tür uygulamalar yapılır?

- Kırklama nasıl yapılır? Kırklamayı kimler yapar? Nerede yapılır?
- Lohusa ve bebeği yalnız bırakmak zorunda kalınırsa ne gibi önlemler alınır?
- Lohusa ve bebek ilk defa ne zaman sokağa çıkarlar? Bu sokağa çıkışa bir ad verilir mi? (Kırk uçurma vb.) Gidilen yerlerde yapılan uygulama ve inanışlar nelerdir?
- Kırk basması inancı var mıdır? Kırk basmaması için ne gibi önlemler alınır?
- Al basmasına karşı alınan önlemler var mıdır?
- Doğumdan sonra çocuğun yıkanmasıyla ilgili gelenekler var mıdır?
- Al karısıyla ilgili inançlar var mı? Al karısını gören olmuş mu?
- Göbek bağını kim keser? Göbek bağıyla yapılan bir uygulama var mıdır?

Çocukluk çağı:

- Çocuğa muska ve nazarlık takılır mı?
- Çocuğun saçı ilk defa ne aman kesilir?
- Çocuğun ilk dişi çıktığında ne tür uygulamalar yapılır?
- Çocuğun yürümesi veya konuşması gecikince ne gibi işlemler yapılır?
- Çocuğa (bebeklik ve çocukluk çağında) ne giydirilir? Bugünkü çocukların giymediği neler giydirilir?
- Eski çocukluk kıyafetleri nelerdir?

Okul Çağı:

- Okul öncesi mektebe, camiye gittiniz mi?
- Elifba ile ilgili tekerlemeler bilir misiniz?
- “Elif değnek gibi, be tekne gibi” ya da “Elif be te se cim dallı köse” gibi tekerlemelerden hatırladıklarınız var mı?
- Mektepte unutmadığınız anınız var mı? Hocanızın unutmadığınız bir sözü var mı?
- Çocukken okuduğunuz kitaplar nelerdi?

- Falaka gördünüz mü?

Sünnet:

- Sünnet hangi yaşlar arasında yapılır?
- Sünnet hazırlıkları nelerdir?
- Çocuğun kirvesi kim olarak tercih edilir?
- Sünnet düğünü nasıl yapılır?

Evlenme:

- Evlenmeyen kız ve erkeklerin kısmetlerini açmak için yapılan uygulama ve inanışlar nelerdir?
- Kız istemeye kimler gider? Kız istemenin yörenizdeki adı nedir?
- İlk istenişte kız verilir mi? Verilmezse neden?
- Söz kesmeye kimler gider?
- Nişan "büyük nişan", "küçük nişan" diye ayrılır mı? Nişan masraflarını kim karşılar?
- Kız evi çeyiz olarak neler hazırlar?
- Urba düzmeye gidilir mi? Kimler gider? Parasını kim öder?
- Düğüne davet, davetiye ile mi yoksa bir hediye ile mi yapılır?
- Düğüne çağrılan kişiler, çağrıyı yapana herhangi bir şey verirler mi?
- Düğünün yapıldığı günün özel adları var mıdır?
- Kına gecesi hangi gün yapılmaktadır? Kimler katılır? Kınayı kim yakar?
- Damat tıraşıyla ilgili gelenekler nelerdir?
- Gelin hamamı yapılır mı? Gelin hamamında neler yapılır?
- Gelin alınacak günde kız ve erkek evinde yapılan işlemler nelerdir? Kimler gelin almaya gider? Evin önünde ve içinde yapılan uygulamalar nelerdir?

- Düğünde veya kına gecesinde atışma olur mu?
- Düğünde mutlaka yapılması gereken davranışlar, çeyiz olarak verilmesi gerekenler, giyilmesi gereken şeyler var mıdır?
- Gelin paçası nedir?
- Gelin almaya giderken güreş yapılır mı? Kimler güreşir?
- Çeyizlerde neler olurdu? Çeyizlerde Şile bezi olur mu?
- Damat tıraşında eğlence oyun var mı? Damada ceza verilir mi? Etek giydirme vs. gibi cezalar, oyunlar olur mu?
- Çeyizlerde olmazsa olmaz olan şey nedir? Tüm çeyizlerde Şile bezi olur mu? Çeyizde mutlaka olması gereken şey nedir?
- Dünürcülük, dünür gitme nedir?

Asker Uğurlama-Karşılama:

- Bir gencin askere gitmesi yaklaştığında kendi evinde hazırlık olarak neler yapılır?
- Askere gidecek kişiler için bir toplantı veya özel bir töre, eğlence düzenlenir mi?
- Terhis olan kişinin evinde ne gibi hazırlıklar yapılır? Karşılama töreni yapılır mı? Kurban kesilir, mevlit okutulur mu?

Ölüm:

Ölüm Öncesi:

- Hastada görülen ön belirtiler nelerdir?
- Kişi ölmeden önce ne yapılıyor? Başında nasıl bekleniyor ve kim bekliyor?

Ölüm Sırası Gelenekleri:

- Bir hastanın öleceği anlaşılırsa, hastanın yanında beklenir mi? Hastaya su verilir mi? Son dileği sorulur mu?

Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler:

- Ölünün gözleri neden kapatılır?
- Ölünün çenesi neden bağlanır?
- Ölünün üzerine herhangi bir cisim konur mu? (Makas, demir vb.)

Ölüm Sonrası Gelenekleri:

- Ölüyü kimler yıkar?
- Tabutun üzerine ölünün cinsiyetini belirten bir şey konur mu?
- Ölü mezarlığa nasıl taşınır?

Ölünün Gömülmesinden Sonraki İşlemler:

- Ölü sahiplerinin evinde cenaze kalktıktan sonra neler yapılır?
- Ölünün giydiği şeylere ne yapılır?
- Başsağlığı ziyaretleri nasıl yapılır?
- Mezar, ilk defa ne zaman ziyaret edilmelidir? Mezar ziyaretinde neler yapılmaktadır?
- Mevlit ne zaman okutulur?
- Yas tutma geleneği var mıdır? Kimler yas tutar? Yas ne zaman kalkar? Yas hamamı diye bir gelenek var mıdır?
- Yakılan ağıtlar var mıdır?
- Nasıl defnediliyor ve definden sonra ne yapılıyor?

Halk Giyim-Kuşamı:

- Bedene, içe giyilen kıyafetlerin adı nedir?
- Dışa giyilen kıyafetler nelerdir?
- Erkek kıyafetleri nelerdir, kadın kıyafetleri nelerdir?
- Bebek ve çocuk kıyafetleri nelerdir?

- Kıyafeti kendiniz mi dikersiniz hazır mı alırsınız?

Halk Bilgisi

Halk Hekimliği:

- Şifalı otlardan bildikleriniz var mı? Ne, neye iyi geliyor?
- Dağlardan toplanılan bitki vs. var mı?
- Tedavi amaçlı eskiden ne yapılırdı?
- Yörede bilinen ve sizin de uyguladığınız ilaçlar var mıdır? (Kocakarı ilaçları vb.)
- Hasta olunduğunda ilk önce doktora, ocaklıya, yatıra vb. yerlere başvurulur mu?
- Hastanızı tedavi için dedeye, yatıra, ziyarete vb. yerlere götürür müsünüz? Bu yerler nelerdir ve adları nedir?
- Çevrenizde çeşitli tedaviler yapan kimseler var mı? Bu tür uygulamaları yapan kişiye ne ad verilir?
- Muska yaptırır mısınız? Hangi hastalıklar için? Muskayı kim yapar? İçinde ne olduğunu biliyor musunuz?
- Kurşun dökme ile yapılan tedaviler var mıdır?
- Kırık çıkıkçılar nasıl tedavi yaparlar?
- Hangi tür hastalıklar için kendinize ve evinizde ilaç yaparsınız? İlaç yapımında kullanılan malzemeler nelerdir?
- Çevrenizde şifalı sular var mı? Bu sulardan nasıl yararlanılır? Nelere iyi gelir? Bu suların yakınında herhangi bir ziyaret yeri var mı?
- Hastalıkların iyi olması için adak adanır, kurban kesilir mi?
- Nazar değdiği nasıl anlaşılır? Nazardan korunma yoları nelerdir?
- Nazar değen kişiye kurtulması için ne yapılır?
- Kurşun niye döktürülür? Kimler kurşun döker?

- Korkuluk basmak nedir ve nasıl yapılır?
- Hasta çocuklara neler yapılırdı? Sarılık veya kızamık olan çocuklara ne yapılırdı?
- Dişleri kim çekmektedir?
- Doktora ne zaman gidilmektedir?

Hastalıkları Sağaltan kişiye Yönelik Sorular:

- Tedavi işlemini kimden öğrendiniz?
- Tedavide kullandığınız ilaçları yazan bir kitabınız, defteriniz, dua kitabınız var mı?
- "El alma" ne demektir? Siz el aldınız mı?
- Kim el verir?
- Ocaklı olan, el almış kişi sadece bir hastalığı mı tedavi eder yoksa birkaç hastalığı mı?
- Tedavide neler kullanırsınız? Dua var mı?
- Hangi hastalıklar için ilaç yaparsınız?

Halk Veterinerliği:

- Halk arasında hayvan hastalıklarını tedavi eden kişilere ne ad verilir?
- Hayvanın hasta olduğu nasıl anlaşılır?
- Hangi belirtiler, hangi hastalığın işareti kabul edilir?
- Dinî yoldan tedavi yapılır mı?
- Kırık ve çıkıklar nasıl tedavi edilir?
- Hayvan hastalıklarını tedavi edenler nallama, kırklama işlerini de yapıyorlar mı?

Halk Mimarisi:

- Yörenizde tarihî eski yapılar var mı? (kilise, cami, çeşme vs.) Bu yapılar ne zaman yapılmış etrafında anlatılan bir hikaye vs. var mı?

- Ahşap evleri, eski evleri hatırlıyor musunuz? Yörenizin kendine has mimarisi var mıdır?
- Ahşap evlerde ev içi düzen nasıldı? Haremlik- selamlık var mıydı? Misafir geldiğinde kim hizmet ederdi? Yemekler nasıl yenirdi? Her odada banyo var mı?
- Evlerin yer seçiminde nelere dikkat edilir?
- Ev eşyası olarak kullanılan aydınlatma türleri nelerdir?
- Hatırladığınız ev eşyaları nelerdir?
- Ocak ile ilgili inanışlar neler? Yağ yakma vs. olur mu? Neden?

Halk Meteorolojisi:

- Yörede doğa olaylarına bilinen adların dışında ne gibi adlar verilmektedir?
- Tabiat olaylarının sebepleri nasıl açıklanmaktadır?
- Yağmur yağdırma veya dolu dindirmeyle ilgili gelenekler, inanışlar nelerdir?
- Yörede en iyi hava tahminini kimler yapmaktadır?

Halk Botaniği:

- Yörede bulunan otların çeşitleri nelerdir?
- Yörede bulunan mantarların çeşitleri nelerdir?
- Yörede bulunan ağaç ve çiçeklerin çeşitleri nelerdir?
- Bu bitkiler hangi amaçlarla kullanılmaktadır?

Halk Takvimi:

- Bilinen adların dışında yıllara ve aylara ne gibi adlar verilmektedir?
- Mevsimlerin değişik adları, başlangıç ve bitiş tarihleri nelerdir?
- Bir yıl kaç mevsim olarak kabul edilmektedir? Mevsimlerin değişik adları, başlangıç ve bitiş tarihleri var mıdır?
- Mevsimlerin, ayların, gece ve gündüzün nasıl meydana geldiğine inanılmaktadır?

- Bir günün çeşitli bölümleri nasıl adlandırılmaktadır? Bu bölümler nasıl ayırt edilir?
- Cemreler ne zaman düşüyor?
- Koç katımı yapılır mı ne zaman?
- Kocakarı soğukları var mıdır?
- Kiraz ayı, orak ayı, gücük ayı, büyük mart, küçük mart var mı?
- Eski takvimi nasıl sayardınız?

Halk Matematiği:

- Halk bilinen uzunluk ölçüleri dışında hangi uzunluk ölçülerini kullanmaktadır?
- Tahıllar, ceviz, süt, yoğurt vb. yiyecek ve içecekler nasıl ölçülmelidir? Ölçü araç ve gereçleri nelerdir?
- Halk mesafe tahminini nasıl yapmaktadır?

Halk Sanatları:

- Yörede yaygın olarak bilinen el sanatları var mı? Hala devam etmekte mi? Azaldıysa neden?
- Her evde dokuma tezgâhı olur mu? Dokuma tezgâhına ne ad verilir?
- Yörede Şile bezi dokumakla daha çok kimler uğraşır? Neden?
- Şile bezinin ne zamandan beri yapıldığına inanılır? Etrafında gelişen anlatılar nelerdir?
- Şile bezinde nasıl motifler kullanılırdı? Mutlaka olması gereken motifler var mıydı?
- Motiflerin anlamları nelerdi?
- Motifler ezbere mi yapılıyor belirli örneklere bakılarak mı yapılıyor?
- Şile bezi çeyizlerde olur muydu? Kimler yapardı?
- Bu sanat kimden ne zaman öğrenilmiştir?

- Boyamacılık ne zamandan beri kimler tarafından yapılıyor?
- Nelerden boya elde ediliyor?

Halk Ekonomisi:

- Geçim kaynakları nelerdir?
- Geçmişten beri uğraşılan geçim kaynakları nelerdir?
- Yöreye dışarıdan satıcılar gelir mi?
- Ekonomik faaliyetlerde kullanılan araç-gereçler nelerdir?

Dinsel-Büyüsel İçerikli İnanışlar ve Uygulamalar

- Ziyaret yerinde neler yapılır? Adak adanır mı dilek dilenir mi? Ne gibi dualar edilir? Orayı ziyaret etme amacı nedir?
- Adak, dilek yerleri nelerdir? Hangi günler ziyaret edilir?
- Çevrenizde yatır, türbe vs. gibi ziyaret yerleri var mı? İsimleri nelerdir? Ziyaret yerleri etrafında gelişen anlatılar nelerdir?
- Yörede bulunan ziyaret yerleri arasındaki ilişki hakkında bilginiz var mı?
- Kumbaba ile ilgili olan inançlar nelerdir?
- Ziyaret yerinde yatanın başına yumurta koyma olayı nedir? Nasıl yapılır? Gitmeden önce yapılan hazırlıklar var mıdır?
- Ateşle ilgili inanışlar nelerdir?
- Büyü, tılsım, büyücülükle ilgili inanışlar nelerdir?
- Mağaralarla ilgili inanışlar nelerdir? Mağara varmış onunla ilgili efsane, hikâye, kıssa var mı?
- Renklerle ilgili inanışlar nelerdir?
- Tuzla ilgili inanışlar nelerdir?

- Uğur ve uğursuzlukla ilgili inanışlar nelerdir? Uğurlu ve uğursuz dediğiniz günler, hareketler, davranışlar var mı?
- Cinler nerede bulunur? Havada cin gören olmuş mu?
- Köyde evliya, ermiş biri var mı?
- Uğurlu, uğursuz dediğimiz günler, hareketler davranışlar vs. var mı?
- Üzerlik, tütsü yakılır mı?
- Cuma günü tütsü yakılır mı?
- Sirkeyle silinme nedir?
- Büyü nasıl bozulur?
- Muska yazdırılır mı?
- Suya yıkanılıyor, denize atıyorlar vs. bunlar yapılır mı?
- Hiç bilinen keramet, menkıbe var mı?
- Uğurlu-uğursuz gün var mı?
- Baştan çevirip sadaka vermeyle ilgili inanışlar neler?

Günlük Hayatla İlgili Gelenek Görenekler ve İnanışlar

- Eski mahalle hayatı nasıldı? Şimdi nasıl? Özlem duyduğunuz şeyler nelerdir?
- Sabah genellikle (kış ve yaz aylarında) ne zaman kalkılır? Hangi işleri yaparsınız?
- Daha çok kimlerle komşuluk yapardınız? Eskiden nasıldı şimdi nasıl?
- Misafirlerin kalacağı köy odası özel olarak ayrılmış bir oda mıdır?
- Evlenen kişiler yeni bir ev açar mı yoksa anne ve babasıyla aynı evde mi oturur?
- Kadın ve erkeğin ev bakımı ile ilgili görevleri nelerdir? Tarla, bağ, bahçe ve hayvanlarla ilişkin olarak yapılan işler neler ve bunların dışındaki işler nelerdir?
- Evden askere giden olursa ev süpürülür mü? Askere giden gencin annesi ne yapar? Evden çıkmadan uzun süre evde kalmak zorunda mıdır?
- Evlere şeytan girmemesi için neler yapılır?

- Evde akrep, yılan ve tahta kurusu olmaması için neler yapılır?
- Evde uğurlu ve uğursuz sayılan yerler neler?
- Yörede cinli, perili sayılan evler var mıdır? Neden?
- Evlere nazar değmemesi için neler yapılır? Ve evin muhtelif yerlerine neler asılır?
- Sadaka ne için verilir? Baştan çevrilir mi? Neden baştan çevrilir ve kime verilir?
- Kız kaçırma var mı?
- Evlenme nasıl olur görücü usulü mü kız kaçırma olur mu? Kız kaçırıldığında ne yapılıyor?
- Karabasan, alkarısı uyurken basar mı?
- Yemin âdetleri nelerdir? Ne üzerine yemin ediliyor, ant içiliyor? Yemin bozulunca ne yapılıyor? Tuz ekmek hakkı, Kuran üzerine, çocuk üzerine ne üzerine edilir?
- Yatarken, yemeğe başlamadan, yemek sonunda Türkçe dua edilir mi? Yatak duası var mı? Bildiğiniz Türkçe dua var mı?
- Çok kızdıkları zaman nasıl beddua edilir?

Halk Sporları ve Eğlenceleri

Güreş

- Güreş nerelerde, ne zaman, kimler tarafından ve hangi sebeplerle yapılmaktadır?
- Güreş çeşitleri nelerdir?
- Güreşi kimler idare etmektedir? Güreşe nasıl başlanılmaktadır?
- Güreşte müzik kullanılır mı?
- Güreşin yapıldığı özel günler var mı?
- Hatırladığınız eski güreşçiler var mı? İsimleri neler?
- Şahit olduğunuz veya katıldığınız bir güreş var mı?
- Güreşte söylenen mâniler nelerdir?
- Güreşe başlarken kullanılan kalıp ifadeler neler?

- Güreş nasıl öğreniliyor? Usta-çırak ilişkisi nasıldır?
- Güreşin nasıl ortaya çıktığı ile ilgili bilgi var mı?
- Ne giyilirdi? Özel adı var mı? Güreş öncesi ne gibi hazırlıklar yapılırdı?

Av

- Av hangi zamanlarda, ne gibi amaçlarla yapılmaktadır?
- Avcılıkla ilgili gelenekler nelerdir?
- Yörede ne tür av hayvanları avlanmaktadır?
- Avcılıkta kullanılan araç ve gereçler nelerdir?
- Hangi av fıkraları anlatılmaktadır?
- Av sırasında yaşadığınız olağanüstü olaylar, duyduğunuz olağanüstü sesler oldu mu? Av sırasında olağanüstü bir olay yaşadınız mı?
- Avcıların yalan söylemesi hakkında bilinenler nelerdir?

Çocuk Oyunları

- Küçükken hangi çocuk oyunlarını oynardınız?
- Ebe ve eş seçimini neye göre yapıyordunuz?
- Oyunlarda şarkı söylüyor muydunuz?
- Kız-erkek ayrı veya karışık oynanan oyunlar nelerdir?
- Yalnız kızların ya da yalnız erkeklerin oynadığı oyunlar nelerdir?
- Ev içerisinde ve dışarısında oynadığınız oyunlar nelerdir?

Halk Oyunları

- Oynanan oyunların adları nelerdir?
- Oyunlarda hangi çalgılar kullanılır?
- Hangi özel günlerde oynanır?

Bayramlar, Törenler, Kutlamalar

Hıdırellez ve Nevruz:

- Hıdırellez ve nevruz âdetinin doğuşu hakkında rivayet var mıdır?
- Hıdırellez ve nevruzun halk ağzındaki ismi nedir? Bu isim nereden gelmiştir?
- Hıdırellez ve nevruzun gelişi nasıl anlaşılır? Gelişiyle ilgili olarak doğadaki değişiklikler takip edilir mi?
- Hıdırellez ve nevruz neden dolayı kutlanır?
- Hıdırellez ve nevruz hazırlıkları nelerdir ve ne zaman başlar?
- Hıdırellez ve nevruz eğlencelerinin yapıldığı belli bir yer var mıdır? Niçin bu yer seçilmiştir?
- Hıdırellez ve nevruz gecesi neler yapılır?
- Hıdırellez ve nevruz günü nelerden kaçınılır? Niçin?
- Hıdırellez ve nevruzda erkekler, kadınlar, çocuklar arasındaki başlıca eğlenceler nelerdir?
- Genç kızlar arasında niyet tutma, dilek çekme, mâni okuma âdeti var mıdır? Neler yapılmaktadır?
- Hıdırellez ve nevruz günü ateş yakılır mı? Niçin? Bu sırada neler yapılır?
- Hıdırellez ve nevruz günü hangi yemekler yapılır?
- Hıdırellez'de ne gibi inançlar var? Suya girme, konuşmama, ev süpürülmez, iş yapılmaz, 40 çeşit yeşillikten yemek-börek yapma gibi inançlar var mı? Bunlar yapılır mı?
- Hıdırellez'de mâni okunur mu? Mâni testisinden mâni çekilir mi?

Dinî Bayramlar ve Törenler:

- Dinî bayramların hangi sebeplerle yapıldığına inanılmaktadır?
- Dinî bayramlar öncesi ne gibi hazırlıklar yapılmalıdır?

- Bayramlaşma nasıl yapılır? Nerede yapılır, neler ikram edilir?

Halk Mutfağı

- Düğün yemeklerini kimler arasında yapılır? (Aşçı- akraba kadınlar vb.)
- Aşçı olarak tutulanların özellikleri nelerdir?
- Ocaklarda, fırınlarda ekmek yapılır mı? Ekmek yapımı için ayrı bir yer var mı?
- Pişirilen ekmek türleri nelerdir? Nasıl hazırlanıp, pişirilir? (İsimleri, kullanılan malzemeler ve tarifi ile birlikte)
- Hangi sebze yemeklerini yaparsınız?
- Hayvansal ürünlerle yapılan yemekler nelerdir?
- Balık vb. deniz ürünleriyle pişirilen yemekler nelerdir?
- Yabani otları toplayarak yaptığınız yemekler var mıdır?
- Hangi çorbaları pişirirsiniz? Yöresel ad ve tarifleri nedir?
- Belirli günlere has sadece o günlerde yaptığınız yemekler var mıdır? Adları nedir?
- Sütten yağ nasıl elde edilir?
- Bezir yağı nasıl yapılır? Özelliği nedir?
- Kış için hazırlanan yiyecekler nelerdir? Nerede ve nasıl saklanır? (Erişte, tarhana vb.)
- Meyveler kış için saklanır mı?
- Et kış için saklanır mı?
- Hangi reçelleri yaparsınız? Nasıl nerede pişirirsiniz ve nerede saklanır?
- Şerbet yapar mısınız?
- Lohusa için özel olarak yapılan yemekler var mıdır?
- Hastalara neler yedirilir içirilir?
- Gebe kadınlara neler yedirilip içirilir?
- Ölü yemeğinde neler pişirilir?
- Önemli gün yemekleri nelerdir?

Halk Edebiyatı Verimleri

Lakaplar, Adlar (Ad verme):

- Lakaplar ne gibi özelliklere göre verilir?
- Günlerin, ayların, haftaların vb. adları nelerdir?
- Köy, ilçe, şehir, dağ, ova, ırmak, göl vb. yerlere verilen adlar nelerdir? Diğerlerinden farklı olarak adlandırılan dere, mağara, kaya, ırmak, dağ vs. var mıdır? Neden? Etrafında gelişen ve halk arasında bilinen bir anlatı var mıdır?

Dua (Alkış), Beddua (Kargış), Yemin-Okşamalık:

- Hangi hallerde hangi dua, beddua, yemin ve okşamalıklar söylenir?
- Çocuklar ve hayvanlar sevilirken hangi sözler kullanılır?

Atasözleri ve deyimler:

- Yöredeki olaylardan kaynaklanan atasözü ve deyimler var mıdır? Anlamları nelerdir? Hikâyeleri nasıldır?
- Hatırladıklarından var mı?

Yeminler:

- Hangi olaylardan sonra ne gibi yeminler edilmektedir? Yemin edilen söz tutulmazsa ne yapılır?

Destanlar:

- Yörede bir destan anlatma veya söyleme geleneği var mıdır? Yörede anlatılan bu destanlar nelerdir?

Halk Hikâyeleri:

- Kimler halk hikâyesi anlatmaktadır? Hikâyeciliği meslek edinenler kimlerdir? Bunlara ne ad veriliyor? Kazançları nasıldır?
- Hikâyeler; nerde, ne zaman ve kimlere anlatılmaktadır?

Masallar:

- Masallar nerelerde, ne zaman, kimler tarafından anlatılır?
- Yörede anlatılan masallar nelerdir?
- Erkek ve kadın toplantılarında hem birlikte hem de ayrı ayrı olunduğu zamanlarda anlatılan masallar var mıdır? Bu masalların özellikleri nelerdir?
- Devamı sonraki günlerde anlatılan uzun masallar var mıdır? Bunlara ne ad veriliyor?

Fıkralar:

- Yörede Nasreddin Hoca, Bektaşî, Bekri Mustafa, İncili Çavuş, Behlül Dânâ gibi tiplerle ilgili hangi fıkralar anlatılmaktadır?

Bilmeceler:

- Hangi bilmeceler sorulmaktadır?
- Ne zaman, nerelerde, kimler tarafından sorulup cevaplandırılmaktadır?
- Bilmeceler nasıl öğrenilmektedir? Bilmece yaratanlar var mı?
- Bilmeceyi doğru cevaplandırana mükâfat, yanlış cevaplandıranlara ceza veriliyor mu? Veriliyorsa neler?

Efsaneler:

- Efsaneler nerede, ne zaman, kimler tarafından anlatılmaktadır?
- Yer adıyla ilgili hangi efsaneler anlatılmaktadır?
- Şeyh Şamil hakkında neler anlatılmaktadır?

Türküler:

- Çevrede türkü yakma ve söyleme geleneği var mıdır?
- Türkü bir olay üzerine yakılmışsa olayın hikâyesi nasıldır?
- Türkü belli eğlence ve kutlama zamanlarında ve hangi işer yapılırken söyleniyor?
- Ağıt olarak söylenen türküler var mıdır?

Ninniler:

- Hatırladığınız ninni var mı?
- Ninniler ne zaman, kimler tarafından, kimlere söylenmektedir?
- Hangi ninniler söylenmektedir?

Mâniler:

- Mâniler nerede, ne zaman, kimler tarafından söylenir?
- Hıdırellez ve kızların toplandığı geceler ve benzeri eğlencelerde hangi mâniler söylenir?
- Bekçilerin, davulcuların, sokak satıcılarının, işçilerin söylediği mâniler var mıdır?
- Düğün ve toplantılarda karşılıklı mâni söyleyerek oyunlar sergilenir mi?

Tekerlemeler:

- Tekerlemeler nerede, ne zaman, kimler tarafından söylenir?
- Masal anlatılırken hangi tekerlemeler söylenir?
- Oyuncu seçimi sırasında hangi tür tekerleme veya sayışmalar söylenir?

Âşık Edebiyatı:

- Yörede âşık diye bilinen saz çalan ve şiir okuyan kişiler var mı? İsimleri veya mahlasları nelerdir?

- Yörede geçmişte yaşamış veya hâlen yaşayan âşıkların adları, mahlasları, hayat hikâyeleri nelerdir?

Geleneksel Türk Tiyatrosu:

- Yörede vakit geçirmek, düğün ve bayramlarda eğlenmek veya herhangi bir olayı kutlamak için eğlenceler yapar mısınız?
- Bu eğlence ve oyunlara ne ad verirsiniz? Daha çok hangi mevsimde yaparsınız?
- Kışın yaptığınız eğlence ve oyunlar nelerdir?
- Açıkta yaptığınız eğlence ve oyunları herkes seyredebilir mi?
- Oynanan oyunların adları, konuları, rolleri, olayların akış biçimleri hakkında neler bilinmektedir?
- Oyunlarda özel kıyafetler kullanılır mı?
- Oyunlarda dekor olarak ne kullanılır?
- Oyunda müzik kullanılır mı?